

lebraz. z cetera officia sacerdotalia ministrare. xvj. q. j. §. ecclesie z fere per totum alias autē monachi non habent bñdi officia. vt. xv. q. j. per totū ¶ Item cum monachi ad prelaruras transeunt seculares absoluntur a ieiunio sūctio et vigilis quia vt dicit canon. nemo potest ecclesiasticis obsequiis deseruire: et etiā in monastica regula viuere vel existerē ordinare. xvj. q. j. nemo ab alijs ei non absoluitur vt in habitu seruādo z continentia z prōprium non habendo.

¶ Item si transferatur ad ecclesiam episcopales omīno absoluitur a iurisdicōne z obediētia sui abbatis. xvij. q. j. vno Sed si ad alias minorem subdistingue quia si illa subiecta est abbati suo quo ad tēporalia tunc eximitur ab obediētia illius quo ad spiritalia. xvj. q. ij. si. fa. ne z ext. de capell. mo. c. j. si vero ecclesia subiecta sit suo abbati in spiritalibus et tēporalibus tunc trāslatus remanet in omnibus subiectus abbati et seruetur omnia sicut prius prater tria. scz ieiunium vigiliā z silentiū que in ecclesia seculari seruari non possunt vt sup̄ dictum est. Si vero ecclesia in nullo sit abbati subiecta. tunc trāslatus in nullo abbati subiectus remanet. xvj. q. j. in parrochia. nec tunc ecclesiam reget secundus officius monachale qm̄ ad quā cūq; veneris ecclesiam illius consuetudinem seruabis. xij. di. de illa. z. xij. dist. quisquis. Similiter potest etia q̄ eximitur quantum ad esum carniū in hoc casu ne alius ei quibus uiuit ex hoc scādalum inducatur. vt. xij. di. quisquis se cuius vbi scandalus non generatur quia tūc seruabitur naturā suā quantum ad esum carniū de con. di. v. carnē z ext. cod. t. q̄ dei timorem. ¶ Item monachi correctio primo loco ad abbatem spectat ext. de ap. reprehēbilis z. xxiij. q. iij. corripitur. Item monachus mutuum accipere vel fideliter non pot̄ q̄ si faciat non

propter hoc monasteriū obligatur extra de fideius. q̄ quibusdam vbi de hoc in glo. ne clericus. ¶ Item monachus proprium nullo modo habere potest s̄ nunquid habet statim resignet. alioquin si inuentus fuerit aliqd̄ habere in morte insignis perditionis extra monasteriū in sterquilinio subteretur. vnde si quicq̄ alicui fuerit specialiter destinatum non presumat illud accipere s̄ ab bati aut priori aut celerario assignetur extra de statu. mo. cum ad monasteriū circa p̄m. ¶ Item monachus sine consensu abbatis vouere non licet. z si uerit debet votum frangi ad mādatū abbatis. xx. q. vlt. monachis. ¶ Item quicq̄ acquirit extra monachus nō sibi sed monasterio acquirit ext. e. t. cum ad monasteriū. ¶ Item monachus iniuriam sibi factam remittere nō potest nec agere contra iniuriam rem sicut nec seruus nec filiusfamil. sed actio de predictis cōpetit monasterio domino et patri famil. ff. de pact. l. in persona z ar. ex. de sen. ext. cō. parrochianos vbi de hoc in glo. sed nunquid z. ff. de iur. f. l. j. §. vsq;. ¶ Item monachi sine licētia abbatis nec agere nec respondere possunt ext. de iudic. casum z. xvj. q. j. monachi a monasterio. ¶ Item monachum propria deuotio aut confessio facit. xx. q. j. monachum.

Monachi facti prelati remoueri non debent.

**M**onachi si per electionem canonice fuerint alicubi priores instituti et per superiores confirmati sine causa remoueri non debent; quia sine culpa nullus debet suo iure priuari. l. vj. di. satis. ext. de sta. mona. hōr. c. si. §. priores z de iud. c. j. alij autē priores qui per electionem canonicam non creantur sed eos abbates instituunt sicut

## Summa monaldi.

nosunt ad voluntatē abbati de facili remouentur extra. e. r. cū ad monasterium. §. tales. r. c. n. §. vlti. vbi de hoc in glo. hoc intelligitur: r de symonia per tuas in fi. r de accu. qualiter et quando in fi. ¶ Itē prioratus eorum qui eliguntur confirmari possunt. ext. de preben. vbi de hoc. aliozū vero prioratus minime ext. de confir. vti. vel inuti. porrecta vbi de hoc in gl. licet enim r de sta. mo. cum ad monasteriū. §. vlti. ¶ Itē monachi claustrum exire non debent: sed cōmuniter comedere r dormire ext. ne clerici. vel mo. non magno. r. c. super specula r de vi. r ho. clerico. quoniā r. r. r. h. dist. preter hoc.

¶ Monasteria templat alia loca religiosa religiose domus dicuntur.

¶ Monasteria templa r hospitalia: r alia loca similia ad pios r religiosos vius deputata quocunq; nomine censentur religiose domus dicuntur construende sunt auctoritate episcopali. xvj. q. j. quicūq; r ext. de rel. do. senedochiis et debet constitui cum solemnitate illa que habetur de con. di. j. nemo. ¶ Itē monasteria r religiose domus subsunt epō byocefano. xvij. q. n. mōasteria et. xvj. q. vii. oēs basilice r ext. de rel. do. de senedochiis nisi priuilegijs sint muniti vel prescriptione ext. de rel. do. constitutus r de prescrip. auditis. ¶ Itē monasteria omnia licet subsint lege iurisdictionis quodammodo in fauorem religionis sunt ipso iure a lege byocefana exempta. r. q. j. c. j. r. r. r. h. q. n. quaz sic in fi. r. xvj. q. j. placuit r. c. cū pro utilitate. ¶ Itē a lege iurisdictionis siue admistrationis non sunt exempta nisi super speciali priuilegio sint mūta. xvij. q. n. hoc tantū. r. c. monasteria r. c. cognouimus r. xvj. q. j. interdictōes ¶ Itē monachorum r aliorum regularium capelle

subsunt episcopo quantū ad legē byoc. et iurisdictionē ext. de priuileg. cū r plantare. §. j. r de offi. ord. conquerere r. xvj. q. n. far. nisi vbi hōmō capelle pleno iure monasterijs subsint vel nisi monasteria exempta sint cū suis capellis ext. de priuileg. qm̄ per. r. c. ex ore. in fi. de predictis legib; sic in tractatu de lege iurisdictionis r byocess.

¶ Quis habent monachi in capellis quas fundant.

¶ Monachi si capellas in proprio solo et proprijs vsibus siue expensis suis fundauerint habent in eis omnia temporalia r episcopus omnia spiritalia. ar. xvj. q. n. sane r. c. statuendus sine sciendum r ext. de priuileg. cum r plantare. §. in ecclis r ext. e. t. c. j. r nihilominus habent ius presentandi ext. de sup. plen. negl. prela. sicut. ¶ Itē si monasteria ex donatione ipsius episcopi ius habeant in capella tunc si certo modo donauit episcopus illud ius habebunt q̄ expresse est in donatione. ar. ff. de pact. l. in conditionibus sed si episcopus contulit eis pleno iure tūc monachi habebunt temporalia r spiritalia r institutiones. xvj. q. n. vltis. Sz si episcopus simpliciter donec tunc illam portionem videtur contulisse quoniā episcopus temporaliter in eadez percipere consueuit forte aliquid impositum erat tempore dedicationis: sed si episcopus nihil percipiatur in ipsa tunc donasse videtur illud q̄ spiritali iure percipiat melius videtur per quartam de oblationibus viuorum r mortuorum preter cathedra. liu myt autē hec donatio sit legalis consensu. e. t. requirēd; ext. de voss. passo ¶ Itē potest acquiri per monachos abbatio alteri monacho etiaz per monachum fugitiuum. ff. de acquire. poss. scil. j. capi. xvij. questio. n. abbatia.



**¶** Item quādo monachi ex donatione laycorum ius sibi vendicant in capell. tunc tantūmodo ius obrinēt patronatus ext. de capell. mo. cum fm vbi de hoc: si aliquid percipiebat laycus rem porale in ea non effi potuit layc' plus iure conferre quā competeret sibi ext. de dote post diuor. resti. nup. 2. j. q. j. c. j. et. q. vii. d. albertum. **¶** Item licet eccle sia male a layco derenta. ex donatione ipsius layci in vsus transferit monacho rum episcopus loci prebende cōsensuz constabit hec donatio perpetua firmitate substra. xvj. q. j. c. vlt. vt si layc' erat patronus ius patronatus transeat ad eosdem. 2. nihil hominus quā tēporalio ter episcop' obrinebat. Si vero laycus patronus non erat saltem ius episcopi transit ext. de dona pasto. 2. de iure pa. illud. 2. hec omnia locuz habent in monasteriis non exemptis cum suis capellis. Secus tamē de monasteriis exemptis quia tunc episcop' dyoc. nihil iur' habet in capell. sicut nec in monasteriis exemptis ex quibus capelle dependent q' tunc capelle eadem lege quā monasteria censentur exempta ext. de priuil. q. ii. c. cum capell. 2. arg. xvj. q. ii. in fi. **¶** Item non debent monasteria gra uare vicarias suarū ecclesiarū ita q' hospitalitatem nō possint tenere: 2. episcop' palia iura soluere: et derid' inde viuere congruenter ext. de prebē. de monach. vbi de hoc in glo. per hoc patet. **¶** Item monasteriuz p̄stare debet episcopo ser uitiū multiplici ratione. s. ex prima cōstitutione. xvij. q. ii. elutherius Simi liter ratione cōsuetudinis. xvij. q. ii. ser uitiū. Similiter procurationē debet ratione incitationis ext. de p̄scrip. cū ex officij. **¶** Item monasteria monialium multū longe debent fieri a monasteriis monachoz. xvij. q. ii. mōasteria. **¶** Quomodo mora purgari potest.

**¶** Mora purgari potest. ff. de ver. ob. l. interdum. §. vlt. 2. ff. si quis a vic let si post tres. **¶** Item mora posterior nocet illi per quem sit illa mora. ff. de peri. 2. cōmo. rei vend. l. illud. 2. ff. de vsu. l. debitor. **¶** Item mora siue dilatio semper vitanda est vbi periculi secum trahit. xvij. dist. de syracusane. **¶** Item moneta debet habere quantitatē ponderis mensurā 2. materiam debēz et publicam formā. ff. de contrabē. emp. l. j. **¶** Item monete ciuitatis falsarius capite puniē C. de falsa. l. j. s. de hoc. d. in tractatu de falsariis.

**¶** De multitudine onerosa.

**¶** Multitudo cuius sit canonibus in inuita ext. de preben. q' in tantum nō est effrenata multitudo cōtrahēda in iudicium per clausulā generalē ext. de resc. sedes. 2. de testi. cū causaz. **¶** Item multitudo effrenata vocatur aliquādo iij. ext. de resc. cum in multis aliquādo duo insti. de iure personarū in fi. quandoq' ultra. xx. q. ii. viuo ad fines quādo q. xl. vt ext. de cleri. ex cō. latrones. Item multitudo onerosa nihil habet honesti. in aucth. de referen. pa. affi. coll. ii. et ext. de eta. 2. quali. c. penult. **¶** Item multitudo quandoq' dispensationem inducit. xliij. di. cōmestrationes ext. de clerico. ex. nimis latrones vbi de hoc in glo. hic enim non patitur.

**¶** De necessitate que excusat.



**N**ecessitas cuius leges nō habeat excusat illum qui ppter necessitates siue egritudine comedat in quadragesima carnes ext. de regu lis iuris q' non est vbi de hoc in glo. hoc ideo 2. in alia glo.



## Summa monaldi.

si in xl. de obser. ic. c. h. in fi. ¶ Itē tēpo  
re necessitatis omnia communia sunt.  
p. h. q. j. dilectissimus. ff. ad. l. rodb. l. h. §  
cum in eadem in fi. ¶ Itē propter ne  
cessitatem famis potest pater vendere  
filii suuz. C. de patri. qui fil. distra. l. ff.

### ¶ De negatiua an possit haberi.

**N**egatiua dicitur tribus modis. s.  
negatiua iure facti. et qualitatis  
negatiua facti est duplex. s. pura et sim  
plex. pura que nō habet determinatio  
nem loci et temporis vel alterius rei. et  
hoc probari non potest directe vel indi  
recte vt si quis dicat se nunq̄ fuisse cita  
tum vel nunq̄ contraxisse cum beata.  
Vnde probandi onus tunc transfertur  
ad aduersariū qz negationum nō sunt  
causę: et de hac negatiua habes extra de  
elec. bone. i. vbi de hoc in glo. l. fm. cur  
sum. Si autē adiciatur tempus vel lo  
cus vel aliq̄ simile tunc potest indire  
cte probari extra de test. ex tenore. r. c. se  
ries. r. C. de contra. r. cōmitten. stipul.  
optimam vt si exhibeatur instrumentū  
in quo contineatur stipulatio facta ta  
li die et loco. vt in predictis iuribus nec  
obstat q̄ dicitur ex. de proba. in. r. de te  
sti. cum litteris in fi. qz ibi non pbatur  
directe vel indirecte. sed presumptiue.

¶ Item negatiua facti probatur cū ha  
bet implicitā affirmatiuaz vt si dicatur  
ego non sponte renunciaui cum dicat  
renuncians coactus. et hoc pbare debet  
qui negat extra de rensci. super hoc. Itē  
negatiua iur. bene pbatur vt si negas  
emancipationem non recte factaz hoc  
ipsum probare debes. ff. de pba. l. ab ea  
parte. §. j. qz qui negat aliquid iuste sa  
ctum. dicit illud esse factū iniuste. vnde  
illud probare debes. ¶ Item negatiua  
qualitatis dicitur illaz quādo q̄s negat  
aliquem esse ydoneum dicēs hoc nō est

ydoneus. vel hic nō est legitimus vel non  
est soluendo in bis negatur qualitas et  
hoc probare debet q̄ hoc negat: qz quili  
bet presumitur ydonens et legitimus nisi  
pbetur contrariū ext. de presump. du  
dum et de scrutinio. c. vno. r. ff. de lega. l.  
cum quidā r. l. cuz pater. §. rogo. r. C. de  
in offi. re. omni modo ar. C. de pbar. ex  
persona de ista multiplici negatiua. ha  
bes extra de elec. bone in prima glo. i. fm  
cursum causariū. ¶ Itē negatiua facti  
potest pbari hoc modo cōtra instrumentū  
rū. et hoc pbatio est indirecta extra de pro  
ba. tertio ¶ Itē negatiua potest proba  
ri hoc modo. Ego iuro q̄ martinus non  
fuit citatus q̄ ego scis: s. nō est pbatio  
proprie extra de pur. ca. quod. et in quali  
liter in fi. r. h. q. in. arcaudus. ¶ Itē ne  
gato aliquo negantur et oia que necessa  
rio sequitur ex illo extra de cōsti. nā ex cō  
cupiscētia. ¶ Itē negantis positiones  
que pbari nō pnt nisi p confessionem  
aduersarij iudex admittere potest illas  
positiones si ei visuz fuerit expedire ex.  
de eo qui mit. impos. causa rei ser. sta  
tuimus vbi de hoc.

### ¶ De negligentia.

**N**egligētia vnus alteri obesse nō  
debet qz iniqum est q̄ aliq̄s alte  
rius odio hgrauet. C. de in offi. testa.  
cū quis. ¶ Itē negligentia imputat ne  
gligētia extra de iniur. c. vlt. ¶ Itē negligē  
tia dissoluta ppe volū est. ff. mand. l. h  
fideiussor. j. §. r. l. di. sepe. ¶ Itē negli  
gentia dissoluta habet p cōsciētia. ff. d. edil.  
edica. cū ser. de his habes extra de pe. r. re.  
questiū in glo. negligentia. ¶ Itē negli  
gētia dissoluta in p̄tato mortale peccatū  
est qz d̄s sollicitē inq̄rere et corrigere  
subditoꝝ excessus nec excusat si ignorat  
extra de of. ar. ea q̄r de reg. iur. §. p̄n. p̄n.  
latus em̄ de negligentia tenet r̄ ppter ne  
gligētia remoueri d̄s extra de offi. ar. cō  
ca que vbi de hoc in glo. p̄telat̄ enim



erimē alicuius est notoriū. nec etiā est impunitus tūc negligēs pbat plarus. vñ supior inquirere pōt r congere sub diū suffraganei sui: r ita quousq; constet de negligētia suffraganeoz mēro pot. pulciā visitare nō dō: ext. de accu. sicut olim. vbi de hoc in glo. si isti. non. ¶ Itē negligēs seu dolosus psumit q̄ fiat per annū q̄ nō vitur iuris. Sed in dicit copā possit b̄re. et. de rescrip. plurimū. vbi de hoc in glo. nota hic r l alia glo. ibidē si quis probabit.

¶ De nominatiōe canonica.

**N**ominatio canonica est cū oēs de collegio concordāt in aliquo eligibili assumēdo r req̄rūt assensum: cuius a q̄ est perēdus r est filius. postulationi. ext. de postu. bone. s. sed p̄ h̄m̄di notatiōe nullū ius acquirīt notato. ext. de elect. publicato. r. c. p̄ sicut l. gl. ex tali. Sed et illa notatiōe que fit in scrutinio ip̄o publicato ius acquirīt notato. ext. de elec. publicato. r. c. p̄ sicut. vbi de hoc l. glo. ex tali. ¶ Itē nota illorū qui p̄eminēt sunt in scrutinio p̄io scribēda. ff. de albo scribēdo. l. vlti. Itē note alterius pōt q̄s recipi in institutionē. ext. de p̄bē. accedēs. ¶ Itē note alterius recipit quis vsuras. r. l. vj. di. sicut non suo.

¶ Itē note ppli cōtinetur etiā senato res instit. de iure natural. s. plebs.

¶ Itē note familie dñis p̄inetur. ff. de p̄bo. signi. l. familia. ¶ Itē note eccleie cōprehēdit ep̄s q̄h̄. r. l. vj. di. s. ex his. r. ff. de p̄bo. signi. c. v. clerici. ¶ Itē note capituli. continetur decanus. ext. de cō. cō. p̄ben. post electionem vbi de his in glo. nec erit.

¶ De notorio quor modis dicitur.

**N**otoriū aliud facti aliud iuris: aliud presumptionis. Notoriū facti est cuius testis ē pplus r dissimulatiōi vel inficiariōi nō est locus. q̄ illa exhibet se cōspectui hoim̄ p̄ nulla pōt ter. ḡuerlatiōe celari et de hoc nullus au-

ditur appellās. ext. de cobabi. de. r mulie. tua nos. r. c. v. r. de appel. cū sit in fi. r. c. peruenit. r. l. vj. di. in sacerdotib⁹ in fi. r intelligitur pplis testis esse siue sit crimen notū omnibus qui sunt in loco siue maiori parti vt q̄h̄ oēs admittunt scelus proclamant. h̄. q. j. scelus. et. c. de manifesta. ¶ Itē in notorio facti non requiritur ordo iuris. qui est alio irregulariter obseruādus q̄ euidētia patrati sceleris clamore nō indiget accusatoris. ext. de accu. euidētia. nec au- dicitur appellās vt dictū est. ext. de ap. p̄sona. ¶ Item notoriū aliud est facti manentis vt dum quis tenet adulteram vel concubinā in domo. aliud notoriū facti transeuntis actu. vt si quis in publico interfecit hominē vel simile. ¶ Itē notoriū facti manentis actu credit simplici officiali. i. q. i. q. s. alio quando. ¶ Itē notoriū iuris est de q̄ aliquis cōdēnatur in iure p̄ sententiā vt: si quis fuit i iure cōfessus. ff. de sta. bo. l. vlti. r. ff. de regu. iur. re iudicata. r. ext. de cobabita. deri. r mulie. nostra. vbi de hoc in glo. ad intelligentias. ca. vlti. ¶ Itē notoriū iuris si neget req̄ritur p̄batio q̄h̄. ext. de re iudi. sicut.

¶ Itē notoriū p̄sūptiōis siue facti p̄sūptiue vt cū aliquis publice habitus est pro filio vel consanguineo vel affini alicuius. ff. de in ius vo. l. p̄ semper. et ext. de filiis p̄sbyteroz conquente. Consanguinitas enī dicitur notoria p̄sumpta. et. de viuo. porro. s. j. q̄h̄ p̄ aliquis sit filius alterius nō potest ve re p̄bati. ff. de cō. r mo. l. lucius. de hoc habes in p̄dicta glo. ad intelligētiam.

¶ De noui operis nuntiatiōe.

**N**unc agendū est de noui opis nūciatiōe. quid sit nouū opus et quid nunciare et ad que noua opera pertineat nunciatio. Et quā sit nunciā dum. Et qualiter fiat nunciatio. Et q̄s sit nunciatiōis effectus.

**Q**uid sit nouum opus face-  
re et quid nunciare.

**N**ouum opus facere dicitur qui aut edifi-  
cando aut detrahendo ad pristina  
nam operis sumitur. ff. eod. titu. l. j. §.  
opus nouum. Si quis autem uetus edifi-  
cium sulciat aut si unum uel alterum cemen-  
tum imponat nouum opus facere non uide-  
tur. ff. e. tit. l. j. §. si quis edificium. et l. si  
pulpatio. §. opus autem. et ext. de iudeis  
consuluit longe est aliud facere aliud re-  
ficere. ext. de iudeis. consuluit. et c. iude-  
is. **I**tem noua res et nouum consi-  
lium et remedium erigit. ff. de ven. in-  
spi. l. j. in prin. **I**tem que de nouo  
emergunt indigent consilio et auxilio.  
nouo. ext. de int. ac. l. de etate. **I**tem  
noua iniuria noua stipulatione opus  
est. ff. de excep. rei tu. l. si iur. §. h. **I**tem  
nouum opus in iudicio alius fieri non  
debet. alioquin de meliori dicitur. ext. e. t. c. j.  
ubi de hoc in glo. et de accu. ad audien-  
tiam. **I**tem renunciare idem est quod  
prohibere ut pro eo habeatur quod ad esse  
etiam siue quis dicat nuncio nouum opus  
uel prohibeo nouum opus. ext. e. t. signifi-  
cantibus. et ff. ti. l. in. §. nunciatio. **I**tem nu-  
nciatio fieri debet non ad omnia opera. Sed ad ea  
sola que solo diuincta sunt quorum edificatio  
uel demolitio uidetur pertinere nouum  
opus. ff. e. ti. l. j. §. hoc ante edictum.

**Q**uibus et qualiter sit nouum  
opus nunciandum.

**N**unciatio noui operis fit omnibus  
existentibus in edificio. ff. eo. tit.  
l. operis noui. et l. pupillo. §. h. et i. h.  
**I**tem si fiat nunciatio ad ipsum lo-  
cum uenit in edificio existente denun-  
ciatio tenet: quod et si nullus ad edificio po-  
test aliquis esse presens et nunciationem  
audire et domino operis iudicare. uel  
sufficit in presenti nunciare. ff. e. ti. l. de  
pupillo. §. in. **I**tem denunciatio no-  
ui operis locum habet. siue fiat ibi do-  
mino siue paratorum eius siue seruo:

uel puero uel ipsi fabro qui edificat  
tamen in presenti et in ipso opere non  
tamen domino sed illis qui sunt ibi. ff.  
e. tit. de pupillo. §. nunciare. et extra. e.  
t. c. j. et h. ubi de hoc in glo. denunciatio

**I**tem huiusmodi denunciatio est  
semper non in personam. ff. eo. titulo. l.  
nouum operis. unde quecumque fiat nun-  
ciatio. dummodo in re presenti tenet  
C. e. ti. quilibet. alibi tamen facta que in  
re non tenet nunciatio. ff. e. t. de pupil-  
lo. §. si quis forte. **I**tem nec obstat  
absentia domini quando opus denun-  
ciatur. ext. e. t. c. h. in prin. dicitur ta-  
men nullius esse momenti quantum ad  
illa que sunt in opere antequam ipse do-  
minus redeat ad opus non enim om-  
nia que facta sunt post talem nuncia-  
tionem demolenda sunt. Sed illa post  
regressum eius et ad opus edificatur.

**I**tem denunciatio primo iurare de-  
bet quod non denunciatur ex calumnia. et  
habet iuramentum erigitur ab aduersa-  
rio auctore presente. ff. e. tit. l. de pupillo  
§. qui opus. **I**tem qui nunciatur  
monstrare debet in aliquo loco nouum  
opus nunciatur: ut sciat edificator ubi  
possit edificare et ubi sit interim absti-  
nendum. ff. e. titu. de pupillo. **I**tem  
qui nunciatur referre debet si quis ope-  
ris iam factum erat intestationes: ut  
sciatur quem postea factum. e. titu. non  
solum. Similiter modulus habere de-  
bet qui nunciatur ut probari possit quid  
postea sit edificatum ut in predicta le-  
ge. §. sciendum. **I**tem qui alieno  
nomine nunciatur necesse habet satisfacere  
re rem ratam dominum habiturum.  
ff. e. titu. l. quid iure. §. procuratorio.

**I**tem si nouum opus edificatum  
est domino inuito. uel si seruus edifica-  
uit sine iussu domini sui: tunc sufficit  
domino patientis prestare quod destrua-  
tur sine suis expensis. ff. pro ui aut dam-  
ni. l. si alius. primo respon. et l. denique. §.



ulti. & extra. e. tit. c. j. z. n. ubi de hoc in glo. sed quia. ¶ Item nouus opus de. nunciare potest qui libet cuius si edificatur in publico. ff. e. tit. l. in puin. ciali. §. vlti. ¶ Item usufructuarius de nunciare potest sed non dicitur. ff. de re mil. l. j. §. n. ¶ Item feruus potest denunciare noie dñi siue alterius. sed non no mine suo. ff. q. vi aut clam. l. iii. ¶ Item si ante quam edificatum esset aliquis ageret cum viduo ne alterius tolleretur edes. nec res defedatur. hoc facere debet prior vt ille p̄stet cautionem no pri ma edificare q̄ ultra agat ius sibi esse ff. e. tit. si puin. ¶ Item denunciatio non tenetur cautione recipere ab edificatore de ope demoliendo si statim vsq̄ ad tres menses vult pbare de iure suo. ext. e. tit. ca. ij. penul. & vlti. ¶ Item si q̄s post denunciationem sibi factam faciat nouu opus cauet de ope demoliedo. si appareat eum edificasse iuste & post ea edificet nisi opus nunciatis se offerat ad pbandu vsq̄ ad tres menses. C. de opis priuatis. l. vna. & ext. e. tit. c. ij. & vlti. ¶ Item denunciatio remitti potest. ex p̄se recepta. s. autide demoliedo. ff. e. tit. non solu. §. sciendu. Similiter q̄nq̄ remittitur tacite morte. s. vt in predicta. l. §. morte.

## Qualiter fiat denunciatio.

**N**oui opis nunciatio fit tribus modis. s. p̄ iactu lapidis p̄ p̄ba & p̄ p̄ tota iurisdictione p̄ iactum lapidis vt cum qdā qd no debet tunc p̄ba interuenire cū sic denunciatur alij dicitur posse tunc p̄ba interuenire: vt denunciatis si dicat denunciatio nouu opus p̄ iactuz lapidis. Similiter fit. solo verbo cum dico nuncio tibi nouum opus & p̄ h̄m̄di nunciatione edificas sit possessor. ff. e. tit. l. i. §. in opis. ¶ Item de nunciatio fit p̄ iactum lapillorum: tunc denunciatis possessor efficitur & retinet possessione

ff. e. tit. l. de pupillo. §. interesse. & ext. e. tit. c. j. z. n. ubi de hoc in glo. denunciatio. & de verbo. signi. ex parte. n. ubi de hoc. Similiter si fiat denunciatio per priorem vt in predicta lege. ¶ Item qui lapillum p̄icit & sic nunciat no pretendit signum timidi hominis effugientis sed audacis & possessione defendere volentis & ideo no amittit passionem & idē est cū quis priorem adijt per prelatum loquens euz audacia metis & dicit. dñe talis edificat in meo. faciat illum in continenti exire. alioquin iam videbitis quid fiet. vbi vero quis in humilitate verborum & cum timore proponit edificatori suadens in ornatu & politione sermonis. et per hoc ipsum mouere intendens vt de possessione ne exeat vel si in miseria et depreffide quidam supplicat & exorat. p̄ erdit possessionem vt dicitur in ext.

## De effectu nunciationis noui operis.

**N**oui operis nunciationis effectus est vt quicquid postea edificatus fuerit post denunciationem et ante remissionem vel satisfactionem de opere demoliendo iure vel iniuria: etiam si ius habeat edificandi totum debet demoliri. ff. e. tit. l. j. in pun. & l. prior. & §. aliquid prior. ext. e. tit. c. ij. vbi de hoc in glo. hoc sumptum est vnde familia sunt p̄tū ad hoc noui operis nunciatio & excommunicatio: quia vtracq̄ tenet siue iusta cā siue iniusta. siue fiat iure vel iniuria. rj. q. ij. §. j. z. c. infra. qz in nunciatioe spernitur auctoritas prioris & excommunicatioe vero obtentus est clauis. ¶ Item tot debent esse denunciationes & tot remissiones. quot sunt loca in quibus edificantur. ff. eo. tit. l. de pupillo. & §. in pluribus. & ext. e. tit. c. ij. vbi de hoc in glo. hoc sumptum est. ¶ Item alij effectus est vt si is cui nunciatus est nouu opus nolit defendere. s. tres mēses tras

## Summa monaldi

feratur in eum onus probationis. ff. c. si. l. si prius. q. spale est in hac ca. ext. c. si. c. vlt. r. C. de edict. priuatis. l. vlti.

**¶** Item effectus nunciacionis tollitur p remissionē exp̄ssaz. ext. eo. si. c. si. in p̄ ci. l. j. c. vlti. r. ff. de remis. l. j. Similiter p tacitā. ff. c. si. l. j. § post operis. r. l. non solum. §. mortem.

**¶** De noualibus.

**N**oualia dicuntur quorum nō ex-  
tar memoria q̄ culta fuerūt. sed  
mō ager est primo p̄cisus. ext. de p̄ bo.  
signi. c. j. r. ca. qd p nouale. r. ab istis no  
noualib' oēs religiosi sunt exēpti quā  
tum ad decimas nō p̄soluēdas. r. q̄ se  
mel fuit nouale semp̄ erit nouale. quo  
ad hoc q̄ decime non soluātur de tali  
terra. ext. de p̄uis. c. vlti. vbi de his in  
glo. sic q̄ p̄ nisi ecclia p̄obialis grauit  
ide ledat: q̄ tūc definit eē nouale. ar.  
ex. de bona. aplice. et de p̄ bo. signi. qd  
p nouale. vbi de hoc in glo. ergo a con-  
trario. **¶** Item nouitas induci absq̄ vt  
li cā. r. euidēri nō v̄z. ff. de legi. r. stipula.  
in p̄m. r. ext. de consti. cognofcentes. r.  
fl. di. quis nesciat.

**¶** De obedientia.

**N**agenduz est de obedientia in  
quibus consistat. et cui obediens  
dum. et in quibus.

**¶** In quibus cōsistit  
obediētia.



Obediētia consistit in  
tribus. scilicet in in re  
uerentia. iudicio. r. p̄ce-  
pto. Reuerentia debe-  
tur ei qui precedit ordi-  
ne vel antiquitate. sali-  
cer minor assurgat ma-  
iori nec sedeat. illo stan̄e. xcviij. disti. a  
subdiacono. r. c. nō oportet. et. ff. de al-  
bo scrip. l. j. Similiter vt maior p̄cedat  
r. minor sequatur in sedendo r. subscri-  
bendo vt in dicta lege. r. xvij. di. §. vlti.  
r. xvij. disti. bene quidem. Similiter in

consuetis r. in honestis seruitus facien-  
dis. extra. de malo. r. obedi. statuimus  
et. de consuetu. quoniam. **¶** Item obe-  
diēdiū est p̄lato r. reuerentia q̄siq̄ lū-  
cet consimile et non p̄cipere videatur.  
extra. d. era. r. qualita. ad aures. vbi de  
hoc in glo. hoc est consiliuz. r. de symo.  
monachus in sine. et. xvij. di. testimoni-  
um. **¶** Item obedientia iudicis r. p̄ce-  
pti debetur ei qui p̄est consecratione  
vel iurisdictione. nam al' sententia a nō  
suo iudice lata non tenet. ext. de clerici  
iudi. ac si. r. C. si non a p̄pe. iudi l. iudi-  
cis per totum. r. idem dicendū est in p̄-  
cepto quia subditus tenetur obedire  
p̄cepto p̄lari sui ex necessitate. vñ. q. j. qz  
frater. r. vij. q. i. quia scienduz. **¶** Item  
obediētia melior est q̄ victima. unde  
nullus p aliquo commodo vicium in-  
obediētie incurrere debet. ext. de ma-  
io. r. obedi. illud. **¶** Item obedire nolē-  
tes ex cōmunicandi sunt vsq̄ ad satisfi-  
cationem condignam. vt ab omnibus  
euitentur. vt ext. de malo. r. obedi. c. iij.  
in ecclēsis. vbi de hoc in g. o. ecce pena  
r. de regular. c. vlti. in sine.

**¶** Cui obediēdiū sit r. in quibus.

**O**bediendum est domino pape et  
si p̄cipiat aliquid graue. xix. disti.  
in memoria. r. c. di. contra morem

**¶** Item obedire debent omnes p̄nci-  
pales terre. ep̄scopi suis. extra. de ma-  
io. et obediē. omnes p̄ncipes. vbi d  
hoc. ergo p̄ncipes. r. c. solite. r. xvij. disti.  
duo sunt. **¶** Item obedire debent om-  
nes de certo ep̄scopi sui alioquin sunt  
excommunicandi. ext. de maio. r. obe-  
diē. si quis. vbi de hoc in glo. iustam  
r. sic. **¶** Item obedire debent clerici su-  
periori suo in omnibus que pertinent  
ad dominiū cultū vel ecclēsiasticam vt  
litate. vñ. q. j. quia super. **¶** Item obe-  
dire debent clerici r. etiam ep̄i p̄ncipi



seculari a quo regalia et temporalia recipiunt et tenent magis quam alteri prelato etiam archiepiscopo post omnem papam si mandatum principis fuerit aliorum prelatorum mandatum. extra. de ap. cum par. vbi de hoc in glo. arg. de qua excusaret de maio. et obedi. solite. Item quis superiori obediendum sit in mandatis licitis nullus tamen tenetur obedire in his que contra regulam suam vel contra iura. vel aliter contra dominam partem. et questio. iiij. non semper. et extra. de symo. ne ocl. vbi de hoc in glo. nam contra. Item licet obediendum sit prelato in his que spectant ad officium suum. non tamen in his que ad officium suum non spectant. ff. de regu. iuris. l. factum a iudice. argu. ff. q. i. factis. Item nunquam propter obedientiam maius est committendum. sed aliquando debet bonum quod agitur intermitteri. ff. q. iiij. quid ergo. Item cuius dubitatur an preceptum sit licitum aut illicitum in tali dubio debet subditus obedire. vbi dubitatio crassa sit et supina. ut si preceperet contra generalem statutum ecclesie et similia. vt. xxiiij. di. q. i. quid culpatur in ff. de i. q. iiij. quid ergo. et xxj. q. i. si cupis nam licet prelati peccet precipiendo illicitum non tamen subditus peccat quod probabiliter dubitat obediendo. xxxiiij. q. v. manifestum. et c. noluit. et extra. de iure debito. Item et si onerosum est quod mandatur obediendum est superiori. xvij. di. in memoria. Item in iusta correctio est propter bonum obedientie toleranda. c. di. propter morem. Item cum duo iudices precipiunt contrarium semper maiori est obediendum. ff. q. iiij. quid resistit. Item monachus magis abbati quam episcopo tenetur obedire. vt. l. di. ca. i. et h. clerici tamen magis tenentur episcopo quam archiepiscopo obedire. vt. iiij. q. iiij. per totum: nisi ne-

gocium sit archiepiscopum per appellationem transferri. extra. de offi. ocl. prudentiam in ff. Item si episcopus velit monachum in seculari ecclesia facere prelatum. et abbas predicat magis est obediendum abbati. ff. q. i. cum per utilitate. et c. monachum magister. et. lviij. ocl. i. et h. Si tamen esset magna utilitas vel necessitas tunc per superiores cogendus esset abbas ut monachus liceret in tali casu. xvj. q. i. si vere. et c. per utilitate. Bonif. Item episcopus non potest vocare monachum contradicente abbati suo ad monasterium suum: quia hoc solum papa. vt monachus vocet ad statum secum. vel clericus secularis. et. q. iiij. per principalem. et. vij. di. que contra mores. Item si episcopus alique religiosum vocet ad suum conuuium. vbi religiosus generalia statuta sui ordinis seruare non potest. non potest ire contradicente prelato. arg. ff. di. sicut non suo. et. xvj. q. i. si cupis. Item irregulares magis sunt stricti obedire prelati sui quam clerici seculares suo episcopo: clerici magis quam layci. ff. q. i. non dicatis. et. lxxj. di. priuatus. et extra. de officio ordinis. quanto. Item obicere nullus debet alteri quam ipse nolit obseruare. extra. de except. cum ecclesiastice. et de preben. per illorum. et de ap. an sit.

## De oblationibus.

**N**unc agendum est de oblationibus. Quot sunt eius species. Et cui sint dande: et an necessario sint soluende. Oblationum species sunt tres. quarum vna est alicuius rei donatio facta gratis inter viuos deo et ecclesie alia est rei donatio deo vel ecclesie facta causa mortis que hodie ad exemplum vel instar legatorum redacta vt idem iure sit in vtraque dictarum obligatio num. Instit. de dona. §. h. et §. bis. ff. q. h. qui abstulerint. Item sciendum est: quod donatio causa mortis cum quis

magis vult re si habere q̄ eū cui dōat. magisq̄ cum cui donat q̄ heredem suum. ff. de donatio. causa mortis. l. j. et instit. de donatio. §. ij. Quod autem dictum est donatio est oblatio deo vel ecclesie facta causa mortis. cum quis magis vult se habere. q̄ eū cui donat subaudi rem donatam vel se obligādo ne illa diffinitio contineat legata. Rud.

¶ Item quod dictum est ad instar legatorum dicendum est q̄ differentia est inter legatū et donatiōē cā mortis et in quibusdam quia legatus ab herede semp̄ traditur legatū vero vel donatio causa mortis quandoq̄ ab herede tradatur q̄nc̄ a testatore p̄ia i donatiōe cā mortis obligatur donās et nō in legato. p̄ia si q̄s accusat testat̄ falsum amittit legatū et nō donatiōē cā mortis. abs si ex aliqua causa rescindit testat̄. t̄ic et donatio cā mortis. hoc et q̄dā alia circa differentiā legatū et donatiōis causa mortis vocari solent. C. d. dona. cā mort. in summa. r. l. in litera

¶ Item tertia species oblationis est quidāna et vsualis quā faciunt ad altare vel plato ad manus sacerdotis parochialis vel ecclesie cōtēntualis et tales oblatiōes dande sunt sacerdoti tantū q̄ p̄ pctis offeruntur et ille tenetur orare p̄ p̄lo ex officio suo. vel si a l' ecclesie offerant plato eiusdem ecclesie vāde qua oblatiōes b̄m̄di. x. q. j. quia sacerdotes. r. c. hanc consuetudinē. r. xl. q. j. datos siue datoris.

¶ Si oblatiōes necessarie sint soluende.

¶ Oblatiōes gratis facte inter viuos vel causa mortis necessario sunt soluende et maxime oblatiōes mortuorū a deo q̄ qui nō soluit. sacrilegi iudicantur. x. q. ij. nulli. r. c. qui abstulerit. Sicut dicuntur egentius necatores et infideles et homicide. x. q. j. oblatiōnes. ¶ Item oblatiōes quidāne neces-

sario sunt soluende s̄m̄ s̄. et qui nō solunt debent excommunicari. de con. di. j. ois christianus. r. vi. q. j. statum. Sed hoc ca. intelligendū dicitur quidā de oblatiōe deuotionis vel aliorum bonorū operū vel de oblatiōibus inter viuos facta et causa mortis vt dictū est. ¶ Item nisi layci offerant vsuales oblatiōes potest sacerdos si pauper est subtrahere ipsi diuina officia: quia nemo cogitur suis stipendijs militare ext. de symo. cū sit. r. c. ad apostolicā. q̄ etiam dici potest de his oblatiōibus quas parochiani incertis et p̄cipuis festis cōsueuerint offerre et possunt cogi ad tenendum p̄iam consuetudinē nō a p̄bytero per officij subtractionē sed ab ep̄o cuius officij est in talibus implorandū. ext. de symo. ad apostolicā.

¶ Item non sunt recipiende oblatiōnes p̄ illis q̄ moritur publice in pctō mortali. ext. de incēdiar. sup̄ eo vbi de hoc. et de vsuris q̄ in oibus. ¶ Item oblatiō b̄ q̄c̄d ecclesie vel in decimis primitiuis vel al' in oblatiōib' quotidianis sacerdotis et in missis dat. ext. de p̄. signi. cū inter nos ad finem.

De obligatiōe q̄n tenet et q̄n nō tenet.

¶ Obligare potest aliquis sub pena anathematis vel sub pena ordinis sui. l. q. vj. quocū in prin. et de con. cratione. di. ij. ego berengarius. Similiter sub pena beneficii. ext. de elec. cum dilecti ad finē vbi de hoc et de sal. c. vi.

¶ Item obligat q̄s q̄nc̄ p̄ nuda p̄ba ext. de testi. iudicare. vbi de hoc. r. x. q. ij. q̄nc̄. ¶ Item quelibet obligatio p̄ q̄c̄ q̄ cas nascit̄ p̄ easde soluif. fallit t̄m̄ in voto baptismi et ordine. ext. de re. iur. c. j. vbi de hoc in glo. p̄t exponi. ¶ Item nullus d̄ se obligare nisi alio se obligare intēdat. ff. de actio. et oblig. l. obligatiōnū. et ar. ff. cer. per. l. si ego. ¶ Item obligatio facta per errorem nō tenet. ff. si quis. cant. l. sed et ff. y. l. ff. de fide



iuſſo. l. quis poſtquā. Similiter facta p  
vum vel metum. nō tener. ext. de reg. iu  
ris. q. p. tinoze. vbi de hoc. r. p. meus  
cauſa. c. j. ¶ Ite obligatio ſemel extin  
cta amplius non reuiuſcit. ff. de ſolu.  
l. qui teſ. §. arena. r. de con. di. queris. iij.  
¶ Ite obligatur dñs r. tenetur de ſcō  
p̄m in quantum peruenit ad ipſum. vel  
vbi ad ipſum peruenit. tenetur natura  
liter nomine illius ſerui. ff. de. vi. r. vi  
arma. l. j. §. ſed cum quis r. §. ſequenti.

¶ Item de facto familie ſue dñs nō te  
netur niſi mandauerit vel ratiū habuit  
p̄ factum eſt nomine ſuo. ff. de. vi. r. vi  
ar. l. ſed in me. ¶ Ite p̄m canones pōſ  
ſum habere ratum q̄ meo nomine nō  
eſt geſti. it. q. d. lugdunenſis de hoc hā  
bes ext. de reſt. ſpōſ. cum ad ſedē in glo.  
ſic patet q̄ primo. ¶ Item omnia nra  
facimus quibus autoritate p̄ſtamus  
vel impartimur. C. de veteri iure. eun.  
l. j. §. que in ſi. ¶ Ite obligata ſunt om  
nia bona mariti vxori ratione dotis et  
etiam ad paraſernalia extenditur. C.  
de pactis conuētiſ ſuper dotem. l. vlti.  
ſed non ad doſt. p̄pter nup. C. qui poſ.  
in pig. ba. l. vlt. in ſi. ¶ Item omnia bo  
na prelati ſunt eccleſie obligata. ſi male  
adminiſtrauerit ſicut r. res tutoris pu  
villo. C. quib⁹ cauſis pignus ca. de hoc  
habes. ext. de pign. ex litteris vbi hoc  
privilegium.

Qui dicuntur officiales  
episcoporum.

Officiales episcoporum dicuntur quibus  
episcopi vices ſuas committit ex.  
de inſtit. ex frequēti. vbi de hoc in gloſ.  
¶ Item officium duplex in eadez cau  
ſa. nō habere debet qz ſingula offi  
cia ſingulis p̄ſonis ſunt committēda ext.  
de teſt. in ſup. vbi de hoc r. iij. q. iij. c. j.  
et. ſi. ¶ Ite officiales metropolitanorum  
non debent interdicere ſuſpenderē. aut  
excommunicare ſuffraganeos quādiu in  
ſua p̄uincia vlt. circa illa extiterit metro

politanus. ſi tamen faciat. factū erit. qz  
multa fieri nō debent. facta iñ tenent.  
ext. de reg. iur. ad apoſtolicam. ¶ Ite  
officiales forane dicuntur. qui foris in  
dyoc. cōſtituuntur quos archieps in dyoc.  
ſuffraganei ſui cōſtituere nō poteſt niſi  
in caſibus quibusdam. ſed hoc ex cōſue  
tudine nō habet. ext. de off. or. romana  
eccleſia vbi de his in glo. b. c. voluit r. in  
alia foranea.

De ordinibus.

Nunc agendū eſt de ordinibus con  
ſerendis. r. primo de t̄pibus ordi  
nandorū r. qualitate. q̄s poteſt ordines  
conferre. De forma ordinandi. De cleri  
co ordinato p̄ ſaltū r. de ordinato mini  
ſtrante de ordinatis a ſyno. r. herenco  
et excoicatio. De etate ordinādoz. de ſer  
uis r. illegitimis natis nō ordinandis.

De temporib⁹ quibus ordi  
nes conferuntur r. de eo qui  
furtiue ordines ſuſcepit.

Ordines ſacri ex quatuor t̄pa anni  
conferri non debent alias. puniri  
debet ordinato r. ordinato a ſuſcepto  
ordine debet ſuſpēdi r. ordinato pote  
ſtate conferēdi p̄natur. ext. de t̄pibus  
ordib⁹. cum quidā vbi de hoc in glo. pri  
mo eis. r. c. ſane. ¶ Item p̄t cōferri in  
ſabbato. de ſciētēs p̄t̄bec. r. etiā in ſab  
baro ſācto ſm quofdā ſed ali⁹ dicit qz  
nec miſſa eo die cantat̄ niſi in ſero in  
veſpis. de cō. di. an. in ſabbato. ¶ Item  
ſumm⁹ p̄t̄ifer quolibet die vſico ſub  
dyaconatū p̄t̄ cōferre r. p̄gines confe  
crare ex. de t̄p. or. c. j. ¶ Ite episcopalis  
dignitas die vſico iñ cōfertur. xv. d. c.  
j. ¶ Ite duos ſacros ordines die vno  
vel vñi in ſabbato altez in dñico conſi  
nuato ieiunio null⁹ p̄t̄ cōferre r. ſi con  
trariū ſerēt cōferēs a collatione ſacer  
dotū r. dyaconat⁹ ſuſpēditur r. ordinat⁹  
ab excoicatioe offiij illi⁹ ordinis ſuſcepti  
eſt ſuſpēſus. ext. de t̄p. or. ſras vbi d̄ ho  
in glo. immo. r. c. dilectus. Ite ordines

## Summa monaldi.

minores omnes simul in diebus domi-  
nicis et alijs solemnibus festis ab episco-  
pis possunt conferri. sicut hodie obser-  
uatur de facto. ext. de tēp. or. de eo ubi  
de hoc in glo. sic videtur. b. ff. vbi qd  
non omnes simul conferuntur ubi scan-  
dalum est et consuetudo repugnat ar.  
ext. de clerico. coniu. cum olim: et de hoc  
habet in predicta glo. ¶ Item ordo cle-  
ricalis confertur etiam p ipsam tonsu-  
ram primā ext. de era. et quali. cum con-  
tingat. ¶ Item subdiaconatus in dñi-  
cis diebus conferri non potest nisi a so-  
lo papa vt supradictū est ¶ Item qui fm  
patrie consuetudinem receptis simul  
quatuor ordinibus minoribus subdya-  
conatum eodem die furtiue suscipit. po-  
terit vniuersalr in minorib' pmitri mi-  
nistrare tñ et si religionem intrauerit  
et bene vixerit. poterit si abbas dispēsa-  
uerit in alijs ordinibus ministrare ext.  
de eo. qui sur. or. suscipit. cum. b. latoz:  
sed si hoc fuerit prohibitorum sub excom-  
municatione. tunc potest episcopus vt  
in susceptis ordinibus ministrare dispē-  
saret si monasteriū intret dispensabit  
in suscipiendis postq in eo fuerit lau-  
dabiliter conuersatus. Sivero non fue-  
rit prohibitiū sub excomunicatione po-  
terit episcopus etiā cuz remanēre in se-  
culo post condignam satisfactionē tam  
in susceptis quam in suscipiendis ordi-  
nibus dispensare. ext. de eo qui sur. or.  
sus. c. j. ¶ Item si aliquis contra prohibi-  
tionem excomunicationis cā recepit simul  
duos ordines sacros non poterit cū eo  
etiā si religionē intrauerit in execu-  
tione ordinum episcopus dispensare.  
Similiter si aliquis minores ordines  
et subdiaconatum vel alius sacrū ordi-  
nem simul recipiat nisi de licētia sum-  
mi pontificis non poterit cū talibus di-  
pensari ext. de eo. qui sur. or. sus. dilec.  
¶ Item pena illius qui subdiaconatū  
cum minoribus ordinibus vel duos sa-

culos ordines simul vel alias cōtra cano-  
nicam ordinationem ordines contule-  
rit est de ipso si hoc fecerit ex certa scien-  
tia nisi dispensatiue hoc fecerit in casu  
sibi concessio. l. di. si in aliquo. r. lxxj. tan-  
tis. r. lxxij. di. c. vii. Sivero negligenter  
q: non examinavit vt debuit tñ debet  
privari potestate talem ordinem confe-  
rendi. r. xv. dist. qui ecclesiastica. r. i. q. ii.  
si quis episcopi. r. ext. de temp. ordi. l. i.  
teras. r. c. dilectus.

¶ Quis possit ordines con-  
ferre.

Ordines conferre possunt episcopi  
dyoces. clericis suis. alij aut episco-  
pi clericis alienis. et in dyocesi alienis  
ordinis conferre nō possunt nisi fuerit  
inuitati vt ad alias dyoceses accedētes  
ordinationes ibi debēt celebrare. r. q.  
ii. per totū vel nisi rogati fuerint p lit-  
teras cōmendaticias vt in suis dyocesi.  
clericos ordinent alienos vt. r. xj. di. c. ii.  
r. ii. di. per totum. ¶ Item in hoc casu  
non sufficiunt littere archidia. si episco-  
pus est absens ext. prouinciam suā nisi  
ordinandorū necessitas vel utilitas im-  
mineret ext. de offi. archid. signi. vbi de  
hoc in gl. et ita patet. ¶ Item si episcopus  
ordinis clericum alienū omīssa forma  
predicta et episcopus ordinis. ratas ha-  
bet ordinationē dñmodo alia canonice  
et pure sit ordinatus recipi potest ac  
executionem ordinis ex indulgentia o-  
dinarū. r. q. ii. lugdunensis. ¶ Item  
minores conferre ordines potest episcopus  
qui resignauit loco et dignitari. sed si re-  
signauit loco tñ potest cōferre sacris  
ordines si fuerit inuitatus et nō sit po-  
bibi' a papa vel eius legato ext. de epi-  
scopo qui resignauit eparui. c. j. et hē  
ant de licētia epi dyoce. alias debet de-  
poni taliter ordinatus. vñ. q. j. epius in  
dyoc. r. r. q. j. epius. ¶ Item abbates loco  
epi possunt cōferre tres minores ordi-  
nes. s. psalmistarū et lectoriarū: et possit



rsatum monachis suis et alijs pleno iure sibi subiectis et hoc in suo monasterio alius autem et in alio loco non debet abbas huiusmodi ordines conferre. si tamen contulerint conferunt characterem: hoc intelligendum est de abbatibus qui sunt presbyteri et quibus sunt impositae manus ab episcopo secundum morem presbiterorum abbatum. lxxv. d. c. j. r. h. ¶ Tres presbyter potest conferre psalmistam secundum quosdam. xxxv. dist. psalmistam unde. b. no. tavit. ibi quod simplex sacerdos potest conferre hunc ordinem quando vult in die dominico vel in alio die festo. dicit etiam quod in campania simplex presbyter et maxime archipresbyter conferit hunc ordinem Rud. Quidam autem hoc non consentiunt.

¶ De forma ordinandi.

Ordinandi forma hec est ut sacerdotibus diaconibus manus imponatur sed differenter quia cum presbyter ordinatur episcopus si omnes presbyteri qui ibi sunt manus super caput ipsius presbyteri ordinandi imponit. xxxv. di. presbyteri. cum or. diacono vero solus episcopus manus super caput ipsius ponit. vt. xxxv. di. diaconus et manus talis impositioni fieri debet tactu corporali ex. de sacramentis iterandis. c. vlt. vbi de hoc in glo. sacerdotibus et in alia gl. ap. s. r. c. j. in gl. simile. tamen manus impositioni omittatur in predictis nihil plus ministrat quam suppleat caute quod fuerat omissum statuto tempore ad huiusmodi ordines conferendos ext. de sacramentis iterandis. c. j. et vlt. r. l. h. d. c. j. r. xxxv. di. qui ecclesiasticus. ¶ Item subdiaconus cum ordinatur debet recipere calicem vacuū et patenam de manu episcopi. et aquam et vireolum et manutergium de manu archidiaconi. Similiter acolytus candelabrum cum cereo et viceo vacuū ab archidiacono. Similiter exorcista debet recipere librum exorcismi de manu episcopi

Similiter lector librum in quo lecturus est debet recipere de manu episcopi Similiter hostiarius debet recipere claves ecclesie ab episcopo. psalmista vero absque conscientia episcopi sola missione presbyteri officii cantandi suscipere potest. xxxv. di. presbyter. r. c. diaconus. r. c. subdiaconus. r. c. acolytus. r. c. exorcista. r. c. lector r. c. hostiarius. r. c. psalmista. ¶ Tres etiam si aliquid omittatur de forma ista nihil tenet ordinatio et generaliter dicitur quod non quod si aliquid est omissum de his que fieri debuerunt nihil est actus. xxxv. di. que episcopi. Sed quousque varie sunt de huiusmodi quorundam opinioniones. dicendum est tamen quod in his quibus non constat que sint de tota substantia. or. r. q. non inuenitur tamen in iure quod debet fieri intelligas omnia esse de substantia nisi inuenias iniure expressum quod non sunt de substantia. unde si aliquid de quo dubitatur utrum sit de substantia. fuerit omissum. potest ordo iterari ex toto. quasi nihil sit actum quia non intelligitur iteratus quod nescitur esse factum. xxxv. di. presbyter. et de con. di. solemnitates. si vero fuerit omissum id de quo expressum est quod non est de substantia non debet ordo iterari: sed quod omissum est statuto tempore ad huiusmodi ordines conferendos caute debet suppleri. ext. de sacramentis. iterandis. c. vlt. ¶ Item expressum est iniure quedam non esse de substantia ordinis conferendi. tempus ext. de tempore. or. sane. Similiter etiam. lxxv. di. subdiaconus. r. c. in veteri. Similiter unctio ext. de sacramentis. vnc. c. j. in fi. r. d. sacra non iterari. c. j. Sicut manus impositio episcopi super presbyteri et diaconem ordinandi vel quod a proprio episcopo recipiat ordinem vel quod recipiat singulos servatis debitis circumstantiis. tamen simul non est substantia. ext. de sacramentis. iterandis. c. vlt. et de tempore. or. quod translationes. r. c. lras. r. viii. q. ii. lugd. Item sunt quedam alia de quibus nescitur utrum sint de substantia vel non

fit missa. b. th. notauit. xxy. di. ordinationes Sed etiā sacerdotialis et episcopalis ordo potest conferri absq̄ missa. s. hoc fieri nō debeat Similiter notauit. xxy. di. c. p̄ a patribus q̄ prius conferre potest ordines et accipere q̄ licet aliud sacramentū ibi tamē dicit q̄ sacramentum altaris non conficitur nisi a ieiunio ar. de con. di. ij. liquido. Sed in hoc ultimo non est opinio eius tenenda.

¶ Item. ix. ordines sunt s̄m quosdā. s. v. nō sacri. et quatuor sacri. minores nō sunt sacri. s. psalmista. hostiarius. lector. exorcista. et acolitus. maiores sunt. subdiaconus. diaconus. et presbiter. et eps alij autem dicit. vñ. esse tñ. negant etiā psalmistā et episcopū ordiñ. esse ar. lxxvij. di. illud. opinio prima probatur expresse. xxiij. distin. psalmista. xij. di. seriatim ext. de eta. et quali. cum cōtingat de presbitero non baptisato ueniens. et. lxxvij. di. c. ij. et. xxy. di. clericos.

¶ De clerico p̄ saltum promotus de non ordinato ministrante.

Ordinatus per saltū si vno vel pluribus ordinibus p̄termissis aliquē superiores ordinē recipiat: s. caracteres habeat. Debet tñ de rigore iur. deponi. et si ex maleficia fecit. nō potest cum eo episcopus disp̄sare Sed si ignorāter hoc fecerit potest de iure agi secum nec conferatur ei ordo obmissus ext. e. t. c. tue. vbi de hoc in glo. et nihil casu isto et. lñ. d. sollicitudo suspensus est tñ quantum ad superiores ordinis executionē. xlij. di. si cur olim. potest etiā s̄m quosdam ad superiores ordines p̄moueri cū hoc non inueniatur p̄bitum Rud. ¶ Itē potest laicus ordinem sacerdotalem recipere alijs ordinibus p̄termissis secū quosdam vñ modo sit baptisatus. qz ex quo est baptisatus. susceptilis est cuiuslibet sacramenti. cum baptismus sit is-

nua omnium sacramentorum. xxiij. di. s. verum circa finem et ar. j. q. j. ventum ver. si dicatur: sed alij dicunt q̄ non. vi. b. qz d̄ substantia sumi sacerdotij sunt eloquia dirimitus tradita. ar. extra. de cleri. per saltum. p. c. tue. vbi de hoc in glo. in casu isto. et. lxxvij. di. omnis. et ar. xl. di. Super ver. dert. ar. et sacerdotij Sed primi respondent ad ista capitula q̄ intelliguntur quantum ad executionē ordinis que sine litteris fieri nō potest et non ordinis quantum ad characterem ¶ Item fieri nō potest episcopus aliq̄ nisi prius sit sacerdos ext. de excess. bla. ex litteris. alij dicunt q̄ bene potest fieri sed non habet executionem ¶ Item ordinatus in episcopū p̄termissis alijs quo ordine inferiori a sacerdote nō potest cōferre alium ordinē alicui quē nō recipit. qz nō potest dare q̄ non habet j. q. j. gratia. et. q. vñ. d. albertum ¶ Item qui nullum habētes ordinē diuini officij cum exercēt: sunt excommunicandi. s. sunt ita cōtumaces q̄ nolūt cessare: sed si qui habētes aliquē ordinem exercēt officij alterius ordinis quem non habent sunt deponēdi siue perpetuo siue suspendendi ab illo ordine quez habeat nisi postq̄ iuxta permissionem episcopi biennio vel triēnio fuerint suspensū a iure tolleretur: nunquā tñ s̄m quosdam poterūt ulterius p̄moueri ext. de non. oz. iñ. c. i. et. h. et. p. q. iñ. p̄uilegium et. xxy. q. h. sic de cer. si tñ in sacris ordinibus cōstitutus potest d̄ iure simplex beneficius obtinere ext. de nō. oz. m. l. c. ij. hoc intelligit quidam de his q̄ meritiuntur sep̄mos ad ordines ad quos reuera nō sunt p̄moti. vel si tanquam scismatica ingerunt se officio oz. quē nō habent sicut rex oñasv̄surpauit officij sacerdotis nec credunt istum rigorem iuris extendendū esse ad clericos minorū ordinū q̄ in nullis nouis ministrant in officio subdiaconi: causis. quindij



gaudij et solemnitate facie de nō mien-  
 nentes de ordinibus suis qꝫ cū omnes  
 assistentes sciunt veritatem. cum tales  
 grauius peccant talia etiam sine malis  
 attendendo Sed quid de illis cleri-  
 cis sacerdotum in minoribus constitu-  
 tis qui in missa legunt epistolam nun-  
 quid sunt irregulares aut peccant ꝛo.  
 dicendum qꝫ non ex quo sine solemnitate  
 hoc faciunt cum concessum sit pres-  
 biteris parrochialibus habere secum  
 clericos qui cum eis cantent lectiones  
 et epistolas legant ext. de. vi. 2 ho. deri.  
 vt quisqꝫ intelligitur de clericis in mi-  
 noribus ordinibus constitutis si tamen  
 presens sit subdiaconus. potius debet  
 legere epistolam quas acolitus vel psal-  
 mista si tamen acolitus eaz legat bona  
 intentione 2 absqꝫ presumptione supbie  
 aut modicus aut in nullo peccabit ma-  
 xime vbi est cōsuetudo talis: 2 us igno-  
 rantur vt in dicto capitulo vbi quisqꝫ  
 vbi de hoc in glo. 2 sic acolitus. ¶ Item  
 licet quis non habeat aliquem inferio-  
 rem ordinem potest recipere sacerdoti-  
 um licet fieri nō debeat ar. ext. de cle-  
 rico per saltum pmo. c. vno. vbi de hoc  
 in glo. in casu isto. ¶ Item ordinari non  
 debet clericus ab episcopo greco qui ip-  
 sa statuta non seruat ext. de temp. or.  
 cum scōm vbi de hoc in glo. latini. ¶ Item  
 si quis fiat sacerdos aliquo inferiori or-  
 dine p̄termisso. debet suspēdi donec re-  
 cipiat p̄termisum: 2 sic per acta peni-  
 tentia potest cū eo vt in sacerdote mi-  
 noret episcopus suus dispensatio ext.  
 de clerico per saltum pmo. c. vno vbi  
 de hoc in glo. in casu isto. ¶ Item cum  
 episcopus ordinatur duo episcopi im-  
 ponant tenent euangeliorum codices  
 super caput 2 verticem eius 2 vno sun-  
 dent super eo benedictionem reliqui  
 omnes episcopi qui assistunt manibus  
 suis caput eius tangant 2 necesse est qꝫ  
 in ordinatiōe episcopi tres epi sint ad

minus. qꝫ tñarius iste est de consecra-  
 tionis episcopi substatia. vnde si a pau-  
 cioribus consecratur. nihil est actum si-  
 cut notauit. h. xlvj. di. porro 2. xxiij. dist.  
 episcopus. ¶ Item episcopus potest co-  
 gere clericum ad recipiendum ordinem  
 annexum beneficio vel dignitati quam  
 habet per subtractionem illius benefi-  
 cij vel dignitatis vt electꝫ in archidiacono  
 nisi dyaconus fiat. 2 electꝫ in archipresbi-  
 terum abbatem vel prepositum. presbi-  
 ter fiat. ap. re. xl. di. in nouamus et ext.  
 de elec cum in cunctis 2 de tra. 2 quali.  
 c. 7. fallit tamen hoc in vno casu. scilicet si  
 ne culpa sua post electionē vel cōfirma-  
 tionem sed ante ordinem factus est ir-  
 regularis vt in dicto capitulo cū in can-  
 ctis. ¶ Item si necessitas vel utilitas ec-  
 clesie aliquem exigit promoueri potest  
 episcopus ipsum cogere clericum ad or-  
 dinem illuz suscipiendum. nisi excuset  
 se ratione criminis aut susceptuz bene-  
 ficium perpetrati 2 tunc episcopus infe-  
 riores clericos pmouebit ad ordinem  
 illum 2 criminofum a beneficio remo-  
 uebit nisi alias sit necessarius ecclesie.  
 vel vtilis valde ext. de tra. 2 quali. quer 7  
 et ita intelligitur. c. illud. lxxxiij. di. con-  
 suluit. ¶ Item si clericus excusat se nō ra-  
 tione criminis sed alterius impedimē-  
 ti spalis vel p̄petui qꝫ non peruenit ex  
 delicto tunc nō est cogendus. 2 si cogere  
 tur posset appellare. Similiter de tuto-  
 re. ff. quādo sit. ap. l. j. §. si quis tutor.  
 Si vero sola voluntate se excusat nullā  
 causam precedētē rationabilē compell-  
 li debet per subtractionem beneficij et  
 officij. ap. re. lxxxiij. dist. c. iij. 2. iij. extr.  
 de tra. 2 qualita. queris. ¶ Item vbi non  
 exigit necessitas vel utilitas ecclesie non  
 debet episcopus cogere aliquos inuitos  
 ad ordinandum. 2 si faciat puniendus  
 est. lxxxiij. dist. c. j. 2. h. et. c. vbi ista.  
 ¶ Item qui coactus ordinatur care-  
 terē recipit. si est coactio cōditionalis

## Summa monaldt

vt. xlv. di. de iudeis. r. j. q. j. quod quidā.  
**C**onditionalis coactio est cōminatio  
 mortis vel cruciatus corporis nisi se pa  
 tiatur ordinari: si fuerit coactio abso  
 luta: nullum recipit caracterē sicut nec  
 in tali casu reciperet baptismū absolu  
 ta autem coactio est si omnino tracta  
 tus violentē auz manibus ordinatis.  
 ext. de baptismo maiores circa si. r. l. d.  
 presbiteros. **C**Item qui ordinatur cō  
 ditionali coactione tenetur continere  
 scōm quosdam q̄ licet nō debuerit cogi  
 ad ordinem suscipiendū. susceptum  
 tamen per talē coactionē seruare tene  
 tur. xlv. di. de iudeis Job. vero dixit ip  
 sum non teneri si met<sup>9</sup> vel coactio fuit  
 talis que possit cadere in cōstātē. alias  
 sic extra q̄ metus causa per latū. r. c. cū  
 dilectus **I**ntegritas em̄ corporis rei est  
 notū r non perceptū **Q**uero ordinatus  
 in sacris ordinibus continere tenetur.  
 hoc non est ppter notum annexū ordi  
 ni sicut in grecis patet. r in illis q̄ apud  
 nos inuitis vrozibus ordinantur q̄ ad  
 continentiam non tenentur sed istud est  
 ppter institutionē ecclesie super hoc fa  
 cram r ppter bonestatem ordinis ser  
 uandam **C**Item ordinari nō possunt re  
 ligiosi contradicētib<sup>9</sup> eorum placis qui  
 conditionem scire tenentur ext. de tem  
 por. or. ad aures.

**C**De ordinatis ab heretico  
 symoniacoz: excommunicato.

**O**rdinatus ab ep̄is qui ordinē ep̄a  
 lem in ecclesia non in heresi. vel in  
 sc̄smate receperūt: sed postmodū lapsi  
 in heresim ordinauerūt d̄mōdo sic or  
 dinatus in forma ecclesie caracteres or  
 dinis recipit: sed non executiones siue  
 scienter siue ignoranter. a tali heretico  
 vel sc̄smatico fuerit ordinatus. tollera  
 tur autē si alias dignus est r aliter ordi  
 natus nisi in. iij. cassib<sup>9</sup>. si fuerit itera  
 ta vncione maculatus. j. q. vñ. salubere

rimum. si fecerit se iterum in eodē or  
 dine ordinari. **C**Item si fecerit se iterum  
 baptizari de. con. dist. iij. eos. r. c. q̄  
 quibus. **C**Item si ad subuersionem  
 dei adheerit hereticis r in contemptū ec  
 clesie se ab hereticis fecit ordinari. j. q.  
 vñ. conuenientibus. **C**Item si symonia  
 ce a symoniaco in ordine se fecerit pro  
 moueri. vt. iij. q. j. ab excommunicatis  
 vñ p̄sus. Si bis ordo datur seu baptis  
 tus repetatur. Siue vt euerteretur fidei  
 status ordo petatur. vel si presbiter vt  
 vtriusq̄ symon operetur. vt dispicietur  
 spes irrita p̄sus habetur. **C**Item qui  
 scienter ab heretico symoniacoꝝ excom  
 municato. vel sc̄smatico fuerit ordina  
 tus nō tolleratur: sed ignoranter puta  
 q̄ puer erat vel nesciebat ipsum talem  
 vnde tolleratur. r. q. j. opz. r hoc totū in  
 teligo in placito per sententiā ab ecclesia  
 p̄sō. **C**Item omnes p̄dicti vera con  
 serunt sacramēta. r verum xp̄i cōsac̄m  
 corpus d̄mōdo formā ecclesie gerant.  
 fir. di. fm. r. j. q. j. dictum est. s. q̄ vero.  
 r. c. q̄ quidam r de con. di. iij. opozit.  
 Si vero formam ecclesie nō seruant. n̄  
 bil agitur ar. j. q. j. extra catholica r ext.  
 de sc̄sma. c. j. r. j. q. j. si q̄s a symoniaco  
**C**Item si sciat ep̄m hereticum symo  
 niacum r tamen occultū r non per sen  
 tentiam p̄sūm r compellat me ad or  
 dinandū per excommunicationē nō per  
 mittam me ordinari. ab eo sed potius  
 permittam me excommunicari. ar. ex. de  
 sen. ex. inquisitionem. tales em̄ nō con  
 serunt executionē ordinum quā nō da  
 bent. i. q. vñ. dalbertum: r idē de suspen  
 so r interdicto. **C**Item si sc̄s ep̄iscopū  
 meum occultum symoniacū vel vicio  
 rium fornicatorem nō ordinabor a ta  
 li cum sit suspēsus quo ad sex que ad al  
 lios. r. r. di. null. r. c. p̄ter hoc. r. c. vñ.  
 symoniacū em̄ in ordine: vitiōsum ha  
 bet caracterem r ideo ab eo non debeo  
 ordinari. j. q. si quis a symoniaco. r. c.



periuntur. r. c. quibusdā r. ext. de symo. per tuas fm. h. tamē dicit q̄ possas ordinarī ab eo quādiu ab ecclesia tollera tur. xvij. dist. consulendus r. j. q. vlti. c. vlti. sed alij non concedunt. ¶ Item si ordinar ab episcopo symoniaco ignorāter non recipio executionem r. indigeo. dispensatione r. in criminis detestatio nes. j. q. j. §. si quis a symoniaco coactus tamē coactione cōditionali recipit executionē cum ordinatur a tali. j. q. j. con stat. sed absolute coactus nō recipit characterem ext. de baptismo maiores.

¶ Item si episcopus non in suo ordine symoniaco sed in collatione ordinum seu beneficiorum cōpellat me ad ordines. si non possum licentiam obrinere ab episcopo vt ab alio valeam ordinari. ordinabor ab eo. quādiu crimen est occultum r. ipse ab ecclesia tolleratur. nec obstat si conscientia mihi repugnet q̄ cronea est in hoc casu. xij. di. veruz. r. j. q. iij. tibi est. sed videtur manifeste obitare. ext. de symonia. per tuas enim Sed dicas quod illa intelligitur in alio casu de monacho qui sp̄de volebat ab episcopo ordinari. vnde si mala audias de blato tuo nō statim credere debes. xxiij. di. habuisse ¶ Item ordinatus debet esse vnus vxoris vir. xxvj. di. c. j.

¶ Item debet esse prudēs ordinandus tripli peritia. s. scientia sacre scripture ad subditōis alias informandas. xxvj. di. §. ecce. r. c. h. r. xxiiij. dist. per totum. Similiter scientia secularium scripturarum vt per eas sciat discernere veruz a falso r. viam habeat ad sciētias pitas. xxvij. di. §. sed cōtra. r. c. turbatur. r. §. cum ergo. Similiter scientiarum secularium negocioruz. xxix. di. per totum sufficit tamen q̄ ordinatus scientiā habeat competentem: r. si non eminentem ext. de elec. cum nobis olim. ¶ Item ordinatus in ordinatione sua cum interrogatur impedimentū proderere debet.

xxiiij. di. q̄. c. vlti. r. lxxj. di. cautus das niel. r. c. quicumq̄. r. viij. q. j. arcaudus in fi. quilibet etiam in iure cōfiteri debet crimen suum de quo agitur si fuerit su per eo interrogatus. xj. q. iij. si quis. xxv q. vj. si duo. r. j. q. vlt. c. j. r. vlti. Quidā tamen dicunt q̄ sufficit ordinato si dicat in genere se criminofum cū interrogatur: r. sic peret dispensationem sed si specialiter pro aliquo crimine interrogatur: vt respondeat se penitentiaz egisse vel nihil resōdebit ar. ff. de questionibus. l. j. §. si q̄s q̄stioni. S; dicēdū est q̄ in examinatione ordinis nisi quis prodat crimen suum non poterit cum eo dispensari: debet se proderere corā pluribus scōm quosdam: q̄ proderere est in publico aliqd dare. ij. q. j. si peccauerit quomodo igitur pbare poterit secū dispensatus fuisse nisi coram pluribus dispenseretur cum eo ext. de scis. fraternitatis. alij dicūt q̄ nec in iudicio nec in examinatione ordinis tenetur quis se proderere q̄ r. dñs occultat peccatus ex quo quis est confessus. xxiij. q. j. ap̄lus. Sofr. dixit q̄ rpe ordinatōis. q̄ de occultis peccatis. r. nō enormibus de quibus acta est penitentia non teneretur ordinandus in genere vel specie cōfiteri. non est ege dispensatione q̄ non cōdiant iam primo nec impediunt pmouendum. siue in genere siue in specie queratur possit sic responderi. Si hoc de quo queritur vel alia mortalia commissi. penitētiā inde egi. Sed si dicat se inde penitētiā non egisse nec iudicat sibi nisi in hoc solo. vt nō admittatur ad ordinē. xxiij. di. q̄ in fi. r. ext. de excep. deinde. §. vlti. et. de ordi. cog. cum dilecti.

#### De etate ordinandorum.

**O**rdināndus est qui ab infantia sua tradit militie clericali a septio annovs; ad. xij. potest recipere oēs mino

## Summa monaldi.

res ordines vsq; ad acolitatus exclusiue a. r. h. vsq; .xxij. annum potest recipere acolitatum ⁊ subdyaconatum ita q; in .xxj. anno recipiat subdyaconatum. in .xxv. anno dyaconatum. ⁊ in .xxij. presbiteratum. postea si meruerit potest recipere episcopatum. lxxvij. di. in singulis. ⁊. c. qui cunq;. ¶ Item grandeus quez petit oz dinari. ita. vij. ānos potest recipere omnes ordies hoc modo in duob; primis recipiat minores in reliquis. v. omnes alios. lxxvij. di. quicunq; dispensatione tamen ⁊ ppter ecclesie necessitatē posset aliquis laycus grandeus recipere omnes ordines infra annum ⁊ dimidium. monachus vero infra annū. lxxvij. di. monachus ¶ Item de iure cōmuni potest quis in presbiterū ordinari postquam habet. xxv. annos q; potest eligi talis ad regimen ecclesie que habet ordinem sacerdotale annexum ext. de electum in cunctis. ⁊. de eta. ⁊. quali. c. ⁊. r. iij. ⁊. c. pñ. ¶ Item in episcopum potest q; ordinari si habet. xxx. annū ext. de electum in cunctis.

### De seruis non ordinandis.

**O**rdinandus nō est aliquis seruis siue sit priuati. siue ecclesie. nisi priuati manumittatur. liij. di. c. j. n. ⁊. iij. ¶ Item ordinatus seruis dño contradicēte debet reddi dño etiā si factus sit sacerdos s; quosdam. liij. di. ex antiquis s; quidam contradicunt. ¶ Item si sciēte dño et non contradicente seruis ordinatur liber ⁊ ingenuus sit in quocunq; ordine fuerit ordinatus. liij. di. seruis. ¶ Item si ordinatur ignorante dño ignorantibus etiā ordinatoze ⁊ presentatoze tunc ordinatur in minoribus ordinibus reuocatur in seruitutem ⁊ redditur dño. liij. di. nulli. ⁊. c. ex antiquis subdyaconus autem factus dabit vicarium sicut dyaconus. atz hodie sit sacer ordo licet contradicat illud. c. ex antiquis quādo non erat sacer ordo. S; hodie secus est.

de temp. oz. a multis ⁊ de seruis non ord. miramur. sed si vicarius dare non possit reddetur dño taz dyaconus quā subdyaconus; sed factus sit sacerdos statim liber efficitur. mulctatur cu; amissione peculij sicut si non habeat peculium seruiat dño in officiis diuinis. liij. di. ex antiquis ⁊. c. frequens. si vero monachus efficitur potest a dño repeti vsq; ad triennium vel septennium tātū vltra vero liber ⁊ monach; remanebit. lxxvij. di. si seruis. ¶ Item si sciēte ordinatoze ⁊ presente fuerit ordinatus; remanet liber in quocunq; ordine ordinatur; sed ordinatoze seu presentatoze duo mancipia dño dare tenentur. liij. di. si seruis; sed eis non habentib; vnde soluant tunc minores dērci precisi dño tenentur reddere. subdyaconus autē ⁊ dyaconus aut vicarium dabūt aut reddentur dñis suis presbiter vero nō dicitur sed in peculio mulctatur vt dictū est. s. ¶ Item liberus ecclesie potest ordinari quāuis ecclesia que manu misit eum retineat ius patronatus in manu misso quo ad hoc vt non minuetur ecclesie. nec accuset nec testificetur contra illam alioquin reuocetur in seruitutes. xij. q. ij. dicimus ¶ Item ordinatus seruis ecclesie si manumittitur conditionaliter vt seruiat ecclesie. in ecclesia matrona ad aliam ecclesiam transire nō potest. Sed si manumittitur liber ⁊ absolute tunc ire potest ad aliam ecclesiam sicut liber ext. de seruis non ord. co libentius vbi de hoc. immo si nollit in ecclesia seruire debet deponi ext. de seruis non ord. c. j. vbi de hoc. nullus. ⁊. c. vbi de hoc. ¶ Item obligatus ratiocinij allicius priuate persone. si in officio suo voluerit remanere ordinari non d; ar. xxx. q. ij. c. j. ⁊. r. ¶ Item obligatus ratiocinij ecclesiastice aut miserabilis persone ordinari. potest etiā si perseuerat in officio dum tñ aliud nō obstat. lxxvij. di.



peruenit. **C**Item si ordinetur clericus prohibente creditore cui propter rationem est obligatus non deponetur propter hoc sed bona sua creditori suo reddent insoluidum que si non sufficiunt episcopus ei tenetur qui abstulit et occasione negociandi. lxxviii. di. fornicari. **I**tem episcopus consideratur tenetur illi que ordinavit in beneficio competenti extra de preben. cum fm et de tempori. ordi. vel non est ubi de his in glof. **C**Item si ordinatur aliquem ab archidiacono non preteritatus potest post ordinationem iterum examinare ordinatum in casu extra de offi. archid. ad hoc et de preben. cum fm. **C**Item si ordinatur aliquem a legitima etate in ordinibus sacris a collatione ordinis debet suspenderi et ordinatus ab executione officii sui usque ad etatem legitimam suspendatur. extr. de tempori. ordi. vel non est ubi de hoc. **C**Item ordinatus debet eo episcopo indignus. quia ordinavit indignum lxxix. di. tantis in fi. **C**Item ordinandi opinio in nullo debet vacillari. xxxiii. di. layci et archid. de excep. demer. **C**Item propter modicam deformitatem non repellitur ordinandus extr. de cor. vicia c. i. et vlti. ubi de hoc. Secus est tamen propter magnam et in magnis et nobilibus membris deformitatem. lv. di. si euangelica et extr. de deri. legro. psbiterum. sic de his in tractatu de irregularitate. **C**Item nullus ordinari debet sine missa archid. ex. de celeb. miss. te referente ubi de hoc. **C**Item filius libere mulieris libere ordinari potest etiam si pater eius sit seruus. partus enim quo ad libertatem et seruitutem sequitur matris conditionem. etiam si dominus patris contradicat extr. de seru. non ordi. c. vlt. ubi de hoc in glo. **C**Item ordo sacris liberat a patria potestate. liii. di. ex antiquis. et c. si seruus.

**C**De pactis et eorum diuisione.

**N**unc videndum est de pactis. Quid sit pactus. et unde dicatur. et quot sunt species pactorum et eorum diuisiones. Pactus est duorum vel plurium consensus in idem. scilicet dandum vel faciendum non autem in eodem vero vel falso. vel pactus dicitur ex pace conueniens factum extra de verb. signi. pactum ubi de hoc. **C**Item pactus dicitur a pactione. ff. c. t. l. i. **I**tem pactio dicitur a pace et actu. quia pacis actio nam qui paciscuntur ex diuersis in contrariis moribus animorum post multa varia et certamina in vna consonantem sententiam venire dicitur C. de rescin. ven. l. si voluntate et ff. de pactis. l. prima. §. conuentionis **C**Item hoc nomen pactus generale est ad omnia que aguntur inter partes causa contrahende vel tollende obligationis sed hoc nomen conuentionis generalissimum est. nam et scolares in scholis. et clerici in. c. et proplus in foro. conuenire dicitur victo. §. conuentionis vel pactus dicitur a percussione palmarum veteres enim cum obligarent percutebant sibi palmas insignium fidei iniuolande. unde pactum ictus palme.

**C**De speciebus pactus et eius diuisione.



**D**ictorum species due sunt quedam sunt in res ut quorrens generaliter paciscor ne petam. Queda sunt in personazve quando paciscorve a persona petam in pacto in rem nec ab illo cui sit pactus peti potest nec ab hereditate eius. Sed nec is qui paciscitur nec eius heres petere potest in secho pactus personale ad alterum non pertinet nec etiam ad heredem. ff. de pact. l. idem. §. pactus. **C**Item videtur in rem

## Summa monaldi.

ante in psona pacti facta sit nō minus ex verbis quam ex mēte contrahētus existimandū est plerumq; enim psona pacto inferitur non vt personale sit pactum sed vt demonstratur cum quo pactum factum sit. ff. e. r. l. j. §. pactozuz diuisiones sunt due. q. quedam sunt vtilia. quedam inutilia. vtilia sunt omnia que non sunt inutilia. Inutilium vero exempla multa imponuntur. ¶ Item pacta inutilia sunt ratione personaruz vt si paciscatur furiosus quando nō habet lucida interualla qui nec exp̄sse consentire potest. nec tacite nisi in casu. vt. ff. lo. t. cōduc. l. qui ad certū r. ff. so. ma. l. n. §. olim. ff. de act. r. obliga. l. j. §. furiosum r. vñ. q. j. quamuis. Similiter si pupillus qui non est doli capax. vt in p̄dicato. §. furiosus ar. Similiter monach⁹ et religiosus ar. ext. de consir. vti. c. ad nostram. r. c. pozecca r. in multis alijs personis. ¶ Item cessat pactus in collatione rerum spiritualium. j. q. si. quā pro. ¶ Item pacta conuentionalia facta de his que obseruata vergunt in detrimētum animarum obseruari non debet etias si iuramentū firmetur ext. de pactationes. vbi de hoc in gl. in spiritualibus. Similiter dicendum est p̄ eades iura de pacto turpi vel impossibili de iure vel de facto q̄ in illas obligationē induc. ff. de verb. obl. l. generaliter. r. extra de pac. c. vlti. ¶ Itē pactū factū cōtra leges vel contra constitutiones ecclesie vel contra bonos mores non valet. C. de pact. l. pacta. ¶ Item pactum q̄ alteri parti est captiosum non valet. ff. de resan. ven. l. si id q̄ ad finem. Similiter pactum q̄ ppter doli inuitum est non valet. C. de emp. r. p̄scri. l. aduersus. ¶ Item pactum quandoq; non extenditur ad heredes. ff. e. r. l. idē in duobus. §. personale r. l. iure gentiuz. §. patrozum. ¶ Item pactum p̄decessoris

obligat successorem sicut alius pactum pactis dūmodo pacti fuerit inutilitate ecclesie contractum ext. de scol. c. j. al. si quis si fiat p̄iudicium ecclesie extra de transac. veniens vbi de hoc in glo. sicut ext. de p̄cat. c. n. ¶ Item legitima pacta seruanda r. custodienda sunt extra de pact. c. j. r. xj. q. j. perim⁹. ¶ Item pactum legibus non contractum potest quilibet apponere in traditione iurati sue arg. ext. de conditione appositae verum. vbi de hoc in glo. si aliquis. ¶ Item pactus de non accusando aliquē de crimine iam commissio seruari debet. Sed de crimine nōdum commisso sicut cōmittendo ext. de iur. iur. quēadmodum r. ff. de pact. l. si minus pacta et. §. illud. ¶ Item pacta nouissima valent. C. de pact. l. pacta r. ff. e. r. l. si vnus. §. pactum r. ext. de rescrip. ceterū r. de trasac. c. j. vbi de hoc. ¶ Item pactum p̄decessoris non obligat si fiat in p̄iudicium ecclesie ext. de transac. veniens vbi de hoc in glo. sic. ff. de p̄tor. c. n. ¶ Item iudicium pactū quandoq; obligationē fm canones inducit. ext. de pact. c. j. r. de r. iudicante vbi de hoc. Sed contrarium est fm legem. ff. de pact. l. ius. gentiū. §. sed cum nulla ¶ Item licet pactum ab initio non tenuit sit t̄uualidum per rati habitationem superioris ext. de pact. c. n. et de transac. c. j. ¶ Item pacta non possumus de alterius hereditate nisi cum voluntate illius cui⁹ est. C. de pact. vlti. ¶ Item pacti alterius factus vel stipulari nullus potest insuper. de inutil. stip. §. si quis alium. §. alteri et. ff. de verb. ob. stipulatio ista. §. alteri. ¶ Item pacta inter alios acta alijs non p̄iudicant ext. de transac. veniens r. ff. de pact. si vnus. §. item excipiat in fi. ¶ Item pactum fieri non potest vt post mores b̄ficiati in aliqua ecclesia alijs molariim succedant ext. de pac. accepimus. vbi de



hoc et de filiis presbiterorum ad extirpandas. et  
 q. per totum. ¶ Item si pacificatur cler-  
 icus. cum placis ad quos ecclesiastica  
 officia spectant. q. si dant ei officium in  
 ecclesia suis dabit ei pcedes maiores  
 nihil valet nec obseruari dicitur. ext. d. pac.  
 et dilecta. vbi de hoc. ¶ Item pactio q. li-  
 ber et conuentionis dicitur in spiritualibus. t. a. p. fere-  
 re q. a recipiente omnino cessare. ext. de pac.  
 et pactis pactio. et. i. q. h. q. p. sio. et. c. super  
 eo. et hoc t. a. tacite q. p. ex p. s. et. de iymo.  
 tua. ¶ Item pactio q. faciunt t. a. irregulari-  
 res q. clerici seculares qui dant possessi-  
 ones suas laycos vt de eis decimas solu-  
 uant et apud eos eligat sepulturam non  
 valet nec obseruari. ext. de pac. p. l. et. q.  
 vbi de hoc. et. xv. q. i. si quis laycus in  
 summa. notandum q. o. e. pactum q. ser-  
 uatum non verget in anime detrimen-  
 tum seruandum est vt offis in iuramen-  
 to de iur. i. si vero. et. xx. q. i. si aliqd  
 nec fit in vniu. alterius q. uis fit in da-  
 nam pacis. ext. de iur. i. c. u. z. con-  
 tingat. sed obstat in eo. titu. de iuro.  
 res. vbi pactum de soluendis vsuris non  
 seruatur. sed iuramentum seruatur ad  
 q. respondeo ibi pactum non seruatur  
 non iudicis autoritate sed permissio-  
 ne seruatur per allega. de c. et. exam-  
 minis tractatione.

## De patientia.

¶ Patientia sola p. titulo habetur q. si  
 q. quia patientia loco traditionis  
 rei habetur. ff. de pupill. ac. si ego. §. i.  
 vbi de hoc habes ext. de causa. pos. et  
 ecclesia in glo. ber. et ita p. z. ¶ Item pati-  
 entia multa tolerantur que si in iudi-  
 cium deueniret cassarentur. ext. de sup.  
 negl. placit. l. f. a. et de p. ben. cum iam  
 dudum vbi de hoc. ¶ Item patientiavo-  
 luntate requirit. ff. de tribu. l. i.

## De patriarcha et primatu.

¶ Patriarcha et primas differunt in  
 omnibus. sed dignitas est eade.  
 xxx. di. c. i. et extra. de offi. ordi. duo

sunt. vbi de hoc. et de resti. in integram  
 causam. vbi de hoc.

De patre quot modis dicitur et  
 de potestate patris ad filium.

¶ Pater in diuina scriptura sumitur  
 p. auo et etia p. auo. et deinceps in  
 linea ascendenti sicut filii dicuntur ne-  
 potes et etia nepotes. et deinceps in li-  
 nea descendenti. ext. de verbo. signifi-  
 nam rex. vbi de hoc in glo. nam offic  
 ¶ Item pater et filius in creaturis pro  
 vna persona sumunt. xxx. q. i. §. hoc  
 autem. de hoc habes ext. de testa. sup. eo-  
 em. in glo. et ita. ¶ Item pater habet  
 vsum fructum de reb. vxoris sue. mor-  
 tua ipsa sed licet res ipsa in eius sit po-  
 testate quantum ad diligentiam rei facien-  
 de tamen alienare rem filii vel donare  
 non potest. C. de procu. l. i. et. h. ¶ Item  
 pater necessitate constitutus potest ven-  
 dere filium suum. al. vero homo liber  
 obligare non potest. C. de patribus qui  
 filios di. l. h. ¶ Item pater non debet  
 ex calore iracundie vel sine iusta causa  
 exheredare filium suum. sed plane sic  
 faciat si habeat vnum filium plano ani-  
 mo. putet ipsum esse alterum si ha-  
 bet duos putet ipsum tertium. et sic de  
 aliis. xii. q. i. si quis. et. c. sequenti. Si  
 aliquis t. h. exheredato filio sine causa  
 heredem ecclesiam facit. ecclesia hoc re-  
 cipere non debet. immo si aliqua eccle-  
 sia licite sunt donata siue dotata licite  
 reddere debet in casu donanti ne vide-  
 atur auara. et hoc quis non in re fou-  
 sed etia in re poli facere debet. xv. q.  
 vlti. c. vlti. cum sequenti. ¶ Item nose pa-  
 tris quando. q. intelligitur iura sicut pa-  
 trona nose patroni. ff. de p. sig. l. patro-  
 ni. ¶ Item p. pluribus de causis potest ex-  
 heredare filium suum. s. si filii p. t. man-  
 uerit. Similiter si grauē iniuria eis  
 fecerit. S. si eos criminaliter accusauerit  
 de ea que non sit aduersus principem

vel rem publicam. Similiter cū filius. cū maleficus conuersatur. vel maleficus efficiatur. Similiter si iure parentum insidiatur. Similiter si vxore patris vel concubine se immiscuerit si p persona vel debito patris filius masculus in quantum potest fideiubere noluerit. Similiter si prohibuerit patrem facere testamentum. Sicut si contra parentum voluntatem inter arenas ostendit minus perseuerauerit eum pater eius non sit illius professio nis. Similiter si filia vitam luxuriosam egerit. cum pater uellent eam pro posse dotare nisi neglexerint eam nubere vsq; ad. xxv. annos. similiter si pateribus iuriosis debitam curam non impenderit. Similiter si pater captiuos de carcere educere neglexerit. in aure. ubi cum de raptoribus. §. j. cognoscitur. §. causas. colla. viij. Item si pater sciat filium suum hereticum esse non debet instituire eum heredem. ext. de hereticis excommunicamus. §. j. credentes.

#### De iure patronatus.

**N**unc agendum est de iure patronatus. quid sit. ex quibus causis pueniat que competunt patrono.

**Q**uid sit ius patronatus et ex quibus causis puenit.

**P**atronatus ius est auctoritas seu potestas proniens ex beneficia ante consecrationem ecclesie collato puenit enim ius patronatus ex fundatione ecclesie donatione et sola collatione. xvi. q. viij. filius. r. ca. quicunq; et xvij. q. ij. abbatē. Unde p. Patronum faciunt dos edificatio fundus.

**Q**ue competunt patrono.

**P**atrono competit aliquid quod est honoris et quod est oneris. et quod est utilitatis aliquid tenetur ei. quia si ecclesia non fuerit collegiata. ipse presentat. ut ext. de iure pro. scilicet p totum. sed si

fuerit collegiata tunc non electio presentat. sed iam facte patroni postulat assensus nisi ex speciali concessione obtineat ut partes suas interponere debeat electionem tractade. ext. e. ti. nobis.

**I**tem patronus laycus in presentando solt gratie debet inuiti. xvj. q. v. si quis eorum. Item non debet se immiscere de rebus ecclesie: nisi in quo ad defensionem. ar. ext. de offi. or. di. c. j. ubi de hoc. r. xvj. q. viij. decreuimus.

**I**tem habet etiam aliquid honoris quia in possessione primus incedit. xvj. q. viij. pie mentis. r. c. fulgētus. Item habet aliquid oneris quia tenetur defendere ecclesiam ab omnibus oppressionibus suis. xvi. q. viij. filius. Item habet aliquid utilitatis. quia si vergat ad locum tunc de bonis ecclesie est alienus. xvij. q. viij. alēdus. r. c. quicunq; viij. p. Patrono debetur honor onus utilitatis. presentet presentat. descendit alatur egenus. Item potest patronus propter egenitatem aliquos moderatos redditus habere ab ecclesia cuius presentatus existit. ar. de iure patro. l. r. xxiij. di. tributus. r. xvi. q. viij. illud. r. q. j. possessiones

**Q**uā valeat institui quem patronus non presentauit.

**P**atrono non potest ius patronatus auferrī quod habet ratione patroni sui. ext. e. r. postulasti. Item sine presentate presentatus nullus debet institui in ecclesia que patronum habet. et si contrarium fiat talis institutio est irritanda. vel irrita nuncianda. et alius que patronus presentauerit ibi est institutus. ext. e. r. illud in fi. r. xvi. q. viij. decreuimus.

**I**tem si laycus patronus presentatus presentatus et postea variauerit alium presentandum videtur a primo recedere. et tunc est arbitrio episcopi relinquendum. quis eorum alteri presentatur. ff. de pcur. l. si cum. §. vi. et pcur. in gl. non iniuste. et ext. de iure pro. c. q. anq; advocat. Item cū presentatus



res in discordia presentantur a diuersis patronis ille obtineat qui a pluribus est electus: maioribus meritis adiuuatur. *ext. de iure patro. l. si cum. §. vi.* quoniam in quibusdam. *7. ex. de pcur. in glo. 2. de officio dele. sup. eo.* ¶ Item presentatio non dat plenum ius presentato: quia pinguis ius habet status in confirmatione siue concessione quā patronus in presentatione. *ext. eo. tit. pastoralis. 2. de offi. leg. p. autem. 2. c. dilect.* ¶ Item si patronus presentat aliquem nec recedit a primo alium presentando: tunc taliter presentatus potest ab episcopo petere confirmationem: si cum episcopus non admittit potest contra ipsum agere ad interesse: et si post modum alius presentetur: ut omittatur. *p. si primus non fuerit confirmatus potest patronus alium presentare. ext. eo. tit. pastoralis. vbi de hoc in glo. ci. uilis ap. 2. ca. p. autem. 2. de senten. 2. re iudi. cum Bertoldus.* Item licet aliquis presentetur episcopo nisi per episcopum probetur ratum non est quod a patrono fuerit inchoatum. *ext. argu. p. autem. potest tamē si idoneus est agere contra episcopum si eum non admittit. ext. 2. de senten. 2. re iudi. cum Bertoldus. et rj. q. vii. decreuimus. sed qñ patronus recedit a primo alium presentando: tunc in isto casu locus est gratificationi: si ideo est arbitrio episcopi relinquendum. ext. e. ti. cñ aduocatus. 2. ff. de rel. 2. sup. fu. l. vit.* ¶ Item admittenda est presentatio patroni qui debet presentare si est laycus infra quatuor menses a tempore morte litis. *ext. e. ti. qñ in quibusdā. 2. c. cum ppter vel infra sex mēses. a tempeuationis. ext. e. ti. eam te.* Quidam tamē dicunt quod correcta est ista decretalis eam te per illā: cum ppter 2. tempus semestre, ad quadrimestre tempus reducitur. Item patrono clerico dantur sex menses ad presentandum. *ext. e. titu. eam*

te. vbi de hoc in glo. contra. §. eo. de concessio. prebē. nulla. Sed nunquid seipsum presentare potest clericus patronus si est idoneus: et dicendum quod non. *extra. eo. ritu. p. nostras. vbi de hoc in glo. quia differētia.* ¶ Item si ppter scandalum seu ppter discordias laycorum patroni nullum presentent tunc debet episcopus yconomum in ecclesia ponere qui bona ecclesie conseruet vsque ad quatuor menses: quibus elapsis ordinabit episcopus ecclesiam de rectore. saluo tamē iure in posterum veris promissis et claudit eiusdem ecclesie hostia vsque ad diē concordie ut nullus in ea celebret nisi vnū eligunt in ea presbyterum qui sacrosancta sit idoneus celebrare. *ext. eo. ritu. quoniam in quibusdam. 2. c. cum ppter. 2. c. quecumq. vbi de hoc in glo. quidam dicunt.*

¶ Item si contentio sit inter presentantes quis eorum sit patronus expectet episcopus vsque ad sex menses: et si vsque tunc non fuerit diffinitum pvideat episcopus ecclesie de pastore. saluo in posterum iure illius cui interit. vel si voluerit tanto tempore expectare faciat hoc in fine quatuor mensium. *ext. e. ti. si vero. 2. c. qñ in quibusdam. 2. c. cum ppter.* ¶ Item post controuersiam motā patronus aliquē ad ecclesiam presentare non debet. ¶ Item si collegium vel persona ecclesiastica aliquem representet tunc ius acquiritur taliter presentatiōne siue affirmatiōne petere. ac si eēt electus: quod psona ecclesiastica post presentatiōne voss variare non potest. *ext. de iure pfo. p. aut aduocatus vbi de hoc in glo. q. clericus. 2. c. pastoralis.* ¶ Item patronus irregularis debet episcopo ad vacantes ecclesias clericos idoneos presentare et institutos per episcopum non debet pēdib' aggravare. alioquin si fuerint negligentes. tunc episcopus instituat in huiusmodi ecclesiis idoneos clericos per se ipsum ita quod non

## Summa monaldi.

fiat p̄ono pp̄ hoc aliq̄s p̄iudiciū l̄ futu  
rū. ext. de supplē. negit. p̄latoꝝ sicut no  
bis vbi de hoc in glo. p̄ istā em̄. 2 de cē.  
sib̄ p̄bitem̄. ¶ Itē irr̄laris p̄on̄ p̄t  
suscipere clericos in ecclesijs ad ip̄s spe  
c̄arib̄ pleno iure. xv. q. ii. ca. j. ext. de  
p̄s. rip. cū olim. 2 de pul. q̄m̄. ¶ Itē si  
p̄ona eccl̄iastica p̄ona p̄senter vel eli  
gat indignū t̄nc ip̄o iure est p̄tate p̄rā  
di vel eligēdi ea vite p̄nata. layc̄ p̄o nō  
est p̄pter hoc p̄natus seu p̄iudicatus.  
ext. de elec. cum in cunctis. 2 de offi. or.  
cū nos in glo. et sic patet.

¶ **Utrū ius patronatus heredes  
trāsferat 7 diuidatur.**

**P**atronatus ius ap. quēls heredē  
est solidum quo ad omnes eius  
effectus p̄ter sacerdotis presentationē  
que est ap̄ oēs illa q̄ apud nullū. ext.  
e. ii. c. j. vbi de hoc in glo. qz ad mutabi  
litate. 2 hoc id qz cū sit simplex res pue  
nit ad quēlibet heredē insolidū. etias  
si ex diuersis 7 inediab̄ p̄tib̄ sint here  
des. ff. de hui. l. mer. 2. ff. de ad. l. fal. l.  
j. §. si vsuras. sp̄ialia em̄ 7 corporalia  
nō diuiduntur. ar. vii. q. j. vbi de his ba  
bes l̄ dicta glo. qz ad immunitatē. ¶ Itē  
insp̄onator q̄nc cōsistit in suo noie q̄n  
c̄ d̄z aduocaticia. ext. eo. t. qz clerici q̄n  
c̄ vicediast̄. q̄nc custodia q̄nc guar  
dia. q̄nc ius frequentatidis vel posses  
sionē. q̄nc ḡra. ext. eo. t. qz clerici. vbi  
de his in gl̄ia p̄onatus. r. c. j. prima  
2. xvi. q. vii. pie mētis. 2. c. frigentius. et  
q. v. si quis ep̄iscoporum. ¶ Itē ius pa  
tronatus cū sit spir̄ituall̄ annexū nul  
lus iudex nisi eccl̄iasticus p̄t iudicare  
de ip̄o. ext. de iudi. quanto. 2. xvi. q. vii  
pie mētis. p̄t tamen a layco posside  
ri sed nō vēdi. trāsit em̄ cū vniuersitate  
nisi specialiter excipiat̄ de ip̄o. ext.  
e. ii. de iure. vbi de hoc in glo. p̄ se cōs.  
2 in alia glo. ibidē ip̄o iure. 2. c. cum in  
seculum vbi de hoc in glo. sic ergo. 2. c.

ext. litteris. ¶ Itē in donationibus  
eccl̄iarum requirendus est patrono  
rum consensus 7 expectandus sed nisi  
ep̄iscopus p̄stet autoritatē donari ec  
clesia nō p̄t. ext. e. tu. suggestū. ¶ Itē si  
p̄onus cōcedit eccl̄iā de cōsensu ep̄i  
nō videtur ep̄s aliquid cōcessisse. s; do  
nationē laycā ratā habuisse 7 patrono  
donat q̄ suum est. 2. ius patronatus d̄  
cōsensu ep̄iscopi. sed si ep̄s p̄cedat eccl̄e  
siam religiosis de p̄sensu. capituli sui cū  
omni iure suo. tam temp̄alia q̄ spir̄i  
tualia. a legitima donatione erit. sec̄o tamē  
si simpliciter dicit cōcedo vobis eccl̄iam  
ext. de dona. pasto. in glo. per hoc p̄ba  
tur 7 in alia glo. si ergo 2 de iure patro  
na. q̄ autem. §. de cetero vbi de hoc in  
glo. 7 ita si. ¶ Itē si patronus donat  
do 7 tradēdo cōcedēdo eccl̄iam vel in  
stituēdo in ea quoad nihil agit. ext. e.  
r. ca. vlti. vbi de hoc in glo. nota §. si  
dicit simplr. do tibi eccl̄iam videt̄ vo  
nare ius p̄ona. ext. e. t. q̄ aut.

¶ **De pallio.**

**Q**uā agendum est de pallio. quid  
sit pallium. Cui debeat concedi  
et a quo 7 in quibus locis ac tempori  
bus sit vtendum.

¶ **Quid sit pallium.**

**P**allium est insignē ornamentum  
archiep̄i vel ep̄i sumptū de cor  
porē. l. de altar̄i b̄i petri. ext. de elec. si  
gni. ¶ Itē in pallio plenitudo p̄senti  
cali officii ofert. ext. de autoritate 7 vsu  
pall. vbi. vii. añ pallii receptionē eccl̄ia  
d̄z viduata. c. di. q̄m̄. qz sine pallio que  
dā expediri nō p̄t. ext. de elec. q̄ sicut  
§. preterea. in papa vero pallium velli  
gnat plenitudinē p̄tatis. ext. de auc. 7  
vsu pall. ad honorem.

¶ **Cui p̄cedi debet palliū et a quo.**

**P**alliū p̄ceditur oib̄ archiep̄is et  
p̄sib̄ ep̄is de ḡra special̄i. ext. de  
p̄sumpt. cum in iuuentute. ¶ Itē pal  
lium cōcedit summus pontifex alicui



**P**lato in curia existēti vel eius nundo. vel mittit illud per apocrisarios roma ne curie. extra. de elec. significasti. ⁊ de pal. j. l. ij. ⁊ c. scriptoz. **C**irca dari non debet nisi solū postulati nisi gratiā facere vellet. xxij. di. epus. ⁊ c. de p̄sta. et ext. de postu. bone in fine. **C**irca p̄cedi tur palliū sub hac forma ad honorem dei ospōtētis ⁊ brē marie ḡginis ⁊. ca. de hac forma habes. ext. c. ti. ad hono rem in glo. i. sub hac forma.

**C**onibus temporibus ⁊ locis vtēdū sit pallio.

**P**allio vti debet archieps̄ vel epus certis diebus ⁊ tēporibus s̄m q̄ cōtinetur l̄ p̄uilegio suo cui p̄ceditur nec semp̄ nec vbiq̄. S̄ in ecclesia sua l̄ q̄ iurisdictionē h̄z ecclesiasticā extra ec̄c̄ desiam vero vti non debet in p̄cessio ne. ext. co. ti. ca. j. ⁊ c. ad honorem. vbi de hoc l̄ glo. j. iter. **C**irca s̄m̄ p̄d̄iser vtitur pallio semp̄ ⁊ vbiq̄. alij autē pre lati quibus cōceditur vtuntur in qua liber ecclesia sue p̄uile. si est metropo litanus vel sue dioce. si est ep̄s. ⁊ certis diebus vti debet vt l̄ suo p̄uilegio cō tinetur. extra co. ti. ad honore. vbi de hoc. ad honore. vbi de hoc in glo. i. sub hac forma. ⁊. c. j. ⁊ c. vlti. **C**irca aliq̄si speciali cōcessione licet alicui. extra p̄ uinciam vel diocesim. vti pallio p̄ cele lebrandis in illis. pro consecrandis suf fragancis ⁊ clericis ordinandis fiat d̄ voluntate ep̄i diocesani. ext. c. ti. ex tua rum. ⁊. c. cum sis. **C**irca palliuz cōmo dari nō potest alteri cum debeat sepe liri palliū cum p̄sona: q̄ palliū p̄sona le est ⁊ personam non transit. ext. co. ti. ca. ij. vbi de hoc in glo. ⁊ ita.

**C**irca parochias.

**Q**uā agēdū est de parochiis ⁊ alie nis parochianis. i. quid sit parro chia: in q̄b⁹ parochiis p̄sistat.

**C**irca parochias ⁊ alie nis par rochianis.

**P**arochia est locus in quo degit populus alicui ecclesie deputat⁹ Diuisio autem parochiaruz a diony sio incepit. xij. q. j. c. j. **C**irca ius par rochiale cōsistit in hoc vt officia parro chiani missam audiant in parochiali ec clesia diebus dñicis ⁊ festiuis nisi sint absentes ex iusta causa. ext. co. ti. vt d̄s uersis. vbi de hoc in glo. benedict. ⁊. c. j. de con. di. j. si quis. **C**irca consistit ius parochiale in decimis personalibus et in oblationibus ⁊ in pluribus alijs de quibus tractat Boss. c. ti. in s̄m ma sua. **C**irca parochianū alterius nullus debet absoluerē vel ligare seu iudicare vel ordinare sine licentia pro p̄ri sacerdotis. ext. c. ti. nullus. vbi de hoc. in glo. sic. xxij. q. ij. ⁊ de peni. ⁊ re. omnis. ⁊ de pe. di. xj. placuit p̄p̄rius au tem sacerdos intelligitur hic nō solus parochialis s̄z et ep̄s ⁊ legat⁹ dñi pape

**C**irca pedagis Suidagis. ⁊ salinarijs. ⁊ q̄s p̄t eos cōstituerē.

**P**edagia Suidagia ⁊ salinaria po test statuere solus princeps ⁊ nō ciuitas. C. noua vectig. consti. non pos se. l. ij. ⁊. ij. **C**irca illa pedagia possunt peti que sacra sunt ⁊ constituta de licē tia imperatorum vel regum. vel ab ali quo principe vel concilio. latera. vel ex antiqua cōsuetudine cuius nō sextat memoria. ⁊ idem de guidagis ⁊ salinarijs est dicendum. pedagia dicitur que dantur a trāseuntibus in locis a principe constitutis. Suidagia dicuntur que dantur pro ducatu per terras alicuius vt securus vadat. Salinaria que dantur pro sale ⁊ omnia ista dicitur portoria siue pretozia. nec danda sunt nisi cuz causa negotiorū aliq̄d portatur. ext. de verborū signi. sup. qui bus. s. j. vbi de hoc in glo. pedagia. ⁊ c. de vecti. ⁊ con. l. ij. **C**irca pecunie nomine appellatur quicquid habet homines siue mobile siue immobile

## Summa monaldi.

fit illud. j. q. iij. per totum.

¶ De pena.

**Q**uæ videndū est de pena. Quid sit. Et q̄ sit ei? species. Que quibus & a quibus inferri debeat.

¶ Quid sit pena et que sunt eius species.

**P**ena est debita coherctio delictorum. ¶ Itē penarum due sunt species alia eterna alia tēporalis. pena eterna debetur p̄ quolibet peccato mortali. et hec remittitur in cordis contritione. de pe. di. j. in prin. Sed si contritio non sufficit ad oēm penā tollendā obligatur peccator ad penam tēporalem que purgatur per satisfactionē exterioris penitentie. que si non p̄ficiatur in hac vita perfitetur in purgatorio. xxij. q. v. quid ergo. de hoc habes ext. de incendiis. in glo. B. hoc quantum.

¶ Itē alia pena ē tēporalis & hec alia sp̄ialis. alia corporalis. alia pecuniaria sp̄ialis. alia increpariōis. xxxvij. di. p̄uenit. alia interdici suspēnsionis & excoꝛnicandiōis que sub ecclesiastica censura cōprehenduntur. ext. de verbo. si signi. querenti. & require de his in tractatibus vniuersiū. ¶ Itē corporalis pena. alia est ieiunij que p̄ scleribus debet imponi. ar. xxx. di. si quis. & xxvij. q. j. si eses. ¶ Itē alia p̄berarioōnis. xxij. q. v. arcācisōdis. Itē alia publicandiōis oꝛ bonoꝝ. alia ex alijs. lxx. di. adrian. si. xliij. di. l. si. & ext. ad ult. p̄uenit. & h. q. j. in primis. ¶ Itē pena p̄ccatiaria aliquid inferitur p̄ iniuria laici p̄one vel loco. aliquid p̄ dāni satisfactione vel p̄ furto vel rapina vel simili. vel p̄ cōtumacia. ext. de penis dilect. nam oibus magistratib⁹ p̄missum est iurisdictionē suā defendere penali iudicio. ff. si quis iuri jurisdictionē nō obtemperauerit. l. ij. ¶ Itē pena pecuniarias imponere potest ordinarius. C. de iud. di. l. ij. §. vlt. Similiter delegatus. C.

de spozu. ij. Similiter arbiter. ff. de arbi. l. si ex omnibus.

¶ Que pena peti possit.

**P**enam a iure permissam petere possunt etiam religiosi. xvi. q. j. & j. q. vlt. quotiens. & ext. de symo. nemo. Similiter pena q̄ ponitur loco interest peti potest a quocūq; quāri sua interest. ff. de act. emp. & vend. l. p̄ala. Similiter si p̄ cōtumacia apponatur potest in totum peti. & etiaꝝ res potest peti. ff. de colla. do. l. ij. §. si quis ex plurib⁹. & ff. de tabul. exhiben. l. locum. §. cōdemnatio. ¶ Itē si pena in fraudes vsurarum apponatur peti non potest ext. de emp. & venditōe ad nostrā. & de pig. ille. ff. de ac. emp. & ven. l. iulianus §. inde pōponi. Sed nūquid pena soluta stabit contractus. videtur q̄ sic. xxij. q. j. c. quicūq; ibi dicitur q̄ qui violauerit p̄uilegiū ecclie. soluat penam & nihilominus stet p̄uilegiū ad idem. xij. q. ij. c. p̄s. qui mancip. xxij. di. p̄p̄ in fine. ff. de transac. qui fidem. contra. ext. de peni. suam. vicium est q̄ simul habetur et res & pena. ff. de doli. excep. apud celsum. §. labeo. ¶ Respon. quādo hoc actū est exp̄sse vt sit contractus & pena. soluat vtrūq; potest peti. al. non. vel distingue vtrum ponatur pena contumaciē. vt tunc possit peti p̄cia & res. aut loco interest aut in fraudem vsurarum: & tunc non possit peti pena vt supradictū est & p̄ eadem iura. Itē pena conuentionalis a iure p̄missa peti potest non tantū causa auaricie. ext. de arbi. dilect. vbi de his in glo. sic ergo religiosi. & de symo. nemo suam. & de dolo & contu. c. ¶ Itē pena cum in iure non est exp̄pressa iudi. arbitrio relinquatur. ext. de offi. del. de causis. e. ff. de iure doli. l. in fine.

¶ Quando pena committitur p̄ totum. & quando in partem.



**P**ena in totum committitur licet in parte sit satisfacta illud est quod compromissus sub pena quasi hinc inde compromissum consistit in dando vel etiam in faciendo si est individuum quod in his duobus pena committitur in totum. ff. famul. heredis unde l. heredes. §. in illa l. 7. an ea stipulatio: sed quando promissum consistit in dando, dicitur quidam quod opposita exceptione repellitur a pena pro rata solute partis. aliter vero pena remississe videtur creditor eo ipso quod fortis accepit. ff. de eo qui certo loco. l. vlt. in fi. et extr. de penis suam. vbi de hoc in glo. in fi. eo ipso. ¶ Item pena recepta que fuit apposta in contractu non potest periri postea ut sententie stetur nisi apponat in compromisso quod pena soluta cum arbitrio promisso stetur. extr. de ar. dilecti. vbi de hoc in gl. si ergo religiosi. in fi. de el. cum inter. §. 2. de ap. sollicitudine et ar. ff. de ar. l. h. et de transact. cum pro eis.

¶ Item crescente contumacia crescere debet et pena extr. ut lite non conte. qm et ar. extra de test. cog. cum sup. vbi de hoc ¶ Item delinquenti est pena secundum arbitrium iudicis imponenda. vbi a iure non est taxata extr. de offi. del. de causis vbi de hoc. ¶ Item pena patronorum et advocatorum ecclesiarum et similibus officialium qui per se vel per alios occiderunt vel mutilauerunt rectores ecclesie vel clericos seruientes ibidem: vel qui suum episcopum occiderunt est quod omni beneficio ecclesiastico et feudis ipsi et eorum heredes priuari debent versus ad quartam gradum et puniri etiam pena maioris. extr. de pen. in quibusdam. vbi de hoc in gl. de scandentes. r. c. ad aures. r. c. vlt. r. xxij. q. v. sunt quidam. ¶ Item pena pro parte tantum committitur quando illud quod compromissum est sub pena diuidi potest. ff. rem ratam haberi. l. si procurator et hoc verum est quando pars sortis est soluta incerto tertio quod nemo debet cum

alterius iactura vitari extr. de pen. suas vbi de hoc in glo. eo ipso r. xxij. q. h. pncipius pena posita in contractu ex vtraque parte remittit vtrique quando pars vtraque offendit quod per ar. delictum mutua penae compensationem facit extr. de pen. constitutus. vbi de hoc in glo. sed videtur. et de adult. c. penul. ¶ Item de pece non sunt ab initio ponende extr. de iud. ar. si clerici in fi. vbi de hoc. et vbi diuise statur sunt pene tunc minor est imponenda de pe. vi. §. pene. vel locus erit gratificatio vel etiam imponetur. sedum. h. illa que magis timet quando iudex potest dispensare pro pena. xxij. q. iij. ea vero dicta Sed quando in pena dispensari non potest. tunc secus est. de pe. licet vbi de hoc in glo. et hac dec. et extra vlti re non contest. qm. ¶ Item pena non debet alicui tribuere immunitates. ff. de interdicitis et rel. l. legatorum. §. vlt. r. l. si. Similiter nec otia trahi. C. de leg. l. qui fauere ¶ Item pena suos tantum debet tenere auctores. C. de legi. l. sancim. ¶ Item penarius debet aliis incurere metum. h. q. vii. qua propter et extra de clerici. male. c. h. ¶ Item pena carere debet quod est legitime factum.

**A quo debet imponi pena et a quibus.**

**P**ena non est inferenda nisi per iudicem vel eius auctoritate. xxij. q. h. §. in hoc. ¶ Item penas apud iudicem nullus meretur propter cogitationis voluntatem. tamen secus est apud deum qui secretorum solus est vltor. de pe. vi. §. cogitatio. ¶ Item in sponsal. pena non debet apponi et si apponat peti non potest. C. de sponsa. l. vlt. in fine et extr. de spon. §. ma in fi. vbi de hoc in glo. stipulatio. ¶ Item penam pecuniariam constitutam a iure pro aliquo crimine insignire potest sicut iudex qui cognoscit de crimine illo. ff. de iud. l. §. vlt. p. naz vero

## Summa monaldi

corporealem vel spiritualem constitutaz a iure in aliquo crimine iudex in aliam penam commutare non potest: sed cum de pena criminis an sit pecuniaria vel non in iure cauetur tunc per arbitrium iudicis debet illa infligi que magis conueniens videbatur ext. de pe. h. ubi de his in glo. ex hac decretali. 2. de of. dele. de causis. ¶ Item pene non sunt ampliande sed potius restringende ext. de verb. signi. cum in partibus 2. de loca. 2. conduca. c. j. ubi de hoc. 2. de pe. di. j. §. pene 2. extr. de his que si. a. ma. par. c. que sunt. ¶ Item talis pena imponenda est quod qui fuit stultus in culpa fiat sapiens in pena. xxxviii. distin. qui ca. 1. xxxv. q. j. si homo. ¶ Item qui conueritur in iuste de iudice propter iniuriam puniatur in expensis quas propter hoc iudex fecit 2. secundum leges est infamis. ex. de pe. dilectus. ubi de hoc in glo. ar. p. ¶ Item pena temere litigantium est quod efficiuntur infames. C. de calump. l. iij. 2. ex. de pe. calump. ubi de hoc in glo. ¶ Item qui calumpniatur pecuniariis causis victus condemnatur in expensis victori postquam apparet calumpniatus fuisse. ext. de pen. calump. ubi de hoc in glo. vitus in expensis. ¶ Item penas spirituales que inferuntur personis imponere possunt etiam ordinarii iudices quas delegati excepta pena depositibus que non imponitur nisi ab episcopo non tamen solo ext. de transla. inter corporalia 2. xv. q. vii. episcopus. 2. c. solus. ¶ Item penas corporales imponere possunt sunt ordinarii inferiores ab episcopo. ext. de appel. dilec. ¶ Item penas pecuniarias potest imponere ordinarius. ff. de iudi. l. j. §. vlti. Similiter del. C. de spoz. tul. l. iij. Similiter arbiter. ff. de ar. l. non ex omnibus. ¶ Item differentia est inter penam 2. mulctam. quia pena est certa et a iure inducta mulcta vero est que a iudice per sententiam irrogatur. unde

a pena non appellatur. ff. de verb. signi. l. si qua pena. ¶ Item in penis insignentibus plura debent a iudice considerari. scilicet dignitas ext. de of. dele. sane. Similiter nobilitas. xxviii. q. j. qui contra 2. ff. de pe. l. in seruatorum. Similiter ordo. di. contumaces. Similiter etas ext. de delict. puerorum. c. j. in fi. 2. c. h. ¶ Similiter metus ext. p. metus causa sacra. et. l. di. presbiteros. Similiter infamia xv. q. j. si quis insanens. Similiter qualitas delicti aliter enim puniatur ius publicum quam priuatum cum armis. quam sine armis furta manifesta quam occulta. ff. de iure publico et priua. Item consideratur quantitas episcopoglossus euentus. ff. de pen. l. aut facta. Similiter delinquentium multitudo. l. di. ut constitueretur 2. extra de cleri. ex com. ministatores. ¶ Item aliquando exagitantur malefactorum supplicia cum multis crastantibus opus est exemplo ff. de pen. l. aut facta. §. vlti. si. predicta est peccata extenuant 2. mitigat penas.

De pena furis raptoris et quorundam aliorum.

**P**ena simplicis furis est ut arbitrio iudicis puniatur. s. ut fustigetur. erulet. vel alio modo sicut visum fuerit iudici expedire sed si est plus quam fur pura quia cum armis aggreditur in domibus vel sepibus in itinere vel in mari ut pirate. tunc acrius proceditur contra eum cum agitur criminaliter contra eum. ff. de pe. capitalium. §. crastatores et. §. famofos ex. de homici. si perfodiens. ¶ Item pena furis manifesti cum agitur ciuiler est in quadruplum non manifesti est in duplum 2. hoc pena peti potest etiam post annum in ff. de pe. §. aduersus hoc. ¶ Item pena raptoris rerum est secundum leges quod infra annum puniatur in quadruplum post annum in



Amplum. ff. vi. bo. rap. l. j. 2. h. scđs cano-  
nes vero excoꝛmunicatur non solum a  
suo episcopo sed ab illo in cuius episco-  
pato deliqt. vj. q. iij. placuit ext. de rap.  
c. j. vbi de hoc in glo quia in ratione et  
denegat ei penitentia nisi reddat obla-  
ta. si est soluendo vel securitatem faciat  
de reddendo extra de rap. super eo vbi  
de hoc. 2. c. in litteris. Similiter perva-  
pionis est eadem que et raptoris. us  
vterq; vere raptor dicatur. xv. q. iij. sine  
Item pena raptoris mulieris et se-  
cundū leges q̄ capite puniaturz substā-  
tia eius applicetur rapte si est ingenua  
si vero est libera vel ancilla substāciam  
non amittat: sed tantum capite punia-  
tur ar. xxxvj. q. j. de raptoribus sed scđs  
canones raptor debet esse serus rapte  
nisi se redimere velit vt in dicto capitu-  
lo. de rapte Similiter debet excommu-  
nicari cum fautoribus suis. xxx. q. iij. c. j  
et. iij. Item fm leges qui dolo ignez  
stipul. igne cremetur vel capite pu-  
niatur. ff. de incēdiar. tui. nau. l. q̄ edes  
et. l. penult. 2. l. vlt. Item pena quan-  
doq; extenditur ad eos qui non pecca-  
uerint in illo pro quo puniuntur isto li-  
cet occulto iudicio dei extra de templ.  
or. litteras. 2. de transl. quantū. Item  
puniri debet quis quotiens deliqt ext.  
de pe. c. j. vbi de hoc in glo. sic. vj. q. Item  
puniri debet aliquis si suppremit q̄ re-  
uelare tenetur. l. di. ex penitentibus.  
Item miles qui preposito intriit ma-  
nus. 2. quilibet contumax contra presi-  
dē vel ducem capite puniatur fm leges.  
ff. de remis. l. omne delictum. §. j. 2. h.  
Similiter iuxta diuinum oraculuz con-  
tumacia parētis capite puniatur. xxxvj.  
di. culpaz in fine. Similiter qui resistit  
castigare volenti. ff. de re. mili. l. miles.  
§. iuuenis. Item puniri debet q̄ cau-  
sam prestat cause. sicut 2. qui causam p-  
rimam prestat ext. de homicid. presbi-  
terum vbi de hoc in glo. vnde mortuus

et. c. de cetero. Item puniri debet fm  
arbitrium discreti iudicis siue est soluē-  
do qui exceptionem calumniosam pro-  
ponit in causam ext. de dolo. 2. contu. si  
nem in si. vbi de hoc 2. xij. q. vj. si res  
Item sodomita capite puniatur fm  
leges in aut. vt nō luxuriētur hoies. cō-  
tra naturaz. circa finem coll. vj. sed scđs  
canones clerici in monasterio ppetuo  
detrudantur. laya vero excoꝛmunicē-  
tur ext. de excef. prela. cleri. 2. de pe. di. j.  
Sed ex contrario 2. xxx. q. vj. flagitia.  
Item puniri non debet vxor ppter  
maleficiū viri. C. de dona. inter viruz  
et vxor. l. res vxoris. Similiter nec ppter  
delictuz patris. C. soluto mrimonio. l.  
iij. nisi in casu C. quibus mo. pig. pa. ar-  
ca. l. satis. de hoc habes ext. de pig. ex lit-  
teris in glo. propter maleficiū. Item  
innocens sub pretextu nocentis puni-  
ri non debet. C. de his qui 2o. cre. l. h.  
Satius est enim impunituz relinque-  
re nocentem quam innocētē eodē  
nare. ff. de pe. l. infontem. Item cul-  
pa est culpam relinquere in correctam  
extra de postul. c. j. ad finem vbi de hoc  
in glo. xxvij. di. qz sunt culpe.

## De penitentia.

**N**unc agendum est de penitentia.  
Quid sit penitētia 2. vnde dicatur  
et de speciebus eiusdem De penitentia  
publica 2. priuata 2. quis possit priuatā  
imponere vtrum alius quam proprius  
sacerdos an penitentia possit imponi a  
non sacerdote proprio an sit penitētia  
diuidenda. Si teneamur venialia cō-  
fiteri. ante quis absolui sub conditione  
2. an recidians teneatur de nouo om-  
nia confiteri. an teneatur quis circum-  
stantias peccatorum. vtrum sacerdos in  
aliquo casu possit reuelare cōfessiones.  
De penitentia imponenda qñ sanguis  
christi cadit super altare.





prohibetur; eis nec debet imponi nisi pro enormi crimine et manifesto de pe. vi. sacerdos. ¶ Item potest sacerdos penitentiam publicā facere quādo publicus est eius excessus. xvij. di. p̄biteri q̄ publice ac manifeste puniri quis debet p̄ publicis et manifestis offensis ex. de pe. et re. c. j. vbi de hoc et hoc tā in graui quam in leui excessu. h. q. j. si peccauerit solemnem tamen penitentiam facere non debet ex. e. t. questu. vbi d̄ hoc in glo. nunc est ¶ Item priuata penitentia dicit illa q̄ singulariter fit quotidie cum quis peccata sua confitetur secreto sacerdoti proprio: et hec est sacramentalis quam nec verbo nec aliquo signo sacerdos reuelare debet, alioquin depositus in monasterio detradat vel omnibus diebus vite sue ignominiosus per mundum peregrinando vadat si tñ consulere vult aliquem peritū quantum super penitentia imponenda faciat ita caute q̄ persona confessā nullatenus reuelatur ex. de pe. et re. omnis. s. vlt. de pe. di. vj. sacerdos. ¶ Item ad verā penitentia necessaria sunt tria. cordis contritio. oris confessio. operis satisfactio. q̄ p̄fecta penitentia cogit peccantē omnia libenter sustinere de pe. di. j. p̄fectā. et hec tria sunt in p̄cepto. vnde iacobus. confitemini alterutrum peccata v̄ra. et dñs in euangelio. penitentia agite. ¶ Item penitentia absolutio imponenda est a proprio sacerdote q̄ si ponatur ab illo q̄ prelatatus credit et nō est pax aut nihil valet ex. de elec. dicit est vbi d̄ hoc in glo. q̄ cū et ex. de pe. et re. omnis. s. j. propriū tamē sacerdotē quo ad hoc intelligo omnem illū sacerdotē qui habet curā aīe eius ordinaria sicut papa legatus pape. episcopus proprius. vñ aliquis potest habere plures proprios sacerdotes. dicendum est tñ q̄ nisi subsit rationalis causa propter quas p̄rochianus nolit confiteri proprio sacerdoti et rochianus dicitur confiteri vel de licentia eius

alij generali vel speciali. si autē subit causa rationalis q̄ forte interfecit aliquē cōfiteus occulte de cōsanguineis sacerdoti aut corrupit aliquē de cōsanguineis suis aut machinatus est in mortē sacerdotis. aut vāpūificauit eum. aut aliqd aliud fecit de quo timetur scādaliū sacerdotis si ei fiat cōfessio. aut merito suspectus habet de reuelatione confessionis: potest h̄mōi subiecto cōfiteri supior et ab eo absoluit: nec tenetur confiteri h̄mōi peccanti proprio sacerdoti. ille tamē sacerdos non tenetur ei credere q̄ taliter sit absolutus et cōfessus est supiori nisi constiterit eidē hoc p̄ litteras supiori vel alio modo legitimo nec credendum est q̄ sola erubescētia sit causa sufficiens. quare penitēs absolui debeat ne confiteatur proprio sacerdoti. ¶ Item penitentia pro peccato imponi debet cū absoluteione ex arbitrio sacerdotis qui a deo constituitur est iudex aliarum de pe. di. j. verbum. dñs ergo remittit penas eternā. sacerdos vero temporalē. q̄ p̄ peccato duplex pena debet eternā et temporalē. de pe. di. j. sicut peccati. et c. sicut p̄missi. ¶ Item nō est imponenda penitentia in grediētibz monasteriū p̄ peccatis ante commissis. de pe. di. j. his autoritate bus et ex. de not. scripture. vbi de hoc in glo. nō est si imponenda est p̄ peccatis que post ingressus committit ex. de irregularibz. c. vlt. et de sen. ex. c. cū illorum.

An penitentia possit imponi a non proprio sacerdote.

Penitentia licet imponi debeat regulariter a proprio sacerdote vt supius est dictū de pe. di. vj. placuit. et ex. de penitenti. et remissi. omnis vtriusq̄ sexus fallit tamē hec res in casibus in quibus potest quis confiteri non proprio sacerdoti. Primus est quando quis habet confessionem indiscretum et insuscientem de pe. di. vj. placuit. et c. q̄ vult ¶ Item cum aliquis parrochianus



## Summa monaldi.

Domicilium suum transfert in prochia  
 alterius sicut dicitur qd foris quis con  
 trahit rōne domicilij. ff. d. iudicial. veres  
 absens. ext. de fo. compe. c. vlt. ¶ Item  
 cum quis vagabundus exiit. Similiter  
 si arripiat longum iter querēs quo se  
 cōferat. ff. ad municipal. l. labeo in pri.  
 et. l. eius qd cellus Similiter in articulo  
 necessitatis probantur. hoc. vii. q. j. pla  
 quit 2. rñ. q. h. si quis trāsire 2 de pe. vi.  
 vj. placuit 2 ext. de decimis ad apostoli  
 ce Quid de peregrinis 2 romipetis di  
 cendum qd si acceperunt peram 2 bacu  
 lum a pprijs sacerdotibus vel alijs cuz  
 licentia sacerdotū suorum. vel iterū ar  
 ripuerunt eo ipso psumendum est datā  
 eis esse licentiam de eis que cōmiserunt  
 in via vel que per obliuionē dimiserunt  
 confiteri. autē etiā scitenter dūz tamen  
 de illis proponant confiteri proprio sa  
 cerdoti postquam redierint. licendum  
 est etiam talibus esse daram licentiam  
 recipiendi in pascha corpus christi. S3  
 quid si tale est peccatum cuius absolu  
 tionem retinuit sibi episcopus dyoces.  
 nunquid poterit de illo in via vel ante  
 iter arreptum commissio absolui dum  
 est in peregrinatione a simplici sacerdo  
 te. 2 dicēdū qd sic. maxime si sufficiat re  
 pus gñalis cōmuniōis in pascha. debet  
 tamen iniungi ei a penitentiario qd cuz  
 habuerit copiam sui episcopi iterū confi  
 teatur ei. 2 ab eo recipiat penitentiam  
 de illo peccato. prima si qd fornicat⁹ est  
 vel adulteratus seu aliud crimen cōm  
 ferit in parrochia aliena propter quod  
 crimem tñ nō sit excommunicatus pre  
 lato illius loci debet 2 potest de illo pec  
 cato confiteri proprio sacerdoti. si autē  
 sit excommunicat⁹ propter illud sicut fie  
 ri consuevit in furtis 2 rapinis 2 bñdi  
 quorum ignozantur actores tunc mit  
 tendus ad excommunicatorem absolu  
 endus. qd non poterit absolui ab illa ex  
 communicacione per pprium sacerdotem

et qd dicitur in qd ratione delicti forter  
 quis foris intelligēdum est quo ad lo  
 la que pertinet ad forum cōfessionis  
 qd potest inconueniri 2 puniri de crimi  
 ne ibi publice commissio secus de occu  
 to Rud. ¶ Item licet sacerdos extra  
 neus non potest audire parrochianos  
 alienos nisi in casibus pdictis possunt  
 tamē eis dare cōfessionem qd etiā licet cui  
 libet discreto. ¶ Similiter possunt da  
 re penitentiam nomine plati eius qd  
 confiteri 2 ponere spem iurati habita  
 tione plati. 2 tunc debet dicere penitē  
 quas cito poterit rēpntet se plato suo  
 et confiteatur ei 2 dicat penitentia cui  
 ipse imponit sub spē pmissa si habui  
 ratum bene quidē. sin autē accipiat pe  
 nitentiam ab illo qd sibi consultius est.  
 vnde in quocunq; casu aliquis auerit p  
 rochianum alterius in confessione licē  
 licētia eius dicat ei qd quādo poterit cō  
 fiteatur plato suo ar. de pe. d. vj. placuit  
 dicēdum est tñ qd si bñdi penitēserit  
 excommunicatus a proprio sacerdote nō  
 potest eū absolueri nomine plati etia  
 si intēdat gerere negociacionē eius ut  
 ca penitētem 2 sic de facto absoluit nō  
 debet se gerere pro absoluto antequā  
 habitacionem sui plati nec ante debet in  
 trare ecclesiam 2 ingerere se cōmuniō  
 delium si erat excommunicatus maiori  
 excommunicacione aut etiā recipere cor  
 pus xpi. si mortale erat peccatū de quo  
 confessus est extraneo sacerdoti. ¶ Itē  
 in articulo necessitatis quādo vehemē  
 ter timetur de morte si de est pprius sa  
 cerdos cōfiteri potest non sol. extraneo  
 sacerdoti sed etiā cuiūq; clerico catho  
 lico 2 etiā layco. de pe. di. j. quē penitet  
 et de consecratione. di. iij. cum est. Itē  
 in articulo necessitatis pdicte. si nō pōt  
 catholicum inuenire. non tamē debet  
 confiteri heretico. schismatico. vel excom  
 municato sed doleat de peccatis 2 confi  
 teatur in corde deo. sufficiat ei. tales cōm



ponerēt ipſum de ſacri in errozē vel in  
deſperationē ſicut p̄bariſei indurati vi  
cēta. quid ad nos tu videns de pe. d. vj.  
c. l. xxxvj. di. §. verum 2. §. prohibetur.  
¶ Ite parrochia: ſacerdos poteſt im  
ponere penitētiāz ſubditis ſuis. de om  
ni crimine excepſis. v. caſibus. vnus eſt  
dum alieni eſt ſolēnis penitētia impo  
nēda. xxxvj. c. vlti. Scdus eſt de excom  
municatis maxime a iudice. Tertius eſt vbi  
cunq; inuenit irregularitatē cōtractaz.  
Quartus de incediſat. ſacrorum locoz  
maxime publicis. xij. q. vlti. ſi quis 2 ex  
tm de ſentē. ex cō. tua. Quintus eſt ſi eſt  
conſuetudo in aliquo eſatu q; aliqua  
certa crimina vt homicidium ſacrilegi  
um falſarium. violatozē immunitatis  
ecclēſie 2 alia enormia crimina ad epis  
copum referantur. Quid de excommu  
nicationibus que ſunt pro furtis 2 per  
diſis rebus nunquid fratres minores  
2 pdicatores 2 gñales penitentiariū epis  
copozum poſſunt taliter excommuni  
catis abſoluere ſine licētia ſacerdotis  
qui eos excommunicauerunt & ſi ex  
ſe raliū abſolutio ſit eis cōmiſſa p̄nt  
abſoluere de h̄mōi excommunicationi  
bus. non tamē ipſi nec episcopus vel ſa  
cerdos qui tulit ſentētiā ſine certa ra  
tione contra voluntatē eius ad cui; in  
ſtantiam ſentētia lata eſt 2 cui facti eſt  
dampnum debet taliter h̄mōi excom  
municatis abſoluere in iudicium alienū  
aliud eſſi habet h̄mōi excommunicatio  
vel abſolutio q; prinet ad ſorum cōren  
tiosum ex quo ad inſtantiam eius qui  
dampnum paſſus eſt. h̄mōi ſentētia la  
ta eſt ſine certa ratione q; ſi is q; damp  
num intulit nullo modo eſt ſoluēdo et  
paratus eſt ſatiffacere quaz citius pote  
rit poteſt eius episcopus vel ſacerdos q;  
eum excommunicauit taliter excom  
municatis abſoluere inuito eo qui damp  
num paſſus eſt. Sed quid ſi taliter ex

communicatus qui tamē vere penitet  
de commiſſo nullo modo non eſt ſoluē  
do nec audent conſiteri in publico ſed oc  
culte petit abſolui ceſſari a denūciatio  
ne excommunicationis 2 ille qui dāpnus  
paſſus eſt nibilominus penitētiāz  
publice innouari. quid faciet ſacerdos  
qui ſcit hanc veritatē & ſine iudicō  
q; in hoc caſu non debet nec episcopus  
nec ſacerdos ſententiam innouare. ſed  
etiam ab excommunicatione ceſſare et  
taliter excommunicatam abſoluere in  
forma ecclēſie ar. xij. q. vj. ſi res aliena  
2 inſtantiam eius qui paſſus eſt damp  
nus prout poterit prudēter 2 ſine ſcan  
dalo repellere 2 pia quadam fraude il  
ludere. ac ſi forte propter p̄tinaciā eius  
aliter euadere nō poteſt. vratur verbo  
ſophiſtico 2 equinoco dum videtur ſen  
tētiā innouare. 2 in illo modo inten  
dat illum ligare quecunq; verba profe  
rat 2 reſpondēduz eſt ſimile de illo qui  
queritur ad occidēdum vt ſupra dictus  
eſt. Sed qd de ſacerdotibus parroch  
ialibus qui monachos aut alios irregu  
lares vocant ad audiēdum confeſſiones  
parrochianozum ſuozum maxime in  
xl. qui non ſufficiunt ad multitudinē  
audiēdam cum tales regulares nō po  
ſunt iniungere penitētiāz nec baptiſa  
re nec pdicare. 2 ſimilia. niſi fuerint ele  
cti a populo 2 ab episcopo cum conſen  
ſu abbat̄is vel alterius prelati inſtituti  
xvi. q. i. puenit. 2. c. alia. 2. §. ecce in hoc. 2  
§. hoc idē reſcripto. vt talis cōſuetudo  
eſt q; episcopi ſciunt 2 non reprobant p  
pter q; ea approbare vidētur. poſſunt  
taliter vocati audire confeſſiones hu  
iuſmodi q; conſuetudo dat iurisdictionē  
nē. quandoq; ei qui eam alias non ha  
bet 2 derogat iuri ſcripto ext. de arbit.  
dilectus filius. vbi de hoc. 2 argu. extra  
de cōſuetudine dilectus filius. 2. c. ex lit  
teris. ¶ Item ſacerdos parrochialis

non potest absoluerē vicinū sacerdotem a mortali sine licentia superioris generalis vel speciali tacita vel expressa. Ita dico qz si episcopus scit cōmuniter talia fieri a sacerdotibus. nō reclamā sed sustinet qz sic fiat. eo ipso p̄sumēdū est eum tacite approbare hōmōs absoluciones et licētiam dare sacerdotibus se inuicem absolucndis. **I**tem penitentia potest ex causa mutari ab eo q̄ eam iniunxit vel ab eius superiore vel etiam ab equali. scdm̄ quosdam. extra de voto qz sup̄ bis §. rursus in fi. vbi de hoc in glo. vnde sub est causa. **S**3̄ distingue: qz si penitens pet̄t mutari penitentiam vel relaxari p̄ illum eundē qui ei eam iniunxit aut per successorē eius si primus a motu est a beneficio poterit ille cōmutare et relaxare. et idem dicitur in superiori illius q̄ iniunxit. si est ordinarius iudex ip̄s penitentis quo ad hoc dicitur qm̄ archiep̄scopus videt esse ordinarius quo ad forum penitentiale subditōis suffraganei sui quāuis nō sit eius ordinarius quo ad forū contentiosum nisi in casibus exp̄ssis a iure expr. de offi. ord. pasto. **Q** autē sit ordinarius ip̄sius subditū quo ad forū penitentiale p̄batur p̄ hoc quod archiep̄s p̄ puincia suam potest remissiones concedere litteras ḡnales extr. de pe. et re. n̄fo. **L**ertū est autē quod nullus ep̄s potest facere remissiones nisi subditis suis aut alijs de voluntate priorum suorum ext. de pe. et re. qz autem ergo subditū suffraganeorum quo ad hoc sunt subditū archiep̄s suis. Si autem pares sunt ille q̄ iniunxit penitentiam et ille a quo petitur relaxari vel mutari distinguitur: qz vel sunt ita pauperes qz sunt penitentiarj eiusdem ep̄i vel sunt duo sacerdotes de pari in solidum de consuetudine curas habētes eiusdē parrochie vel duo ep̄i in quorūm vtriusqz dyoce. domiciliū

habet penitens. ita qz parochianus vtriusqz est si pena publicavel solemnis indicta fuerat ne sc̄dalizetur peius confessor regrendus est consensus eius vel successoris eius si de facili possit relaxari maxime si penitēs publice tā inchoat relaxare penitentiam sibi iniunctam a primo. Si autem non de facili possit relaxari. aut si penitentia iniuncta fuerit occultata. poterit sc̄s confessor commutare et relaxare. non obstāte subtilitate iuris qua dicitur qz duobus paratoribus in solidū datus melior est conditio occupantis qz illud locū habet in cōtēntiosa iurisdictione nō in voluntaria. si autem ita pares sint qz vterqz confessor sacerdos parochialis. vel episcopus et penitens tran̄sit utit domiciliū de prochie in prochie. et de dyoce. in dyo. poterit sc̄s confessor relaxare vel cōmutare penitentiam a primo iniunctā nō obstantē qz dici solet qz sententia vnius ep̄scopi nō potest per ep̄s reuocare. qz illud locū habet in sententia ex cōmunicacionis et suspicionis et ceteris ad forū contentiosum p̄ncipibus nō ad penitentiale nō est sunt omnio similes voluntaria et cōtēntiosa iurisditio cui iudex non possit reuocare sententiam quam nulli quāuis iniustam confessor: aures poterit reuocare penitentiam quam iniunxit. **I**tem qd si papa vel penitentiarius eius vel ep̄s iniunxit penitentiam modo petitur relaxari vel mutari p̄ inferiori. Si penitentia iniuncta est in casu reservato superiori nō potest inferior relaxare vel cōmutare absqz licentia eius qui iniunxit nisi vigeat necessitas vel suadeat utilitas. peni. est est interpretari qz superior in hōmōi casibus cōcessit inferioribus potentiam commutandi vel relaxandi. Si autē non erat casus reservatus superiori: sed talis erat in quo ab initio possit inferior penitentiam iniungi



re inferior relaxare vel cōmutare poterit nisi certum sit q̄ supior reseruaue- rit sibi relaxationem vel cōmutationes bñdī. ¶ Tres penitētie arbitrarie sunt xxx. q. vii. rpe. r ext. de pe. r re. quesituz r. c. significauit. vbi de hoc in glos. et sic. ¶ Item penitētia septēnis imponitur scōm ordinem iuris p̄ mortali peccato quādoq; tñ minor quādoq; maior im- ponitur. scōm quantitatē r qualitatez p̄one. atq; delicti ar. xxxiij. q. ij. hoc ipm r. c. admonere. r ext. de pe. r re. c. ij. vbi de hoc in glo. ar. contra. ¶ Item penitētia imponēda est etiā iniuste pugnan- ti p̄ ecclesia si modus in pugna d̄ ex- cedit ext. de pe. r re. significauit vbi de hoc. ¶ Item penitētia imponēda est illi non tñ absolueudus qui de q̄busdā peccatis vult abstinere r de quibusdā non. q̄ quamuis nihil profer ei quo ad vitam eternam. alias tñ valeat ad plura ext. de pe. r re. q̄ quidā vbi de hoc in gl. talis penitētia. ¶ Item si penitētia in pane r aqua imponatur nō habenti panem potest loco panis leguminibus et pisciculis vri. vel etiam alijs si necessi- tas illō exposcat ext. de pe. r re. l. vbi de hoc in glo. ar. q̄. ¶ Item infirm⁹ prius penitētiā recipere debet a pprio sa- cerdote vel ab aliō de sui licentia vt d̄- ctum est quā medicinam corporalem a medico corporali. ext. de pe. r re. cum in- firmi ¶ Tres quilibet adultus tenetur semel in anno penitētiā recipere a pro- prio sacerdote. r in pascha ad minus re- cipere corpus christi. nisi de licentia sa- cerdotis pp̄ h̄ hoc dimittat ex rationa- bili causa alioquin viuens ab ingressu ecclesie arceatur r moriens careat eccle- siastica sepultura: r si quis alieno sacer- dori vult confiteri licentiam prius obti- neat a pprio sacerdote vel ep̄o. vel dñi pape legato ext. de pe. r remis. r de con- d. v. consideret. ¶ Item sacerdos qui penitētiā denegat in quēsi grauit

peccat q̄viram spirituales aufert ei r ideo statim cōi ab infirmo vocal cur- rere debet ad ipsum ext. de pe. r re. c. vl- ti. vbi de hoc in glos. sic propter r. xvi. q. vii. si presbiter r. c. sequenti. non est ta- men penitētia iniungenda morientib⁹: sed innorescenda r amicorū: m ora- tionibus r electis subleuanda. r. x. q. vii ab infirmis. ¶ Tres penitētiā reci- pere possunt ep̄iscopi r ali⁹ p̄lati exem- pri a quocunq; velint sacerdote bñ mo- do a catholico r discreto r non ex cōmu- nicato prater licentiam superioris extra de pe. r re. c. vlti. nō tamen propter hoc singuli de collegio possunt sibi eligere confessorē ex quo habent abbatē vel alium prelatum cui subsunt. r ideo pre- lato confiteri debet vel ali⁹ de mādato eius. quia illud ca. extra de pe. r re. ne proditorie non loquatur nisi de pre- latis solis.

**¶ An penitētia sit diuiden- da. vel teneamur venialia confiteri.**

**P**enitētie sacramētum nō est di- uidendum. et ideo non sufficit q̄ vnus sacerdos audiat cōfessionē alius faciat absolutionē. ar. xxxiij. dī. quorū dā nihilosus tñ potest q̄s p̄ inter p̄tē confi- teri qñ sacerdos non intelligit ydīoma confitētis v̄ modo presente sacerdote et p̄sens etiā sit ille q̄ inter p̄tē cōfitef. Sed nunq̄d sufficit. si aliquo penitente p̄sente corā sacerdote q̄ alius dicat pec- cata eius in p̄sentia sua. dīcēdū q̄ non: q̄q; se ipsuz nō per alius. nec p̄ nūcium nec p̄ scriptū d̄ q̄s sacerdoti cōfiteri de pe. r re. c. quem penitet. Si tñ sacerdos interroget peccatorē ille ad interroga- ta respondeat sufficit quantum ad ea de q̄bus interrogatur nisi sit talis qui prius dimitteret cōfiteri quā ore pprio cōfiteretur peccatū suum: q̄ ex supbia proccedit istud. de pe. dīstīc. v. c. i. circa

fines. Similiter non sufficit per episto-  
 lam confiteri nec fieri absolutio per epi-  
 stolam sed presens confitens a presenti  
 sacerdote debet absolui potest tamē pe-  
 nitens peccatum suū quicumq; volue-  
 rit per litteras intimare et cōsiliū eius  
 per litteras recipere: sed non sufficit  
 hoc vt dictū est ad penitentie sacramen-  
 tum. Similiter nō sufficit si episcopus  
 in collatione ordinis imponat manus  
 super caput ordinādi. et alius sacerdos  
 proferat ei debita verba. xxij. dist. quo-  
 rundam. ¶ Item ppheta nō dixit pec-  
 catori scribe vel per alium significa pec-  
 cata tua. Sed dixit tu dices iniquitates  
 tuas vt iustificeris de pe. vi. j. §. alij eccl̄-  
 tra. ¶ Itē nō videtur q̄ venialia pec-  
 cata teneatur quis cōfiteri. nam illa de  
 lentur per orationem officium de pe. v.  
 j. tres sunt et vi. in. de quotidianis. Qui-  
 dam tamen dicunt q̄ quis tenetur cō-  
 fiteri venialia de consilio et nō de neces-  
 sitate nisi sint regulares. qui aut per vo-  
 tum aut per cōstitutiones suas tenean-  
 tur ad confitenda venialia p̄ christo vel  
 nisi aliquis in pascha. nō conscius sibi  
 de mortali et ppter hoc cum teneatur  
 confiteri semel in anno tunc cōfiteatur  
 venialia sed tamen non credo q̄ tunc  
 etiam teneatur illa confiteri in speciali  
 sed sufficit in generali venialia vero nō  
 sunt excessus in cibo. et potu. vel p̄bo ta-  
 ctumitatis ex asperatio paupis come-  
 dere alijs abstinētibz. tardius ppter  
 somnum ad ecclesiam venire. cognosce-  
 re vrozē propter spem prolis. tardius vi-  
 sitare infirmos vel incarceratos. tardi⁹  
 reuocare ad concordiam discordantes  
 ex aspectu vrozis filiorum vel seruorum  
 vel proximi excessus in blandiēdo adu-  
 lato. deliciosa. et sumptuosa. paupibus  
 erogare octoſta verbis in ecclesia vel  
 extra intendere locandoz in caute iura-  
 re. et non implēdo q̄ iuratum est ex ali-  
 qua necessitate quod iurant est peccata

re. Simile facile et temere maledicere.  
 Dicunt tamē quidam q̄ melius est et  
 perfectius. et si tam de venialibus q̄ de  
 mortalibus quis confiteatur de mortali-  
 bus et de venialibus habes quod dā ep̄-  
 pla. xxv. di. §. criminiarud. ¶ Itē licet  
 episcopus delegerit aliquibus vices suas  
 circa penitētiā imponēdas. vices com-  
 mitte nobis potestatem meaz in foro pe-  
 nitētiā vt possitis absolue in omni-  
 bus casibus in quibus possum. tutum  
 non est tñ propter hōmōi commissiōes  
 generalem vsurpare que a iure sunt re-  
 seruata episcopo. specialiter nisi certus  
 sit q̄ p̄ hōmōi verba ḡhālia intēdat com-  
 mittere huiusmodi specialia. ea tñ que  
 in synodo sua episcopus sibi referuare  
 consuevit satis credēdū est q̄ p̄ hōmōi  
 verba ḡhālia commissa esse debeant in-  
 telligit hōmōi specialia. absolutiones tñ  
 ex cōmunicationum que sūt a sacrēdo-  
 tribz pro furtis et dampnis quoz igno-  
 rantur actores cum nō solus p̄tineant  
 ad forum penitētiā sed quo ad quid  
 spectant ad cōtētiosam vt dictum est  
 non sunt intelligēde delegari p̄ hōmōi  
 verba ḡhālia et multo fortius absolutio-  
 nes eorum q̄ in forma iudicij excom-  
 municati sunt p̄ cōtumacia aut p̄ re-  
 dicata aut pro offensa. quantumcumq;  
 etiam ḡhāliter exp̄sse episcopus cōmū-  
 tat vices suas quo ad forum penitētiā  
 le'alsci. nō propter hoc potest ille sine  
 speciali mādato mutare votum aut re-  
 laxare iuramēta de quibus certum est  
 q̄ possunt vel de quibus dubius est an  
 possint licite obseruari licet de trāsgres-  
 sione voti iam facta et de iurio possint  
 penitētiā iniungere.

¶ An debeat quis absolui  
 sub conditione et an reci-  
 diuus teneatur de no-  
 uo cōfiteri.



**P**entēs q̄ pponit abstinere de ce-  
tero a peccis nō tñ vult subire suf-  
ficiens on⁹ pñe sñd̄ p̄ sacerdoti ad  
hoc induci d̄z sacerdos talem ei pñiam  
ponere vel infigere quā possit porta-  
re. vel ad min⁹ ad illam q̄ sp̄te & sine  
murmure noluerit suscipere. vltra nō  
expedit q̄ imponat ei. & hoc pp̄ vitā dā  
transgressionem & inobedientiā q̄ aut  
nulla aut pauca inuigatur sub p̄cepto  
& q̄ pcedatur ei q̄ licet sibi iniunctum  
ieiunij & oronē aut ecclesiā & quecūq̄  
alia sibi sunt iniuncta redimere cū no-  
luerit. Sed nunquid si credat eum nō  
facturum que promittit. aut que inij-  
guntur ei penitentia nunquid absol-  
uendum est sub hac cōditione. s. si hoc  
fecerit. Respon. penitentiarius vel ad  
unā transgressionem preparat peniten-  
tiā non debet ab eo erigere promissio-  
nem aut voti de aliqua pñia perficiē-  
da aut etiam iuramentum nisi in casti-  
bus expressis a iure. Sed sufficiat q̄ di-  
cat se habere propositum faciēdi que  
sibi iniunguntur: & sic debet absolui  
simpliciter et sine cōditione facta ra-  
men protestari de coram ipso si suspe-  
ctus habeatur: q̄ si non restituat que  
abstulit. aut non faciat alia ad que te-  
netur. dum tamen possit q̄ fructū scē  
confessionis & absolutionis euacuet  
And. ¶ Item qui confitetur peccata  
& tamen in posterū non vult abstinere  
& in alio remanere. licet sacerdos isti⁹  
confessionem accipiat. & ei. de. crimini-  
bus consilium impendat: non tamen  
debet eū absolue cum non sit vera  
penitentia nec prosit ad vitam eternā  
est tamen quantum ad consilium dā-  
dum admittenda & salubribus moni-  
tis penitentia est indicenda. i. ieiunia  
elemosine & orationes. extra. de p̄f̄.  
q̄ quidam. & de pe. distin. iij. penitētes  
& cap. i. irriso. Sed nunquid si postea  
concipiat propositum de abstinēdo de

oibus peccatis et contraat tenetur de  
nouo confiteri. & dicendum q̄ non si  
confiteatur eidem sacerdoti cui prius  
& qui adhuc habet in memoria a pec-  
cata eius que audiunt. Si autem no-  
uo sacerdoti confiteatur qui aliter nō  
audiuit eum. au t̄ etiam primo si obli-  
tus est que audiuit. debet iterum totū  
cōfiteri s̄m quosdam. Similiter si cō-  
tempserit satisfacere & oblitus est peni-  
tentiā sibi iniunctam. si confiteatur  
tali sacerdoti vel qui non recolit. vel  
talis non audiuit in cōfessione peccata  
eius tenetur totum confiteri de nouo  
al. als est sacerdos nesciret. quantum  
penitentiam sibi iungere deberet. Si  
autem recolit sacerdos cui confessus  
est p̄lo non oportet q̄ iteret illud q̄  
ante confessus est. Si autem recolit  
penitens de penitentia sibi ante inij-  
cta q̄ tamen sacre contempserit sufficit  
q̄ idem penitens eam exprimat sacer-  
dori cui de nouo confitetur in hoc  
casu non tenetur confiteri peccata q̄  
als confessus est: & de quibus iniuncta  
fuit ei penitentia illa: nec obstat si ob-  
ficiatur q̄ sacramentum penitentie  
vnum est. ideo simul cōcomitari se de-  
bent contritio confessio penitentie. in  
iunctio absolutione fiat diuisio sacra-  
menti. quoniam sacramentum peni-  
tentie non tantum erigit continuatio-  
nem dicendorum & agendorum quan-  
tum erigunt cetera sacramenta. vnde  
penitentiarij quando aliquem audi-  
unt pro parte vna die et pro parte in  
crastinum quandoq̄ vna die audiunt  
confessiones & in alia iniungunt ei pe-  
nitentiā & impendunt absolutionē  
quandoq̄ etiam absoluunt de quibus-  
dam peccatis vel excommunicationi-  
bus & de alijs mittunt eos ab alijs ab-  
soluendos. Sed quid de illo qui com-  
pleta penitētia patitur recidivum nisi  
quid tam illud recidivum q̄ omnia

que al. cōmiserat: tenetur cōfiteri ma-  
xime si confiscatur tali qui nunq̄ au-  
diuit eū. dicendū q̄ non tenetur dice-  
re specialiter ⁊ in distincte illa que ante  
fuit confessus. sed sufficit confiteri de il-  
lis in generali exprimendo suā ingra-  
titudinem et dicendo de multis ⁊ ma-  
gnis peccatis mortalibus liberavit. me-  
dhis p̄ penitentiā ⁊ ego ingratus eri-  
stis nihilominus sic eum offendit ⁊ si  
forte nescit exprimeret aut non expri-  
mit nomen ingratitudinis non nocet  
vum tamen talia verba dicat. ex quib⁹  
sacerdos ingratitudinem intelligere  
possit. ¶ Item nunquid sacerdos de-  
bet fornicatam suam ad confessiones  
recipere de illo peccato maxime q̄ se-  
cum peccauit. ⁊ dicendum q̄ non quia  
ei auferret erubescētiā. que est ma-  
xima pars penitētie. Sed debet eā mi-  
tere ad alium sacerdotem sicut nota-  
uit d. contra presbyterum ⁊ propriam  
eius uxorem. ¶ Item dicendum est de  
omni peccato. in quo presbyter fuit. cō-  
fessus et cooperator. sed si absoluat  
parochianum penitentem in huius-  
modi casibus absolutus erit. nec est cō-  
tra q̄ episcopus non potest dispensare  
in symoniacum ipso commissa. quia  
dispensatio dignitatis est absolutio ve-  
ro necessitatis ⁊ ideo notam facile q̄s  
amittit potestatem absoluendi seu  
dispensandi. ¶ Item quid valet peni-  
tentia ei qui de quibusdam penitet et  
non de alijs dicendum quod licet non  
valeat ad vitam eternam: valet tamen  
ad multas scilicet aut ad minus suppli-  
cium subeundum. de penit. dist. iij. si  
quis autem. aut ad bona temporalia  
assequenda. xxij. q. d. si. quilibet aut ad  
hoc vt deus citius illustret cor eius ad  
veram penitentiam. de pe. dist. j. falsas  
⁊ dist. iij. §. vlt. i. n. si. non tamen valet  
in quāsi ad vitam eternā: vt dicitur e. de

pen. dist. iij. penitens ⁊ c. irritos. ⁊. xxij.  
q. si. qui legitur. ¶ Item penitentia ne-  
ganda non est mulieri que sibi alieni  
supposuit partum quāuis hoc reuela-  
re non audeat propter scandalum q̄  
posset inde ouiri. ext. de pe. ⁊ re. offic.  
vbi de hoc in glo. hoc irritum siue mi-  
rum est: in alijs glo. ibidem.

**¶ An tenetur quis confi-  
teri circumstantias peccato-  
rum.**

**P**enitens confiteri debet quodlibet  
peccatum suo proprio nomine  
ne nō palliatu verbis sed expresse quā-  
tumcūq; turpia sunt peccata sufficit  
tamen exprimere peccatum per bone-  
sta verba ita tamen q̄ sacerdos intell-  
gere possit expresse peccatum: puta cur  
dicit. ego dormiui cum talia: aut cogna-  
ui talem nec oportet consistentem lo-  
qui vt ribaldus turpiter. Similiter nō  
debet solus peccata exprimere. sed eti-  
am omnes circumstantias peccatorum  
per quas creditur aggravari peccatum  
quantumcūq; sint turpes ⁊ abomi-  
nabiles. de pe. di. v. consideret ⁊ maxi-  
me illas circumstantias confiteri debet  
que ponunt ipsum actum in alio gene-  
re peccati. ⁊ etiam que aggravant pec-  
catum: quia magis peccat in eodē ge-  
nere peccati clericus q̄ laycus. prelatu q̄  
subditu ⁊ magis peccat in loco sacro  
q̄ in profano ⁊ in die festo q̄ non fe-  
sto. xxv. q. j. nulli fas. ⁊. j. q. iij. saluator.  
⁊ ext. de hereticis excommunicamus. §.  
primo sed tamen peccatum grauius  
⁊ leuius dicitur s̄m qualitatem contē-  
ptus. vñ. q. i. §. cum vero. voluntas ei  
⁊ ppositi distinguit: ff. ad. l. cor. de sic-  
l. diuus. ⁊ ext. de sen. excō. cum volunta-  
te. ¶ Item penitens non debet speci-  
ficare personam cuius qua peccauit. nec  
etiam circumstantias per quas instigat



gi possit illa persona nisi forte esset notorium vel aliter non possit confiteri recte. Similiter sacerdos non debet specificare personam interrogatione sua sed si si confitens exprimat personam bona intentione penitentiario qui est persona qui potest prodesse et non obesse, non ut prodar illam cum qua peccauit. Sed ut sacerdos oret pro ea aut secreto laboret ad correctionem quis non peccat hoc faciendo se potius meretur. ar. xxii. q. v. hoc videt. Similiter si penitentiarius inquirat de illa persona bona fide ut oret pro ea, aut corrigat eam in occulto non peccat. dum tamen confitentem nullo modo cogat, ad nominandum illam personam aut eius expressiones extorqueat ab inuito. Item sacerdos caute inuestigare debet et interrogare peccatorem de generibus peccatorum quando videt ipsum propter vercundiam seu simplicitatem pro peccatum aliquod occultare. Ita tamen quod nullo modo interroget de aliquo crimine inusitato.

Sed nunquid tenetur confessio reducere ad memoriam confitentis peccata que audiuit vel sciuit ipsum commisisse. Respon. De hoc habes rationem conscientiam aut probabilem opinionem de iuxta huiusmodi peccato tunc reducere debet ei ad memoriam, si de hoc recolit confessor et confitens super hoc nondum confessus est, quia potest timere sacerdos, ne confitens super hoc crassa laboret ignorantia que non excusat, vel quod non exhibeat debitam diligentiam ad recollenda peccata sua. Quid si parrochialis sacerdos sciat vel credat impedimentum esse perpetuum in matrimonio aliquorum suorum parrochianorum nunquid tenetur reuelare in foro penitentiario, vel etc. Respon. aut scit, aut probabiliter credit, quod illud impedimentum possit probari aut non. In primo casu debet eis reuelare ut ipsi procu-

rent diuortium vel se habeant ut frater et soror vel ipse sacerdos denunciet et hoc superior et subministrat probationes si oporteat, quia cum sit prelatum tenetur ad illud preceptum. Si peccauerit, si autem scit aut probabiliter credit quod probari non possit non tenetur eis dicere nisi credat quod super hoc laboraret crassa ignorantia que non excusat, in quo casu debet eis dicere, si probabiliter credit quod parati sunt super hoc acquiescere consilio bonorum aliter eis non tenetur dicere. Item sacerdos non debet absolueret penitentem nisi dimittat rancorem contra aduersarium suum: quia nisi dimittat non dimittetur ei, de penit. distin. lxx. ca. j. et vii. capitulis sequentibus. Item dicit Augustinus dicit vobis, Nam si non remiseritis non reuocabo te: et quicquid dimiseritis replicabo tibi. Similiter Augustinus qui diuini beneficii oblitus suas vult iniurias vindicare non solum de futuris peccatis veniam non merebitur, sed preterita que iam dimissa sibi credebatur ei ad vindictam replicabuntur.

Utrum sacerdos in aliquo casu possit reuelare confessionem. Penitens si confiteatur se in bere si a qua non vult exire potest sacerdos ire ad episcopum et dicere sibi vigila super gregem: quia lupus est in grege: et hinc quosdam potest reuelare talibus qui possunt prodesse et non obesse necesse astrictus sacerdos, propter vim penitentiae tamen quia ille non agit penitentiam tunc quia non seruauit fidem cum sit infidelis: et ideo tali non est fides seruanda. Et similiter posset dici cum alijs similibus, xxii. q. ii. noli. Item sacerdos peccatum in penitentia sibi detectum reuelare non debet, de pe. et re. omnia. Sed hoc intell-

ge de peccato commissio non committendo. quia si quis confiteretur sacerdoti quod vult interficere hominem vel aliud nequiter operari non tenetur sacerdos omnino celare. sed tali persone reuclare debet que possit prodesse. xxij. q. v. hoc videtur. Similiter debet premiunere quantumcumque poterit sine peccato et scandalo illuz cui alius pponit inferre damnū vel iniuriam et debet confiteri qui huiusmodi nequam pponit confessus est. quod nec recipit nec tenetur recipere sub sigillo confessionis: sed hoc intelligendum est de illo qui habet firmiter ppositum aliquid nequiter perpetrandi. nec ad hoc vult cessare. secus est de illo qui confitetur se tentari super aliquo flagitio seu factore perpetrando et se aliquando consentire in hoc. et hoc aliquando dissentire et in hoc casu non debet facile reuelare. Qualiter tamen in hoc casu debet sacerdos procedere pensatis circumstantiis negotij et qualitate et quantitate iminentis periculi. arbitrio boni viri et vincti que vocet de oibus potius relinquendum est quod per doctrinam aliquam imitandum. **Rud.** ¶ Item quid de sacerdote qui audiuit confessionem alicuius de aliquo peccato. si postea producat in testamentum contra illum in forma iudicij in causa inquisitionis vel denunciationis vel etiam cum criminaliter accusatur super isto peccato. **Respō.** si sacerdos huiusmodi alio modo sciat veritatem nisi per confessionem tunc poterit dicere quod alius nouit de illo negotio non reuelato aliquo de illa confessione sibi facta. Si autē nihil scit nisi per confessionem non tenetur ex iuramento quod preterit sicut testis illud reuelare. etiam si iudex precipiat ei aut excommunicet nisi reuelauerit immo etiam si ex presertim iurasset quod reuelaret non est obligatorius hoc iuramentum. et est dicendum quod

si iudice maliciose insistere et inquirente an sciret sacerdos aliquid siue per confessionem siue alio modo denegatio. et non posset alio modo euadere sacerdos transferendo sermonem ad aliud vel aliquo modo iniqui iudice deludendo siue deducendo posset respondere solum pbitice dolum malum. pro volo excludendo nihil mihi scio omnino subintelligendo nihil scio vt hō et nihil scio nisi per confessionem vel intelligendo nihil scio sibi reuelandi. sicut dicitur **Mat.** xviii. de die illa et hora nemo scit nec angeli in celo nec filius. et subintelligitur quod filius nihil scit ad reuelandum nobis. ¶ Item quid si quis reuelat sacerdoti in confessione et ea que debet et ea que sibi deberetur et sacerdos recipit officia sub sigillo confessionis. Quid etiam si quis habeat pecuniam alienam in deposito receptam sub sigillo confessionis si fiat inquisitio de predictis debitis aut pecuniam a sacerdote predicto aut depositario quid faciet? **Respō.** si quis confiteretur sacerdoti se habere per furtum vel rapinam vel al. cum peccato tenetur celare sacerdos. Si autē alius quis ea que debet vel que sibi debentur dicit sacerdoti non debet illud recipere sub sigillo confessionis si tamen per indiscretionem suam recipiat. non tamen tenetur celare nisi per modum consilij vel secreti. et iura que puniunt reuelantes confessiones non extenduntur iusti ad peccata. vnde si autoritate episcopi vel iudicis super hoc potestatem habentis compellatur sacerdos iurare vel dicere veritatem de hōi debito sibi taliter reuelato vel depositarius de pecunia penes se deposita tenetur veritatem dicere veritatem quocumque modo iuste per iudicem fiat inquisitio vel occupatio hōi debito aut rerum depositarum vel quia cessit bonis is cui debetur debitum vel quod deposuit. aut alia iusta rōne present



aut accipiantur hñdi bona non obſtā  
te q̄ p̄ diſcretionē ſub ſigillo p̄ſeſſiōis  
talia ſūt recepta. q̄ ſi ſc̄i recipit de hoc  
caſu nō cogitavit. ſi cogitaſſet vel etiā  
iurafſet q̄ non reuelaret in hñdi caſu  
illatū eſſet iuramētū ſi nō eſſet obli-  
torū aut ſeruanđi in iudiciū iuris  
alieni. Si autē p̄ p̄donē vel tyrannū re-  
quireret in iſte hñdi debiti vel depo-  
ſiti cōſcius hñdi debiti vel depoſiti te-  
quiſtus v̄z tacere vel trāſſerre ſermo-  
nē ad aliū vel ſopbiſtice reſpondere vt  
ſupra de mendacio dictū eſt.

De penitētia imponēda quan-  
do ſanguis xpi cadit ſup altare.

**P**enitere v̄z ſacerdos tribus die-  
bus ſi p̄ eius negligentia aliquid  
de ſanguine xpi ſtillauerit ſup altare  
non interpoſita palla v̄z ſtilla ſorbere.  
ſed ſup lintheū altaris vel ad aliud ſtil-  
la puenit q̄n̄or diebus peniteat. ſed  
v̄z ad tertiu lintheum. ix. diebus. Si  
v̄z ad quartum. xx. diebus peniteat. ſi  
lintheamina que tetigerit ſtilla tribus  
viabus ſacerdos abluat interpoſito ſi-  
ne ſubterpoſito calice ſi aqua lotionis  
ſumatur. vel iuxta altare p̄datur. de il-  
lo autē qui euomit eucharistiā vel veri-  
us ſpecie ſi hoc p̄ ebrietatē vel voracita-  
tem euenerit ſi laycus eſt peniteat. xl.  
dieb̄. Si p̄o derici mōdachi ſeu p̄ſb̄riū  
dyacom̄i ſunt. xl. diebus peniteat. epi  
p̄o. xc. dieb̄. Si vero infirmitatis cau-  
ſa euouerit peniteat. vii. diebus. Si  
p̄o de ſanguine ſtillauerit in terrā vel  
in tabulā que ſolet eſſe ſub pedibus ſa-  
cerdotis celebrantis in aliquo loco.  
lingua lambatur ſtilla illa et tabula ra-  
datur. ſi igne conſumetur ſi cinis intra  
altare cōdatur ſi ſacerdos. xl. dieb̄. pe-  
niteat. ſi nō dicat canō q̄ icuñiſi i pa-  
ne ſi aqua ſufficit nihil caſu retinere. ſi  
cibo q̄dragſimali vel etiā ſicut ſolet ie-  
iunare in ſerſis. vi. de confe. di. ſi p̄ ne-  
gligentia. ſi. c. li quis p̄ ſobrietatē. In q̄

buſdam tamē quatēnis ſynodalibus  
luenitur q̄ corpale ſup q̄ ſtilla ſangui-  
nis ceciderit p̄ reliquijs reponat ſuffi-  
cit tñ ſm̄ quofdā q̄ ſarv̄ dictū eſt ſup  
in capis illis ſi q̄s p̄ negligentia ſi q̄s  
p̄ ebrietatē. Qñ p̄o p̄pter infirmitatis  
quis vomit diligenter v̄z ſumi ſi crema-  
ri ſi cineres iuxta altare recondi.

De plus petitionibus.

**P**etit aliquis plus cauſa re tempo-  
re ſi loco. petit quis plus. cauſare  
quando promiſſum ſibi indiftincte. ip-  
ſe id petit diſtincte. ſi tunc iudiciū non  
p̄cedit ſed cōdenatur actor ad omnes  
expenſas in triplum ſi ad omne dam-  
num quod pertulit reus occaſione hu-  
iſmodi conuentionis inſtit. de act. ſ.  
ſed hoc quidem. **T**re petit quis plus  
re. qñ ſibi debentur. x. ſi petit. xx. ſi tunc  
non p̄cedit petitio ſi cōdenatur actor  
in triplum eo q̄ actor expendit inſtit.  
de act. ſ. tripli. **I**tem petit quis pl<sup>u</sup>  
tēpore qñ q̄ ſibi debet etur certo tēpore  
petit illud ante cuius importunitas  
puniri debet per iudicem vt iudiciū  
nō p̄cedat ſi inducit duplicentur reo ſi  
expenſe ſoluantur v̄z ad litē conſeſt.  
inſti. de actio. ſ. tēporalis. **T**re petit  
quis plus quando ſibi promiſſum eſt  
in vno loco. petit in alio. in hoc caſu  
procedit iudiciū. ſi agatur in com-  
petenti foro q̄ ſuis in alijs nō procedat  
ſi punitur actor ad intereſſe. l. quanti.  
interet q̄ agitur hic ſolueret. ſi nō vbi  
puenit. ff. de his q̄ certo loco. l. j. ſi. x.  
de plus peti. c. j. vbi de his in diuerſis  
glo. **T**re qui aliquid petit debet aſſi-  
gnare cauſam petēdi ſi qualiter age-  
re velit. ſi res quas petit aperte ſpecific-  
care. ext. de li. ob. c. ſ. z. iñ. ſi de dilatio.  
c. ii. vbi de hoc in glo. q̄ in litteris.

De penſionibus rei eccleſiaſticae.  
**P**enſionem rei eccleſiaſticae in em-  
phyteotiſm date. ſi quāſdō ſoluat  
per biennium cadit a iure ſuo. r. q. iñ.

## Summa' monaldi.

§. hoc ius. et ext. de vilar. i. re. vbi de hoc in glo. si quis. ¶ Item emphyteota potest purgare moram offerendo canonem post biennium. ext. de lo. alcondu. tio. c. penulti. Sed quantum tempus dabitur ad purgandum moram istam. videtur quod ante sententiam. ff. de inoffi. testa. l. pompo. §. meminisse. vel etiam vis ad litē contestatē. ff. re. ra. ha. l. amplius. c. de plus peti. l. vna. vel modicum cum ipsi dabitur forsitā. xx. diebus. ff. de cōsti. l. pecunia. l. l. pmissor. §. i. ¶ Item quodam dicitur quod vis ad litē contestatē potest emphyteota vitare penam offerendo canonem. ff. rem rari. hab. l. amplius. Quidam tamen dicunt quod non potest purgare moram emphyteota vis ad litē contestatē. quia hoc modo posset offerri vis ad duos annos vel plures. post tempus statutum biennii et ita non esset sceleris satisfactio. Papa hoc videtur facere potius timore pene quam voluntate. Sed tempus statutum ipsum impellat in quo vltro se debet offerre. C. de iure emphy. l. si. unde dandum est ei modicum post biennium elapsum talis enim sceleritas ad modicum refertur post biennium respectu ipsius biennii sicut hec adiectio plus ad modicum quantitatē refertur respectu quantitatis nominare. ff. de verbo. signi. l. hec adiectio et illud modicum considerabit arbitrio iudicis ex quo non determinatum est in iure. ff. de offi. del. in causis vbi de his habes. ex. de loc. et conduc. c. vlti. vbi de hoc in glo. et j. patet.

¶ Item si colonus vere pignata pensionē non soluit cadit a iure suo cum ad longum tempus fuerit locatio facta. ff. loca. l. quero. §. inter locatorem.

¶ Item pensio consueta quandoque diminuenda est a colonia propter temporis sterilitatem. Similiter fit remissio pensionis quando magno incommodo afficitur conductor. quod modicum danti

sustinere conductor. ff. de loca. et conduc. §. i. l. habitatores. de hoc habes. ext. de loca. et conduc. c. vlti. in glo. quando magno.

¶ Quot modis dicitur perfectus. Perfectus dicitur pluribus modis. Dicitur enim perfectus qui paratus est mortem pro fratribus subire. de pe. di. si quis tantum. et xxij. q. ii. ne quis. Item perfectus dicitur qui perfectionis viam aggreditur ut valet de omnibus que habes. et c. xxiii. q. i. per totum. ¶ Item dicitur quis perfectus secundum B. propter conscientie puritatem. Similiter dicitur quis perfectus ratione sufficientie ut homo bonus iustus. de his nota. xiiij. q. i. §. i. ¶ Item perfectus perhibetur etiam iudicio stare contra deum pro lucro captando. secus tamen per damno vitando. xiiij. q. i. §. ii.

### De personatu.

¶ Personatus et dignitas sunt nomen generalia archidiaconatus proposituras. archipresbyteratum. et capitulum de offi. archid. cum sequentibus titulis. et de eo qui mittitur in possessionem. et de ser. p. eum qui super vbi de hoc. ¶ Item vna persona pater et filius reputantur. xxv. q. iiij. §. hac auctoritate. de hoc habes ext. de testi. super eo. si. glo. et ista videtur. Item clerici nominantur inter personas coniunctas. ar. xii. q. ii. non licet. ¶ Item persone maiores et dignitates sub clausula generalis comprehenduntur dicitur ut ad iudicium propter hoc trahi possint. ext. de rescrip. sedes apostolica. vbi de hoc. ¶ Item persone dignitas parum grauatur delinquentis. et vult. hō xpianus. ij. q. iiij. hōpue. ¶ Item quantitas parum dicitur secundum B. quantitate contemptus. ar. ij. q. iij. §. cum ergo in si.

### De permutacione.

¶ Nunc agendum est de permutacione. Nunc quid sit et qualiter contrahatur et que res valent permutari.



De permutatione rerum  
que fit qualiter cōtrahatur.

**P**ermutatio est vnus rei cū aliena  
vicaria mutatio. **I**tem permu-  
tatio cōtrahitur scōm quosdā quādo  
inter aliquos conuenitur vt certa spe-  
cies detur p̄ certa. C. e. l. q. ff. asseris qz  
si conuenient. vt certa res vel incerta.  
p̄to certa daretur esset cōtractus inno-  
minatus. vt do. vt des. 2 nō esset cōtra-  
ctus permutationis. **I**tem permutatio  
non solo pacto cōtrahitur sed ex inter-  
uentu in qua res 2 precium simul esse  
non debent vt. ff. de coneraben. emp. 2  
ven. l. nec emp. 2. l. h. §. sane cōtrahitur  
autē postquā de p̄cio cōuenitur etiā si  
ne re. vt in p̄dicta. l. nec emp. §. aliqñ.

**Q**ue res valent permu-  
tari.

**P**ermutari possunt q̄cūq; possunt  
vendi. Sed fallit hoc in ecclesijs q̄  
pmutantur 2 nō s̄t v̄dñt̄ ext. de reruz  
permu. ad q̄stiones 2. xvj. q. vlt. nemini  
**I**te pmutatio rei spiritualis. cuz re  
copali fieri non potest ext. e. t. exhibita  
2 de transac. p̄sona **I**te pmutatio in  
sp̄ualibus non ex pacto p̄ t̄m. sed totuz  
q̄ gerit ex auctoritate 2 arbitrio superio-  
ris cōferat q̄ ex arbitrio suo de rebus  
pmutandis disponit. vt omne vicium  
aboleatur. ff. de his qui no. infa. l. furti  
§. qui iussu. 2 ext. de p̄ben. nisi. 2 de pac.  
cum p̄dē. **I**te supior poterit facere  
permutationes rerū 2 etiā personaruz  
ext. e. t. questū. 2. c. cū vniuersoz et. vñ.  
q. j. mutatiōes. **I**te permutationes  
p̄cedarū de iure fieri nō possunt nec  
ecclesia cū ecclesia pmutari potest p̄ser-  
tim p̄acione p̄missa. Sed potest ecclesia  
cum ecclesia pmutari auctoritate supio-  
ris in dōpnitate vtriusq; seruata ext. e.  
n. questū. 2. c. ad q̄stiones vbi de hoc in  
glo. 2 ita sp̄uale. 2. x. q. iij. §. hoc ius. **I**te  
quādo vna ecclesia q̄ magis habundat  
possessionibus cū alia que min⁹ habun-

dat ex supioris auctoritate p̄ maiori vti-  
litate ecclesiarū permutantur tunc po-  
test pecunia refundi p̄o melioratione  
possessionum non t̄m p̄o ecclesia. ita s̄t  
q̄ isti duo contractus in nullo se cōtrin-  
gant. j. q. iij. si quis 2 ext. de rerū pmu.  
ad questiones vbi de hoc in gl. duo est.

De subsidio pegrinorū 2 rez indulgētia

**V**idendum est qui dicantur pegrini  
cū q̄ subsidium indulgatur eis  
a iure.

**P**eregrini qui vicantur

**P**eregrini possunt appellari large  
omnes qui non sunt de ebaru oz  
dinarij episcopi siue sint clerici siue sint  
layci qz tales nō debēt recipi ab aliquo  
episcopo quo ad dignitates vel ad ordi-  
nes. vel ad alia ecclesiastica sacramenta  
lxxx. di. primitiis 2 fere per totū 2 ext.  
de parroch. c. j. 2. h. sed huic iuri derogā-  
tum est per contrariā consuetudinē cū  
quotidie clerici alterius dyocē. benefi-  
cientur ab episcopis alterius dyoc. sine  
dimissiois litteris recipiantur 2 q̄ oēs  
predicti pegrini et extranei vicantur est  
ar. vj. q. j. 2. vñ. q. iij. c. j. 2. h. **I**tem pere-  
grini intelliguntur romipete aploium li-  
mina. 2 alioruz sanctorum oratoria visi-  
tantes. vt. xxiiij. q. iij. si quis romipetes  
paternarum. 2. c. illi qui 2 ext. de treuga  
et pace in nouamus. Similiter qui ace-  
dunt ad presentiam domini pape extr.  
eo. ti. c. j. 2. h. q. vj. arguta. **I**te ignoti  
dicuntur quorum origo vita 2 religiosi-  
tas est episcopo ignota non distincto  
vtrum sint de eodem episcopatu vel de  
alio. xxiiij. di. quando. 2. lxxj. di. quiesca-  
mus. ver. si est in seculo. **I**tem repel-  
luntur predicti a promotione duab⁹ de  
causis qz nō licet epo ponere falces  
sue iurisdictionis in alienam messez oz  
dinando subditū alterius vel iudicādo  
lxx. di. per totū. 2. vj. q. iij. per totū.  
Sed cum primo beneficiat clericum al-  
terius episcopi bene pōt ipsuz ordinari:

## Summa monaldi

qz sic beneficiando facti sunt clerici suos. Illa causa est qz ignoti predicti solent esse pro magna parte triniostian fames irregulares. et sepe mentiuntur se habere ordines. et maxime maiores cum non habeant. xxviii. di. ad fores. et fix. q. h. due. admittuntur tñi derici per grini cum. v. sigill. episcopo. qz sunt ignota sigilla. xxviii. di. c. j. r. h. et ext. e. ti. alias sufficeret sigillu epi sui tñi si esset notum. lxxj. di. primatus et fix. q. h. due et hoc veru est quando hmoi clerici per grini nolunt publice populo celebrare qz si veilent ex deuotione in secreto celebrare sustineri possent ext. e. r. tue fraternitati. ¶ Item quamuis predicti amiserit litteras suas recipiendi sunt tñi si pbant p duos testes de ordinatione et conuersione honesta post ordinationem et de absolutione pprii episcopi quod totum debet in litteris contineri alias vero si pdicta firmarentur propio iuramento ext. e. inter. r. c. tue. r. C. de fide instru. l. in exercendis. ¶ Item si archidiaconi abbates et alii superiores prelati habent ius instituendi clericos in quibusdam ecclesijs et ppter hoc institunt clericos alterius episcopatui non valet talis institutio immo tales dyoces. episcopus potuit remouere nisi ex dispensatione duxerit dimittendos. extra. e. r. c. vlti. abbates emi vel archidiaconi et alii inferiores prelati in hoc dispensare non possunt.

¶ **Q**uid subsidium perigrinis indulgetur a iure.

¶ **P**eregrini de iure recipiuntur sub protectione dñi pape et specialiter ad curiam pperantes siue pgentes hñ effi facto appellare vel verius prouocatoze videntur extra de ap. cñi sit romana. r. c. collecti. ¶ Item venientes ad curiam romanam hoc presidium habent a iure vt si quid vel acceptum est eis vel sublatum post iter arceptum. restitua-

tur eis. extra. e. r. c. h. etias si per. iudicet sit subtrahat agent. condic. ex hac de

¶ **I**tem etiam pñdium habent appellantes ext. de ap. cum teneamur. r. h. q. vii. arguta. r. c. quociens. ¶ Item peregrinantibus seu absentibus iusta de causa hoc a iure indulgetur pñdium vt si eorum possessio turbata fuerit. vel per vim expulsus fuerit is qui eoz nomine possidebat datur eis conditio ex lege ad recuperandam possessionem absentiu nomine siue fuerit filij siue extranei etiam si mandati non habeant qz est speciale contra regulam generalem. C. si pñm vel alio modo turbata. su. absen. pos. l. j.

¶ **De pignore.**

¶ **N**unc videndum est de pignore quid sit unde dicatur et qualiter obligatio pignoris contrahatur. Que res pignori obligari possunt ad quid datur et ad qd receptor pignoris tencatur.

¶ **Q**uid sit pignus et unde dicatur.

¶ **P**ignus est res obligata p debito ad securitatem creditoris qz tutius est in casu pignori quas agere in personam. in sit. de oblig. que et delict. mal. §. furti. ¶ Item dicitur pignus pprie rei mobilis quasi a pugno. seu a manu tradita. ff. de verb. signifi. l. plures. §. plgnus in prin. sed ppotheca est obligatio rei immobilis in sit. de acc. §. inter pignus. ¶ Item in re mobili traditione rei pignoris obligatio contrahitur et pignoratitia actio nascitur sed vbi res non transit in creditorem dicitur ppotheca ff. de pig. acc. l. si rem. §. proptie. ¶ Item quantum ad ppothecarias. act. nihil refert inter pignus et ppothecam qz differunt nomine tñi. ff. de pig. l. res ppothecae. §. inter pignus et in sit. de act. §. inter pignus.

¶ **Q**ualiter obligatio pignoris contrahitur.



**Q** Ignoris obligatio strabitur duo  
 bus modis tacite expresse. tacite  
 bona mariti tacite obligantur, pro dote  
 extra. t. ex litteris. Similiter bona tuto  
 ris tacite obligantur pupillo. C. in qui  
 bus. c. pig. ra. contrahi. l. si iure. t. ff. e. t.  
 l. vit. Similiter bona conductoris inue  
 ra t. iura tacite p pensionibus obligan  
 tur. C. in quibus ca. pig. ra. contra. l. si  
 induca. t. l. vit. t. ff. e. t. l. cu differencia.  
**¶** Tres contrahitur pignus generaliter  
 ut cum quis omnia bona pignori sua  
 obligavit quo casu obligata intelligit ha  
 bita t. habeda quedam specialiter obligan  
 tur ut ager. liber. t. equus. C. q. res pig.  
 obl. pos. l. vit. **¶** Tres pignus aliud con  
 tractionale quando res ipso facto nome  
 assumptis. ff. e. t. l. j. **¶** Tres aliud preto  
 rium q. constituitur p missiones in pos  
 sessionem. ff. de pig. acc. l. non est mirus  
 §. sciendum. **¶** Tres pignus proxius est  
 si fiat ex ea causa qua preter fieri iuber.  
 puta ut caueatur p legatis vel de damp  
 no infecto vel de ope demolendo in no  
 ui operis denuncatione extra. de no. op.  
 nun. c. vit. t. fere p. totis. **¶** Tre pign<sup>o</sup> iu  
 dicialia est ut cu iudex iuber mitti in pos  
 sessionem. vel cum sententiam diffiniti  
 nam executioni demadat t. sic primo  
 capiuntur mobilia t. postmodu immo  
 bilia demum pvenitur ad nomina. ff.  
 de re. iud. l. admo. pio. **¶** Item aliquid  
 pignus iudiciale videtur proxius t. eod  
 uerso. preteron d. iudiciale. q. utrumq.  
 a iudice constituitur. C. de pro. pig. l. h.

**¶** Que res pignori obligari  
 possunt.

**Q** Ignori obligari possunt quecuq.  
 possunt vendi. Que autem vendi non  
 possunt nec pignori obligantur. ff. que  
 res pig. ob. pos. l. j. §. vlti. **¶** Item q. daz  
 vendi possunt que pignori obligari non  
 possunt ut q. re aliena qua posse vendi.

nulla dubitatio est. ff. de contrah. emp.  
 et ven. l. rem aliena nō possumus nisi  
 ea que de bonis nostris obnoxia fac  
 mus. C. que res pig. ob. l. qui filios. **¶**  
 dixi rem alienam vendi posse. verū est  
 de immobili quia si mobilis res aliena  
 vendatur furtus committitur: t. ideo nec  
 exemptio nec venditio contrahitur. ff.  
 de contrahen. emp. t. ven. l. si emptore  
 et instit. de usura. §. unde in rebus. Tre  
 res pignori obligata nō dicitur a credi  
 tore proprie possideri. ff. qui satisfacere  
 cogantur. l. sciendū. §. creditor. **¶** Tres  
 nullo tempore potest pignus a credito  
 re prescribi. ff. de usur. l. cum nō solum.  
 §. pignori. **¶** Tres obligari possunt res  
 presentes t. future. t. fructus pendentes  
 partus ancille fetus pecorum: t. ea que  
 nascuntur. ff. e. t. l. t. que nondum. Tre  
 res corporales t. incorporeales ut cautio  
 nes t. nomina. ff. e. l. non dūenit. Item  
 servitutes psonales usus t. usufructus.  
 ff. e. t. l. si is. §. usufruct. **¶** Item servitu  
 tes prediales t. rustice. ff. e. t. l. sed arme  
**¶** Item iura pdiorum vbanorum pi  
 gnori obligari non possunt. ff. e. t. l. si is  
 §. vlti. **¶** Item res sacre obligari non  
 possunt ut vasa sacra t. ornamenta. C. de  
 sacrosanct. ecc. l. nemini. nisi ecclesia ha  
 beat superflua vasa t. debitum vigeat.  
 t. q. h. in autem. hoc ius vel in alijs cau  
 sis necessarius in quibus res. ec. obliga  
 ri non possunt. xij. q. h. asir. **¶** Item ecc  
 lesie non possunt pignori obligari. in  
 autem. de aliena emp. l. §. q. si. **¶** Item  
 liber homo obligari non potest nec pro  
 debito detineri. t. si res defuerit dāmo  
 do cedat bonis. extra. de pig. lator. vbi de  
 hoc nisi cum ab hostibus detinetur. C.  
 de predo. l. abisti. l. j. t. l. vit. **¶** Tre liber  
 homo potest in hostagio obligari extra.  
 de iureiurā. ex rescripto de his habent.  
 de pig. lator. in glo. ber. t. C. de ag. acc. t.  
 oblig. **¶** Tre non licet presbitero libros  
 et alia ornamenta ecclesiastica laycis pi

## Summa monaldi

gnoris obligare absq; summa necessitate ext. de pign. r. i. vbi de hoc in glo. non prohibet. r. c. et presentium.

**¶** Ad quid datur? ad quid receptor pignoris tenetur.

**P** Ignoris dator tenetur soluere debitum si pignus perit absq; culpa creditoris in sit. qbus mo. re. cōtra. ob. §. vlti. nisi actus sit q̄ amissio pignoris liberet creditorem. C. de pign. act. l. qui furtiuus. **¶** Item impensas in pignore bona fide factas reddere v̄ nisi fuerit immoderate. ff. de pign. act. l. si seruus. Similiter rem vni pignoratā alteri nō debet pignozari alioquin crimen stellationis poterit accusari vt. C. de crim. stell. l. i. r. vlti. nisi res sit talis q̄ sufficiat v̄ r. ff. de pign. act. l. si q̄s in pign. §. vlti. **¶** Item si debitor scienter rem alienam obligauerit absq; diuini voluntate vel rem obligatā surripuerit crimini stellationis subiectus extra. C. de crim. stell. l. h. r. ff. e. r. l. i. §. **¶** Item creditor integre sibi soluto debito pignus reddere tenetur. C. de sol. pign. l. vlt. debito tamen pro pte soluto. p̄ reliqua pte totum pignus remanet obligatum. C. de distrac. pign. l. quādiu. **¶** Item tenetur reddere pignus non alii obligatus nec deterioratum. ff. e. r. l. si tamen. §. venit et. l. creditor. **¶** Item quando in fraudem pignoris res venditur ibi committitur frequenter vsura q̄ ex forma contractus r̄ corrupta intentione emptoris et venditoris. r̄ ex comparatione p̄ch ad rem comprehendendi potest. extra. e. r. l. illo. r̄ de emp. r̄ ven. l. iulianus. Sibi dē. **¶** Item quibus tunc res pignozetur debent comparari fructus in sortez deductis expensis: etiā si res transeat per creditores multos r̄ statim cum fructus adequatur sorti possessio rei pignozare reddi debet domino suo ext. e. r. quādiu

contra. vbi de hoc in glo. non enim.

**¶** Item pignus recuperari potest a creditore quando cumq; venerit nisi sit distractum. C. de distrac. pign. l. si pignus Res. §. materia ista in tractatu §. credit.

**¶** Item secunduz quosdam potest vendere pignus vltra terminū inuito r̄ contradicendo creditore nisi offerat debitum r̄ co vendito bona fide si minus accepit potest agere ad supplementum sibi v̄ero plus tenetur restituere debito r̄ creditorem tamen circa talis faciēda est distinctio qz aut pactus est q̄ possit vendere. aut q̄ nō v̄deret. aut de hoc nulla fuit mentio. in primo casu debet nunciare creditori. r̄ postea v̄dere alio non. In scdo casu etiam potest vendere. Sed prius tenetur debet nunciare debitori vt soluat. q̄ si non soluerit p̄cedere. alio si ante tertiam denunciationem vendiderit. furti tenetur. In tertio casu sufficit vna denunciatio. r̄ postea elapso biennio poterit fieri venditio. Similiter si pignus casu fortuito r̄ sine culpa sua per sit vel deterioratum fuerit non tenetur creditor sed si dolo v̄ culpa sua perit tunc tenetur. Similiter si creditor vltra terminum pignozauit alteri auctoritate sua etiam cum licentia debitoris contra vel supra voluntatem. S; omnes fructus quos sus creditor recipit sibi computantur in sortem nisi ipse debitor obligauerit pignus suum secundo creditori.

**¶** Quid continetur populi nomine.

**P**opuli nomine continentur sortez in sit. §. iure naturali. §. populus. **¶** Item nomine familie dominus continetur. ff. de verb. signi. familie. **¶** Item populum faciunt. r. domines r. q. vno. **¶** Item plures quā. r. aut. r. faciunt turbam. ff. de bo. rap. p̄tor



ait. §. j. ¶ Item. an. vel. v. pot. avel. r. ou. ce  
faciunt gregem. ff. de abigeis. oues de  
hoc habes ext. de ele. c. j. in glo. ber. no.  
q. duo. ¶ Item duo faciunt congrega-  
tionem et tres collegium. ff. de verb. sig.  
l. veracius. ¶ Item populus docendus  
est et non sequendus. lxx. di. docendus.  
et lxx. di. miramur. ¶ Item vane voces  
populi non sunt audiende. C. de pe. de  
curionum fist.

¶ De postulatione.

¶ Hinc agendum est de postulatione  
quid sit. quid debeat postulari. et  
qui valeant postulare. et qualiter fieri  
debeat. per quos quis fit eius effectus: et  
quid iuris acquiritur per eam.

¶ Quid sit postulatio et quid  
postulari potest.

¶ Postulatio est gratie petitio. ut cui  
ex gratia petit quis aliquem in eli-  
gibilem licenter eligi. hoc est si tñ ex iu-  
sticia quā ex grā mouetur. ext. de post.  
bone. ij. ¶ Item postulari potest omnis  
qui alio nō potest eligi ut clericus alterius  
dico. vel clericus in minoribus constitu-  
tus ordinibus si debeat in episcopi eli-  
gi. Similiter laicus curialis irregularis  
et quicumque indiget dispensatione. Si-  
militer episcopus electus confirmatus. lxi.  
di. cū suis et lxxj. di. p. totū et ext. de elect.  
ad nostram et c. innocenti circa fi. et c. of-  
fici. ¶ Item laicus postulari a papa-  
cum fit in eligibilis. lxxj. di. per totū et in  
vicis. c. cū ad nostrā. et c. officii. sed cleri-  
cus alienus nō eligibilis in aliena dco.  
sed postulandus a suo prelo. lxxj. di. fra-  
ternitatem et lxxxv. di. archid. Roenter.  
¶ Item si is a quo postulatur noluerit  
concedere postulatiōem non potest cōstrin-  
gi. lxxij. di. litteras. si tamen hoc exigit  
iusta causa potest p. superiorem cōpelli  
concedere postulatum. vij. q. j. omnes:  
et lxx. q. iij. nunc vero et ext. de iure patro-  
nullus. ¶ Item postulari illegitimus  
vel legitime vel dispensetur cum eo.

lxxj. di. cenomanensis et ext. de elec. in no-  
tu. Similiter infra erat legitima si  
ue in minoribus ordinibus constitutus  
ext. de elec. dudum. c. j. vbi de hoc et de  
eta. et quali. psona. ¶ Item postulatur tñ  
et non potest eligi qui consentire non  
pōt. ext. de postul. et si manumittit. vbi  
de hoc in glo. sic qua. e. r. t. bone. ¶ Item  
postulari tñ potest papa fiat. ext. de  
ptus ext. de cōsuetu. cum venerabilis.

¶ Qui postulare possunt.

¶ Postulare possunt omnes ad quos  
electio spectat ext. e. r. per totum et  
de elect. innotuit. ¶ Item absentes pos-  
sunt postulationi diuersis modis con-  
sentire ar. ext. eo. t. bone. ij. in fine. vbi  
de hoc in glo. ar. q. si omnes et de elect.  
quod sicut. ¶ Item si quis potest postulare  
non propter hoc potest eligere quamuis  
teneat e cōuerso. ff. de ritu. nup. l. gñali.  
et ext. de elec. in causis vbi de hoc in gl.  
hic habes. et c. innotuit.

¶ Qualiter fieri debeat postu-  
latio: et per quos.

¶ Postulatio fieri debet in cōcordia  
cum gñe innitatur: q. si in discor-  
dia fieret nō admittetur de leui. ext.  
e. r. bone. j. vbi de hoc posset tñ ecclia re-  
cipere postulatiōem a maiori et saniori  
parte capituli. factam minori parte ne-  
minem eligere q. si maior pars facit to-  
tum. c. facere videt ext. de his que sunt  
a ma. per. c. fere per totum et r. q. ij. §. hoc  
ius et lxx. di. c. j. et lxx. di. §. Si in maiori pte  
aliquis dignus de gremio ecclie eligenti  
te ad hoc postulatio electioni preiudi-  
cet. oportet q. due ptes cōueniāt in po-  
stulādo ext. de el. scriptū est. circa fi. vbi  
de hoc in gl. hoc habes q. Item postula-  
ti dignitas et ydoneitas in sciētia et in vi-  
te est sollicite reqrēda: q. ydoneus de sua  
et aliena pōt ecclia postulari ext. de el. ni-  
bil est. et c. cū inter canonicos. vbi §. in  
gl. dic. sumt. Item postulas idignus pte  
postulādi cayice priuatur. ext. e. r. l. in fi.

## Summa monaldi

vbi de hoc in gl. q. ergo. **I**tem si postulario vitio persone cassetur non dicitur interim maxime ad eam ecclesiam talis eligi vel postulari extra eo. c. n. vbi de hoc in glo. postulando. **I**tem postulat eligendus aliquando a seipso tñi vt laycus solutus eiusdem dyocesi. vel clericus in minoribus ordinibus constitutus q. non potest eligi in episcopum de iure. lxx. d. conscius r. c. bene nouit. **I**tem potest fieri postulator in his verbis vel equipolentibus. nolimus te eligere perimus et postulam. vt facias te promoueri. Similiter si a seipso et alio postulat curialis irregularis criminosis post penitentiam: laycus vel clericus alterius dyocesi. vel laycus conjugatus seu curialis postulat ab imperatore vel alio principe cuius curie est ascriptus. lxx. di. conscius. r. lxx. di. principalis. Similiter irregularis vel criminosis postulat ab eo qui habet potestatem dispensandi. sed laycus conjugatus dicitur postulari ab vxo. r. xxviii. di. de his in fi. et. xxx. di. seriatim. **E**t laycus vel clericus alterius dyocesi. debet postulari ab episcopo et aliis prelatibus quibus subiunguntur. lxx. di. p. uatus r. ex. de elec. admonet

**De effectu postulationis quod ius acquiratur.**

**P**ostulationis effectus est quod postulatione admittitur potestatem eligi postulari. vt ex. de elec. innouit in fi. sed postquam ecclesia remana postulationem admittat non dicitur sequi electionem: sed approbatio postulationis r. tunc postulatione pro electione et confirmatione habet. vt ex. de elec. cum inter canonicos r. hoc fit vt euitentur ecclesiarum dispensatio et discursus. ar. ex. de elec. nihil. r. ff. de condi. indebiti. l. j. **I**tem quauis nullum ius acquiratur per postulationem postulantibus seu postulato. p. q. agere valeant ex gratia enim procedit vt postulatio admittat ex. c. si. postula

tionem r. c. bone. j. Si tamen postulatio fiat in concordia et de dignitate superio: ex debito ipsa admittitur debet et si non admisit iniuriam facit postulantibus et postulato. ff. qui sententia cog. l. si vero. in fi. r. ar. ex. de de iure patris. cum aduocatus r. c. pastoralis.

**I**tem in dicto. c. est iudicis officium implorandum et non iure accusationis agendum ex. c. si. ad hoc in fi. als nullius ius acquiratur postulato. ex. c. si. c. vit. vbi de hoc in glo. r. ideo possunt. **I**tem per quosdam per postulationem non subscripam nec presentatam nullum ius acquiratur postulatio ex. c. r. postulationem si autem fuerit subscripta et presentata secus. qm als illuderetur superiori. extra. e. r. bone. h. et. si. c. m.

**I**tem si postulatio in concordia canonice fiat. et de digno postulantes variare nequeunt antequam approbentur vel reproberent postquam presentata est superiori vel scrutinium publicatum ex. c. r. c. penult. vbi de hoc in glo. et ideo ar. ex. de elec. publicato. **I**tem postulatio acquiratur hoc ius scdm quosdam q. si in concordia fiat vt dictum est potest petere confirmationem ne alias iniuria fiat ei ad minus iudicis officium implorando ex. eo. r. ad hoc in fi. r. de accu. super bis.

**I**tem ex nominatione tali vt c. c. perit puideri a papa ecclesie nominandos duo vel tres vel peligar papa vnus ex illis acquiratur hoc ius. vt pendente nominatione illa variare nequeunt nominantes sicut nec postulantes ne als pape videtur illud ex. c. r. bone. l. r. ar. xv. q. vi. contra sanctorum r. h. q. vi. diffinitam. h. nominationes. **I**tem nominato nullum ius acquiratur ante publicationem scrutinii. ex. de elec. publicato. vnde licet canonici dicant inter se sic talis esset bonus prelati: vel talis ex nominatione nullus ius acquiratur ex. de elec. q. sicut.



## De causa possessionis.

**N**unc agendum est de causa possessionis et de eo qui in causa possessionis sit. et primo queritur quot sunt conditiones possessionis et quis debet possidere de possessione iusta et iniusta. et quia licet possessio transferatur.

## Quot sunt cause possessionis quis possidere dicitur.

**P**ossessionis conditiones tot sunt quot sunt interdicia possessionis. sunt autem interdicia possessionis. b. scilicet adipiscende possessionis retinende et recuperande.

**I**nterdicium adipiscende possessionis datur bonorum possessori. i. ei qui est loco heredis et datur heredibus hereditarius instituitur de interdiciis. §. adipiscendo instituitur de bo. pos. §. autem. **I**nterdictum est interdicitur non adipiscende possessionis causa comprehensio eo operitur dominus seu de rebus colonis quas pro mentibus fundi pignori futuras pepigisset instituitur de interdiciis. §. interdicitum. **I**tem possessionis causa retinende comparata sunt interdicia. vti possidetis vtrubi que possidet interdicitur locum habet in rebus immobilibus. interdicitur vtrubi que in rebus mobilibus instituitur. e. r. §. interdicitum. **I**nterdictum recuperande possessionis quod datur alicui vi eiectio de possessione est. unde in cui. datur beneficium constitutionis illius. C. unde. vi. l. si quis in tñ. Similiter agi potest. l. iul. de vi publica vel priuata. si cum armis vel sine armis facta sit eiectio instituitur de interdiciis. §. recuperande **I**nterdictum vtrubi que nihil aliud est quam verborum solennis conceptio quibus preterit aliquid fieri iubeat vel prohibeat quod tunc maxime facebat cum de possessione vel quasi inter aliquos contenderetur. instituitur de interdiciis in prin. de hñdi interdiciis habes ext. e. r. passo. in glo. ad intellegendam et de pbar. l. 3. in glo. qñs tñ.

**I**nter possidere quis dicitur cuius nomine possidetur: quod potest quis nomine alterius possidere. ff. de acq. pos. l. quicquid. l. p. in eo. l. generaliter et ext. de restit. spol. cum venisset in si. vbi de hoc in glo. l. d. p. c. sumptione. **I**nter si is qui possidet. meo nomine expellitur vel alteri tradat possessionem de rebus mobilibus? statim pro eam. ff. de acq. pos. l. possideri. §. q. si seruus. Sed si quis rem tuam mobilem occupat. statim prodis possessionem. ff. c. t. l. si rem mobilem de hoc habes ext. de restit. spol. olim causam in glo. vbi scias **I**nter possidere quis dicitur aliquid pro no iure si vtroque iure possidet illud tamen in spiritualibus quam in corporalibus ar. ext. de prin. cum et placere. vbi de hoc. r. c. qñs vbi de hoc in glo. i. in spiritualibus **I**tem possessio dicitur quasi pedis celsio quod de corporalibus possessione intelligenda est tñ. ff. de acq. pos. l. j. naz oia iura in corporalibus ut in iurisdictione seruus et filia possideri non possunt. sed dicitur quasi possideri. ext. de causa pos. cñ ecclesia circa mediu vbi de hoc in gl. hoc ideo dicitur. ff. de vsu. l. sequitur. §. si viam.

## De possessione iusta et iniusta.

**P**ossidet iuste qui prore auctore possidet. ff. de acq. pos. l. possideri. l. i. que admodum. Similiter sicut possessio corpe et afo acquirunt. ita et eodem modo amittitur. ff. de acq. pos. l. possideri et. ff. de ver. signi. l. que admodum de hoc habes. ext. de reg. iur. c. j. in glo. potest exponi. **I**nter non sufficit possidere solam nisi ius acquirere sed hoc intendit sic possidendo ff. de. vi. actus priuati. l. v. de hoc habes ext. de causa pos. cñ ecclesia in glo. tante. **I**nter quasi possidere quis vti cum tribus visibus vti aliquo iur. ar. C. de fidei. cō. l. j. de hoc habes in dicto. ca. cñ ecclesia in glo. ex hoc videtur. **I**tem pro duos actus intelligitur quis esse in possessione vel

## Summa monaldi.

quasi ext. de cā. pos. cā. olim. Jre binis actus nō solū possessionem vti quasi s; e iam cōsuetudinem induit quādoq;. C. de episcopali audi. l. iij. in fi. r. xxy. q. ij. ita nos r. multo fortius ternus act' ext. de causa poss. cum ecclesia. r. C. de facio com. l. i. Jtem per vnicum actū perditur ext. de consti. c. iij. m. r. de preben. pro illoz. Similiter sicut acquiritur sic et retinetur. C. de scrui. r. aqua. l. cā. tali Jtem aqua dicitur quotidiana que vna die ducitur. ff. de aqua tori r. estiva l. p. autem. Jtem si misero tigna in pariete tuo statim incipio possidere vel quasi seruitutes. ff. de seruitute vi. pre. l. seruitutes. §. que in superficie. Jtem possessio nulli est auferenda ante cause cognitionē. r. q. j. c. i. in fi. r. extr. vt lite pen. sere per torum. Jtem possessori qui rem possidet non datur vendicatio rei. in sit. de actio. §. i. Jtem possessio momentanea est q̄ paruz durat apud possessorem alcius sententia non appellatur fm̄ leges. C. de momen. poss. l. vna r. ext. de causa poss. c. j. vbi de hoc in glo. j. possessionis Jtem q̄ possidet bona fide nō tenetur de fructibus durante bona fide consumptis. s; tenetur postquā incipit possidere mala fide de fructibus extantibus tñ. C. d. rei ven. l. certum. Jtem possidens iniuste sine titulo tenetur generaliter ad offēsa dampna r. lucra pcepta r. p̄cipienda. de ductis expensis in fructibus. ff. de remi. l. si nauis. §. ghaliter. Jte possessor licet sponte recedat sub cōditiōe tamen r. nō omnio deserēdi. adhuc possessionē quā p̄ se possidet retinere of nisi sciēter negligat eaz. r. si alter intrat talem possessionē quam animo solo re t̄neo adhuc retinere dicat possessionez nisi ille me venientem non admittat. Similiter siue audeo accedere ad possessionem qz suspicor me posse repelli. ff. de acqui. poss. l. si de eo. §. j. r. §. si illd

q. §. vlt. r. l. clam possidere. §. qui ad nē dinas. Similiter quā cito in p̄o aliqui eē in possessione possum expellere ipz de iure ext. de reiti. spol. causam vbi de bis in glo. scag quādo. Jtem possessio facilius perditur qz solo animo qui acquiratur qz ibi necessarius est corporalis actus. ff. de acqui. poss. l. possideri. §. in admitenda. Jtem possidere dicitur qui rem deponit nisi aduersarium in deponendo expresse constituat possessorem ext. de reiti. spo. p̄sants et de deposito. bona fides vbi de hoc. et in sit. de acc. §. j. Jtem non facti de cōrionem possessio sola sed electio iustia. ff. de decur. l. habemus. Jtem sola possessio sufficit in ecclesiasticis bñficiis nisi alis quis sit canonicē institutus extra. de instit. et frequentibus: idco debet habere litteras in de. j. q. j. lex iustia. Quidam tamen dicunt qz possidēs nō tenetur probare suam institutionem. C. de pe. heredum. Similiter nō tenetur probare titulum possessionis suae ext. de rei ven. l. vlt. r. h. q. v. §. j. Jtem possessio sola nō p̄scripra non dat ius alicui nec causat ext. de causa poss. cum ecclesia r. de instit. et frequentibus. Jtem quamuis ecclesia nō compendat possessionem rei sibi collare de minium tñ acquirat sed non ita p̄ō in persona p̄nata C. de rei ven. l. scōm tura. Jtem possessionem non videtur quis adeptus si eam statim amiserit. ff. de acqui. poss. Jtez possessio plus quādoq; habet facti quā iuris. quandoq; vero eōuerso. qm̄ in acquirēda possessione plurimū facti cōsistit: parum iur. qm̄ sine corporali actu nō p̄ceditur in retinēdo plurimū iuris habet qz solo animo retinetur. C. de acqui. poss. nemo abiguū. r. l. licet Jtem solo animo p̄ditur. ff. de acq. pos. l. possideri. §. in admitte. r. ar. ext. de cōcessi. p̄ben. cā. nris vbi de bis in gl. no. qz alicui Jte



non debet semper in acquirendo possessionem actus corporalis interuenire. ff. de acquir. pos. l. j. §. vlti. ¶ Item quicumque modo alter possideat. non debet possessio vacua. quousque vera nullus sit possessor. ff. de accu. l. ij. et ext. de concess. pben. cum nostris. vbi de hoc in glo. nota quod alicui. ¶ Item plena et pacifica debet quis possessione sibi adiudicata gaudere non obstante quod aduersarius eius offerat ei pignus. extra de sentent. et re. iu. cum aliquibus vbi de hoc. r. ij. q. vj. de possessione. ¶ Item possidens precario vel gratia non potest petere restitutionem. r. q. ij. qz. Similiter si obiciatur quod alius inde incontinenter deiciatur. ff. de vi et vi. r. §. vnde. vi. vbi de hoc habes. extra de rest. spol. olim in glo. et sic pater. ¶ Item possessorē reuictiose semper sequitur vicium rei. ff. de acquir. pos. l. in con. et ar. extra de rest. spol. sepe. vbi de hoc in glo. quia vicium. ¶ Item qui offert se in actore ignorante de re litigiosa. licet non possideat condemnabitur tantum quod si possideret secus si actor sciret illius non possidere. ff. de re. ven. l. si autem. in princ. et. l. is qui sterili. ¶ Item male fidei possessor agit ad precium in specialibus casibus. C. de iur. deleg. l. vlti. §. vlti. vbi de hoc habes extra. de rebus eccl. non alie. ad audientias in fine glo. sed nunquid.

Qualiter possessio transferatur.

¶ Possessio transferatur pluribus modis. scilicet per clauas etiam si res non apprehendatur. ff. de contraben. emp. clauibus. ¶ Item etiam iussu. ff. de acq. pos. q. in co. ¶ Item si rem meam penes te depositam vendidi in situ de reum vi. §. interdum. ¶ Item si quis rem meam nomine alterius possideret. ff. de rei vendi. l. vt que dicta. vnde supra dictum est non semper necesse est in acquirenda possessione actum corporalem interuenire. ff. de acq. possessio.

l. j. §. penul. vbi dicitur. visu sine rei mutua re venditione clamibus. et cartis mea sint educto scienter. quamvis non alias detur possessio transit. ¶ Item possidere liber homo non potest quod ex sola possessione facti nulla seruitus vel obligatio contrahitur ext. de psump. causarum. et de rest. spol. causam que vbi de hoc in glo. sic. ff.

¶ Quis mitti debeat in possessione causa rei seruade.

¶ Quod agendum eo qui mittitur in possessione causa rei seruade. Debeat et ob quam causam. ¶ Similiter quid iuris sequatur missus tam in personali actione quam in reali et que differentia sit inter primum decretum et secundum.

¶ Possessiones rei perite adipiscitur actor in actione reali statim in eam mittitur. C. de script. xxx. an. l. si quis exceptionis. §. pen. et ext. de dolo et cotu. cotin. vbi de hoc in glo. fm legistas vbi cum in possessione rerum ipsius remittitur iuxta mensuram debiti declarati sacramentis actoris si non venerit reus legitime citatus in auren. de exhiben. §. si vero coll. v. sed secundum iura canonica non est possessor ante annum: sed potius custos causa rei seruade. ext. de eo qui mitti. in poss. c. vlti. et de dolo. et cotu. contingit vbi de hoc in glo. fm legistas. ¶ Item si locus non habeat missio in possessionem tunc loco missionis succedit excommunicatio: et sic intelligitur extra vt lite non contestatione. tue. ¶ Item quando contingit actorem adesse. reum vero abesse. citari debet reus tribus edictis. scilicet tribus vicibus seu tribus denunciationibus vel vna pro omnibus peremptoria pro vt suadet ordinem vel compedium edictorum duxerit moderandum. ff. de iudic. l. ad preemptionem. r. l. sequent. r. xxiij. q. ij. de illicita r. c. quomodo et qm iudex. l.

tres denunciations. ¶ Item quilibet denunciatio continet xxx. dies in autem. de lit. §. per omnē coll. viii. quidā tamen dixerunt q̄ aut. illud loquitur in actore sed lex vetus. C. de iud. l. properandus. si quidā dicit quālibet citationem continere debere. r. d. i. c. h. q. iij. reo stabit q̄ em̄ non mutatur quis stare prohibebit. C. de testa. l. si minus poterit tñ iudex necessitate urgente peremptorij matuare ext. de app. c. j. et de off. e. vel. cōsuluit. et in p̄acta. l. ad peremptorium cum sequenti. l. ¶ Item quedam sunt in quibus locis nō habet missio in possessionem ut cum agitur inter duos de p̄tatura licet enim p̄cedatur contra electum contumacem extra ut lite nō contest. qm̄ frequenter non tñ alter in possessionem mittitur si duo ad p̄taturam contendunt ne ex sc̄do decreto postmodum missio si fiat ageret ut p̄taturus: et si forte in electione ius non haberet animas subditorum deciperet q̄ esset obsurdum ext. de elec. dudum. l. idem dicens est in causa matrimoniali ne missus in possessione ex sc̄do decreto ageret ut maritus reuera cū nō esset. ¶ Item facta missione ex sc̄do decreto restabit reo quo de proprietate extra ut lite nō contest. qm̄. §. in alijs 2. C. in rem actio. l. h. in fi. Similiter fiet de possessore peritor. §. quomodo et quādo iudex. l. cōsentaneum ext. de volo. et cōru. p̄pter in fi. et hoc loco habent in actione reali. ¶ Item in actione p̄sonali hoc contingit. q̄ sicut in reali reus veniens. j. annū reciperet possessionem p̄tura cautione et restituitis expensis. factis circa iter et circa ingressum litis et salaria aduocatorum. C. de act. l. qui crimen 2. C. de iudic. l. scimus sicut in p̄sonali. Similiter sicut in reali missus possidet donec aduersarius probet de proprietate sic et in personali missus in possessionem possidet pignus p̄torium donec de debi-

to liqueat missio probante debitum. Quidam tamen dicunt q̄ passo missionem non probante debitum esse vel illud constat de debito propter auctoritatem sc̄di decreti q̄ tamen dicitur et prius magis placet quibusdam vnde dicitur constat de debito tenebitur pignus p̄torium donec satisfaciatur sicut res commodata tenebitur loco pignoris iure auctoritate propter expensas. ff. de furtis. l. creditoris. §. si eum 2. ff. commo. l. in rebus. §. vtri. ¶ Item si reo veniens actor non venit tunc reus absoluetur p̄m cursum causarum. tñ p̄m tura actor citandus est tribus edictis. vel vno p̄ omnibus continente spacium trium et tunc si non venerit absoluetur reus ab obseruatione iudicij: si non liquet de causa C. de iudic. l. properandum. §. j. et dabitur actori annus. j. quas causas p̄sequi possit. Si vere. j. annū veniens iterum causam deserat ab omni causa actione ipso iure. C. quomodo et quādo iudex autem qui semel.

¶ Quid iuris sequitur missus tam in personali actione quam in reali.

**P**ossidere dicitur statim qui mittitur in possessionem in actione reali sc̄dm quosdam C. de p̄f. rip. xxx. an. l. si quis emptoribus. §. penulti. et. ff. de damp. in fec. l. a quo. sed sc̄dm alios non possidet sed custodit. ff. de acquir. pos. l. possideri. §. vtri. ¶ Item dicitur est quod missus in possessionem etiam in reali dicitur custos eo respectu quod nō ad annum non possidet in commutabiliter nam passus missionem possidet infra annum et prestans cautionem et restituitis expensis recuperat possessionem ut dicitur est. §. vnde missus in possessionem statim possidet commutabiliter non tamen incommutabiliter sed in actu



nerali verus possessor post annum efficitur ipso iure qui mit. in pos. cā rei ser. extra. de offi. oz. pastoralis. 7 de eo qui mit. in pos. c. j. de hoc habes. ext. de dolo et contumacia contingit in glo. nō deterioratur hic. ¶ Item in actione personalis nō efficitur possessor. sed custos ex primo decreto tantum. ext. de dolo et contuma. c. j. vbi de hoc in glo. q. ii. 7 c. contingit. 7 de eo qui mit. in possessi. causa rei seruande. c. vlti. ¶ Item possidens ex primo decreto tantum nō dicitur fructibus. sed eos conseruare debet vbi restituat eos cum ipsa re: si infra annum possessionē recipiat reus. ext. de sequestra. c. ii. si vezo rem non recuperat infra annum in actione reali habebit oēs fructus vsq; ad litem contestatā. postea experiens de proprietate: de hoc habes extra. de dolo 7 contuma. contingit in glo. non deterioratur vlt. contra medium. ¶ Item si reus cautionē offerat infra annū standi iuri corā iudice si potest haberi: alioquin coram bonofis personis quia tunc interrumpit prescriptionem annalem recuperat possessionē. ext. de eo qui mittitur in possessio. causa rei seruand. cap. j. vbi de hoc. in glo. 7 c. cum venissent. ¶ Item quando missio in possessi. fit p litem contestatā statim missus ex primo decreto possidet 7 sola questio proprietatis reseruatur absenti. C. quōd et quando iudex. l. consentaneus. ¶ Item post annum a die missiōis absente in sua contumacia perdurante. missus efficitur verus possessor. 7 incommutabilis nisi super proprietate pronūcietur contra eum missus est post annū efficitur de petitorio possessor 7 passus missionem de possessore. petitor. ¶ Item lapsus anni tantū efficit missus in possessionē verū possessorem in realibus actionibus personalibus requiritur fm decretū. si scōa missio. vel autoritas seu

iudicialis. sed in personalibus act. fm decretū diuersimode operatur. quia licet generaliter verum cōstituat possessorem. in quibusdam tamen efficit dominum si dominus erat is contra quontū sit missio alioquin prestat vias vlcapiēdi vel prescribēdi vt actione noxali 7 damni insecr. ff. de noxali. l. generaliter. 7 ff. de dam. insecr. l. i. finto. ta. §. iulianus. ¶ Item possidere nō dicitur alter litigantium rem positā. ap. sequestri. ff. de positi. l. j. §. j. vbi vt dicitur est vt tantum causa custodie deponatur apud sequestri. ff. de acquirent. possess. l. inter esse puto 7 sic possessio restituitur illi qui obrinet in proprietate vt sequitur: quia proprietate ad se trahit possessionem extra de causa. pos. cū dilectus. de hoc habes extra. de sequestra. c. j. in glo. sed ideo fecit. ¶ Item si possidens condemnatur de proprietate per consequens condemnabitur de possessione nisi de possessione excipit vici quia possessio sequitur proprietatem. ff. de rei ven. l. officium in fine. de his habes ext. de causa. pos. 7 pprie pastoral. in glo. ergo si quis. ¶ Item possessor quādiu est in possessi. de debet mea defendi. extra vt lite pendente quasi per totum. 7 de elec. querelam 7 de causa. pos. cum ecclesia. ¶ Item qui iure possidet iuste possidet. xii. q. iiii. q. dicam ¶ Item questio possessionis cum simul agitur cum violenta deiectione primo agi debet de possessione quod de violenta deiectione. C. de ap. l. j. ¶ Item possessio etiam causa rei ser. nemini dari debet nisi primo interueniat de calump. iuramentum. ext. vt lite non contest. qm ¶ Item quod facit lapsus anni in actione reali. hoc facit in personalibus scdm decretum: quia efficitur verus possessor. 7 incommutabilis vt dictum est. supra. 7 quod dicitur in personalis actione missus. nullo tempore possidet. qz pignus

## Summa monaldi.

preteritorum non possidentur. ff. litigi. pos. l. si duo. §. creditores. dicendum quod hoc verum est ex primo decreto. secus si est secundo si. ¶ Item si quis in possessione mittitur per iudicem non possit nautica possessionem corporaliter propter volum siue potentiam partis aduersarib; hominus tamen post annum sit ipso iure verus possessor in actione reali. extra. de dolo et contumacia cōtingit. de hoc responde in tractatu. si de actore. licet s; iura aulicia puniri possit iudicio penali. vel temporali pars aduersa. ff. si quis nimis vero nō re. l. si. tamē scdm iura canonica si passus missionem velit cauere de parento ut dictum est. §. non punitur pena legalis. sed condemnatur in expensis. extra de dolo et contumacia ex litteris a. c. filialis. et de pen. calum.

¶ De differentia inter p̄iudicium et secundum decretum

¶ Possidens ex primo decreto et secūdo qualiter differat satis dictum est. §. quod primum decretum facit custodem. secundum vero verum instituit siue confirmat possessorem. Similiter post primum decretum commutabilis est possessor post secundum vero incommutabilis. ¶ Item missus ex primo decreto seruat rem sed passus missionem ex secundo tollit et percipit fructus ipsos custodit. ff. ut in pos. l. is cui. §. qui legator. sed si reus non colit colit missus et colligit. et fructus percipit vendit et precium seruat ut in dicta. l. 2. §. 1. ¶ Item missus ex primo decreto non videtur fructibus. ff. ex quibus causis impo. eadē. l. fulcinius in prin. et l. p̄tor. et hoc nisi in casibus ut in. l. fulcinius. §. ultimo. ¶ Tres missus ex secundo decreto videtur et fructus et detinet rem. sed missus ex primo patitur.

rem in possessione. ff. de damno infecto. l. si fini. §. si forte. duo. enim in solidum possidere non possunt. ff. de precar. l. duo.

¶ De differentia realis et personalis actionis.

¶ Diffidēs actione reali et personali differre: quia realis actio est que rem persequitur ad quēcumq; producta fuerit possessorem p̄sonalis est que in personam obligatam intenditur et eius heredem detinet proprie cum loquendo petitio dicitur in rem actio in personam. persecutio vero in viros. ff. de actionibus et obligationibus. l. actio. ¶ Item p̄tor seruat sibi missionem que est ex secundo decreto. ff. de dam. infecto. dicit. cautionem. §. j.

¶ Possessiones affirmatiue et negatiue quando quomodo ferri debeant.

¶ Possessiones affirmatiue fieri debent in causa speciali vel veritatem in re formam iuramenti de veritate obcedenda: de quo iuramento habes. extra. de elec. dudum enim. et extra de confessionibus statumus in glo. nota quod possessiones. ¶ Item potest fieri possessio quod s; iuramentum. quandoq; s; iuramentum veritatis. quandoq; iuramentum veritatis. §. articulum comprehendunt tunc responsio debet fieri de veritate et credulitate s; iuramentum s; iuramentum veritatis. habes. extra. de test. p̄sentis et de confessionibus. statum. vbi de hoc in glo. nota. ¶ Item positio negatiua recipi a iudice potest cum sibi visum fuerit expedire. quod vis nisi per confessionem aduersarii probari non possit ut in dictis capitulis et glo. ¶ Item possessio fieri debet causa dubia s; iuramentum credit vel extimat ille qui facit positionem s; iuramentum quod habes. C. de iura calum. l. si. j. r. §. j. Respō. vero s;



ri debet hoc modo credo vel non credo. de hoc habes ext. de confes. statim m<sup>o</sup> vbi de hoc i glo. ¶ **C**irca possessio q<sup>o</sup> ad factū nō p̄tinet: fieri non debet q<sup>o</sup> non est p̄bandū vel confitēdū quo p̄bato vel p̄fessato non p̄dest. ext. de of. delatum contingit et de confessis statim mus. vbi de hoc. ¶ **C**irca possessio p̄ alia possessionē fieri nō d<sup>o</sup>z nec ab aduersario nec ab eodē ne alia ps l̄ p̄iurisi cadat. ff. d̄ interoga. ac. l. si fideiussoz. r. l. si defensor. §. illud. ¶ **C**irca pari aduersa cōplenda est r̄ndere positioni. alioqui ipsa raturmitas pro confessione habetur. ext. de testi. p̄sentitū. ¶ **C**irca possessio fieri debet lite contest. et iuramento p̄ficto de calum. in causa cuius vel de veritate dicēda in causa spiritali. ext. de confessis. statuimus. vbi de hoc in glo. nota p̄.

#### Quid dicimur posse.

**P**osse dicimur id q<sup>o</sup> de iure possimus et valeamus. r̄xi. q. ii. faciat. et argu. ext. de rescript. scilicet raturus. vbi de hoc i glo. aliquis dicitur. ¶ **C**irca plura possimus p̄ alios q<sup>o</sup> p̄ nos nō possimus ext. de insti. c. vlti. vbi de hoc vbe elec. suffraganeis. r. lxxxviii. d̄. c̄ps sc̄o. r. ff. q̄ res pignori. ob. pos. l. penulti.

#### De puero quid sit.

**P**uer d̄: a septimovisq. r̄xiij. annuz ext. de regularibus ad nostram. r̄xi. q. i. c. i. ¶ **C**irca quāuis fieri non debet: si tamē puer steret archidia. nō haberet vocē in capitulo infra p̄baret. arg. ff. de decurio. l. i. spurh. §. minoribus. r. c. de testa. milita. l. vlt. ¶ **C**irca h̄ puer disp̄saturae tolleretur in p̄tatio ne t̄n̄ vsq. ad legitimam etatē alienare non p̄t. c. de his que ne. ampe. l. eos. ¶ **C**irca quāntū ad ordines et ecclesiastica b̄n̄ficia pueri dicitur vsq. ad. viij. annū q<sup>o</sup> p̄tate nō p̄t post. viij. s̄o. an. idonei reputatur si sint voli capaces. sed non quāntū ad dignitates. i. q. i. pueri. et ext.

de era. et quali. p̄ r̄one. r. c. sc̄nti. et ar. ext. de p̄bē. sup. vbi de hoc in glo. si q̄s. ¶ **C**irca puer. viij. annoz m̄tiri et viuere verū potest. et p̄titeri. unegare deū siue verū. et als peccare p̄t ext. de delict. pu. c. i. vbi de hoc. ¶ **C**irca puer cū est voli capax p̄t cōmittere furtū. ff. de furt. im. puberes ¶ **C**irca tenetur ex delict. c. ff. aduersus delict. l. i. r. c. de penis impunitas. ¶ **C**irca p̄ter delictum carnis in alia cadere p̄t. ff. ad fil. l. i. §. impubes. et ext. de delict. pu. capt. i. vbi d̄ hoc in glo. sic ergo. Sed cōtra. r. tit. c. inter vbi de hoc.

#### De p̄bendis.

**N**unc agēdū est de p̄bēdis. quid sit p̄bēda. cui cōferri debeat a quo et qualiter infra q<sup>o</sup> tēpus debeat cōferri p̄bēda et ad quē deuoluitur p̄tās. si. i. illud tēpus non cōferatur.

Quid sit p̄benda et cui conferri debeat et a quo.

**P**̄bēda est ius percipiendū p̄tū in ecclia competēs alicui tam q<sup>o</sup> v̄ri de collegio q<sup>o</sup> ius ex canonica de scendit. nō est debet esse canonici sine p̄bēda. ext. de p̄bē. relati. r. c. dilect<sup>o</sup> ¶ **C**irca p̄bēda est que p̄cedit ex insti. t̄nde et ex offido. q̄m qui officii habet b̄n̄ficiū debet habere. laycus t̄n̄ p̄bē darius p̄t esse non t̄n̄ canonici. ext. de insti. in ecclia. vbi de hoc. ¶ **C**irca canonica est quoddā ius q̄o oritur ex electione r̄m̄ receptione in canonici et in frat̄e vel creatur de nouo vbi certus numerus canonicoz nō habetur. extra de p̄bē. dilect. ¶ **C**irca vicarius ius ouē vel creat in loco in caplo et in aliis quoz r̄m̄ cōmunis est. vsus. ext. de p̄bē. relati. r. c. p̄ illorum. ¶ **C**irca conferri debet p̄bēda idonee persone que residere in loco possit t̄curam eius per se valeat exercere. ext. de cler. nō resi. relati. ¶ **C**irca cōferri d̄z p̄bēda regulari a p̄tato illius ecclie in qua confertur. ext. c. ti.

## Summa monaldi.

ex frequentibus, r. r. ad decorem. Si militari collatio ecclesiarum de iure ordinario pertinet ad platum, ext. de offi. or. cum nos, r. j. q. ii. si quis episcopus, r. c. pbenit, s; in plerisque locis secus obtinet de consuetudine specialis tam in collatione pben. extra, de elec. cum ecclia, vlt. r. de cōces. pben. nulla quā in ordinariē ecclesiarum, lxxii. distin. in plebi bus, r. lxx. distin. ca. h. ¶ Item alicubi spectat communiter ad platum r. capitulum collatio pben. extra, de cōces. pben. postulasit sed de iure cōi si cur dictus est prelatus vna cum capitulo suo institutiones cōfessiones facere debet alicubi tamen solus platus sine ca. conferre potest, de cōsuetudine iam pscripta, extra, de his que fi. a pla. ca. j. h. r. ii. r. c. nouit, r. c. canosatur sed alicubi capituli sine plato confert, ext. de elec. cā. ecclesia vultarana.

¶ Qualiter conferri debeant pben.

¶ Reben. conferende sunt plene cum iuribus r. pertinentis suis et sine aliqua diminutione ext. vt ecclia fiasti, bene di. conse. vt nrm. r. j. q. ii. si quis pben. ita vt p pbenendis annerum est nō separatur ab eis, ext. de cōsti. cum omnes, r. de pben. pposuisti ¶ Item pben. darum sectio seu diuissio fieri pbenitur, extra, de pben. minorib; r. nō possunt eligi duos adynam pben. dam vt inter se diuidat fructus pben. de vel p vnusquisq; ex istis pben. dam vacantem habeat alter vacaturam r. pceptet, extra, de pben. c. tue. ¶ Item si pben. da talis sit r. diuisa duobus sufficiat; vñ potest diuidi in duas; aliquādo vna pben. da ext. e. ti. vacante. Itē pure r. simpliciter sine pactione r. sine mō cōferri debet pben. de, ext. vt ecclia bh. fi. sine, di. cōferantur, vt nostrū in spiritualibus nō debent fieri pacta, extra, de pactis, c. vlti. r. de symo. tua, r. ca. p

tuas, r. j. q. ii. quā pio. Si tamen alius onus est ancipitū pben. de cāre quo tidie missas de sancta maria si possit litas adest tūc pben. da transit curi onere suo, ext. e. ti. signatum, r. de decimis non sit, r. ff. de pigno. act. l. si cōuen. c. r. §. ii. Similiter vbi cōditio siue modus inest ex natura rei non facit rem cōditionalem, ff. de condi. r. demon. l. conditioes.

¶ Quo tempore debeat cōferri pben. da et ad quem deuoluat potestas si infra illud tempus non conferatur.

¶ Reben. da cōferri debet infra sex menses, postq; vacauerit; alioquin is ad quē spectat collatio priuatur potestate cōferendi, ext. de cōces. pben. nulla tamē hoc semestre nō currit tēporis suspēnsionis illius ad quē spectat collatio etiam si ex culpa sua sit suspēsus vt excommunicatus dum non sit in mota petēde absolutionis, extra, de cōces. pben. ca. ii. Similiter hoc semestre nō currit quādiu talis vadit ad curias ratione absolutiōis, manet r. discedit ab ea, si aliquo impedimēto legitimo detineretur, nec currit ei a die noticie, ext. de pces. pben. quoniam, §. tempus de supplē. negligē. pla. licet. ¶ Item si collatio spectat ad episcopum r. pben. negligat deuoluitur, ad. ca. conferre potestas. Si vero ad capitulum pertinet r. caplm negligēs fuerit, ad epm. deuoluitur, r. si ad vtrūq; pertinet collatio r. negligent tunc ad superiorem deuoluitur ius cōferendi, ext. de cōces. pben. nulla, r. c. postulasit si tamē mortuus episcopus ad quē pertinet collatio ppter hoc nō deuoluitur ad. ca. ius cōferendi, extra, ne sede vacante illa. ¶ Item pben. dam primo vacaturā potest index reservare sibi si ei cōmmissum est a domino papa scdm banc formam prouideas talian aliqua ecclesia



curatis vel diocesis. vel conferat tali  
 beneficii in aliqua ecclesiarum. & ca.  
 quia propter taliter mandando cano-  
 nicis illius ecclesie potestatem abstulit  
 eligendi & nomine beneficii continetur  
 prebenda. unde cum mandatur predi-  
 cto modo. tunc est de simplicis beneficii  
 tantum intelligendum & non de dignita-  
 te vel personatu. argu. extra de pben. ca.  
 vlt. ubi de his in glo. si dignitates. & de  
 conce. pben. constitutus. sed quando  
 & nome[n] beneficii latius patet q[uam] pben-  
 de quia beneficii dicitur distinctus vel  
 indistinctus pben- de vero non indistinctus.  
 extra de concessio. pben. ex parte.  
 Item prebende non dicuntur vacare  
 nec post mortem canonicorum  
 ubi non sunt distincte nec est ibi certus  
 canonicorum numerus. vt in dicta. c.  
 ex parte. ubi de hoc in glo. & ita ibi.

Item prebende vel dignitates com-  
 mutari non possunt pben- de pben- de  
 ne premissa. extra de rerum pmutati-  
 one questum. & c. cum olim. Item  
 recepta secunda prebenda prima ipso  
 iure vacare videtur. arg. extra de conce-  
 sione prebende litteras. sicut in beneficio cu-  
 ram animarum habente. et in perso-  
 nalibus. extra de preben. de mult. & de  
 elec. dudum. & ca. cum in cunctis. & rj.  
 q. si quis iam. sed videndum quod hoc  
 intelligitur cum secunda prebenda non  
 recipiatur vt simplex beneficium vel  
 vt stipendium: quia tunc secus sed reci-  
 pitur vt titulus vt in dicta decretali li-  
 teras in glo. q[uod] hoc videtur. Item is  
 qui habet duas prebendas vt titulum  
 vel duo beneficia vt curam animarum  
 habentia seu personatus recepto secun-  
 do primo vacat ipso iure. et si vtrum-  
 que retinere contenderit vsq[ue] ad litteram  
 conte. carebit vtroq[ue]. extra de preben. de  
 multa. & arg. vñ. q. si quis ebs. & extra  
 de transla. quanto in fine. Item in  
 pluralitate beneficiorum dispensare po-

test fm Job. solus papa in eadem dio-  
 ce. tantu[m]. lxx. di. sanctoru[m]. sed in diuer-  
 sis dioce. alius a papa dispensare potest  
 Quidam tamen dicunt q[uod] nullus dis-  
 pensare potest in hoc casu. siue in eode[m]  
 siue in diuersis diocesisibus nisi papa.  
 & peccat electus recipiendo diuersa be-  
 neficia in diocesisibus diuersis. Item  
 si sciat primum beneficium vacaturus  
 recepto secundo peccat cum per auaritia[m]  
 deserendo primum q[uod] sortitus e[st]  
 & eligit secundu[m]. quia magis pingue. vñ.  
 q. si quis sue. & c. si quis. Item cler-  
 co beneficiato potest aliquid in beneficiu[m]  
 vel stipendiu[m] sine titulo conferri. rj.  
 q. i. possessiones. & q. vj. aliud vel illud.  
 Item si papa mandat alicui con-  
 ferre pben- de vacantem vel primo va-  
 caturu[m] licet episcopus seu canonicus ad  
 quos spectat collatio conferant eam al-  
 teri inclusione apostolici mandati nisi  
 blominus in is p quo scriptus est ius  
 habet in illa fm quosda[m]. extra. de pre-  
 ben. l. ter cerera. & c. dilectus. ultra me-  
 dium. & de rescrip. constitutus licet alii  
 contradicant. argu. illius. c. de preben.  
 dilect. in.

## De concessione prebende.

Adendum est de concessione pre-  
 bende qui pben- de videtur non  
 vacare etiam qui possit condere vel  
 pmittere non vacantem.

Que pben- de dicitur non vacare  
 & quis possit concedere.

Prebenda seu ecclesia que non va-  
 cat tan- de iure q[uam] de facto sed de  
 altero tunc dicitur non vacare q[uod] ali-  
 quis obtinet litteras a superiore sup-  
 ecclesia vel prebenda asserens eam non  
 vacare et vtroq[ue] modo non vacat. ex-  
 tra de conce. pben. cum nostris. als in  
 conferru[m] potest vacans de iure sed non  
 de facto. Item pben- das seu ecclesias  
 non vacantes solus papa pmittere  
 vel concedere potest: quia ipse est supra

## Summa monaldi.

in istis constitutionibus non ligatur, extra. de officio dele. ex parte. et de concessione prebende. proponit. et c. de leg. et constituta. l. digna sed tamen legatus facere predicta non potest. extra. de prebende. dilectus filius. **¶** Item quilibet prius potest alicui promittere quod cum poterit uideri, eisdem et hoc est promittere vacaturam. extra. de concessione prebende. accedens. **¶** Item prebenda seu beneficium promitti seu concedi non debet ante quod vacet. extra. de concessione prebende. relatum. et c. ex tenore. et c. nulla nisi primo quis pure receptus fuerit in canonicam et in fratrem. tali enim promittente potest episcopus primam prebendarum vacaturam eo enim ipso quod receptus est in canonicum, debetur ei beneficium vel prebenda. extra. de prebende. relatum. ubi de hoc in glo. arg. quod. **¶** Item permutatio prebendarum fieri non potest sine superioris auctoritate et si quis contrafecerit est illis beneficiis spoliandus nisi dispensetur cum eo. extra. de rebus promissis cum olim. et c. cum uniuersorum et diuersorum. et c. questum. et de prebende. maioribus. ubi de hoc in glo. promissario.

**¶** Quod ius acquiratur recepto ad primam vacantem et qualiter prima vacatura promitti non debet.

**P**rebenda cum vacauerit non potest ex promissione petere receptus ad primam vacantem: sed quia canonicus non habet esse sine prebenda potest ipsam petere ratione canonice. et hoc de iure constituta. extra. de prebende. relatum. et c. inter dilectus filius. **¶** Item recepto in canonicum, cum ad primam vacantem: acquiratur ius canonice quo iure potest prebenda petere, quando vacat. extra. de prebende. dilectus filius. **¶** Item promitti seu concedi prebenda primo vacatura non debet ne desiderare quis mortem ximi videatur in cuius locum credibile successurum. extra. de concessione prebende. nulla.

Similiter eadem est ratio in pacto de futura successione. C. de pactis. ult. **¶** Item si quis receptus fuerit contradicenti, nulla non poterunt recipientes excipere contra eum. extra. de concessione prebende cum super. **¶** Item licet quidam dixerunt quod promissio de non vacatura leant sicut pactum de futura successione de re hereditaria si fiat de voluntate illius cuius est hereditas. C. de pactis. ult. **¶** Item est tamen. quod nisi is de cuius beneficio agitur omnino renunciet promissio de prima vacatura non valet. extra. de officio dele. ex parte.

### De precariis.

**N**unc agendum est de precario quod sit et unde dicitur. et quid precaria sit de differetibus inter precarium donacionem. commodatam. Qualiter precarium constituitur et soluitur.

**¶** Quod sit precarium et unde dicatur.

**P**recarium est quod precibus petenti creditur. **¶** Precarium est quod diu is qui concessit patitur. ff. de precario. l. ij. et extra. de precario. l. vlt. ubi de hoc. **¶** Item precarium dicitur pignus obligatum creditorum. et a creditore debitori ad creditum concessum. quod dicitur patitur qui concessit. ff. de precario. l. i. et c. ult. **¶** Item dicitur precarium iure proprio possessionis gratia que est apud creditores nisi gratia proprietatis. ff. e. ri. l. certe. et c. vlt. **¶** Item precaria dicitur donatio ad preces facta visum ad mortem accipientis. ff. de precario. l. q. h. sepe. **¶** Item precaria dicuntur contradicenti ad preces facte visum ad mortem accipientis et huiusmodi tractus naturalis est non habetur. et c. j. precario. et extra. e. ti. c. vlt. et dicitur tractus innotat. **¶** Item precaria dicitur factus iniustus ad preces aliquorum visum ad quinquenarium et de quinquenario in quinquenarium renouandum. extra. de precario. c. j. ubi de hoc. **¶** Item precarium suum dicitur contradicenti ad preces facte. extra. e. ti. c. j. et vlt. ubi de hoc. **¶** Item precaria dicitur concessio usufructus ad



preces facta. r. q. n. p̄carie. ¶ Item p̄carium consistit in rebus mobilibus ⁊ immobilibus ut si me rogaueris q̄ p̄ fundum meum ire tibi liceat vel rectus seu aream edium mearū stillicidium vel in pietes meum tignū habere. ff. e. r. l. n. § vit. r. l. n. ⁊ i. n. p. m. ¶ Item p̄carie q̄ dantur sub modico sensu reuocari possunt. si ecclesia tpe contractus fuerit de cepta extra eo. tit. c. ij. vbi de hoc in gl. cum autem.

¶ De differētia inter p̄carium donationem ⁊ cōmodatum.

¶ P̄carium et donatio differunt in hoc q̄ qui donat sic donat ut nō recipiat q̄ dat. Sed qui p̄carium cōcedit recipere potest quādo cūq̄ placebit q̄ tandiu durat quādiu ipse paritur. ff. e. r. l. n. ⁊ ext. e. r. l. c. vlti. ¶ Itē p̄carium ⁊ cōmodatum differunt q̄ cōmodatum fit ad certum vsuz nec reuocari potest nisi vsu expleto. ff. cōmoda. l. in. cōmodati. § sic. Sed p̄carium quādoq̄ reuocari potest ext. eo. titu. p̄carium. ff. e. r. l. i. l. cum p̄cario. ¶ Itē qui p̄carium recipit non tenetur p̄stare nisi larā culpam. ff. e. r. l. que sint. § illud sed cōmodatarius de leui ⁊ leuissima culpa tenetur. ext. de commodato. c. vno.

¶ Qualiter p̄carium constituat ⁊ soluat.

¶ P̄carium constituitur inter presentes ⁊ absentes ⁊ tiam p̄ episcopalam. ff. e. r. l. p̄cario. ¶ Itē si p̄cario durante progatur in vterius tēpus non omittit causā possessionis. ff. e. r. sed si manente de his habes extra. e. r. c. vlti. in glo est autem. ¶ Item p̄carium soluitur pluribus modis. s. contraria voluntate illius qui concessit. ff. eo. tit. l. j. ¶ Similiter morte illius cui datum est ⁊ non morte concedentis q̄ si alienatum est potest a nouo dño reuocari. ff. e. r. l. p̄cario. C. p̄car. Sed p̄carie que de quinquennio in quinquēniū sunt

non reuocantur. p̄carium enī trāsit ad heredem concedentis sed non ad heredem cui concessum est ut in l. p̄dicta.

¶ Item soluitur p̄ alienationē rei p̄carie. si is cui alienatum est nolit p̄carium vltra durare. ff. e. r. l. questum. § q̄ actio ⁊ est ratio. q̄ per conuentionem h̄mōi non licet rem alienā inuito dño possidere. ff. e. r. l. cum p̄cario. r. l. p̄carium enī possidet tam ille qui concedit quam ille qui progat. sed vnde ciuilit̄ alter naturalr. ff. e. r. l. i. habetur. § vlt. duo tamen in solidum p̄cario possideri non possunt. ff. e. r. l. duo. ¶ Item soluitur tpe finito vsq̄ ad p̄carium obtentum ff. e. r. cum p̄cario. ¶ Item cūz debitor soluit creditori q̄ debet. tūc finitur p̄carium pignoris q̄ designat esse pignus. ff. e. r. l. si debitor. ¶ Item p̄carium res situi debet in p̄stinam causam alias condemnabitur inde t̄m̄i quantuz actoris interfuit. ff. e. r. questum ex hoc inter d' cto potest enī p̄carium cum simpliciter cōcessum est reuocari p̄ interdictuz de p̄cario. ff. e. r. l. n.

¶ De plato quid possit p̄ se. et q̄d de consensu capituli.

¶ Relatus maxime conuēntialis cū dicatur esse iudex ordinarius subditorum suoz. ar. ext. de offi. ordi. cum ab ecclesiaruz. r. r. v. di. plectis platura tamē vari ad tēpus non potest. bo. ds. p̄cepta. Similiter nec hereditas etiā tēporalis. ff. de adopt. l. si tibi ⁊. ff. de hereditib' insti. l. hereditas. Similiter nec libertas. ff. de manu. testa. l. libertas er. ff. de pecul. l. questum. § h. ¶ Item p̄latus iurisdictiones suas penali iudicio defendere potest. ff. si quis ius vici. nō ob tpa. l. j. ¶ Item vbi deficit potestas eius recurrere d̄z ad vbiarium secularē. q̄ vna potestas ab alio d̄z iurari. r. v. di. cum ad verum. r. j. q. j. petimus ⁊ ext. de offi. dele. c. j. vbi de hoc. r. c. qm̄ vbi de hoc. ¶ Itē plati adiunguntur

## Summa monaldi

filium & auxilium sibi prestare tenetur  
 filii. vi. h. p. i. m. u. r. c. i. de treu. r. pa. c. j.  
 in fi. vbi de hoc. ¶ Item prelati iurisdic-  
 tio suspensa est ac si effect appellati ab  
 illo postquam causa incepta inter ipsum  
 et subditos suos & ad superiorem suam  
 deducta est. de act. olim. vbi de hoc r. c.  
 dilect. ¶ Item corrigere potest subditus  
 suum publice ac priuate sicut pater. fi-  
 lium. subditus vero vel filius non potest  
 publice prelatum corrigere siue patres  
 est. de heret. cum ex iniunctis vbi d. hoc  
 ¶ Item prelatus debet sollicite corrige-  
 re subditorum excessus ne sanguis eorum  
 de eius manibus requiratur. extra. de  
 of. or. irrefragabili in prin. vbi de hoc.  
 et. xlii. di. ephe. si. ¶ Item non excusatur  
 prelatus si lupus comedit ouem & ipse  
 ignorat oues extra. de regul. iur. quauis  
 vbi de hoc. ¶ Item si prelati nimiam ser-  
 uant humilitatem. frangunt regendi au-  
 toritatem. lxxvi. di. q. ii. vel quauis neces-  
 sitas non tamen prelati erga subditos seui-  
 di audacia est concessa: sed paterna dili-  
 gentia non ab eo dimittenda. xlii. q. v.  
 circumstantiones. ¶ Item qui eligitur  
 ad regimen animarum non debet esse  
 puer, sed discretus & litteratus extra. de eta.  
 et quali. indecoris vbi de hoc. r. de elec.  
 cum in c. c. Si tamen prelati minor sit li-  
 beratur nihilominus a prima potestate  
 ff. ad trebell. l. nam q. ad ius. de hoc ba-  
 bes extra. de eta. r. qualita. c. indecoris in  
 glo. qui est in prelatura ¶ Item prelati non  
 possunt se ipsos institueri alicubi quod dis-  
 ferentia debet esse inter institutores & insti-  
 tutum extra. de concessi. h. ben. ad aures  
 vbi de hoc in glo. vt ad opus ¶ Item pre-  
 latus non debet assumi in aliena diocesi  
 do idoneus in ecclesia propria inueniri  
 possit ar. extra. de clericis peregris. c. vi. vbi  
 de hoc r. xi. di. nullus. ¶ Item prelati  
 debent bonos & non indignos assu-  
 re ad dignitatem & regimen animarum  
 et contrarium facientes si ammoniti

non corriguntur debent a beneficiis  
 collatione suspendi. nec absolutionem  
 mererentur ne restitua ntur nisi per  
 papam vel per proprium episcopum vel  
 patriarcham extra. de preben. graue vbi  
 de hoc. ¶ Item prelati exempti non  
 exempti si non habet populum in ad  
 synodum non tenetur secus tamen de  
 prelato qui populum habet. xviii. q. ii. quod  
 sit in fi. r. xviii. di. episcopus. ¶ Item pre-  
 latus conditione ecclesie sue facere deter-  
 riorum non potest sicut quosdam extra  
 de donat. fraternitatem & de restit. in  
 integ. c. j. ¶ Item non potest remittere ini-  
 uriam ecclesie factam. secus tamen de  
 propria. xlii. q. ii. si is qui. r. xlii. di. lu-  
 lutare. ¶ Item prelatus potest ha-  
 bere vnam ecclesiam intitulari & aliam  
 commendatam. xxi. q. j. cum plures  
 extra. de elec. dudum est vbi de hoc. Si  
 militer propter paupertatem plures  
 ecclesias potest habere quando vnus depen-  
 det ab altera extra. de eta. r. qualita. c. j.  
 vbi de hoc. r. x. q. ii. vno. r. xxi. q. j. c. j.  
 ¶ Item sacerdos parochialis constituitur  
 potest vicarium in ecclesia fundata in  
 suo fundo. & ipse prelatus dicitur vicarius  
 quod cum vna dependeat ab altera quod ex dis-  
 pensatione episcopi. vnus prelati non  
 uersis ecclesijs sibi ad inuicem depen-  
 dentibus potest habere. lxx. di. sanctorum  
 r. extra. de elec. dudum est ad fi. vbi de hoc  
 r. de preben. extrinsecandum vbi de hoc  
 ¶ Item prelati cum sit parator non  
 dominus ecclesie sue. extra. de dona. c. ii. vbi de  
 hoc. debet reddere rationem administrationis  
 sue tanquam tutor. C. de iud. l. i.  
 et extra. de accusa. qualiter r. quando enu-  
 vbi de hoc. ¶ Item prelati ecclesiarum ad  
 ordines recipiendos sunt cogendi etiam  
 ante promotionem omiserint tale quod  
 etiam si sit occultum propter quod ad  
 ordinem promoueri non possunt remou-  
 neantur quod in sui examinatione noluer-  
 runt id constiteri. xlii. di. c. vi. r. l. i.



Quid potest p̄latus de cōsensu capituli sui ⁊ quid non. **So. dxxxix.**

de penitentibus. ⁊ extr. de era. ⁊ qualita. p̄ficc̄dum queris vbi de hoc in gl. aut isti debent si post p̄lationem talia commiserint q̄ p̄moueri non possunt licet sint remouēd̄. possunt tamen tolleri propter vtilitatem ecclesie si sunt peccata occulta. vt in p̄dicto capitulo queris. ⁊ in eadem glo. ¶ Item p̄latus regularis potest pro causis modicis remoueri extr. de accu. inquisition. s. vbi de hoc. ⁊ de symo. per tuas ¶ Item p̄latus compellit subditum suū ordines recipere etiā si pluries delinquat. xxvii q. i. p̄erucit̄ debet tamen p̄latus inutilis ⁊ negligēs remoueri extr. de off. or. c. j. vbi de hoc. ⁊ r̄c̄. di. dictum. ¶ Item p̄latus intrusus vel symoniacus alienare non potest. r̄. q. ii. alienationes. ¶ Item p̄lato leproso qui musam celebrare nō potest ministr̄etur necessaria iuxta facultates ecclesie. wandus est ei coadiutor q̄ coadiutor p̄latus erit s̄m quosdam ⁊ hoc p̄pter horribilitates lepre. extr. de clerico. egro. tua. vbi de hoc. et. c. ex parte. ⁊. c. de rectoribus. Similiter faciendū est de p̄lato muto vel ceco seu alia incurabili infirmitate grauato extr. de clerico. egro. consultationibus.

¶ Quid potest p̄latus de cōsensu capituli sui. ⁊ quid non.

**P**relatus potest vendere. donare. ⁊ commutare bona ecclesie cuius consensu. ⁊ clericoꝝ subscriptione extra. de his que s̄. a p̄la. sine consensu ca. c. j. h. ⁊ i. a contrario sensu. Similiter potest p̄sentare vbi habet ius patronatus. extra. de his que s̄. a p̄la. sine consensu. c. l. nō sc̄itur. ¶ Similiter potest donare extr. de donati. pastor. in s̄. Similiter potest positionē facere extr. de transact. contingit ⁊ de decimis ⁊ multiplici. ¶ Item p̄latus nec cōuenire nec conueniri potest sine cōsensu ca. Similiter capitulum sine cōsensu p̄lati. s̄. ⁊ syn-

dici acroꝝel procuratorē a p̄lato sine consensu. ca. constitutum si negotium principaliter tangat p̄latum agat extr. de p̄cura. c. j. S̄. si negotium principaliter capitulum tangat syndicus cōstitutus a capitulo autoritate p̄lati extr. de iudic. causam vbi de hoc ⁊ de rescrip. de ceri vbi de hoc ⁊ r̄. di. non licet. ¶ Item p̄latus de consensu litigare potest extra. de procur. alia quidē. ¶ Item p̄latus solus sine consensu capituli p̄sonas subditi sui alienare v̄l donare. v̄l ad partem ordinē licentiarē non potest extra de transacti. post translationem. vbi de hoc in glo. ⁊ a capitulo ar. r̄. q. ii. sine exceptione. ⁊ r̄. q. ii. statuimus.

¶ De p̄scriptione.

**N**unc videndum est de p̄scriptione quid sit. que exigantur in p̄scriptione p̄tra quē ⁊ quādo p̄scriptio non currit de his qui p̄scribere non possunt. De specie p̄scriptionum. De effectu p̄scriptionis.

¶ De p̄scriptione quid sit et que exigantur in ea.

**P**̄scriptio est ius quodā substantiam ex tēpore capiens. i. firmitatem. vnde p̄scriptio in rebus immobilibus locū habet. sed vsucapio in rebus mobilibus. vsucapio est acquisitio dñi per cōtūmanōem possessionis temporis longe distiniri. ff. de vsura. l. ii. Itē iñ. exigantur in canonica p̄scriptione. s̄. bona fides vt is qui possidet credit rē quā possidet suā esse vel credat tradentem esse dñm ⁊ ius detrahendi habere licet errat in facto. ff. de verb. sig. l. in bono fidei. ¶ Item dicitur quis bonā fidem habere in possidēdo sc̄m quosdā etiā si dubiter ⁊ interim fratribus vitur et etiā p̄scribere potest. ff. de vsu. l. quicquid sit. s̄. bone fidei. ¶ Item bona fidei p̄sumitur nisi p̄betur mala ar. ff. de proba. l. verius. ⁊ hoc in foro causaz. ¶ Item

presumitur mala fides si veniatur  
 emptori ne emat. et emit. C. de re ven.  
 l. fraude. Similiter si emat a procura  
 tore meo per collusionem vel a luxurio  
 so cum cum scire. proinus scoto pecu  
 niam esse daturum. ff. de vsuca. pro em  
 proce. l. qui fundum. §. qui sciens. et. l. si  
 quis. ¶ Item non obest accipienti ma  
 la fides tradentis. ff. de dñi. et rem. pres.  
 l. vicium. et. extra de prescrip. de quar  
 ta. ¶ Item dicitur bona fides licet er  
 ret in iure ext. de iure patro. c. pastor. et  
 ff. de pet. here. l. sed. et. si. §. scire. secus est  
 in vsuca. ff. de vsuca. l. nunquā. ¶ Item  
 si quis bona fide durate prescripiones  
 compleuerit tutus erit. et rem hmoi re  
 stituere non tenetur fm quosdam etiā  
 si postm odum adueniat mala fides ex  
 tra. de prescrip. de quarta. et. c. ad aures  
 sed prescribere non possunt male fidei  
 possessores extr. de prescrip. vigilati vbi  
 de his in glo. q. est intelligendi. ¶ Item  
 prescribere volens non solum bonam  
 fidem sed etiam iustum titulum debet ha  
 bere extr. de prescrip. si diligenti ad finē.  
 vbi de hoc in glo. ex hoc Tempus enim  
 solum non modus inducende obliga  
 tionis conspiciatur. ff. de acti. et obliga. l.  
 obligatur fere q. placet. ¶ Item exigi  
 tur in prescrip. causa vera. nō legitima  
 Nam legitima soti locum prescriptio  
 non haberet q. non posset eadem res  
 ex duabus causis acquiri. extr. de fide in  
 stru. inter. Similiter nō posset titulus  
 duplicari. C. de contraben. emp. et ven.  
 l. cum res. ¶ Item in donatione que fit  
 ab episcopo sine consensu capitul. licet  
 sit titulus verus. non tamen legitimus  
 nec sufficiens. prestat tamē causam. pos  
 sidendi et prescribendi. et sic intelligitur ex  
 tra eodē. titulo. de quarta. et de iure pa  
 tro. iure. et. c. pasto. Similiter titulus  
 mouens prestat causam possidendi et  
 prescribendi. et sic intelligitur extra eo.  
 titu. de quarta. de iure patro. iure. et. c.

pastoralis Similiter titulus vltionem  
 prestat causam prescribendi. ff. de pro  
 scrip. l. q. vulgo. et. ff. pro suo. l. vltima.  
 ¶ Item fm quosdā nouum necessarium  
 probare titulum possessionis nisi quis  
 possideat pro herede vel possessore. C.  
 de pet. l. cogi. et. h. q. v. §. j. Similiter nisi  
 sit prescriptio contra possessores. C. de  
 proba. l. siue possideris. Similiter nisi  
 quis titulum sponte alleget extr. de pro  
 ba. licet. et de decimis dudum sufficere  
 esse probari temporis contumationem  
 extr. de pbat. ex litteris. xvij. q. h. ferul  
 tium. et. q. iij. que sunt. et. C. de prescrip.  
 xxx. an. l. competit. ¶ Item exigitur in  
 prescripione q. res possessa continue vbi  
 q. ad finem prescri. sine interruptione  
 possideatur extr. eo. titu. illud. et. c. audis  
 tis. Interrumpitur esse prescriptio natu  
 raliter et ciuilitur. naturaliter duobus  
 modis. s. per inundationem maris et  
 fluminis vt cum predum prescribēdū  
 inundatur. ff. de acquir. pos. l. qui ui  
 uerit. §. ¶ Item labeo. et. ff. de bo. an  
 to. in poss. l. cum vnus. §. vlti. ¶ Item fit  
 interruptio p. deiectionem et impulsio  
 nem. ff. de vsuca. l. naturaliter. ¶ Item  
 ciuilitur fit interruptio. plurib. modis  
 scz. per libellus principi oblati in actio  
 ne annali. C. quando li. prin. datus. lli.  
 cont. fa. l. n. Similiter p. litrem conte. q.  
 locum in pperuis ac. xvij. q. iij. §. potest.  
 et. §. q. de his aut. et. corā suo iudice. C. de  
 statu. su. l. penul. Similiter possit lit. con  
 re. suffi. iudicē audire et libellum offerre  
 contra absentem vel cum qui cōueniri  
 non possit alia de causa et in querimonia  
 deducere ius suum vel coram publicis  
 personis vel ad domiciliū rei pponat  
 cum iudex haberi non potest et sic prescri  
 ptio est interrupta. C. de annali excep.  
 l. perfectius et predicto. §. potest. et. §. q.  
 his aut. de his habeb. de prescrip. illud  
 in glo. nota q. interruptio. ¶ Item pter  
 scriptio interruptitur ciuilitur per la



trum oraculum principi oblatum ⁊ per  
 executores si postea subsecuta fuerit co-  
 gnitio vel contentio. C. de prescrip. xxx.  
 an. si quid in rem. Similiter per solu-  
 tionem usurarii. C. de prescrip. xxx. an.  
 si quis empti. in fine. Similiter ppter  
 synodalem proclamationem ext. de pre-  
 scri. nos scd. si. vbi de hoc. Similiter si  
 is contra que. p̄scribitur nauis cast. pos-  
 sessionem que p̄scribitur. C. de prescri.  
 xxx. an. cum nonnulli. §. sed si quis.  
 Similiter per nunciationem factā co-  
 lono ext. de lit. non conte. qm̄ q̄ si sup.  
 Similiter cum is contra quem prescri-  
 bitur protestatur coram episcopo vel ar-  
 chidiacono vel rebellionem cum tribus bo-  
 nis viris ad domū illius que est in pos-  
 sessione. ad censurā vult contestari litem  
 et stare iuri ⁊ possessionem recuperare  
 ext. de offi. or. pasto. in fi. vbi de hoc in  
 glo. si vsq̄.

**¶ Contra quē ⁊ quando pre-  
 scriptio non currit.**

**p** Rescriptio non currit contra ma-  
 trimonium vel contra votum extr.  
 de consan. ⁊ affini. nō debet vbi de hoc.  
 et. xxx. q. i. q̄ de eo. ¶ Tres non currit  
 contra obedientiam reuerentiā ratione  
 temporis ext. de p̄scriptione cum nō li-  
 ceat in fi. vbi de hoc. Similiter nō cur-  
 rit in procuracionibus ratione visitatio-  
 nis ext. eo. ritu. accedens. Similiter nec  
 in decimis a layco possessis. eo. ritu. cau-  
 sam que. Similiter nec in tributis siue  
 solutionibus siue publicis fructuionibus  
 et liber homo nō p̄scribitur. xli. q. ii.  
 §. potest. ⁊. §. q̄ si priuatus ⁊ sequen. Si-  
 militer tēpore vacationis ecclesie ⁊ tem-  
 pore cōbeatu extra eodē. ritu. c. j. ⁊. c. de  
 quarta. ⁊. cum nobis. Similiter tēpo-  
 re hostilitatis extra eo. ritu. transmissa  
 Similiter nec contra normam ecclesia  
 siue discipline. ext. de consuetudine cur-  
 i. ter. ¶ Similiter nec in rem. que iure

comuni possideri non potest. xli. dis.  
 contra morem. ¶ Similiter nec in re  
 spirituali titulo iusto quesita extra. de  
 transac. p̄sona. Sicut limites p̄scribi non  
 possunt. xv. q. ii. licet. ⁊ ext. de prochia  
 super eo. Similiter nec via publica. ff.  
 de vi. pu. l. viam. Similiter nec contra  
 ius publicum. C. de opibus publicis. l.  
 prescrip. Similiter res sacra nec res fi-  
 scalis institu. de vsuca. §. j. ⁊. §. res fisci.  
 Similiter res p̄sidi data contra legem  
 repetendarum. Similiter res pupilla.  
 ff. de acquit. rerū. do. si rem. Similiter  
 fundus dotalis. ff. de fundo dotis si fun-  
 dus. Similiter pupillo non currit pre-  
 scriptio. C. quibus in integ. restit. non  
 est. ne. l. vlti. Similiter uxori durate ma-  
 trimonio non currit p̄scriptio. nisi ma-  
 ritus vergat ad inopiam. C. de iure do. l.  
 in rebus. §. oēs. Similiter in reb⁹ que  
 sub conditione debentur nō currit pre-  
 scriptio nisi a tempore delectionis exta-  
 tis. C. de prescrip. xxx. an. l. cum nonnulli.  
 §. illud aut. Similiter tempore suspensio-  
 nis p̄sidi ext. de conce. p̄ben. q. di-  
 uersitatem. Similiter filiofamil. non  
 currit dū est in potestate patris. C. de  
 annali. exceptio. de. l. j. in fi. Similiter pre-  
 scribi non possunt que spectant ad leges  
 iurisdictionis. scilicet que spectant ad le-  
 gem dyoces. l. xv. distinc. quam. is. et. c.  
 cor. episcopi. Similiter siue possessione  
 prescriptio non procedit. ff. de vsucap. l.  
 in. ¶ Similiter prescribi non potest q̄  
 precario tenetur. xv. questione. ii. de  
 ric. ⁊ capi. sequen. de bis habes. extra.  
 de prescrip. cum non liceat in glo. nota  
 hic casus.

**¶ De his qui prescribere  
 non possunt.**

**p** Rescribere nō possunt precario  
 tenentes. x. q. ii. cognoui. Simi-  
 liter colonus. xv. questione. ii.

## Summa monaldi.

derict. 2. c. sequē. Similiter qui possidet nomine alieno. ext. de prescrip. si diligēti. Similiter usufructuarius. in sit. per quas p̄io. no. acquiritur. §. usufructuarius. Similiter nec creditor p̄scribit pignus. ff. de v̄sca. l. nō sol. §. quid pignori. 2. C. de pig. act. l. nec creditores 2 hoc intellige de longa p̄scriptione. nō de longissima de his habes ext. de p̄scrip. vt liceat in glo. nora hic casus. ¶ Item p̄scrip. non inducit factū usurparum. r̄i. di. illud 2. r̄j. q. iij. licet iure. ¶ Item vnus episcopus contra alium p̄scribere potest in casu p̄pter fauorem catholice fidei post tres annos 2 dimidium extr. c. r. c. l. vbi de hoc in glo. signatur. ¶ Item p̄scribere potest clericus contra ep̄m in quarta decime 2 oblationis quadragenaria p̄scrip. dummodo tituli habeat iustum. ext. de prescrip. de quarta vbi de hoc in glo. Sed videtur q̄ simili ter super decimis quas vna ecclesia in alterius parrochia annis. xl. possidet. ext. c. r. ad aures. ¶ Item p̄scribi p̄ht esse per alia iura ar. extra. eo. ritu. auditis. 2. c. cum olim. vbi de hoc. ¶ Item p̄scriptio semper currit: sed si aliquis leditur inde restituitur ex iusta causa. ff. ex quibus causis maio. l. ij. in fi. ¶ Item p̄scrip. renunciare videtur qui super eo q̄ scripsit p̄uilegium impetrauit. ext. de prescrip. ventensad si. vbi de hoc in glo. nota q̄. ¶ Item si quis p̄scribit q̄ de iure communi possidere non potest. titulum iustum oportet eum p̄scribendo habere alias non valet p̄scriptio. ext. de decimis vudum vbi de hoc. ¶ Item p̄scribi possunt tam corporalia quam spiritalia que iuris limites sunt dummodo adhereant limitibus ipsi ext. de prescri. ad aures vbi de hoc 2. c. si diligenti. vbi de hoc. ¶ Item p̄scribi non possunt limites disticti pro iudicarij nec ea que per ipsi adherēt dummodo distinctio possit probari. ff.

de reuen. l. qui religiosus 2. ff. de v̄sca. ben. emp. l. in modias. §. item in modicis. ¶ Item fines dyocesi. p̄scribi non possunt nisi per libros antiquos vbi de probari possunt legitime fuisse distinctos extr. de parrochis super eo vbi de hoc. 2 de proba. cum causa si vero probari non potest p̄scribantur. r̄j. q. iij. nolumus. 2. q. iij. inter.

### De speciebus p̄scriptionum.

**P**̄scriptio n̄us species multas sunt. Est enim p̄scriptio. x. dierum que currit non contra appellatē. h. q. iij. biduum. Similiter est p̄scriptio vj. mensium vt in redibitoria actione vt. ff. de redibi. act. l. in t̄tuni. §. similiter in beneficiorum collegione ext. de excess. p̄sola. nulla. Similiter in expectatione aduentum cum agitur de spiritali cōsigio contrahendo. ext. vt lite non conti. q̄si. §. si vero alter. ¶ Item est p̄scriptio trium mensium que currit. canon elgenti. l. vj. postquam 2. xij. di. abentibus 2 ext. de elec. c. vit. Similiter eadem temporis p̄scriptio currit electi negligenti petere consecrationem sepulchrum. c. di. q̄si 2 ext. de transf. inter. Similiter p̄scriptio vni<sup>9</sup> anni obicitur agenti iniuriarum. C. de iniur. l. si committi. 2 idem opponitur non p̄sequit̄i appellationem ext. de ap. cum sit romana. Similiter biennium currit obibitoria. C. de non numerata pecunia. l. in contractibus. Similiter tricinium ext. de p̄script. c. j. Similiter quadrennium. r̄j. q. vj. §. quas actiones. C. de quadri. p̄scrip. 2 hoc competit fisco et contra fiscum. vt ibi. ¶ Item p̄scriptio decennij vel vicennij que requirit titulum: 2 bonam fidem etiam fm leges. r̄j. q. iij. §. penul. em. ¶ Item p̄scriptio. 2. annorum contra ecclesia p̄



monasterium currit bodie: hoc omnes actionem que prescribi potest excludit ext. de causa possess. ecclesia ubi de hoc et de p̄scrip. de quarta. c. ad aures: et licet antiqui canones admittant contra ecclesiam prescriptionem. xxx. an. xxv. q. ii. c. j. h. bodie t̄m̄ sola. xl. an. p̄scrip. admittitur contra ecclesiam vt in dicitis capi. de quarta. c. ad iures. Item p̄scrip. c. annorum et non alia cōtra romanam ecclesiam currit que probari potest per illud tempus cuius memoria non existat extra eodē titulo. ad audientiam. r. c. cum tibi. r. c. cum nobis. et. xvj. q. ii. §. quas actiones. ¶ Item p̄scrip. currit propter racturnitatē et negligentiam prelatorum ext. eod. r. c. j. et fere per totum sed non currit tempore prelati maxime alienantis. xvj. q. ii. si sacerdos. Similiter non currit ecclesia vacante vel prelo heretico existente extra eodem titulo capitulo primo. ¶ Item p̄scriptio non valet postquam interruptio legitime est probata extra eo. titu. illud. r. xvij. q. ii. §. p̄scriptionem. ¶ Item p̄scriptio quadriennā que currit aduersus eus cuius rem imperator donat. c. de quadrienn. p̄scrip. bene azenone cōtra ecclesiam locum non habet ar. r. h. q. ii. quisq. et extra. de rebus excl. non alie. c. j. ¶ Item vsucapio triennā in rebus ecclesiasticis mobilibus prophanis locum habet vt in dicta. l. xvj. q. ii. r. quas actiones. Qui dam tamen dicunt qd non sicut nec in rebus fisci. instir. de vsuca. §. res fisci.

¶ Item p̄scriptionis annus t̄nc curriere incipit: qñ quis agere p̄t̄r iudicis copiā h. de tpe p̄re. l. j. r. h. q. vj. biduū

¶ Item prescribi potest ius eligendi qñ ad collegium tenent eligere decreto loco ext. constir. cum dilectus et de p̄r. s. qñ. cum abbate ubi de hoc.

¶ De effectu p̄scrip. tionis.

**P**resumptionis quadragenarie effectus est qd acquirit exceptio contra dominū rei vel creditores cui res est obligata. c. de p̄scrip. xxx. vel. xl. an. l. si quis emptionis in prin. talis enim est effectus quadragenarie p̄scriptionis qualis est effectus lōge p̄scrip. t̄dis h. leges: quia eadem que requiruntur in vna fm̄ leges et in alia fm̄ canones requiruntur bona fides. iustus titulus et qd res sit p̄scrip. t̄bilis. ¶ Item p̄scrip. t̄rio habet vtile dñum. c. d. bonis maternis. l. j. Similiter habet vtilem reivē dicationem etiam contra verum dñm cum lex dicat dñm non mutari p̄scrip. t̄ione. ff. de vsuc. l. euz qui edeo. ¶ Item per p̄scriptionem acquiritur exceptio q̄ omnem prius actionem excludit eodē titu. ad aures. sed per vsuca. triennā acquiritur solum dominū. ¶ Item cus mala fide p̄scribere quis non potest etiam tempore longissimo quia in p̄scrip. t̄ione canonica semper requiritur bona fides. xxxiij. q. ii. si virgo. et ext. eodem titu. vigilanti r. c. si diligent. lra qd in illa parte temporis p̄scriptionis possessio conscientiam rei habet aliene ext. eodem titu. capitu. vlti. et in hoc de rogatur iuri civili expresse et in quibus dicta alis. ext. de do. et con. capit. j. et de offi. deleg. super questionum. ¶ Item pone qd post completam p̄scriptionē incipiat quis habere conscientiam rei aliene nunquid teneatur restituere prior dño videtur qd sic quia non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatū vt. xiiij. q. vj. si res aliena et nullus numerus in hoc defendit annozū. xxxiij. q. ii. si virgo. Sed contra videtur qd cōpleta p̄scriptione iustus est possessor fm̄ vtrumq. ius extra eodem titulo de quarta. r. c. ad aures. xvj. q. vii. r. c. h. r. ii. r. c. dilecto ergo iure possidet: sed si iure possidet. tunc iuste et bene possidet xxxiij. q. iiij. quid dicam. ¶ Item nō est

iam alienum q̄ p̄scriptione factum est meum ⁊ in dīcro. ca. quid dicam prima iura faciunt hoc tuum illud meus. viñ. di. quo iure puma. cōditor legis canonis potest donare mihi alienā rez ⁊ tuus sum. ff. de euc. l. ucius. C. de quā drage. p̄script. l. bene ergo potuit statuerē q̄ qui p. r. l. an. rem possidet alienam efficiatur per p̄scriptionem suam

¶ Item theologi dicunt q̄ quādo quis habeat consciētiam rei aliene restituerē tenetur. als peccat: sed hoc tñi consiliū est: sed de iure non tenetur quia iam non est alienum sed suū vt in dīcro capitulo quid dicam. ¶ Itē a lanus dicit q̄ si quis rem quam p̄scripsit habeat ex causa lucratiua: debet eā restituere ar. ff. de his qui sui vel alieni iuris sunt. l. p. autem. §. si quid cum. Sed si ex causa non lucratiua habuit eam restituere non tenetur dīcēdñ est graui. q̄ acquiescere consilio theologorum non est necessitatis sed voluntatis rñi. q. j. q̄ precipitur.

#### De presumptione.

**A**dēdñ est de p̄sumptione quid sit ⁊ quō sint eius species: q̄bus p̄sumptionibus statuit. et de quibus non.

¶ Quid sit p̄sumptio ⁊ quot sunt eius species.

**P**̄sumptio est alicuius facti dū bñ aliquoties semiplena aliquoties plena inuestigatio. ¶ Itē species p̄sumptionum alia temeraria alia p̄babilis. alia violēta temeraria reprobaf. h. q. j. p̄mo. ⁊. vj. q. j. oues. ¶ Itē p̄sumptio probabilis admittitur ad semiplenam probationē ext. de sentē. ext. in q̄ sitionē ⁊ de restitu. spol. sollicitate. Similiter recipitur ad purgationē indicēdas. h. q. v. p̄biter. ⁊ extra. de purga. ca. si q̄s de gradu. ¶ Itē violēta p̄sumptio ad

pronunciandum sufficēs reputatur q̄ facit plenam probationem. ext. q. j. q̄ dicit dominus. ⁊ ext. eodē titulo littera. et. ff. de his qui sui iuris sunt vel alieni filium. ¶ Itē circa violentas p̄sumptiones subdistinguitur: quia p̄sumptionum alia est iuris ⁊ canonis siue in contrarium. vt lex p̄sumit multo rem dotem stipulatam sibi reddi quā non est stipulata ⁊ si quis vellet probare contrarium non audiretur. Similiter in arrogato q̄ semp̄ intelligitur stipulatus quartam partem de bonis arrogatoris si emanpetur. ff. deleg. si arrogatur. ¶ Itē p̄sumptio hominis est cum p̄sumitur contra aliquem dominem propter malam famam contrahant p̄sumptionem admittitur probatio in contrarium ext. de spon. cum in tua ⁊ de purga. canon. cum hoc. d. q. v. cuz p̄biter. ⁊. c. si mala. ff. q̄ mens causa. l. non est verisimile. ¶ Itē p̄sumptio nature est vt cum ex heredo filium meum p̄sumitur contra me q̄ inuiste ex heredauerim eum ⁊ hoc propter naturam ⁊ ideo heredes mei probantur q̄ iuste ex heredauerim ipsum. C. de in offi. de testa. autem licet patri. ¶ Itē p̄sumptio facti alia p̄cedens contra futura. vt si semel calumpniatus es me et iterum velis me accusare p̄sumitur te velle modo calumpniare. ff. de accusa. l. si cui. §. is idē et. in. q. r. placuit. ⁊. c. si accusato. ⁊ extra eodē titulo mandati. ⁊. c. scribam. ¶ Itē p̄sumptio facti subsequens circa p̄terita est vt si aliqui fuerint accusati adulteri q̄ repellebantur p̄ter proximitatis si postea se in matrimonium conuixerunt manifeste p̄sumitur facinus in quo accusati fuerint. ff. de adult. l. si qui oulterq̄. ¶ Itē alia



est presumptio iuris tantum vt si vir  
 diu cohabitauit vxo. presumitur ab eo  
 cognita. xxxij. questi. j. dixit dominus.  
 cl. xvij. q. j. nec aliqua. Sz contrahens  
 admittitur probatio extra. de probatio  
 ne proposuisti. ff. de probat. l. si cyrogra  
 phum. ¶ Item aliqui dicitur mrimo  
 nium presumpum quando quis dat  
 fidem mulieri de matrimonio contra  
 bendo: postea sequitur copula carna  
 lis ⁊ contra istam presumptionem non  
 est probatio admittenda extr. de spon  
 sis qui fidem vbi de his in glos. nor. ar  
 ca huiusmodi ¶ Item quando ius pre  
 sumit aliquid ⁊ non statuit presump.  
 contra presump. recipit contraria pro  
 batione vt. xxxv. q. iij. extra ordinaria.  
 et extra. de testa. requisisti. et. ff. de do  
 nat. inter virum et vxor. l. quintus.

¶ Item cum ius presumit seu fingit  
 aliquid. ⁊ postea statuit supra psump.  
 et sicut. contra talem presumptionem  
 probatio non est admittenda vt per co  
 pulam carnalem presumit vir a condi  
 tione recedere in matrimonio. extr. de  
 sponsal. nec qui fidem. ⁊. c. commissum.  
 et. l. iij. distinc. fraternitatem. ¶ Item  
 presumpcio sequens elidit primam vbi  
 ff. de in integr. resti. l. diuus ⁊ extra qui  
 sibi sunt legi. transmissi. vbi de hoc.

¶ Item presumpcio violenta eliditur  
 per iuramentum quandoq; extra de  
 resti. et l. iij. et l. iij. vbi de his in  
 glo. hoc dicit. ¶ Item fortiori presump  
 tioni semper est stādum extr. de spon  
 sis. nec qui. ⁊. l. qui. sunt legitimi extra eod  
 titulo. afferre. vbi de hoc. ¶ Item pre  
 sumptio etiam violenta probatione in  
 duat extra eodem titulo afferre vbi de  
 hoc. ¶ Item presumitur ex preteritis  
 circa futura extra eodem titulo man  
 dara. ⁊. c. scribam. vbi de hoc. ¶ Item  
 presumitur quilibet bonus et dignus  
 nisi contrarium probetur extra eodez

titulo dudum in si. vbi de hoc Sed con  
 trarium est in casu. C. de probat. l. ex y  
 sona: q; presumitur quis in casu nō ydo  
 neus nisi probetur ydoneus. C. de his  
 qui ven. emp. ampe. l. iij. ⁊. C. de proba.  
 l. ex parte. ¶ Item de nullo piciumi  
 debet q; sit immemor sue salutis. j. q. vi  
 ti. scimus. ¶ Item presumitur in dubio  
 quis excommunicatus extr. de sentē. ex  
 com. cum desideres. §. secū de questioni  
 ¶ Item quandoq; presumitur potius for  
 nicatio quam mrimonium. xxx. q. v. a.  
 liter. ¶ Item psumere debet quis peiorē  
 vbi tutior esset via. ⁊ als pericul. anime  
 posset esse extr. de spons. iuuenis. vbi de  
 hoc. ¶ Item in iudicio presumitur quis  
 iustus ⁊ bonus nisi probetur cōtrariuz  
 lxx. distinc. si q; s. ¶ Item que esse inconti  
 nenti sunt psumentur in eccl. extr. de  
 elect. offic. vltra medium. vbi de hoc in  
 glo. presumitur aliquid. ¶ Item presu  
 mitur aliquid non latere in vicino q;  
 longinquo scitur extra eodem titulo.  
 quanto. vbi de hoc. ¶ Item omne  
 bonum factum recte presumitur actuz  
 Omne malefactuz persone presumitur  
 actum ar. extra eodē. titu. c. j. ⁊ vj. q. j. si  
 omnia.

## De primitiis.

**A**dendum est de primitiis quid  
 sit. vbi sint vande et quanta de  
 beat esse.

¶ Quid sit primitia. vbi  
 et quanta debeat  
 dari.



**D**rimitia est prima pars  
 frugū dño offerēda Itē  
 primitie vande sunt ex  
 precepto domini exodo  
 dicentis decimas et pri  
 mitias nō tardabit of  
 ferret alibi primitias frugum tuarum

## Summa monaldi

deseres in domum dei tui. ¶ Tres dan-  
de sunt ex constitutione ecclesie. xvj. q. j.  
revertimur. r. xvj. d. p. ieter hoc ¶ Tres  
ex autoritate sacri Johan. ex maiori tra-  
ditione introductus est qd qui plurimū  
dabant quadragesimā partem qui au-  
tes mīmonū. lx. r. inter. xl. r. lx. licebat  
offerre pro voluntate soluentis ext. de  
d. cims. c. j. r. hoc verum est in aridis. et  
liquidis in pecudibus vero primogeni-  
tum dabatur. sed hugo putans hoc du-  
rum esse. dixit qd deducendis dandū est  
vnum. r. si quis tot capita non habeat  
proportionaliter estimatio erit vanda.  
¶ Item laus. r. io. dixerunt centesimus  
esse dandum Sed dicendū est qd vbi cū  
q̄ consuetudo est qd nihil solvatur vel  
exigatur de his primitiis excusantur a  
peccato non soluentes dum cōsuetudo  
talis sine cōtraditione obtēta sit a tem-  
pore cuius non extat memoria ar. ext.  
de sepul. certficari ¶ Tres primine dan-  
de sunt sacerdoti prochiali. xvj. q. j. do-  
ctos quanta pars debeat dari habes  
superius diuersas opiniones r. ideo stā-  
dum est consuetudini vt dictum est.

### De principio quid sit.

**P**rinclpium est potissima pars rei  
eiusdem de re. au. l. j. ¶ Tres prin-  
cipali cassato intelligitur r. accessoriū eē  
cassatum ext. de fide instr. inter vbi de  
hoc. r. h. q. vi. §. si quis ex plurib<sup>9</sup> q̄ nul-  
lam obligationem facit accessoriū vbi  
nihil obligat principale vt in dicto ca.  
inter. cū suis cōcordantib<sup>9</sup>. r. cesso prin-  
cipali r. accessorium intelligitur esse con-  
cessum extra. de offic. deleg. papa. vbi  
de hoc.

### De priuilegijs.

**N**unc videndum est de priuilegijs  
quid sint. r. vnde dicantur. Quot  
sunt eius species. Quis possit eum con-  
cedere. Quanto tempore durat. Quis  
potest priuilegium interpretari et cui

datur priuilegium.

¶ Quis sit priuilegium r. vnde  
de dicatur: quot sint ei<sup>9</sup>  
species.

**P**riuilegiū est beneficiū cōtra  
commune indultū non enim  
priuilegiū nisi aliqd̄ scilicet specialē  
tra. de ver. sign. abbate r. de priuilegijs  
in his r. c. de thesauris. l. vna vel. r. v.  
xv. §. vult. ¶ Tres priuilegia dicuntur  
ges puuatorum. i. a iure cōmuni ex-  
prozum em̄ cū priuilegia. ¶ Tres priuile-  
gia singulorum fm̄ Job. non faciū lo-  
gem cōmunem. r. h. q. d. non exemplis.  
¶ Tres species priuilegiorū sunt vniuersū  
priuilegium aliud ḡnale aliud specialē.  
¶ Tres ḡnale priuilegium est qd cōspici  
vel collegio conceditur ext. e. r. cū r. p̄  
tare. r. c. si de terra. r. c. porro Similitudo  
si vniuersitati concedatur. xvij. q. iij. §.  
quis suadente r. de sen. ext. contingit  
de foro cōpe. si diligenti. ¶ Tres priuile-  
giū illud qd cōcessum est minoribus  
ecclesijs circa contractus vel quasi. r. ca.  
ca iudicia. ff. e. r. per totum r. ext. de iur.  
gr̄. r. est. Similitudo qd cōcessum est mi-  
nistris circa fidei iussione. ¶ Tres priuile-  
giatus in cuius priuilegijs cōtinentur  
hec verba. scilicet ad iudicium percepte  
berratis. talis exempt<sup>9</sup> est a iurisdic-  
tione episcoporum ex toto: sed si in priuile-  
gio continentur hec verba. scilicet ad iudicium  
percepte protectionis non ex hoc intel-  
ligitur iuri episcopi dyoce. aliquid esse  
subtractū ext. de priuilegijs receptimus  
vbi de his in glo. vbi cūq̄ r. in alia glo.  
licet papa. r. c. ex parte. talis precario pu-  
ru. valet sicut confirmatio in forma cō-  
muni cum aliqua reuerentia plus do-  
betur vel quā alijs r. forte papa cū  
moueretur pro eis cum iniuste graua-  
rentur ad litteras concedendas argu-  
extra eodem titulo. r. receptimus. r. v.  
de hoc in glo. licet papa. ¶ Item



Quid sit priuilegiū ⁊ nri dicat ⁊ quot sicut eius spes. Fo. cxxij.

**C**Item si monasterium priuilegiatur  
cuius oibz que possidet tempore priui-  
legij concessi. nō dicit priuilegiatū quo  
ad postmodū acquisita nisi de hoc in  
priuilegio caueatur. et. e. t. cum capella  
vbi de hoc in glo. quod colligit. **C**Item  
si monasterium est exemptum cū om-  
nibus capellis suis. ⁊ postea tempore  
precedente acquirit alias capellas: tūc  
distinguidum est an acquirat nouas  
capellas priuilegijs accessorias an q̄ prin-  
cipaliter sūt ab alijs omnibz segregate  
in primo casu participant eodem pri-  
uilegio in sc̄do vero nequaquā. arg. ff. de  
lib. leg. l. vlti. §. gaio. ⁊ ff. de leg. h. l. vxo-  
ria. §. ⁊. l. cum quis in fi. ⁊ et. e. t. cum  
capellas. Sed huic decreta. videtur cō-  
tra. xv. q. i. ff. nostre et. r̄. q. h. cognoui-  
mus quia vna ⁊ eadem res non debet  
duplice iure censerī. et. de decimis cum  
in tua fed non obstat predicta quia q̄-  
tum ad capellam istam sunt liberi ab  
episcopo. et in hīs que spectant ad ip-  
sam. Sed in his quibus sub sunt ep̄o  
non sunt exempti ⁊ ideo diuerso iure cen-  
sentur quo ad diuersa non quo ad idē  
sic potest quis habere plura domicilia  
extra de foro compe. ex parte ⁊ quo ad  
missos potest censerī vno iure ⁊ quo  
ad aliud alio. ⁊ sic exemptus potest iud-  
dicari ab episcopo loci sed nō in hīs in  
quibus exemptus est propter dicit et.  
de priuilegijs hec tuaruz ⁊. c. cum capel-  
larvbi de hoc in glo. q̄ tollitur. **C**Item  
licet sit datum priuilegium capiti non  
tamen eo ipso datum est membris ni-  
sī de hoc caueatur in ipso. et. e. t. cuz ca-  
pella ⁊. c. et ore circa finē vbi de hoc in  
glo. ergo licet. **C**Item priuilegiatus ⁊  
exemptus quo ad personas. si tamen  
possider rem non exemptaz subicitur  
episcopo ratione illius rei. et. e. t. cum  
capella. ⁊. c. qm̄ vbi de hoc in glo. similis  
interpretatio ⁊. c. et ore in fi. **C**Item ⁊  
dinarius potest punire exemptos cuz

publice delinquent sed pro leuibus et  
nummis non potest eos punire nec ex  
communicare sed si aliquis eorum in-  
famatus esset nō posset ad purgandū  
per episcopum compelli. Quidā tamē  
dicunt q̄ nullo modo ep̄s potest exem-  
ptos punire. quia papa hoc sibi spe-  
cialiter reseruauit sed ⁊ lo. distinguit ita  
si priuilegiatus delinquat circa rē non  
exemptam vt contractu vel maleficio  
adultecando vel hominem occidendo  
et similia. talia delicta potest punire  
episcopus loc quia ⁊ sit persona sit exem-  
pta res tamen in qua delinquit nō est  
exempta cum et ita quasi ratione rei  
non exempte sortitur forum. et. de fo-  
ro compe. vlti. Si vero delinquit circa  
rem exemptam. s̄z male gerendo se in  
officio suo vel in alienando res in eccle-  
sie titul. a solo papa punitur quia in  
his exemptus est. vbi vero factum pre-  
iudicium asserre nō exemptus ibi ep̄s  
punit eos vbi factum non preiudicat  
non exemptis tunc secus. et. e. t. cum  
capella ⁊. c. tuarum vbi de his in glo.  
sic ergo videtur nisi aliud specialibus  
in priuilegijs cauetur et aliud seruetur  
et. e. t. porro. **C**Item si priuilegiatus  
est semel semper intelligitur priuilegia-  
tus. quia priuilegia perpetua sunt nisi  
perdantur. et. eodem titu. c. vlt. vbi de  
hoc in glo. sic ergo patet ⁊. xv. q. h. c. j.  
et. h. **C**Item priuilegium in quo poni-  
tur verbum generale ⁊ indiffinitē pro-  
latum ad futurum extenditur. Sed vbi  
generale verbum ponitur. extenditur  
ad omnia appellatiua. et. eodē tit. qz  
circa in fi. vbi de hoc in glo. argu. q̄ in  
prin. ⁊ de decimis ex multiplici. **C**Item  
priuilegia videlicet etiam si ponantur  
in eo verba que cōditionem importa-  
re videntur quia tunc priuilegia inter-  
pretari debent. extra de ver. signi. abba-  
te circa fi. **C**Item licet aliqui recepti  
sint sub protectione dñi pape. per hu-

ius priuilegium non sunt exempti: pa-  
rum valet ext. co. tit. ex parte. h. vbi de  
hoc in glo. sic ergo. ¶ Item priuilegiū  
innouatum nisi plus iuris habet s; cō-  
seruat antiquum. ext. co. ti. quia inten-  
tionis vbi de hoc in glo. hic pr. ¶ Itē  
priuilegiatus vel exemptus siue aut nō  
hūi te dyoce. episcopi licentia ecclesiam  
edificare non debet ext. co. ti. tuz olim  
h. vbi de hoc i glo. nota q; ecclia. ¶ Itē  
delinquentes maxime circa rem nō. ex  
empram nullo priuilegio vri debent.  
quin puniantur ratione delicti in au-  
ten. de inquil. prin. §. q; si delinquen-  
tis priuilegiū namq; prerertu non de-  
bet auctoritas crescere flagitiorum. C.  
de priuile. scola. l. h. lib. xii. ext. co. r. tua-  
rum vbi de hoc in glo. sic ergo videtur.  
¶ Item priuilegiari sunt predicatorēs  
et minores in multis articulis qui con-  
tinentur. ext. de concef. prela. nimis ini-  
qua et nimis praua. ¶ Item priuilegia  
te sunt et exempte res ecclesiastice et nō  
debet de ipsis alia collecta dari vel exa-  
ctionibus secularibus nisi prius domi-  
nus papa requiratur. ext. de immu. ec.  
aduersus. Nota etiam q; bona clerico-  
rum et ecclesiarum gaudent eodem pri-  
uilegio. in predictis nisi in culpa clerici  
sint culpabiles quia tunc eorum bona  
subiacēt statutis patrie. ext. de vi. et ho.  
cleri. c. vlti. in glo. ¶ Item priuilegiari  
sunt predicatorēs et minores i multis  
articulis qui continentur: ext. de excef.  
prela. nimis iniqua et nimis praua. vbi  
tunc enim moriantur sine parrochia  
lis iuris preiudicio cō altari vicinova-  
leant celebrare quis eis licet sine lumi-  
ne prelatorum. ext. co. ti. in his. ¶ Itē  
templarij et hospitalarij cisterciensis et al-  
bi monachi hoc priuilegium habent vt  
nō soluant decimas de his terris quas  
proprie manibus et sumptibus colunt  
ext. de decimis ex parte. sed hoc hodie  
est restrictum. ext. de decimis nuper.

¶ Item priuilegium habent leprosi  
vbi cumq; simul fuerint sub communi  
vira congregati q; ecclesiam cum cū-  
terio sibi construere et proprio valeant  
gaudere priuilegio sine contradictione  
aut permittatur. et de hortis et terris  
fecibus animalium suorum quos nu-  
trunt decimas soluere non cogantur  
ext. de ecclesijs edificandis cum dicar.  
¶ Item est priuilegium omnisi regu-  
larium conuentualium q; si quis ma-  
nus violentas iniiciat in cōfratrem ad  
curiam non mittatur. ext. de senten. ex.  
monachi. r. c. cum illorum. ¶ Itē com-  
petit monialibus et templarijs et ho-  
spitalarijs qui possūt absolui ab abba-  
tibus et prioribus suis nisi fuerit eno-  
mis excessus. ext. de senten. ex. canoni-  
ca. r. c. cum illorum non monialiter  
ab episcopis absoluantur etiam si sunt  
exempte. ext. de senten. ex. com. de mo-  
nialibus vbi de hoc in glo. impeditur.  
¶ Item templarij et hospitalarij cum  
ad ecclesiam veniunt interdictū nō nisi  
semel in anno ad ecclesiasticum officium  
admittantur. Sed nunquid hoc fiet in  
aduentu vnius vel plurium et si vnus  
cuiusprimi vel maioz. dicendū q; hoc  
fiet in aduentu illius qui hoc priuilegio  
vri nolet. quo vterte illo anno nō est  
priuilegio locus. et hoc in vna tantū ec-  
clesia ciuitatis ext. de priuile. cum et plau-  
rare. §. q; si templarij. nec tunc ibi sepe-  
liantur corda defunctorum nisi fuerint  
fratres ipsorum qui sepeliri possunt in  
ecclesia interdicta. Si non sunt excom-  
municati vel nominati interdicti in  
in dicto. §. nichil. vbi de hoc in glo. nisi  
fuerint. r. c. vt priuilegio. §. illud. ¶ Itē  
priuilegium est casu sibi collecti quosdam  
quosdam et maxime religiosi q; si in pri-  
prio solo capellam contruxerint nō so-  
lum ius patronatus acquirunt. q; in  
prestando consistit si ecclesia in omni-  
bus temporalibus est eis subiecta. r. g.



extra de iure patro. nobis. ¶ Item priuilegium q̄ habent quidam vt tempo re generalis interdicti liceat eis siue cō fratribus suis nō excommunicatis vel interdicitis nominatim ecclesiasticam concedere sepulturam de quibus fra tribus intelligendum sit quare ⁊ dicen dum q̄ de illis intelligendū est qui tra diderunt se ⁊ sua diuino obsequio dan do maiorem partem bonorum suorum ⁊ mutando habitum secularem licet ex toto non habeant habitum mona chales siue in ecclesia seculari siue in re gulari. quia ex toto translati sunt in fo ro ecclesie. et ideo ecclesiastice persone censentur et ecclesiasticam habēt inu miratē. xvij. q. iij. quisquis. ⁊. xij. q. i. duo. tales enim gaudere debent priuilegio illorum quorum vitam et religio nem assumunt. extra. de statu. mo. re. colentes et de senten. excom. nō est du bium vbi de hoc in glo. ita eodem et re note. ¶ Item si predicti confratres se omnino non reddant sed in propicia tibus suis omnino duxerentur remo uendum propter hoc ab episcoporum suorum sententia nullatenus eximan tur sed eis faciant sicut de parrochia nis suis extra. de priuileg. cum et plan tate. §. confratribus vbi de hoc in glo. si. j. eo. tuarum ⁊. cap. vt priuilegia cir ca medium verb. de hoc in glo. quid si medietatem. ¶ Item huius cōfratres q̄dā in domibus suis morantur po tēt eos episcopis compellere ad iura sibi integre persolueda quia non suf ficit sola receptio nisi se contra transa ctio plena. x. r. i. quest. ij. si quis iam ⁊ ext. de priuileg. ca. penult. vbi de hoc in glo. et ita non sufficit. ¶ Item priuilegium religiosi de suppressa voce tempore ge neralis interdicti diuina officia celebra re queūt. qualiter intelligitur illud sub missa voce. extra. de peniten. q̄ iure. §.

licet dicendum q̄ legendo ⁊ non cātan do. vel si cantando aut legendo ita ple ne hoc dicant vt ab alijs qui extra ecclē siam sunt audiri non possunt. §. of. ¶ Item priuilegium speciale est q̄ per sone conceditur et extinguitur cū per sone. vñ. quest. j. petiti. et. ff. de regulis iuris. l. priuilegia ⁊ ext. de restitu. spolia cum venisset. ¶ Item nulli dicenti se habere priuilegium creditur nisi prius illud ostendat extra. eodem titu. porro vbi de hoc in glo. ⁊ sic de offi. deleg. cum in iure.

¶ Quis priuilegium con cedere possit ⁊ quanto tem pore durat.



¶ Priuilegium concedere e potest papauel impera tor: qui sunt supra iuras iuribus nō ligantur et de consec. preben. ppo. ut vt. C. de legi. ⁊ cōsti. m. In am digna. ¶ Item priuilegium concedere possum archiepiscopi et epi scopi arg. ext. de his que si. apcla. quan to et de pe. et re. nostro. vbi de hoc in glo. nota q̄. et de iure patro. null. §. ¶ Item priuilegium in quo episcopus de consensu. ca. remittit monasterio de cimas omnium possessionum suarum simpliciter. per verbum generale et in diffinito: prolatum extenditur etiam ad decimas possessionum postea acquisi rum. extra de priuilegijs q̄ actu. circa si. vbi de hoc in glo. arg. q̄ ⁊ de decimis ex parte. si qui ramen et transactione vel pacto decimas solvere tenerentur non absoluantur propter priuilegium de decimis non soluēdis nisi hoc exprē matur in ipso vel nisi enormiter ledi tur ecclesia parochialis: vel nisi sol uentes eas facimus contra priuilegio um suum. extra. de decimis et multū

plici. r. c. substantiā r. c. si de terra vbi de  
 hoc. ¶ Item p̄uilegium datum cleri  
 cis vel laycis ab iperatore de decis nō  
 soluendis iud. r. c. de decimis tua. l.  
 vbi de hoc. ¶ Item p̄uilegium liber  
 tatis potest dari a rege quo ad tēpo  
 ralem iurisdictionē. r. c. de restit. in in  
 reg. auditis r. heri. di. in y. do. ¶ Itē  
 p̄uilegium datum ad agendum tan  
 to tempore durat. q̄to tempore durat  
 actio super qua p̄uilegium indulge  
 tur. C. de in offi. resta. l. si quando r. c.  
 de elec. ecclesia nostra. ¶ Item si p̄ui  
 legium concedatur ad excipiendū per  
 petuo durat quia que temporalia sūt  
 ad agendum sunt perpetua ad excipiē  
 dum sed si agatur r̄ is cui competit ex  
 ceptio ex p̄uilegio non excipiat s̄r ei  
 p̄iudicium quo ad illum actū de quo  
 agitur. C. de episcopis. et clerici autē.  
 presbyter. r. C. de excusa. tu. voluntarie  
 Sed si agatur de iure eius rei sup̄ qua  
 p̄uilegium est concessum r̄ excipiatur  
 de p̄ui. ac iudicio exhibeatur r̄ iudex  
 sententiam ferat contra illud. tunc p̄i  
 uilegium reprobasse videt. Si vero nō  
 fuit exhibitus p̄teritu p̄uilegii de no  
 uo reperti non debet sentētia retracta  
 ri vt extra de senten. r̄ re. iudi. sub ora  
 in fine r̄ tunc fit iudicium in perpetuū  
 sententia transente in rem iudicataz.  
 ¶ Item si quis ex. iudicium tāto tem  
 pore contra p̄uilegii veniat nō vtens  
 p̄uilegio vt mibi simile fit ipsum p̄u  
 uilegium renunciaffe. puta spacio. xxx.  
 vel. xl. annorum vel artiori vel curtiori  
 vel posteriori parit p̄uilegium imper  
 petuum r̄ sic intellige. r. c. eo. ti. accedē  
 dentibus r. c. si de terra r̄ hec vera sunt  
 in p̄uilegio adius concessū hoc est ad  
 agendum vel excipiendum. ¶ Item si  
 p̄uilegium datur ad faciendum r̄ im  
 petratōr non vitur eo per spacii. xxx.  
 annorum perdit illud. ff. de nundinis.  
 lege. j. ¶ Item p̄uilegium concessum

ad factum perditur vnico actu contra  
 rio. r. c. de constitu. cum accessissent  
 de preben. pro illorum vbi de hoc i. glo.  
 et ita qui semel. r̄ de p̄uul. si de terra  
 vbi de hoc. ¶ Item p̄uilegium perit  
 tur vnico actu solum quando q̄. si dicit  
 te agatur contra ipsum. r. c. de p̄uul.  
 accedentibus vbi de hoc in glo. r̄ sic p̄  
 Similiter perditur p̄uilegium a quo  
 non vitur eo per. xxx. vel. xl. annos q̄  
 contra p̄uilegiiu potest p̄scribi. r. c.  
 de p̄uul. accedentibus vbi de hoc in glo.  
 et sic patet. ¶ Item p̄uilegium et lo  
 ges per disuetudinem abrogant. ff. de  
 legi. l. de quibus quia p̄uilegii et res  
 de facili redit ad ius cōmune. ff. de pal.  
 lege si vnus. §. q̄ si non totū r. c. de p̄  
 uileg. accedentibus vbi de his in glo.  
 ¶ Item p̄uilegiuz perditur q̄n quis  
 abutit eo. r. j. q. in. in p̄uilegii r̄ l. i. in  
 di. nisi. sta. Similiter perditur per  
 licium ciuim. r. v. q. h. ita nos. ¶ Itē  
 laycus perdit p̄uilegium ab ecclesia  
 vbi datum quādo non obseruat illud  
 propter quod datus fuit. r. j. q. in. p̄uile  
 gium r̄ hem. di. §. verum. Similiter si  
 scilicet contra p̄uilegii facit vel com  
 mittit enorme scelus cēsurā ecclesiasticā  
 cam mutilando vel simile r. c. de dec  
 mis suggestum r̄ de p̄uilegii ad au  
 dientiam. r. v. q. j. i. q̄ periculosum.  
 ¶ Item p̄uilegiuz ecclesie in hoc est  
 vitare. nondum sibi tradita diuina eius  
 acquirat. r. c. de consue. ex luterio vbi  
 de hoc in glo. si a nobis r̄ hoc maxime  
 in decimis tenet. r. c. de decimis tua. l.  
 vbi de hoc. ¶ Item tollitur p̄uile  
 gium prius per posterius si in post  
 riori fiat mentio de primo al. non est  
 de excep. veniens r̄ de offi. de leg. ex par  
 te quidam tamen dicunt q̄ posterius  
 tollit prius etiam si non faciat mē  
 tionem de ipso q̄ non est concedendū  
 ¶ Item p̄uilegium tollitur per p̄u  
 priam et expressam renunciationem



Qui pōt priuilegiū interpretari ⁊ cui dat priuilegiū. **So. cxxv.**

extra de decimis suggestum ⁊ ext. co. r. dilecti. ¶ Item papa non dat priuilegium vt eo in p̄iudiciū alterius quis vtatur extra de offi. or. licet ⁊ de priuileg. quia intentio eius vnde si priuilegium incipit alteri esse iniuicium ⁊ nimis graue. perdatur tunc ext. de ver. signi. dilectio. vbi de hoc in glo. nota q̄ ⁊. c. abba. te. ¶ Item priuilegium vel indulgentia que ius alterius in totus abforbent non valet ad ius commune debet reduci. C. de p̄ci. impera. offeren. l. quo cum. argu. ext. de ver. signi. dilectio vbi de hoc in glo. nota q̄ ⁊. c. abba. te. ¶ Item priuilegium alicui concessum q̄ aliter ei comperit de iure cōmuni parū val. aut nichil nisi q̄ cōsueuit aliquando plus timeri. ext. de ver. signi. dilectio. vbi de hoc. ⁊ de hereti. s. aduersus. ¶ Item licet suspendatur priuilegium quādo ad tempus propter delictum impetrantis. nō tamen expirat p̄. q. v. iuratos ⁊ arg. ext. de vita. ⁊ ho. d. r. ca. vlti. vbi de hoc. ¶ Item priuilegium ⁊ indulgentia que impetrātur tacita veritate vel suggesta falsitate. nō valent ext. de respō. super litteris vbi de hoc ⁊. c. cum ad co. ⁊ de elec. dudum. h. et de decimis ex multiplici. ¶ Item perditur priuilegium quando quis in arbitrium compromisit q̄ sibi ex priuilegio competebar. ext. de p̄scrip. cum olim vbi de hoc. ¶ Item priuilegiū renūciare videtur qui allegat super eadem causa p̄scripcionem. ext. de p̄scrip. auditis vbi de hoc in glo. sic ergo abbas. et. xxxv. q. j. cum renūciatur. Similiter si super eadem causa vritur iure cōmuni. ext. de priuileg. accedenti bus. vbi de hoc in glo. sic patet ⁊. c. si de terra. ¶ Item priuilegium tollitur per sententiam sicut per p̄uentionē ext. de decimis ex multiplici vbi de hoc. ¶ Item eodem priuilegio quo ad quēdam censentur membra apud se non quo ad

omnia ext. de p̄scrip. cum nisi liceat ⁊ de cogna. spiritali super eo. ¶ Item priuilegium factum religiosis de decimis non soluendis. perditur si ecclesia per ipsum fuerit enormiter lesa. ext. de decimis dilectus fili. vbi de hoc. ⁊ de ver. signi. quid per nouale. ¶ Item p̄uis datur eis priuilegium de decimis non soluendis. de laboribus suis. non tamē extenditur ad conductitias possessiones ad firmas. ext. de decimis dilecti vbi de hoc in glo. forte. ¶ Item nec ad possessiones alibi datur. ext. de decimis licet vbi de hoc in glo. ad hoc. ¶ Item priuilegiari ⁊ alij religiosi non possunt ecclesias ⁊ decimas de manu laycorum recipere absq̄ consensu episcoporum ⁊ si quasi recepisset dimittere debent. ext. de priuileg. cum ⁊ plantare. circa prima p̄is vbi de hoc.

**¶ Quis potest priuilegium interpretari et cui datur priuilegium.**

**P**riuilegium ecclesie ratione non debet per alium interpretari nisi per papam quia eiusdem interpretari cuius est ⁊ cōdere. ext. de senten. ex. i. vbi de hoc ⁊. r. j. q. j. s. ex bis ⁊. C. de leg. l. vlti. ¶ Item quando verba priuilegij clara sunt et non obscura. potest tunc dicere iudex priuileg. obstat vt non obstat. arg. ext. de fide instru. accepimus. ¶ Item priuilegium in sua forma tantum seruari debet. et nō vltra extendi. ext. co. sit. p̄o. vbi de hoc. ⁊. c. accepimus. ¶ Item cum episcopus agit cōtra ecclesiam iure cōmuni. ⁊ ecclesia se dicit. exemptam ⁊ super hoc priuilegij producit. de tali priuilegio non potest iudicari nisi per papam. et iudicium alterius super ipso nullum erit. ext. de re. sta. in integ. cum venisset ⁊ de sen. et re. iudi. suborta et. de elect. constitutus.

**¶** Item privilegio indulgentis libertatis privilegiatus sine sententia romani pontificis renunciare potest ext. de arbitrio cum tempore. Sed ubi verba privilegij sunt ambigua. ordinarius vel delegatus iudicare nisi potest ext. cod. r. vt privileg. r. de sequestra. ad hoc. r. de senten. excom. inter alia. **¶** Item privilegium principis est largissime interpretandum. extra de verb. signif. olim. et cap. de litteris quibus cum multa in fi. **¶** Item aliquid privilegium concedere debet. alias esset inutile quod est inconueniens ext. de privileg. in his. **¶** Tres qui stricte privilegij interpretatur infamiam incurrit. C. de leg. l. ii. **¶** Item qui privilegium alterius non seruat non est ab alijs privilegium eius seruandū ext. de ap. an. sit. **¶** Item qui non seruat privilegium sibi concessum alijs non tenentur seruare illud. ext. de senten. excommu. ad audientiam r. argumē. ext. de prin. perit. vbi de hoc in glo. non debent. **¶** Item cum privilegia omnia perpetuo sint seruanda. xxv. q. ii. c. j. r. ii. tamen privilegium non derogat iuri alterius nisi hoc exprimat et de ipso specialem faciat mentionem ext. de decimis dudum. r. de offi. del. super eo vbi de hic. **¶** Item privilegium non datur collegio quod nōdum existit. ext. de spon. impu. ad dissoluendū vbi de hoc in glo. benedicit. r. de eccle. edif. ad a. **¶** **¶** Item privilegia destruitur loco r. re. privilegata destructis. ext. de ver. signi. abbate in fi. vbi de hoc in glo. arg. quod si. r. de noui. op. nun. c. ii. vbi de hoc. **¶** Item privilegiati tenentur excommunicatos et interdictos vitare privilegio non obstante. extra. eodem titu. cum r. plantare. §. j. vbi de hoc r. c. vt privileg. et de senten. excommu. nulli. **¶** Item privilegium quod habent aliqui quod excommunicari non possunt extenditur etiam ad communicantes et participantes cum eis. qui et ipsi excommunicari non possunt ne fraus privilegio fiat. quia si ego excommunicari non possim ergo nec qui comunicat mecum. extra. de privileg. quando vbi de hoc in glo. et sic patet. **¶** Item privilegium super re litigiosa non potest impetrare de nouo. extra. de re. tu. spol. vbi de hoc vt lite pendē. cap. j. et vlti. **¶** Item eodem privilegio gaudere debent res ecclesiarum r. res clericorum. r. q. ii. ecclesiarum seruos et argu. ext. de vita. r. ho. clerici. ca. vlt. vbi de hoc in glo. benedicit. **¶** Item privilegij claustralium cum perit vt aperte exhibeat aduerse parti in claustro eorum non in alio loco securo intra certus tempus inspiciat ipsum cum. r. personis. r. obicit quicquid vult dicere contra ipsum et iurabit pars aduersa quod calumniose nihil contra privilegium dicit nec alia capitula privileg. dicendū est ostēdi nisi tantum illud. ca. super quod questio mota est. extra. de fide instrum. accepimus §. vlti. vbi de hoc r. ca. contingit vbi de hoc. **¶** Tres privilegio clericali gaudet clericus yrozatus habens intentionem redeundi ad clericatum maxime si beneficium ecclesiasticū habet. r. non transfert se ad contrarium actum ad bigamiam vel homicidium et similia. quia tunc non gaudet privilegio clericali. nec cogi debet portare tonsuram et si non transfert se ad contrarium actus tunc debet portare tonsuram et ecclesiasticū beneficium potest habere. ext. de vita et ho. clerico. clerici. **¶** Item si clericus coniugatus nullum percipit ecclesiasticum beneficium nec habet spem redeundi ad clericatum non debet gaudere privilegio clericali. nec aliquid ostendere de clerico. nec debet compelli ad portandum tonsuram. extra de clerico. coniung. iob. vbi de hoc in glo. r. ca. ex parte. **¶** Item privilegium mihi da



tum q̄ valeam appellare dat michi li-  
centiam appellandi. vbi etiam nō gra-  
uaret. extra de resc. ca. j. vbi de hoc in  
glo. ista indulgentia. Sof. 2 de offi. dele.  
studuisti. ¶ Item p̄uilegia etiura nō  
sunt illis seruanda: qui p̄uilegia r̄iu-  
ra violant aliorum. extra. eodem titu.  
electi. i. vbi de hoc in glo. non sunt.

## De probationibus.

**N**unc agendum est de probationi-  
bus quid sit et vnde dicatur. Quis  
debeat probare cui et qualiter et quan-  
do sit facienda probatio.

De probationibus quid sit  
et vnde dicatur.

**P**robatio est s̄m̄ s̄o. rei du-  
per argumenta ostensio et  
et hoc descriptio licet locus  
habeat in his que proban-  
tur per instantiam dispu-  
tandi non tamen locum habet in his  
que in iudicio probantur. quia illa pro-  
batur per testes vel instrum̄ta et ple-  
rumq̄ per presumptiones violentas  
et iudicia vnde sic describi potest proba-  
tio est rei dubie per testes vel instrum̄-  
ta et plurimum iudicia et presumptio-  
nes ostensio. per plurimumq̄ ideo dici-  
tur quia si in causis pecuniarum que-  
libet presumptiones et iudicia probet.  
C. de fide instr. l. sicut et extra de pre-  
sup. per totus ita vt per eas si certe fue-  
rint. vel violente ad sententiam proce-  
dant. xxx. q. ii. cum dixit. et ext. de pre-  
sup. l. iteris. ff. de his qui sui vel alie-  
mitur. sunt. l. filium non tamen in cri-  
minatibus ad contemmandum suffici-  
unt. quia in criminibus ad penam ex  
presumptionibus procedi non debet.  
ext. de prescrip. l. iteras. et. ff. de penis.  
lege absentem. 2. ff. q. i. nisi essent iudi-  
ca indubitata et luce clarioza. C. de p̄-

ba. l. sciant. ¶ Item dicitur probatio a  
probe aduerbio quia probe facit q̄ pro-  
bat q̄ intendit vere nam p̄b̄sa. penas  
non probat cum euolat.

## Quis debeat probare.

**P**robare debet impetrator rescri-  
pti omnia premissa esse vera licet  
aliqua sufficienti ad probandum quā-  
do ponitur in res. bec clausula si est ita  
vel vbi premissa sint vera. ext. de rescrip.  
olim. ad si. vbi de hoc in glo. videtur ex  
go q̄ per. 2. ca. ex parte. h. ¶ Item nisi  
quis probet intentionem suam succū-  
bit. C. de rei. vend. l. vlti. ¶ Item pro-  
bare debet actor qui aliquid affirmat.  
ff. de proba. l. ci qui dicit quia negantis  
factum per rerum naturam nulla pro-  
batio. vj. q. v. actor. et ext. de elec. bone. i.  
et de renunc. super hoc. fallit tamē hoc  
in casibus quando negatiua implici-  
tam habet affirmatiuam de hoc Re in  
tractatu de negatiua. similiter fallit si  
prescriptio sit pro actore. arg. C. de pro-  
ba. l. siue possideris. ¶ Item fallit hoc  
in multis negatiuis probationibus de  
quibus inuenies in tractatu de negati-  
ua. ¶ Item incumbit aliquando pro-  
batio neganti cum nam negotiatione  
impugnari vnde cum quis negat homi-  
nem furiosum qui vera quemlibet es-  
se sane mentis p̄sumit. C. de codi. l. nec  
codicillos. 2. in. q. ix. iudicas. ¶ Item cū  
nemo credatur ita suppinus vt peccu-  
nias suas de facili iacret neganti debi-  
tum et asserenti eidem debitum solui-  
se sibi probatio incumbit. ff. de proba.  
l. cum in debito. §. si vero. ¶ Item si ne-  
gocium impugnet honestos neganti p̄-  
batio incumbit vt nullo casu. vt cū vxor  
neget acquisuisse aliquid de bonis vi-  
ri probare habet. aliunde acquisuisse  
ne incidat in suspicionem t̄mp̄e quest.  
ff. de donat. iter. viuum 2 vt. l. quintus

nunchus 2. C. et l. eria. Similiter ides est in prelato cũ queritur an de bonis ecclesie vel aliunde acquisiuit. C. de episcopis 2 clericis. l. sacro. 2l. aut. ubi signata licenti. ¶ Item cũ dicitur actori probatio incumbit pro actore large cõprehendas actorem et reum eripientem nam reus actor efficitur quandoq. ff. de proba. l. in excep. 2. C. eodẽ. titu. l. h. ¶ Item qui aliquid obicit electo confirmando vel cõsecrando pbare debet ext. de actu. super his. Super denũciator. promotor pcurator vel auditor inquisitionis ad cuius denunciationem commissa est inquisitio probare debet alioquin puniet ext. de actu. 2 inscrip. l. 1. vel. xij. extra de accusa. cum oporteat.

**C**um et qualiter sit facienda probatio.

**P**robatio facienda est iudici. h. q. viij. pluris 2. iij. q. iij. §. itẽ in criminali vt si testes 2. C. ob turpẽ causa l. 1. Sup hoc aduersario presente. C. de testa. l. si quãdo. §. si cura. 2 ext. de rest. spo. in nomine. ¶ Item probandũ est id q probatũ reuelat probantẽ. C. de pbat. l. approbationẽ vt si quis. ¶ Item probare debent duo quis ad alterum eorum sufficeret qui astringerit ad duo probanda. C. de rei ven. l. vlti. 2 hoc habes. ext. de pba. licet in glo. Similiter videtur 2 de causa pos. cũ ecclia. ¶ Item probari dõvtrũs quando deo cõiuncti mandant 2 neut sufficit. perse. ext. de p̄scrip. olim. sed si alterum per se sufficit ad remotiones alicuius tunc sufficit si aliter non probetur sp̄uis copulatiue illi duo mandentur. ext. de resp. ex parte conuentrensũs vbi de hoc in glo. sed nunquid 2. c. vlt. ¶ Item quilibet tenetur pbare q̄ alteri obicit. quia ei qui vis dicit probatio incumbit. ff. de proba. l. h. ¶ Item semel sufficienter pba

tum amplius reprobari non potest. ff. de adulte. l. s̄vros 2 ar. de spon. impu. continebatur vbi de hoc et. xxxij. q. viij. horrendum. ¶ Item probationũ species sunt. vi. probationes. h. euidentiõres ille sunt quasi per euidentiã re ext. de elec. bono. l. circa mediũ 2 de a. euiden. 2 de coha. clerici. 2 multi. nostn et. c. vlti. Similiter cum quid ita est notorium. q̄ nulla potest tergiversari cellari vt in dicitis. c. euidencia. 2. a nostra vbi de hoc. Similiter per famam vt. iij. q. iij. §. item in criminali. ver. ¶ Item sepe. ext. de testa. tam ex litteris 2. c. quoniam epipha. ¶ Item per presumptionem. xvij. dist. peruenit. xlij. distin. mulieris 2 ext. de cohab. clerici. 2 multi. si quisq̄. Similiter per iuramenti delationem. xvij. q. iij. dilectio ff. de turciruran. l. manifeste. 2. §. dero. l. in bone fidei 2 ext. co. ti. sicut. Similiter per instrumenta. ext. de fide instr. per totum. ¶ Itẽ probatio legitima fit sine per testes siue per confessiones factam iniure. ext. de testam. spo. cum ad sedem in fi. 2 ar. de ver. sig. forte vbi de hoc in glo. arg. atq. ¶ Item quidã melius probantur per instrumentũ q̄ per testes quẽdã comodo ext. de pbat. vbi de hoc in glo. sic ergo testes pferuntur instrumento. extra de fide instr. cum Job. aliquando in instrumentum. ff. de proba. l. sensus. 2. l. cum in debito. §. vlti. aliquando de quibusdã testibus et instrumentum. C. de fide instr. l. in exercẽdis qualiter autẽ ista diuersitas intelligatur habes in p̄dicta glo. sic ergo testes. ¶ Item probare debet actor suam intellectionem post lit. con. reus non probabit exceptiones peremptorias postq̄ actor suam intentionẽ probauerit. C. de excep. l. siquides. 2. C. si tenent. cer. non pos. l. peremptorias. ¶ Item probata intentiõ 2 exceptiõne replicatio debet probari vel similis



excipiens et replicans pvent. ita tamē  
 vt posterius probans. non didicit testi-  
 ficata prioris alioquin secus. et hoc in-  
 tellige numerū esse per testes. secus si p  
 instrumenta. extra de prescrip. illud. et  
 de renun. super hoc et de fide instru. cū  
 dilectus. ¶ Item in duplicibus iudici-  
 bus vtras pars probat extra eodem ti-  
 tu. et litteris. Similit probatur aliqd  
 per aspectum. extra eo. titu. proposuisti  
 et. ff. de vetre. inspi. l. j. in princ. ¶ Itē  
 probatur limitationes dioceſ. et eccle-  
 ſiarum parochialium per libros anti-  
 quos et libros censuales similiter et cen-  
 sus extra. e. titu. cuz causa. et de prescrip.  
 ad audientias. Similiter per instrumē-  
 ta priuata ex archino pu. pducta. C. de  
 fide instru. in aut. ad hoc. et. xxx. q. j. per  
 uenit. ¶ Item probantur qd ad breui-  
 tatem notarij. defuncti. vnde complen-  
 da est ad instrumentum publicum re-  
 ducenda extra de fide instru. capitu. vi.  
 ¶ Item probandi facultas neminem  
 arcada. iij. q. vj. §. tria. nisi si quis. ex-  
 tra de rest. signif. ¶ Item pbandi on?  
 transfertur quadoq; ad reus propter p-  
 sumptionem et fauorem. extra de pro-  
 curato. ex insinuatione. vbi de hoc l. gl.  
 ar. q. et de iureiur. capitu. vlti. vbi de b  
 in glo. nota q. ¶ Itē probatur admis-  
 ſio priuile. vel instrumenti per iuramen-  
 tum amittentis. C. de fide instru. l. vlt.  
 et tunc oportet eum probare non solū  
 amissionem licet etiam tenorem priuile-  
 legij. vel instrumenti et etiā q fuerit sine  
 aliquo vicio falsitat. ar. extra de priuile.  
 cum olim. vbi de hoc in glo. hoc est no-  
 ta dignum. ¶ Item amissio rerum cō-  
 tra ptozē siue possessozē pbat p iura-  
 menti amittētis. C. nu. iij. l. si qñ et cē  
 q met? cā. c. vi. r. ij. q. j. in primis simili  
 modo pōt pbari amissio iſtarū ad dele-  
 gatos et reoz illarū r q fuerint sine vi-  
 cio ſtitaris r b p bonos testes. r discres-  
 os ar. et de priu. cū oī vbi de hīs i gl. b

est no. ¶ Itē que agunt in capitulo p  
 illos qui de capitulo sunt debet. r post  
 sunt probari ext. eo. ti. tertio vbi de hoc  
 in glo. nulli creditur r de testi. veniens  
 in fi. vbi de hoc in glo. q. ij. in capitulo.

#### De procuratoribus

**N**unc agendum est de procuratore  
 Quis dicatur procurator. r quali-  
 ter constitatur Et quis instituat. r qd  
 instituat. Et de procuratorio man-  
 dato. In qua causa dantur procurato-  
 res. De reuocatione procuratoris.

#### Quis dicatur procurator et qualiter constitatur.

**P**rocurator hic est qui negocia a  
 Quena mādato sibi a dño facto ge-  
 renda gratuito suscipit r in iudicio ad-  
 ministrat negocia plura vel vnus. ff. de  
 neg. ge. l. iij. §. negotiorū et. ff. de vi. bo.  
 rap. l. iij. §. ait. r. ff. de pcurato. l. j. Simi-  
 liter dic. t pcurator ad negocia. ff. man.  
 l. si numerandi. §. j. ¶ Itē procurator  
 constituitur mandato generali vel spe-  
 ciali. ff. e. r. l. j. Sunt tamen quedaz per-  
 sone que sine mandato admittuntur ad  
 agendum. ff. e. r. sed hec persone. Simi-  
 liter ad impetrandum extra. e. r. nō nul-  
 li in fi. q intelligendum est in cōiſcis  
 cognatione carnali vsq; ad quartū gra-  
 dum ext. de consang. r affini. nō debet.  
 et. C. de episcopis r cleri. in anten. licen-  
 tiam. ¶ Item procurator cōstituituro  
 vero dño tñ. ff. eod. rit. v. l. j. r tunc nō  
 ipse sed dñs de ca lum p. debet iura.  
 C. de iura. calumpn. l. ij. §. si neutema  
 ¶ Itē proprie sumpto vocabulo: nō  
 constituitur procurator: sed syndicus si  
 ue actor a collegio seu vniuersitate p m-  
 leges. C. de episcopis r cleri. l. omnes. §.  
 nihilominus Sed fm canones pcura-  
 tor: bene constituitur ab vniuersitate  
 seu collegio r tunc procurator: r nō col-  
 legium de calumpn. debet iurare et iura

## Summa monaldi.

de iuramento calump. euz causam. vbi  
 de hoc in glo. hoc pts. ¶ Item cum pre  
 lati suo nomine non ecclesiarum conue  
 niuntur tunc procuratores agere et de  
 fendere possunt. i. aut. de sancti. episco  
 pis. §. si quando. ¶ Item procurator ad  
 iudicium non constituitur procurator nisi  
 si lit. contest. cum iam dñs lit. est effectus  
 C. eo. titu. l. nec tutorem nisi sit procu  
 rator: in rem ipsam. qz et ante litem co  
 test. constituere potest. C. de donat. l. il  
 la. sed procurator ad negotia procura  
 torem instituit quos. ff. manda. l. si pro  
 curatorem. §. j. ¶ Item si procurator gra  
 tis mandatum suscipiat. et postea dñs  
 causa remunerandi laboris aliquid ei  
 donet nichilominus actio erit mandati.  
 C. eo. titu. l. item. Sivero propter mer  
 cedem suscipiat non gratuito: sic est of  
 ficio merces. ff. mandari. l. j. §. h. ¶ Item  
 procurator potest procuratores facere  
 ad negotia procuranda maxime si hoc  
 in mandato procuratorio continetur. ff.  
 manda. l. si procuratorem. §. j. et. ff. de  
 nego. gest. l. si quis manda. ¶ Item ge  
 neralis procurator non sufficit ad im  
 petrandum litteras. nec ad transigen  
 dum. sed queritur sup hoc speciale ma  
 datum. C. de transac. l. transactionis et  
 extr. de rescrip. nonnulli. ad fi. vbi de hoc  
 in glo. sic ergo. ¶ Item procurator co  
 stitui debet non solum ad agendum sed  
 ad respondendum aduersario si recue  
 niat eum. als si non defenderet de nega  
 retur et actio. ff. e. tit. l. i. i. i. §. pena.  
 et extr. eodem titu. petito. vbi de hoc in  
 glo. sic pts. ¶ Item potest constitui pro  
 curator ad vnum negotium vel ad plu  
 ra ad litem presentem vel futuram in  
 diem. vel ad diem. vel in perpetuum pu  
 re vel sub conditione absens vel presens.  
 ff. eo. titu. l. j. et. sequentibus et extr. eo.  
 titu. non in fine vbi de hoc in glo. ad fi  
 sentes. ¶ Item procurator vnus vel plu  
 res constitui possunt. sed quando pro

curatores plures in solidum dati similes  
 concurrunt ad litem contesta. tunc in  
 dex eligere potest magis ydoneum ne  
 inconueniens et repugnantia contigat  
 et si ageret rere et vnus negaret q  
 alter concederet et e contrario. ff. de accu  
 l. si plures. et ff. de administ. tuto. l. dile  
 cto. in fi. ¶ Item si plures sunt dati si  
 mul in solidum portio est conditio occu  
 pantis. ff. eodem titu. l. pluribus. et illi  
 tñs dicitur ius occupare qui pmo ad sen  
 tentiam venit. ff. de opti. inc. l. si vero.  
 Sed si non sunt in solidum dati et simi  
 liter: tunc neut agere vel defendere  
 potest sine reliquo et tunc simul sunt  
 admittendi sicut videntes qui dantur  
 sine clausula illa. qz si non oes ec. cle. ar.  
 extr. eodem titu. cum iniuste vbi de his  
 in glo. Sic ergo patet. ¶ Item si plures  
 datur successive debet inter eos sibi ob  
 tinere scdm locum. quia datus scdo. p  
 mus intelligitur reuocatus vt in dicto  
 capitu. non iniuste. in glo. Sic ergo pa  
 ter nisi dando secundus exprimat qz ve  
 lit donare primum. ff. deleg. l. si in plu  
 ribus et ar. extr. de rescriptis ecclesiam.  
 als ceterum. ¶ Item procurator syndi  
 cus actor et defensor quorum nomina  
 licet sint diuersa tamen officium est idem  
 et tali modo constitui debet constitui  
 mus talem syndicum siue procuratorem  
 siue actorem ad talem causam et per ta  
 les persone sic constitute in causa eni  
 uersitatis seu collegii deberent iurare de  
 calump. in propriam animam secus in  
 procuratore alicuius dñi qui non iurat  
 sed dominus principalis. extr. de iura. ca  
 lump. capitu. j. ad fi. vbi de hoc in glo. §.  
 j. syndicus. et. in pertractandis vbi de  
 hoc in glo. et ita syndicus. et capitu. cas  
 causam vbi de hoc in glo. sic pts. ¶ Item  
 fm canones omnes admittuntur et co  
 clesie nome procuratores intelligi pos  
 sunt. j. q. ii. saluator. procurator enim no  
 me est generale ad syndicos et actores



ert. eodem ritu. petitiō vbi de hoc in gl. fm̄ canonem. ¶ Item vniuersitas syn-  
dicum vel actorem autorizare episcopi  
constituere debet. C. de episcopis. ⁊ de  
ri. l. omnia. §. nichilominus. vel autori-  
tare pape licet concessus sit ei a iure cō-  
muni. ext. eodem ritu. quia vbi de hoc  
in glo. nota q̄. ¶ Item procurator: ad  
omnia intelligitur constitutus que ad  
causam spectare videtur. licet simplici-  
ter sit institutus ar. ext. de offi. deleg. p̄ter.  
j. ⁊. cum olim. ⁊. C. eodem ritu. l. allega.  
⁊. ad rem mobilem.

¶ Quis constituat et quis con-  
stituitur ⁊ de pcuratorum mā-  
dato.

¶ Procuratorem constituere potest  
paterfamilias sed et filiusfamilias. con-  
stituitur quandāq̄. vt si habet peculium  
castrensē vel quasi. vel aduenticius ⁊ p̄-  
cipuus sit absens ac patris procurator. ff.  
eodem ritu. l. filius. et. ff. de iudi. l. si ion-  
gus et. ff. de iur. et. l. si vnus. §. filio.

¶ Item liber homo procuratorem cō-  
stituit seruus enim non constituit pro-  
curatorem nisi ipse sit quasi in possessionē li-  
bertatis et moueatur questio status vel  
ipse moueat alius alia causas. quia inte-  
rim pro libero se gerit. ff. eodem ritu. l.  
seruus. r̄n. hic. l. ⁊. §. j. ¶ Item maior. xxv.  
ann. quia minor non constituit per se  
sed autorizare tutorem vel tutorem seu cu-  
rator dat ei actorem vel post litem. a se  
confessa dat ei procuratorem. C. eodem  
ritu. l. neq̄. sa. sit hoc in h̄is in quib⁹ mi-  
nor pro maiore habetur et in matrimo-  
nio contra bendo i quo minor. ext. an.  
maior. r̄n. vel. r̄n. pro maiore habetur.  
ext. despon. impu. et litteris. vnde et ip-  
se casu matrimoniale agere potest et p̄  
procuratorem ext. de restitu. spoliat. ex  
parte. ¶ Item procurator cesar⁹ cogno-  
scere potest de causa fiscali. ff. de offic. p̄

consul. l. nec q̄quā. ¶ Item procurator  
rem constituit prelat⁹ in proprijs nego-  
cijs ext. eodem titulo petitiō. In casib⁹  
non qui contingunt ipsos et capita-  
la sua constituunt cum ipsorum capitulo  
rum consensu et hoc tam in agendo q̄  
in defendendo ext. eodem ritu. capitu-  
l. j. in glo. sicut ergo. ext. eo. de iudi. cām.

¶ Item procuratorem constituit capi-  
tulum ecclesia vacante pro causis mo-  
nasterij maxime quando questio est de  
electio. prelati. ext. de restituro. in int.  
cum venissent. als secus esset quia tunc  
debet fieri cum consensu capituli sui vel  
episcopi. ext. de iudic. causamq̄. vbi de  
hoc in glo. quia sine ⁊ ne sede. va. fere p̄  
totum. ¶ Item procurator cōstitui po-  
test a paucis vel etiam ab vno de capi-  
tulo in casu et possit litteras pro capi-  
tulo vel pro ecclesia impetrare cum sint con-  
iuncte persone. ext. de rescrip. nonnul-  
li. ¶ Item procurator pro maiori par-  
te capituli constitutus dicitur capituli p̄-  
curator ⁊ a capitulo expensas habere de-  
bet. ext. de h̄is que fi. a prela. quāto et  
de elec. cum inter canones q̄ licet in p̄-  
cipio vbi de hoc in glo. nota q̄ licet.

¶ Item ex cōmunicati procuratorem  
constituere non possunt ext. eodem tit.  
capitu. vlti. Similiter nec constitui ex-  
tra. de probationi. post cessionem.

¶ Item procurator constitutus a ciui-  
tate in qua potestas ⁊ maioris p̄ quos  
ciuitas regitur sunt excommunicati.  
admittendus est nisi in tribus casibus  
scz si excommunicatorum nota in litteris  
exp̄m̄antur procuratoris. vel autori-  
tate excommunicatorum sit facta talis  
procuratio. vel cōmune ciuitatis scien-  
ter et maliciose receperunt ad faciēdū  
procuratorem. ext. de procuratori. con-  
sulti. vbi de hoc in glo. idē ⁊ p̄ hoc vide-  
batur. ⁊ in alia gl. ibidē ⁊ rō imputatur  
¶ Item procuratorem cōstituere potest ⁊ cō-

## Summa monaldi.

stituitur: omnis qui non prohibetur quia edictum de constituendo procuratores prohibitorum est. ff. e. titu. mucius. §. j.

¶ Item quidam non admittuntur ad agendum. sed coguntur dare procura- torem ad defendendum vt ex cōmuni- catus. extra de iud. intelleximus. Simi- liter persona illustris. C. e. tit. l. quicun- que. Similiter episcopus. v. q. iij. quia epi- scopi. Similiter prelati maiores et mi- nores in collegio quorum singula singu- los habere debent syndicos vel procu- ratores. xi. q. iij. cresimus. ¶ Item pro- curator constitui potest filiusfamil. ad agendum et defendendum pro patre r sine mandato prestita satisfactione si ef- set minor. qz iustius est tales admittere q̄ absentē in defensuz condēpnare. C. e. titu. exigēdi. Similiter potest simpli- citer constitui pcurator ad agendum r defendendum nisi esset minor: qz tunc non debet admitti. qz si decipiatur re- stitui potest. ff. e. t. l. minor. et. l. filiusfa- mil. §. ipsa quoque nisi forte pro patre vt dictum est. §. ar. extra. e. ti. non iniuste. vbi de hoc in glo. filiusfamil. Similiter vbi de benignitate non de rigore iuris de- bet admitti pro patre ad defendenduz etiam si minor esset. C. de pcurat. l. exi- gendi in fi. ¶ Item procuratorem con- stituere possunt scolares l generali stu- dio cōmorantes r hoc tā ex gratia q̄ ex iure cōmuni. extra. e. ti. qz in causis vbi de hoc in glo. nota q̄. ¶ Item procu- rator potest esse abbas. et de cens. sopi- te et de transac. cōtingit. monachus ve- ro sine abbatīs licētia etiam pro vitlita- te monasterij pcurator esse non potest xvi. q. j. monachi est r. c. de presentium.

¶ Item procuratorem tenerur quili- bet dimittere quādo se absētat alioqn procedetur contra absentem si non des- fenderetur. ff. quib? ex causis maiorces. l. tunc agit. et. l. sequenti. sed si quis pro- curatorem insufficientem dimittit con-

tumax reputatur insufficientis est illi procurator qui constituitur solimodo ad agenduz extra. e. titu. cōstitutus vbi de hoc in glo. sic ergo debet. ¶ Item p- curatorium mandatum legaliter fieri debet et continere debet nomen con- stituentis. et nomen procuratoris. r in qua cā et q̄ ratum habebit quicqd̄ cu- eo actum erit. Similiter coram quib? iudicibus delegatis. ff. e. tit. l. si procu- ratorem et iste littere aduersario mitti de- bent vel iudici. sed si quis ita scribat. Ego talis instituo tibi procuratorem talem in casu tali corā iudice tali. q̄ littere que mandatum continent non dirigātur aduersario vel iudici nichilo minus sufficiunt fm quosdam sed tñ iudici dirigende sunt. ff. de proba. l. qui- quaginta. r. xi. q. ij. pluriū et extra. e. ti. mandato vel dirigatur aduersario. ff. e. titu. l. si procuratorem quia mādati ro- uocatio eidem est insinuanda. extra. e. ti. mādato. ¶ Item si procuratorū mā- datum cōtinet generalia vel dubia ver- ba. recurrendum est sicut in priuilegis ad intentiones constituentis. extra de offi. or. licet in originis vbi de hoc et de procurato. petitero vbi hoc in glo. sic patet. q̄ r de decimis ex multiplici.

¶ Item in quibusdāz casibus non suf- ficit q̄ mandatum procuratoris gene- rale simpliciter sic constitutus ad cau- sam. ff. de minoribus. l. illud. §. e. tit. nō solum. §. item alijs. Similiter in cā re- stit. in integ. ff. de minoribus. l. illud. §. sitar. Similiter interdico de liberis de- ducendis vel exhibendis. ff. e. tit. l. pom- ponius. Similiter in iustit. pub. non nulli als aūt fm rerū sūtu. generale mandat. extra. e. tit. peticio. r. ff. pro for- cio. l. accusarione. §. renunciare. ¶ Item procurator simpliciter seu generaliter constitutus transigere vel componere nō potest. extra de arbi. p. tuas. r. C. de



transac. l. transactioes. nisi adijciatur il  
la clausula et quicquid super hoc etiam  
fecerit ratum habebit. quia transigere et  
componere potest. ff. e. titu. l. mandato  
de his habes extra de ar. p. tras in glo.  
bene allegabant. ¶ Item si procurator  
mens stipulatus fuerit satisfactionem  
iudicatum solui vtil' actio datur mihi  
nisi me invito potest agere procurator  
ff. e. tit. l. si procurator. ¶ Item procu-  
ratoris littere quas fecit de rato: semp  
sunt iudici presentade. ff. rem. ra. habe-  
ri lege ne satisfatio et. ff. co. tit. l. si pro-  
curatorem. Sed non tenetur satisfacere  
domini ratum habiturum. si certum  
est ipsum procuratorium mandatum ha-  
bere. vlt' si pcurator fiat p'sente domino  
confirmante. Similiter si fact' est apb  
acta. C. de satisfadando. l. j. ¶ Item si cer-  
tum est non habere mandatum repe-  
lere etiam si velit satisfacere nisi sit con-  
iuncta persona que admittitur cum sa-  
tisfactione. nisi appareat de contraria  
voluntate. ff. e. titu. l. pomponius. §. vlt'  
i. et. l. hec persone. ¶ Item admittitur  
procurator in quibusdam casibus con-  
tra voluntatem dñi. l. pro libertate. ff.  
de liberali causa. l. j. §. i. ¶ Similiter p  
defensione p'depnati. ff. de ap. l. non rā  
de hoc habes extra de procura. ca. j. in  
glo. quia constabat. ¶ Item procurator  
de cuius mandato dubitatur: debet h̄s  
quosdam probare mandatum vel caste-  
re de rato. et quodcumq' istorum p'sta-  
re voluerit liberatur. ff. de iure. dotum.  
l. plerūq'. §. vlti. et. ff. de cōditio. unde vlt'  
si quis seruum. ¶ Item procurator sa-  
tisfacere debet quando de mandato du-  
bitatur. C. e. titu. l. j. Similiter in acto-  
re vniuersitatis. ff. q' cuiusq' vni. l. j.  
item eorum. §. acozum. de his habes  
extra. eo. titu. c. j. in gl. circa procurato-  
rem in fine.

¶ In qua causa procuratores dantur.  
¶ Procuratores dantur in causis ciui-

libus et cum agitur etiam de crimine.  
non criminaliter. sed civiliter extra. de  
procurato. tue. et de accusa. super his in  
fi. vbi de hoc in glo. si supra. Similiter i  
leuibus criminibus. ff. de accusa. l. leuia  
Similiter si crimen non excedit pena  
religionis. ff. an. per appellatio. ex pos-  
sessio. l. j. Similiter in crimine suspecti  
tutoris. ff. de procurato. non sol. l. vlti.  
Similiter cum quis accusat alium de  
ingratitude magnitudine. ff. eo. titu.  
l. j. et hec persone. Similiter in in accu-  
satione populari ad agendum de prima-  
to dampno. ff. e. titu. licet in populari-  
bus. Sed in publico dampno non in-  
teruenit procurator ad agendum et de  
fendendum. ff. de popularibus accusa.  
l. qui populari. ¶ Item in crimine in-  
iuriarum illustris per quam agit et de-  
fendit per procuratorem. ff. q. ix. §. nisi.  
criminaliter agatur. C. de iureiuran.  
l. vlti. et tunc nisi cōcipitur in persona  
illustris non procuratoris vt in predi-  
cta. l. ¶ Item cum civiliter agitur cui  
liber licet agere iniuriarum per procu-  
ratorem. ff. de iniur. l. non solus. §. nam  
agerere. ¶ Item interuenit procurator  
in causa inquisitionis licet sit popula-  
ris extra de senten. et re iudi. l. tum. et l.  
ad nam et si inquisitio fiat de crimine  
nō tamen est criminalis ppter modum  
extra. e. titu. tue. et maxime cum sit in q̄  
silio tam in capite quā in membris vbi  
de hoc plano inquiritur. extra de accu-  
olim vnde in causa inquisitionis con-  
cipitur verba sententie in persona pro-  
curatoris. circa remotionē ab admini-  
stratione que ex inquisitione procedit.  
extra de symo. licet heli. sed dicendū est  
in casu isto q' sentētia concipitur in pso  
na principalis et nō procuratoris sicut  
in crimine iniuriarum illustris per pro-  
curatorem defenditur. C. de iniur. l. vlti.  
¶ Similiter fiet in causa matrimoniali  
cum agitur et defenditur per procu-

## Summa monaldi.

ratorē non. n. p̄nunciabitur matrimo-  
nium fore inter p̄curatores s̄ inter p̄-  
cipales. ⁊ idē dōm est in cā electionis  
¶ Itē in grauibus causis non compel-  
litur constituere p̄curatorem si citat̄  
fit quis vt compareat in p̄p̄tia persona  
et si p̄parere nō possit non tenetur mit-  
tere p̄curatorem ⁊ si sinec venerit: qz  
nō poruit: nec misit qz noluit: p̄tumar  
non h̄t. ex. e. t. querelam. Causas ḡues  
in quibus potest quis si velit p̄curato-  
res institueret: sed non cogitur: p̄tuo ē  
q̄ habes similes casus in causa status  
cum q̄s vendicatur i fuisi vt. C. de ass.  
tollē. l. vna. in p̄n. i. u. dist. frequēs scē  
cum quis proclamatur in liberalitatē vt  
ñ. q. v. si q̄n. ¶ Itē vbi agitur ad re-  
uocationē vt. ex. d. accusa. qualiter ⁊ q̄n  
¶ Itē de toto beneficio ⁊ de toto pa-  
trimonio seu maiore parte ipsius ar. ff.  
de accu. tu. p̄pter litem. ¶ Itē citatus  
tenetur constituere p̄curatorem si ve-  
nire non potest. nam potestare excipiē-  
di habere dicitur qui per p̄curatorem  
agere potest. ff. de diuer. temp. l. i. ⁊ hoc  
vniū est siue agatur salte p̄ p̄curatorem  
tempora cedant non tamen vt quis cō-  
summar reputetur. ¶ Itē p̄cura-  
tor rei etiam si constat de mandato ca-  
uere debet iudicatum solui. C. de satis-  
da. l. vna. Et cautio quā ponit p̄cura-  
tor rei. s. iudicari solui tria continere  
d̄z. l. defensionem in cause faciendam ⁊ si-  
ne dolo ⁊ q̄rum verbum sonat. vt. ff. iu-  
di. solui. l. iudicans solui: ⁊ fide p̄ habebit  
domin⁹ p̄ hac satisfactione p̄ns p̄cura-  
torem constituit: sup̄ yporbēca rerum  
fuarum. p̄ non p̄curatore p̄ntem intel-  
ligas d̄m si sit in vbe vel in horis vel  
in momentibus continentibus edificii  
is. ff. e. t. p̄sens. ⁊ l. qui in foro ⁊ l. ideo  
¶ Itē si p̄curator defendit d̄m ab-  
sentē exponitur de ipso p̄curatore cau-  
tio etiam si non sit locupletissimus. ff.  
iudicari. solui. l. si ad defendendū. et. ff.

e. t. l. si minor. §. vl. ¶ Itē falsus p̄-  
curator est qui dicit se p̄curatorem  
non sit. et cū tali iudiciū nullū est ⁊ ob-  
trouerit multe. ff. de ver. signi. paulu  
⁊ ff. de iudi. l. licet.

### De reuocatione p̄curatoris.

¶ P̄curator reuocari p̄t re iteḡ  
etā ipso p̄curatore absente q̄ re-  
uocatione coram testibus fieri debet  
tra. e. ti. ex insinuatione ⁊ c. sequenti  
tunc aut reuocatio peruenit ad p̄cura-  
torem tantum: aduersarius qz p̄mo mo-  
do p̄iudicatur aduersario: qz iudicium  
q̄ idem quasi p̄curator: postmodum ex-  
peccatus esse debet de rescrip. ex parte  
et. ff. de p̄cur. l. si p̄curatorem in sine  
vero reuocatio perueniat: ad iudicem  
vel aduersarium quicquid sit cum eo tam  
q̄ cum falso p̄curatore non valet ⁊ hoc  
a cōtrario sensu. ex. de rescrip. ex parte  
iñ. et postea non p̄cedit iudex cum illo  
p̄curatore. ex. e. ti. auditis ⁊ c. ex insinu-  
ante. Similiter qui vult reuocare p̄-  
curatorem certificare debz aduersariū  
vel iudicem sicut vt de rato m̄iturus iu-  
dici et aduersario. ff. e. t. si p̄curatorem  
abs. n. multi possent decipi: si reuocatio  
non denuncaret aduersario vel iudici  
quicquid reuocatio fiat: certificandus ē ad-  
uersari⁹: als ipset sibi q̄ hoc tacuit. Si  
mille si reuocatio sit missa p̄cu. an iuris  
p̄t. ⁊ occultat p̄curator d̄ ē ei ipudicē  
vt v̄ qz eā nō obrulit ⁊ in ia q̄nt ad cur-  
valeat. ⁊ non quātū ad d̄m: qz obrulit  
liti aliene. ff. rē ra. ba. l. si. §. falsus sed  
hoc forsan possit habere locū cum p̄-  
curator est soluēdo. ar. nō. ar. ex. e. ti. ex in-  
sinuatione. ⁊ c. in nostra. Sed dicendū  
etiam q̄ post litem contē. indifferenter  
reuocari p̄t p̄curator: absq̄ cause cogni-  
tione. extra eo. ti. ma. vbi de his in glo  
sa circa hui⁹ reuocationē. ¶ Itē p̄cura-  
tor falsus d̄ postq̄ fuit reuocat⁹ ex. e.  
titi. in n̄ra. in si. vbi de hoc in glo q̄nt d̄



catum. ¶ Item procurator renocari non debet postquam est conclusus, alioquin renocatio a tempore renocacionis debet in expensis condemnari donec in negotio canonice procedatur et non obstante tali renocacione potest fieri inia super his in quibus est conclusus. ar. ext. eo. titu. auditis. vbi de hoc in glo. et aduersarium et xxxviii. vi. q. ca. ¶ Item certe procurator constitui debet. quia commissio in personam incertam non valet. ff. eo. titu. l. ij. ¶ Item procurator rei prestare debet duplicem cautionem cum seruo proclamari in libertatem contra procuratorem domini sui scilicet iudicatum solui et ratam dominum habiturum. ff. e. titu. l. p. pontius. §. si bis. et l. si defunctus. §. vlti. quia in hoc iudicio utraque pre sustinet iudicem duorum. ext. de proba. ex litte ris. vbi de hoc in glo. hoc iudicium. et ff. eo. titu. non solui. §. si status. ¶ Item procuratorem mittere non sufficit nec compellere qui citatus est ut personaliter veniat ad causam. vel si citatus est simpliciter et non personaliter veniat quam causa ardua est. de maio. et obe. humil. vbi de hoc in glo. cum quis. et. C. de procura. l. vlti. sed debet in utroque casu iurium destinare ad allegandas causas que non venit vel venire nequiuit. ext. de procurato. querela. vbi de hoc in glo. ista fuit causa.

## De officio procuratoris.

Procuratoris officium est litrem peragere post mandatum susceptum. sed si non suscepisset non tenebatur. vnde de versus. Sperne mandatum licet et finire necesse est. ff. eo. titu. l. filius. §. nuntius. ¶ Item potest procurator causa finita si necesse est appellare in dicta. l. nuntius. vel saltem domino nuntiare ut si velit appellat ext. eo. titu. non iniuste. non tamen tenetur preterquam appellationem nisi ad appellandum et profectendum sit specialiter institutus. C. eo. titu. l. inter

et. C. de appella. l. si factor. et ff. an per alium cause ap. l. vna. ¶ Item procuratoris contumacia et confessio nocet domino et ignorauit ext. de sen. et re iudi. suborta et ut lite non confiteatur. in fi. vbi de hoc in glo. et hoc loco. ¶ Item dolus procuratoris nocet domino ff. de tribu. l. procuratoris quod si procurator committit dolum in causa. tenetur domino de dolo. et culpa. et dominus de hoc potest agere contra eum. C. man. l. procuratoribus. ¶ Item procurator cum sit sufficienter institutus quod ad agendum et defendendum et rindendum ext. de dolo. et contu. c. vlti. vbi de hoc et de cura. ca. j. et c. accedens non debet omittere competentem exceptionem. ex parte rei. ff. man. l. denique. et l. si fiducioso. si rui. ¶ Item negligentia procuratoris domino imputatur qui talem instituit. ff. de minor. l. quod mandato. et ar. ext. de offic. deleg. cum olim. ¶ Item procuratoris factum nocet domino maxime si fines mandati excedat domino sciente et non contradicente. scilicet si ignorante. C. e. titu. l. si procurator et ext. ut lit. non confiteatur. c. j. vbi de hoc in glo. ex hoc loco et de causa potest olim si posita ratio a domino habebatur: tenet quod factum est et si fines mandati excedat. ext. de of. deleg. cum olim. j. vbi de hoc in glo. et hoc videtur quod similiter si nullum habet mandatum tenet per rationabilis rationem domini. ff. de iud. l. licet verum. ¶ Item potest occurrere procurator ad iteresse quis non habuerit sufficientes mandati postquam se obrulit defensionem alienam. ff. e. l. paucius. et est arb. per tuas. ¶ Item plures habentes necesse habent dare iuramentum procuratori in causa ne actio in eodem modo efficiat vna defensione dividat in plures. ff. iudicat. sol. l. ita est. §. si tui. et ff. de exercito. l. ne in plures. Item si duo relictus sunt ab aliquo super omnibus rebus tuis alter ab altero non potest exigere sine speciali mandato. ff. e. l. l. d. duos. ¶ Item super questionibus responsalibus procurator constitui potest ab utraque parte. et c. et c. accedens. ¶ Item procurator non potest offerre

vel recipere iuramentū sine speciali mā  
dato. ff. de iurciu. l. i. iururandum. §. p  
curator. ¶ Item procurator licet non  
possit prorogare cām de re ad rem po  
test tamen prorogare de tempore ad  
tempus. non est em̄ ci datum vt conse  
stim agar. ff. e. tit. l. qui procuratorem.  
Similiter potest prorogare mandatus  
ad id qd est pprie mandatum. extra de  
elec. in causis 2 de renū. post translatio  
nem. Similiter prorogat ad ea que p  
pcuratoria sunt ad mandatum. ff. e. titu.  
l. ad rem mobilem. et. l. ad legatum Si  
militer ad accessorium siue ad sequelas  
de his babes. extra de offi. dele. cum oli  
in glo. ex hoc videtur qd sit. ¶ Item licet  
mittere possit vir procuratorem si agit  
contra vxorem adulteraz ad separatio  
nem thori tuz quia agit de crimine nō  
tamen criminaliter. xxxij. q. j. de benedi  
cto. Si tamen agat contra vxorē adul  
teram ad penā sanguinis coram iudice  
seculari non per procuratorem: sed per  
se presētē accusare debet 2 ad penā tali  
onis se obligare: quia in causa crimina  
li cum criminaliter agitur. procurator  
interuenire non potest secus si ciuilit̄  
agitur etiaz in causa criminali extra. e.  
titu. tue in fi. 2. h. q. ix. c. j. 2. C. de ad vlt.  
l. quis adulteri.

#### De effectu pcuratoris.

**P**rocuratoris siue pcurationis ef  
fectus est vt rarus sit qd cum offio  
actum esset nisi postmodum appareat  
eum fctm vel reuocatum fuisse vt dicitur  
c. 5. vel aliquid aliud ppter qd reddat  
iudicium retro nullum. extra. eo. titu.  
ca. 1. 2. ff. de iud. nō idarco. §. cū postea.

#### Qualiter potest quis psteri.

**P**rosteri quis potest in manu epi  
xxvij. q. j. induitatis. Similiter in  
manu monachi et super altare extra.  
qui clerici vel vouan. insinuante 2 cap.  
consuluit. Similiter 2 coram sacerdote  
per benedictionem ipsius. xxvij. q. j. sciē

dum 2. xx. q. j. vidua de his r̄ de in  
cratu de noto. ¶ Itē homines vni  
proffissōis in officio vel collegio vno  
ciari non debent quia in asino et bo  
non est arandum. xvij. q. viij. in noua.

¶ Item professio expressa est que fit  
verba fisci statutum ordinis 2 forma  
tacita est autē que fit p receptionē  
bitus professoris 2 per hoc qd iuramentum  
inter regulares legit et canrat sicut p  
fessi. 2. c. omia. facit et perinde ac si fac  
set expressam professionem mō obitan  
te si dicat se simulare habitum po  
se extra dextra de parte vbi de hoc. 2.  
vidua.

#### De protestatione.

**P**rotestatio ab initio facta dicitur  
intelligit donec reuocata fuerit  
tacite vel expresse. xxxj. q. ij. lotbarus.  
ff. de leg. iij. l. si qd in prin. ¶ Item pro  
testatio de vi vel metu illata vel infer  
dum valet 2 tenet et ppter metū om̄  
sa non obediēt. ff. de rebus cre. leg.  
raliter. §. ecce. et. xxxj. q. ij. lotbarus.  
extra qd metus cā. c. j. vbi de b. ¶ Item  
protestatio quando est contra substa  
tiā rei vel facti non valet. extra de con  
stit. cum. iij. seria. Similiter si pro  
facit contra protestationes extra de  
stitutio. cum. iij. seria. c. j. 2 de ap. sobi  
tudinem et de censibus olim causa  
faceret illud et certa et legitima causa  
extra. qd metus caus. per latū. ¶ Item  
protestatio facienda est quando aliquid  
aduocantur ad ea in quibus ius nō ha  
bent. vij. q. j. p̄difices. xxij. distinctio  
presbytero.

#### De prohibitione 2 pcesso.

**P**rohibito aliquo prohibetur con  
ne id propter qd deuenitur ad  
lud. ff. de spon. l. omnino. et extra de p  
cura. tue. vbi de hoc. ¶ Itē prohibiti  
videtur qd non est concessum. ff. de con  
l. j. in prin. 2. xvij. q. ij. habiturum. 2.  
q. ij. conquestus. sed r̄. ista locuz dicitur



iudicis stricti iuris. quia quicquid astricti  
 gen de obligationis causa dictum est ni  
 si verbis exprimat omisum intelligi  
 tur. ff. de ver. obl. l. quicquid. Similiter  
 locum habet i arbitris. ext. de arbitris  
 cum dilectus. 2. ff. de ar. l. sicut dicitur. §.  
 plen. Similiter in privilegia sicut di  
 ctum est. Secus tamen est in iudicis bo  
 ne fidei quia illi omnia intelliguntur esse  
 concessa et venire in iudicium nisi exp  
 se prohibeantur. ext. de causa posses. c.  
 ecclesia. et. ff. de iudicis solenis. Simili  
 ter secus est i beneficiis que largissime  
 sunt interpretanda. ext. de privi. olim.  
 et de dona. cum dilect. in fine. Similiter  
 secus in absolutionibus. ext. de senten.  
 exco. nuper. ¶ Item concessa intelligit  
 que prohibita non inveniuntur expresse  
 xxx. q. iii. illud. 2. q. iii. q. spirituale. 2. v.  
 dist. ad eius. 2. ff. de procur. l. mutius. 2.  
 ff. de test. l. i. sup hoc. consuevit dici. q. si  
 constitutio privilegiata fuerit affirma  
 tive concessum intelligitur q. prohibi  
 tum ibi non reperitur de hoc. xxxi. q.  
 i. deus masculum 2. ca. quasi si dormie  
 ra. Si vero fuerit negative privilegia  
 ta expresse semper intelligitur prohibi  
 tum maxime ubi fuerit eadem ratio ni  
 si inveniatur concessum. de hoc. xxii.  
 quest. v. si non licet. nam cum tra liceret  
 si iura non vetarent de predictis habes  
 extra de transla. interlocutoria in glo.  
 ar. q. non est concessum. ¶ Item quan  
 do aliquid prohibet vna via altera via  
 non debet admitti. C. ne mancipium  
 veniat. l. vlti. et ext. de procura. tue. vbi  
 de hoc in glo. q. esset. arg. contra. iiii. q.  
 iii. §. serui. neg. ¶ Item prohibetur ali  
 quod quod non quia ipsum malus sit sed  
 quia inde malus sequitur vel prosequit  
 ur. dist. denig. 2. xxxvii. di. io. ¶ Item q.  
 quis in sua persona facere prohibetur  
 illud per subiectam personam exercere  
 vel facere non debet. ff. de admini. regu  
 la. ad tnu. parti. l. ii. §. i. ¶ Item q. meo

nomide facere non debeo: nō debeo il  
 lud facere nomine alieno. xlv. dist. sicut  
 non suo. 2. xxiii. q. vlti. hys a quibus.

¶ De promissione.

¶ Promittens alicui facere navem  
 vel aliquid simile per seipsum nō  
 potest illud facere per alium sine cōsen  
 su illius cui promisit. q. i talibus indu  
 striam parte electa esse videtur. ff. de so  
 lu. inter artifices. ¶ Item pmisisti mi  
 hi facere domum. i. temp' 2. tñ distuli  
 sti q. i. tempus statutum fieri non pōt  
 possum agere contra te licet adhuc nō  
 transierit totum tempus quia inde est  
 ac si transierit totum. ff. de ver. ob. si ira  
 stipulatus. ¶ Item si promissisti alicui  
 solvere pecuniā vel aliquid aliud certo  
 loco si non solueris teneris ad interco  
 se illi cui promissisti. ff. de eo qui certo lo  
 co. l. ii. et ext. de offi. deleg. p. 2. g. vbi de  
 hoc. ¶ Item si quis pmittat ne illa ex  
 cepta deserti iudicii obiciatur nō valet  
 ff. cautio. l. sed 2. si quis. §. p̄tum.

¶ Quid dicatur pubes 2. pubera qd  
 prudentia.

¶ Pubes dicitur vir post quartum de  
 cimum annum femina post. xii. Simi  
 liter pubes vocatur ille qui potest filios  
 generare quia pubes a prudentia corpo  
 ris nūcupatur puer pera vero vocatur  
 que in annis puerilib' parit ext. de spō.  
 impu. puberes vbi de hoc. ¶ Item pru  
 dentia quandoq. dicitur carnalis con  
 cupiscencia. ar. xxxii. q. ii. non enim ali  
 quando appellatur milicia. ext. de spō.  
 impu. de illis aliquādo doli capacitas  
 ext. de delic. pu. plus de his habes. ext.  
 de spon. impu. c. vlti. vbi de his in glo. j.  
 carnalis.

¶ De prorogatione qualiter fiat.

¶ Prorogatio fit de re ad rem. puta  
 datus est iudex. vel arbiter. p vna  
 re tñ si tamen consentiat pres et iudex  
 potest etiam super alia re iurisdictione p  
 rogari. ff. de iudi. l. de qua re. §. i. et. ext.

## Summa monaldi.

de of. deleg. c. olim. j. vbi de hoc. ¶ Item prozogatio iurisdictionis delegati fit de persona in personam inuita altera parte. et contra illud q̄ habes ext. de offi. deleg. p. r. g. sed hoc est speciale in odium illozom. quia eis inuitis hoc fit cuz als prozogatio de consensu partium fiat ext. de offi. deleg. de causis. r. ar. ext. de alie. in. mu. causa fac. capitu. j. vbi de hoc in glo. transferendo. ¶ Item de tempore ad tempus. vt si pape mandat causas j. certus tempus terminari illo elapso expirat iurisditio nisi tempus de consensu partium prozogetur et hoc iudicis autoritate ext. de of. deleg. de causis vbi de hoc. et. ff. de iudicis. l. ij. §. sed et si iudex et etiā in hōdi requiritur triplex consensus. s. vtriusq̄ partis et iudicis. Similiter arbitrium prozogatur. ff. de arbi. j. dicit proferre. r. l. si arbi. ex com. promisso et si arbi. fuit in mora cōpellitur finito tempore interim suscipere arbitrium. ff. de arbi. si cū dicit. j. rñ. ¶ Item prozogatur iurisditio de vno iudice ad alium. C. de iur. capitu. in. l. j. et hoc prozogatio que fit in iudicē alicui fieri debet ex certa scientia et non per errorem. ff. de iurisdictioni. l. super errorem. r. ff. de iud. l. j. r. h. in. princ. r. hoc intellige vbi ille in quem partes prozogant iurisdictionē habeat ordinariā als non quā consensus priuatorum eum iudicem nō facit. qui nulli iudicio p̄est. vnde in iudicem delegatum prozogari non potest. C. de iurisd. om. iudi. priuatorum. ¶ Item progare non possunt in se clerici iurisdictionem secularē q̄ tumlibet consensu nec etiā alterius iudicis ecclesiastici nisi de licētia ep̄i sui ext. de foro compe. sig. r. c. si diligenti in quibus de hoc

De purgatione canonica.

**N**unc agendum est de purgatione canonica quid sit. cui fit iudicēda et qualiter. Quis n̄eris compurgato

rum. et an purgatus possit super eorū rim accusari. De pena deficiētis in purgatione.

Quid sit purgatio canonica cui fit iudicēda r qualiter.

**P**urgatio est de obiecto criminis innocentie ostensio. ¶ Item purgatio indigenda infamato apud bonos graues de crimine vndecunq̄ criminosa oriatur nisi probetur q̄ sit a malis orta. quia tunc non esset inquisitio faciēda nisi scandalum esset orumvnde ext. de accu. qualiter et quando. n. vbi de hoc in glo. si constaret. et ar. de p̄ca. accedens. ¶ Item purgatio canonica quous generaliter ratione criminis iudicatur: interdicitur tamē aliquando ratione defectus natal. ext. codes. rim. accedens. Similiter propter surreptionem ext. de of. or. ex parte. ¶ Item videtur purgatio in causis iure ciuilibi scdm quosdam. ar. ext. de sentē. r. re. in di. quo ad consultationem fm vnan lecturā. ¶ Item purgari debent moniales de libidine. vel infamia si aliquid potest illud probari per testes. ext. cōtitu. moniales. Similiter ordinandū si est infamatus q̄ sit filius sacerdotis vel similiter purgare se debet ext. codes. titu. accedens vbi de hoc in glo. et quō. Similiter si laycus est infamatus de criminibus que ad ecclesiasticum iudicium spectant vt de adulterio heresi et similia compellendus est coram ecclesiastico iudice se purgare. ext. codes. rim. in. vbi de hoc in glo. vnde etiā nullus ar. de iud. nouit. et de heret. ex comm. nicamus. §. adicimus. ¶ Item regularis est q̄ infamatus apud bonos et graues vndecunq̄ orta sit infamia de criminibus modo nō a maliuolis etiā si nullus appareat accusator se purgari est compellendus ext. e. r. nos inter. vbi de hoc in glo. vel ē nullus. r. c. cū dilectus filius. vbi de hoc in gl. vel etiā nullus. r. c. cū



dilectus. nota q̄ dicit. r. h. q. v. si miles. et. c. presbyter. ¶ Itē purgationis forma hec est. q̄ infamatus iurabit se im̄munē esse a crimine quo infamatur et q̄ nec per se. nec per submissam p̄sonā nec aliq̄s. p̄ eo se sciente cōmiserit illud deinde cōpurgatores iurabūt sup̄ sc̄rā dei euangelia. q̄ ipsi credunt cum v̄z iurasse. ex. c. r. quotiēs. r. c. vlti. in fi. vbi de h̄is in diuersis gl. als aūt nō debet deponere purgandus ne anceps periu r̄i subiret. ff. de illicitis. iura. l. videam. et. ff. de regula. j. annotarium. l. marcellus. ¶ Item aduena infamat⁹ purgare se potest p̄prio iuramento si als cōpurgatores habere nō p̄t si vero bonos laycos potest habere ad se purgandum recipi debent. ext. de accu. cum p. vbi de hoc in glo. arbitrari. n. est de iur. reiu. c. vlt. ij. q. j. in primis. r. ff. de h̄is. q̄ no. infra. furti. l. accipe. §. iustu. ¶ Itē de heresi infamat⁹ purgare se debet h̄m arbitriū ep̄i sui. r. abiurare d̄s heresim de qua est infamatus. ext. e. titu. inter. ad fi. vbi de hoc in gl. qui. n. cit. et de hereticis. ex cōmunicamus. §. qui autes. r. ca. ad abolendam.

De numero purgatorum an purgatus sit sup̄ eo iterum accusandus.

Purgatorum numerus est. vt ep̄s purgetur cum. xij. sui ordinis. sacerdotes. cum. vij. dyaconus cum tribus h̄. q. cum omnib⁹. r. c. si legitima. r. c. presbyter. si a plebe. vnde versus. pontificē parui manus purget duodena. Sexta sacerdotem leuitam. tertia purgat maior maior. minor est adhibenda minor. Quem plebs. accusat purgabitur in manifesto. Quem thorus aūt thorus sua sit purgatio p̄fecto. vbi. n. contingit malum. vbi moriatur. h̄. q. j. si peccauerit. ¶ Item iudicanda est purgatio q̄n̄

cum pluribus. quandoq̄ cū pauciorib⁹ sc̄m maioritatem et minoritatem criminis. p̄pter visum fuit imponentiar bitrarius c̄m est nūerus purgatorum. h̄. q. v. presbyter. r. ext. eo. titu. circa medium vbi de hoc in glo. ibic. extenditur r. c. cum iuuentute. ¶ Item compurgatores debent esse bone fameita q̄ v̄t simile sit eos peccare nolle r. q̄ ab ecclesia tollerentur r. q̄ votum habeant cōuersationem purgandi tam preteritaz quam modernam ext. eodem titu. cum p. r. c. cum dilec. j. vbi de hoc in glo. ex h̄ presumitur r. c. constitutus. vbi de hoc in glo. q̄ sit. r. c. inter. ¶ Item purgatio a suo non iudice in dicta non valet nec fidem facit ext. de consue. ad audientiam. et de offi. deleg. l. uer. ¶ Item purgare se debet cui probat crimen in modum exceptiōis. Si apud bonos e graues remaneat infamatus. ext. eo. titu. inter. vbi de hoc in glo. ar. q̄ ille. Similiter sic infamatus ante purgationem non potest promoueri. ext. de testi. testimonium vnde licet exceptio nō infamat. ext. de ordine cog. cum dilectus in fi. tamen infamati opinionem sigillat vt. ff. de doli excep. l. apud celsum. §. ad uersarium de h̄is habes in dicta glo. arg. q̄. ¶ Item purgatio iudicanda est super h̄is t̄m de quibus est aliquis infamatus nec inquisitio nec testium receptio ad alia debet extēdi ext. de accu. inquisitionis. §. j. vbi de hoc in glo. ex hoc habes r. c. qualiter et quando. j. in fi. vbi de hoc in glo. super h̄is. ¶ Item purgare debet se episcopus infamatus de symonia cum tribus episcopis r. iij. de abbatibus. s̄ primo debet iurare q̄ nec per se nec per alium simoniacum se sciente recepit ext. eodem ti. quotiēs. ¶ Item ingenuus et nobilis infamatus debet cum. xij. ingenuis hominib⁹ purgari nisi sit periurus. vel latro vel falsarius. quia t̄m sicut aliq̄ tales debet

purgari quia propter timere perdidit nomen dignitatis ext. e. t. c. j. vbi de his in diuersis glo. ¶ Tres purgare se pot quis cum clericis ordinis inferioribus in casu. et si alij sint inimici eius et conspiratores tunc potest se cum laicis et etiam cum feminis purgare arg. xvij. q. ii. in dicta. et ii. q. v. si legitima. ¶ Item si actione precedente purgatio interdicit iterum super eo accusari non potest secundum quosdam ext. de accus. de his et. xvij. q. liij. si de illis. ne de eius bonis delicto sepius queratur. ff. nau. cau. sta. l. licet preter quam in casibus. ff. de p. uari. l. iij. et ff. de accus. b. d. cui. §. hndem secus si nulla precedente accusatione qua tunc poterit post purgationem denuo accusari. ar. h. q. v. habet hoc proprium et ca. meremur. ¶ Item post punitam purgationem admittitur accusatio. qz post penitentiam quis accusatur. xvij. q. ii. ammouere. Similiter post absolutionem indicitur purgatio. ita ut videatur post purgationem eius accusatio admittenda. arg. ext. de accus. venies. ¶ Item alij dicunt quod siue precedente accusatione. siue non purgatio iudicatur purgatus de eodem non poterit iterum accusari quia sacramentum est maioris sententie. ff. de iurciuran. l. iij. Si militer iuramentum fide bona tractu actionem popularem consumit. ff. eo. tit. cum qui. §. in popularibus de purgatus non potest iterum accusari super eo super quo se purgauit. nisi accusans suum dolorem prosequatur. doceat quod se ignorasse purgationem indicit arg. ff. de accus. l. si cui. §. his. et ext. qui matrimonij. ac. pos. c. in tua. Similiter si velit probare purgatum deierasse quod fieri potest. ff. de iurciur. l. admonedi.

¶ De pena deficientis in purgatione.

**P**urgandus in purgatione deficientis puniri debet sicut cum quis

conuictus punitur de crimine de quo impetebatur considerato modo agendi. unde si agebatur per modum accusationis de crimine et deficiente accusatore purgatio iudicatur si purgandus deficiat deponitur. ext. de symon. de hoc purgatus casu inter in fi. ¶ Item si crimen imponatur in modum exceptionis contra aliquem ut a suo beneficio excludatur defectus purgationis de crimine sic proposito exclusionem a beneficio inducit. ext. de accusa. accedens. ¶ Item purgandus si in purgatione fecerit pro conuicto habetur ac si de crimine esset probatum. ext. eo. ti. ca. p. vj. et c. inter de symonia de hoc. et c. in nuatum. vbi de hoc et de accusa. accedens. ¶ Item suspendere potest episcopus in famatum de crimine enormi ab officio et beneficio si scandalum est ortum vide etiam antequam purgetur. ext. eo. ca. inter circa p. in. vbi de hoc in glo. quod dicit quod infamati et c. et tuarum. ¶ Item purgatio iudicanda non est in crimine notorio. vel quando accusator afferit se ad probandum. extra. eo. titu. ca. h. et c. cum dilectus et c. si quis. h. ¶ Item si quis iudici tantum est suspectus non est propter hoc compellendus ad se purgandum nisi fuerit coram eo accusatus et accusatore non valente probare reus remaneat suspiciosus et infamis apud episcopum et tunc poterit sibi purgationem indicere. h. q. v. omnibus et arg. ext. de accusa. venies de ista materia require de fama in tractatu de inquisitione.

¶ De purgatione vulgari quid sit quae pro habita est et quid valeat.

**P**urgatio vulgaris est que auulgaris seruatis. vel fratri de panis et calci monomachie et c. huius. ff. eo. titu. per titu. iij. quest. v. monomachiam. et c. memnam. et c. cōsiliuisti. ¶ Item pur



gatio ista prohibita est reprobata et ma-  
ledicta tunc quia inuenta est dyabolo  
suggerente cum inuidia fabricante, tñ  
quia a sacris canonibus generaliter p-  
hiberetur. h. q. v. in vna et ca. mennam.  
et ca. consuluisti. Similiter q- deus i ea  
temprari videtur. ext. eo. ti. ca. vlti. Si-  
militer quia plerumq- innocens con-  
temnatur ext. eo. titu. significantibus.  
Item purgatio que fit per aquam fri-  
gidam vel ferrum candens vel per du-  
ellum et similia non valet nec fidem fa-  
cit sed est penitus reprobata. ext. de purg.  
ca. ex narum vbi de hoc in glo. bec pur-  
gatio. et de purga. vulgari quasi per to-  
tum. Item quia sententia expurga-  
tione vulgari dictata lata est contra ius  
scriptum et nulla est. h. q. vi. §. diffinita.  
ver. si sententia. et C. de senten. et inter.  
in. l. prolatum retractanda est senten-  
tia talis maxime veritate comparata.  
ff. de condic. sine causa. l. si fullo. Item  
episcopi abbates et similes qui huius iu-  
dicia ferri candentis et similibus faciunt  
aut fieri permittunt in curijs suis non  
excusantur amor tali peccato cum ta-  
lia sñm vetera iura et noua prohibita sunt  
vt superius dictum est et ext. ne clerici vel  
monachi senten. in si. maxime episcopi  
et abbates a quibus huius ius ignora-  
re. non licet vnde hoc in publicis pre-  
dicationibus debet insinuari modeste  
tamen et quasi per modum compassio-  
nis maxime in illis locis vbi sint aliqui  
qui hoc ignorat esse peccatum respon.

**De questionibus regularium  
questionibus.**



Questiones si due sint prin-  
cipales et sint ambe ciui-  
les: que primo proponit.  
primo tractatur in vna  
sententia terminatur. ext.  
de ordi. cogni. cum dile-

ctus. et ca. tuam vbi de hoc. Item que-  
stio ciuili primo tractanda est qua cri-  
minalis et questio incidens quandoq-  
primo qua principalis. in. q. ix. §. si cri-  
men de hoc habes. ext. de ordi. cogni.  
tuam in glo. et hoc loco. Item que-  
stio incidens dicitur que competit reo  
ante litem contestata argu. ext. de or. cog.  
ca. j. vbi de hoc. Item questiones de  
spoliatione quando debeant simul tra-  
ctari et quando non et quomodo pceda-  
tur circa huius habetur in glo. ver. ext.  
de ordi. cogni. c. vlt. qui eum perit resti.  
Item questiones clericorum non ad-  
mittantur nisi abbeat litteras aposto-  
licas vel episcopi illius loci. vt nunc non p-  
ponat vltra qua contineatur in forma  
litterarum suarum. Item huius que-  
stiones debent esse honeste et discreti. qui  
nec in tabernis nec in locis in honestis  
hospitentur: nec inutiles faciant expen-  
sas. ext. de pe. et re. cum eo alioquin per  
episcopum puniantur. ext. de priuileg. ex-  
tiorum vbi de hoc in glo. sic ergo videt

**De raptoribus.**

**Quid agendum est de raptoribus  
quis dicatur raptor: que ei pene.**

**Quis dicatur raptor.**



Raptor dicitur duo-  
bus modis. scz rae-  
ptor regulare et ra-  
ptor hominum et  
maxime raptor se-  
minarum proprie  
autē dicitur rapi-  
na regulare et ra-

ptus mulierum. et maxime virginum.  
Item rapine criminum committi-  
tur cum quis per violentiam vi et aper-  
te res alienas vnde cumq- excepto loco  
sacro vel re ecclesiastica. quia tunc com-  
mittitur sacrilegium. ext. de re. iudica.

## Summa monaldi.

que multociens vbi de hoc. de hoc. **¶** Item de in tractatu. de sacril. **¶** Item rapina quandoq; fit cum armis aliquando sine armis quorum diuersa est pena vnde de sciendum q; omnis raptor est fur s; non conuertitur quia nullus improbi or fure. quā qui vi rapit litit. vi bo. rap. in punci. **¶** Item raptus mulieruz nō solum cōmittitur in virgine cum ipsa puella violenter rapitur vt in perpetuū teneatur. Sed etiaz inuidua et scimol. xxxv. q. ij. raptores. et in litit. de publicis iudi. s. item lex. **¶** Item raptus dicitur non sol. cuz puella ipsa rapitur violenter etiam sed cum non ipsa rapitur violenter. sed vsus eius ea prohibente violenter vsurpatur. xxxv. q. j. s. ex hac. **¶** Item tunc demum committitur raptus. cum ipse raptor nō primo despō. sauerit ipsam puellam. xxxvj. q. j. c. lex illa. et q. ij. de puell. et c. si quis virginē. s; m leges. Sed raptus s; m canones non cōmittitur rapina in propria sponsa sed cōtrarium s; m leges. C. de rap. virg. l. j. circa medium et ext. de rap. cum causa vbi de hoc in glo. s; m leges. **¶** Item raptus non est quando puella rapit cōsentit. ext. eodem titu. cuz causa. Similiter rapta potest contrahere. cum raptoze si velit. ext. e. r. acceden. vbi de hoc in glo. s; m antiquos. **¶** Item yfidorus generaliter accipit raptum p; quolibet illi ito coitu. xxxv. q. ij. raptus. est illicitus coitus. a corrupendo dicitur. **¶** Item nota q; aliud est fornicatio aliud stuprum. aliud adulterium. aliud incestus. aliud raptus. Sed horum omnium pessimum est quod fit contra naturam quia vsus contra naturā execrabiliter fit in meretrice. sed execrabili; fit in vore. xxxij. q. vij. adulteriū. Sed hec omnia excedit cum vir nubit in feminā vel fornicariā. **¶** Item fornicatio licet videatur esse genus cuiuslibet illiciti coitus qui fit extra vrozem legitimam tamen

specialiter cōmitti dicitur in vsu viduarum vel meretricum vel concubinarum. **¶** Item stuprum non est proprie virginum defozario. quādo videlicet nō procedente coniugali pactione vtriusq; voluntate virgo corripitur. ff. de adulte. et st. l. inter liberos. s. lex iulia. **¶** Item incestus est consanguinearum vel affinium abusus vel etiam scrimonialius. **¶** Item raptus cōmittitur cum puella violenter a domo patris ducitur vt corrupta in vrozem vel concubinā habeatur. quia raptus cōmittitur vbi nil de nuptiis ante agitur. ext. eodem titu. cum causam. et hoc sine ius illatū consistit puelle solimodo sine parentib; tantum siue vtriusq;. xxxij. q. j. s. cum ergo. **¶** Item adulteriu; est alicui tbori violatio vel quasi alterius tbori accessio. Et est aduertendum q; qñ seruus se imiscit cū dñā sua tūc punitur pena contenta in. l. j. C. de seruis que cū proprijs dñis imiscue. mulier s; o puniebatur vltimo supplicio. Ita bal. in. d. l. puma. et cōter docto. ab ijs scribētes quod est notandū pro dñarum attentatoribus qui etiā vltimo punitur supplicio in. l. si quis non nō dicā cape. C. de epi. co. et cler. et ibi Albe. Bal. et Alex.

### De pena raptoris regularis et mulierum.

**R**aptoris regularis pena est s; m leges. q. j. annum in quadruplum post annum vero puniatur in simpliciter ipsa in quadruplo computata. ff. vi. bo. rap. l. j. et. h. et hoc si ciuilitate agatur contra cum si vero criminaliter. ppter vim priuatam. i. sine armis illatam ad penam sanguinis vel corporis. vel ad penam exilij relegationis et similia agitur tunc reus deponitur ab ordine regulari vel ab ordinatiōe rerum suarū



De pena raptoris regularis et mulieris. Fo. ecclij.

rum quia amittit facturam testamenti. Similiter si propter vim publicam. i. cum armis illatas contra reum agitur tunc deportatur in insulam et reum partem bonorum suorum amittit. ff. de publicis indi. §. item. et. ff. de vi. priu. a. l. vti. vnde versus. vis priuata rei in deponit ab ordine frater. Sed deponatur. si vis armata probatur. ¶ Item pena canonica est multipliciter. scilicet ut raptor excommunicetur non solus ab episcopo suo sed etiam ab illo in cuius episcopatu rapinam commisit per hoc ratione delicti. ext. eo. titulo. ca. j. r. j. q. in. placuit. et de foro compe. l. j. ¶ Item denegatur ei penitentia nisi restituat ablata vel plenam securitatem faciat de restituenda si est soluendo. Si vero cum potuit noluit. et contumaciter distulit accipere penitentiam vsq. ad mortis. articulum cum iam non habeat. vnde satisfaciat tunc si perit penitentiam. dabitur ei et etiam viaticum et ecclesiastica sepultura. Si heredes vel alii p. p. qui satisfacere noluerint p. eo. Immo compelliuntur heredes satisfacere quando habent de bonis illorum quibus succedunt secundum facultates suas. et sic intelligitur. extra. eodem titulo in litteris. ¶ Item si decedat homicidii raptor impenitens priuatur viatico ecclesiastica sepultura. extra eodem titulo super eo r. ca. in litteris. et hoc in intellige de notoriis raptoribus non de occultis ¶ Item si non habet heredes raptor vnde reddat nec heredes nec propinqui volunt satisfacere pro eo. cum non teneantur de suo nisi velint nec illi succedant in aliquo ille tamen fuit beneficentritus. et fecit quod potuit licet tarde nunquid priuabitur sepultura dicunt omnes doctores fere quod sic. extra. eodem titulo super eo. Quidam tamen dicunt quod illa decre. super eo localis vel intelligitur de nonpenitentibus vere. Dicunt

etiam quidam quod presbiteri qui talem sepelierunt. vel simile fecerint. ab officio et beneficio debeant deponi. ut illa super eo et hoc fit ad terrorem et confusione[m] consanguineorum vel per hoc ad satisfactionem inducantur sed licet clerici eorum sepulture non debeant interesse cimiterium tamen eis non negatur debet enim tales sepeliri secundum quosdam in campis quia ralis sepultura defunctis non nocet extra. de sepultu. sacris et sic intelligitur. extra. eodem titulo. capi. h. vbi de hoc in glo. hoc referas et de torneamentis. capi. j. vbi de hoc in glo. Simile. j. de rap. r. a. men postquam est secundum formam ecclesie absolutus non debet cimiterium et alia ecclesie suffragia denegari. extra. de sepultu. capi. ultimo. vnde predicta capitula. extra. de raptoribus super eo et similia sunt locali a secundum quosdam de hoc Res. in tractatu de sepultura. ¶ Item pena raptoris mulieris est secundum leges ut capere puniatur r. et substantia rapte applicetur si ingenua vel mulierem bone fame rapuerit: secus si ancillam vel libertam vel meretricem tunc non amittit substantiam sed tantum decapitur. C. de rap. virgi. lege yna. in princ. et argu. xxxv. quest. j. de rap. ¶ Item secundum canones raptor efficitur seruus rapte nisi velit se redimere ut in dicto. capi. de raptoribus hec tamen pena. in foro penitentie non est infligenda. sed in foro iudiciali potest infligi. ¶ Item qui deflorat virginem solutam voluntariam non renetur eam ducere in uxorem vel maritare extra. de adulte. ca. j. Si autem in uitam aut per dolum indultam ad consentiendum: tunc in foro penitentiali est ei iniungendum quod ei satisfaciat. ad penam autem. predicte decre. non tenetur nisi i. foro causar. et glosatores exponit de rap. q. sic ducit virginem et abstrahit

virginem per violentiam a domo patris. **I**tem si princeps committit iudici ecclesiastico potestatem puniendi tales ipse circa mortem et membri mutilationem vel sanguinis effusionem enormem non debet se intromittere sed poterit iubere raptorem incarcerari vel flagellari ita tamen quod in sanguinis vindictam flagella transigere minime videtur: poterit etiam tales pecuniaria pena punire mortem vero seu membri mutilationem reservare debet regie potestati ext. eodem titu. in archiepiscopatu. **I**tem raptor huius debet excommunicari cum sanctis. **xxvii. q. ii. cap. j. et. iiii.** **I**tem predo dicitur duobus modis scilicet qui alios iniuste predatur sunt qui maioribus auferunt sua. Similiter predo est miles qui requirit ultra stipendium sibi assignatum quia sunt sumptus superflui quare predo crassatur. **xxii. q. j. militare.** **I**tem pena predonis est eadem cum pena raptoris. **ar. xv. q. ii. sane.** **I**tem raptor regulariter est clericus vel laicus qui cum viderint pauperes indigere etiam superflua non tribuit eis. **xv. dist. sicut huius.** **I**tem raptores sunt prelati qui bona ecclesiastica que pauperum sunt donant meretricibus ystrionibus consanguineis et alijs similibus personis sine iusta causa. **xv. questio. j. capit. vlt. et. xii. q. j. capit. vlt. unde de pena raptorum ad quid teneatur tractatu de restitutio. raptorum.**

### De rathabitione.

**R**athabitione in malefichis retrotrahitur et mandato comparatur. **arg. ext. de clandest. desponsa. capit. ii. et. ff. de pigno. l. si fundus. §. si uesci res de hoc notauit Hostien. **xxj. questio. j. si quis inuente et argu. de iur. ar. §. sed et ii.** Sed contra. **ff. de huius qui****

no. ansam. quid ergo. **I**tem iuribus tutoris non valet quando fuit presens in negotio pupilli. **I**tem mittitur de aut. tu. §. tutor. Similiter non tenet in seruo. **ff. de acquiren. habetur l. si quis. §. iustu nisi debet perdere ius suum dominus.** **I**tem ratum habere possum quod gestum est nomine meo. **ff. de nego. gest. l. si pu. §. item queritur. r. ii. q. ii. lugdunensis.**

**Q**uod potest conuenire et reconuenire. **R**econuenire potest reus actorem. **M**or apud eundem iudicem et non apud alium nisi lite finita. in aut. de executio. §. sanamus. et de rescrip. dispensatio litium. vbi de hoc. **I**tem potest reconueniri actor a reo coram iudice delegato. qui iudex causa conuentionis et reconuentionis vicissim. debet tractare et utramque causam vna sententia terminare. extra de mutuis pet. capit. j. vbi de hoc. et de ordi. cog. cum dilectus. **I**tem si actor reconuenitur a reo nolle ei respondere tunc iudex debet actori instanciam denegare nec ipsum audire super alia causa. **C. de copens. neque scripturas et extra de ordi. cog. capit. j. et vlti. et de mut. pe. c. j. vbi de hoc. et ca. ultimo.** **I**tem reconueniri potest actor agens possessorie a reo et super alia spoliatione sed potest reus ipsum reconuenire peritorio quia questio spoliationis priuilegiata est. ut primo expediatur ut extra de mutatione pene. capit. j. vbi de hoc et de ordi. cog. super spol. vbi de hoc. **I**tem bene potest actor reus reconuenire in modum actionis. extra de ordi. cog. cum dilectus. Similiter reus potest actorem reconuenire super pluribus licet actor non conuenierit eum per litteras nisi super hoc vno extra de mut. pe. c. j. r. ii. vbi de hoc in glo. j. hancandez. **I**tem non potest iterum reconueniri ab actore qui eum primo conuenit. quia re



conuentio non intelligitur nisi quum ad illum qui primo conuenitur ne sit processus in infinitum. **R**id. de hoc habes extra de mu. pe. capitu. vlti. in glo. j. fm eandem formam ad fi. **E**t res conuentio et conuentio. simul tractandi sunt. extra de mu. pe. capitu. j. de b habes extra de ordi. cog. cum dilectus in glo. si isti nobiles. **E**t si reus re conueniens actorem differat suam peritionem porrigere vsq; post lit. contes. non tenetur ei actor respondere. nisi d infinita conuentione. **C.** de sent. et interlocuto. aut. et consequenter et extra de mu. per. capitu. j. vbi de hoc. et de rescrip. dispendium vbi de hoc. **E**t reconuentio coram arbitris non habet locum nisi sit hoc expressus in compromisso. extra de arbi. cum dilectus vbi de hoc. **S**i militer nec in criminibus habet locus in. q. j. capitu. j. quia non relatione criminum: sed in innocentia reus purgatur ff. de pub. l. his qui. Similiter nec in causa spoliationis extra de resti. spolia. et conuentione et de ordi. cog. capitu. vltimo vbi de hoc. Similiter nec in momentanea possessione. **C.** qui legitimam personam. l. vltima. Similiter nec spoliatio nec facta ecclesijs et ecclesiasticis iuribus vel viris. extra de iure patrona. relatu. ff. de iud. l. n. §. si agant de hoc habes extra de arbi. cum dilectus in glo. cessat reconuentio. **E**t reconueniri potest clericus et cum laico quando conuenit coram eodem iudice seculari de causa civili tñ extra de mutu. pe. capitu. j. vbi de hoc. r. c. n. r. in. nisi sit causa que coram ecclesiastico iudice tñ sit tractanda extra de foro competenti. et tenore. Similiter in causa criminali non potest reconueniri a layco qui nec potest laycum conuenire criminaliter coram iudice seculari. l. ix. q. j. capitu. j. r. n. r. c. continua.

**De regularibus et religiosis.**

**U**nc videndum est de regularibus et religiosis. Qui dicuntur regulares et qui religiosi et quid proficere debent regulares. Et qualiter. Et in cuius manibus de professione tacita et expressa. de tempore probationis et etate ingredientium et an regulares possunt ad aliam religionem transire.

**Q**ui dicuntur regulares et qui religiosi.

**R**egulares dicuntur qui ad viuendum regulariter se astringunt siue sint monachi. siue sint canonici regulares qui et si a sanctorum monachorum consortio non videntur se iuncti regule tamen inseruiunt laxiori. extra de sta. monacho. q. debet timorem in multis autem condicio eorum concordat extra. ne clerici vel mona. ex parte et capitulo super specula. r. r. q. in. presens. Similiter regulares conuersi professi sunt. r. r. q. j. vt lex. Secus tamen de conuersis non professis qui se et sua non dedicant deo. extra. de priuile. cle. et placare. §. de confrat. bus. et capitu. vt priuilegia.

**E**t religiosis dicitur largo modo non solum monachi et alij regulares sed etiam clerici. n. q. j. nullus. n. Similiter qui in proprijs domibus religiose viuunt quibus non sint professi. r. r. q. v. q. deo. ad bec. ff. de rei vendi. l. qui religio. Similiter conuersi ecclesiarum. r. r. q. di. si qua vidua lar. extra. de voto. et vo. re. vbi de hoc. **E**t largo modo ecclesiastica parte censetur oblati monasterio etiam si remanet seculo dummodo mutato habitu seculari quibus non ex toto habitum habeat monachales. r. r. q. v. q. deo et r. r. q. j. vt lex. et. r. q. j. vt duo. extra. de priuile. priuilegia vbi de hoc in glo. **E**t quod habitus. **E**t religio sunt que religionis.

**Q**uod proficere debeant regulares et qualiter et in cuius manibus

*ut priuilegia*



**R**egulares tria profiteri debent. scilicet obedientiam castitatem paupertatem hoc enim sunt substantialia regularis discipline cum regularis homini se subicit de vite renunciat proprie voluntari. xxij. q. iij. statutus. r. xij. q. j. si non dicaris. Similiter cum quis religionem ingreditur se et sua dedicat deo. C. de episcopis et clericis. in autem. ingressi r. viij. q. iij. ingredientibus. r. c. si qua mulier. r. ca. tunc autem. et ideo post ingressum potestatem in corpore et in rebus amittit. in his autem tribus substantialibus dispensari non potest maxime in castitate et paupertate. ext. de statu mona. cum ad monasterium in fi. Item professio cum nichil aliud sit quam solennis religionis promissio in qua professione veniant tria predicta. talis professio fieri debet in manibus prelatorum ext. e. ti. porrectum. r. ca. ad apostolicam. Similiter fit in manu episcopi et in manu monachi et in manu sacerdotis. et etiam super altare de quibus Res. sup. in tractatu de profiten.

**D**e professione tacita et expressa. Regularis professio est expressa verbis cum quis reddit se in manu abbatis et in monachus et in fratre monachum non facit siue fiat in manu abbatis ut dictum est siue in manu monachi et dummodo recipiatur eius professio ab abbate et fratribus. quia tunc monachus est et solemnizatum est votum. ext. e. ti. porrectum. vbi de hoc in glo. hic eundem text. et qui clericus vel. mo. insinuante. Item qui habitum professorum portat per annum monasterio ingressus licet dicat simpliciter et simulare habitum portasse. compellendus est tamen publice profiteri quia quibus expressam professionem non fecerit eo ipso quod habitum per annum portauit intelligitur vere licite tacite esse professus. unde postea exire non potest nec probatio in contrarium

debet admitti. ext. eo. ti. ex parte vbi de hoc in glo. hoc ideo dicit. r. c. porrecti. ext. c. vidua. r. c. vt clerici. vbi de hoc in glo. nota. Item regularis qui de licentia uxoris intrauit monasterium. ea mortua aliam habere non potest sed in monasterio morari de compell. c. de conuersi. conu. consuluit. vbi de hoc in glo. ergo notum. Res. de hoc in tractatu de voto. Item regulares diuersarum professionum simul in vna ecclesia sociari non debent propter scandalum aliorum nisi in casu et tunc concordant de super in vno habitu honesto et condacenti. sed interius ferant vestes congruentes sue religioni. xij. q. viij. in nouo r. xij. q. iij. fere per totum. Similiter canonicis regularis potest fieri sicut in ecclesia seculari. ar. ext. de vita et ho. clerici deus qui vbi de his in glo. p. sicut. Item regulares sine consensu episcopi ecclesiastica beneficia vel decimas de manu laici recipere non presumant. nec excommunicatos nec interdictos recipiant ad diuina. nec in ecclesiis que ad ipsos pertinent plenouite sine auctoritate episcopi clericos instituere vel destituere possunt. ext. de preben. in laceranensi. Item regulares in suis orationibus contra prohibentes episcoporum campanas habere non possunt nec ibi missas celebrare ext. de preben. parentibus vbi de hoc. r. de con. di. j. vnicuique r. c. clericos. Similiter si recipiant aliquem ad ordinem suum taliter receperunt non erimuntur a iure episcopali quod solam receptionem nisi sequatur translatio plena ext. de preben. c. penul. vbi de hoc in glo. et ita non rec. cum a plantare C. de confratribus vbi de hoc in glo. sic. j. eo. ti. tuarii vbi de hoc. Item regularis non repellitur ab agendo licet et natio sit ignora. quia legitima persona presumi debet. ext. de iudi. cum deputari vbi de hoc in glo. forte ideo. ff. quest. iij. eorum.



De tempore probationis & etate ingredientium.

**R**egularis probationis tempora sunt diuersa. nā clericus notus probatur & probatur per annū. xvij. q. ii. gonfaldus. sed clericus ignotus & laycus notus per biennium. xix. q. iij. monasterium. Sed hoc diuersitas temporum ad annum reducitur. ext. co. ti. ad apostolicam & cap. postulasti. & cap. ex parte. **I**tem regularis tam masculus quā femina ante annū probationis p̄fiteri nō debet. si tamē p̄ficat̄ p̄fessio ei⁹ tenet. quia multa fieri prohibentur que facta tenent si fiant. ext. co. ti. ad aplicā ubi de hoc. **I**tem regularis post. xiiij. annum in viro. & xij. in femina p̄fiteri nō potest vel religionem intrare. xx. q. i. ca. j. & q. ii. si in qualibet & ca. puella nec obstat. ext. co. ti. quia quoniā illud sit p̄p̄termittiam asperitatem. loci vt ibi nota. Si vero minor. xiiij. annis monasterium ingreditur. poterit egrediēte. xv. annum. xx. q. j. illud & nota. q̄ in hoc casu annus inceptus pro completo nō habetur. j. q. j. illud & ideo exigit̄ annus completus. ext. de regularibus ad nostram ubi de hoc in glof. nota ex hoc verbo. sed hoc dicitur discretum & docti capacem ingredientem monasteriū obligari etiam ante. xiiij. annum quia sicut ante illud tēp̄ potest quis se obligare dyabolo. & deo. ext. de delict. parue pueris. **I**tem si iuuenis in annis discretionis existens obligatus monasterio a parentibus nō cōtradicat postea exire vel ad seculum redire non potest. quia monachum aut paternam deuotio aut propria professio facit ext. co. titu. cum vñ ubi de hoc. Si vero. j. annos discretionis. secus ext. co. ti. signatū ubi de hoc in glo. si fuisset paternam cōm̄ deuotio nō facit monachum. ubi p̄sumptio vel nisi ratum habeat oblatum q̄ factum fuerit a patre. ext. co. ti. cum vi-

rus. ubi de hoc in glo. paternam deuotio. **I**tem si puer post. xiiij. annum & femina post. xij. monasterium ingredietur liberi sit & absoluti a iure patris potestatis post ingressum religionis. xxi. q. j. ca. i. & q. ii. Sed si predicti monasteriū ingrediantur infra predictos annos discretionis reuocari possunt a patre & a tutore vsq̄ ad annum & diem. xx. q. ii. si puella & ext. co. ti. si quis autem. nisi monasterium sit tantū remotum q̄ ad patrem seu ad tutorem r̄mor per tantū tempus venire nō possit quia tunc indulgebatur maius tempus arg. xvij. q. ii. si quis incognitus. & annus iste incipiet currere a tempore sciētie vt in dicto ca. si quis in cognitus licet quidam dicant q̄ a tēpore ammonitionis. ext. de concef. preben. quoniā. **I**tem ingressus monasterium nō facta professione ad priorem statum redire nō potest si tempore ingressus euidenter i eo appareant signa q̄ absolute voluerit vitam mutare signa hoc sunt si renunciauerit seculo expresse vel si statim recipiat vestes scienter que tantum profitentibus consueuerunt dari vel si testamentum facit et trāffert omnia bona sua in heredes legatarios vel distribuit omnia bona sua ecclesie seu pauperibus. erogauit vel prestatat in priuilegio q̄ vult vitam mutare alias qui simpliciter intrat & nō facit professionem nec recipiat vestes que profitentibus conceduntur p̄sumitur q̄ condicionaliter voluerit expiri obseruantiam regularem & ita. j. annum ad seculum potest redire. extra. co. titulo statimus ubi de hoc in glof. ex hoc videtur & cap. consulti in fi. ubi de hoc in glo. p̄ si non. **I**tem qui habuit in monasterio assumptus. quamuis habitus non solum in se totum nec simpliciter voti matrimonii dāna vel dimit pr̄ e. t. potest tūq̄ clericū vel mo-



consuluit. et ca. rursus. non solemnizet  
 dico quantum ad religionē assumptā  
 solemnizat tamen. q̄tum ad religionē  
 in genere in quā generaliter consensit  
 intendens ab solēnitare vitam mutare  
 cum habitum assumpsit unde si egre-  
 diatur ut latiorē religionem intret et  
 post egressus assumpse et ante ingressū  
 assumende contrahat. matrimo. nō t3  
 fm̄ quosdas quia in propria domo. p o  
 test quis esse monachus et ad continen-  
 tias obligari. xxiiij. q. v. q̄ domo. et. xxvij.  
 q. de viduis. et. c. de episcopis et cleri. l.  
 raptores. ¶ Item si susceptio habitus  
 notum subsequatur solēnitaz votū e3.  
 c. t. ex parte. et. c. cle. vel no. isinuante et  
 xxvij. q. i. c. j. ¶ Item probari debet no-  
 uicius et probari fm̄ lau. in habitu mo-  
 nachali q̄si alias nō posset probare au-  
 steritatem monachalem que investitio  
 pro magna parte consistit. ext. c. ti. vbi  
 de hoc in glo. sed quāveste. et. ca. statui-  
 mus. unde licet habitus nō faciat mo-  
 nachum sed professio vera et expressa fa-  
 cit tamē professio de presumpsa et occul-  
 ta. ext. eo. ri. vidua. et. c. ex parte et. ca. sta-  
 tuimus. et. xxvij. q. j. vidua. ¶ Item qui  
 ludib:ij causa vti habitū regulari. gra-  
 uiter debet puniri. in autem. de sanctis  
 episcopis. §. vlti. ext. de vi. et. ho. cleri. cū  
 decorem vbi de hoc. ¶ Item professio  
 regularis ante annos discretiōis facta  
 non tenet. xij. q. j. illud nisi post annos  
 discretiōis ratificetur tacite per susce-  
 ptionem habitus vel expresse per verba  
 ext. e. t. c. vnum vbi de hoc in glo. sed qd  
 si ante. et. c. significatum. et. xx. q. j. vidua  
 ¶ Item si vir extorta licentia ab vxoze  
 monasterium intret. potest cōpelli ad  
 eam redire et debitum ei reddere si pe-  
 rat sed exigere non potest nisi vxoze ipso  
 caste viuere fuerit fornicata. quia tunc  
 ipsum repetere nō valeret. ext. de con-  
 uer. coning. veniens vbi de hoc in glo.  
 hoc est. argu. et ca. accedens vbi de hoc

in glo. inuita. et coacta et in alia glo. ibi  
 dem. Sed videtur.

¶ Si regularis potest ad aliam  
 religionem transire.

**B** Regularis professus ad alium or-  
 dinem sine licentia prelati perire  
 et obrenta transire nō debet alioquin  
 ad priorē ordinē redire compellitur  
 nisi seruus ordo strictio: esset quia tūc  
 etiam si sine licētia transeat: reuocari  
 non debet. dummodo nō transferit le-  
 uitatis causa. et quicquid habz resignet  
 in manu prelati sui. sic ext. e. t. licet vbi  
 de hoc in glo. sufficit ergo. et ca. ioban.  
 ¶ Item regularis professus de licētia  
 sui prelati euz consensu capituli sui ad  
 equalem ordinem transire potest et le-  
 gitima causa. sed ad minorem nunq̄  
 ext. e. ti. nō est. vbi de hoc in glo. et meri-  
 to. sed si perita licentia licet nō obrenta  
 siue ad religionem transferit strictioze:  
 ad prium locum postea redire nō po-  
 test. ext. eo. rit. licet. de hoc. ext. de era. et  
 quali. intelleximus in glo. hoc videtur  
 q̄. ¶ Item si transit ad monachos ni-  
 gros sine licentia sui prelati et reuertat  
 postmodū ad priorē locum. vlti-  
 mus sit in choro potest tamen eligi lici-  
 te in abbatem ut in dicto. c. intellexim⁹  
 et. xxiiij. q. j. apud. e. t. c. cum renuncia-  
 tur. ¶ Item si episcop⁹ vult ad religio-  
 nem transire siue sit consecratus siue  
 non. non sufficit licentiam petere nisi  
 sit obrenta. ext. eo. rit. licet q̄de transla-  
 iur. ¶ Item regularis sacrus episcop⁹  
 nō penit⁹ absoluitur a regula sua. xx.  
 q. viij. inuentum. et ext. de vita et ho. cleri  
 cleri offi. iij vbi de hoc in glo. vel arg.  
 quia q̄. ¶ Item si regularis in episco-  
 pum postuletur vel eligatur peti pmo  
 debet a suo prelati cū consensu capitu-  
 li sui qui sit nollet eum dare. tūc debet  
 si vtilitas magis fuerit per superiorē  
 compelli. ext. de renun. post translatio-  
 nem. vbi de hoc in glo. ca. ca. ¶ Item re-



gulares, de facili ⁊ ex leuib⁹ causis possunt a suis administrationibus remoueri, ext. de jactu, qualiter ⁊ quando. enis in fi. ⁊ de symo. per tuas circa si. nec dicendū super prioratibus suis impetra re litteras cōditione sue religionis sup prefa quia tunc nihil valeret si confirmaretur hoc modo, ext. de confir. vtili. porrecta vbi de hoc in glo. licet prioratus ⁊. c. ad nostras. ¶ Itē si regulares cedere nolūt in cōmuni capitulo q̄ facere debent tunc abbates ⁊ priores capitulo presidentes denuncient hoc episcopo dyoc. vt remoueat eos ext. de statu mo. c. vlt. §. q̄ si abbas. vbi de hoc in glo. quia de plano ⁊. c. in singulis Res. de ista maria. in tractatu de priui. q̄tra cratu de statu monachoz. ¶ Item si quis leuitatis causa transit etiā ab maiorem religionem nō sufficit licētia petita nisi sit obrenta s̄m quosdas. xix. q. ii. statuimus ⁊ ext. de era. ⁊ quali intel ligimus vbi de hoc in glo. hoc videt q̄ contra. ext. de regularibus. licet vbi de hoc in glo. sufficit. ¶ Itē prelati ⁊ qui pie sunt capitulis generalibus tenētur questio licet anno requirere fugitiosos et eos recipere si redire volunt dūmodo sine scādalo facere possint salua tamen ordinis disciplina. alioquin causā fugientes quā electos in obediētes excommunicent ⁊ excommunicatos faciēt a prelati ecclesiarum publice tam diu nunciari donec ad mandatum ipsorū humiliter reuertantur. ext. e. t. ca. vlti. vbi de hoc. si vero subditum suum apostatam volentem redire nō recipit vel etiā vagabund. vt redire nō requirit nō potest postmodum petere etiā post mortem. Si aliquid apostata huius acquisserit quia ei alimēta negauit ⁊ eū recipere noluit. C. de latina. lib. toll. l. vna. §. ⁊ si scimus ⁊ ext. de langul. c. po. ca. vno vbi de hoc. ¶ Item si quis habet ecclesiam transeat ad religionē

tener ingressus nec reuocari potest. ab ecclesia vel episcopo in cōsulto trāsuit nam q̄uis licentiam petere debuisset. valet tamen ingressus licētia nulla petita ext. e. t. licet ⁊. xix. di. due.

**De veneratione reliquiarum.**  
**N**ō sunt nisi prima auctoritate si sūmi pontificis fuerint approbate. cē. eo. ti. em. c. que taliter approbare. ext. cassam ostendit nō debent nec venales exponi. quia olim christiane religioni sepius est detractum. ext. eo. titu. ca. ii. et. C. de sacrosanct. ecc. l. nemo. nā sancta extimationem nō accipiūt. ff. de regularē. di. l. de sacrosancta. §. penul. nō enim possunt vendi. cum vendicio sine precio nō existat. in situ. de emp. ⁊ ven. §. precium. Sed nunquid possunt fur tiue subtrahi vt in honestiori loco possunt imponi Res. nō. immo sacrilegiū est quotiens auferitur sacrum de sacro et ca. xviii. q. ii. quisquis. dicendū est q̄ reliquias emere vel vendere illicitus est contractus ⁊ symoniachus. ¶ Item reliquias de nouo inuentas nullus debet publice venerari. nec prelati debent permittere illos qui a deorū ecclesias causa venerationis accessit ⁊ varijs figmentis. aut falsis dormientis decipi sicut in plerisq̄ locis. occasione questus fieri consuevit. ext. de reliquis ⁊ veneratione sanctorum audiuimus. ⁊ de consuet. cum ex eo. de con. di. j. placuit ⁊ alia ria. ¶ Item quando reliquie sanctorū canonizari debent obseruetur q̄ legitur. xix. q. ii. quoniā taliter peruenitur ¶ Item inquirendum est an illoz qui canonizati sunt prior vita testimonium prebeat sanctitati. scilicet vtrum virtuosē pie iuste ⁊ caste vixerint in hac vita ⁊ laudabilis fame vt. xii. q. ii. quattuor et maxime querendus de simplicitate

ipsoꝝ et vera humilitate ex. de p̄sump. ex. studijs. Itē querendū est de miraculis factis ab eis invita ⁊ etiā post mortem: nota q̄ ad hoc sit miraculū quatuor requiruntur. Primo vt a deo fiat et non ex arte. vt. i. q. j. teneamus ⁊ c. p̄ p̄perauit ⁊. n̄. q. vñ. §. Item balaam secundo vt sit cōtra et supra naturam tertio q̄ nō exviverboꝝ sicut panis miraculose transubstantiatur et vi verboꝝ in corpus xpi. si ex merito hominis hoc contingat de conse. dis. n̄. quia corpus ⁊ c. in quibusdā. quarto vt sit ad corroboracionē fidei. Sof.

### De renunciatione.

**n**unc videndum est quid sit renūciatio. Quis possit et cui renūciari debeat. Quis sit effectus renūciationis. Quis compellatur renūciare. Si renūcians potest postea penitere

**Q**uid sit renūciatio et quis possit renūciare.

**r**enūciatio est pprie rei vel iuris spontanea refuscitatio. Item renūciare pot̄ is ad quē p̄teritū qd̄ renūciat quoniam generaliter quilibz renūciare potest rei sue vel pprio iuri n̄. q. j. quam periculosum ⁊ c. de pact. l. si quis in conscribendo et extra de fo. compe. si diligenti et de regularibz ad apostolicam. Item quidam sunt q̄ renūciare non possunt vt prelati quorum cā quare renūciat̄ examinanda est vnde sine superiorū licentia renūciare non possunt. ex. e. ti. literas ⁊ c. nisi. Item renūciare non possunt furto si et qui non sunt compotes sui nisi habeant dilucida interualla in quibus renūciare valent. vñ. q. j. quis triste. Item renūciare non potest his q̄ sunt iure priuari. ff. de edil. edic. l. iij. §. si venditor extra de priuill. si de terra

⁊ c. accedentibz. ⁊ ff. de pac. l. pasfisti. ff. de ser. l. j. C. de tempi. ap. l. vlti. in fi. Item si quis renūciat iuri suo per puram compositionem: postea nō auditur extra de elec. cum inter. vbi de b̄ in glosa. Sed nonne de renūcia. in p̄sentia. Item renūciare non potest quis iuri suo aliquando anteq̄ comparat sibi de illo. extra de decimis: et multiplici vbi de hoc in glosa. ar. q̄ ⁊ ff. de acquiren. hered. l. is qui ⁊ c. de pact. l. j. Item iuri publico vel iuri introducto in fauorem omnium renūciare potest. ff. de pact. l. ius publicum: et extra de senten. excommunica. contingit et de foro compe. si diligenti. Item iuri fauorabili tantum renūciari potest: sed iuri fauorabili et odio: sicut est illud de quo loquitur illud. cap. si diligenti ⁊ c. contingit: renūciari non potest. Item iuri illi quo clerici indulgetur. de foro vt nō possint conueniri de crimine maxime coram sub iudice seculari. extra de iudi. cap. nō ab homine et etiam iuri quo excommunicatus quicunq̄ in cleri. manus inhāt violentas. extra de senten. excommuni. cum non ab homine ⁊ c. non dubium et. xvñ. q. iij. si quis suadere q̄ inductū est in fauorem clericorum et in odium laycorum qui clericis oppido sunt infestū. n̄. q. vñ. laicos renūciare nō potest quicunq̄ clericus componat cum layco verberando ipsum quin sit excommunicatus tal̄ laycus propter iniectio ne manus. extra de senten. excommuni. contingit. vbi de hoc in glo. cuiusq̄ sit. in glosa quando in quouis. Nam si clericus actionem iniuriarum remittere possit. xxvñ. questio. iij. si is q̄ ⁊ c. si illic iniuriam factam toti ordini clericali absolvere non potest. vnde eo remittente actionem suam temere manus violentas in eum iniecit excommunicatio tamē durat vt in dicto. l. p̄tingit.



Quidam tamen dicunt quod clericus etiam in foro et privilegio renunciare non possit expresse. tacite tamen potest. ar. ff. de procura. l. filiusfam. §. veteram et C. de iura. calum. l. ii. Quod autem primum dictum est teneatur. **¶** Item renunciare non potest quis his per que deo et homini obligatur ut votis pollicitationibus iuramentis conventionibus et promissis. Unde matrimonio renunciari non potest quibus iuri exigendi debitum renunciari possit. ext. de conu. l. conu. quedam.

**¶** Qui renunciari debeat et

quis sit effectus renunciationis

**R**enunciatio facienda est ei de ecclesiis beneficiis et prebendis. ut vbi. q. ii. si quis presbyter. a quo hec sunt recepta ut mihi fiat animarum cure prouidat. unde dicitur aliqui quod incōsulto episcopo ecclesiam dimittere nullus debet ext. eo. ritu. ammoner. vbi de hoc i glo. et. vñ. q. j. **¶** Item si quis renunciat ecclesiis in manu layci non tenet renunciatio quin eam possit superior reuocare. ipse tamen repetere eas non potest postquam taliter renunciauerit. extra. e. r. quoniam in dubiis vbi de hoc in glo. non videtur quod r. ff. de pac. l. si vnus. §. vlti. **¶** Item renunciatus suo beneficio cum iuramento recipere potest illud nichilominus si postmodum eligatur non obstante huius iuramento extra. eod. titulo. cap. i. r. u. vbi de hoc in glo. iste p. Sed si sponte renunciationem confirmat cum iuramento. repetere eam postmodum non potest ext. eo. ritu. super hoc vbi de hoc in glo. allegata ab ipso. **¶** Item renunciationis effectus est. ut renunciatus repetere non possit quod semel sponte renunciauit maxime cum iuramento. vñ. questio. j. quas periculosus. et. ff. de edili. edic. l. i. §. q. 2. si venditionis. et. C. de iureiurando. l. si

quis iusiurandum. extra. de renuncia. super hoc vbi de hoc in glo. allegata. j.

**¶** Quis compellitur renunciare.

**R**enunciare tenetur intrusus et symoniacus: quia titulum non habent: et ideo renunciare non possunt secundum quosdam: etiam sine licentia pape et restituere tenentur omnia lucra percepta et percipienda. j. questio. prima. si quis. **¶** Item renunciare cogitur ille qui obtinuit licentiam renunciandi si renunciare non vult. extra. co. titu. quidam cedendi vel cogendi vbi de hoc in glo. nota. q. **¶** Item renunciatio debet fieri coram illo qui confirmare potest. xvj. questione. ii. abbas. ii. Si enim fiat in manu prelati prelati que eam recipere non potest. non valet nisi quantum ad renunciantem. extra. eo. ritu. cap. vlti. vbi de hoc r. q. in dubiis vbi de hoc in glo. non videtur quod unde nisi non tenet renunciatio non valet electio: quia vbi non quis legitime destitutus: alius in locum eius non est legitime destitutus. iiij. questio. vj. hoc quippe et extra de accusa. ad petitionem. et de renunciatione. cap. vlt. vbi de hoc si non tenuit. **¶** Item renunciatio facta in manibus conventus a prelato excommunicato non tenet. immo si aliquis fuerit ibi clericus secundo deposito debet restitui primus. extra. eo. ritu. cap. primo. **¶** Item qui renunciat ad suggestiones emulorum suorum non in manu prelati sui non valet. sed etiam si absoluit monachos ab obedientia sua debet in irritum reuocari. extra. eodem titulo lecte coram vbi de hoc in glo. et sic videtur. **¶** Item renunciare debet quis propter plura. s. propter defectum scilicet necessarie ext. e. r. vbi. §. p. defectu. vbi de h. **¶** Item propter insufficientiam de quod moueri. xviii. q. ii.



si quis abbas. Similiter propter negligentiam ext. de officio tu. c. j. Similiter propter maliciam plebis. l. quando sunt tot mali q. nulli possunt pdesse. vñ. q. v. c. vl. Similiter propter debilitatem corporis qñ pdesse non potest nec etiam est spes de sanitate. vñ. q. j. c. j. qualiter. Similiter propter scandalum graue q. sine peccato mortali iurari nõ potest. xñ. di. si quis episcopus. Similiter propter irregularitatem persone propter quam executiones perdit officij. vt propter bigamiam vel homicidium et similia. lvñ. di. cenomanens. r. c. q. simpliciter. r. xvñ. d. acutius et. ext. de renun. nisi cum pides. vbi de his in diuersis glo. ibidem positis tres qui cum magna instantia et pseuerantia renunciationem suam petunt admitti pre sumitur contra eum de pe. di. j. diuortius

**C**tem renunciatio beneficij a spoliato ante restitutionem factam non tenet ext. de restitu. spol. c. i. vbi de hoc. r. c. foliote. Similiter renunciatio beneficij et spoliatio pro metu facta tenet. xv. q. i. merito. Sed tamen datur actio pretoria. ff. de edil. edic. l. similiter. §. secretario.

**C**tem si quis vult pbare q. non sponte renunciauit debet audiri extra eod. titu. c. sup. hoc. vbi de hoc. r. c. veniens.

**C**tem renunciare non compellitur quis inuitus. vñ. q. i. quamuis q. renunciatio voluntaria debet esse non extorta extra q. metus causa ad audientiam.

**C**tem absolute debet quis renunciare iure spirituali nullo pacto vel conditione interueniente ext. de offic. del. ex parte et de symo. ex insinuatione et. i. q. h. quam pio in fi.

**C**tem licet quis renunciaret iuri spirituali simpliciter et absolute sine conditione vel pacto. si tamen ex renunciatione intendit q. aliquid sibi temporale accedat culpabi

lis iudicatur apud deum. quia sola voluntas symoniaci facit ext. de symo. in fi. r. j. q. j. qui studet.

**C**ter cessio episcoporum in scriptis est faciendia. vñ. q. j. §. ecce. r. c. qualiter. r. c. quis iuste.

**C**Si renuncians postea possit penitere.

**R**enunciare intendens si non certus superiorem litteris seu nuncio vt veniat recipere cessionem ipsius et antequam superior veniat peniteat. vocatio non nocet. vel non tenet. ext. co. ritu. lecte q. tunc est penitentie locus. h. q. vñ. si q. e. hoc verum est nisi penitentia sit alteri capiosa. ff. de regul. iur. l. n. e. vel si res non sit integra. vt a superiori perita est crededi licentia et admissa. iustic. man. §. recte. et ext. de elec. i. causis. r. de renunc. quidam. et sunt due rationes quare non est pñse locus vna ne superiori videatur illud cessioe admissa ext. de postul. bona. h. §. sicut alia q. presumptio iur. est. q. is qui cedit vilitatem ecclesie respiciat incedendo dum se insufficientem recognoscit. ext. e. rit. c. vlti. vel propriam saltem attendat diu conscientiam criminis habet. xñ. di. iij. et ext. e. ti. null. §. j. et de symo. ex insinuatione. aliud tñ est in cessione bonorum fm leges. nam post cessiones rebus tamẽ integris manentibus locus est penitentie. ff. de cõ. cessionibus bonorum. l. is qui.

**C**tes renunciare nõ potest rei quam quis sibi competere ignorat. ff. de inoff. restitu. l. mater deccdens. r. ff. de acquis. her. l. is qui. §. si quis. du. r. l. is qui putat.

**C**tes renunciare non potest rei que non habetur. nec haberi potest. ff. de regu. iur. l. eius. et. l. qui potest. pacto an remitti non potest q. nondum competit. ff. de pac. l. pactum.

**C**De rescriptis.

**D**icendum de rescriptis quid sit et quis rescriptum concedere possit. Super quibus rebus De differre



ria rescriptorum. Quare scripta tollantur. Quis potest interpretari et quanto tempore durat rescriptum. de generali et speciali rescripto. Quando confert iurisdictionem. Quale debeat esse rescriptum qualiter puniatur qui impetrat ipsum falso.

**¶** Quid sit rescriptum et quis concedere possit.

**R**escripta pape vel principis sunt mandata que ad instantiam alicuius vel aliquorum seu proprio motu vel ex relationibus absentium vel ex suggestionibus presentium vel ad consultationem faciunt vel cum aliquid alicui vel aliquibus corporali collegio vniuersitati et ciuitati mandatur. talia enim rescripta iusfaciunt non generale sed speciale in negotiis et inter personas in quibus et inter quas prius legata sunt. C. de leg. et cons. l. n. Item rescriptum concedere potest in ecclesia sicut papa. in secularibus imperator.

**¶** De differentia rescriptorum.

**R**escriptorum aliud est secundum ius. aliud prout ius. aliud contra ius. Item rescriptum secundum ius vim constitutionis habet: talis est decretalis epistola. que in causis diffiniendis auctoritatem habet. l. vi. per totum. Item rescriptum contra ius similiter vim constitutionis habet ut in dicta de per totum. et arcatur illos ad quos dirigit nam et si ius ferendi iugum ab ecclesia romana imponit. tamen eius deuotione tollendum est ut in dicta de. Item cuius mandatum dirigitur in genere rationabilem causam assignare debet quare mandatum ad implere non possit. extra eo. ritu. si quis. Item si rescriptum contra ius forte dictum dei et apostolorum aliquid procedat per rescriptum omnino respuat. xxv. q. j. sunt quidam potest tamen propter dicta vel statuta apostolorum modificare ex causis illud quod deus coniungit homo non separet: sic modificat pa-

pa coniungit consensu animorum et copula carnali. at si primum interueniat id est consensus siue scdo separatur per ingressum religionis. extra. de conu. conu. uerum. et. c. et publico. Similiter modificatur et aliter homo non separet. sed violenter et abique legitima causa. extra. q. n. quos deus. Item modificatur dictum apostoli oportet ordinandum. scilicet ad sacros ordines esse vnius uxoris virum. xxv. dist. in pn. et c. j. et extra. de biga. super eo alioquin ex dispensatione ad subdyaconatum bigamus promouetur. xxv. dist. lector. et. xxv. dist. eos. Item apostolus dicit. oportet ordinandum. sine crimine esse. xxv. di. §. nunc autem. Sed b. modificat papam dispensando cum adulteris et in minoribus criminibus. extra. de iudiciis. at si clericus si potest dicit quod apostolus non prohibet cum talibus dispensari vel potest etiam dicit quod papa qui est loco petri. maior est paulo in administratione. xx. dist. §. j. et. xxv. q. j. quod verum et in multis aliis locis ius. inuenitur papa modificasse dictum domini et apostolorum eius ex causa. Item verba in rescripto contestata intelligi debent secundum ius commune. extra. de offi. deleg. super questionum. §. si vero. et de rescrip. super litteris nec est recedendum a iure communi ratione rescripti. extra. de eta. et qual. cam te nisi expresse in rescripto contineatur. non obstante constitutione vel iure tali. si. deleg. iij. l. si quis in princ. et in dicto capitulo. super questionum. aliter non est verisimile papam vna epistola multa velle iura tollere. extra. de elec. ecclesie. et. c. de inoffi. testi. l. si quando. Item si rescriptum maneat contra ius positum abhincendum est nisi mentionem faciat de illo iure. ut dictum est supra. xxv. q. n. rescripta. Sed si super iure aliquo dubitetur consulendus est papa. extra. de fide instrument. pastore. et de conce. prebent. dilectus. Item seruandus est or-

do scripture in rescripto. contemptus. ext. de res. cum dilecta quia ordo verborum in rescripto ordinem processus offendit. de con. dist. ii. in christo pater.

**T**ertio forma rescripti seruanda est vbi contra dicitur. Si vero contradicatur se cius esset. ext. eo. ritu. cum dilecta vbi de hoc in glo. nota. in rescriptis. 7 ca. causam qui inter ext. de tra. 7 quali. cas. re. Sed tamen obediendum est pape. 7 si contra ius maxime posituum. ex certa scientia scribat. c. distin. contra morem.

**I**tem si rescriptum sit contra consuetudinem tunc preualet consuetudo prescripta quia etiam preualet iuri. ext. eo. r. ca. vlti. Similiter si rescriptum sit contra fiscum vel contra publicam utilitatem respicitur prima iussio 7 expectatur scda.

**C.** de preci. impera. offer. l. ne damno. sa in aut. vt nulli iudi. §. 7 hoc quocumque.

**I**tem si rescriptum sit contra ius priuate persone distinguitur quia aut in leuiter 7 modicam lesionem vt si papa mandet in rescripto qd non admittis dilatoris exceptionibus procedatur. in principali 7 simile tale rescriptum valet.

**C.** de preci. impera. offeren. l. quotiens el. rescripta naz modica dana facile rotulantur. ar. rñ. q. n. ferulas 7 c. si quos et ca. bone. 7 ff. de mi. l. in cauendis. §. idem pponius. magna vero rescinditur. C. de rescin. vendi. l. rem maioris.

**I**tem si rescriptum enorme. alicui lesionem inducit 7 in totum ius eius aborbeat non valet. C. de preci. impe. offe. l. quotiens. 7 ex. de decimis suggestu. 7 de bona. apostolic. 7 de ver. signi. quid. p. nouale. eo tamen saluo qd propter delicta auferuntur. omnia bona. C. de bonis dam. per totum. ex. de hereti. vergentis.

**I**tem vbi quis denegatur petitorio denegandum est. rescriptum. C. si impe. ex. re. p. l. si nisi forte aliquid sit qd prosit impetranti. 7 nulli obijt. ff. de

sen. l. nupte.)

**Q**uare rescripta tollantur.

**R**escripta tolluntur. et viciantur propter clausulam latinam in gramicalem ext. eo. ritu. ad audientiam. Similiter si papa vni loquatur in publico aut si patriarchas vel episcopos filios appellat 7 contra hoc obprobatio in contrarium non debet admitti. ext. de falsa licet. 7 c. qua graui.

**I**tem tollitur rescriptum per suggestionem falsi 7 veri sup. professionem scienter vel ignoranter si sit talis veritas vel falsitas qua interueniente non fuisset. obtentum ext. eo. r. sup. literis etiam si rescriptum sit consentaneum vbi l. xv. q. ii. 7 si legibus. Similiter perditur propter negligenciam impetrantis ano elapso extra eo. ritu. si autem vbi de hoc. Similiter per sollicitudinem preuenientis extra de foro compet. c. penulti. vbi de hoc. et de ap. vt debitus.

**I**tem tollitur rescriptum per fraudem si sub eodem duo pia fuerint impetrata quorum posterius de prioris mentionem non facit si ad diuersos iudices obtenta sint causa verandi rei: nec coram istis nec coram illis. Secus tamen si hoc fiat ad cautelam ne alteri perditur: vel ne iudices vnus iterum moriatur vno tamen eorum intendit vt impetrator extra eo. ritu. ex tenore i si. vbi de hoc.

**S**ed si duo rescripta eiusdem tenoris ad eodem iudices impetrantur tunc nullum est vitium quia vnum evidenter ff. de test. vnde testum. consuetudo enim est curie propter viarum periculum litteras frequentius duplicare.

**S**i quis item impetrat diuersa rescripta ad diuersos iudices et contra diuersos nihil obstat. Sed contra eundem tunc obstat personalibus actibus quia commo. dius coram eodem. vel eisdem iudicibus poterant expediti. extra eo. ritu. c. vlti.

**S**ed si diuersi impetrant litteras diuersas



fas contra diuersos nihil obest. Similiter contra eundem. Sed si plures impetrar diuersas literas super diuersis beneficiis in eandem ecclesiam vnus illorum obtinebit qui prius ad executores literas deposuit et hoc verum est. cum papa non intendat grauare ecclesiam in receptione duorum extra. eo. titulo capituluz et hoc cognoscitur ex forma literarum: vt si ponantur ibi nisi pro alio et per nos ecclesia sit grauata ext. eodes titu. literis vniuersi hoc vel similia in rescripto inueniantur quous ecclesia sit grauata alicuius receptio de mandato domini pape non tamen comperit exceptio quia et si graue quod mandetur a papa obediendum est ci. xviii. dist. in memoriam vel saltem excusandum extra. eo. titu. si quando. Item perditur si non sit ibi mentio de appell. ad uerse partis quod fuit impetratum ab appellato infra tempus appellationis presertim extra. eodem titu. ex parte eius ubi de hoc et de appell. sepe in fi. re. oblate et de confir. bonc. Item si non sit ibi mentio de excommunicatione impetrantis extra. eod. titu. dilec. i. ubi de hoc et de proba. post cessionem et de re iudi. inter. et de era. et quali. cum bonc. Item tollitur primum rescriptum per posterius. si fiat ibi mentio. de primo. extra. de offi. deleg. et literis. et capit. pasto. §. i. an si. Si vero posteriori mentio non fiat. de primo tunc tollitur posterius per primum. sed non ipso iure. sicut in predicto sed per exceptionem extra. eodem titu. ceterum. et capit. ex parte. Item ubi dubitatur de duobus rescriptis quod sit primum et quod posterius. vt puta quod eadem est data vtriusque sed impetrata a diuersis super diuersa. si ad eodem iudices fuerint tunc superior consulari extra. de offi. deleg. sane. Si vero diuersa fuerint obtenta et a diuersis ad diuersos iudices si super eodem negocio et du-

bitatur quod sit prius et quod posterius tunc seruandum est quod dicitur extra. eodem titu. pasto. et capit. quous contingat. et capit. extra. tenore. ubi de hoc in glo. nota quod. Item tollitur primum rescriptum generale per posterius speciale etiam si tu speciali de generali mentio non habetur extra. eodem titu. pasto. ubi de hoc in glo. hic patet. Sed ubi vtriusque rescriptum est speciale. Sed vnum est super incerto. aliud super certo. tunc requiritur in secundo mentio de priori. extra. de offi. deleg. ex parte. Item rescriptum contra priuilegium secundum ius commune impetratum non valet nisi de priuilegio faciat mentionem. quia impetratum videtur tacita veritate extra. eo. titu. cum ordine ubi de hoc rescriptum enim semper continet conditionem illam si preces inuitantur veritati etiam si non apponatur. extra. eo. titu. ex parte conue. Item rescriptum impetratum contra ius et contra publicam utilitatem non valet extra eodem titu. ex parte. quia rescripti verba. cum sint stricti iuris. extra. eod. titu. non nulli. potius sunt restringenda quam amplianda extra. de offi. deleg. cum olim abbas in fine. et de rescrip. non nulli ubi de hoc in glo. sic de pe. dist. i. Item quando rescriptum impetratur secundum communem formam qua mandatur vt provideatur alicui in aliqua ecclesiarum ciuitatis vel dioecesis. tunc potest provideari per tale rescriptum in ecclesia cathedrali extra. eodem titu. de erate et qualitate accipimus in fine ubi de hoc in glo. nota quod. et de preben. pro illorum non tamen per illam formam posset eis provideari in aliqua prelatura. extra. de preben. capitulo ultimo. Similiter si mandetur quod provideatur in aliqua ecclesia ciuitatis non potest provideari per ipsum in aliqua ecclesia dioecesis. et si mandatur quod provideatur in aliqua dioecesis non potest ei provideari in ecclesia ciuitatis

## Summa monaldi.

quia diuerse sunt ciuitates et dyoce. in hoc casu. Similiter vbi continetur qd debeant conueniri aliqui de dyoce. ppter hoc nō possunt conueniri alii qui de ciuitate. Eodem modo vbi continetur de ciuitate per ipsum de dyocesis. aliqui conueniri non possunt: quia v dictum est ciuitas et dyocesis. sunt diuisa: extra eo. titulo. ca. Adulphus vbi de hoc per hoc patet. ¶ Item si impetratur pro beneficio pueri obtinendo non valet nisi de constitutione fecerit mentionem ex. de eta. et quali. cam re et de elec. cum in cunctis. Similiter dicitur rescriptum impetratum lite pen. ex. vt lite. pen. c. j. si. et vlti. et. C. vt lite. pen. l. ij. ¶ Item si in rescripto non exprimitur series facti et pcessus cause tollitur ex. eo. dilect. vbi de hoc in gl. nota. et de cobra. clerici et mulie. super eo et c. si. super literis. Similiter si nō fiat mentio de beneficio impetrantis p truncū paruo nō valet extra eodez situ. si proponente. Similiter si non fit mentio de dispensatione extra de si līs presby. ex tuarum. Similiter de cōpositione extra de decimis ex multipli. ca. Similiter de statuto priuilegio partris aduersus extra eo titu. constitutus et cap. cum ordinem et. c. nonnulli. Similiter de sententia lata extra de sen. et re. inter. vnde versus. Si priuilegiuz si dispensatio pactum. vel si rescriptum sententia siue statutum. finis tollitur nisi mentio facta pbetur. ¶ Item rescriptum impetratum vltra duas dictas nō valet nisi aduersarius citetur infra duas dictas vel nisi de illa constitutione que hoc pibetis mentio fiat. ex. eodē titu. nonnulli vbi de hoc vt si ita et cap. dilectus. si. Sed de quibus dictis intelligitur dicendū qd de vulgaribus dicitur vt habetur in glo. illius capituli nōnulli. ¶ Item non creditur rescriptum ad res vel personas in eo non comprehē-

tas qm rescriptum est stricte intelligendum extra eo. titu. sedes. et de of. dele. p. et. g. et. cum olim dilecti. ¶ Item rescriptum dicitur falsum si est impetratum sine mandato ex. eo. titu. nōnulli vbi de hoc in glo. sic ergo nisi impetratur a personis a quibus non exigitur de iure mandatum extra eo. titu. non nulli in si. et. ca. ex. parte in si. ff. de pcura. l. sed bec persone.

¶ Quis potest interpretare rescriptum et quāto tempore durat.

Rescriptum domini pape super beneficio obrinēdo quilibet iudex plenissime debet interpretari. ex. de vocationibus. c. dilecti in si. vbi de hoc et. ff. de constitu. prin. l. beneficia et ex. de priuil. q. circa. De hac materia responde in tractatu. de interpretatione. ¶ Item durat rescriptum per decennium si impetrantes copiam iudicium non habuerint vel neglexerint vti: quia infra illud tempus quandoq; poterunt experiri. C. de diuer. rescrip. l. falso. ¶ Quidam tamen dicunt qd infra annum nisi qd vtatur eo cum copiam iudicium habuerit lapsu anni perit rescrip. ex. eo. titu. si autem et. c. plerūq; et isti dicunt legē illam falso esse correptam per decretales predicatas. ¶ Item qm quosdam rescripta ppetua sunt sicut et iurisdictio iudicis. C. de diuer. rescrip. falso. et ar. C. de constitu. prin. l. ij. Sed non extenditur ad lites futuras que non erant tempore impetrati. rescrip. ex. eo. titu. vbi de hoc in glo. sed noster et de dispō. impu. ad dissolucendum vbi de hoc. ¶ Item si quis impetrat rescriptum ad iudices delegatos. et infra annum habita iudicium copia postposuerit vel neglexerit ex malicia eo poterit postea per alias literas conueniri sed de rescripto nullam faciat mentionem ex. c. in



De generali et speciali rescripto qñ cōfert iurisdictionē. **So. cccj**

plurimū vbi de hoc in glo no. hoc con-  
tra annalem ⁊ de of. del. pasto. ¶ Tres  
rescripti copia vñ dari aduerse parti.  
ad splicēdum quādo hoc petitur a iu-  
dice competenti ex. de priu. poiro vbi  
de hoc ⁊. c. recepimus. ¶ Item si rescrip-  
tum seu priu. concedatur ad faciēdū  
sçz vt liceat aliquid facere vt si alicui ca-  
pitulo concedatur q̄ canonicos et pre-  
bendas ad certum iudiciū reducantur:  
tunc tale rescriptum dicatur sçz decemi-  
um. vt vsq̄ tunc liceat hoc fieri qd̄ est  
concessum. ff. de nūndinis. l. j. ¶ Item  
legat⁹ dñi pape interpretari potest re-  
scriptū dñi pape. ext. de postu. c. j. de b  
habes ex. de ver. sig. ex parte. is. in glo.  
si ergo. ¶ Tres rescrip. in quo hec clau-  
sula continet vocatis que fuerint vocā-  
di per hoc vocandi sunt omnes quos  
negocium tangit ext. de iudi. exhibita  
vbi de hoc ⁊ de rēpore ordi. si archieps  
Similiter si impetret contra platum  
ratione inutili cōtracti p̄tilitate ecclē-  
sie sue q̄ si nō soluit extenditur ad suc-  
cessores ⁊ p̄prium nomen antecesso-  
ris. sit in rescripto expressus nec obstat  
in hoc casu expressio nomie antecessoris:  
quia in hoc casu vna dicitur esse perso-  
na ex. e. r. significauit et de foro compe-  
tenti. dilec. filius vbi de hoc.

¶ De generali et speciali rescripto  
quando confert iurisdictionem.

Rescripta generalia sunt in qui-  
bus generales seu indefinite clau-  
sule cōtinentur vt. cñ sçz talis et q̄lis. et  
quidam alii iniuriantur eides vel sic su-  
per decimis et possessiōibus et rebus  
aliis quo casu rescripta ad maiores et  
digniores personas vel ad maio: a ne-  
gocia expressis nō extendimur ex. e. ti.  
sedes apostolica ex. c. pasto: a. Similr  
si ponatur clausula illa cōtradictores.  
¶ Similiter illa ammonitio iud. ⁊. c. ⁊

illa vocatis ⁊. c. tales. enim clausule et  
cōsimiles faciunt generale rescriptum  
Similiter cum litere dirigūt ad oēs  
ex. de pe. et re. cum ex. co. ¶ Item spāle  
rescriptum est qd̄ ad certos dirigunt ⁊  
super certis et exp̄sis rebus seu nego-  
cis sine clausula generali. ex. e. t. c. j. ⁊. c.  
pastoralis et tale rescriptum non extē-  
ditur ad alias personas vel res ext. de  
of. deleg. cum olim et. c. p. et. g. Similitē  
et p̄uilegiū personalenon transgreditur  
personam ex. de vsu palli. c. n. et de  
of. deleg. quonā abbas nec obstat ext.  
de offi. del. c. j. vbi iurisdictione ex literis  
specialibus extenditur ad alios quia  
ille casus specialis est vt non extēda-  
tur iurisdictione ad illos qui impediunt  
iudicis p̄cessum extra de of. deleg. ex  
litteris. vnde p̄imum rescriptum ḡna-  
le tollitur per posterius speciale etiam  
si in speciali de generali mentio nō h̄t  
ex. co. ti. pastoralis. ¶ Item iurisdictione  
nō conferunt omnia rescripta in qui-  
bus cause cognitio demandatur. q̄ ex  
forma eorum tollitur vt cum in eis cō-  
tinetur. si est ira. ⁊. c. vel si p̄missis veri-  
tas suffragatur vel cognita veritate v̄l  
iusticia mediante vel sicut de iure fue-  
rit: vel q̄ canonicum q̄ iurium. vel vt  
p̄missis vt teneatur p̄ iustis inde.  
confecro vel literis cōtinetur. Et talis  
iudex. cui negocium a p̄ncipe cōmit-  
titur sub aliqua de istis formis potest  
in figura iudicij p̄cedere et etiam p̄r  
alī vel alīs committere totam causas  
vel partes ex. de of. deleg. cum re. S̄ltē  
p̄ncipium mediuz vel finem cognitio-  
nem vel executiones committere p̄r.  
ex. de of. deleg. super questionum. Si-  
militer talis potest recusari ex causa n̄  
si fuerit iudex p̄ritus ex. de of. del. c. i. ⁊.  
olim magister et. id. q. in. §. spactū. Sçz  
etiam t̄cē recusari poterit. ex noua cā  
de offi. del. insinuare. ¶ Tre rescriptū  
istud continet gratiam vbi dicitur qd̄

possit dispensare et remissionem. In de-  
bite pene facere: in quo propter fauor-  
em utilitatem seu necessitatem rece-  
ditur a iure communi. tria enim sunt que  
faciunt a iure discedi. scilicet necessitas utili-  
tas et evidens meritoꝝ prerogativa. j.  
q. viij. ca. li. et ext. de elec. innotuit.

Quale debeat esse rescriptum et  
qualiter punietur qui falso im-  
petrat ipsum.

**R**escriptum debet apparere non  
viciatum non cancellatum sine re-  
prehensione bulle. cartae vel littere. C.  
de edic. diuina. d. i. tollen. l. vlti. et ext. de  
privileg. olim in fi. vbi de hoc in glo. ta-  
men vero. Sed tamen hoc intellige in  
locorbi est ius questionis et vbi papa re-  
spoderit de iure et vbi est questio fidei. C.  
de testamen. l. si vnus. Sed tamen in  
narratione facti potest radi. nec dicitur  
postea viciatum. si de eadem ma-  
nu rasura reponatur in loco vt dictum  
est non suspectum. Similiter viciat rescri-  
ptum propter rasuram factam in no-  
minibus actoris vel rei iudicis vel pos-  
sessionis. ext. de fide instr. ex literis vbi  
de his in glo. vnde videbatur. Item  
rescriptum nullam dictionem superua-  
cuae continere debet. alioquin frustra oc-  
cuparet medietas. r. r. vj. si romano-  
rum sed propter defectus legitime vel  
etiam simile non viciatur rescriptum. licet  
alias legitimum erit ext. de fide instr. ex  
parte vbi de hoc. Item quocumque rescri-  
ptum debet haberi suspectum. si non ema-  
nauerit de consensu pape. ext. eo. ti.  
cum dilecta et de cons. po. recta. Simili-  
ter si non sit mentio de appellatione ad  
uersus partem. ext. e. r. ex parte vbi de hoc  
et de appellatione sepe in fi. Item pe-  
na impetrantium rescriptum per suscep-  
tionem est quod condemnandi sunt ad ex-  
pensas quas altera pars facit in nego-  
cio illo et circa ipsum ext. e. r. ceterum in fi.  
Et. C. de his qui accu. poss. qui crimē.

Similiter si veritati iudicantium sub-  
iacere debet. r. r. q. j. et si cognitio. Simi-  
liter. l. cornelia de falsis iuriri possit.  
ff. ad. l. cor. de fall. l. si quis in re pletis.  
Et de restitutione.

**R**estitutum est de restitutione  
Quid sit. Quis debeat restituere.  
Luce quando. Et qualiter. facienda sit.  
Et primo de restitutione prelatorum et  
clericorum. restitutione turpiter acqui-  
sitorum de restitutione naufragii. et pe-  
dagii. de restitutione questorum et callio-  
rum. De restitutione damnorum in be-  
lo iusto faciendo. De restitutione episto-  
rum. De restitutione emptorum. De rap-  
pina. De restitutione hereditaria male-  
ris. De restitutione iudicis rapto-  
dicantis. De restitutione falsi aduo-  
cati. testis et accusatoris. De forma resti-  
tutionis. De restitutione furti vsure et  
symonie. De quibus restituere potest. fa-  
cere elemosinam. De restitutione spo. De  
restitutione in integrum quid sit. quomo-  
do et quando et a quo possit restitutum  
in integrum indulgeri.

De restitutione prelatorum  
et clericorum.

**R**estituere tenetur prelati ecclesia  
pauperibus debita. que consumunt in  
vsu illicito dando ea meretricibus.  
ystrionibus et similibus personis turpi-  
bus. Similiter dando ea consanguineis  
potentibus non propter naturam suffi-  
tendam vel aliam licitam vel honestam  
causam sed vt faciant eos diuites nota-  
biliter ultra statum conditionis gene-  
ris eorum vel parentele vt cum episcopi  
vel alij clerici de humili genere nati con-  
sanguineas suas maritant baronibus  
et similia et hoc quia contractant rem  
alienam inuito domino bona enim eccle-  
siastica pauperum sunt secundum leonu-  
num et augustinum. r. j. q. j. quonia quicquid  
et. r. r. q. vj. q. au. r. q. vj. consuetudo



ri. q. i. c. ult. Sed nunquid tenentur hac restitutiones facere. de bonis patrimonialibus sicca habent aut sufficit illa faciant restitutione de fructibus ecclesie. quos iaz. habet vel habituri sunt res. dicens qd cū quicquid super est eorum visibus de prouentibus ecclesiarum debeat pauperibus ut dictū est supra. rñ. q. ii. gloria epi. r. rñ. q. v. si res aliena nō sufficit ecclesie restitutione de talibus fructibus facere cū habeant bona patrimonialia vel aliunde quā de ecclesia acquisita nisi quatenus subtraxerint si bi de necessarijs vel quando expende rint circa utilitatē ecclesie de bonis patrimonialibus aut aliunde quā p ecclesiam acquisitis. ¶ Tres si illi prelati seu clerici q nulla ex reb' suis patrimonialibus pauperibus xp̄i distribuūt. eter nū iudicis voce dānabuntur q̄to magis si qui auferunt pauperibus ecclesiastica bona. que nō dederūt. rñ. q. ii. r. si illi. Si nē dum clericus male consu meo vel qd min' mali est male seruans res ecclesiasticas. Sed r laycus res ppriās seruās ultra sumptus suos. cū sciat vel videat pauperes ledere raptores dicuntur p̄ amb. xvñ. di. sicut hi. ¶ Itē meretrices ystriones. r alte turpes p̄one predicte q̄ pascūt de bonis ecclesie et etiā cōsanguinei q̄ vt dictū est dicantur notabiliter ultra statū cōditionis. sue ad restitutionē tenentur cor̄ q̄ habuerūt de bonis eccle. nisi p̄dicte turpes p̄one receperint elemosinas quādo in necessitate erant. rñ. q. vi. si res aliena. r. lxxv. di. pasche. Diuites vero et potētes similiter tenentur quādo per fraudes vel mīnas vel importunitates nimia vel alias recipiunt sine iusta causa. Secus tamen p̄pter necessitatē vel hospitalitatem recipiunt. arg. xi. q. iii. quoniam multas. r. rñ. dist. quicquam? Similiter si sunt bene. meriti honesti. r spirituales viri presertim quia impen

derunt iam ecclesie suum seruitiū vel defendunt eam contra predones vel prestauerunt patrocinium in ecclesia vel dederunt de proprijs bonis et similia talibus enim tenetur ecclesia rependere incen. rñ. q. ii. quicumq. r ca. si. cui sic iniuriose ablatum est vel etiam eiusdem loci pauperibus si hoc expedire videbitur priuario. Si tamē penitentiarius super talibus disponēdis habeat potestatem. arg. xvñ. q. iii. si quis. inatrio. r hoc q̄ conueniens est pauperibus detur cum indigeat. r ecclesia sacra habundet alioquin si ecclesia pauper est. melius est q̄ in utilitatem ecclesie conuertatur.

### De restitutione turpiter acquisitorum.

**R**estituere tenentur in casu q̄ turpiter acquirunt. Sed nunquid possunt sibi prouidere. in aliquo casu ut retineant illud. Et dicens est q̄ in turpiter acquisitis vbi trāssa. est dominium in accipiente r nō competit repetitio illi cuius fuit res illa distingui potest. quia in his q̄ sunt p̄hibita q̄ mala quedam sunt que nō puniuntur a iure ciuili in forma iudicij nisi pena in famie vt ystrionatus r exercitium illorum qui pugnant in arena vel in disello. vel opere meretricum solutarius r in talibus. turpiter acquisitores retineri potest ad vsum acquirentis. Quedas sunt que puniuntur a iure per corporalem penam vel per extorsionem turpium lucrorum et taliter acquisita retineri non debet ad vsum acquirentis nisi concedatur ei a penitentiario causaquam alij pauperi. Sed debent in vsum pios erogari nisi forte restituta sint tam illis a quibus iam habita sunt vel nisi ille qui habet restituere velit eis a quibus habuit ad q̄tum

non tenetur et huiusmodi restitutio in foro penitentiali iudicanda est pro parte sanctificationis; et ideo illi late patet officium penitentiarii, et illi potest forte dispensare sicut in limitando tempus penitentie et mensuram ieiuniorum.

**I**n illis autem que sunt mala quia prohibita sunt sicut torneamenta et ne gociario clericis iurum aduocatio: vel medicine in casibus non concessis emere bladum vel vinum vel postea carum vendatur facere ferta de floribus ad vendendum quorumvis frequentius ad lasciuiaz mouet facere decores simplices ut inde gloriatur et similia. Si tamen talia sunt prohibita ex his causis acquisita retineri possunt et autem hoc distinctio videtur probabilis quod cum pene restringende sunt et qui nimis emungit elicit sanguinem verum credo quod licet in predictis casibus bonum sit et salubre quod penitens inducatur in foro penitentiali ad erogandum in pios usus taliter acquisita non est tamen compellendus nisi velit nec iudicandus est non esse in statu saluandorum. Si cum vellet huiusmodi penitentiis recipere nisi in casibus a iure expressis ut symonia de qua expressum est quod pecunia symoniaci restituenda est ecclesie, in cuius ignominiam est accepta licet hoc posset intelligi quando recepta est de bonis eiusdem ecclesie vel quando hoc agitur in foro causarum. Similiter cum quis aliquid accipit ut faciat damnus vel iniuriam vel calumniam alii: quia tunc non ille qui dedit repetere potest sed ille contra quem datus est. ff. de calump. l. et generaliter. §. j. quod tamen intelligitur in forma iudicii quam severitates non oportet obseruari in foro penitentiali.

**I**tem quid de muliere que recipit pecunias de opere carnali. Respondeo si recepit ab aliquo de rebus propriis non ecclesiasticis non tenetur restituere

etiam si sit monialis cui datum est sed acquiritur monasterio quod sic accipit honestus tamen est quod monasterium non retineat sed croget in pios usus. Si autem a clerico seculari datum est de rebus ecclesie facienda est restitutio ecclesie secundum quod magistri dicunt nisi episcopus velit dispensare cum illa que recepit quod retineat illud si secularis est mulier aut cum monasterio si regularis est. Si autem accepit a persona regulari de rebus monasterii quod presumendum est nisi constet de contrario, distinguitur autem recepit ab habente administrationem aut a simplici claustrali in primo casu facienda est restitutio monasterio vel priorati vel administrationi de cuius bonis datum est et potest fieri restitutio eidem persone quod dedit si adhuc remaneat in administratione illa maxime si iam credatur correctus vel securus est ei quod non redatur sed fiat quod dictum est. Si tamen tali non correcto facta sit restitutio liberata est que accepit. Si autem ammorus sit ab administratione illa aut si claustralis est simplex qui dedit facienda est restitutio monasterio vel priorati vel administrationi nec liberabitur si soluerit illi qui dedit nisi tunc demum cum conuersum fuerit in utilitatem monasterii prioratus vel administrationis nec poterit retineri a monasterio irregularis mulier. huiusmodi que accepit a regulari alicuius loci nisi de consensu abbatis vel conventus si magnum fuerit donum: aut abbatem solius si paruum aut mediocre. Quod autem dictum est de rebus taliter datis a personis regularibus idem intelligas de rebus datis a personis secularibus et laicis qui sui iuri non sunt. sicut est seruus et filius familias quando donat de rebus taliter etiam peculiaribus nisi illarum rerum ita liberam



babeant administrationes quod quasi paterfamilias possit disponere de eis dem. **I**tem dictum est de moniali respectu viri regularis teneas et e converso quando irregularis receperit a liquid a muliere regulari. **U**ir secularis qui recipit pro opere carnis a conjugata restituere debet marito si dedit illa de rebus dotalibus aut communibus. Si autem dedit de paternalibus ubi de consuetudine habent mulieres paternalia aut si mulier soluta sit si iur. dedit a marito aliquid de rebus propriis licet honestum sit quod illud expendant in pias causas non tamen credendum est quod teneatur nisi velit poterit etiam restituere ei qui dedit quod melius videtur si peniteat vel egeat. **N**unquid regularis persona restituere poterit aut eitate propria quod accepit pro carnali opere vel quod habet de furto vel rapina. **R**espondeo si cui quae competit dare ei repetitio. distinguitur quia si extat nota adhuc res data penes illum cui data est: sed non audeat aut timet. aut non potest impetrare quod fiat restitutio per prelatum collegii tunc restituat aut eitate propria secundum formam supradictam etiam contradicente prelato quia plus est obedendum deo quam homini. Si autem non extat. quia iam consumpta est. tunc inanis est actio quam excludit inopia debitoris. Si autem non est consumpta. penitus sed conversa est in utilitatem monasterii vel habet aliquid quod comparavit ex re sibi data. Sed non potest. vel non audeat aut timet impetrare quod fiat restitutio per prelatum gerat negum monasterii restituendo cui debetur ut dictum est. vel si fuit datum de bonis ecclesie secularis impetrando dispensationem episcopi. quod possit retineri a monasterio. vel erogari in pios usus. non

tamen contradicente prelato hoc faciat propter bonam obedientiam nisi sit illa res comparata de pecunia ecclesie aut persone privilegiate in hoc quod rem emptam de sua pecunia possit vindicare sicut milca et pupillus in quo casu etiam contradicente prelato potest eam restituere si eam habeat ut dictum est de re adhuc extante penes eam personam que accepit. **E**t mulier que de adulterio suscepit filium vel supposuit sibi alienum partum debet laborare quali tercumque potest. caute tamen ut legitimi heredes non fraudentur hereditate paterna. reuelare. n. simpliciter. marito vel ipsi spurio vel supposito non expedit absolute. nisi quod guerras homicidia et adulteria oriuntur inde nisi quod maritus forte dimitteret eam et non valentes fortiter continere adulterarentur alia multa peccata possent inde oriri: tum quia forte non crederet sibi. **E**t ex altera parte non videtur quod possit agere penitentiam vel esse in statu salutis durate tali deceptioe quia non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum. xiiij. quest. vj. si res veruntamen propter hoc non est penitentia deneganda ei extra de penitentia et remissi. officij. Ita procedat. reueler in penitentia factum suum sacerdoti parochiali vel episcopo aut penitentiario eius. vel de licentia illius. alij forte magis perito si non audeat aut non vult parochiali sacerdoti confiteri propter aliquam probabilem causam: et postea cum ipso confessore vel etiam sine ipso reueler episcopo suo. Similiter in penitentia et tunc episcopus vel sacerdos discretus vel ambo simul inquirant diligenter et caute si ipse spurius vel suppositus sit homo spiritualis et timens deum et tunc eo vocato secrete coram muliere et si videbitur expedire recepit pro prius iuramento ab ipsa quod calump-

niose non procedit. et ab illo quod factum secrete teneat poterunt reuelare sibi et eidem consulere vt ingrediatur religionem vel transferat se ad longinuas partes vt sic nihil percipiat de bonis putatiui patris. ea autem que consumpsit de bonis predictis dux habuit bonam fidem credens se esse filium legitimum consulendum ē et vt restituat vel componat vel petat remissionem a patre putatiuo si viuit. si autem ab heredibus legitimis. nec tamē hoc per se faciat ne factus reueletur. sed per sacerdotem vel aliā similem personā. que hoc procuret tacitis semper personis et factio non tamē tenetur restituere vel remissionem petere de bona fide consumptis si non vult. si tamen non potest restituere componere vel remissionem petere vel etiam si potest: non potest de facili induci ad hoc dicendum est quod non debet precise cogi ad restituendum quia bone fidei possessores non tenentur de iam consumptis. C. de reu. l. i. c. i. u. Similiter si spurio vel supposito non potest reuelari sine periculo vel etiam si reuelatur secundum formam predictam non vult acquiescere consilio tunc iniungatur mulieri quod de dote et donatione propter nuptias et alijs rebus quas habet vel in futuro habere poterit satisfaccere iuxta posse post mortem mariti tamen quia maritus quādiu viuit habet administrationem dotalium rerum: debeat semper de peccato et quia non potest plene satisfaccere et proponat firmiter in animo semper quod satisfacciet: quā cito poterit et hec satisfaccio fiat mediante penitentiario. vel persona religio sa secrete vel caute que potest vti huiusmodi verbis. Quedam persona tenetur nobis in hoc accipere: erit autem in bono statu ar. xxij. q. v. hoc videtur. et extra de penitentiis. et remissio. officij. vbi de hoc in plu-

ribus glossis ibidem positus. ¶ Item nunquid tenetur aliquis petere veniam vel dilationem ab illis quos predicato modo vel alio damnificauit quando restituere non potest respondet eo quod quod damnificatus est ab aliquo quocumque modo indebit et scit quia damnificatus est: Dicendum quod debet veniam petere per seipsum si potest: quia damnificauit si audeat vel per aliam personam si non potest aut non audeat per se quod tamen persona subdicere debet nomen et circumstantias persone pro qua intendit si per expressionem periculum vel scandalum timeatur qui tamen offendit aliquem tum eo ipso offensus habeat aliquid aduersus eum: debet ire et reconciliari fratri suo secundum quod habetur in euangelio: ire inquam per se vel per alium vt dictum est. ¶ Si autem qui damnificatur nec scit hoc nec scit credendum est quod licet tunc sit petere veniam vt dictum est quādo non potest satisfaccere non tamē tenetur: quia non est in mora in hoc casu quo ad iudicium diuini. ¶ Si autem satisfaccere potest semper est in mora: donec satisfaccerit aut dilationem impetrauerit. hoc autem credendum obseruandum esse vbi aliquis debitor est alicui ex contractu vel quasi. Similiter et distinguendum est hic. et etiam obseruandum est in regularibus qui recolunt se esse debitores. alicui ex eo quod fecerunt in seculo. ¶ Item quid de filiis illius qui viuere terrore sua adduxit aliam tam ipso super dicta sciente impedimentum quod inquam de filiis susceptis. de secundo matrimonio illorum quod possunt succedere in hereditate patris: an tenentur totum restituere filiis primi matrimonio: aut alijs veris heredibus. aut sufficiat quod tantum reddant eis quod teneant se pro pagatis cum parum sufficiat eis



cū iā pauperes sint credunt totū ami-  
 sisse. Respondeo si prescripserint cū bo-  
 na fide non tenent aliquid restituere  
 maxime si adduc post opletam prescri-  
 ptionem retinent bonas fidē si aut nō  
 est completa legitima prescriptio renē-  
 tur totam hereditatem cum fructibus  
 mala fide consumptis restituere quan-  
 tuncūq; oporteat eos indigere vel mē-  
 dicare nisi q̄tum suicit eis, datum vel  
 remissum a veris heredibus: et hoc  
 quando parati sunt huiusmodi posses-  
 sores sine dolo et fraude totum eis re-  
 stituere si velint recipere. ¶ Tres quid  
 si mulier habet filios, vel filios de adul-  
 terio occulto: potest, ne eos facere he-  
 redes: saltem in partem hereditatis  
 sue, cum legitimis filios non habeat,  
 vel si habeat nunquid possunt de con-  
 sensu eorum quasi legitimi admitti ad  
 portionem hereditatis. Similiter quā-  
 tuncunque potest ipsa vel cuiusq; a-  
 lienare h̄ hereditate sua. ¶ Ad primū  
 respondeo q̄ fm iura scripta potest q̄-  
 liber siue extraneum dñi tamen non sit  
 turpis vel indigna persona siue vnum  
 ex filiis iquem maluerit heredem in-  
 stituere in totum vel in partem refer-  
 uata legitima liberis suis sed fm con-  
 suetudinem gallicani regni non potest  
 testator dare vltra quintam partē sue  
 hereditatis in quibusdam locis i alijs  
 vltra tertiam, aliud etiam obseruetur  
 de consuetudine alibi de donationib⁹  
 inter viuos et aliud in donationib⁹ in  
 causa mortis. In q̄ōne h̄pposita recte  
 nenda est consuetudo regionis vel ma-  
 ter etiam de consensu legitimorum fili-  
 orum heredes aliorum facere potest il-  
 legitimos filios suos coheredes legiti-  
 morum nisi repugnet loci consuetudo  
 ¶ De restitutione naufragij et pedagij  
 r Restituendus est naufragus q̄c  
 quid de ipso naufragio inuētū

est siue illud sit acceptum de ipso nau-  
 fragio siue de mari siue de litore et ni-  
 hil est ei aufereandum. ff. de incendijs, rui,  
 naufragi. l. si qui ex naufragio. ¶ Item  
 non excusatur a peccato mortali qui-  
 cūq; recipit aliquid de predictis nisi  
 ea intentione recipiat vt restituat ei cu-  
 ius est neq; excusatur aliquis alia con-  
 suetudine vel statuto vel precepto cum  
 hoc sit contra preceptū domini: vnde  
 episcopus vel quilibet prelatus vel cle-  
 ricus qui tanti criminis esset particeps  
 vel consentiens deponeretur. ar. extra  
 de accu. cum dilecti laycus vero nisi am-  
 monitus satisfecerit debet anathema-  
 tizari. ar. xliij. q. iij. si quis de potenti-  
 bus r. c. illi qui. et ex. de treuga. r. pa. in  
 non annis. r. fz leges tenetur infra an-  
 num in quadruplum. post annum in  
 simplum. ff. de incendijs, et rui. naufragi. l.  
 j. r. hoc non intelligas de naufragio pi-  
 ratice vel saracenicæ. vt in cōstitu. no-  
 fre. adde ri. et hoc. c. non est modo i cor-  
 pore decē. Sed quid de illis p̄cipibus  
 qui conueniunt cum nautis q̄ reddat  
 eis tertiam summam pro singulis na-  
 uibus currentibus per terminos eorū  
 pro quietando eis huiusmodi abusus  
 nunquid potest pro quietatione h̄mōi  
 aliquid accipere vel illam summam ac-  
 cipere sine peccato. dicendum qd̄ cum  
 gratis debeant hoc quietare non pos-  
 sunt pro quietatione huiusmodi aliqd̄  
 recipere sed tenentur sic acceptū red-  
 dere cum naute pensionem: et huius-  
 modi non cōstituerunt simpliciter r ab-  
 solute et spontaneæ sed ne deterius sit  
 itinere. ¶ Item pedagia et the-  
 leonea antiqua a p̄cipibus vel re-  
 gibus posita propter defensionē fra-  
 te vel maris licite possunt recipi dim-  
 modo recipiens faciat illud propter q̄  
 fuerunt imposta: alias non. Si vero  
 nesciat a quibus fuerunt imposta cre-

dit cum quo ab illis qui poterunt propter defensionem patrie. vel pro alia simili causa fuerint instituta. recipi potest. Sed idem dicendum est quod si iste non laborat modo nec facit expensas cum non sint necessarie per actus tamen et labores et expensas impendere tempore necessitatis ita quod non solum tempore tunc acciperet expenderet. sed etiam ultra si erit necesse ut quod fieret recompenratio annorum in quibus nihil vel parsi expenderit illos in quibus oportet se expendere multum si hoc itaque gesserit pure et bona fide recipere potest.

**¶** Item si pedagia noua sint nullo modo potest quis occasione illorum ad aduenientibus vel transeuntibus aliquid accipere sine peccato nisi certum sit illud a principe vel a rege fore statutum vel propter eminentem necessitatem a liam de supradictis et tunc procedit per omnia ut dictum est de antiquis. *xxiij. q. iij. romi petas et ext. de treuga. et pa. in nouamus. et de censu. peruenit. et cap. cum apostolus. et ff. de publi. et vecri. l. vectigalia* unde si contra formam predictam aliquid est acceptum restituendum est illi a quo iniuriose acceptum est si fieri potest. Sin autem consilio ecclesie in pijs causis est extendendum.

**¶** Item mercatores et transeuntes qui per huius iusta pedagia antiqua. et etiam noua debite accepta defraudantur. dummodo recipiens faciat illud propter quod ut dictum est fuerit statuta restituere debet alioquin si non possint eis. quibus debent restituere ad mandatum ecclesie pauperibus erogetur. quod si non facerent propter quod fuerit instituta cesser in istis obligatio. quia illo non seruante fidem isti non tenentur ei argu. *lxj. dist. his omnibus et ext. de iurcuran. cap. peruenit. ii.*

**¶** Item caueant mercatores semper mendacius quia si illi ut dictum est faciunt quod suuz

est et isti aliud subtraherent: rapinam vel furtum esset. unde precise tenentur eis ad restitutionem et agere insuper potententias de furto et mendacio sicut de alijs peccatis ibi commissis. sed si iniuste reciperet ille et isti mercatores furtive subtraherent per mendacium peccarent ad minus veni aliter propter mendacium ad restitutionem tamen non tenentur secundum quosdam.

**¶** Item nunquid ad emendam penarum pedagogiorum subtraharum tenentur aliqui et iniungendum est eis in foro penitentie quod ea soluant. Res. dicunt quidam quod in predicto casu nec in similibus tenentur quis ad soluendum emendam penarum nisi fuerit iudicatum contra ipsum in foro causarum quia talia non debentur. nisi tunc demum cum quis condemnatus est per sententiam in forma iudicij. unde si quis furtive asportauerit pedagogium. vel incidit alieni siluam vel commiserit furtum aut sacrilegium. aut similibus super quibus statuta est pena corporalis vel pecuniaria per legem vel per canonem non est iniungendum penitentia in foro penitentiali quod soluat huiusmodi penas nisi tunc demum fuerint condemnatus ad illas sed sufficit quod soluat interesse vel satisfaciatur ad arbitrium boni viri si iniuriam intulit hoc etiam dici potest forte de pecunia habita per symoniam de qua solent dici quod restituenda est illi ecclesie in cuius ignominiam data et recepta per illud. cap. iij. extra de symo. de hoc autem illud. cap. i. intelligi potest quando de bonis ecclesie erat data pecunia vel ante agebatur in forma iudicij contra recipientem: et idem potest intelligi in omnibus casibus similibus in quibus iura dicunt errorem quendam pecunias turpiter acceptam cuius repetitio tantum non datur et qui turpiter dedit pecuniam et hoc dedit propter magnitudinem



nem qui dedit pecuniam pro habēdis scolis. cui comperit datam pecunie res peritio vt dictus est supra de magistris et idem est in similibus casibus si qui sunt tales. Contra id tamen q̄ dictus est de pecunia symoniace acceptavel acquisita. argu. de symon. mandato vbi dicitur a contrario sensu q̄ pecuniam per pactum symoniachum acceptam transigere resignare tenetur qui eā acceperit. licet secus si absq̄ pacto fuit accepta et ideo tutius est dicere q̄ pecunia ex pacto symoniaco acquisita retineri non potest etiam s̄m iudiciū fori penitentialis. ¶ Item christiani qui temporaliter treuge accedunt ad ciuitates paganorum et non portant illuc merces prohibitas et ipsi sarraceni seu pagani tenent eis fidem defendendo. eos in territorio suo et in mari a latronibus vel piratis tunc debēt ipsi christiani soluere eis pedagiū fideliter secundum statutu myel pactum. alias tenentur eis ad restitutionem. si possunt alioquin debēt ea errogare ad mandatum ecclesie in pauperum vsus. quia si des etiam hosti. seruanda est. xxij. que. in. innocens. et. xxiij. questio. j. noli.

¶ Item si fuerunt tempore guerre vel etiam tempore treuge. sed cum mercibus prohibitis tunc non tenentur eis ad restitutionem: sed quia peccauerūt hi contra christianam religionem dicunt quidam q̄ iungendum est eis in penitentia vt istud dicitur in redemptionem captiuorum vel in subsidium eorum qui pugnant pro fide vel ipsi met erpendant in eodē subsidio. si adhuc sunt ydonei corporaliter laborādo argu. xvij. questio. iij. si quis maritū Sed si volunt huius penitentiam recipere licet bonum sit q̄ inducantur ad eam recipendam non tamē sunt p̄cise ad hoc compellendi nec denegāda est eis

absolutio dñi modo velint alias penitere. ¶ Itē licet de pacto inito inter eos teneantur christiani pedagiū soluere vt dictum est sarracenis cum tamen sint male fidei possessores terre quam tenent quomodo eorū statuta seu pacta de pedagijs soluēdis ligant christianos. Itē dicunt quidam q̄ statuta illoz qui per vim occupauerunt ⁊ tenent terram que aliquando fuit christianorum non obligant fideles vbi cōfenserint vel sp̄re se subiecerint hñdi statutis secus tamen dicunt de illis sarracenis qui non sunt violenti possessores terrarū quas tenēt. Similiter etiam hi de quibus primo dictum est cuz sint in possessione statuendi et dñandi non sunt a christianis in hoc defraudādi vel spoliādi illa quasi possessione auctoritate alicuius persone priuate. vnde ab huius pedagijs defraudari non debent per aliquem christianum transactum per terram eorū.

#### De restitutione questorum et talliarum.



Restituere tenetur subditus sicut fur q̄quid subtraxit de his que soluere debet domino absq̄ voluntate domini sui soluere enim debet eaque inter ipsum et antecessores suos. ⁊ dominum et antecessores eius plane bona fide sine dolo et coactione cōuenit sicut solet fieri cum census vel visile conceduntur de nouo colonis vel alijs personis de quo consuevit fieri instrumentuz in quo ponitur census annuus ponuntur et annue seruiores et pactiones hinc inde ideo omnia talia dummodo non sint turpia vel contra decum peti possunt. et soluenda sunt.

Nam quilibet in traditione rei sue potest ponere legem quam vult admodum bone facta est. de condi. appo. vers. 2. xviii. q. ii. cleutherius ubi fit mensurare est positum in instrumento. Ad tale verbum collecta. tallia quæta vel simile intelligendum est quod debet eas moderate petere in specto onere in facultatibus subditorum extra de cens. cum apostolus. in si. 2. x. q. ii. capitulum ultimo. Similiter cum instrumentum continetur. quod talis dominus potest facere talliam ad iussum vel ad placitum aut talis est consuetudo etiam sine scripto tunc illud iussum aut placitum moderandum est ad arbitrium boni viri in spectis facultatibus subditorum. ¶ Item secundum quosdam qui faciunt collectas et exactiones in debitas in clericos et etiam laycos invidia vel odio sicut faciunt communiter qui foris diuidunt et etiam sicut faciunt milites qui nimis aggrauant rusticos suos in collectis in debitis et angariis qui omnes tenentur ad restitutiones eorum quos dampnificant. ¶ Item conciuus qui collectas seu fodrum diuiserunt super alios si scienter aggrauat eum quem ultra quam deberet inuidiavel odio: tenentur ad restitutionem eius. Si autem se vel alios alleuiat peccat mortaliter in iuramentum assertorium. sed non tenentur ad restitutionem communem quia non aggrauat eam in hoc. Sed inimicos. et hoc est quando quantitas summe est sibi a communi determinata. Si vero completa esset antiqua et debita domini temporalis et grauatur inimicum tenetur ei in tantum. si autem se alleuiant deo tenentur in tantum. si vero amicum alleuiant: tenentur similiter domino in tantum nisi amicus prius restituerit quia hoc debitum pertinet ad ius dominum si autem est completa a communi velle pro communi utilitate posita vel iniuste a domino nouo: ad propria utilitatem non tenentur ex actores predicti

communi nec domino restituere. nisi inimico si grauauerunt cum tunc domino non deberet obedire contra conscientiam in collecta iniusta. ¶ Item nota quod collecta seu fodrum fit duobus modis in ciuitatibus. per alios sanctos et per se. et per alios duobus modis determinate. et in determinate. determinate quod determinatur a communi vel aliis qui soluenda imponunt et tunc si alleuiant se vel amicos non aggrauant commune. sed inimicum tantum. et ideo tenentur tantummodo illi. In determinate vero fit quando summa non determinatur ei. sed dicitur quod imponant cui libet. x. dena. pro libra. et tunc si se vel amicos alleuiant. defraudant commune. sed secundum commune quosdam non tenentur ei ad restitutionem quia dicitur hoc non esse de iure diuino institutum sed publico. vel civili. sed propter bonum patrie. peccant tamen mortaliter: propter iuramentum promissorium in fra tempus quantum ad taxationem non prius ad solutionem quia hoc non iurauerunt sed hoc mihi non placet. ¶ Item quando fit fodrum per se fit similiter duobus modis primo quando debet homo manifestare in iuramento quicquid habet tunc si habet mille. et iuret tantum centum periturus est. sed non tenetur restituere quod hec datio non est de iure diuino ut dicunt. Similiter secundo modo fit quando homo iurat se missurum. x. dena. pro una quaque libra quam habet in archa reposita alicui ad tempus infra tempus illud tenetur. elapso illo tempore periturus est si non fecit quod iurauit sed secundum quosdam non tenetur ad restitutionem quia non contractauit rem alienam quam adhuc dominium rei non recessit ab eo et dicunt quod hec datio non est de iure diuino sicut dictum est supra. hec autem opinio est precedenti non placet mihi propter dolum et fraudem quam committit



num vel qui portant res contra edictū vel simile non tenentur ad restitutionem nisi si quid dederūt sibi bāniti deberent communi in cuius iniuriam datus est ei vel pro bono dicto qz turpe tinent que nulli debet patrocinari sū canonicas sanciones. si autem iurant dare tantum communi tenentur semper ex virtute promissorū iuramenti.

¶ Item si dominus ultra consueta statuta inter ipsum et subditos alia sponte oblata nulla fraude adhibita. vel nūmis vel coactione directe recipiat. non tenetur ad restitutionē. sed exacta a se vel a suis directe vel indirecte. scilicet quādo negat eis iusticiam vel defensionem quam eis debet sic aliquid extorqueat vel insinuam eis faciat qz vult aliqd ab eis habere. tunc restituere tenetur. xviii. distinctio. in eulogijs. r. j. q. j. placuit. ⁊ capitulo. quāpio. verūtamēn si ex aliquibus circumstantiis apparet multum difficilis restitutio satis videtur qz possit hūmānū principibus et militibz cōsuli qz in recompensatione eorum vel remitterit eis cōmuniter cum eorumdē consensu et libera voluntate animi seruitutem siue anime prestationem imperpetuum vel ad tempus. ita qz plenē sine videretur eis satisfactum. vel etiā facerent in remissionem peccatorū illozū quibus tenentur aliquod hospitale vel opus simile pietatis cum consensu tamen eorumdem si potest requiri et hoc intelligas nisi iusta causa ipsū dominum ad talem exactionem faciendam inducat. vt pro defensione patrie cum iniuste inuaditur ab hostibus. ad hoc enim tenentur omnes non solum res suas partiri: sed hoc et corporaliter laborare munire in castro. vel ciuitate et vigilare vt sic se ipsos et res suas saluent. xxiii. questio. in fortitudo et extr. de iuni. eccle. puenit. Similiter quē

do dominus maritat filiam suam aut filium facit militem aut auget nouum feudum comparādo et eius talia videatur respicere cōmodum subditorū pro eo qz cum dominus maritat filiam acquirit. Si amicos et augendo feudū fit ditior iam plus potest perdere subditis quam ante. et cum facit filium militem potentior est ad defendēdum terram. dicunt quidam qz non dampnant vt sint qui talia recipiunt vbi constitutum est vel consuetum. dum tamen aliquid consuetum est et si ad arbitrium exigi consuevit cum moderamine exigatur. ¶ Item potest dominus recipere a scruiis suis et petere auxilium moderatum cū vadit in exercitum seu bellum iustum pro expensis illi factis. Tamen nō potest ipsis iniuris cogere ad seruitium alterius domini sicut vassallus non tenetur prestare fidelitatem proxi feudi vt tenet dominus Albe. de rosa. in. l. in. ff. solu. ma. ⁊ istud seq̄ bar. Similiter quando in codē exercitū caperetur. Similiter quādo vadit ad principem et procurat pacem subditorū conseruare et pro alijs similibus causis potest petere vt dictum est moderatum auxilium sine violentia tamē ar. r. q. in. viuo. circa me. ⁊ de cen. apostol. ¶ Item prelati ecclesiarum si procuracionē vel seruitium aliqd impēdunt legato vel alij et pl⁹ a subditis extorqueat quam soluant. tunc sic extorra restituere debet etem pauperibus erogare et si superior cui querela deponitur negligens fuerit in executione huiusmodi statuti canonice puniatur. extra de iuni. eccle. qz pleriqz. ¶ Item illi qui defraudant cōmune in bannis et iustis pro se vel pro alijs sicut faciunt qui periurio regunt se vel alium homicidā qui radunt de communi quaterno bā

Incrū est. ¶ Item non tenentur ad restitutionē q̄ depredant res p̄tra bānū executas vel contra edictū pacis. ita tamen q̄ potestas hoc edictus fecerit cū consilio regentium ciuitatem et p̄ cōmuni utilitate. nam in talibus amittēti nō competit repperitino et per consequens accipiens reddere non tenetur. quia melior est conditio possidētis. tamen melius facerent quo ad deum si redderent. ne ex auaricia rapere vidētur. Nota q̄ banna etiaz iusta nō sunt de iure diuino sed civilī tñi quia p̄nalia sunt et non arctant aium per se. sed in aium et ideo post factum nō angustant conscientiam sed bursam vel carnem et ideo melior est conditio possidētis vt dictum est sed tunc quis tenetur ad ea cum per sententiā fuerit condemnatus vt dicitur. j. de resti. spol. §. tunc restituere. ¶ Item dñs qui a subditis recipit tallias vel questus qui sibi etiam recessoribus suis soluta sūt ab antiquo si hoc sciat vel probabiliter creditur q̄ ex imposta iusta causa fuerint i soluta licite exigere potest si tamen nec sciat nec creditur quod ex iusta causa tunc non debet exigere sed restituere debet si potest q̄ cum mala fide recepit. xiij. q. vj. si res. sed quomodo hoc sciri potest. Rescripto potest sciri si super b̄ cōsecrum est instrumentū si etiam ita seruatum est a tempore ex quo non erat memoria s̄m quosdam presumendum est. q̄ ex iusta causa fuerit imposta. ar. xiij. dist. illa q̄ satis credendum est nisi violentia sit presumptio in contrariis presertim cum dicatur q̄ in lōgissimis prescriptionibus non debet probare titulum sed ex lapsu temporis presumit̄ titulus interuenisse qui allegat. Quid de illis qui tali vtuntur consuetudine in hominibus suis q̄ de mobilibus eorum capiunt q̄tum et quando volunt

et cum suspicantur velle eos trāsire ad alium dñm omnino expoliant eos. nū quid excusari possunt per consuetudinem et an teneantur ad restitutionem et an sint absolucndi. si volunt restituere. Rñdeo. Si certū est q̄ ab initio fuit impositum tale onus terre sine malicia et fraude credendum est q̄ domus possit ab habitatoribus quādo i q̄tū vult capere i q̄ possit retinere omnia mobilia si recesserint cum quilibet possit imponere rei sue onus q̄ voluerit videri tolleri possit q̄ in tñi vratur h̄mōi constitutione q̄ non grauet eos ultra modum aut manentes aut recedentes et quod domini non tenentur ad restitutionem taliter receptorum. si autem non est certum et si creditur q̄ non fuerit ab initio legitime institutum. credendum est q̄ cum h̄mōi spoliatio nis ipso genere facti mali sint. peccant qui hoc faciunt et tenentur ad restitutionem. In hoc tamen casu et similib' qui tollerātur ab ecclesia pro eo q̄ alia potest illi esse dubitatio de iure aut de facto. nō credendum est simpliciter esse denegandam absolutionem sed facienda est tamen cum quadam dubitatione et protestatione sic. absoluo te de hoc in quantum possum. sed timeo vel credo q̄ non sufficiat tibi ad salutem. nisi te aliter habueris in hoc casu. ¶ Item quid de illis qui emunt preposituras seculares vbi non sunt redditus sed sole exactiones et iniurie et seruitia que capiunt h̄mōi prelati prepositi nunq̄ tenentur talia restituere aut si compelluntur a dominis huiusmodi officia exercere. nunquid tenent potius omnia sua dimittere quā in hoc casu obedire. Quid de dñis qui vendunt h̄mōi preposituras Rñdeo si nō possunt h̄mōi officia exercere sine pctō mortali pot̄ dñi oia mala tollere q̄ sic peccare i pctō



De restitutione dānorū in bello iusto facienda *So. cxxvii.*

tant moraliter quotiens munera recipiunt ppter faciendā grām alicui in iudiciū alterius, aut si minus aut terrorib⁹ aliquid extorqueat aut quosdā grauat vt alii timentes eis seruiant ne talia patiantur tenentur ad restitutionē nē oim talū si possint nec sunt als ab soluedim: necō peccant, dñi q̄ tales pze posituras vēdunt aut ad emēdā aliq̄s cōpellūt cū gratis eas pmittere debe- rēt ex quo nō sunt ibi redditus aut p- uentus instituti ⁊ tenentur ad intereē illis qui p̄ hōmōi pposituras taliter sūt s̄ oliari. hoc aut̄ intelligēdū est de illis s̄ positus qui reddūt iura. ¶ Itē quid de hoibus multis qui cū habent vsua- rium in quodā nemore ⁊ dñs suus ab- stulit eis illud nūquid tenetur ad resti- tutionē: aut si cū haberēt vsuarium in spūa alterius militis ⁊ ille abstulit eis vel al̄ damnificauit eos nunquid suffi- cit si ille satisfaccat de hoc dño illorum cū ille dñs utatur hac cōsuetudine. q̄ de bonis eorum accipit quantus ⁊ qñ vult. rñ. si tales hoies sunt mibi serui nūq̄ habēt ppriū ⁊ peculium si q̄ hñt in p̄ate est dñi vt reuocet illud quādo voluerit: vel si vsuarius habēt in nemo re alio p̄ peculo vel aliquid aliud dñs pōt illud reuocare ⁊ de dānis eis illat̄ ab aliq̄. s̄. sufficit ei satisfieri dño. si aut̄ sunt serui de corpore quales sunt i frā- cia quidā serui eccliarū ⁊ quorundam nobiliū nō pōt dñs auferre eis vsuari- um hōmōi aut seruitia ⁊ de dānis illat̄ nō sufficit satisfieri dño ⁊ multo fortī⁹ verū est hoc in illis qui non aliter sunt serui nisi instanti q̄ dñs eorum pōt de consuetudine quantum ⁊ quando vult de bonis eoz capere ⁊ in talibus resti- genda est hōmōi abusio ⁊ extorsio poti- us q̄ laranda.

¶ De restitutione dānorum in bello iusto facienda.

**R**estituere non tenent principes vel milites habētes guerras ad inuicē que capiunt ab hostibus cōtra quos habēt iustum bellum vel guerrā j. dñi. gentium. rñ. q. vñ. si de reb⁹ bellum iustū requirit. v. i. personā res causam animā ⁊ autoritatē. de quib⁹ require in tractatu de bello iusto.

¶ Itē nō tenentur restituere quando bellant p̄ rebus repetendis vsq̄ quo satisfactū sit eis de omni damno ⁊ in- teresse q̄ iniuste ab hostibus illatū est eis. ar. rñ. q. ij. c. j. ⁊ q. iij. fortitudo. et q. viij. si in illa. ¶ Itē pugnandū est au- toritate principis. rñ. q. j. quid culpa- tur. ⁊ q. ij. c. j. dicit enī imperator. nū- li p̄sus nobis inscis vich atq̄ incōsu- sultris quozū liber armorum mouendo rum copia tribuatur. C. vt armorum vsus insci. p̄nci. l. inter sit. lib. xj.

¶ Item quid si barones subditi comi- tis vel ducis habent guerrā contra eū aut comes contra regem suum vel eō- uerso cuius principis autoritas est re- quirenda. Responso p̄nceps qui nū- lum habet superiorem siue sit rex siue imperator autoritate ppria si iusta cā subsit p̄ mouere bellū tam p̄tra subdi- tos q̄ cōtra extraneos. potest etiā sub- ditis suis dare autoritatem mouendū bellum tam contra principem extrane- um. q̄ cōtra subditos eius si causa sub- sit ⁊ viderit expedire. sed non p̄tra sub- ditos p̄rios quādū potest iniuriano- tem iustificare vel quādū vult stare iuri- coram eo vel coram iudice si est index mediū s̄ inter huiusmodi principem ⁊ iniuriantem. si autē non potest euz iu- stificare aut si ille nō vult stare iuri. po- test non solum princeps huiusmodi: s̄ ille etiā princeps qui habet super se superiorem autoritate ppria mouere bellum contra huiusmodi iniuriantē si subest mediate vel immediate ⁊ da- re licentiam iniuriam passo mouendū

## Summa monaldi.

contra eum arma. Si autem iniuri-  
ans non subest mediate vel immedia-  
te principi habenti super se superio-  
rem: princeps ille non potest dare  
auctoritatem subdito suo mouendi  
contra eum arma, sed auctoritas princi-  
pis superioris est requirenda, maxime  
si ille iniurians pertinet mediate vel  
immediate ad iurisdictionem illius su-  
perioris principis. Cum ergo vasallus  
comitis habet guerram contra comi-  
tem regis est auctoritas requirenda.

Si autem comes contra regem et rex  
nolit ei ius exhiberi per pares curie  
humiliter requisitus, dicendum est quod  
si ius suum armis defendat cum mo-  
deramine inculpate tutele non peccat  
impugnare tamen regem auctoritate p-  
pria non poterit papa tamen facta de-  
nuntiatione de excessu regis si rex nol-  
let a peccato desistere posset regem ex-  
communicare et crescente contumacia da-  
re auctoritatem mouendi arma p-  
cui.  
Cum autem rex habet causam guer-  
re contra imperatorem vel e conuerso  
non est dicendum quod uterque vel alteru-  
ter teneatur ut suum psequi in forma  
iudicii cum neuter eorum habeat super se  
superiorem: peccaret tamen mouendo  
bellum passus iniuriam si iniuriator of-  
ferret debitam satisfactionem ad arbi-  
trium bonorum virorum, de plano et  
sine strepitu iudiciorum. Item si ali-  
quod predictorum, v. in bello defuerit  
bellum dicitur iniustum: sed nunquid  
si defuerit aliquid quinque predictorum  
nunquid tenebitur restituere quicquid  
ademptus est de huiusmodi bello ille  
qui mouit illud, respon. quamuis bel-  
lum non fuerit iustum ex causa et ex  
animo et ex persona et ex auctoritate: si  
tamen res subsit quod pro rebus petitis  
factum est non tenetur qui mouit bel-  
lum restituere quod ibi accepit: nisi cepe-  
rit vel damnificauerit aduersarium su-

um ultra quod habuerat ille de suo iniu-  
ste aut damnificauerat eum et hoc dicen-  
dum est secundum iudicium fori penitentialis, ubi  
habet locum compensatio etiam ut liqui-  
dum ad liquidum que non habet locum  
in foro contentioso, unde in foro penite-  
tiali si confiteatur se per furtum habuisse  
se, x. de rebus illius qui manifeste ab-  
tulerat ei, x. facere consuevit et bene iudex  
penitentialis compensationem nec inueni-  
get ei restitutiones illarum, x. nisi aduersa-  
rius eius postmodum restauraret ei,  
x. ablata iniungit tamen ei penitentias  
de furto commissio. Item quid si cleri-  
cus in bello iusto vadens cum domino  
suo consequitur aliquid de illa guerra  
nisi quid tenetur restituere, Respon. si  
datus est ei ab eis quibus capere licuit  
propter illud retinere, Si autem ipse rapu-  
it cum in rapiendo peccauerit inducendum  
est in foro penitentiali si potest quod resti-  
tuat, illud illi cui abstulit si scit quis sit  
sine autem quod det pauperibus huiusmodi  
est clericus rem illam capiendo non se-  
cit suam quod sicut dominus eius non po-  
tuit ei dare auctoritatem bellandi: ita  
nec auctoritatem rapiendi, sic nec retine-  
di credendum est tamen quod rem taliter ca-  
pta de consensu de consensu domini sui  
propter retinere deum tamen consenserit do-  
minus durante adhuc guerra quod prius  
de est in hoc casu ac si deus rem illam ei  
dedisset. Item miles habens iustus  
bellum contra alium milites licite facit  
suis quicquid capit ab hoste, vel fauore  
bus eius siue subditis suis siue aliis quod  
iuxta conscientiam suam sit fidei satis-  
factum de omni damno dato et labore  
et opibus suis quod hominum suorum vel donec  
ipse hostis offerat ius vel satisfaciatur sibi  
subdito, aut illi qui plus quam homines  
timentes nolunt domino suo in bello  
illicito impendere consilium auxilium  
vel fauorem nullatenus sunt spoliandi  
vel in aliquo puniendi, pena enim su-



os debet tenere auctores nec est vitari  
 protrahenda quā delictū sit in excedē  
 te repertum. arg. extra. de his que sūt  
 a maio. pa. capi. que sunt. 2. j. q. lxxij. c. j.

**E**tiam licet habens iustum bellū sa  
 tisfacere possit sibi vt dictū est de om  
 ni damno sibi et suis iniuste tam in de  
 predationibus et rapinis q̄ incendijs et  
 fracturis vulneribus cedibus et alijs q̄  
 buscūq. Quid tamē si talis qui iustum  
 habet bellum fecit incēdia vel effractu  
 ras vel incisiones arborum aut vinea  
 rum extirpationes in propria ter ra.  
 aduersarij sui vel hominum eius nun  
 quid pro his tenebitur in aliquo. **R**e  
 spondeo de illis damnis non tenebit  
 que bona fide intulit a quibus cōmo  
 de abstinere non potuit s̄m industria  
 et consuetudinem bona fide pugnanti  
 um. si qua crassandi animo et malicio  
 se intulit cum al' possit sibi commode  
 consulere tenetur et compensabuntur  
 illa damna cum damnis sibi datis et  
 hominibus suis vsq̄ ad quantitates  
 concurrentes et de eo q̄ super exauerit  
 tenebitur satisfacere illis quos damni  
 ficauit. Qui autē iniuste mouet bellū  
 tenetur de omnibus damnis que ipse  
 vel sui intulerunt aduersario suo et ho  
 minibus suis: tenetur etiam homini  
 bus proprijs de damnis ab aduersari  
 is illatis et iuste rebellat ipse aduersa  
 rius nisi et ipsi mala fide iuuerunt eus  
 in quo casu non habent contra ipsum  
 actionem cum nullus ex culpa sua seq̄  
 debeat actionem. nobilis autem ille  
 qui iuste pugnat non tenebitur homi  
 nibus suis de damnis qui passi sūt ab  
 aduersarijs suis cum ipsi et se et suos p  
 domino suo teneantur exponere. non  
 tenentur in quā nisi fuerit in culpa ne  
 gligenter defendendo eos quā si com  
 ponant duo nobiles super guerra sua  
 nūquid possunt componere vel transi  
 cere super damnis datis hominibus

suis nulla facta restitutione hominū  
 eorum damnificatis. **R**espō. si compos  
 sitio fiat de consensu damnificatorum  
 standum est illi als non est dicendum  
 quod ille qui fuit in culpa iniuste mo  
 uendo bellum q̄ per suam compositi  
 onem possit p̄iudicari hominibus  
 suis quin ipse de proprio teneatur eis  
 satisfacere de damnis suis nisi etiam  
 culpa sua pariter fuerint cū eo vt di  
 ctum est q̄ et si non iure fori contētiōsi  
 teneatur eis in aliq̄ p̄ eo q̄ participa  
 uerunt et in crimine scienter. In foro  
 tamē penitēntiali tenetur si ad psuasio  
 nem suā fecerunt bec al' non facturi.  
 Qui autē habet iustū bellum cōponere  
 non debet cū aduersario in p̄iudiciū  
 hominū suorum. Sed vel ipse debet eis  
 reddere damna illata sibi vel p̄curare  
 q̄ ab aduersario reddantur hoc tamē  
 intelligēdū est de damnis illis que pas  
 si sunt incendijs et rapinis rerum suarū  
 de expensis autem quas fecerit veniē  
 do ad exercitiū vel morādo ibi consu  
 uerunt principes componere vel dissi  
 mulare auctoritate propria quia et de p̄  
 satis damnis concedi potest. si ex cau  
 sa pbabili viderit p̄ncipes ea potius  
 esse remittenda q̄ carere cōmodo pa  
 cis et incurrere bellorū pericula in hoc  
 casu principes gerit vtiliter negotium  
 subditōz taliter cōponēdo tenetur sub  
 diti ratū haberi. Sed et si ab initio cō  
 tradicant ne fiat cōpositio nisi refusus  
 sibi damnis si ex iusta causa videat ex  
 pedire possunt a bellando desistere q̄  
 uis forte non possunt illata damna  
 quictare: quia scilicet auctoritas moueri  
 di bellū penes solos p̄ncipes est ita et  
 auctoritas restituendi arma deponēdi.

**D**e restitutione raptorum.

**R**estituere tenet quilibet iustit. i. s̄  
 toto dāno dato qui raptoribus  
 dat corporale auxilium vel consilium  
 vel fauorem que nisi dedisset raptōres

## Summa monaldi

non rapuissent. Si vero scit vel pbabi-  
liter credit qd ppter consilium suū au-  
xiliū vel fauorē non plus fecerunt il-  
li raptores qd al' fuissent facturi tunc te-  
nerur de his que inde habuerit vel ex-  
pendit ⁊ etiam de omni damno qd ipse  
vel aliquis de familia fecerit directe vl'  
occasionaliter. ar. ext. de senten. ⁊ re iu-  
dicata. c. j. et de etate ⁊ qualitate tuam  
facientes enim ⁊ consentientes parti pe-  
na sunt puniendi. xvij. q. iij. omnes. ⁊  
h. q. h. norum in fine. ¶ Item qui de-  
fendunt raptores ⁊ recipiunt eos in ca-  
stris suis. Similiter illi quoqz nō sit  
rapina. si ipsi primo mandauerunt vl'  
postea ratū habuerunt qd eoz nomie  
gestus est restituere tenentur insolidū  
quando ppter hōmōi defensionē vel re-  
ceptionē seu ratiōationem impediri  
tur damnificati recuperare damna. rj.  
q. iij. qui cōsentit. ⁊. ca. h. sequentibus. ⁊  
extra. de resti. spol. cum a sede in fine.  
¶ Item si principalis vel vnus eorum  
satisfecerit qui tenentur insolidū de to-  
to damno dato alij liberantur quo ad  
ipsū damnum vel interesse qz bona fides  
nō parit vt idē bis exigit ff. de reg. iur.  
bona fides. Prima illū intelligas tene-  
ri insolidū qm alij sine ipso non aude-  
rent vel non possent damnum inferre  
quia tunc oēs dicuntur quasi vnus eet  
al' autē quilibet tenetur p parte damni  
qd intulit. ¶ Itē ille cui satisfactū est  
ab aliquo predictorū tenetur satisfaciē-  
ti cedere actione sibi cōperentē contra  
alios qm ad iudiciū anime nō vt ab  
vno insolidū excepto principali sed pro  
partibus petat a singulis: sed nō tenet  
cedere quo ad iudiciū contentiosum  
sed qd pōt ab eis exigi quadruplici pe-  
na infra annum. ff. vi bo. rapt. l. j. ⁊. h.  
vñ cōsulendum. est talibus qd ad caute-  
lā post satisfactionem damni petane  
humiliter remissionem de pena mariti-  
me cum pena detur p iniuria. rj. q. h.

cum deuotissima. ¶ Itē si plures sint  
raptores quasi pares quia nullus in-  
ducit alium ad eundem: nec est alijs  
dominus alterius si quilibet per se de-  
dit: tunc si vadunt insimul quasi vnus  
exercitatus quilibet tenetur in solidum  
quia vn' sine alijs non auderet irruere  
non posset damnum inferre qz in tali  
casu quilibet iuuat alios ⁊ facit eos for-  
tiores ⁊ sunt quasi squame sese p̄men-  
tes ⁊ omnes sunt cooperatores. argu-  
ext. de homici. sicut dignum. Si vero  
non iurunt simul: sed quilibet per se  
faciebat damnum non prouocans alios  
ad damnandū tūc tenetur quilibet p  
p eo qd fecit vel forte vel in vtroqz casu  
posset tollere qd quilibet satisfaciāt  
his que habuerit ⁊ inducat alios pro  
posse ad satisfaciēdum. Sed qd primo  
dictum est tutius videtur nisi hoc in-  
telligatur quando vnus etiam sine ad-  
iutorio vel societate dedisset damnum  
alioquin in eadem equitate idem est. ⁊  
dicendū in eodem casu cum exercitatus  
aliquis qui subest vni domino facit rapi-  
nam. s. qd quilibet de illo exercitū excep-  
to principali domino tenetur tam p il-  
la parte damni qd intulisset. certus est  
enim qd actor qui est principalis insoli-  
dum tenetur. ¶ Item quicumqz aliqd  
accipit de rapina ex dono vel comedē-  
do vel bibendo vel in vsus necessarios  
expēdēdo vt vroz raptoris ⁊ ceteri de  
familia tenentur de omnibus que sic  
accipiunt vel expēdunt nisi in casu cū  
agunt spoliatorū negociū mouendo  
⁊ inducēdo ipsum raptorem pposse ad  
restituendū tunc non tenetur: qm qd  
alterius negociū gerit vtiliter etiam  
ignorantis ⁊ absentis licite recipit ex-  
pensas siue secuta fuerit vtilitas siue  
nō. vnde p̄dicatores qd vadūt ad rapto-  
res vt eos inducant ad penitentiā in ge-  
nerali predicatione aut persuasione spe-  
ciali ad restitutionem faciendam etiam



fantur. Si comedat apud illos si apud alios inuenire non possunt. r. q. iij. qm multos. r. ff. de neg. gest. l. ij. r. ex. de accusa. ex parte. r. de sententia excom. cum voluntate. §. predicatoribus. r. hoc intelligas quando habetur spes probabiliter de correctione raptorum vel si propter eorum expensas ipsi raptori non subtrahatur in toto vel in magna parte facultas restituendi. argu. ij. q. vj. anterior. §. illud

**Item** vxor r familia quando non habetur spes de correctione raptoris vel viderit eum vergere ad inopiam r sic in non soluendo tunc si sunt ibi aliqua de iusto de illis separatim potest expedere r comedere alioquin de rapina. i. de ipsa rapta in specie vt de oue rapta vel capta vel fetu eius etiam nato vel concepto apud raptorem nullo modo comedit nisi sit casus vltime necessitatis si autem sit res empti de re rapta poterit inde comedere r sine casu vltime necessitatis cum proposito ea restituendi vel alitunde sibi victum querat vt ab amicis r consanguinis suis vel laborando manibus suis vel alio quocumque modo honesto tamen nec reputatur quantum ad hoc inhonestum querere in tali casu elemosinas hostiarum. Sicut dicitur est si sunt ibi aliqua de iusto. Sed ita mixta sunt q non possunt discerni. vel licet possent discerni maritus tamen iniquitate plenus non permittit eam comedere nisi de rebus raptis. Si tamen mixta sunt licite potest comedere r necessaria recipere si maritus est soluendo non tamen in mente habeat viuere de licite acquisita. Si autem non est soluendo quicquid habet non sufficeret ad satisfaciendum tunc idem dicendum est q in precedenti casu quando nihil est nisi de rapina. **Item** quando nihil inuenit vxor apud virum nisi de rapina. tunc ne moueretur fame subest ei triplex auxilium vnum si potest habere de dote. q potest

recupare etiam consistat matrimonio quoniam vir vgeret ad inopiam sed vt denunciaret talibus amicis qui ei suadeant quod potest potest esse vel si necesse est potest adire episcopum vt ipse compellat esse pacem re eam de iusto. ij. q. j. si peccauerit. r. r. q. v. hoc videtur. r. ex. de iureiurata. quemadmodum vel tradat ei sponsalicia vel potest vel committat alicui persone bone vite quod de honesto lucro peccatis quod fuerat data in dote de qua negociabatur illa persona cui committeretur potest ei. ex. de pig. ex lris. r. de dona pro nuptiis p. nfas. r. tertium est si esset in archa postea quod nec inueniret quod comederet etiam pro elemosina nec posset vltius sine periculo sustinere necessitate famis tunc si aliter non posset r de rapina r de aliis vndique viuere posset quia necessitas non habet legem. ex. de reg. iur. q non est. r. de consuetudine. ol. j. sicut. **Item** quicquid expenderit vxor vel familia de rebus raptis valeat in alio r proponat firmiter quod cito poterit etiam necessitate coacta quicquid inde expenderit restituere. In omni casu si tenetur vxor debitum reddere viro nisi subest aliud impedimentum. r. r. q. v. si dicat. dicunt tamen quidam quod vxor ratoris seu raptoris nullo modo comedere possit debet de usura vel rapina nisi habeat unde restituere possit. et tunc comedere potest cum proposito restituendi aliter non. Imo prius videtur tere cohabitationem viri cum quod habitare non debet si eam compellit peccare quod effi debet mulier non habet potestatem sui corporis sed vir. vbi verum est quod licet non cohabitent tenetur debitum reddere viro pro loco r tempore. si dicatur quod vxor non debet dimittere virum nisi causa fornicationis debet cessare est quod hoc intelligit secundum glo. ibi non solum de fornicatione corporali. Sed et spirituali quod est in omni peccato mortali. tenet autem mulier obedire viro saluo obsequio summi sponsi. **Item** dicendum est de famula



corādē. q̄ nō debēt comedere nec sti-  
pēdia recipere de rapina vsura & furto.

**De restitutione emptorum  
& de rapina.**

**r** Estuere tenet indistincte vel di-  
recte districti q̄ mala fide emerit  
de rapina. si rē emptā sciebant esse ra-  
ptam vel pbabiliter credebant nec li-  
beratur vedēdo ipsam rem alteri etiā  
si trāseat p̄ centū emptores. vel si alie-  
nāt vel etiā si res pereat morte vel alio  
casu vel sibi violēter auferatur vel fur-  
tione subtrahatur vel alio simili modo  
& est rō q̄ furtū cōmittit cōtractādo rē  
alienā iūto dño. ff. de fur. l. j. Silt̄ q̄a  
fur semp̄ est in mora restituendi. ff. de  
cōdic. fur. l. j. & l. si p̄ fure. §. de cōditio.  
2. l. penul. ¶ Itē p̄cūz q̄ dedit nō pōt  
repetere ab eo cuius est res nec expen-  
sas. Si quas ibi fecit & oēm vtilitatem  
quā ex illa re habuit tenet restituere  
& si restituat rē deteriorē q̄ ad ipsum  
puenit nō liberatur. Silt̄ si aliquo tē-  
pore medio melior fuit res q̄ fuerit tē-  
pore emptōis. Similiter cū postea vē-  
didit alteri eiusq̄ plurimum fuit estima-  
tio erit faciendā ad maiorē estimatio-  
nem totū tēporis medij. ff. de furtis. l.  
qui munita. & ff. de cōd. fur. l. in rē fur-  
tiuā. & C. de rei vend. l. certū. ¶ Item  
si principalis p̄tinus raptor restituat  
plene rei estimatiōē cū toto interesse  
ceteri q̄ emerūt ab eo vel donū accepe-  
runt liberantur quantū ad restitutorio-  
nem faciendā dño rei tñ de puro & sa-  
no cōsilio dicendū est eis qd̄ quicquid  
inde ex lucro habuerint siue totum si  
fuit ibi res data gratis. siue q̄ super ē  
deducto precio dato pro ea re si fuit  
res emptā debent cum cōsilio eccle-  
sie in vsus pauperum erogare & agant  
penitentiam de furto. c. i. §. q. v. qui ha-  
betis. hoc autem cōsiliū est non ne-

cessitas s̄m quosdam q̄ si plene satisfā-  
ctuz est domino de re sua licite possent  
res illa remanere p̄nes possidentem.  
nec intelligitur iam ex prima causa.  
Sed ex voluntate domini possidere. ar.  
ff. de caut. l. si seruus §. duplex. & ff. de  
p̄cat. l. certe. §. iulianus ait. ¶ Item sa-  
tisfaciens non potest sibi consulere de  
precio soluto aduersus vēditorem. In  
primo casu nisi quando emit expresse  
fecit sibi cauere obstat. enim turpitu-  
do sua sibi. C. de rei ven. l. si mancipiū  
& C. de emp. l. si fundum. ¶ Item si  
emit aliquid bona fide a raptore vel  
alio rem de rapina vel furto bona.  
intentione non vt sibi lucraretur. S̄  
vt spoliato restitueret potest a spolia-  
to repetere illud q̄ dedit vt dictum ē  
pro ipsa re bona fide & etiam quicquid  
expēdit post confirmationem illius  
rei nisi forte quando res illa lucraba-  
tur aliqua vnde posset facere victas ex  
pensas & breuiter quicquid sibi adest  
ex illa re vt pensio merces fructus & h̄  
milia tenentur restituere & quicquid  
sibi abest vt precium et moderate expē-  
se potest repetere vt cum eo q̄ ex ipsa  
re sibi aduenit vsq̄ ad concurrentem  
compensare quantitatem & ratio hu-  
ius est quia gessit vtiliter negocium ibi  
lius absentis spoliati vt dictum est su-  
pra. Sed quid si fecit inquiri diligēter  
postq̄ emat rem bona fide inquiri v̄  
eo vt restitueret eam vero domino et  
non potuit inuenire cuius esset res. cō-  
sulendum est ei immo de necessitate  
dicendum q̄ quicquid res illa valet  
tra id q̄ sibi debetur cum autoritate  
ecclesie erogat in pias causas pro ani-  
ma illius cuius res fuit & hoc fiat pu-  
blice vt euitetur omnis suspitio et erit  
liberatus quia etiā in hoc vtiliter ne-  
gociū illius gessit. x̄. questione. ij.  
quatuor circa finem. ¶ Item si emēs



credebat de iusto esse quod emebat vel forte habebat animi indifferenter vel nihil super hoc cogitabat excusatur diuersimode nam qui sciebat vel probabiliter credebat esse de iusto quod emebat ad restitutionem simpliciter non tenetur in aliquo durare bona fide quod tunc tenebat vel ignorabat ignorantia tamen crassa et suprema vel propter fatuitatem vel simplicitatem nihil super hoc cogitabat tenetur ad restitutionem. ¶ Item subditur qui mouet bellum pro domino sibi mediantem et scit bellum esse iustum non tenetur ad restitutionem eorum que accipit ab hostibus iuxta edictum domini nec peccat nisi si habeat corruptam intentionem per cupiditatem vel odium vel similia. Si autem sciebat bellum esse iniustum tenetur restituere quod plus timuit hominem quam deum. Si vero dubitabat utrum esset bellum iustum vel iniustum siue ratione persone siue rei aut cause aut autoritatis ex his omnibus causis potest esse bellum iustum vel iniustum ut dictum est supra non tenetur. unde si vassallus ducis vel comitis vocetur ad bellum mouendum ab eodem comite vel duce contra hostem suum contra quem non licet ei autoritate propria mouere bellum excusatur vassallus si dubitet utrum idem comes vel dux habeat autoritatem a rege super hoc excusatur etiam propter bonam obedientiam licet forte peccet deus contra deum in male precipiendo. rii. q. i. quid culpatur. Sed nunquid similiter excusantur amici et cognati mouentis bellum qui non sunt ei subditi et milites seruientes et stipendiarii extranei si credant iustum bellum esse. hoc dicitur quod non tenentur quia non excusatur eos bonam obedientiam sicut subditos nec obsequium committere discrimini in dubio nec iniuriam aliquem in preiudicium alterius quia sicut dicit ambrosius. si non potest alium subueniri quin grauet alter com-

modius est neutrum iniurare quam grauari alterum. rii. q. v. denique. Nec est simile de aduocato quem excusat bona fides quando credit iustam esse causam quam sonet licet in veritate sit iniusta quia ibi est iudex superior qui causam examinat et iudicat de allegatis in bello vero siue in guerris viribus corporalibus negotium nititur non propter rationem diiudicantis. ¶ Item sic procedendum est de emptore de rapina quod suscipit venditorem iniuste. et ex iusto bello habuisse licite potest tenere nec tenetur restituere durante bona fide. Qui vero nesciebat de iusto bello. si credebat probabiliter. Nam omnes vicini sui aut maior pars vel ad minus sapientes credebant ita pro ut sibi emptori videbatur iste non tenetur durante bona fide. Sed si postea sciat restituere debet et rem et fructus extantes de consumptis etiam non tenetur bona fide durante. ¶ Similiter si iudicialiter. i. autoritate et per sententiam iudicis restituerit poterit a venditore etiam invito precium petere. rii. q. ii. vult crassa. Si vero simpliciter sine autoritate iudiciali in penitentia restituerit tenebitur venditori in penitentia iudicio sed in iudicio causarum non poterit ad hoc cogi. ff. de iur. i. si rem et ex. de empt. et ven. si venditori. ¶ Item qui emerunt de rapina et in iudicio anime dicunt se illud fecisse ignoranter si fuit ignorantia tunc non excusatur in hoc casu. Si ignorantia facta sit crassa et suprema. scilicet quia omnes vicini vel pro maiori parte. vel etiam patetiores sed sapientiores dicebant illud bellum esse iniustum vel contra deum forte quia ecclesia prohibebat vel excommunicabat publicos actores et particeps ipsius belli tenentur ad restitutionem. rii. questione. ii. qui ab humanis et ex. de ordi. ab episcopo qui renunciat

## Summa monaldi

episcopatus requisivit in fine. Quid de his que rapiuntur in ecclesijs aut de bonis clericorum aut ecclesiarum que sunt in terra illius contra quam iuste geritur bellum nihil quod qui rapiunt eque tenentur ad restitutionem sicut dicitur quod sic nisi autoritate ecclesiastica placitum hoc fiat. ¶ Item quid de illis qui confugerunt ad ecclesiam imminentibus hostibus: ubi capiuntur ab eis nihil quod debet dimittere eos liberos sicut dicitur quod sic nisi in castella fuerint ecclesiam aut inde impugnaverunt hostes in hoc enim casu cum ipsi immunitatem ecclesiarum violant impugnant non debent gaudere immunitate ecclesie. Similiter dicitur est si ibi reponant victualia sua de quibus sustentantur in pugnatione hostium suorum. scilicet quod si rapiantur ab aduersariis iniuste bellantibus non tenentur ad restitutiones et forte non peccant etiam rapiendo. ¶ Item quid de illis qui incendunt ecclesiam iniuste bello nihil quod tenentur de damno dato sicut si non sunt in castellato hoc fiat ex proposito tenentur. Si autem sunt in castella aut si non ex proposito incenduntur sed casu dum illi iuste bellantes prestant operam licite rei cum intendant machinas hostium aut castrum aut villam quam alii non possunt expugnare commode dicitur quod non tenentur. Item si homo psona restituens rem vel estimationem rei a deo pauperes remanent forte cum filijs et familia quod non habent aliquid unde vivant. Si potest sciri psona cuius fuit res ostendant propositum restituendi et etiam necessitate suam et possunt petere dilationem vel etiam quietationem. et si contritivolunt etiam illud modicum quod habent restituere sine simulatione et fraude ita quod expriment quantatem damni dari si sciant illam nisi aliter possunt consolare anime sue. scilicet si non possunt impetrare quietationem vel dilationem. Si spoliatum intuitu dei

et ecclesie remittat eis totum vel partem liberatur alioquin dicitur facere posse suum. ¶ Item quod si res dicitur etiam restituere visum ad conditionem hereditatis et omnium bonorum et si oporteat ipsum et familiam suam medicare. ¶ Item quid de illis qui si vellet dimittere superfluas expensas possent rapta restituere. Quid etiam de illis qui resignant omnia bona sua in manu penitentiarum promittentes quod damnificantes tantum facient quod tenebunt se pro pacatis putant eum quod pro modica quantitate quietabunt eos quod credunt se totum amisisse. Quid etiam de illis qui non resignarent in manu penitentiarum nisi crederet quod penitentius restitueret eis totum vel pro parte quando nescitur cui facienda est restitutio. Nihil quod tales sunt in statu salvatorum sicut dicitur quod non oportet enim quod bona fide sine fraude faciat rapto quicquid potest. Ita quod aut damnificatis satisfaciat si novit eos aut pauperibus eroget si non novit alioquin non est absolvendus si constituerit penitentiarum de eius impenitentia vel prava intentione. Non est tamen necessarium quod fiat huiusmodi resignatio in manu penitentiarum dum tamen vel paratus sit ad arbitrium eius satisfacere vel alterius boni viri. ¶ Item quando non potest sciri psona cui facienda est restitutio tunc cum consilio ecclesie erogandi est in plures causas in hoc casu potest episcopus qui est dispensator pauperum dilationem dare vel partem remittere aut etiam totum si viderit expedit ad necessariam sustentationem illam tanquam alicuius pauperis alterius. ita tamen quod quantum vtilius potest gerat negotium illius cui facienda esset restitutio si psona eius posset sciri expedendo. scilicet illa que essent ei restituenda in usus illos qui magis possent eis proficere quod ad deum responsum.

¶ De restitutione hereditatis raptorum.



**R**estituere tenetur quilibet heres siue sit filius siue extraneus. siue sit heres raptoris siue alterius. *¶* In iura canonica omnia debita defuncti siue fuerint ex contractu vt est emptio venditio locatio conductio mutuū similia vel quasi vt tutela negotioꝝ gestio alienoꝝ. Similiter siue fuerint ex maleficio vt furtum rapina ⁊ similia: vel quasi vt cum iudex per imperitias iudicat. vel cum de domo aliquid est electū vel effusum q̄ nocuit transeunti p̄ vias siue puenit res illa pro qua debitum fuerit contractū ad heredem siue non siue is fuerit contestata cum defuncto siue non. xvj. q. vj. si ep̄m. ⁊ de pigno. c. presentium ⁊ de sol. c. j. ⁊ de vsuris tuas. ⁊ de raptoribus ex litteris ⁊ de sepulturis. ⁊ vlti. ⁊ de sent. ex. c. a nobis in fine. ar. ff. de cōdi. sur. l. si fure. §. si cōditio. ⁊ hoc s̄m laur. ⁊ ioh̄. ⁊ alios quam plures. alan. ⁊ o. distinguūt s̄m leges vtrūq̄ sc̄ fuerit: ita. conte. c̄i defuncto necne ⁊ vtrum aliqd̄ venenerit ad heredem de maleficio necne quam distinctionē nō approbāt quidā. *¶* Item hereditas si non sufficit ad debita dissoluēda videt̄ q̄d si heres nō fecit inuētariū nihilominus teneat̄ ad oīa. Si vero fecit t̄nc nō tenetur nisi quantū hereditas sufficit. C. de iure. delib. l. sc̄mus S̄z t̄nc in iudicio anime nō tenet heres s̄m quosdā nisi quantū hereditas sufficit. distinctio t̄nc inter debita ⁊ legata siue relicta: q̄ debita tenent̄ soluere absq̄ detractio. ne legitime. Quid autē sit legitima s̄ke in tractatu de legitima de legatis autē potest detrabere suā legitimā si tot sit q̄ illis solutis legitima non remanet si vlti. ita in legitima pat̄ nō p̄t grauari filii sui p̄ legata vel fidei cōmissa q̄ legitima debet ei iure nature grauatur. it̄ ⁊ excluditur a toto cōmodo hereditatis si non sufficit hereditas ad debita s̄r soluēda. Si militer in legatis ad

pias causas non deducitur falcidia. C. ad legem falcidias aut similiter ⁊ in auten. de ecclesiasti. ti. §. si autē. de hoc bas. bes. ex. de restitutio. cum esses in glo. sc̄z derelicta. *¶* Item inuentarium est scriptura quā debet heres s̄m leges in choare. ita. xxx. dies. a morte testatoris vel postquā scit se esse heredem institutum ⁊ debet ibi scribere oēs res defuncti sub testibus ⁊ debet illā scripturam p̄ficere infra. lx. dies. vel infra annus si res sint remote: ⁊ t̄nc nō tenebitur creditozibus vltra id q̄ inuentum fuerit in hereditate a non si fecerit inuentarium tenebitur in solidū. *¶* Item si creditozes ⁊ legatarij simul veniant ad heredem primo est creditozib⁹ satisfaciendum. S̄z si uenerit separati liberantur de rebus soluendo per ordines cuiuslibet uenienti sine creditozis sine legatario uoz tamē nihil faciatur in dolo vel in fraude Creditozes enim sunt quibus testator aliquid dare tenebatur ex quocunq̄ cōtractu: s̄m canones q̄bus tenebatur ex maleficio legatarij vero sunt quibus ex vna liberalitate aliquid relinquitur in testam̄to verū it̄ si legatarij pueniat creditozes ⁊ accipiat vel posteriores creditozes priozes ⁊ posteriores in iure pueniunt creditozes postmodū uenientes nō debent q̄tare heredē nec illos qui ab eo cōparēt̄ res quarum p̄cia vel legata vel fidei cōmissa vel alios creditores p̄cesserit vel remaserunt heredi. de liberalitate v̄n possit eis ad hec satisfacere: s̄z habet tāquā priorozes in ius saluum cōtra legatarios q̄ primo acceperunt. Similiter ⁊ anteriozes creditozes habet ius saluum cōtra posteriores potētiozes qui primo acceperit ar. C. de iure velli. l. sc̄mus. *¶* Item licet obligatio testatoris transeat ad heredē potest tamē heres ante omnia deducere omnes expensas quas fecit in necessarias causas hereditarij siue in funere siue



## Summa monaldi.

In inuentario in testamēti dfectione vel  
 simili z breuiter sicut debitis totam be  
 reditatem exheredantibus a lucro de  
 bet esse immunis ita et a grauamine. C.  
 de iure deli. l. sanamus. §. z si prefati.  
 et. v. q. §. sequē. ¶ Item quilibet here  
 des si plures sunt tenent pro parte be  
 reditatis. C. de ac. here. l. i. et. ij. et exci  
 piuntur tamen quinq; casus. Primus  
 est si aliquod indiuiduū est in obliga  
 tione tūc tūc quilibet tenetur in solidū  
 vt si testator promisit se aliquod opus  
 facturū: vel promisit se z heredem suū  
 non fieri quo minus per fundum suū  
 frui ire agere liceat hic quilibet heredes  
 erit in solidum obligatus. ar. ff. de ver  
 bo. ob. l. in executorib; §. secula. Secun  
 dus si res que debet restitui ab vno in  
 solidum possideatur. C. de here. ac. l. ij.  
 et. ff. cōmo. l. sed mihi. §. heres. Tertius  
 in alimentis legatis qui pro vilitate de  
 functi vel iudicis. vel ab vno in solidum  
 vel pluribus pro partibus designatis  
 peccantur. ff. de als lega. l. iij. Quartus  
 si testator ab vno herede legauit credi  
 tori hereditario compēsandi alo. tunc  
 etiam heres ille vsq; ad quantitates le  
 gationis illius debiti sustinebit. ff. de l.  
 h. l. cum ab vno. Quintus in expēsis su  
 neris vxoris que non tantus cōstringit  
 heredes pro hereditariis portionibus.  
 Sed etiam virū propositione que pue  
 nit ad eū de dote sue vxoris vt pura ad  
 cum peruenerit. c. zin hereditate sunt  
 et ipse vir tenetur pro tertia z heredes  
 pro duabus partibus. ff. de reli. l. quo  
 tiens. z. l. veluti. ¶ Item si heres est pu  
 pillus nō potest differri solutio debito  
 rum p̄teritū pupillaris etatis. C. de be  
 red. act. l. sub p̄teritū Sed dz a tutori  
 bus soluit in dicta. l. ¶ Item executio  
 testamēti in legatis ad pias causas ad  
 episcopum spectat etiam si testator hoc  
 interdicit z heredes cogendi sunt ad  
 hoc cognitione p̄missa. ext. de testa. tua

nobis. z. c. Johani. ¶ Item restituere  
 tenetur rem auentam in via illi q̄ ami  
 sit si inueniri potest. Sin autem de con  
 filio penitentiarij discreti paupib; ero  
 getur aug. si quid inuenisti z nō reddidi  
 sti rapuisti.

### De restitutione male tu dicantis.

¶ Restituere tenetur iudex qui dolo  
 seu imprudētia sua iniquā senten  
 tiam tulit totū interesse illi qui ex tali  
 sententia lesus est nisi posset inducere  
 illum pro quo sententiam tulit ad ple  
 ne satisfaciendum lesō. C. de pena. ij.  
 qui ma. ij. l. vlti. z. xj. q. ij. quatuor z fm  
 leges multas alias penas dz sustinere.  
 etiā dz p̄ter restitutionē dz sponit peni  
 tentia tanquā pro crimine graui. q. ij.  
 in. quiauz dz etiam tenetur propter  
 imprudētiā restituere lesō scōm lq  
 ges ad arbitrium boni viri iudicantis  
 ff. de ext. or. cog. l. vlt. In iudicio anime  
 tenetur quod fuit in culpa cū sciuit vel  
 scire debuit se insufficientem esse z tamē  
 iudicare talem causam p̄sumpsit Sz  
 hoc durum videtur q̄busdam quārum  
 ad iudices delegatos ad minus quibus  
 delegantur cause sciēter a papa pro eo  
 q̄ sunt boni viri licet iuris ignari non  
 enim videtur q̄ isti teneantur si ferit  
 iniquam sententiam dum tamē boc fa  
 ciant bona fide de cōsilio peritorū als  
 bene tenētur si inquirendo cōsiliū sue  
 rint negligētes aut culpabiles. Simil  
 ter si iudex sufficiēs est quo ad sciētiā si  
 vellet libros renouere z studere sed q̄  
 negligens est z non vult studere ita q̄  
 que debuit condemnare absoluit z eō  
 uerso tenetur si amittat aliquid de con  
 tingentibus dando operas licite rei iur  
 tius tamē est agendum cum isto quas  
 cum illo qui dolo fecit vt in. c. superius  
 allegatis. ¶ Item restituere tenetur  
 qui recepit pecunias vt inique aut quo



eius modo iudicet. nō ei qui turpiter  
dedit sed ei in cuius iniuriam accepit. j.  
q. j. iudem? et ar. xvij. q. iij. si q̄ in atrio  
et ff. de calum. l. ghaliter. §. aliud. Simi-  
liter tenetur restituere pecuniam quā  
accepit vt iudicaret bñ aut simpliciter  
vt iudicaret qz cum ex officio suo tenea-  
tur iudicare. et bñ gratis turpiter acce-  
pit et crimen concussionis commisit.

Crimen enim concussionis est cū quis  
in officio constitutus extorquet aliquid  
per metum a subditis aut quādo non  
vult facere ad q̄ tenetur nisi pecunia si  
bi subdita aut cuius aliquis officialis aut  
miles vltra sibi constituta stipendia ex-  
torquet cōtra istud Estote contenti si-  
pendijs vestris vel crimen cōcussionis  
est in accusatore qui desistit propter pe-  
cuniam ab accusatione. Similiter dicē-  
dum est si accepit pecuniam vt nō iudi-  
cetur vt etiā vt nō male iudicaret. j. q.  
j. subemus. r. q. q. iij. non licet. et xij. q.  
v. non sane et ex. de symo. nemo. r. c. di-  
lectus. j. Sed tenetur tales restituere il-  
li qui dedit si bona intentione dedit. s.  
vt ius et equitate. sibi conseruaret vt  
in dictis capi. sane. r. dilectus. ¶ Si ve-  
ro dedit vt animā iudicis sibi malicio-  
se inclinaret non isti sed pauperib? vel  
illi in cuius iniurias data fuit hñdi pe-  
cunia restituenda vt in dicto capitulo  
non sane. ¶ Item tenetur iudex ad esti-  
mationem ei. cui propter eius negligē-  
tiam lesus est quando nullo modo no-  
luit sententiam ferre. xxiij. q. ij. dñs et.  
q. v. administrationes. ¶ Item si iudex  
per imprudentiam accessoris male iu-  
dicauit ignoranter erit excusatus et  
culpa est accessoris qui propter sciētias  
p̄cipue debet eligi. ff. q̄ quisq̄ iur. di.  
l. ser. r. l. ij. ¶ Item tenetur officialis q̄  
habet certos reddit? assignatos q̄qd a  
litigatoribus extorquet. lxxvi. di. nō sa-  
ne. r. xij. q. j. militare. Secus tamen si  
non habet stipendium sibi assignatum

xij. q. v. non sane.

¶ De restitutione male ad-  
uocantis.

¶ Restituere tenetur aduocat? q̄qd  
propter pertinaciā maliciā et falsi-  
tatem suā amisit cōtra quē patrocinij  
p̄stauit. Sicut tenetur illis q̄b? p̄ocu-  
niam p̄stabat. Si propter suam infide-  
litatem impitiam vel negligentiam ali-  
quid amiserunt arg. C. de pena iudicis  
qui male. in. l. vlt. r. xij. q. v. non sane. r.  
q. vj. si res ¶ Item aduocatus non debet  
sumere causam iniustā vel desperatā et  
si suscepit ignoranter d̄z dimittere post  
quē cognofcit. C. de iud. l. rem nō nouā  
nec d̄z introducere falsa instrumta seu  
testes corruptos. nec falsas leges seu p̄-  
bationes inducat nec dilaciones inde-  
bitas in grauamine partij querat sed  
iusticiam diētul foueat fideliter nihil  
de contingentibus omittēdo. iij. q. vii. si  
quis adeo. §. p̄terea. ar. ex. de testi. in  
rimauit. r. C. de iud. l. p̄operādñ. §. illo  
Similiter nō debet dicere conuicia vel  
vociferari aduocando qz pro hoc proces-  
sus iusticie impedit et. arg. v. q. iij. in lo-  
co r. iij. q. vii. si quis adeo. Similiter sa-  
larium moderatum petat s̄m quārita-  
tem cause et laboris et honestatis et sciē-  
tie et sacūdie aduocantis et hoc confide-  
ratis p̄dictis s̄m consuetudinem regio-  
nis malus et minus potest et d̄z rapari.  
iij. q. vii. §. apud vrbē. r. ar. xij. q. ij. vultē-  
rane. r. c. cōcesso. r. xvij. q. v. nō sane et de  
p̄ben. de multa. §. de ista materia in  
tractatu. s. de aduocato. ¶ Item tene-  
tur restituere testis oia que p̄ suum sal-  
sum testimonij aliquis partus amisit.  
xij. q. v. non sane. r. q. vj. si res. r. iij. q.  
ij. ¶ Item. l. civili s̄p tenetur quicquid  
accepit pro testimonio falso ferēdo nō  
ei qui turpiter dedit sed ei potius in cuius  
iniuriā accepit vt in dicto. c. nō sane  
r. c. si res aliena sit. §. ista materia. j. in tra

## Summa monaldi

etatu de testibus. **C**Item tenetur ac-  
 cusator quicquid accepit vt accusare vt  
 non accusare tenetur dico ei in cuius  
 iniuriam accepit. vel ei quando nō tur-  
 piter dedit. j. q. j. iudem? Re de ista ma-  
 teria in tractatu de accusatorib?. Item  
 restituere tenetur quis famam illi quas  
 infamauit in loco illo et coram illis pso-  
 nis quibus libellū scripsit vel crimē oc-  
 cultam publicauit. xij. q. vj. si res 2. v.  
 q. j. quidam. **C**Item restituere tenetur  
 quis alteri quicquid culpa sua vt remis-  
 sa negligētia p se vel p aliu intulit dam-  
 ni. cxx. de iniur. c. vlti. vbi de hoc. **C**Itē  
 tenetur ad totum damnu qui cum iura-  
 mento vel cum igne maliciose appposito  
 vel als leserit agrum seu domum alte-  
 rius vel simile. et debet etiā trib? annis  
 penitere: si voluntarie apposuit ignes  
 et non adhibuit diligentiam quam de-  
 buit in quadruplum tenet maxime in  
 fra annum ext. de iniur. si egressus. 2. c.  
 si leserit vbi de hoc. 2. c. si quis. 2. ff. de in-  
 cen. l. j. **C**Item si quis aperuit cyste-  
 ram in loco publico. et nō cooperuit eā  
 si animal alicuius cecidit ibi mortuu  
 fuerit restimat als vel precium eius et  
 mortuum accipiat sibi qz qui occasio-  
 nem damni dat damnum dedisse vide-  
 tur. Similiter ext. de iureiuran. si  
 bos. vbi de hoc. **C**Item tenetur q per-  
 cussit aliquem grauiter iniuste ad om-  
 nes opas quas ppter hoc pcessus ami-  
 sit et omnes impensas quas in medicis  
 et medicinis fecit ext. de iureiuran. c. j.  
 vbi de hoc. **C**Item si quis prelarus ac-  
 cepit aliquid pro absoluendo vel resti-  
 tuendo illi que excommunicauit inter-  
 dicit. suspendit vel beneficio priuauit in-  
 iuste restituere tenetur danti. et si aliqd  
 accepit pro restituendo vel absoluendo  
 quem iuste ligauit nō tenetur restituere

re danti quia turpiter dedit sed pau-  
 peribus vel ecclesie in cuius iniuria ac-  
 cepit ext. de symo. dilectus vbi de hoc  
 in glo. cum indebitur. 2. c. nemo. **C**Item  
 restituere tenentur qui condunt leges  
 iniquas vel statuta contra leges dei de  
 non soluendis vsuris. vel non repeten-  
 dist? similia Si aliqui damnificati sunt  
 occasione talis legis vel statuti. et tales  
 leges ipso iure non valent cum sint con-  
 tra deum. viij. dist. que contra 2. c. xxiij. q.  
 vj. flagitia. Similiter tenentur insol-  
 dum qui principem inducerunt ad cō-  
 dendum leges hōdi. Similiter obser-  
 uantes mortaliter peccant et tenentur re-  
 stituere q occasione talium legum sunt  
 lucrati iuxta illud ysa. x. ve qui condunt  
 leges iniquas.

### De forma restitu- tionis.

**R**estitutionis forma habet q sem-  
 per regulariter facienda est spoli-  
 atis vel eoz heredibus si possunt mue-  
 niri. iij. q. j. fere per totum. 2. c. reintegrā  
 da. et extra de restitu. spol. fere per totū  
 hoc intelligendū est quando spoliat? se-  
 cit testamentū. et certā summā reinuit  
 quauoluit esse contē? Si autē mādauit  
 in testamento distribui per executores  
 quicqd ad ipsuz spectabat de mobilib?  
 et debitis tūc facienda est executoribus  
 eius restitutio pro rata et pro liberis ei?  
 pro rata. et vxoz pro rata si vxozem ha-  
 bebant. et si liberi et vxoz debebant habe-  
 re in rebus illis aliquā portionem aut  
 de iure aut de dispositione testatoris.  
 Si autem contempsit facere testamen-  
 tū faciendā est restitutio in solidū here-  
 di vel illi q debet als ei succedere ab in-  
 testato siue de iure siue de consuetudi-  
 ne Si autē nōn potuit facere testamen-  
 tū propter preoccupationez tūc ad con-  
 siliu ecclesie fiat restitutio pauperibus  
 pro animā eius si est cōsuetudo loci q



pro taliter decedente faciat ecclesia testamentum alioquin totum restituatur heredi et hec forma tenenda est quoties cunctis facienda est restitutio defuncto.

¶ Item ubi non inveniuntur spoliati vel etiam ignoratur vel eorum heredes tunc cum consilio episcopi vel si est parva quantitas cum consilio penitentiarii distribuuntur pauperibus vel in pias causas ar. ext. de usur. cum tu. r. lxxvii. di. diuine r. c. eps. r. c. guberna r. ih. q. ij. cōcesso et. c. quatuor. r. ext. de restitu. spol. c. j. et hoc inuita ubi facta est spoliatio si fieri potest alio si multum remota sit vel ex alia iusta causa sufficit quod hoc alibi fiat. Similiter similia neficitur saltem fiat in illa dyocesi. ubi rapina facta est cum consilio episcopi illius dyoc. vel capituli aut in nulla si discretus est: si episcopus non retinuit sibi huiusmodi res restitutiones que fierent de consilio eius ar. lxxvii. d. diuine r. in alhs. c. superius assignatis: hoc si commode in illa dyoc. potest mitti. Item quando restituens simpliciter est non soluendo agat penitentiam cum dolore et proponat restituere quam cito poterit bono modo. r. ih. q. vj. si res r. c. de res. bo. l. j. Si autem potest restituere sed non valet absque magno periculo suo et familie sue tunc penitentiarius debet rectificare voluntatem eius ad restituendum et dicat ei quod petat dilationem a spoliatis vel de consensu eorum assignet eis amicabilem certam partem de redditis suis. de qua sibi satisfacciant successiuè: de hoc bonam eis satisfacciant cautionem. Si vero omnes denegent sibi dilationem et postulerit quod iste cedat bonis. tunc tenendum est. quod ipse tenetur absque dilatioe satisfaccere vel cedere bonis: quia fur et raptor semper sunt in mora: ideo semper augent peccatum. ff. de condi. furti iure furtiua r. ar. ext. de symo. cum in ecclesia.

¶ Item si discrepant inter se spoliati quibus iste tenetur quod alij volunt dare

dilationem quinquenales minor enim non potest dari iurito debitoro debitoro. n. dicit si voluerit cedo bonis. vel dare mihi quinquenium. Alij vero nolunt sed perunt cessione. tunc maiori parti facta est et intellige maiorem partem ubi est maius et fortius debiti. unde si vni creditori teneatur plusquam alijs reliquis omnibus qui forte sunt. r. vel plures stabitur voluntari illius solius de dilatione quinquenali danda vel cessione petenda. Si vero par. sit debitum hinc inde factum est maiori numero creditorum. Sed si omnia sunt paria eligenda est clementior scilicet. s. que dat dilationem secundum distinctionem legis. C. qui bo. ce. pos. l. vlt. hoc autem intellige nisi petens cessionem vel sibi satisfacceri statim non possit induci ad dandam dilationem tunc enim satisfaccendus est eis in foro penitentie pro parte substantie qui eos contingit perferunt si egeant ita quod non possunt concordare absque periculo suo et fame sue. v. di. baptizati. Similiter restituere tenetur debitoro creditoro quantum restituere potest habita tamen ratione ne egeat quod non est fraudandus alimentis quotidianis. ff. de solu. l. qui bono r. ext. de solut. capitu. penul. ubi de hoc in glo. et infra pr. ¶ Item non tenetur debitoro creditoro ad penam sub conditione promissam si tempore debito renusit ei capitale per nuncium quem rationabiliter credebat fidelem licet nuncius ei postmodum non persoluerit infideliter agens quia malicia nuncii non debet domino imputari. ext. de pig. significante ubi de hoc. ¶ Item quid de illo qui pluribus tenetur et vult partes soluere cum totum non possit nunquid potest gratificare vni soluendo ei in solidum aut tenetur singulis pro rata soluere et si teneatur ex contractu et malicia nunquid prius soluendum est in hanc causam quam in illam. Similiter nunquid

## Summa monaldi

anterioribus creditoribus prius soluendum quā posterioribus et habentibus pignora vel hypothecas prius quam habentibus tantum personales actiones et inter hypothecarios creditores quos cui preferendus est scilicet si creditor vigilavit exigendo debitum in iudicio vel extra iudicium potest ei debitor soluere debitum antequam bona debitoris autoritate iudicis incipiant possideri quare post ea tura paria facta sunt omnium creditorum qui non habent pignora vel hypothecas vel non sunt privilegiate persone. Item si viros creditore instante debitor vni noluerit gratificare debet illud omnibus communicari vel eadez petitio singulis queri. Similiter si vnus creditor denunciavit alij ne accipiat a debitore in fraudem videtur ille falsari etiam si accipiat. vbi autem non vigilavit creditor exigendo debitum non videtur quod debitor teneatur ei gratificare iure tamen poli sed non iure fori excusaretur vt dicunt quidam debitor si pietate motus gratificaret plurimum indigentibus creditoribus nec dicendus quod aliquod privilegium plus habeant illi quibus tenetur ex maleficio. vlt quod quā illi quibus tenetur ex contractu vel ceteris paribus inter creditores potiores sunt illi qui acceperunt pignus bis qui habent personales actiones tantum potiores in quam vt soluatut eis quantum valet pignus. inter hypothecarios autem et creditores qui prior est in tempore potior est in iure nisi in quibusdam casibus specialibus qui solent notari in capitulo qui potiores in pignis. inter eos qui habent personales actiones tantum estimantur privilegia non ex tempore sed ex causa. Ex causa videlicet quia fiscus et mulier in dote preferendi sunt ceteris privilegium non habentibus. Similiter ex causa quia actio tutelae et actio

depositi et similes privilegiate sunt vt prius soluatut quod debetur ex eis quā quod debetur ex alijs actionibus non privilegiatis vbi sunt paria privilegia aut personarum aut actionum equaliter concederent in satisfactione. facienda nisi de aliquo illozum probetur quod sit alteri preferendum secundum legem. Quod autem dicitur est notari solet plenus. C. de bo. aut. in poss. sed hec causa breuitat sufficiant. Item restitutio pluribus facienda primo debet fieri mulieri quia mulier preferitur omnibus creditoribus personales habentibus actiones et tactas hypothecas. C. qui poti. in pign. ba. assiduis sed non preferitur creditoribus expressas habentibus hypothecas nam fiscus simile privilegium habet cui muliere. C. de privile. fisci quamuis fiscus non preferitur creditoribus expressas habentibus hypothecas. ff. qui poti. in pign. ba. si pignus de hoc habes extr. de pign. ac. ex litteris in glo. qm mulier preferitur. Item quando possunt sciri persone spoliatorum facienda est eis restitutio. in. questione. j. reintegranda nec potest tunc sacerdos dare dilationem restituendi vel quietare absque consensu spoliatorum vel creditorum. Sed vbi non possunt sciri penitens simpliciter absque pacto et conditione et omni fraude et simulatione totum quod habet resignare in manu episcopi vel penitentiarii descreti nec est facienda huiusmodi resignatio de necessitate quia sufficit ad consilium episcopi vel penitentiarii vt disponat de rebus illis. quia tunc episcopus vel penitentiarius si viderit euz pauperem et egentem debet sibi partes vel etiam totum si fuerit necesse potest etiam dare ei dilationem si viderit expetere ne alis ipse cum vxore et filijs fame pereat. in quo casu licet indignus sit preponendus est iustis et sanctis personis



nis non eque indigentibus aliter si equaliter indigentibus debet proponere meliores nisi melius possit gerere negotium spoliatorum et si quid residuum fuerit pauperibus aliis distribuatur et iste faciat quicquid boni poterit orando alia bona faciendo pro eis quorum res fuerit et si venerit ad pinguiorem fortunam et roget in usus pauperum quod poterit pro animabus illorum. ar. xij. q. ij. gloria episcopi. l. c. qui non habet. Qui vero noluerit satisfacere secundum formas predictas non est absolendus.

**De restitutione furti et usure et symonie.**

**R**estitutio furti facienda est ei cui res surrepta est si eam habeat ex causa honesta ut in pignore commodato vel simile ut. ff. de furt. l. is cuius. Si vero ille cui res surrepta est fur erat. non ei sive domino est restituenda tamen cuiuscumque illorum restituitur liberatus est. quoniam vero domino restituit eam mediante penitentiaro vel alia persona religiosa caute si aut suppresso nomine furis ita quod nesciatur. Item licet res furtiva pereat fortuito casu tamen tenetur ad restitutionem nisi fur cum sit in mora restituendi nec liberatur reddendo rem deteriorē sed debet eam restituere cum omnibus fructibus perceptis et percipiendis nec potest deducere expensas etiam si melioraverit eam pascendo equis vel furtivum porcum vel simile. secus tamen si domus agrum vel simile rapuisset et per artificum expensas fecisset quoniam illas deducere posset secundum leges. alias omnia lucra et damna percepta et percipienda restituere tenetur furti rapto: et secundum illud tempus debet res estimari et restituere in quo plurimum valo-

ris fuit ext. de restitu. spo. gravis ubi de hoc. l. ff. de condic. fur. l. rem furtivam et. ff. de reten. l. si navis. §. generaliter

**I**tem si fur obrulit rem domino tempore congruo et loco non tenetur tunc de fortuito casu quia iam purgavit moram ut in dicta. l. si rem furtivam.

**I**tem qui emit rem furtivam ignoranter et bona fide et publice poterit petere pretium a venditore similiter si rem emptam. ff. questione. ij. vulterane et talis potest retinere expensas quas existens bone fidei possessor facit circa rem conservandam vel meliorandam et non tenetur de fructibus perceptis et consumptis durante bona fide. Si enim extiterit adhuc tenetur ad restitutionem eorum ex quo incepit habere fidem malam extra. de restitu. in integ. requisit et de rebus ecclesiasticis. non aliena ad nostram. l. ff. de acquis. rerum do. bone fidei emptor. l. c. de rei vendi. l. certum Similiter poterit petere pretium a venditore. ff. questione. ij. vulterane.

**I**tem si durante bona fide emptoris res perijt vel eam alienavit in toto quod casu excusatur propter bonam fidem. ar. ff. de fur. l. per quas. §. vlti. et ar. a contrario sensu. extra. de aliena in mu. causa facta. capitulo primo et secundo. **I**tem male fidei possessor tenetur ad verum pretium cum circumstantiis supradictis re perditam vel alienatam quantumcumque publice emat. et in publico foro nec pretium a vero domino petere potest postquam deprehendit rem esse ipsius. C. de furtis in civilem nec poterit se defendere ratione statuti super hoc editi in pluribus locis cum tale statutum sit contra deum. viii. distin. que. contra. l. xij. questione. ij. flagitia: sed bone fidei possessor tenetur rem restituere si habet: si autem de lucro tenetur in tantum in quantum locupletior factus est. ff.



## Summa monaldi.

de peti. heres. l. si possessor. §. restituere  
 z. l. si rem. z. l. lucrum. ¶ Item resti-  
 tuere nō tenetur monasteriū resquas  
 expresse donauit monachus tpe sui in-  
 gressus licet postea egrediatur dū mo-  
 do tpe donatōis fuerit bōe fidei posses-  
 sor nisi gratiā facere uellet. arg. xij. q. ii.  
 nulli liceat xxx. de condi. appo. verum  
 et. in aut. de monachis. §. si vero. Sz si  
 bñdi res tacite z nō ex bñse donate ad  
 monasteriū peruenierint tunc sequun-  
 tur psonam qui si egreditur res bñdi  
 fō monasterio dari debet q̄ etiā dicen-  
 dum est de clericis qui ecclesijs aliquid  
 donat. ar. cxi. de cleri. coniugat. q̄ ad te  
 ubi de hoc in glo. s. xvj. q. v. de lapsis.

¶ Item quid de vxore que fecit furtus  
 ante m̄rimoniū. vel etiā post p se. vel cū  
 viro. Et quid si vir solus furatus est a  
 liquid z vxor participauit cōsentiendo  
 vel comedēdo voluntaria vel inuita.  
 Nunquid licebit vxori de rebus cōmu-  
 nibus sibi et viro satisficere eo inuito  
 dampnificans. Res. ubi de consue. regio-  
 nis vir z vxor cōmunicant sibi credita z  
 debita ex contractu vel ex maleficio si  
 res furtiua quā mulier surripuit ante  
 m̄rimoniū. vel post m̄rimoniū. sola cus  
 viro. vel vir solus surripuit ante matri-  
 moniū. vel post errat a dñic in eorū po-  
 testate dicēdum q̄ vxor potest illa z rem  
 restituere vero dño etiā contradicente  
 marito. Si autē consumpta est vel vir  
 solus furatus est z mulier participauit  
 cōsentiēdo vel comedendo spontanea  
 vel inuita potest vxor si vir nō contradi-  
 cat negociū mariti gerēdo z se ipsam li-  
 berando estimatiōē rei cōsumpte res-  
 tituere vero dño latēter. de omnibus  
 bonis. si als nō potest nec erit furtum:  
 qz non est fraudulētra contractatio nec  
 animo lucrificadēdi. p̄hibēte autē viro  
 non est facienda bñdi restitutio s̄m  
 quosdam cū ipsa non habeat admini-  
 strationē de rebus communibus: sed

maritus Si tamē in hoc casu faceret re-  
 stituciones de rebus cōmunibus bona  
 fide latēter non est dicēdum q̄ esset ei  
 penitencia inuigēda quasi pro mortali  
 añ qz peccaret mortaliter id̄ in m̄. i. in  
 q. vi. c. vlti. ¶ Item vsurarius cōpellens  
 dñs est restituere vsuras tam a iudice  
 quam a iure ext. de vsuf. qz in omnibus  
 z. c. qñi nō solum. ¶ Item si is cui vsu-  
 rarius tenetur restituere longe sit ab-  
 sens: o3 ei vsuras remittere sumptibus  
 filius absentis. ar. ff. de ope. lib. ope est  
 Si autē sumptus itineris summas re-  
 excedit o3 paupibus vsuras dare ar. ex-  
 tra. de vsuf. cum tu: ubi de hoc in glo. ij  
 pone. ¶ Item tenetur vsurarius resti-  
 tuere s̄m quosdam non solum vsuras: s̄  
 etiā quicquid lucratus est ex vsuris ex-  
 cepto eo q̄ recta ratio dicat eū debere  
 sibi retinere pro labore z industria sua.  
 o3 autē hoc facere propter tres causas  
 simul sumptas primo qz totū q̄ de vsu-  
 ris est lucratus mortiferus est propter  
 radicem malā. sc̄do qz fuit in mora re-  
 stituēdi. tertio qz est furz raptor: unde si  
 de vsura habuit. c. z postea lucratus est  
 circa ducēta reddere nō solum q̄ habuit  
 s̄ etiā q̄ habet retēto sibi proprio lato-  
 re z industria sua q̄ recta ratio dicat.  
 vt dictum est supra de hoc. ff. de vsuf.  
 pignorum. ¶ Item si quis vedit bladū  
 alicui pro. xx. sol. in messe q̄ nō est valo-  
 turū in p̄fato termino nisi quindēcim  
 s̄m estimatiōē boni viri. postea venit  
 caristia. z veditur bladum illud ab em-  
 ptore. xxv. sol. qd̄ an teneatur veditor  
 restituere emptori z viderur q̄ nō q̄ in  
 nullo dānificatus cus emptor immo lu-  
 cratus. Contra contractus ille vsurarius  
 fuit ergo aliquid restituere tenetur dic-  
 cendum est q̄ veditor in predicto casu  
 restituere tenetur emptori totus illud  
 q̄ super vendidit vltra estimatiōē bo-  
 ni viri qz licet emptor non sit dampnifi-  
 catus hoc fuit propter euētiū rei q̄ non



transat ab vsura fuit in dānificatus qz  
 qz emittit mltro plus q̄ valebat i termino  
 fm estimatiōē boni viri. ¶ Item po  
 ne q̄ aliqd dat vsurario modū bladi  
 p̄ vsura q̄z. r. sol. r. post añū ille idē mo  
 dū valet. r. r. sol. r. m̄o repetit ille qui de  
 dit bladi modū. q̄rit an teneatur resti  
 tuere in valore in quo fuerit q̄n dedit  
 vel in q̄ est m̄o. r. dicēdū q̄ in optōe re  
 cipiētis est repetere modū bladi in va  
 lore q̄ habuit q̄n vsurarius accepit vel  
 quātū v3 m̄o. qz est vsurari? vsq̄ m̄o re  
 tinerit iniuste r. mora siue vulario sibi  
 iudicare debeat restitutio i hoc casu  
 fieri d3 fm adoptiōē recipētis vt di  
 cū est s̄. Sile est de vsurario q̄ generat  
 mercatorū r. mercator: plura ide lucra  
 crat? est q̄ vsurario soluat de hac ma  
 teria. Rñ. in tractatu de vsur. r. de resti  
 tutiōe furti i tractatu de furto. ¶ Itē  
 fm q̄ dā s̄. restitūēs vult restituere ad  
 salutē vno d3 oñ. tere cū tenet. s̄. velle r  
 posse r. ad min? velle. si nō p̄r posse. et  
 ita siue totū siue parum siue nihil reci  
 pit restitū: solū dū est debitor. qz ali  
 quis est q̄ h3 posse q̄ dicit creditori. sino  
 lueris p̄cordare me cū ego p̄cordabo te  
 cū hoc est dictu vbi satisfaciā si noluer  
 ad volūtatē meā nō ad tuā qz si crede  
 ret q̄ totū veller accipere nihil daret ac  
 creditor: vult por? aliqd b̄re q̄ nihil ta  
 lis em̄ satisfaciō: nō est salutifera qz nō  
 satisfaciō alii s̄ sibi. ¶ Itē alius ostēdit  
 velle r. nō posse dicēs libētē sibi resti  
 tuere oīa. sed nō b̄o vñ. nec ista ē salu  
 tifera si p̄r qz creditor: audītēs impotē  
 tiā o3 velt nōltē q̄ absoluat est. Qm̄ vt  
 ait lex inanis ē actio q̄ excludit lopia  
 debitoris. ¶ Itē pone q̄ aliq̄s q̄ndam  
 vsurari? offert libere totā pecuniā cre  
 ditor: ostēdēs plenariā volūtatē cū nō  
 habeat qz si crederet q̄ aliqd acciperet  
 si offeret q̄ndam q̄ nōlibet vult peni  
 tus accipere sed liber alie dimittit totum  
 ille plenarie satisfaciō p̄rio s̄ nō deo r

id: postmodum sufficit sola contritio ve  
 satisfaciō deo. vñ p̄sūlētū est in p̄cerē  
 vt ad min? b̄ar liberā satisfaciōem  
 p̄lo satisfaciāt. ¶ Itē. s̄. itē aliq̄ vsurari  
 q̄ nitātur decipere veni q̄ nūerat vsuras  
 accepta tūc exponit eā dātū credentes  
 qz nō accipiat qz si crederēt q̄ crederet si  
 representarēt ar ille p̄cedia vel timore  
 ductus nihil vel parū recipit residuus  
 donās eis r. isti tales dicunt satisfecisse  
 qz nō est verū. ¶ Itē est de illis q̄ p̄cor  
 dāt recipiēdo vsuras o3 q̄ postmodū qz  
 de vno satisfaciāt ostēdēdo liberā volū  
 tatē. ¶ Itē nota qz quinqz sunt modi  
 satisfaciēdis fm quosdā p̄mus cū pecc  
 niā libere offertur siue in aliq̄ r. scide  
 r. hoc ē p̄fect? S̄cūs est cū nō habeat  
 r. offert pignora sufficiētia. Tercius est  
 cū nec pecuniā h3 nec pignora pueniē  
 tia: facit tñ instrumētū vt postea tā ip̄e  
 q̄ heredes ad solutiōē possint p̄pell  
 q̄n venerūt ad p̄uauiozem fortunam.  
 Quart? est cū mediāre sacerdotē vel ali  
 qua religiosa p̄sona sit libera r. volūta  
 ria p̄cordia. ista cū mediā p̄sona semp  
 d3 ostēdere creditori velle r. posse liberū  
 debitoris ita qz nulla sit coactio credi  
 toris directa vel indirecta. Quint? ē cū  
 de p̄sensu. r. mera ac libera volū: tate cre  
 ditoris ponit debitor: aliquā possessiō  
 nē in manu alicuius viri bonelli ex cu  
 ius fructib? pressu ap̄ia oīa debita p̄sol  
 uantur: r. postea possessiō redeat ad he  
 redes vel ita remaneat in p̄petuū si de  
 bitor: voluerit p̄ incertis. Et sciēdū qz  
 licz fiat hoc de licētia ep̄i vel sacerdotis  
 discreti. absqz liberavoluntate r. p̄sensu  
 creditoris nō sufficiat ad salutē q̄n sciū  
 tur certe p̄sone q̄b? restitutio fuerit fa  
 cēda. ¶ Itē symoniac? tenet restituere  
 pecuniā r. quicqd symoniace accepit  
 illi ecclesie in cuius verecundia fuit ac  
 ceptus si pecuniā illa de rebua ecclesie  
 illius fuit nisi est monachū symonia  
 ce receptus in primo monasterio r. p̄

## Summa monaldi.

hoc aliud vellet intrare. qz tñc secundo monasterio hñdñ pecunia dari debet quo ad vsufructuū vt sicut habet on<sup>9</sup> habeat etiā emolumentū. ext. de symo. de hoc asit vbi de hoc. r. c. de eo vbi de hoc in glo. qz sine periculo. rñ. de ista materia in tractatu de symo.

**¶** De quibus restituēs pōt. face re elemosynam.

**R**estituens potest elemosynā facta quia corā que acquiruntur aut debito modo: vt de arte 2 de labore. 2 de his que sunt elemosine faciēda: aut debito modo 2 hoc duplicat: qz vel ex mō acquirēdi 2 ex p̄hibita acquisitione vt rapine furta. vsura. symonie 2 hñdñ d quib<sup>9</sup> nō pōt fieri elemosyna. Sz potius restitui debet: vt. rñ. q. v. c. j. n. et iij. vel ex modo acquirēdi tñ. 2 hoc multiplicat: qz vel ex turpi officio vt sunt meretricis p̄striones 2 mathematice 2 hñdñ vel ex indebito etiā p̄ter rapinā 2 extorsionē vt sunt iudices testes aduocati officiales 2 vñ a rusticis suis qui p̄ extorsionē nō immoderatam si more solito accipiunt a subditis suis vel ex dolo sine fraudis inductione vt sit in venditione p̄mutatione ceterisq̄ contractibus in quibus decipitur prius circumuentionibus. 2 fallacis vt vn<sup>9</sup> iusto ei tribuatur in quibus lz peccatū sit qz modo indebito acquiruntur: qz vñium trāfferunt in acceptores 2 talie dātibus non p̄petit repetitio. nec acceptio per omnia turpis est licet modus sit turpis licite de his pōt fieri elemosyna qz ipsum q̄ dātū est non pōt a dātib<sup>9</sup> vēdicari. vt. rñ. q. v. non sane. 2 in hoc casu pōt intelligi auctoritas illa facte vobis amicos de māmona iniquitatis rñ. Quidā tñ dicit in symonia et vsura vñium trāfferunt: sed in odiū illo rñ criminā non pōt elemosyna fieri de rebus sic acquisitis. Jo. Magister vero

petrus hispanus dixit nunq̄ de his q̄ indebite acquiruntur siue ex materia acquirēdi siue ex ipsa inquisitione posse fieri elemosyna. iuxta illō de tua sub stāria 2 de tuis iustis laboribus bona ra veni tui. vt. rñ. q. v. elemosyna.

**¶** De restitutione spoliatorum

**R**estituendus est spoliatus ante q̄ questio dñi referatur ei. Similiter de rigore iuris p̄do est restituendus nisi sit talis p̄do cui nullus p̄cere debeat de iure. vt. C. sic. l. vñ sine visum l. j. Similiter si quis rē restituere debeat in cōtinētī doli facit si repetat eā in p̄torio iudicio. ff. de doli except. l. dolo. de his habes ext. de resti. spoli. in lris l glo. ff. de vi. 2 vi. ar. r. c. sollicitate. ¶ Itē in p̄bo: restitutionis nō tñ res ablata venit sed etiā dāna 2 fruct<sup>9</sup> p̄cepti a violento 2 q̄ capi potuissent a violentisq̄ passio si ei possideri licuisset. Sit officii vilitas 2 oīa cōmoditas cōtinēt quas habiturus fuisset electus adiectionis sue. ff. de vi 2 vī ar. quia ex die. 2. §. nō solli. r. ff. de verbo. sig. l. cum p̄to. 2. rñ. q. j. per totum. 2 ex. de resti. spoli. grauis vbi debet in glo. no. qd̄ fructus.

**¶** Itē restituēda sunt omnia in eodē loco. vnde abscesserit sunt funditus reuocāda si ad alia loca trāstata fuerint in. q. j. rē integrāda reuocāda dico sum prius violenti. ff. de rei ven. l. si vero. Similiter dāna restituēda p̄babuntur p̄ iuramentū eiecti. C. vnde vi. l. l. qñ. r. n. q. j. in primis 2 ext. q̄ metus d̄ c. vlt. 2 hoc interueniente iudicis taxatione q̄ fieri debet ante iuramentum 2 non post. in. q. j. spaciū. 2. ff. ad exbi bēdñ. l. n. §. n. 2 autē. de iudicib<sup>9</sup>. §. oī. ¶ Item restitutus plenam d̄z habere libertatē restituēdis in p̄stina cām. ff. de vi et vi ar. l. qui defectus. 2 sicca: cū possessio non tradatur emptori si altus in ea sit causa legatorū vel fidei cōmissi. ff. de acti. emp. 2 ven. l. n. §. vā



qua. t. ext. de restit. spolia. pisanus ubi de hoc in glo. nota q. qui. ¶ Itē restitūo p. modica re nō datur. ff. de mī nou. si ex causa iudicati. j. rñ. in fi. t. ar. ext. de restit. in integ. j. ubi de hoc.

¶ Itē restituere tenetur dānū q. in tu lit aliq. incēdēdo alienā sylvā vel com mittēdo furtū vel sacrilegiū t. filia t. te neur ad interesse t. ad satisfactiōē in iurie si quā intulit. tñ si quis furtim al portauerit pedagiū vel fecerit aliquod sup quo statuta est pena corporalis vel pecuniaria p. legē vel p. canononē non est inuigēdū ei in foro pnle q. restituat p̄dāta q. bñdī pene t. banna non sunt de iure diuino s. bñano. vide demū q. s. tenetur ad ea cñ p. inlam fuerit p̄dēna iustiq. nō ligāt p̄ciētiam sed bursam.

¶ Itē differtur in m̄imonio restitūo vxoris vel viri qñ altera ps statim vult pbare p̄sanguinitatē indisp̄sabi li gradu vel in bñdī restō nō d. differ ri h̄ spoliato: velt pbare incontinenti exceptiōē nisi ubi videtur p̄culū ale imminere. ext. d. resti. spol. lras. §. nos aut. ubi de hoc in glo. hic ps. ¶ Itē q. vxore p̄la viuēte. de sc̄ba scēte impedi mētū filios h̄: tenent filij de sc̄ba geni t. totū restituere filijs p̄ime aut veris heredib⁹ nisi p̄scripserint bona fide. Rud. Silr restitūo petitur i casu ab his q. possidere nō possent. Nā seruus p̄t petere restitūōē rerū dñi sui ab sentis q̄s de iure possidere nō p̄t. C. si p. vim vel alio mō. l. vlti. Silr restitui tur vxor ad res sibi dātas a viro quas possidere non p̄t. ff. de vix. vi ar. l. j. §. deicitur. de hoc habes ext. de restit. spoli. ex parte. q. in glo. sic. ff. de sponsa. ¶ Itē restituere tenetur inualoz sicut male fidei possessor oēs fruct⁹ p̄ceptos de re inuasa t. qui p̄cipi potuissent a tē pore inuassōnis. ext. de restit. spolia. graua. ubi de hoc i glo. no. q. similiter sumptus quos secūdi glo. repetere nō p̄t.

quia donasse videtur. insti. de rerū di. §. ex diuerso. ¶ Itē quicquid plātatur vel seritur solo cedit si radices egit. in stitu. de rerū di. §. si citius. Similiter tenetur de eo etiā q. casu p̄nt. ff. de le. j. l. cū res in fine. Sed tñ sumpt⁹ ut cessā rios sine quib⁹ res facta est et deterioz restitui sibi d. C. de rei v̄cā. l. si demū t. ar. ext. de resti. spol. c. j. ubi de hoc in glo. cñ fructib⁹ de ista materia r̄fide in tractatu spoliatiōnis.

¶ De restitutione in integrū.

¶ Hinc agendū est de restitūōē in integrū. qd sit. Quibus modis per eā succurratur quō t. qñ t. a quo possit hec restitūo indulgeri.

¶ De restitūōē in integrū. qd sit t. quibus succurratur p. eam.

¶ Restitūo in integrū est p̄loxus sta tus vel iuris reintegratio p. quaz subuenitur minorib⁹. subuenitur ecclē s̄is iure minoris. silr subuenitur ecclē s̄is qñq. ex iusta t. legita cā. ff. ex qui bus causis malo. p. totū. t. ext. eo. tit. ex lris. t. de sen. t. reuidi. cñ b̄rtoloz. et de pig. significāte. ¶ Itē subuenitur p. restitūōis auxiliū minorib⁹. x. an. nis. illis. s. qui nō dñi p̄leuerūt. xxv. an nos facta cōputatione de momēto ad momentū q. non sufficit terigisse vlti mū die: vt q̄s ab hoc auxilio excludat s. oportet p̄rāsi vltimū momētū. ff. c. ti. l. si. §. minorē. t. ff. de p̄b. sig. cñ b̄rtoloz. ¶ Itē succurrit ecclē s̄is q. mino ris iure cēsentur. ext. e. r̄l. r̄q̄stus. sc̄mo peric̄ti ecclē s̄ia iure minoris d. illela seruari vt in dicto. c. cōtimef. ¶ Itē ec clē s̄ia restituitur p̄m quosdāz quando cunq. sine temporis p̄fixitiōē t. in iu dicit⁹ t. post sententiā quādoq. ext. e. r̄l. suscitata. t. c. cñ ex lris. Sed hoc nō nisi per graue dampnū. ff. de m̄io rib⁹. l. si ex causa. et in his quibus

## Summa monaldi

cassibus differit ecclesia minore alii tñ  
 dicit q̄ ecclesia maior est ⁊ restituitur  
 sicut minor factus maior. s. infra qua  
 driennia numerandū a tpe p̄tractus.  
 C. de tpe in integ. rest. l. vlti. ¶ Itē res  
 tituitur minor vel ecclesia si ledatur  
 vel decipiatur ipse minor siue tutor ei⁹  
 vel curator. C. de tu. l. tu. intueri. l. etiā  
 Similiter si platus ecclesie vel syndy⁹  
 vel yconomus decipitur. restituitur ec  
 clesia q̄ delictū plone nō dz in dānum  
 ecclesie reddidit xvi. q. vj. si ep̄m secus  
 si decipiatur simpliciter pcurator mi  
 noris v. l. ecclesie q̄ tñc nō subuenitur  
 nisi pcurator sit nō soluēdo. ¶ Itē re  
 stituitur cōtra ecclesiam fieri dz qñ sim  
 plex pcurator nō est soluēdo. ff. man  
 dati si pcuratorē. ¶ Item succurritur  
 minori ⁊ ecclesie si negotiis alienis im  
 miscuerit se sine mādato v̄ saltē neces  
 se habet cedere dño negotioz bñficiū  
 restitutiōis. ff. e. ti. l. q̄ si minor. ¶ Itē  
 restituitur minor ⁊ ecclesia in p̄ctatib⁹  
 ⁊ quasi cōtractibus ⁊ hoc locū contra  
 ritus tenet vt pote celebratur in casu cō  
 cesso ⁊ in forma iuris. x. q. ii. §. hoc ius.  
 ⁊. xii. q. ii. sine exceptione. Similiter re  
 stituitur in delictis ⁊ quasi vt sup̄ his.  
 r̄ndc. speciales casus in. C. ponuntur.  
 ¶ Itē succurritur ecclesie ⁊ minori si  
 quasi cōtumar ad iudiciū nō venit cul  
 pa nō dolo. ff. e. t. l. minor. secus si ex cā  
 vel ex dolo. ff. de minor. l. si ex cā. §. si ex  
 cā. ⁊. §. n̄c videndū. ¶ Itē restituitur  
 ecclesia ybicunq̄ leditur ⁊ cōdēnatur  
 ratione cōtumarie in p̄scriptionibus q̄  
 ad statū iudicioz spectant. ff. de minor  
 ribus. l. minor ⁊ si. ⁊ ar. q̄ metus causa  
 ¶ Itē si nō appellauit. vel si dūm agit  
 vel cōuenitur in aliquo capta est vt mi  
 nor. ff. de mio. air p̄roz. §. sed i iudicis  
 ⁊. l. sine. ¶ Itē si nō puocauit ext. de re  
 si. in integ. c. vlti. ¶ Item si omisit al  
 legationē vel ea que faciunt ad instru  
 ctionē cause. ext. de restit. in integ. au

ditis. vbi de his in glo. In his p̄scripti  
 onibus. ⁊. c. coram. ⁊. ff. de minor. minor  
 Similiter quicquid omisit non solum  
 in dāno sed etiam in lucro. ff. de minor.  
 ribus air p̄roz. §. vlti. ⁊. l. non omnia.  
 Similiter cōfessione. ff. de confir. l. cer  
 tum. §. penult. Similiter p̄pter nouas  
 defensionē tunc apparentes vel rem  
 non contingentes. ar. §. si sepius in in  
 teg. re. po. l. vlt. ⁊ similiter si deserat in  
 ramentum. ff. de iureiur. l. naz postea.  
 §. si minor vel ecclesia capiat siue agat  
 siue cōtrariatur siue restituitur. ff. de  
 ritu. air p̄roz. §. sed etiam in iudicis.  
 ¶ Item restitutio que fit iurē mino  
 ris officio iudicis petitur ⁊ datur ⁊ nō  
 iure actionis. ff. de minor. l. p̄ si minor.  
 §. vlt. ⁊ ext. de officio iudicis. c. ii. Simi  
 liter si fit iure maioris habet actionem  
 sub iure. C. q̄ metus causa. l. si vi vel  
 metu. ¶ Item restitutionem petens  
 debet probare se lesū fuisse vel nō eē  
 quādo p̄sumptio est pro ip̄o. C. de iur  
 iuran. l. nā postea. §. minor. de hoc ha  
 bes. ext. e. ti. c. si ex litteris in glo. sed off  
 ¶ Itē restitutio desiderat cause cogni  
 tionem. ff. e. ti. l. h. ¶ Item restituitur  
 quis ad appellandū tñ cōtra sententiā  
 in qua non appellauit. ext. e. tit. c. vlti.  
 vbi de hoc. Similiter restitutio post sen  
 tentiā nō datur nisi petens eam aliqd  
 alleget euenisse de nouo. ext. e. co. ritu.  
 c. vlti. vbi de hoc. ⁊. C. eo. ritu. l. si. ⁊. ff.  
 Quidam tamen dicunt q̄ etiam a sen  
 tentia ecclesia restituitur contra illā  
 l. ff. de minor. l. in casu. l. que locatur cō  
 minor est tutus non iure ⁊ ideo nō dz  
 petere restitutionem. ¶ Item restitui  
 tur in integ. mulier post sententiā di  
 uortij ad audientiam si vult p̄ marri  
 monio postulare. ext. e. co. ritu. c. si ex lit  
 teris. vbi de hoc. ¶ Item restituere in  
 integ. est reducere eum statum in  
 quo quidē erat ante lesionem ext. e. co.  
 ritu. c. j. ⁊. C. eo. ti. l. postulasti. Sed hoc



Quomodo et quomodo et in quo possit restitutio in integrum indulgeri. §. o. cxxvii

spialibus loca non habet: quia qui meliore viam eligat decipi non videtur. ext. c. titu. cum ex litteris et quod merus causa cum dilecti ubi de hoc in glo. §. patet quod.

Quomodo et quomodo et in quo possit restitui in integrum indulgeri.

**R**estitutio in integrum fieri debet a iudice sedente per tribunali et aduersario presente vocari enim debet is contra quem restitutio petitur alioquin ipso iure non tenet. ff. de minor. l. verum. §. scilicet dum. et l. in cause. §. car. l. si species. §. vlt. et si minor vel ecclesie prestante non datur actio sed iudicium. ff. de minor. l. quod si minor. §. vlt. et l. illud. §. j. et l. quod speciali oportet tamen libelli porrigi lite premissa fieri et oia solentur et rite procedere: ext. de offi. iud. c. vlti. **E**t restitui re possunt iudices delegati a papa vel a principe. Similiter ordinarij et delegati ordinario habentius administratione sine cause restitutione eis fuerit specialiter commissa sine alijs causis commissis coram eis restitutione incidere non possunt. Si ordinarij non habentes ad administrationem possunt. sed delegati ab eis non possunt nisi restitutionis cause specialiter committantur eisdem sed si alijs causis commissis questiones restitutionum incidat coram ipsis et causas audire possunt et restitutiones indulgere et idem dicendum est in arbitris. Nam super questione restitutionis compromitti non potest sed si super aliquo compromittatur super quo compromittitur potest. et coram arbitris incidere questio restitutionis et audire et restituere potest. ext. eo. ti. causa que sumpta est ex lege. C. vbi et apud quem. l. vlti. **E**t nec restitutio fieri potest nec solui ab episcopis et eorum superioribus sed etiam a prelatibus inferioribus si hoc de consuetudine habent abs non. Similiter ipsi delegati restituere possunt incidere tamen extra e. tit. cum ubi de hoc in glo. a sic delegati.

**E**t restitutio fieri potest ex quali cumque causa in ista ut dicit Broz. ff. ex quibus causis maior. l. j. Si ubi dicitur restitui minor vel ecclesia restituendus est et eius aduersarius etiam maior. Sed in eodem tantum et non alio. ff. de minor. l. quod si minor. §. restitutio. et l. pacti. §. h. et l. etiam. §. j.

**E**t quando ecclesia restitui potest ut dicitur in c. est. §. quia semper. et sine temporis premissione. ext. eo. ti. c. j. et c. et ff. is.

**E**t restitutio admittit princeps i adiutorio suo etiam contra res bis iudicatas. ff. de minor. et ar. ext. c. ti. c. et ff. is et c. vlt. ubi de hoc in glo. sic est propter. Si res inter alios acta alio iudicat.

**R**es inter alios acta non iudicatur alio ext. de iur. et iud. c. quis fallit tamen hoc in quibusdam casibus ibidem notatis in glo. hec et la res int. **E**t restitutio sua quam alius possidet auctoritate propria nullus accipere potest. ff. vi. si quis in tantum et ext. de restitu. spo. cum venisset et de privilegio pastoralis ubi de hoc. **E**t restitutio liber in traditio rei sue potest pacti apponere dum non sit legibus improbatum ff. de pactis in traditio. et ext. de conditione appo. verum ubi de hoc in glo. si quis. **E**t restitutio videtur aliquis frui proicio eius. ff. de usufruct. quod qui proicio. de hoc habes. ext. de pbe. tuis in glo. al. et ipse in si. **E**t si res ecclesiastica tradita fuerit sine solennitate etiam a prelato non tenet. xx. q. h. sine receptio Si officio non trahit res cum privilegio vel cum honore vel cum causa de una persona ad aliam. xx. q. h. qui manumittit fallit in hoc casu. xv. q. j. si quis laycus. et ext. de pig. ex ff. is. et de decimis cum non sit. et a pastoralis. **E**t rem res una et eadem diverso iure censi non potest. de decimis cum in tu. in si. et xx. q. h. cognovimus. Similiter rem precia non ex affectu singulorum sed cetera extimantur. ff. ad. l. sal. precia. Si res tantum valet quod vendi potest. ff. ad trebell. l. i. §. si res



## Summa monaldi.

ad l. fal. querebatur. Similiter res priuata dicitur illis quas quisque proprie et singulariter possidet: sed res communes dicitur res ecclesiarum. xv. q. i. qm. Sicut res publice dicuntur res ciuitatis. C. de iur. repu. et l. duabus sequentibus rubricis. l. i. r. de his ext. d. reiki. spo. frequens inuocatio. Et reatus siue delicti omnino bonorum excludit. C. vbi sena. vlt. cl. l. i. Sicut rei facere non imponitur seruitus siue onus. ff. de seruitute. l. seruitus. vlti. Sicut reus dicitur a re que petitur quia quis consensus sceleris reus non sit reus tamen dicitur quodammodo in iudicio pro re aliqua petitur ext. de ver. sig. forma. §. accusator.

Quis respondere teneatur.

**R**espondere debet et sibi facti probare et seipsum: principales persone si sunt discreti in iudicio coram iudice suo non pro aduocatos. ext. de iudi. pastora. vbi de hoc tamen habet ius reuocandi donum et non rudenti in casibus infra scriptis. s. si vocatur a principe in aut. de iuris epis. §. si vero episcopi. nisi tamen ibi contraxisset vel si in delegatione deliquisset. vel aliquam runc rem entisset: quia tunc pro istis rudente. ff. de iudicijs. non alle. i. r. h. §. i. l. seq. Similiter si causa testimonij dicendi vocatus est vel causa iudicandi vel causa exercende appellacionis vel causa reddendi tituli omnes predictae persone habent ius reuocandi donum. et d. ff. de iudi. l. h. §. legatis. et §. sequentibus. Et legati non tenentur respondere nisi de his tamen qui tempore legationis contraxerunt ut dicitur in predicta. l. de hoc habes ext. de foro compe. c. vlti. in glo. cum dicitur papa. et de pilac. exponit. Et rudente debet reus interrogare ante litteras confessionis. an possideat rem que petitur ab eo vel si desit volopossidere. ff. de interogatio. l. qui seruis. Similiter si rudente se non possidere cum possideat et actor hoc probauerit debet res auferri ab eo et dari actori quantum non probet rem suam esse: et hoc in interrogatio non

omitti. ff. de rei ven. l. vlt. et penult. Et si reus post terminum statutum consummationem se absenter debet excommunicari si lis non est confessus. vel mittat actor in possessionem causa rei fer. Sed si lis est confessus. potest ferri diffinitiva. si liqueat de causa quod si non liqueat constituitur reus possessorem. ext. de dolo et contumacia put. et c. cam. vbi de hoc in glo. vocandus est aliquis. vlt. lite non conte. qm. §. in alijs. si vero actor est absens qui appellauit pro cedatur contra ipsum ad testium receptionem et sententia diffinitiva. ext. de dolo et contumacia vbi de hoc in glo. vocandus est aliquis et c. potest. Et si rudente non teneatur quis ad interrogationem aduersarij fuisse iudicis tamen. Sed si rudente respō. tenet. ff. de iur. ta. siue et extra. de dolo et contumacia vbi de hoc in glo. pmdc est acti. Similiter certum quod rudente debet respondere. ff. de iura cal. etates. §. nihil. Et reprobare tamen alijs quis non potest quod in sua persona equum et rectum putat. ext. de testi. cum omnes et de excep. cum ecclesiastice. vbi de hoc in glo. nunc dicit et. ff. de. si romanozum.

De sacerdote penitencias mitigante.

**S**acerdos potest mitigare penitentiam in confessione ut non ponat confessionem et penitentiam secundum canones priuales que satisfactionem iniungunt. ar. de peni. dist. l. mentura. l. di. de his clericis effi. et c. qui vero. Sed non potest mitigare canones illos qui de positiones iniungunt. l. di. minor. et. x. q. h. de viro. et ext. de accusa. inquisitionis. Et sacerdos non debet scire illud quod nouit pro confessione sacramentale tanquam homo sed sicut deus. nec sibi confessum publice arguere de illo quod ei confessus est. sed in occulto tantum. ext. de offi. ordi. si sacerdos. Similiter non tenetur esse iuris peritus. xxxviii. di. quod ipis. Et officium sacerdotis est nulli nocere: sed omnibus velle prodesse.





vt dum homo se rebus inferioribus reuerenter se subicit mereatur apud deū ex tali humilitate. Similiter ppter eruditionem vt per illud q̄ foris in specie visibili cernitur ad invisibilem virtutē sacramentōis agnoscendū erudiamur. Similiter ppter exercitacionem ne homo in odio sit q̄ est vitiorū sentina ⁊ arma hostis antiqui. ar. ext. de renun. nisi cum pudem. ¶ Item qui scienter ordinem vel baptismū seu cōfirmationē iterat grauitur puniri d̄z fm̄ canones et leges de quo req̄re in tractatu de irregularitate ppter excommunicationē:

¶ De officio sacriste ⁊ cui debeat subesse.

**S**acrista idem est q̄ thesaurarius. xxxvi. di. plectis in fide ad ipsū spectant thesauri ecclesie custodia ⁊ vatoriū et vestimentorū ecclesie ⁊ luminaria et incensam custodire d̄z extra. e. t. c. vno. ¶ Item sacrista d̄z esse bon⁹ ⁊ ydoneus alioquin denunciante archidiacono d̄z per episcopum ab officio admoneri extra. e. t. i. Similiter d̄z archidiacon⁹ sub esse vt in dicto. c. t. xxvi. di. plectis.

¶ De sacrilegio.

**V**idendū est quid sit sacrilegiū et vnde dicatur ⁊ quibus modis committitur ⁊ de pena sacrilegij.

¶ De sacrilegio quid sit ⁊ vnde dicatur ⁊ quibus modis committitur.

**S**acrilegium est violatio siue usurpatio vel lesio sacre rei. ¶ Item dicitur sacrilegiū quasi sacre rei lesio ⁊ hoc ratione loci: quasi sacre lediū qz sacruz ledit. Similiter committitur ratione persone cum quis personam religiosā seu clericum ledit verberādo. xvij. q. iij. quisquis. ¶ Item committitur ratione loci cum ecclesie vel cymsterij immunitas violatur. Similiter ratione rei. s. cum res consecrata vel sacro vsui deputata usurpatur. vnde sacrilegus est qui

auferit sacrum de sacro. vel non sacrum de sacro. vel sacruz de non sacro. xvij. q. iij. quisquis. ⁊ xij. q. ij. nulli. ⁊ c. predicta. xxxvi. de regu. iur. que multoties vbi de hoc. ¶ Item largo modo sacrilegus dicitur trasgressor publici iuris q̄ cōstitit in sacris. i. circa sacra loca ⁊ sacras personas vt dictū est. b. j. di. ius publicum.

¶ Tres sacrilegus est q̄ articulos fidei precepta vel prohibitiones dei in negligendo vel nesciendo violat et offendit. Similiter qui disputat de iudicio principis reuocando in dubiū q̄ iudicatus est per ipsum secus si propter discussionem aut ppter maiorē euidentiā illud fiat nisi constaret illud esse cōtra deus. Similiter qui publica officia cōmittit indeis. Similiter qui rem datam ecclesie retinuerit vel accepit cōtra voluntatē eius. xvij. q. iij. §. qui autē. ⁊ c. nemini. ⁊ xij. q. ij. nonnulli.

¶ De pena sacrilegij.

**S**acrilegij pena fm̄ leges est captiuitas. si p̄sone ecclesiastice atroz in iuria fiat. C. de episcopis ⁊ clericis. si q̄s in hoc alio. autē iudicis arbitrio reseruetur fm̄ qualitatē p̄sone rei tēporis ⁊ loci. ff. ad. l. i. l. pub. l. j. §. j. ⁊ l. sacrilegus.

¶ Item fm̄ canones pena eius alia est spiritualis alia est pecuniaria spiritualis p̄ter penitentiā est excommunicatio q̄ ledens clericū in p̄sona excommunicatus est ipso iure p̄ sacrilegiovero cōmissio in rebus est minor excommunicatio exceptis quibusdā casibus in quibus est maior excommunicatio ipso iure vt cū quis frangit ecclesiam. vel incēdit ept. de sen. exc. ma nos. ⁊ c. conquis est sed quid siue nerit animo frangēdū ⁊ th non frangat vel qd si fractū ab aliā inuenit intrat. et auferit inde aliquid vel de fure qui fracto foramine impariete fracta vitre caui ferratura aut fractis hostij vccibus intrat: ⁊ aliqd inde asportat nisi quid incidit talis in canone. s. o. dicitū q̄ siue

Sacrista  
Des qz  
thesaur  
arij.



quis ueniat cū proposito frangendi ec-  
clesiam siue non incidit in canones nisi  
frangat eā corporaliter ⁊ asportet in ali-  
quid. unde si pones ueniat animo frā-  
gendi ecclesiam tñ non frangant qz in-  
ueniunt eam apertā ⁊ nullū resistētem  
qz propter timorē eorū inde affugerūt  
custodes non incidunt in canones licet  
intrent ⁊ aliquid asportent parati inde  
inferre si aliqui resisterēt. ⁊ dicēdum qz  
effractor ecclesie iudicādus est qui uolo  
malo. aut peririā uolētē pariteres so-  
derit aut suffoderit. aut vitreas aut ser-  
raturam aut hostia. aut cardines. aut  
veces dum tenent hostia firmata aut  
ipsum tectum ecclesie de fure autē pre-  
dicto lz possit dici qz non incidit in hāc  
penam cū dicit. ext. de sen. ext. conq̄sti  
non uideatur loqui nisi de illis qui pu-  
blice frangūt ecclesias qz cum lex distin-  
guens inter fractores diurnos ⁊ noctur-  
nos atrociores dicat esse nocturnos. ut  
ff. de effrac. l. penul. ⁊ ult. potest dici pro-  
babiliter in fauorē ecclesie qz talis inci-  
dit in canonē sicut public⁹ effractor et  
qz a solo papa est absoluendus postquā  
fuerit per ecclesiam denunciatus.

Item pena pecuniaria puniend⁹ est  
tam pro sacrilegio commissio in psona  
quam pro cōmisso in rebus. xviij. q. iij.  
si quis in atrio. ⁊. c. si q̄s contumax. ⁊. c.  
si quis inuētus. ⁊. c. si quis uinceps.

De sagitarijs ⁊ balistarijs  
et eorum pena.

Sagitarh ⁊ balistarh aduersus xp̄ia-  
nos non possunt hoc officii exerce-  
re si bellū fuerit iniustū ext. e. t. c. vno. se-  
cū tamē in bello iusto ubi quolibet ar-  
morum gñe est utendū. xij. q. viij. ut pri-  
dem. Item pena exercitūsi hoc offi-  
cū cōtra xp̄ianos in bello iniusto est ex-  
cōmunicatio extra. e. t. arc. ⁊ dicitur qui  
dā qz est canon late sentētie ut ipso iure  
sit excōmunicatus. qui fecerit cōtra ar-  
li. h. di. saloniense aliq̄ dicit ⁊ bñ qz non

est canon late sentētie qz ipso iure sit ex-  
communicatus sed ferende sim. d. ar.  
xxx. dist. per totū. de hoc see in tractatu  
de forma excōmunicacionis.

De sententia.

Quod agendum est de sententia qd  
sit. Quot sunt eius species a quo  
sit pronuntianda. Qualiter et quando  
quis sit eius effectus et quomodo sen-  
sus subleuetur.

De sententia quid sit ⁊  
quot sint eius species.

Sententia est diffinitio iudicialis cō-  
trouersie finē imponēs. ff. e. t. l. i.  
determinat cū licigantū controuersio-  
as extra. e. t. c. h. Item sententia dicitur  
absolutio vel condēnatio. C. de sup.  
pas. l. vlt. ext. de verb. significacionibus  
in his. ubi de hoc Item sentētie spe-  
cies due sunt nā alia interlocutoria alia  
diffinitua. Item interlocutoria est q̄  
non super principali sup alijs q̄stionib⁹  
fertur causa principali durante. dicitur  
autem interlocutoria q̄ inter principiū  
⁊ finē principalis cause fert vel quia iu-  
dex inter partes loquēdo sine solemnitate  
scripture pronūciat ⁊ hoc trāsit in  
rem iudicatā quando ab ea nō appella-  
tur extra. de resitū. s. ḡuit ⁊ de re. iudic.  
qz ad consultationem. Similiter hanc  
potest reuocare iudex ordinari⁹. ff. e. t. l.  
i. qz iusta. Similiter delegat⁹ ext. de ap-  
cuz cessante. Similiter arbiter. ff. de ar-  
bitris. l. dicit. Item interlocutoria fer-  
ri dicitur cum cause cognitione ⁊ a iudice se-  
dente non procedēte. iij. q. iij. §. spaciū.  
nisi a iudice. et lz interlocutoria sit scri-  
benda in actis. nō est transferēda in scri-  
ptis Item trāsit interlocutoria in rem  
iudicatā quo ad duo. s. ut. remedio ap-  
pellatiōis artēptari non possit. ⁊ ut ex-  
cipiatur ex ea ⁊ ideo infra. r. dicit ab ea  
est appellādū postquā est lata ext. d. ele-  
cū dilect⁹. h. in fi. ⁊ de re. significauerit.

## Summa monaldi.

**¶** *Item* a qualibet interlocutoria potest scdm canones appellari, secus tamē secundum leges ext. de appell. cum sit romana. 2. h. q. vj. non ita. fallit tamen in casib⁹ in quibus fm leges appellatur ab interlocutoria. ff. de ap. nō resan. et. C. vt lite pen. l. ij. 2. ff. d. mino. l. at̄ p̄roz. §. permittit. 2. ff. qui satisda. co. arbitro. et. C. de ap. l. si q̄s. **¶** *Item* sentētia diffinitiuā est per quā p̄ncipal q̄stio diffinitur quā semel laram iudex reuocare non potest. ff. eod. r. l. quo iussit in fl. 2. l. paulus. Similiter post diffinitiuā laram nihil queritur. ff. e. r. l. post rem iudicatā. Similiter ea lata iudex esse dicitur si semel enim bene v̄ male officio suo fungitur. ff. e. r. l. iudex vnde ipsaz reuocare non potest necāplius iudicare de ipsa licet exequi possit eam ext. de offic. del. in literis. 2. c. querenti. 2. hoc verū est in delegato. qz ordinarius iterū pronuciare potest si prima sentētia quas nulli nulla sit ipso iure. C. quomodo et quando iudex. l. si p̄scns 2. C. de act. 2. inscript. l. si accusatoribus. Si tñ iudex delegatus semel pronuciauerit diffinitiuē reus sentētia nulla sit impetrabit a superiore ex integro iudicari. C. d̄ sententis expi. in re. l. 2. hoc per alium iudicem. C. quomodo et quando iudex. l. si vt propono. **¶** *Item* sentētia in causa m̄rimoniali non transit in rem iudicatā ext. e. r. latoz. 2. c. tenoz. 2. c. confan. guinei. 2. de sponsal. sicut 2. xxx. q. ix. §. quid ergo. vnde ordinarius siue delegatus potest iterū iudicare si male p̄mo pronuciavit de m̄rimonio nō idē del. sed alius siue prima causa ipso iure sit nulla siue per erroz facti sit lata vt in capitulis p̄allegatis. **¶** *Item* sentētia diffinitiuā q̄ finem negotis imponit absolutionē continere debet vel cōdēnationem. ff. de re. iudi. l. 2. ext. de verb. signi. in his autem. Similiter potest iudex ea die qua fertur sentētie de

fectum supplere quo ad supplementum priorum statutorum. ff. de re. iudi. l. paulus. Sed qd si iudex pronuciando errauerit 2. dixerit absoluo eum quē voluit dicere cōdemno vel e conuerso nunqd sentētia corrigere potest: iterū iudicare videtur q̄ sic. quia nihil dixisse videtur argu. ff. de suppl. l. labeo. et. ff. de re. iudi. l. ij. Sed contra. ff. de re. iudi. l. cum querebatur huic addi nō potest nisi circa accessiones 2. eodem die. ff. e. r. l. paulus. si tamen sentētia bene valet et tenet quādo iudex sententiādo dicit statuo 2. p̄cipio fieri hoc vel illud qz hoc verbum statuo signat rem perfectā extra. de verb. signifi. in his. abs sententia debet continere absolutionem vel cōdēnationem vt dictū est. d. C. de pacis rescind. l. vlti.

**¶** *Item* quo fit sentētia pronuciando, quando et qualiter.

**S**entētia recitari dicitur a iudice nō ab alio ext. de cōsuetu. ad nostraz nec etiam ab accessore vt in aut. vt defuncti sensu corū. §. illud coll. v. **¶** *Item* sententias diffinitiuā debet recitare iudex in scriptis abs recitata sine scriptis vel scripta partibus edita nō recitata nō valet n. q. si. in primis. et. l. statuimus 2. C. de sen. expi. res. l. ij. 2. ij. fallit hoc in casib⁹ vt in causa 2. lite breuissima et maxime viliū rerū seu p̄onarū. C. de sen. ext. vel restitu. in aut. nisi. Similiter cū eps coguoscat inter clericos suos 2. familiares vt in dicta aut. 2. x. q. ij. si quis cū clerico. Similiter cū hoc sit ex consensu p̄rium. C. de p̄uul. sco. l. quorrens in fl. l. xij. Similiter cū rector p̄uincie. l. j. dies cōuenitur in aut. vt iudi. siue quoquo inst. §. necessitatem coll. n. **¶** *Item* sententia debet ferri a iudice scdēte 2. notstante. ff. quis ordo in bo. pos. serua. l. ij. §. vj. bonorum 2. §. nos **¶** *Item* sentētia



non suo iudice lata non tenet nisi in causa reconuentionis vt cum qs in non suum iudicem ex scientia certa consenserit th. q. viij. culus in agēdo. r. ff. d. in ius. C. de inter. l. per errorem. ¶ Item sententia episcopouū non potest clericū depo- nere nisi maior pars cōcordaret et iusta causa subesset extra. c. r. non potest. r. ff. q. vj. si episcopus. ¶ Item sententia lata in non cōuictum vel sponte confessum non tenet. ff. q. i. nos in quāquā r. extra de cōstit. ecclā. sancte marie. Similiter non tenet diffinitiuā ius. ordine nō ser- uato. ff. q. vj. diffinitiuā. r. C. de sen. exc. p. iul. rec. l. prolataz et hoc intelligas in ordine gñali qz secus in speciali a quo potest appellari. C. de ap. l. j. vel intelli- gas de ordine iudiciario qz lata contra ordinem iuris exceptis quibusdā cas- bus in quib⁹ non requiritur ordo iudi- ciarius ext. de iure iur. ad nostram.

¶ Item sententia ferenda est s̄m iura alio quin nō tenet extra. c. o. t. c. j. r. ff. q. vj. §. diffinitiuā vbi sententia r. hoc intelligas qñ expresse fertur cōtra ius. ff. de ap. l. si expresse secus r̄i si non expresse ius contra feratur. ff. c. t. l. cuz. prolatis qz tunc appellandū extra eodem titulo. cuz inter. in ff. r. ff. q. vñ. §. diffinitiuā vbi sententia. ¶ Item nō valet diffinitiuā nisi p̄sentibus partibus vel per contu- madam absentib⁹ feratur. C. quomo- do r. quando iudex. l. eque. r. ff. q. ix. ca- ueat fallit hoc in sententiā arbitri. cū de hoc caut⁹ est in compromisso. ff. de ar- bi. l. diem. §. si quis. ¶ Item sententia publice excommunicati nulla est ext. c. ti. ad probandū r. de excep. exceptionem. Similiter si feratur antequā edictum preceptorium veniat in noticiā ab- sentis nō tenet. ff. contra. ff. sine appo- reian. l. j. §. ex hoc edicto. Similiter si feratur contra absentem ad quez non poruēnt citatio nō valet. ff. q. ix. caueat

secus si facta inquisitione, diligenti ab- sens non potuit inueniri vel si malicio- se se absentant tunc valet ext. vt iure nō contē. qm̄ vbi de hoc de bo. r. cōtū. can- sam. r. c. vlti. ad fi. ¶ Item sententia la- ta contra canones expresse nō tenet li- cet non appelletur ab ea extra. c. tit. c. j. vbi de hoc. r. cap. inter ad fi. vbi de hoc. Similiter lata contra ius scriptum vel per intollerabilem errorem expresse nō tenet ext. de cōstit. vñ. r. in iuri. exami- nata. et de senten. excom. per tuas. vbi de hoc in glo. error intollerabil. Sed la- ta contra ius litigatoris transit in rem iudicātam nisi ab ea fuerit appellatus extra eodem titulo cū inter vbi de hoc ¶ Item lata contra absentem nisi cōtu- macem nulla est in quecūqz iudicio vel negotio. ff. q. ix. caueat. r. capi. absente extra eodem titulo tenor ad finem. vbi de hoc in glosa facta contra mulierem. Similiter lata contra absentem qui in- sta causa impeditus venire non potuit reuocatur sententia, etiā si citatus est. Similiter reuocatur sententia lata in matrimonio r. vbi alib⁹ est periculum ani- me ex falsitate dicta extra codez titu. la- tor. r. c. consanguinei. ¶ Item sententia nulla est si non citatur vel si nō sūt ius cōtē. vel si sūt venalis. Similiter si fer- tur contra res prius indicas vel contra ius scriptum et in alijs casibus posit⁹. ff. q. vj. §. diffinitiuā vbi sententia. r. C. de sententijs expirare. l. j. r. ff. pro no. non est necessit. l. j. ¶ Similiter si feratur contra minorem. r. iust. an. qui est sine p- curatore vel tutore. C. deleg. per so. in- instante. l. j. r. ff. r. C. de an. l. vir. Simi- liter si iudex vendicauerit iudicis pres- C. de execu. rel. ff. l. si vt proponis. Sitr si non seraf defendēdo. ff. quis ordo in bo. pos. ser. l. ff. §. dico. r. l. iij. §. bonoz. Sitr si nō seraf per os iudicis etiā scri- ptis nulla diffinitiuā s̄ntā nisi in mini



## Summa monaldi

mis causis seu visibus psonis vt dicitur  
 est. **C** Item fertur sententia contra rem  
 prius indicatam quoad vt cum nouas  
 defensiones minores vel ecclesie subueni  
 tur. C. de iniur. restit. in. pos. l. h. **C** Item  
 sententia serui nulla est ipso iure. in. q.  
 vii. §. rra ad si. valet tñ quandiu p libe  
 ro paderetur. in. q. vii. §. verum 2 ar. ix. q.  
 j. ordinationes. 2. ff. de offi. presb. l. si for  
 te. **C** Similiter lata post mortem liti  
 garous non valet. ff. de re. iudi. l. in fit.  
 §. vlt. 2. l. sequenti. §. accessorij transfer  
 tur sententia post mortem litigantis  
 quandoq. ff. de rei ven. l. vtrig. **C** Similit  
 ter ferri nõ debet in ferijs solemnibus  
 ad honorem dei viuientis. ff. de arbit. si  
 de eis. §. arbit. Secus tamen in his  
 que statute sunt ad vtilitatem hominũ  
 tpe messium 2 vindemiarum qz tñc de  
 consensu partium potest fieri. ff. de fer  
 rjs. l. si feriat 2 c. de ferijs. c. vlt. De  
 hoc Re in tractatu de ferijs. **C** Item de  
 duobus iudicib⁹ sententiã diuersa a duo  
 bus iudicib⁹ ordinarijs lata tenet pro  
 reo. ff. de re iudi. inter partes fallit hoc  
 in quatuor casibus. s. matrimonio. do  
 te testimonio. 2 liberate ext. de probat.  
 ex litteris Sed si feratur diuersa a duo  
 bus iudicis delegatis. tunc p̄det ex ar  
 bitrio delegantis extra eo. ti. c. vlt. in fi.  
 vbi de his in glo. hoc intellige. **C** Item  
 sententia vnus non tenet cū causa fue  
 rit sine conditione delegata duob⁹ ext.  
 de offic. deleg. causam matrimonij. vbi  
 de hoc in glo. qz quandoqz tot sunt sen  
 tentie quot capita de cond. iij. sicut in  
 sacramento. **C** Item pro sententia iudi  
 cis del. nõ presumitur nisi ostēdar com  
 missionem delegationis sue ext. de off.  
 dele. cum iniure vbi de hoc in glo. nota  
 bile est 2 tunc inseratur per tabellionē  
 auctoritate iudicis ordinarij cui subscri  
 ptione testium rescriptum legationis  
 ipsi semine. vt vnum cum altero robo  
 rato publice ordinatur vel ostendatur

sed sententie iudicis ordinarij semper  
 pro ipsa presumitur qz ibi cõstat de iur  
 isdictione extra eodem titulo. ca. sicut  
 et. h. q. vi. hoc etiam. **C** Item sententia  
 et iurisdicatio priorum iudicũ est suspen  
 sa postquã causa appellationis ex certa  
 scientia alijs est commissa extra. de off.  
 deleg. pastoralis. §. preterea vbi de hoc.  
 Similiter sententia semper presumit  
 ur iusta modum nisi cõtrarium ostē  
 datur extra. de renficia. in presentia vbi  
 de hoc. de appcl. cum in ecclesia. sed de  
 bet probari iusta quãdo aduersa pars  
 dicit qz non fuit ius cõtest. nec alius fuit  
 ibi ordo iudicarius obseruatus extra.  
 de probat. qm̄ contra vbi de hoc in glo.  
 sed nunquid. **C** Item sententiã certam  
 quantitatem continere debet si de cer  
 ta quãtitate agatur sed si non cõtineat  
 sufficit tñ certam contineri in alia ge  
 actorũ. C. de sen. que sine certa quãtita  
 te. l. ex sententiã. si autem de incerta quã  
 titate agatur puta de in damnitate p̄  
 standi. valet sententiã. C. de sen. que sine  
 certa quãt. l. h. 2 c. de fideius. puenit.  
**C** Item si iudices plures dissonent in  
 concipiēdo sententiã seruandã est qz le  
 gitur. vj. q. iij. c. j. h. 2. iij. sed si diuersas  
 sententias tulerint. distingue vt. ext. c. i.  
 c. vlt. Si vero tres essent iudices tñc va  
 let sententia duorũ lata tertio p̄sente 2  
 contradicente. secus si absente. ff. eo. ti.  
 duo ex trib⁹ 2. ff. de arbit. l. si tres. Simi  
 liter vbi de sententijs agit 2 duo iudices  
 diuersas sententiã tulerint. i. vñ. cõde.  
 nauerit in maiori summa ali⁹ in mino  
 ri tenet sententiã in summa minori naqz  
 vterqz venire. dz in summa minori. ff.  
 eo. ti. inter ptes de hoc dictũ est supra.  
**C** Item sententiã q̄ nulla est. potest face  
 re papa qz sit aliqua. in. q. vi. hoc appe  
 qz voluntas est ei p ratione in scripta.  
 de iure naturali. §. si qz principi si sen  
 tentia per dicta cõspiratoz lata dz cassa  
 ri nisi per alios esset legitime cã p̄bata



ex. eo. ti. cum. l. r. a. circa mediũ. ¶ **I**tem sententia lata contra formam litterarum pape nõ tenet ex. de rescriptis. cñ dilect. vbi de hoc et de of. del. venerabil vbi de hoc. Similiter si feratur in personam procuratoris vel syndici nõ valet nisi de procuratorio mandato constaret. Inferatur ergo sententia procuratori in instrumentum aut orate iudicis ista bitur ei etiam si originalia non appareant. C. d. testa. l. publicari. Similiter semp formanda est in psona procuratoris qñ alias non teneret. C. de sen. et interlo. in. l. j. ¶ **I**tem sen. pape potest in melius mutari. ex iusta causa. xxxv. q. ix. snia et ex. de resti. in integ. cum ex litteris. Similiter non potest a iudice nisi contra ius expresse sit lata. C. de sen. rescin. non pos. l. j. vel nisi per resti. in integ. ff. de inter. l. cause. §. vl. et. l. sequenti. ¶ **I**tem sententia certa iure dubia ferri non potest. ix. q. iij. graue. r. xxx. q. vlti. Similiter sententia incerta q̄ certam quantitatem non continet: nulla est ipso iure. C. que sen. que sine certa p̄tate. l. pena. et vlti. ¶ **S**imiliter snia arbitrii non infamat. ff. de hñs que nõ in sententiã. l. quid ergo. §. ex cõmisso s̄ licet sit iniqua standum cñ. ff. de arb. l. dñt. §. notandum dum tamen dol? ab sit. et. C. de ar. l. iij. ¶ **I**tem sen. lata su per hñs que spectat ad. l. dno. non tan gunt ea q̄ ad. l. iurisdictionis spectat ar. extra. de offic. ord. ff. hoc dilectus vbi de hoc l. gl. nõ. bic. ¶ **I**tem sententia ferri potest etiam contra contumacem sup expensis ratione contumacie factis extra de pena. cõstitutus vbi de hoc l. gl. que semp de. Similiter sententia debz celeriter controuersiam iurgantiũ murmurare. et. eo. r. iurgantium. ¶ **I**tem sententia que a non tẽis temporis tractatu non transit in rem iudicatas ex. de eo qui durit in matrimonium: cuiz haberet. ¶ **S**imiliter lata de iure non

reuocatur in matrimonio per subsequen tem confessionem viri vel mulieris nisi si aliter pbent q̄ dicunt ex. c. r. cõsan. et de eo qui cognouit consanguineam vrozis sue. super eo. Similiter nõ reuocatur p̄teritum instrumentorum repertorum de nouo ex. e. tit. subozta. Similiter non reuocatur nisi contra ius sit expresse lata. C. sñi. resc. non pos. l. j. vñ vbi pro resti. in integ. vñ dictum est supra. ¶ **I**tem sen. que nõ est per ap. suspensa non retractatur licet postea de tegatur error excepto in matrimonio ex. c. ti. inter. r. c. seq. fallit in casu ex. de pena mul. c. j. vbi de hoc. ¶ **I**tem sententiam approbare vñ et ab appellari one recedere qui inducias petiit ex. de of. deleg. gratum et de constitu. cñ venisset et. C. de re indi. l. absolutionẽ. Similiter sententia diffinita p̄cipis ad cõsequentiã est extrahenda.

¶ **I**tem sententiam publice latam nemo ignorare debet. r. q. si. p̄ est. r. c. habueris. r. ext. de postula. c. j. vbi de hoc Similiter obseruari debet cum scitur etiã per solam famam ex. de sentẽ. et comma. cum desideres. §. secũde qdñi.

¶ **De effectu sententiẽ et quando sit executioni mandanda.**

**S**ententiẽ effectus est consummatio illa que iuxta ecclesiasticus morem iuste et rationabiliter fuerunt difinita r ea roborare si hic petatur ex. eo. ti. ea que et. c. causam in fi. Similiter ea crequi que iudicata sunt. h. q. j. sicut et. xv. q. ix. omnibus. ¶ **I**tem executio debet differri si per eam p̄iudicium alicui generetur. ex. eo. r. cum super cõtrouersia. Similiter sententia mandatur executioni p̄scata cautione a procuratore de omnia restituendo quando est suspectus qui restitui petiit si sententia fuerit retractata. ex. de resti. in inte

## Summa monaldii

fruz suscitata licet q̄s velit exceptiones.  
 incōtūēti pbate qm̄ presumitur cōtra  
 ipsum q̄ excipiat maliciose vt in dicto  
 capitulo suscitata vbi de hoc in glo. hoc  
 regulare est. ¶ Itē sentētia est executio  
 nisi mandāda nisi probetur exceptio sta-  
 tim ext. de restitu. spo. litteras ad si. cr.  
 C. de compen. l. vlti. Sistr vt obicitur  
 quando falsi. C. si ex falso instrum. l. vlti.  
 Similiter nisi ius alteri sedatur extra  
 eodē tit. cā sup de his habes ext. de re-  
 str. spo. veniens effi in glo. diuersis. Itē  
 si feratur sentētia p̄ falsos testes vel fal-  
 sa instrumēta tenet donec strariū ostē-  
 datur. ff. de re iudi. l. diuus: sed falsitate  
 comperta nullius erit momenti extra  
 de fide instrumenti. accepimus. vbi de  
 hoc in glo. p̄ enim. ¶ Itē reuocari po-  
 test sentētia p̄ restitutionē in integrum.  
 vsq̄ ad quadriēniū vel per officiū inde  
 factū vsq̄ ad. xxx. annos vel si criminali-  
 ter agat vsq̄ ad. xx. annos. C. de fal. l. q̄  
 rela. l. ext. de excep. cū venerabilis. d̄ hoc  
 habes ext. de pba. licet in glo. sic. d̄. dep-  
 ba. ¶ Itē delegat̄ potest sentētia execu-  
 tioni mādar vsq̄ ad añū a die late sen-  
 tētie ext. de offi. del. q̄rēt vbi de hoc in  
 glo. sed qualiter nō potest. Sistr auto-  
 ritas rei iudicate est vt ei testes si non fue-  
 rit appellatū C. e. r. l. absolutio. Sistr  
 aliquādo nō statur p̄pter supuenientes  
 equitate. C. e. r. l. j. l. ext. de purga. mil. si  
 gnificantib⁹. ¶ Itē gesta sine acta que  
 trāsata sunt in publica instrumta p̄pe-  
 tuā obriuent firmitatē. C. e. r. l. vlt. etis  
 sine restitū p̄sentia cōfecta. C. de dona. l.  
 in do. p̄ verū est inter ptes etis in alio  
 iudicio. C. de liberali causa. l. iubemus.  
 ¶ Itē subleuatur vel reuocatur senten-  
 tia remedio appellatiōis. l. decennius  
 ff. q. j. biduum. l. ff. de verb. sign. l. si qua  
 pena de remedio appellatiōis respō-  
 deat tractatu de appellatiōe. ¶ Itē  
 in sentētia iudex oīa que mouent ipsuz  
 debet exprimere ⁊ ceteri iudices iudica-

re tenentur in casibus similibus sicut  
 summus pontifex iudicat nisi forte ca-  
 sa necessitatis vel vtilitatis inspecta alio-  
 duxerit disponēdū extra eodē tit. cū  
 nobis. r. c. in causis. ¶ Itē sentētia lata  
 contra vniū alteri p̄iudicat p̄pter conne-  
 xitatem negotiorum. l. rxi. ol. rāris ar.  
 extra. de acc. ad petitionem in si. vbi de  
 hoc in glosa. sic ergo sentētia licet res in  
 ter alios acta alijs non p̄iudicat extra  
 eodem titulo quāuis vbi de hoc in glo-  
 sa. hęc res.

### De sepulchris.

**N**unc agēdum est de sepulchris. q̄d  
 sit sepultura. Et quid ius sepul-  
 chre. Que ecclesia hoc ius habeat Et qui-  
 bus inter dicitur ecclesiastica sepultura.

**C** De sepultura. quid sit q̄  
 est ius sepulture.

**S**epultura cum multas habeat ex-  
 ceptiones quib⁹ dicitur loc⁹ sine ter-  
 ra in quo sit sepultura ⁊ hoc vendi po-  
 test. si alio nō sit sacer locus vt cimiteriū  
 vel ecclesia vel si nunquā fuit ibi aliq̄s  
 sepultus. q̄ talis locus purus dicitur ⁊  
 nō est sacer. ff. de l. l. h. §. purū autē: s̄ si  
 alicubi sepultus est aliq̄s p̄e voluntate  
 illius cuius est locus p̄pter h̄mōi sepul-  
 turam factus est sacer locus ⁊ v̄di non  
 potest. C. deleg. l. h. §. sed si alius ⁊ extra  
 e. r. abolende. vbi de hoc in glo. sepul-  
 chra dicit. ¶ Itē sepultura quādoq̄ dicitur  
 officiū sepulture q̄ vendi nō potest  
 sine symonia. ext. d̄ symo. nō sa. §. p̄ sepul-  
 chra. r. c. cū ecclesia. r. rih. q. iij. p̄cipiēdū.  
 r. j. q. j. dicit. sed si clericū ratione benefi-  
 cii ad h̄mōi officia nō tenentur possunt  
 aliq̄d recipere inde. r. h. q. h. caritates. r. ar.  
 extra. e. r. c. vlt. ⁊ de prescrip. cū ex offic.  
 ¶ Item ius sepulture est ius cōpetens  
 ecclesie ad sepeliendū aliquos in cymite-  
 rio suo q̄ prouenit ex pontificis asse-  
 gnatione. r. iij. q. j. ecclesias. Similiter cō-  
 petit ecclesijs parrochialibus ⁊ alijs qui-  
 bus a iure vel p̄uilegio est concessum:



sed capellis priuatis non cōpetit qz ius funerandi est dupliciter vñs qz competit ecclesijs s̄m qz dicitur vñs ex assignatione vt dicit̄ est pontificis puenire tenetur esse episcopus assignare maioribus ecclesijs cimiterijs. xl. p. d. minoribus vero. xxx. r. vñ. q. iij. sicut antiq̄. debet cimiterijs tale assignari quādo locus jec desie consecratur. de con. di. j. nemo. capelle autē que sunt in castris vel in ciuitatibus in locis strictis in quibus episcopi cimiteria non concesserunt sepelire non debet. xvij. q. iij. quisquis in firamen ius funerandi est qz bis competit quibz ius mortuos inferēdi. ff. de mor. inferen. per rotum. Similiter sepultura in cimiterio facta siue sit aliquis ibi sepultus siue nō vendi non potest. ff. de rei ven. l. qui religiosis. Similiter tūba marmorea vel lapidea dicitur sepultura hoc vēdi potest si nullus est in ea sepultus secus tñ si aliquis sepultus est ibi qz tunc est locus religiosus. ff. de relig. l. h. x. q. h. questa. r. c. postquā. r. x. q. h. a iure.

Apud quam ecclesiam debet quis sepeliri.

**S**epeliri qz debet in sepulturis patris suoz nisi alibi ex causa eligat sibi sepulturam vt ad locum religiosum ext. de sepul. c. j. vbi de hoc. r. c. ex parte potest em̄ qz eligere sibi sepulturam vbi vult. d. s̄modo ad locum magis religiosum etiā r̄ad locū minus religiosum s̄m quosdā apud monasteria quidā et loca religiosa debēt mortui sepeliri vt inuenitur ofonibus sancto. s̄i monachoz. et missis que ibi frequenter cantantur ext. de sepul. fraternitatē vbi de hoc in glo. r. bec est ratio. qz potius. r. c. in nostra salua tñ portione canonica proprie ecclesie relinq̄da ext. e. r. c. j. vbi d̄ hoc. **I**tem si sepeliatur quis alibi quam vbi elegerit sepulturam debet restituui cum omnibus que occasione sepulture

perceptum est in illo loco in quo elegerat sepeliri r̄ eodem modo quādo sepultus est alibi quā in sepulcris patris suorum etiā si sepulturam nō elegerat ibi extra. e. r. cum liberū vbi de hoc. r. ca. ex parte. vbi de hoc. **I**tem quilibet adultus discretus s̄m iurisperitos sibi potest eligere sepulturam vbi cūqz voluerit vt dicitur est. s̄. nisi hoc faciat ex cōtēptu vel ex temeritate vel nisi sit electus qz semper presumitur ex temeritate fieri. nisi appareat pbabilis causa quare alibi elegerit sepulturam vt qz ibi est maior religio vel qz ibi est patronus vel alia similis causa. Quidam tñ dicunt qz presumendum est aliquem bona intentione alibi eligere sepulturam nisi probetur contrarium ar. ext. de seru. c. vno. qz nō est verisimile qz aliquis sit tunc immemor sue salutis ext. de pec. in nostra. **I**tem sepulturam potest pater filio suo impuberi eligere. Si tñ sibi ipsi ibides sicut r̄ testimonius potest et facere si faciat sibi als non inst. de pupill. sub. s̄nt graui liberis. r̄ hoc verū est nisi consuetudo loci repugnet qz tñ secus esset extra. e. r. de vroz. s̄. vtrū aut. vbi de hoc. Similiter vxor potest sibi eligere aliam sepulturam a viro extra. eod. tit. de vroz. **I**tem indigena si decesserit n̄ la sepultura electa sepelir̄ d̄z in sepulcro patris suoz. exemplo patriarcharū. xx. q. ij. ebron. r̄ extra. e. r. c. j. r. c. fraternitatem. Quidā tñ dicūt qz in ppria parrochia sepelir̄ d̄z. xij. q. j. c. i. sup hoc tñ consuetudini standū est. Si vero est incolavel viator vel inquilinus alienigena tñ sepelir̄ d̄z apud ecclesiam p̄obiale in cuius parrochia mortuus est. xxx. q. j. ecclesiam. Similiter si vxor moriatur. non electa sepultura. debet sepeliri cum viro arg. xij. q. ij. vna quoqz. nisi consuetudo loci repugnet. Sed quid de illa que plures habuit viros cuius sepulturam sequitur s̄m ius commune s̄o. d. notauit

super dicto capitulo. vna queq. q. vroz  
debet sequi sepulturam vitimi mariti  
illius. scz que habuit tēpore maritis sue  
aut illius quem vltimo habuit vidua  
est 7 vltima ecclesia quā habet clericus  
succedit ei ar. xviii. q. viii. c. j. ¶ Item qui  
dam dicunt aliquem sepeliendum esse  
apud illam ecclesiā vbi audiuit et diu  
na sacramēta recepit ext. c. ti. c. j. Si qd  
si in vita sua sacramenta recepit in vna  
ecclesia 7 in alia habet canonicā sepultu  
ram vel quid si in capella diuina audi  
uit 7 in baptisimali ecclesia pcepit sacra  
menta que istarū ecclesiarū habebit ca  
nonicam portionē si sibi eligat sepultu  
ram. Ro. b. notauit. xii. q. h. §. 2 aliud q  
si aliqs audiuit diuina in vna ecclesia et  
in aliam de iure habet sepulturā: si eli  
git sepulturam in monasterio illa eccle  
sia in qua habebat sepeliri: de iure ha  
bebit canonicam portionē qz nulla in  
iuria fit ecclesie in qua audiuit diuina  
propter alibi sepulturā electā. si tamen  
ecclesia illa in qua audiuit diuina sole  
bat aliqd percipere de iudicio sui parro  
chiani cum sepeliebatur in illa ecclesia  
vbi de iure vel cōsuetudine habebat ca  
nonicam sepulturā dicit idē. h. q. p. vna  
eiusq. solet accipere nō accipiat de cano  
nica portione illa ecclesia vbi audiuit di  
uina aliam vero notauit extra. e. t. de  
bis q. in vtroq. casu predictōrū in que  
stione p. p. o. s. t. a. diuidere o. y. istā canoni  
cam portionē cui cōsentit tanred. nisi  
loci cōsuetudo repugnet ar. extra. e. t.  
certificari. t. c. de vroz. t. c. de bis vbi de  
hoc in gl. qd 2 de parrochi. significauit.  
¶ Item qbus de rebus erit canonica  
portio deducēda de mortuaris 7 obla  
tionibus cereis 7 alijs q. ecclesia in qua  
sepelit in die funeris recipit tan tunc an  
ctiā de omnib. d. delegatis 7 alijs q. de  
functis pro ala sua in vltima sui dispo  
sitione reliqt extra. e. t. in nostra Ro. q.  
de omnib. v. in dicto. c. in nostra contri

netur exceptis quibusdam que contri  
tur ext. de rest. c. vlt. excipiuntur etiam  
equi q. dantur hospitalaris 7 tēplaris  
in subsidij terre sanctę nisi predicta fi  
ant in fraudē. de ista portioe sic in tra  
ctatu de canonica portione vbi de hoc  
sed quid de quibusdā regionib. vbi ec  
clesia parrochialis de omnibus mobili  
bus que moriens reliqt in testamento  
exigit tertiam partē 7 morienti inisigit  
q. sacerdoti reuelat omnia mobilia sua  
vt in tertiam partē possit habere sicut  
fit in britania minor. nunqd valere de  
bet hōdi cōsuetudo aut peccat morien  
tes si ad mandatū sacerdotū non reue  
lant in morte omnia mobilia ad eorū  
dispositionē pertinētia Ro. non est cre  
dendū s. m. quosdam q. hōdi cōsuetu  
do debeat p. iudicare iuri cōmuni nisi  
pacificē 7 legitimo tempore fuerit p. i. c.  
pra vel in contradictorio iudicio contē  
ta vel auctoritate sedis apostolice confir  
mata nec credendū cōstitutionē archi  
episcopozū illius loci ad hoc sufficere ni  
si adit volūtas 7 cōsensus subditorum  
quos tangit cōstitutio talis 7 idē dicen  
dum est de precepto quo accipiūt sacro  
dotes parrochiano vt reuelent omnia  
mobilia sua qz non tenētur morientes  
in hoc eis obedire nisi vt dicitū est s. c. r.  
prum fuerit seu obrenū. vel p. papā cō  
firmatus. vel de volūtate parrochiano  
rum introductū. ¶ Item si moriens re  
liquit ecclesie sue. x. 7 alij ecclesie in qua  
eligit sepulturam reliqt. m. si ecclesia par  
rochialis nō recipit illa. x. nec approba  
uit hōdi iudiciū potest petere integrā  
portionem si vero recipit 7 defunct. ta  
li cōditione legauerat sibi. x. q. eo effect  
contenta 7 sciens cōditionē recepit vi  
detur renūciasse iuri suo 7 nō potest vi  
terius de ceteris petere aliquas portio  
nem. Quod si absolute non apponēdo  
dicam cōstitutionē. Similiter si reli  
illa. x. 7 ipse absolute recepit tunc potest



sibi de ceteris portionē canonicā sibi  
 hominus vēdicare. ext. de testa. officij  
 sicut ager ad cōplēmentū cōputaris illis  
 r. ad similitudinē filij tui cui minus le-  
 gitima portione relicta est. C. de inof.  
 fi. testa. l. oim mō. 2. l. si quando. §. illud  
 ar. extra. de emp. 2 ven. cum dilecti.

¶ Item si quis eligit s. pulturam in p-  
 pria 2 nihil ibi reliquit alio tamen ec-  
 clesie multa legauit si est consuetudo  
 regionis q̄ eligentes sepulturam in  
 propria ecclesia aliquid ibi reliquēt po-  
 terit illud reperere ab heredibus non  
 iure actionis differendo propter hoc  
 se vlturam sed implorare debet sup  
 officium episcopi vel superioris. ext. de  
 symo. ad apostolicā. Si vero nō est cō-  
 suetudo nihil petere pōt. qz tenentur  
 ex officio suo sepelire. ext. de symo. non  
 potest sac. 2. c. cum in ecclesia. vel im-  
 plore officij iudicis aduersus heredes si  
 deprehendatur volus testatoris vel ip-  
 so: um heredum quia videretur prima  
 facie presumendum cum alijs ecclesijs  
 multa legauit et proprie parrochie  
 nihil vel etiam aduersus altarium ecclē-  
 siarum prelatos si etiam illos volus  
 deprehēdat: nam etiā circa talia volus  
 est presumendus. r. q. in. constituit. et  
 ext. eo. ritu. in nostra. 2 de testi. officij.  
 vnde videtur s̄m quosdam 2 s̄m hoc  
 q̄ parrochialis ecclesia nō possit exi-  
 gere canonicam portionem de illis que  
 legauit defunctus cuius in testamento  
 ecclesie nisi in ea sibi elegerit sepultu-  
 ram nisi volus deprehēdatur in prela-  
 to ecclesie cui legatum est. ¶ Item de  
 his qui eligunt sepulturam apud alias  
 ecclesias facto inde publico instrumē-  
 to iuramento etiam roborato. q. s. sibi se-  
 peliantur licet postea eligant sibi alibi  
 sepulturam dicendum est tamē s̄m di-  
 ctum 2 s̄m canonicam equita tem q̄  
 non potest mutari ppter vim iurame-  
 nti nisi postea emergeret aliqd de no-

uo de quo non cogitasset: quia forte in-  
 greditur religionē vel simile sed quid  
 si de facto mutauerit nūquid tenebit  
 dicēdū q̄ sic s̄m quosdam sicut postro-  
 tum simplex non debet cōtrahi matri-  
 monium. contractū tamē tenet p̄stan-  
 dum est nihil s̄m quosdam vltime tes-  
 tatoris norari. xij. q. ij. vulturanus ta-  
 mē nullo modo super huiusmodi de-  
 bet exigi iuramentum ppter periculū  
 anime. ¶ Item qui sanus intrat reli-  
 gionem in qua elegerit sepulturam v̄  
 infirmatū transiit. de qua tamē non  
 moriturū potest ppter hoc parrochia-  
 lis ecclesia petere inde canonicam por-  
 tionem: scilicet qm infirmitate transiit de  
 qua moritur. ext. e. r. de his. Similiter  
 dicendum est de leprosis qui intrant  
 domus leprosoz q̄ sacerdos parrochi-  
 alis non potest petere inde aliquid qz  
 p̄inde est ac si sani trāsirent nisi forte  
 moriantur ex violētia lepre. multi enim  
 moriuntur cū lepra: sed nō ex lepra. In  
 hoc casu tenēda est religionis cōsuetu-  
 do. Similiter dicēdū est de infirmo in  
 vna parrochia qui facit se mutari in  
 aliam et moritur de illa egritudine q̄  
 prima ecclesia non p̄uabitur portione  
 sua. ext. e. r. de his. Similiter est de illo  
 qui intrat religionē pbatiōis cā 2 infra  
 tēpus pbatiōis obiit q̄ non pōt parro-  
 chialis ecclesia petere canonicā portio-  
 nem. ¶ Item nullus sepelitur infra ec-  
 clesiam nisi ep̄i abbates aut digni p̄sby-  
 teri vel fideles layci vel magni meriti.  
 xij. q. ij. nullus.

¶ Quibus interdicitur ecclesia  
 sepultura.

¶ Sepultura ecclesiastica interdicitur  
 hereticis paganis 2 iudeis. de cō-  
 s. di. ecclesiā. 2. c. eq̄nti. Sicut exco-  
 mūnicatis etiā minor exco-  
 municatis si notoz s̄nt  
 exco-  
 municati. ext. de hereticis sicut 2. xliij.  
 q. iij. sane q̄ si etiam per violentiam se-  
 pulti sint debēt exp̄mari. si possunt



## Summa monaldi.

ossa eoz discerni ceteri caris. ext. c. r. sacris. Sicut q̄ decedunt ille p̄nia in ma-  
nifesto p̄cto mortali pura qui se si sp̄-  
dunt vel sapitauerunt vel gladio seipos  
pemerunt ex desperatōe vel indignatio-  
ne. secus ex furia vel a casu vel alio sicut  
mō se occiderunt. xiiij. q. ij. quibus. 2. ca.  
obuentibus. 2. c. q̄stiti. 2. xiiij. q. v. placu-  
it. 2. q. v. quicūq̄ clericus 2. p̄buidē se-  
pultura nō p̄uenerit intelligēdū est a  
sentētia: 2. hoc oīa intelligas de oībus q̄  
in quocūq̄ p̄cto mortali absq̄ signo pe-  
nitētie decesserunt: secus q̄si i morte ap-  
paruerit manifesta signa p̄nie quia. s.  
clamauit p̄soyterū vel p̄nlam vel si  
amīsiu oīam apparuerit alia: certa si-  
gna: tunc est etiā post mortē debet ab-  
soluti ab illo qui potuit illi vīuū absol-  
ueret: recipi d̄y ad orationē ad alia ec-  
clesie suffragia. ext. de sen. exco. a nob̄  
est. 2. hoc absolutio d̄y fieri cū aqua b̄n-  
dicta 2. alia solemnitate 2. ad p̄bandum  
h̄mōi signa sufficiat vñ? testis. xv. q. vj.  
qui recedunt. 2. c. s. q̄nti. ¶ Itē p̄bident  
in cymiterio sepeliri qui moriuntur in  
torneamentis: sicut penitētiā. eucharistia  
tamē nō negatur eis post p̄nlam. ext. de  
torneamentis. c. j. ¶ Itē intelligēdū  
est de illo q̄ vadit cā exercendū: e in tor-  
neamentis: 2. hoc tā de militib̄ q̄ de ar-  
migeris eoz qui ibidē se in armis exer-  
cēt. nō t̄si de aliis qui vadūt illuc causa  
curiositatis ad videndū vel ad requirē-  
dū debita vel ad vidēdū amicos 2. filia  
ext. de torneamentis. c. s. similiter p̄bi-  
bētur usurarij manifesti. ext. de usur. q. 2.  
¶ Itē p̄dones manifesti p̄bidentur et  
si penitētes moriantur d̄si t̄si habeant  
vñ satisfaciāt. 2. heredes satisfaccere volūt  
2. hoc sit in cōfessionē heredū: vt facilius  
p̄nellatur. ext. de rap. sup eo 2. de ap. q̄  
frōte vel dic vtrūq̄ locale q̄ p̄dici n-  
penituerit qz in iure nouo cōstituitur  
vt si q̄s p̄ crimine fuerit exco. carnis. 2. i  
extremis agēs s̄m formā ecclesie ablo-

lut? nec cymiteriū ei nec ecclesie suffra-  
gia denegentur: sed heredes 2. p̄pinq̄  
ad quos bona p̄uenierit ipsius satisfacere  
p̄ ipso cēsure ecclesiastica cōpellan-  
tur. ext. e. t. parrochiani. Sicut suspēsus  
in paribulo. post verā cōfessionē apud  
ecclesia sepelitur. xiiij. q. v. c. q̄stiti. sec-  
t̄si si nō appareātū eo 2. similib̄ p̄a pe-  
nitētie signa. vt. xiiij. q. v. placuit. 2. s. se-  
quēti. de hoc r̄h. in tractatu de rapto-  
ribus ¶ Itē cui cōdicantur vīuo 2. mor-  
tuo cōdicare debere. ext. c. r. ex parte. et  
xiiij. q. s. sane nisi prius apparuerit d̄-  
liter nō fuerit ei cōdicandum in vita 2. si  
militar cui nō cōdicantur vīuo nec mor-  
tuo cōdicare debem?. ext. e. o. ti. sacris. et  
xiiij. q. s. c. j. 2. ext. de sen. ex. a nobis. s. i.

¶ Itē nō recipitur appellatio cum ap-  
pellatur non sepeliantur corpora de-  
functor. C. de sepul. in autē. ¶ Itē vi-  
ctū in autē. cū de ap. cog. s. p̄uulsi 2. in  
autē. vt defect? corpa circa p̄n. col. vi. d̄  
hoc habes ext. de sepul. ex p̄te i gl. ar. q.

### De sequestratione.

**N**unc agēdū est de seq̄stratiōe pos-  
sessionū 2. fructuum. Quid sit seq̄-  
stratio. Quid seq̄tur: an sit licita vñ q̄-  
bus casibus locum habeat.

¶ De seq̄stratiōe q̄d sit 2. quot sūt mor-  
di seq̄strandū.

**S**equestratio est rei de qua agitur  
depositio. nā 2. seq̄ster est depōsi-  
tarius reuocandū deducere et h̄mōi  
depositio non p̄t fieri nisi a pluribus  
p̄uis abs 2. vnus 2. plures deponant. ff.  
de p̄b. signi. l. seq̄ster. 2. ff. de positi. l. s.  
2. l. p̄p̄te. ¶ Itē seq̄stratio fit duobus  
modis. nā aliqui sit omittende posses-  
sionis cā 2. tunc neque litigariū possi-  
det sed seq̄ster. similiter aliqui res seq̄-  
stratur cā custodie 2. r̄hē possessio tenet  
penes possidentē. ff. de positi. l. s. 2. r̄h.  
s. j. ¶ Itē generaliter p̄bicitur est seq̄-  
stratio. C. de p̄bibi. seq̄stra. l. vna.  
sed p̄missa est casualit̄ ex p̄mo ex volū-



De feueritate quādo est exercēda et quādo nō. *So. cccxxiiij.*

ra: e pūū vt lite finita rei victori detur ff. de acquirē. pos. l. inter esse z nūi hoc faciat poterit victor agere de seq̄straria actio. ff. de positi. l. sine alia. §. cum sequestro. ¶ *Itē* fit ex necessitate si de re mobili sit cōtrouersia z psona rei suspecta sit: ne cū ip̄a re fugiat. ff. de offi. pro. l. senatus. §. vlti. z. C. de agri. z sen. si. l. iuris. ¶ *Itē* fit cū circa rē mobili lem vel immobilē psona possidēs ē suspecta qz fructus depopuletur z res sit disposita. ff. soluto matrimonio. l. sicut dotē. §. sin autē. z. ff. de solu. l. j. impator in fine. c. r. c. ti. dilectus. z. c. vlti.

¶ *Itē* sequestratio dicitur fieri de fructib⁹ z possessionibus rei mobilis cū psona possidēs de dilapidatione est suspecta. ff. qui satisda. cog. l. si fideiussoz. §. vlti. c. r. c. ti. dilectus vbi de hoc in glo. z. c. seq̄nti. ¶ *Itē* fit ppter contumaciam nō cauētis de col. bonoz faciēda. ff. de coll. bo. l. j. §. si frater hoc vt mitti agatur cū psumace. c. r. de do. z. p̄u. ex l. is z. c. r. c. ti. dilect⁹. vbi de hoc in glo. no. qz possessio.

¶ *Itē* fit cum seruus pda mar de possessiōe seruitutis i libertatē tunc fit seq̄stratio eaz rerū an sine vhi an ex q̄ dicit se dñm. C. q̄d ad lib. pro da. nō li. l. vlt. z. C. de asser. tol. l. j. §. sup. Sistr fieri dicitur cū appellat ab excozore. similiter fit cū collonus vult possessiōes pducas deserere. C. de agri. z. c. l. vlti. R. z. similiter fit cū maritus p̄git ad in op̄a tñc sep̄at dos vxoris. ff. solu. mal. l. si cū dotē. §. si in auzē. sistr qñ n̄mef de seuitia viri nec p̄t vxori caueri. c. r. de resti. spol. l. fas. z. c. ex trāsmissa. tñc est seq̄strāda est vxoz. sistr si vxoz time/ret cour̄si. ex. de s̄o. d. cū locū vbi d̄ hoc similiter fit timeat p̄di om̄ditas vedē di. ff. de volo. l. si oies. Similiter cū ali quid est ablatū illi q̄ est de familia iudi cis. ff. de est. p̄st. an. l. senatus cōsulto.

¶ *Itē* cum aliq̄s de comitib⁹ p̄fidis sistrū pariat naz res seq̄stratur vsq̄ ad

rēpus successoris p̄fidis. ff. de offi. p̄st. l. senatus cōsul. ¶ *Itē* si fructus dissipetur possessiōis fieri dicitur seq̄stratio. c. r. c. ti. ad hoc. z. duobus. c. l. eq̄n. z. c. vlti. Si militi nisi appellatur ab excozore et si appellas nō fit suspectus qz dissipet nihilomin⁹ fit seq̄stratio nisi appellas depopuletur. ff. de ap. l. imperator. et c. r. c. ti. c. vlti.

¶ *De feueritate qñ exercēda est z qñ deserenda.*

**S**eueritas discipline deserēda est qñ multitudo est i cā. ar. l. iij. di. comessa. z. l. di. vt p̄tineret. z. c. r. de cler. ex. uñ. latores. sed qñ multitudo exculare vel defendere vult suū p̄c̄m tñc nō est deserēda sed exercēda. de p. di. v. c. j. in fine. z. ar. l. x. dist. paucom. l. iij. di. comessatōes c. r. de cler. ex. iij. latores. ¶ *Item* seueritas vtiliter deseritur quādo. c. r. q. iij. ne admis. so. z. c. non p̄t. z. l. q. iij. quando dicit. z. iij. di. veniq̄.

¶ *De seruitute.*

**N**unc agēdū est de seruitute. Quid iuriscō. introducta z an seruus valeat ordinari z an seruus ecclesie p̄mutari possit cū seruo. laycoz.

¶ *De seruitute multiplici iure introducta.*

**S**eruitus est ex iure naturali itroducta. xv. di. sexto die. sistr d̄ iure gentiū. l. di. gētiū. Sistr de iure cano nis. xv. q. vlt. cū multe. z. extr. de iudi. j. vbi de hoc in glo. nota ssernituz. z. c. ad liberandā. ¶ *Itē* seruitute dimissa cū duab⁹ seruitutib⁹ alia nihilomin⁹ manet in suo statu. ff. de serui. v. p. l. si vo m⁹ tua. sistr seruit⁹ acquiri ex idgo tpe pote quo quis alteri seruitur. l. p. r. r. annos. Similiter z seru. na consueta p̄stari debent. xvij. questione. h. seruitium. z. extra. de iudi. capitulo. h. vbi de hoc. ar. p̄ c̄tempore. ¶ *Itē* seruus iudei aut p̄nacuus est. j. de p̄p̄a anū

la natus aut empticius si vernaculus sit et velit fieri christianus: statim eripit in libertatem: nullo p̄cio d̄aro. C. de epis. et clerici. l. deo nobis. §. is ita. et ar. l. iij. di. fraternitatē. Si empticius aut erat iā christianus q̄si erat emptus aut paganus. Si iſt' christianus indistincte in libertatē eripitur nullo modo p̄cio d̄ato. l. iij. di. mancipis. Similiter serui hereticorum impune possunt et domi nos relinquere et ad ecclesiam confugere. C. de heretico et maniche. l. manicheos. Si autē erat emptus dum erat paganus causa seruitutis liber efficitur sine p̄cio si vult effici christianus. l. iij. di. fraternitatē. Si fuit emptus causa cōmerci et infra tres menses nō exposuit cum venalem si postea vult fieri christianus liberatur sine p̄cio: q̄ p̄sumitur q̄ ad seruiendum emerit. Si autē exposuit cum venalem infra tres menses et iste vult fieri christianus infra illud sp̄rium vel etiam post: dum tamen nō steterit per dominū quo minus vendidit eum infra illud tēpus liberatur reddito p̄cio. xij. sol. l. iij. di. fraternitatem. et ext. de iudicis. c. ij. et vlti. et isti. xij. sol. crunt auree monete p̄m quosdā. ff. de minor. l. iij. mulier. et C. de fal. mo. l. si quis nūmos. ¶ Item seruus p̄dicto modo redemptus nō fiet seruus redimētis p̄pter hoc sed restituet ei p̄cium et erit liber. ar. inf. de nox. act. §. d̄is. Similiter si non p̄t p̄cium restituere seruiet ei tantū q̄ seruiturum pro p̄cio recōpensetur: et post eā totaliter liber erit. C. de cap. et post. l. i. re. l. vit. et xxxvi. q. j. de raptoribus vel querat hostiatim h̄cium sue redēptionis. ff. de manu. l. iij. et doc. vera sunt nisi p̄cium d̄atum fuerit causa pietatis animo non repetendū: quia tunc nec p̄cio seruiet. nec p̄cium redderet. ¶ Item seruitus introducta est de iure diuino. xxxvi. di. c. iij. et in quibusdā ca-

sibus seruitus p̄cedit est introducta xxxij. di. eos lxxxij. di. quidā. et ext. de iudicis iudei. et c. ad liberandā. ¶ Item q̄ deseruit arma ferrā linguā sarracenis si i h̄mōi rapiat serui fieri debet p̄petuo et priuari oib' bonis suis. ext. de iudicis. ita. et c. ad liberandā vbi d̄ hoc.

¶ An seruus p̄t ordinari: et an seruus ecclesie cōmulari possit cum seruis laycorum.

**S**eruus nullus siue priuati siue corporis su e ecclesie p̄t ordinari nisi prius manumittatur. l. iij. di. c. ij. et iij. ¶ Item seruus hac cōditōe manumissus vt ordinatus seruiat in diuini officij d̄no suo. si hoc nō obserauerit deponitur et in seruitute redigi debet. ext. de seruis nō ordi. nullus vbi de hoc. et c. eo libentius. ¶ Item seruus religionē ingrediēs si infra terminum fuerit a d̄no requisitus: reddatur ei postea vero queri non p̄t. xvij. q. ij. si quis incognitus. Similiter si receptus a monasterio fuerit ibi p̄fessus non debet d̄no reddi: sed monasterium pro ipso satisfacere d̄no debet. ar. c. iij. di. si seruus absente. ¶ Item si cogitatus est serui se liberū et in monasterio est seruitute p̄fessus si requiratur a d̄no restitatur ei. ar. de ser. nō ordi. c. de ser. uozū vbi de hoc in glo. iste fugiens.

¶ Item seruus aumpicius et originarius non d̄t p̄p̄t. serui sed sunt liberi et a legitimis actib' nō repelluntur. C. de agri. et censu. l. diffinimus. sed iſi ad ordines non admittuntur sine licētia d̄noz suoz. l. iij. di. si quis obligatus de hoc habes ext. de iudicis. c. iij. in glo. nota originarios. ¶ Item seruus in iudicio stare non p̄t. C. de iudi. l. serui. nisi in casibus. ff. de iudi. l. vij. certis ex causis. ¶ Item seruus ecclesie nō p̄t contra matronā ecclesie restitui nec iſm accusare. ext. de seruis nō ordi. de fal. de seruis ordi. vel nō. de illa matia



**F**ide in tractatu de ordinandis. ¶ **I**tes seruus ecclesie cũ seruis laycorũ cõmutari non debet nisi serui ecclesie fiant liberi & serui laycorũ loco ipsorũ fiant ecclesie serui. ext. de rerũ õmu. mancipia vbi d: hoc. r. c. in iudicium. ¶ **I**te qui petit seruius pbare debet seruistrũ iuste cõstitutum: se illa vsum fuisse. ff. de itinere actũq. p. l. in. §. hoc aut. r. ar. et. de testi. spol. ex r. a. missa. ¶ **I**te sicut clericorũ videtur esse serui eiusdẽ ecclesie de cuius sacerdotis vel monstri ignominia non sunt: hoc iure perbennia. r. q. vlt. cũ multe ¶ **I**te seruitus amissa recuperatur propter sequẽs delictum alterius. ext. de adult. c. vlti. vbi de hoc sed cõtra. extra. de cõuersi. cõiuga. veniens vbi de hoc sed vtrũq. istorum in diuerso casu tenet.

#### ¶ De sicarijs.

**S**icarius dicitur a sicca q̄ significat ferrũ vel cultũ. Insi. de pu. in. §. sicarij. Similiter dicitur sicarius qui armis vite alterius insidiatur. ff. ad. l. tot. de sic. l. j. r. de pe. dist. j. §. si quis in dolo.

#### ¶ De sigillo autentico.

**S**igillum autentico est sigillũ epi & dei creditur quãdiu cõtrariũ nõ probatur. similiter sigillũ ext. de pba. tertio. r. c. post cessionẽ. similiter sigillũ alicuius principis secularis cui credit si hoc habet loci cõsuetudo. ext. de fide instrũ. scripta. vbi de his in glo. sed q̄ dicitur. r. c. cõ. dilectus. Sicut sigillũ plato. r. h. ext. de do. r. cõtu. vitatis. Sicut sigillũ vniuersitatis. ext. de pcur. q̄ in causis. Similiter cuiuslibet cõis vel cõõri vel collegi. ext. de excop. pla. dilecta. ¶ **I**te in sigillo autentico ad hoc vt faciat fidẽ debet orbita & caracteres apparere. ff. qui test. sac. po. l. autentico. §. in. vbi d: hoc in glo. ad hoc. ¶ **I**te sigillo alieno sigillare p̄t qui p̄pũ sigillũ nõ habet. C. de testi. l. si vnus alioquin suspe.

tra habetur si fuerit alieno sigillo sigillata ab eo qui p̄pũ sigillũ habebat ext. de ap. significauit vel forisã nõ tenet hoc in cõtractib⁹ p̄cipue magnarũ rerũ & etiã principũ de his habes. ext. de fide instrũ. inter. §. in. in glo. nõ effi. dicit. ¶ **I**tem sigillo ignoto & obfucato nõ statur. ext. de si. instrũ. q̄ super his vbi de hoc l. glo. sigillo cũ nõ sigillo.

#### ¶ De symonia.

**N**unc videndum est de symonia. **Q**uid sit & vnde dicat. Quot modis cõmutitur. De symonia cõmissa in ordine. p̄ quez cũ symoniaco dispenset de symoniaco in monasterio recepto de symonia in bñficio commissa. De symonia in diuinis officijs cõmissa. De symonia in exequijs mortuorũ p̄cessio. nibus & cõfraternitatibus cõmissa. De symonia in bñficijs conferẽdũ. De mago qui v̄didit scientiam.

#### ¶ De symonia quid sit & vnde dicatur.

**S**ymonia est studiosa cupiditas vel voluntas emẽdi vel v̄didi sp̄iale aliquid vel sp̄iale annexum nã sp̄iale annexũ sp̄iale est. j. quã. si q̄s obiecterit & dicit studiosa voluntas si p̄cessit ad actũ promittendi seu pascendi. ext. r. r.

¶ **I**tem annexũ spirituali vendi p̄hibet. vt ins p̄sonat⁹ & filia. ext. d. iure p̄tro. de iure q̄ l. sicut annexum sp̄iali cõdit tñ in p̄sonã layca. i. p̄t competere layco sed q̄ est hec ratio q̄ ideo ius p̄tronat⁹ annexũ sp̄iale. & nõ sp̄iale. q̄ nõ p̄t d̄petere layco. r. h. quidã dicit q̄ nullum ius mere sp̄iale p̄t cõpetere layco sed q̄ ius p̄sonat⁹ p̄t d̄petere layco: nõ p̄t esse matrimonium sp̄iale sed annexũ. & sicut hęc opinio dicit quidã hoc verũ dicit q̄ sp̄iale q̄nc sumitur large q̄nc stricte sicut q̄ sp̄iale appellatur illud solum quõ habetur species. s. sicut grati facies vel quõ dicitur et sacramentũ vel quo haberi signifiat ne donus p̄betit & p̄as faciat.



## Summa monaldi.

et miracula. large aut accipit fm qd co  
pbedit no solum pdicta. iiii. sed ea que se  
quuntur ex sacro vt ius picipendi decimas  
7 oblationes q sequitur ex sacro ordinis  
7 etia qd antecedit ad spiale. vt ius pa  
tronatus q antecedit ad pntatione  
pione ad aliam ecclesia vel prebendam  
7 etia ois res sacra instituta ad celebra  
tionē sacroz 7 officioz diuinor. vt calix  
7c. simuliter annexi spiali qhōg stricte  
sumitur vt appellerur illud solum qd ē  
in illo qui bz sacramētū ordinis vt ius  
picipendi decimas 7 oblationes qhōg lar  
ge vt pprehendat illud qd antecedit ad  
aliquid ius spiale largo sumpto voca  
bulo spiali. vt ius patronatus q ante  
cedit ad pntationē vt dictū est: dic er  
go qd ius psonat non est spiale stricte  
sumpto vocabulo nec annexus spiali.  
sed large dic etia qd aliqd ius spiale vt  
annexi spiali large sumpto vocabulo  
pōr cōpetere layco vt ius psonatus. sed  
ius picipendi decimas 7 oblationes ei  
nō cōpetit sed illi soli qui habet ordinē  
ecclesiasticū vel ei qui habet autorita  
tem a clericis: alia picipendi sicut sunt  
quidā regulares 7 cōrēplari 7 similes.  
¶ Itē stricte supra symonia. symonia  
est spialiū acceptio vel collatio nō gra  
tuita fm cantozē parrisiensem sed si  
stricte accipiatu symonia: est pa  
ctio rēpōgūi. ppter spialia danda vel  
faciēda. ar. j. q. i. qui st. det. ¶ Itē sola  
intentio vel volūtas etia non studiosa  
sed determinata pactū facit symonia  
th sicut vsurari vt viderur ext. de vsu  
ris consuluit. sed dicendū qd in his que  
sunt pibita: qz symoniaca vt emerēt  
vendere spialia 7 breuiter qd in veteri  
testamēto 7 nono symoniaca erant in  
istis sufficit sola volūtas. Sed in his q  
sunt symoniaca qz pibita. j. q. p. cōsti  
tutiones tñi ecclesie sunt symoniaca vt  
cū quis renunciat ecclesie illa conditio  
ne vel pacto. vt detur nepoti suo. vel

ali in his nō sufficit sola voluntas nisi  
pcedat in actum non dico renuncian  
di sed paciscendi. extra. de offi. dele. ex  
parte. h. 7 ext. de renunc. de multa. et d  
quare sufficit sola voluntas in primo  
casu 7 non in secūdo sed ad faciendum  
reum eo modo sufficit in secūdo celu  
voluntas renunciādi bñficio ad opus  
nepotis ex pacto sicut sufficit in primo  
casu voluntas ad introducēdi irregu  
laritatē falsum est hoc. ext. de symo. c.  
7. mandato. Rñ. symonia quādoq lar  
ge accipitur vt comprehendat volunta  
tem emendi vel vendendi aliquid spi  
rituale vel paciscēdi pro eo. licet nō p  
grediatu ad aliquem actum exterior  
rem sicut mechia large appellatur cō  
cupiscētia mulieris iuxta illud qui vi  
derit mulierem ad cōcupiscēdū. 7c.  
quādoq stricte appellatur fm qd  
diffiniuit eā cantor: parrisiēsis. sic sy  
monia est spiritualiū acceptio vel colla  
tio non gratuita quādoq stricte ac  
cipitur fm quod symonia est pactio rē  
pōgūi vel spiritualium propter spi  
ritualia danda vel recipienda a faciē  
da. ¶ Itē duplex est actus scilicet ac  
tus emendi vel vendendi spiritualia:  
vel actus renunciādi beneficio ad op  
alterius 7 actus paciscendi super tali  
bus. dic ergo qd in his que pibita sūt  
quia symoniaca sufficit sola voluntas  
ad introducēdum peccatū sine stet  
in finibus suis siue progrediatu ad  
cū emēdi vel vendendi siue etiam pa  
ciscendi sed nō sufficit ad introducēdi  
irregularitatem si nō progrediatu ad  
actum paciscendi. In illis aut que sunt  
symoniaca qz pibita nō sufficit ad in  
troducēdi peccatū volūtas renunciā  
di beneficio ad opus alterius etia si p  
grediatu ad actū renunciādi nisi pgre  
diatur ad actum paciscendi qz non est  
pctū alicui si renunciat beneficio ad  
opus alterius dum tamen dignus sit



bum tamen pactum non intercedat.

**¶** Item symoniacus est qui vendit vel emit spirituale et nomine emptionis et venditionis intelligas omnem contractum permutationis. quia permutatio prebetur dignitati vel alicui beneficii ecclesiastico non potest fieri autoritate partium. aut etiam pacto sine periculo symonie. ext. de rerum permuta. questus si cur nec translatio sup. co. r. c. cum olim. episcopi quoniam propter causam necessarias vel vitales potest ex officio suo transferre personas et facere permutationem ext. de rerum permuta. quant. r. c. cum olim. r. c. cum vniuersorum. sed tamen transactio fieri non potest sine autoritate superioris unde symoniaci sunt qui faciunt inter se pactum vel iurantur sicut facies per posse tuo quod ego habeam beneficium tuum. et ego quod tu meum possunt tamen sibi iniuriam in timere voluntates suas. scilicet liberi esse in ecclesia tua et econuerso et ipso significare dixerunt tamen quidam quod in predicto contractu locus habet transactio intrinseca que est cum aliquid de ipsa re sacra litigiosa pacto conceditur vel permittitur. extrinseca transactio est quando aliquid extra rem litigiosam permittit ut si litigetur super ecclesia et permittat pecunia procedendo litis. sed neutra transactio est in talibus admitenda. **¶** Item quantum ad proprietatem potest fieri permutatio ecclesiarum et aliorum beneficiorum omnimodo fiat autoritate superioris et nullam repositam interueniat nisi forte altera ecclesia multum habundaret in redditibus repositabilibus et altera parum quia tunc minus habundans posset refundere alteri pecunie quantitate ita quod reposita pro temporalibus dare tunc contractus nullo modo miseretur ext. de rerum permuta. ad questiones Sed videtur quod ubi ecclesia magis habundat in possessionibus temporalibus aut redditibus permutatur cum alia ecclesia minus in talibus habundans et sic compensatio pecunie ut per

ueniatur ad equalitatem permutationis duplex est ibi contractus scilicet unus permutationis et alius recompensationis si ergo fuerit recompensatio pecunie per iure spiritualis et non per sola recompensatione possessionis temporalium diceretur ad inuicem contractus misceri. Et dicendum quod huiusmodi permutatio ecclesiarum per ecclesiam locum non habet inter personas que non habent nisi vltimum fructum ecclesiarum et hoc ad vitam suam tantum sed inter ecclesiasticas personas quebus proprietates talium ecclesiarum impetuntur est concessa unde symonia est spiritualis propterea transigere vel commutare ext. de rerum permuta. exhibita ubi de hoc in glo. et ergo spiritualis potest fieri permutatio dicitur est autoritate superioris. spiritualia nec vendi nec redimi possunt extra. de symonia. querela ubi de hoc in glo. quia nullum. Sed si quis daret pecuniam alicuius non habentis ut redimat verationem suam non est symoniacus nisi ius haberet ext. de symonia dilectus ubi de his in glo. cum indebit. r. c. mathe. r. j. q. iii. q. sicut. **¶** Item dicitur symonia a symone mago primo in nouo testamento huiusmodi sceleris auctore. qui voluit emere gratias spiritualis a beato petro ut ad impositionem manus et iurare spiritualis inuisibili signo. Sicut gregorius in veritate ita merito voluit vendere gratias sanitatis naam in syro. ubi proprie venditio spiritualis dicitur gregorius ta. aseri. emproz vero symonia a symone vsu tamen de symonia dicitur vtriusque. Et nota quod cum gregorius symoniacus fuerit nec legat pactum aliquid fecisse errant que dicunt symoniam non esse. sine expressa pactio ne. de vtroque legit. j. q. j. qui studet.

**¶** Quot modis committitur symonia  
Symonia committitur tribus modis iuxta verbum gregorii super illud esai. xxxiii. beatus qui excauit manus suas ab omni munere. non dixit solummodo a munere sed ab omni munere. quia munus aliud est a manu. aliud ab obsequio. aliud a lingua. Munus autem a ma-



## Summa monaldi.

nu pecunia est. Sunt tñ. v. casus in quibus potest dari munera manu. Primus est cum quid sponte datur et gratis offertur non pro spirituali. vt. i. q. i. q. d. quod inuisibile. et c. q. si in fine. et c. placuit et extra. e. t. dilecti in fi. Sed quod dicitur est pro spirituali nota quod hoc propositio pro quado quod notat appreciationem seu commutatio nem. sed hoc nunquam dari potest tale pro spirituali vel ecommo. Similiter pro quod notat causam efficientem quod finalem. cum ergo aliquis recipit sacramentum conferretur dat aliquod temporale. et dicitur iste dedit venas pro sacramentum vel alio dono. si hoc pro. pro. notat appreciationem vt emat sacramentum pro denario symonia est. Si autem notat causam finalem vt sit sensus iste dedit deum pro sacramentum. i. pro veneratione sacramenti vel propter venerandum sacramentum licite potest hoc fieri. et concedi. Similiter si notet causam efficientem vt sit sensus. dedit denarium pro sacramentum id est pro deuotione quam habuit ad sacramentum licite potest hoc fieri et concedi si ne symonia quod huiusmodi deuotio potest esse mouere ad dandum aliquid in receptione sacramenti. ¶ Item si dubitetur verum gratis vel ex corrupta intentione datum sit. tria sunt maxime attendenda. scilicet dantis et recipientis qualitas. scilicet an a paupere dicitur vel e conuerso. siue a diuite locupletati. Secundo si muneris quantitas maioris vel minoris scilicet quod res data existat. Tertio donationis tempus. scilicet ab instante necessitate seu alio tempore deferatur et hinc hoc est habenda presumptio vel pro. vel contra extra. e. t. et si questionis ubi de hoc in glo. hoc in tempore pape. Item scilicet casus est pro operibus spiritualibus ab eo collatis qui ad hoc ex officio tenetur vt in visitatore ecclesiarum. xij. q. si. caritate. Tertius casus est pro quibusdam operibus spiritualibus ad que qui confert ex officio tenetur vt cum episcopus consecrat vi

at ecclesiam quod tunc potest exigere pro curatione moderatam extra de symonia cum sit romana et de prescriptione cum ex officio. et c. q. iij. relatum. et nota quod in istis duobus casibus. scilicet. i. et tertio cum dicitur quod pro operibus spiritualibus aliquod tempus datur hoc pro notat causam efficientem largetur sub efficiente comprehendatur causa admicularis vel causa sine qua non potest commode opera spiritualia impendi et est sensus iste dat pro operibus spiritualibus aliquod temporale. i. admiculum illarum operarum siue quo admiculum non possent commode expedire et tunc licite potest fieri. Similiter si quis rogaret sacerdotem quod celebraret ei missam et sacerdos non habens librum vel calicem diceret ei. celebrabo libenter si ministraveris mihi librum et calicem. non esset symonia. Et si diceretur iste ministrat sacerdoti calicem et librum. pro celebranda missa. hoc dicitio pro non notaret appreciationem. sed potius admicationem. Sed cur episcopo datur consecratio consecratione ecclesie et non pro ordinandis clericis. Similiter datur cum sit ibi labor et hoc potest ordinare clericum vobis in sua ecclesia et facile potest habere expensas de domo sua in qua habet victualia sed illa victualia non potest commode ferre seculum ad ecclesiam alias vnde necesse est ei de victualibus alibi puideri cum aliam consecrat aut visitat ecclesiam. Similiter quartus est pro vita eterna et peccatorum remissione vt elemosina illud daniel. iij. pro tua elemosina. Sed quare non est hoc symonia. cum nihil sit spiritualius vita eterna et peccatorum remissione. et hoc cum elemosina dantur de oibus pauperibus tñ quod dominus est: nulla potest committi symonia sicut committitur cum prelati qui non sunt dñi. sed solum dispensatores sacramentorum et aliorum spiritualium. preterea vita eterna et remissio peccati cadit sub merito et ponitur merita adeo ex pacto vt ematur a nobis (mo



meta dei que est affectus et opera charitatis sed non sic est de spiritualibus que conscribuntur per ecclesie ministros nec tamen corporalibus elemosinis est participare eterne in quantum est corporalis res. nec in quantum daturus sed in quantum fructus est. i. in quantum procedit ex effectu caritatis. unde peccata tua ele. re. i. penam debentem pro peccatis. Quintus est pro redimenda veratione in rebus spiritualibus cum iniuste inferuntur et ext. de symo. dilectus filius non tamen habet locum redemptio huiusmodi verationis super iure spiritualium nisi cum constat per certo redimendi de iure suo. ¶ Item in munere ab obsequio distinguitur quod aut est corporale aut spirituale: si corporale sit obsequium et bonum symonia non inducit ut. c. quis servit episcopo suo in rebus licitis et honestis putata est de romana per ecclesiam. i. pro negotiis ecclesie procurandis non pro ecclesia sibi danda propter huiusmodi laborem. quod hoc symoniacum esset sed verum dignum et bonum prestat obsequium per beneficium vel ordine non est symonia. dum tamen sine pactone fiat ext. de elec. dignus. r. j. q. j. sunt nonnulli. ar. a contrario sensu. Sed cum huiusmodi corporale obsequium sit honestum et appreciabile et possit etiam ex pacto propter illud recipi pecunia ergo idem iudicandum est de eo quod de pecunia. Sed si daretur pecunia per habendo beneficium esset symonia etiam sine pacto ergo. hoc sic dicunt quidam quod licet daretur prebendam principaliter pro deo et secundo pro servitio licito. ut sit finis sub fine. Sed contra est quod non possunt hoc ordinare. intentiones quod si dicatur quod episcopus dat prebendam propter remunerationem servitii et remunerat servitium propter deum. prima intentione illicita est et prima finis. i. dare spirituale per temporali servitio propterea dicitur aliquid quod cum dicitur iste dat prebendam pro servitio licito hoc ipso pro. non notat causas finalem sed excusationem. ob-

sequium esse tale non debet esse causa finalis. sed potest esse causa excusativa. sed eadem ratione posset dare pecunia. episcopo ut pecunia non esset precius sed excusatio episcopi ad danda prebendam. sic huiusmodi officium non debet esse excusativum ad danda prebendam sed ad cognoscenda merita prestantis obsequium quibus cognita danda est prebenda per ipsos et non pro ipso servitio ext. de symo. cum esset ubi de hoc in glo. quod sicut cantor dicit parisiensis. curie prelatorum probatorie sunt clericorum. pecunia autem si daretur episcopo ab aliquo non propter hoc aliquid eius meritum aut fidelitas probaretur sicut per obsequium honestum probatur. ¶ Item munus ab obsequio est servitium indebitum impetratum obsequium quod indebitum impeditur. si impeditur pro spirituali beneficio obtinendo prius. secundum quod li. p. notat causas finalem non excusativam ut dicitur est. s. Si vero indignus dignus. vel dignus indignus prestat obsequium non caret invidio symonie. v. h. b. dicit indistincte. quod si quis videtur recte habeat animum ad ordinem vel ad beneficium cum servitium symoniacum est extra. e. r. cum essent. ubi de hoc in glo. hoc promissio. Sed nunquid obsequium spirituale potest sine iudicio prestatum ex pacto. sic non nisi beneficium vel personatum sit animum cum habuit prebende impositus est hoc onus ut qui eam habuit quotidie missam de beata virgine ceteris ext. de preb. significatum. Sed pone iste sacerdos debet celebrare maiorem missam alius minorem ex causa adducitur ad invicem quod iste celebrabit pro illo et ille pro isto nisi quid est licitum cum hoc prestat obsequium spirituale per spiritum. sic licitum est maxime ex causa: et cum dicitur impendit obsequium spirituale per spiritum pro non notat causam finalem vel appreciationem. sed ad munificationem cum iste non possit cantare loco alterius nisi et iste dicit loco istius cum duas missas cantare non



debeat. **¶** Item p̄ spiritualibus aut cor  
poralibus puta calice ornamentis ⁊ simi  
libus aliquid dare non est symonia s̄m  
q̄ vōdam nisi inueniatur p̄bibiō vt in  
ecclesia. cymiterio crismate ⁊ oleo b̄dici  
cto. j. q. j. placuit. ⁊ c. p̄h. ⁊ vit. ⁊ extra. e.  
ti. ad nostrā. Spiritualia em̄ large d̄nr  
pro eo q̄ consecrata ⁊ deputata ad hoc  
sunt vt in eis exerceantur diuina vt ca  
lix consecratus bene potest v̄di ecclesie  
ab ecclesia in eadē forma. priuato non  
potest v̄di nisi cōsatus. x. q. iij. hoc ius.  
Similiter panis b̄dicitus ⁊ aqua bene  
dicta cū per eius asperionē dimittant  
venialia v̄di non debēt. Similiter pro  
crismate balsamo p̄ obsequiis mortuo  
rum ⁊ benedictione nubentius ⁊ simili  
bus nihil erigatur p̄c̄ t̄m cōsuetudines  
obseruantur. j. q. j. dictū ⁊ extra. e. ti. ad  
nostram. **¶** Item munus a lingua di  
stinguēdū est s̄m iurisperitos. qz aut eli  
gitur seu ordinatur aliquis vel promo  
uetur suis p̄c̄b̄. aut alienis. si suis quā  
tuncunqz sit dign⁹ est symonia s̄m quos  
dam. viij. q. j. in scripturis ⁊. j. q. j. ordina  
tionibus. ⁊ c. ordines. ⁊ c. nullus ita.

**¶** Item si alienis aut ille p̄ces sunt car  
nales aut sp̄iales si carnales ⁊ sunt p̄  
indigno symonia est qz tunc succedunt  
loco p̄ces. j. q. j. ordinibus. ⁊ c. sunt non  
nulli. si vero sunt carnales ⁊ sunt p̄ di  
gno non cōmittitur symonia d̄simodo  
ordinatoz vel electoz non habeat respe  
ctum ad p̄ces sed ad oēm ⁊ ad meri  
ta p̄sone extra. de eta. ⁊ qualita. tui vbi  
de hoc in gl. nō est p̄ces. j. q. j. latoz est

**¶** Item si aliquis p̄ platura p̄ces por  
rigat p̄ seipso: ambiciosus est. j. q. j. nul  
lus itaqz. dicit t̄m quidā q̄ licite potest  
quis petere p̄ se. exemplo p̄. dicitis ec  
ce nos. re. omniat se. s. r. qd. e. nobis. alij  
dicunt q̄ nullus pro se potest petere ec  
clesiam vel beneficiū habens: curas an  
imarum annexam arg. extra. de iur. pa  
tro. per nostras. sed hec opinio videtur

dura ⁊ multos condemnaret: ⁊ ideo s̄  
cutis quidā quod beneficiū etiā habēs  
curant animarū annexam potest aliq̄  
petere: p̄c̄ si dignus sit exēplo elate. di  
centis. Ecce ego mitto me beneficiū ve  
ro simplex. i. sine dignitate vel cura ani  
marum si indiget ⁊ sentit se dignū petē  
re potest absqz peccato ⁊ symonia extra  
de renūcl. ad aures ⁊ de p̄ben. c. ij. t̄ve  
ro non indiget peccat. j. q. ij. clericos. et  
xij. q. j. illi. Sed hoc iterū videtur durū.  
qz ex quo aliquis promot⁹ est ad sacros  
ordines t̄m b̄m di ordinario titulum ec  
clesiasticum requirat potest petere b̄  
ficiū ecclesiasticum licet habundet in  
temporalibus ar. extra. de eta. ⁊ quali.  
tuam vbi de hoc in gl. nō enim et de  
symo. cum essent vbi de hoc. ⁊ iura que  
contrariū dicere vidētur loquuntur s̄m  
statum primitiuē ecclesie. q̄ exiles red  
ditus erant. ⁊ distribuebatur de facili  
tatibus ecclesie prout cuiqz opus erat.

**¶** Item spiritualia sicut nec emi ita nec  
redimi debēt ab illo qui sc̄z habet iusq̄  
cipiendi extra. e. t. querelam. vbi de hoc  
in gl. qz nullā alias possunt redimi si  
cur redimuntur de cime de manu mil  
litum iniuste eas detinentiū. Similiter  
spiritualia possideri nō possunt aliquō  
dato: vel recepto seu promisso nec sup̄ eo  
potest transigi ext. de trāsa. sup̄ eo. vñ  
de si quis querit pecuniam etiā pro ex  
pensis ⁊ maxime ex pacto vel p̄ benefi  
cio. vel quatinqz re. siue iure spirituali  
q̄ renundat symoniacus est Similiter  
si interueniat cōpositio sine pactū posi  
sunt tamen partes amicabiliter compo  
nere sed non transigere sup̄ re sacra: li  
tigiōsa extra. de pac. cum p̄idem vbi de  
hoc. ⁊ de renūcl. sup̄ hoc. ⁊. j. q. j. quā pio

**¶** Item licet quidā dicat q̄ ab eligendo  
et ante ⁊ post electionem vel ordinatio  
nem licite petitur cautio q̄ habetur et  
iure vel approbata consuetudine. xij. q.  
di. quāquā. ⁊. iij. q. di. qz sc̄z ⁊ q̄ a iuglo



ut quilibet cautio nō tantum nuda promissa  
 peri potest ab ordinato vel ordinando. electo vel eligendo. dum tñ honesta. r. q. iii. c. vii. r. extra. de elec. signifi-  
 ca. tñ fm quosdam ante electionē nulla cautio siue pactio peri potest p electores ab illo qui est eligendus: r. si petatur symonia est qz videntur hoc facere nec propter hoc eligatur. viii. q. ii. talia. Si milititer si promittat ante electionem se iuraturum. post electionē symonia est. j. q. ii. quam pio: sed post electionē bene potest qz tunc nihil sperat ab eis dñi tñ non fiat ex precedentri pactione. viii. q. j. archaldus. r. c. talia p superiorē vero potest peri honesta cautio añ r. post electionem fm quosdam. xxviii. di. syracusane. r. c. opratum. r. fm alios nec pzelatus nec alius potest exigere aliquā cautionem ab illo qui eligendus est añ electionem r. iura que introducitur ad contrarium loquuntur de iam electionem eligendis immo potē bñdi cautiones hodie de consuetudine tam post confirmationem ante consecrationē ipsorum: quas ante propter speciem mali criminatur. ¶ Item si quis layco nullum ius haberi in electione sed maliciose impedienti eas det aliquid vt cesset ab eo impedimento videtur symonia. qz vterqz habuit voluntatem studiosam vendēdi vel emēdi spirituale extra. e. r. ad hoc. r. j. q. j. qui studet. Sed videtur qz non sit symonia qz voluit redimere venerationem suam extra. e. r. dilectus. Sed vidēdū symoniam fuisse commissas cū nondum fuisset clerico ius acquisitū qz postquā habet ius. licite poterat redimere venerationem suā a veritate extra. e. r. dilectus. i. vbi de hoc in gl. cñ indebite. vnde qñ aliqz eligēdus dat bñdi psonē ne impediat electionē de ipso factā. Si autē manifestū esset qz ille impedies nullū ius habet et in electione. r. post electionē factā si opponeret nec confirmaretur vel insti-

tueretur electus allegās id solum qz sine assensu eius posset etiaz redimere venerationem sicut quidā dicit. Sed r. si ante electionem aliquis de quo constat nullum habere ius in electione impediret electionem simpliciter. i. ne fieret alia electio posset capitulum redimere venerationem suam. si autem non impediret ne fieret electio. sed ne de isto fieret electio vel de illo forte capitulum tunc nihil dare posset impedienti sicut nec ille cuius electio impediretur. ¶ Itē quid si sacerdos non velit paruulum in piculo mortis constitutū baptizare nisi sibi data pecunia poterit dari ne ei sine piculo symonie in tali necessitate. vidēdū qz nihil in hō casu laycus siue vir siue mulier pōt bñdi paruulū baptizare. si autē nō habeat aqua aut nesciat bñdi taye formam verborū potius dare debet pecuniam bñdi sacerdoti non intentione emendi ab eo sacramētū: sed potius intentione remouēdi tē suū furia quam bñdi paruulū dimittēre sic pīre. Sec⁹ tñ vidēdū est de alijs sacramētis in benedictione nuptiali r. tali nisi res capit vilationē: r. potest deponi qz symonia contra bñdi sacerdotē corā superiore. ¶ Itē symoniacus est qui dat aliquid pro absolutione peccatoris vel p absolutione excommunicationis cū hoc sit spūale nihil extēdū p ipso pñādo extra. de symonia ad aures vbi de hoc in glo. p beneficio. r. c. ad audientiam. r. c. nemo. ¶ Item quid si iniuste interdicit vel suspensus ab officio r. beneficio vel iniuste excommunicatus nec aliquid p restitutione officij vel beneficii vel cōmunionis nūqd est symonia. fo. not. b. xv. q. vi. de iuris quas qz non est symonia ex pte dantis sed ex parte recipientis tñ. nam deus nullum ius acquiritur: sed dat vt acquisitum retineat qz licet ar. j. q. iii. quēsitus cum autem quis iniuste est interdictus vel suspensus vel excommunicatus sit dat

aliquid p sua restitutione. symonia est  
 ex vtraq; parte ar. j. q. j. nullus ext. de sy  
 m. dilectus. j. vbi de hoc in glo. cum in  
 debite. dicunt tamen quidam q symo.  
 committitur in vtroq; casu. 2 qui iniu  
 ste interdicitur est vel suspensus vel ex  
 communicatus deponit querimonias  
 coram superiore. ¶ Item quid si ecclesia  
 mea vel prebenda me remoto alij fue  
 rit assignata. nunquid est symonia si b  
 cio eam redimo 2 recuperō. Rō. dicit dñ  
 est scdm quosdam q sic siue iuste am  
 motus fuero 2 alius institutus siue in  
 iuste sicut dictum est in casu superiori.

**De symonia in ordine  
 commissa.**

**S**ymoniacus in ordine puniatur qz  
 non recipit executionem sed ipso  
 iure suspē<sup>9</sup> est quo ad se 2 quo ad alios  
 siue sit occultū siue manifestus sicut no  
 torius fornicator ext. de symo. tanta. et  
 xxxij. di. nullus. 2. c. pter hoc. 2. §. reruz  
 q; autem sit aliquē suspēsus esse quo ad  
 se 2 quo ad alios. Rō. j. in tractatu de su  
 spensis. 2 hoc qz symoniacus in ordine  
 caractere habet furtiuū qz nō intravit  
 per hostiū. ¶ Item symonia cuz sit cri  
 men enorme ext. de accusa. inq; sitionis.  
 Similiter sit crimen exceptū. C. d. epi.  
 et cler. l. si quāquā. 2. xvij. q. iij. sane ad  
 accusationē. Symoniacus quilibet ad  
 missit vñ modo is qui accusatur sit ma  
 lesame. h. q. j. in primis extra. e. r. tanta  
 ¶ Item symoniaci puniuntur de pena et  
 infamia si de crimine iudici suo aliquo  
 modo etiā per inq; sitionē 2 denunciatio  
 nem cōstitit ext. de accu. sup. bis. 2. c.  
 inq; sitionis. ir. q. in. sane. Et dicit qdaz  
 q cū in denunciatioe nō agat nisi ad pe  
 nitentiā licet pbe<sup>9</sup> symonia p modū de  
 possessionis nō d; seq; depositio vel infa  
 mia sicut sequitur vt pbarur p accusatio  
 nes vel inq; sitionē. Similiter nō potest

reperere pecuniā quā symoniace dedit  
 non qz alius bene accepit sed qz iste tur  
 piter dedit. xliij. q. v. nō sane electa qui  
 turpiter dat reperitio nō cōpetit. Itē  
 symoniacus est q; contulit ordinē symo  
 niace. Similiter q; dedit vel accepit be  
 neficiū symoniace vel fuit mediator symo  
 niace. si est occultū suspensus est ip  
 so iure quo ad se tñ fm quosdā non tñ  
 quo ad alios qz alij non tenentur cōvita  
 re in officio licet sciant crimen ar. extra  
 eos. ritu. 2 si q; sitiones. 2. c. venies. 2. c. ex  
 tue vel dic fm alios sol symoniaci enā  
 occultū 2 notoriū fornicatorē suspēsum  
 esse quo ad se 2 quo ad alios. xxxij. di. si  
 nullus. 2. c. pter hoc. 2. c. versū. Est est  
 symonia morbus canerosus 2 malū vi  
 tatum 2 ideo ferro ignito compurgari  
 debet. j. q. j. reperuntur. Similiter for  
 nicatio cōmune viciū est 2 ideo iuram  
 surgunt contra tales. l. di. tua. in. fi. 2. ff.  
 de penis. l. aut sacra. §. vltimo. Si vero  
 manifestus esse iste symoniac<sup>9</sup> suspēsus  
 est quo ad se 2 quo ad alios vt dicit<sup>9</sup> est  
 sup. ext. e. r. accusat<sup>9</sup> vbi de hoc in glo. 2  
 sequēs. 2. xxxij. di. §. versū. ¶ Item q; re  
 cipit beneficiū symoniace sciēter qz scē  
 flūgnōtāter tenetur renunciare beneficiū  
 et restituere oēs fructus pceptos 2 qui  
 perapi potuissent a possessore sufficien  
 ter diligēter. xvij. q. vj. si res. 2. ext. de re  
 spol. grauis gūaliter est possidens sine  
 titulo tenet ad oīa dampna pcepta 2 lu  
 era pcepta. 2. ff. de renū. l. si q; s. §. gha  
 liter 2 nota hic titū<sup>9</sup> iustū in iurib<sup>9</sup> cau  
 sa possidēdi vt ep̄rio. veditio. donatio. 2  
 similia. Similiter si h; talē titulu; qui  
 p nō titulo est habēdus vt q; turpiter 2  
 cōtra legē interdīta mercat<sup>9</sup> est vel si  
 quis volo vel metu inducat aliquē ad  
 vendendū vel donandū sibi aliqd. ff. de  
 agrico. 2 cen. l. quemadmodū. 2. ff. q; me  
 rus causa. l. sed si part<sup>9</sup> qui fructus resti  
 tuti debeant deductis expēsis Rō. in ius  
 tati de fructibus 2 de non expensis.



Item intellige de fructibus quos ex-  
pendit in seruicium et utilitatem eccle-  
sie sive in alios usus, nam si de predandi  
animo, id est damnificandi vel furandi sive  
alio modo ad negocia mea querenda ac-  
cessit, habet contra me actiones negocio-  
rum gestorum non infra id quod sibi obest  
quod improbe ad negocia mea accessit sed  
in quo ego locupletior factus sum. ff. de  
neg. gest. l. si pupilli. §. sed si quis Simili-  
ter dicas de illo quo sciente et consenti-  
te facta sunt symonia vel statim cum sci-  
uit non renunciauit extra. e. ti. de symo.  
2. c. si circa si. alias si esset bone fidei  
possessor et ipso nesciente commissa est sy-  
monia et omni possedit beneficium sed post  
statim cum sciuit renunciauit tenetur  
tunc domino rei non de presumptis: sed de  
extraneis tunc. C. de rei ven. l. certum et  
hec est pena clericorum, layci vero debet  
excommunicari. j. q. 1. reperiuntur. et. c. si  
quis episcopus. Item symonia est in  
beneficio vel dignitate conuictus per accu-  
sationem deponitur per inquisitionem ad-  
mouetur. Similiter per denunciationem ex-  
tra. de elec. in inquisitione unde quod dictum  
est in symoniaco in ordine et suspensus  
est ipso iure loci hoc in symoniaco et in  
dignitate que executionem dignitatis reti-  
neri impeditur. et ideo quicquid facit geren-  
do officium dignitatis suspensus est et voca-  
bitur alio subditoz extra. de elec. iudicium tunc et  
idem dicas in beneficiis curam animarum  
habente de his duobus idem iudicium est  
habendum ut in dicto capitulo videtur. et  
ar. extr. de si. presbi. c. vii. Item symonia  
tus in receptione simplicis beneficii vel in  
collatione beneficii cuiuscumque si occultus  
est suspensus est ipso iure quo ad se sicut  
quilibet in peccato mortali constituitur. j.  
q. 1. sacer dotes. Si vero notorius est de  
iure vel de facto suspensus est etiam quo  
ad alios extra. de tempore ordi. questum nam  
accusatus de symonia prohibetur exequi  
officium suum. accusatione predicta, ma-

xime si est infamatus extra. e. t. accusa-  
tum abs secus. j. q. 1. §. verum in prin.  
ar. h. q. 1. in primis. Item pecunia vel  
possessio symonice accepta restitui debet  
illi ecclesie in cuius iniuria data est a quo  
cum accepta fuerit siue clerico siue lay-  
co siue patrono siue mediatore siue a-  
lio extra. e. t. de hoc. ubi de hoc in gl. q. 2.  
sine periculo. et. c. audiuiimus. et. c. consu-  
lere. aliquando vero restituitur illi que de-  
dit dispensatiue extra. e. ti. veniens: sed  
si remaneret in seculo ille qui dedit pec-  
uniam non est restituenda sed ecclesie ut  
supradictum est. Si vero transeat ad re-  
ligionem vel si iaz erat persona religio-  
sa vel si transeat de illo monasterio quod sy-  
monice ingressus est ad aliud debet resti-  
tui pecunia simpliciter et possessio saltem  
quo ad usufructum illi monasterio quod  
ingreditur ut sicut habet onus habeat  
emolumentum. xv. q. vi. de lapfis. et. xxvii.  
q. 1. si quis rapuerit de hoc habes extra.  
de symo. ubi de hoc. in glo. q. 2. sine picu-  
lo: sed usufructus huiusmodi finietur statim  
eo mortuo et redibit ad proprietatem patris  
monasterii est autem usufructus ius  
utendi et fruendi rebus alienis salua re-  
sili substatia et potestate. quando datur abba-  
ti et loco religioso pecunia per aliquo mo-  
nachum vel aliquis clericus secularis  
ordinandus dat pecuniam episcopo per se ordi-  
nando vel beneficiando cui restituetur  
pecunia sic suscepta. fo. ubi abbas et to-  
tum collegium est in culpa. non debet pe-  
cunia remanere penes illud monaste-  
rium quia illa pecunia se fecit indignum. Sed  
danda est pauperibus per dispositionem  
superioris. si autem sit possessio data ut  
pecunia similiter autoritate superioris  
debet alicui monasterio assignari vel per  
cium illius pauperibus erogari. Si au-  
tem non totum collegium esset in cul-  
pa sed abbas solus vel aliquis de colle-  
gio delictum persone non debet tunc re-  
dundare in damnum ecclesie possit pe-



cuncta illa siue possessio remanere pe-  
 nes illud monasterium sicut in eius  
 iniuria data sic ita tñ q̄ illi qui fuerit  
 in culpa quantum posset fieri alieni es-  
 set a commodo illius pecunie vel pos-  
 sessionis. vbi autē aliquis secularis dat  
 pecuniam prohibēdo beneficium pecunia  
 illa debet refundi in vtilitatem preben-  
 de vel ecclesie quam sic emittit ipso ammo-  
 do ab illo beneficio nisi forte dedisset il-  
 lam pecuniam alicui collegio seculari p̄  
 habenda ibi prebenda. in quo casu de-  
 bet fieri de illa pecunia q̄ supradictum  
 est de pecunia data abbati & monachis  
 si autem aliquis dedit pecuniam p̄bi-  
 bendo ordinem sicut qui dedit nō habe-  
 bat beneficium ecclesiasticum illa pecu-  
 nia debet cedere illi cathedrali ecclesie in  
 cuius ignominiam data est. Si autem  
 habebat beneficium ad cuius titulum  
 habeat ordinari gratis. aut si dedit pecu-  
 niam pro beneficio obtinēdo ab ep̄o  
 vel alio prelato ecclesiastico vel vtriusq̄ ec-  
 clesie sit facta iniuria. s. ecclesie illius pre-  
 lati & ecclesie. vel prebende comparate pe-  
 cunia v̄z cedere partim in vsus eius et  
 partim in vsus illius ecclesie. ¶ Item qui  
 symoniace recipiunt vel recipiuntur si  
 per modū accusationis cōuicti fuerint  
 tam recipientes quā recepti deponun-  
 tur ab ordine & beneficio & infamis est  
 symoniacus in beneficio sicut symonia-  
 cus in ordine ext. de accusatione in qui-  
 sitionis. Jo. dicit de depositione a benefi-  
 cio nō ab ordine crimine p̄bato in mo-  
 dum denunciacionis vel inquisitionis &  
 debent recepti symoniace amoueri a lo-  
 cis vbi symoniace recepti sunt: & in mo-  
 nasteriis arctioribus collocari ad peni-  
 tentiam etiam si constituerit hoc in inqui-  
 sitionem recipientibus autē iniungitur  
 penitentia: donec ea peregerint ab exe-  
 cutione sacrosancti ordinis suspendantur ex  
 tra. c. s. dilectus: s. quare abbates symo-  
 niace recipientes nō remouēt ab admi-

nistracione etiā p̄ modū inquisitionis  
 vt extra. de elec. per inquisitionem. Roal-  
 lud locum h̄m symonia cōmissa in dy-  
 gnitate in qua administrant. Secus in  
 symonia cōmissa in beneficiis conferen-  
 dis vel monachis recipiendis sicut dicit  
 extra. eo. s. dilectus ibi multitudo erat  
 in causa & vtile nō erat monasteriis vt  
 tres amouere prelatos ext. de renū.  
 c. 1. Item symoniace recepti siue sint sub-  
 diti siue prelati dñt simplr renūciaret  
 si post concilium ipsis scientibus. Sic  
 commissa ex dñsi de suo monasterio in  
 arctioris regle monasterio sunt ad a-  
 gendum penitentiam intrudēdi. Si autē  
 ipsis ignorantibus siue ante concilium  
 siue post renūciare dñt vt dicitur est. et  
 de nouo eligi possunt locis rñ mutatis  
 ext. de symo. qm̄ symo. & de renū. ex in-  
 sinuacione. ¶ Item si aliquo ignorate  
 vel expresse contradicēte inimicus eius  
 dedit pecuniam vel p̄misit pro eo ordi-  
 nando seu beneficiādo. si postea nō con-  
 sentit soluendo pecuniam vel solutam ra-  
 tificādo nō est symonia extra. c. si. nihil  
 z. c. si. vbi de hoc ¶ Item symoniacus est  
 qui propter beneficiū dat pastus vel pa-  
 stulum exactus & inde est quicquid de-  
 derit p̄pter hoc q̄ alis datur? non erat  
 gratis consuetudine cōtraria si alia fue-  
 rit non obstante. extra. e. t. c. iacobus. z.  
 c. veniens. z. c. sicut ¶ Item exennia nō  
 inducit symoniam dñmodo non produ-  
 cantur ad nimiam quantitatem. ff. de offi. p̄  
 consul. l. solent. §. non autē. z. §. vlti. illi-  
 re est recipitur escaletur et poculerum  
 qd̄ .j. dies primos p̄digatur. ff. de offi. p̄-  
 presi. l. plebicitate. z. l. sicut & que p̄p̄bet  
 offerebantur stipēs magis estimabantur  
 tabernaculi q̄ munera. j. q. j. in di-  
 ces. ¶ Item quid si corrupta intentione  
 dantur vel recipiuntur exennia Roal-  
 symonia committitur q̄ sine resignatōe  
 ordinis vel beneficii collati penitentia lo-  
 la purgatur vt extra. c. t. c. vlt. & fm̄ hoc



**Que dispensatio erga symoniacū fiat 7 p̄ que cū symo. dif. Fo. ccl.**

Intelligi potest extra. e. venio. Sed nun-  
quid modica quantitas pro re spiritua-  
li ex pacto data symoniam inducit ho.  
q̄ sic nam inuenio q̄. vj. sol. faciunt sy-  
moniam extra. e. r. et tua. Similiter q̄  
ext. extra. e. r. veniens Similiter. v. oboli  
j. q. j. iudices. Similiter remissio. j. q. j.  
placuit. ¶ Item symoniacus cōpara-  
tur furi. j. q. ij. ordinationes et in furto  
non distinguitur quātitas. xliij. q. vj. c.  
vlt. Similiter cōparatur vsure q̄ vtra  
q̄ sola voluntate cōmittitur ext. de vsur.  
confult. nec distinguitur in vsur. inter  
modicum 7 multū vnde quicquid acce-  
dit forti vsura est. xliij. q. ij. clericis. vj.  
de nisi aliquid ex pacto datur pro sp̄i-  
tuāli siue parū siue multum sit symo-  
nia est. 7 resignari v̄z quid taliter est q̄  
suum. vbi autem dā quantificūq̄ cor-  
rupta intēione datur sine pacto symo-  
nia cōmittitur que absq̄ renūciatione  
per penitētiā debetur extra. e. r. c. vj.  
¶ Itē non omnis pactio que iure sp̄i-  
rituali interuenit symonia inducit. vnde  
de si quis possessionem donat ecclesie  
vt in ea oratorū constituarur. non est  
symonia ext. de restit. spo. olim. j. Sicut  
non est symonia qui dat licentiā con-  
struēdi oratorū sub pacto census. xvij.  
q. h. eleutherius. 7 ext. de religiosis. do.  
constitutus. 7. c. accedens. et de symo. ex  
insinuatione talia em̄ pacta spiritalia  
reputantur sicut et illud extra. de pre-  
ben. significauit 7 de seruis non ordi-  
nullus. et de elect. significasti. 7. r. q. j. c. j.

**¶ Que dispensatio erga sy-  
moniacū fiat. 7 per quē cū  
symoniacō dispensetur.**

**S**ymonia est q̄ bis baptisatur vel  
ordinatur: 7 cū symoniacō in qua  
tuor casibus p̄bivita est dispensatio non  
pape sed alijs quos casus bis versibus

nora. Si bis ordo datur siue baptism⁹  
repetatur Siue evuertatur fidei stat⁹  
ordo petatur. vel si presbiter vtrumq̄  
symo operatur. vt dispensetur. spes in  
rata priorus habetur. j. q. vj. saluberrimū.  
de conse. di. iij. eos qui. j. q. vj. con-  
uenientibus. ix. q. j. ab excommunicatis  
abs dispensare potest in ordine papa de  
plenitudine potestatis cum predicis 7  
cum illis quibus sciētibz est symonia  
etiam in ordine s̄m quosdam extra. c. t  
vobis. 7. j. q. j. erga symoniacos dicit ta-  
men papa non posse dispensare cum pre-  
dictis. iij. q. longe difficilius 7 rari⁹ dis-  
pensat in illis quatuor quaz in ceteris  
de h̄mōi materia s̄e in tractatu dispē-  
sationis 7 irregularitatis. ¶ Itē ep̄us  
non potest dispensare cū illis qui symo-  
niace captiunt ordines ext. de iud. ac si  
clericis. 7 si hoc crimē neiciētibz ordi-  
natis penetratur est postquā simpliciter  
renūciaverunt executioni ordinis po-  
test ep̄s dispensare s̄m quosdā ext. e. r.  
de symoniacis: 7 hoc si data non fuerit  
pecunia in illis quatuor quaz tunc non possit dis-  
pensare ip̄e: sed successor illius ep̄isopi  
aut alius superior ordinarius iudex il-  
lius ordinari vt pote si haberet benefi-  
cium vel domitium in dyoces. alterius  
ep̄isopi: et hoc etiam possit metropo-  
litanus. arg. j. q. j. erga symoniacos. 7  
c. ab. si quis. 7. q. v. presentium. Si vero  
data fuit pecunia collateraliter c̄co igno-  
rante: tunc possit ipse ep̄isopus dispen-  
sare. j. q. v. presentium dispensare quidem  
potest q̄ banc illud idem beneficium vt  
dicunt quidam. Simplex enim ep̄isopus  
potest dispensare q̄ talis symonia  
cū hoc beneficium ecclesiasticū sine ore  
bendam: ita videtur sensisse. b. qui no-  
taur super illud. ca. h. q. j. in orimis q̄  
clericus qui adeptus est ecclesiā p̄ symo-  
niam 7 si non possit illam retinere de  
iure alias tamen nō p̄bivetur habere.

credunt autem quidam quod nequillo nec  
 in alio beneficio potest episcopus dispē-  
 sare cum tali remanenti in seculo. hoc  
 satis potest colligi ex hoc quod aliqui dicunt  
 quod solus papa in hoc casu possit dispēsa-  
 re nec distinguunt utrum in eodem be-  
 neficio vel in alio. unde intelligendū est  
 quod in nullo hoc etiā videtur notasse tan-  
 credus est. de symo. nobis. etiā hoc ha-  
 beri potest per hoc quod dixit decre. extra. e.  
 ti. qm̄ symoniaca quod regulares qui scien-  
 ter ingrediuntur religionem per symo-  
 niam retrudēti sunt in arctius mona-  
 sterium ad agendā penitentia: sed faci-  
 lius dispensatur cū regularibus quā cū  
 secularibus. cū ergo non dispēsetur cir-  
 ca hōm̄dī regulares quod remaneat in illis  
 locus sed retrudantur alibi ad peniten-  
 tiam agendā multo fortius cum secula-  
 ri dispensandū non est in beneficio nisi  
 sit tale quod ibi videtur esse locus peniten-  
 tie sed talis nō est ecclesia vel p̄bēda im-  
 mo potest locus honoris ergo nō potest  
 dispensari cum tali in tali beneficio nisi  
 si per papā. ¶ Item dispensatio cum sy-  
 moniaco in b̄nficio fit quadrupliciter.  
 scilicet parua. magna. maior. & maxima. par-  
 ua ut laycā habeat cōmunionē. j. q. vii.  
 c. h. magna ut post penitentiam in alia  
 ecclesia in suo ordine remaneat maior  
 etiā ut remaneat in eadē Sed in mīno-  
 ribus ordinibus maxima ut etiā maio-  
 res ordines in eadē exequatur non ut  
 habeat p̄tionē de tribus his. j. q. v. c. j.  
 ¶ Itē licet quidā dicant quod in nullo casu  
 potest ep̄s cū symonaco dispētare arg.  
 extra. e. t. nobis. c. si p̄m̄ alios cū quibus vica-  
 tur symoniace ordinat⁹ vel p̄mor⁹ non  
 tamen est symoniac⁹ quo ignozite & ra-  
 ti nō habere a cōsanguineis familiarit-  
 bus vel amice om̄issa est symonia cū ta-  
 li ignorante sibi ecclia vel b̄nficiū acq̄ri-  
 tur per symoniam potest ep̄s dispētare  
 ut etiam de nouo conferatur ei idem  
 beneficium postquā ei simpliciter ac pu-

re renunciauerit: quia tales symonia-  
 ci non sunt. c. e. de symoniace. h̄c  
 autem intellige si ep̄s simpliciter igno-  
 rauerit: nam si scienter contulisset bene-  
 ficium tali non ipse sed superior: & etiā  
 successor dispensare possit. j. q. v. cap. i.  
 et extra de clerici. coniu. diuersis in fin.  
 Si vero beneficiario scienter solus papa  
 dispensare potest quod habeat idem bene-  
 ficium s̄m̄ quosdam ex. e. ti. de regulari-  
 bus. ¶ Item laycam communionem  
 in parua dispensatio est que laycis da-  
 tur in pascha vel aliis solēnitariibus.  
 ¶ Item dispensare potest episcopus  
 cum illo qui sola intentione vel volun-  
 tate occulta commisit symoniam cum  
 non inueniatur sibi prohibitum imo  
 forte per solam condignam penitentiam  
 liberatur talis ex toto ar. l. dis. de  
 h̄is vero et c. de sen. ex. nuper. & de sy-  
 mo. c. vlti. Similiter cum illo qui ordi-  
 ne vel beneficium contulit symoniace  
 vel fuit mediator symonie dum tamen  
 sit occultum. Similiter cum eo qui ca-  
 nales interposuit p̄ces etiam ex p̄o  
 indigno dispensare potest s̄m̄ iura p̄-  
 dicta nulla alia interueniente cōditio-  
 ne vel pacto que si interuenerint tunc  
 non possit simpliciter ep̄s dispētare.  
 ¶ Itē dispensare potest cum illo qui  
 ordinem recepit symoniace litteris an-  
 te susceptis. Similiter cum eo qui rece-  
 pit beneficium symoniace postquā redi-  
 gnauit creatione ordinis potest ep̄-  
 scopus dispensare si ab illo sit peccato  
 immuns alioquin metropolitanus  
 bita discretionē adhibere poterit in pe-  
 nitētiāli iudicio dispētare per iura sup̄-  
 dicta primo allegata. S; quōd dispētabit  
 metropolitanus cum non sit ordinari-  
 us eius nisi in casibus exp̄ressis a iure  
 quorum iste non est vnus. Respondēdo  
 hoc intelligendum quod archiep̄s habet  
 de consuetudine recipere ad consuetu-  
 nem subditos suffraganeorum, suorum



**C**irca cū dispēfāre possit cū ordinato symoniace in rite aſi ſuſceptus vt dictū eſt ⁊ nō diſtinguatur inter ordines ſuſceptos aſi bñficiū ſymoniace receptus ⁊ poſtea dicit quidam q̄ in exequitōe vtrorūq̄ ordinū poſſit ſimpliciter ep̄s dispēfāre q̄ planū videtur de illis ordinib⁹ quos nō recepit ad tituluſ bñficij p̄ ſymoniam adepti. ſecus forte de illis q̄s ſuſcepit ad tituluſ illius bñficij cū illos p̄ quādā cōſequētiā videatur habere p̄ ſymoniā p̄ illā regulā q̄ quis alter urū vendit ſine quo nec reliquū puenit neutriſ viuēdi cū dereliquit. ſed q̄ fauores ſunt ampliandi ſatis p̄d̄ cōcedi q̄ ep̄s in vtroq̄ poſſit diſpenſare cū exp̄ſe nō ſit p̄hibituſ ei. videtur etiam Ray. ſentire q̄ cū tali ſymoniaco non poſſit ep̄s diſpēfāre vt recipiāt ordines alios ſed vt exequatur iā receptos q̄s videtur q̄ cū facilius diſpēfetur in bñficio quā in ordine nec poſſit ep̄s cū ſymoniaco in bñficio diſpēfāre vt recipiat aliud pbabile videtur q̄ nec in ordine ſuſcipiēdo poſſit niſi religionē intraret in q̄ caſu p̄ fauorē religionis poſſet ep̄s diſpēfāre ſi occulta ē ſymonia. Si vero manifeſtavel diſſamatus eſſet de illa non poſſet: q̄ p̄ infamiā h̄m̄di d̄z ep̄s inquirere ⁊ purgationē ſcicere inſamato. Et aut̄ ſymonia occulta de q̄ nō p̄ſtat p̄ inſiam vel p̄ cōfeſſionē in iurē factā aut p̄ rei cōdētiā. ext. de cobra. de. ⁊ mulie. n. ſa. ⁊. c. vlt. **C**irca qui ſcit vel credit pbabiliter ep̄m cōtuliffe ſibi ordines p̄ncipaliter p̄ obſequia vel p̄ces carnales a ſe vel ab alio in terpoſitas ſi erat indignus ex alio crimine q̄p̄ ex h̄m̄di ſymonia d̄z. reſignare ſm̄ quōſdā q̄ ſuccedit tūc h̄m̄di p̄ces loco p̄ch̄ alioquin ſi erat dign⁹ nō tenetur reſignare ſed debet penitere d̄ intentione corrupta. i. q. j. ſunt nō mult. ⁊ extra. co. titu. mandato. ⁊ de etate ⁊ quali. tuam.

De recepto in monasterio per symoniam.

**S**ymoniacus eſt ſi quis etiam pura ſimertione vt credit offeri mona. itei io b̄da ſua p̄ncipaliter tñi intēdit vt per tēpalia q̄ offert recipi valeat ⁊ ſp̄ſalia acipiſci. ſit monaſterium non recipit ip̄m niſi p̄pter cōmodum tempozale q̄ inde haberet ⁊ talis ſymoniacus ē p̄p̄ intentionē corruptā cū ope ſubſecuto. ar. ext. de biga. nup. ⁊. j. q. j. q̄ ſtudet. ⁊. c. reperiunt. Tāde monachi ⁊ moniales ⁊ alii religioſi qui ſymoniace recepti ſunt debēt ſine exceptione p̄re. ac ſimpliciter reſignare ſiue ſubdiſſi ſint ſiue plati ſi ip̄ſis ſcientibus eſt ſymonia cōmiſſa ⁊ poſt cōciliū ḡniale innocēt. i. h̄. ſine ſpe reſtitutiōis de ſuo monaſterio repellantur ⁊ ad agēdam p̄petuā penitentiaſ in loco arctioris regule detrudātur imo ſi p̄ p̄p̄riā maliciā am exierunt de h̄m̄di loco compellēdi ſunt p̄ platos ſeculares ⁊ p̄ illos qui p̄ſident capitulis religioſoz regulariter viuere tales. **C**irca ſi ante cōciliū p̄dictū ⁊ ip̄ſis ſcientibus omiſſa eſt ſymonia remoti de monaſterio q̄ ſymoniace ſit ingreſſi debēt in alijs locis eiſdē ordinis collocari q̄ ſi cōmode fieri nō poſſet ne dānabiliſ in ſeculo ⁊ euagantur debēt recipi in eiſdē monaſterijs diſpēſatine de nouo mutatis priorib⁹ locis ⁊ inferiorib⁹ assignatis. ext. e. r. dilect. ⁊. c. q̄m̄ ſymoniaca. ⁊. c. dilecti. ſi aut̄ ip̄ſis ignoratib⁹ ſiue ante cōciliū ſiue poſt reſignat vt ſupradictū eſt ⁊ poſtea p̄ſit eligi de nouo mutatis locis tñi. ext. e. ti. ex inſinuatōe. Sed q̄d ſi reſignat quia ſperāt reſtitutiōis non reſignatur ⁊ ſic iterū reſcipiuntur. r. h̄. p̄ſit taliter recepti remanere ita tñi q̄ peniteat de interione corrupta ſi nō interuenit cōdiſio ſiue pactū. ar. ext. e. ti. ca. vlti. **C**irca in primo caſu. ſ. ante conditūz generale ⁊ ſi nō inuenitur arctior



## Summa monaldi.

regula dicit Jo. q post renunciationē debet mutari in aliud mōasteriū eiusdē regule: q si nō potest cōmode fieri fiat salte ad tēpus. ar. lxxj. vi. valet, et postea vsupradictum est eligantur de nouo et hoc maxime vbi agitur de penitētia. Quidā tñ intelligunt rigore p̄dicti seruādū esse in occultis symonia cis et in foro penitētia. licet nō constet de crimine per inquisitionē vel in for ma iudicij. ar. ext. e. tit. qm̄ symoniaca q̄ capitulu loquitur de inquisitione. Alij dicunt q non est obseruandus ri gor ille nisi constaret de crimine p inq̄ sitionē vel in forma iudicij. ar. ext. e. ti. dilectus. j. vbi loquit de inquisitione.

¶ Itē fm̄ q̄sdā poterit ep̄s cū talibus iuxta destructionē predictam dispēsa re in loco religionis assignando. Simi liter in ordine in fauore regionis et nō solum ep̄s p̄t hoc sed etiā platus eoz vel capitulu etiā vñ it̄ ipsi nō fuerint p̄cipies symonie: tñ cū p̄ hoc pu nire debeant. ext. e. tit. dilectus. h. non debet ex eodē facto priuilegiū obtine re immo amississe videt̄ potestare eli gendi et aliū q nō peccauerit acquisiuis se. ar. ext. de elec. bone. Sed p̄dicta vā sunt in monasterio locupletē. ¶ Itē q mōasterio paup̄ offert simpliciter bo na sua vel blatus monasterij paup̄is dicit nō sufficimus nobis libenter ad sp̄alia recipimus te sed sp̄alia nō ha bemus. Et ille hoc audito monasterio offert se et sua nō est hoc symo. vnde di rigēda est talibus intētio recipiēdi et re cipiētis semp ad deū. ext. e. t. tua. secus tñ si fieret hoc in fraudē. ext. e. titu. qm̄ symoniaca vbi de hoc in glo. p̄textu ei. ¶ Itē si electionem alicuius a collecto ad plationē factā cōtingerit p̄ sniam re probari propter symoniam eo ignorā te et ratum non habente commissam: cum eo super prelacione ad quam tali ser electus fuerat illa v̄tē. i. vacatione

non potest ep̄us dispensare quāuis in alia vacatione possit. Si cōtingeret re pbari p̄ sniam qz si nō p̄staret d̄ h̄m̄i symōtia nisi p̄fessionē occultā in foro p̄nali factā aī p̄firmatōis electiones vel post adeptū iā b̄ficiūm posset ep̄s iā dispētare. Sicut si p̄ regē vel p̄ aliquā secularē personam ius patronatus be benent fieret h̄m̄i electio etiam ad prelacione vel si collegium ad simplex beneficium eligeret per symoniam: tō tamen ignorante posset ep̄scopus dis pensare et post liberam renunciatio nem siue resignationem iterum elige re tur. ext. de elec. si alicuius vbi de hoc in glo. q sic. Simplex autem beneficiū dicitur q̄ est sine platione dignitatis vel non habet curam animarum an nexam. Dicunt tamē quidam q in ec clesia curam animarum habente abli q̄ platione dignitatis p̄t ep̄s in dicto ca su dispētare sed nō p̄t si sit ibi dignitas annexā qz tñ nō ē b̄ficiūm simplex. ar. de p̄bē. ca. vii. ¶ Itē sunt v̄i: o casus in quibus de iure communi non sunt sy moniaci nec tenentur renunciare vñ est si inimicus meus fraudulenter de dit pecuniā pro electioe mea vt postea cassaretur electio et ego remanerem in famis. Si tamē inimicus meus daret pecuniam ep̄o in p̄iudiciū et hoc sc̄i rem anteq̄ ep̄scopus vocaret me ad illud et constaret mihi q non vocaret me nisi propter munus illud recipere non deberem fm̄ quosdam. ¶ Itē aliud est si me inuito et expresse cōtradi cente aliquis latenter dedit vel promi sit pecuniam ep̄scopo volenti cōfirma re electionem vel collateralibus suis. ext. eo. ti. nobis. et. ca. sicut. et hoc intellis gas verum esse nisi forte consenserint pecuniam soluēdo promissam aut red dendo solum. ext. eo. titu. sicut. Sed pone q soluerim vel reddiderim q̄ poterit dispensare. Respon. licet graui



ter peccauerim potest tamen episcopus dispensare quia reuera non fuit symoniacus in receptione beneficii sicut notauit tancredus in dicto. ca. sicut. Item si aliquis offerat bona sua ecclesie pure ac simpliciter ea intentione principaliter ut per bona temporalia que offert spiritualia valeat adipisci et clerici qui cum in fratrem recipiunt: non essent cum recepturi nisi comoda temporalia reciperent. dicit Innocentius. quod tam ille qui isti apud districtum iudicem culpabilis iudicatur. ext. e. ti. tua. §. licet ubi de hoc in glo. non dicit. Et de quibusdam dicunt quod cum non exprimat eos symoniacos non est symonia: tenetur tamen ad parem penam in genere supplere: quia ad penam mortalis peccati tenentur penitere non tamen tenentur ad resignationem ut infra dicitur et hoc propter intentionem cum opere subsecuto: et oportet intelligere hic ipsam collationem reijtemporalia. ar. ad hoc ext. de biga. in per. ¶ Item alii dicunt quod sola intentio absque omni pacto symoniam inducit et ideo dicitur hic symoniam plane. j. q. j. qui studet. et c. reperiuntur sicut et sola spes facit hominem usurarium. xiiij. q. ij. ca. j. ¶ Item ubi monasterium pauper est ut non solus sustentationem possit habere sed etiam possunt dicere ut supradictum est non sufficimus nobis libenter reciperemus te ad spiritualia: sed ad temporalia non possumus nisi haberemus plures possessores et tunc ille offerat se et sua. ext. et. tria. Dicunt tamen quidam quod si exprimerentola et quantitate oblatorum etiam si huiusmodi recipiendus dicat vel aliquis pro eo dato singulis annis pro expensis meis. c. sol. boss. vel. vij. libras quod diu vixero non est illicitum quasi non sufficit monasterium sed nisi quodlibet dare in tali casu possessionem vel redditum in perpetuum qui tamen non sufficit ad victum vnius persone pro annuum. i. rñ. quod hoc licet

in hoc casu recipientes huiusmodi possessionem vel redditum propter commodum perpetuitatis obligant se ad puidendum ei in expensis pacificis in talibus cum indiget non est symonia tamen non fiat per spiritualibus offerendis vel recipiendis vel copelandis. Quid de prebendis. qui de nouo constituntur in ecclesiis secularibus ubi clerici seculares assignant perpetuo certos redditus pro prebendis hoc modo quod liceat eis quamdiu vixerint illos habere pro prebendis etiam quod sic admittuntur ad canonicatum quidam retinent potestatem conferendi illam. prebendam alii persone si contingat eos cedere vel decedere nisi quid est symonia. Respō. qui prebendam instituit in aliqua ecclesia de consensu episcopi in ipsa constitutione de consensu eius et fratris si ibi sunt aliqui potest retinere ius pronatus vel in perpetuum vel ad tempus de assignatione autem reddituum pro prebenda et obrinenda canonica. dicit sententia innoce. suppositam per illam decre. ext. e. ti. super eo. ¶ Item qui de constitutione quam in fundatione ecclesiarum prebendarum faciunt episcopi quod quis dederit ecclesie tamen vel tamen in redditibus in perpetuum vel certam summam pecunie pro emendis redditibus recipiatur in canonicis quod dederit habeat in prebendam nunquid licita est constitutio? Rñ. si fiat illa constitutio quod duret ad tempus non in perpetuum nec fiat in fraude symonie et ea sit intentio constitutidus quod nec pro rebus dandis sed principaliter propter diuinitatem cultus augmentandum et propter deuotionem dantis recipiatur ad spiritualia tollerari potest hec constitutio. dicit tamen dignus sit ille qui recipitur alii non. Idem possit dici in monasteriis de nouo fundatis vel fundandis indigentibus de constitutione que fieret quod quicumque tantus daret vel tamen recipitur



## Summa monadli

ad illā religionē dñi Iſi fieret aucto-  
 re epi ⁊ de ceteris circumſtantijs q̄ dicte  
 ſunt ⁊ vñs ad certū numerū pſonarū  
 ibidē recipiēdaz circa dādas aſſt ⁊ reci-  
 piēdas pſouas dicas ſm p̄dicam de c.  
 tua. ¶ Aſſt d̄z ext. e. n. qm̄ vt ſub paup-  
 tatis p̄textu intelligitur cū nō ſit cau-  
 te p̄ceditur vt dicit̄ ē. S; recipiētes il-  
 lud dicebāt in fraude paupratis enim  
 p̄textu nō ignoſcitur delinq̄nti. ff. de ri-  
 tu nup. l. palā. §. nō eſt. ⁊ ext. de viuoꝝ.  
 ex iſis. Imo potius deberet recipiētes  
 mori fame q̄ ſymoniaſis veſci. xxx. q.  
 ſiñ. ſcicius. ⁊. v. ita vñ p̄ſulēdi eſt ingre-  
 diētib; q̄ i hoc fundarēt it̄tionē ſuā vt  
 p̄cipaliter daret̄ p̄pter deū ⁊ ſcōario-  
 ne eſſent monaſterio oneroſi. xvi. q.  
 vj. de lapſis. ¶ Itē recepti cū int̄t̄de  
 corrupta ſeu p̄pocriſim ſeu ſimulat̄  
 onē ſeu p̄ ambitionē dñi p̄cederēt ſp̄s  
 ſancritatis ⁊ recipiētes reſtituere non  
 tenerentur ſi aliquid a talibus recepe-  
 runt; h̄mōi cū ſymonia mētalis p̄ſia  
 expiatur. ext. e. n. c. vlt. Similiter ſi p̄-  
 pter p̄dicta p̄moti ſunt nulla tamē in-  
 terueniente vel interpoſita cōditione  
 vel pacto qui d̄z abeſſe in ſp̄nālib; cōfe-  
 rēdis ordines b̄nificia vel honores non  
 tenētur ſi verā egerint p̄nſam reſigna-  
 re. Sed pone aliquis timēs pati repul-  
 ſam dicit̄ abbati ſi velleſis me recipere  
 darē vobis terrā meam abbas habi-  
 to cōſilio cū fratribus; recipere ſi igna-  
 rū iur̄ ⁊ eoz q̄ dicit̄ abbas in capitulo.  
 ille poſtea ante q̄ inquatur dat res ſu-  
 as totas vel partē monaſterio nunq̄d  
 eſt ſymonia. aut pōt talis remanere.  
 Iñ. dicit̄ q̄ ſine intuitu illius p̄miſ-  
 ſionis fuit receptus ſiue non. Symo-  
 nia eſt ſalē ex parte offerentis cū in-  
 poſuit cōditionē dandi tēporalia pro  
 ſua receptione ſic notauit c̄toꝝ. ext. de  
 ſymo. nobis. nec poteſt iſte remanere i  
 buluſmodi monaſterio nec data repe-  
 tere cū ſit in turpi causa. tunc tamen

ad aliud monaſterii transfire ſi ex illa  
 ſui receptione obligatus ſit ad religio-  
 nē puta ſi dedit ſe ⁊ receptus eſt i mo-  
 nachū vel in frat̄re; q̄ hoc q̄dā p̄ſeſſio  
 eſt. ar. ext. de regula. ⁊ trāſe. poꝝ rectus.  
 ¶ Itē quid ſi exp̄ſa fuit cōditio de tē-  
 poralib; habēdis ex p̄te recipiētiſi et  
 recipiēdus omnino tacuit p̄ponere q̄  
 nihil daret. Sed iſſi p̄pter deū ingre-  
 deretur nunq̄d pōt ibi remanere. Iñ.  
 dicit̄ q̄ non ſicut nec in p̄cedēti caſu.  
 q̄ taciturnitas eius cum nō cōtradice-  
 rit iſtate patrii ſi p̄ cōſenſu habēda eſt  
 ⁊ in foro p̄nſali ſi p̄pter hoc tacuit: q̄  
 timebat repulſam ſi contradiceret.  
 ¶ Item quid ſi ponatur p̄ditio exp̄te  
 recipiēdi vel ex p̄te abbatis: ſed anteq̄  
 recipiatur aut cōcedatur; ei ingreſſus  
 penitēdi vtriq̄ de p̄ditio c̄appoſita et  
 eam reuocāt ⁊ ille petiit p̄pter deū iſſi  
 ⁊ illi cōſentiunt nūquid lz. Iñ. dicit̄  
 q̄ ſic dñi iſſi int̄t̄io nō ſit corrupta. Si  
 aſſt iam receptus fuiſſet aut p̄miſſa  
 receptio nullo monaſterio ante reuo-  
 cationē h̄mōi cōditionis eo ipſo in di-  
 gnū ſe feciſſet illo monaſterio iſſe qui  
 h̄mōi p̄miſſionē taliter habuiſſet.  
 ¶ Item ſi canonici p̄cipue maiores vi-  
 cū aduicē cū debēt facere canonicos  
 plures ſit. Canonizem? nepotulos no-  
 ſtros forte adhuc in cunabulis vel q̄ſi  
 vagientes placeat tibi de meo ⁊ mihi  
 placeat de tuo et ſic alius modus eſt  
 om̄i dicit̄ aliquis conſuetudo eſt q̄  
 ſi tu fuiſti exauditus in vna petitiōe q̄  
 ego debeam in aliquibus exaudiri. ſi  
 dicit̄ alius nūq̄ me viuēte fiet aliquis  
 canonicus in ecclia iſta vbi ille p̄ quo  
 rogauit p̄? fiat canonicus vel ad min-  
 cum alijs nunquid in talibus ⁊ ſimili-  
 bus cōmittitur ſymonia. Iñ. in primo  
 ⁊ vltimo caſu cōmittit̄ ſymonia. quia  
 dicit̄ canon abſit om̄is patrio ceſſet  
 om̄is conuencio. j. q. n. q̄ pio ⁊ argu-  
 riñ. diſ. iñ. quia. Sed quid de regulari



De pecunia data rōne cōsuetudinis p spūalib⁹ recipiēdis. S. o. ccc. lxxij.

bus qui concedunt alicui q̄ p̄pleto biennio vel triennio recipient cum si tamen interim vididerit artem futuriā vel pistonam vel mechanicam quādo est laycus vel quando est clericus si interim studuerit in scholis theolog. vel alterius facultatis. ¶ Item quid si recipiant talem in presenti sub predicta cōditōe nō tñ voluit eñ recipere ad habitū nisi p̄elapso termino et completa conditione. ¶ Itē quid si de seruiente regularibus qui non vult eis seruire: nisi p̄mittant ei q̄ recipiant eum saltem post biennia vel triennia: illi p̄mittunt ei nunquid est symonia in talibus. Rñ. dicendū q̄ in ultimo casu symonia ē talis promissio in reliquis casibus supradictis non est credendū symoniam cōmitti nec illicita est: bñdō pactio vel conditio: quia perinde est vt dicat recepimus te includendū tali tēpore vel tali si tamē est int̄im reddas te idoneum ad hoc vt recipiatis t̄ vti te monasterio addiscendo. tale artificii vel tale. Itē q̄s de illo cui facta est p̄missio de illo recipiēdo ad certū tēp̄m̄ sub p̄dicta cōditōe nūquid adueniēte cōditōe t̄ p̄pleto termino tenetur intrare cū illi parati sint eñ recipere. Rñ. dicendū q̄ si nulli fecit votū nec obligauit se illis adintradum. sed tñ p̄missio nē sibi factā acceptauit volēs sibi p̄uidere in futurū videtur intrare p̄missiōis fori p̄nialis. In foro autē cārū de hoc iudicabitur p̄m p̄sumptionē t̄ allegata t̄ probata.

¶ De pecunia data rōne cōsuetudinis p̄ spūalib⁹ recipiēdis.

**S**ymoniaci sunt qui passum vel p̄stulū vel p̄ pallio seu ordinatione seu cōdicatione exacta vel exorta talia p̄solunt vnde t̄ qui dederūt t̄ qui receperunt cū giesi damnantur nulla cōsuetudine obstante. ext. e. t. c. i. t. c. sicut et Jacobus. Si vero electus vel ordinatus

siue alius pro eis non exactus sed gratis aliquis proferat: dicitur quidam q̄ si fiat ex pactione p̄cedente symonia est: al. non. Dicendū est tñ q̄ receptus in canoniciā secularē vel regularē si p̄pter deuotionem quā habet ad ecclesiā in qua receptionem est t̄ ad fratres t̄ dat eis p̄dium vel capam sericam aut si q̄s ep̄s qui dedit sibi p̄bendā rogatus vel nō rogatus dat palefridū vel aliud dat in q̄ p̄pter deuotionē vel dilectionem exortam ex gratia sibi facta aut si quis p̄pter nepotē aut filium receptum in monachū ex deuotionē dat aliquid monasterio vel fratribus nō est dicendus symonia esse siue de longe post gratiā sibi factā siue cito siue hoc faciat requisitus cū indigēat hi quibus datur vt nō requirit q̄ nō indigent: dum tamen hoc faciat nō corrupta intētionē videtur q̄ non propter beneficiū datū hoc faciat sed p̄pter deuotionē vel dilectionem ex collato beneficio generatā t̄ tñ d̄: iste canonicus dedit ep̄o palefridū p̄pter p̄bendā sibi datam si li pro notat cām mortuā remotā vera est p̄positio si autē notat causas p̄pinquam mortuam falsa est. quia p̄pter p̄bendā in primo t̄ principaliter non dedit sed p̄pter deuotionem t̄ dilectionem que est p̄pinquā causa mouens. si autē hoc nocet appreciationē nunq̄ lititum est dare tēporale pro spūali. Quod autem dictum est non est iudicandum symoniam vbi non est corrupta intentio intellige in foro penitentiali vbi inducitur p̄m intentionem in foro autē causarum vbi p̄m p̄bata iudicatur in p̄dictis casibus. Si aliquis rogatus vel exactus. daret aliquid in receptione vel post receptionem modico tēpore p̄fusus meretur symonia ex vtrāq̄ parte.

¶ Item quid si exigatur aliquid tanq̄ debitum in talibus. iste tamē qui dat tanq̄ debitū sed ex deuotione nūquid



## Summa monaldi.

est symonia. Respon. non est symonia quo ad deum si intentio dantis nō est corrupta maxime si dat cum prestatio ne scilicet qd nō dedit vt debitū. sed do nat vt gratuitū. ¶ Item quid si nolūt recipere nisi solutum vt debitum. quia nolunt frangere consuetudinem suam Respon. dicendū qd tūc nihil debet dare. ¶ Item quidam distinguunt in predicto casu utrū p̄cipaliter detur ppter illud an non: ita qd aliter esset daturus sed ppter illū det symonia. est s̄m istos qd dare quātūcūq; dare naccipe. q̄m cūq; accipe. j. q. j. eos in fi. 7. j. q. iij. si qd p̄bēdas. Sed hec opinio dura videt r̄ raro vel nunq̄ contringeret cum ep̄us parrhisiē. in tronizatur per archidiaconum senonensem: quia tunc consuevit recipere ab eo marcham auri. q̄no vel q̄n daret ei hoc. si non in tronizetur ab eo propter hoc dicendū est vt dictū est. s̄. vbi in talibus datur aliquid tēporale non vt debitum sed quia ita facere consuevit non est hoc facere symoniacum. ar. ext. eo. ti. et si questiones. 2. c. dilectus in fi. Sed tamen quilibet debet non solum a malo sed ab omni specie mali abstinere. Nam licet ordinandus electus vel eligendus non det cōsuetudine corrupta quo sufficit quo ad vtrū in foro p̄niali nec ali' cū intentione corrupta recipiat: r̄ cauere d̄ ab h̄mōi qd rōne t̄p̄is: vt si in ipsam collationē vel partū aū vel partū post vel rōne loci vel p̄sone vel rei que datur surgit i foro causari p̄sumptio vel pro. vel contra. j. q. j. c. medari. r̄ ext. eo. ti. r̄ si q̄stiones 2. c. audiuimus. ¶ Item symonia est notorius qui aliquid accipit ex pacto in ordinatione alicuius pro carnis vel scriptura quā facit ibi. ext. eo. ti. ca. j. vbi de hoc in glo. verbum venditōis s̄it si ex pacto datur portario vel similibus. Sed pone qd aliquis dignus ordinari dat exact' vel non exact' ianitorū vt p̄mittat eū intrare ad ep̄m ad pe

tendos ordines vel abbas ad petendā confirmationē sue electionis nūquid est symonia. Respon. si nō dat corrupta intentione. s̄ p̄ intercessionē illorū quibus dicitur datur cōsequatur qd intēdit. similiter dicendū qd si aliquis abbas vel aliquis det aliquid familie ep̄i ne dicatur auarus r̄ vt magis placeat r̄ vt facilius habeat accessum ad ep̄m vt de largitate laudetur nō est symonia si nō sit corrupta intentio vt dictū est. h̄ talia possint fieri. cū pctō vt si fiant causa t̄ciantie vel inanis glorie. ¶ Item in ingressu religionis aliquid dare ex pacto vel p̄mittere r̄ in venditione prioratum r̄ in exactionibus que sunt in sp̄i alibus collatis r̄ conferendis r̄ in cōsecrationibus ep̄oz b̄dictionibus abbatū r̄ ordinationib' clericorū cōsuetudo in h̄mōi nō minuit p̄c̄m: sed auget. extra. c. ti. nō sat. 2. c. j. r̄ c. sicut est. ¶ Item symoniacus est qui eo pacto renunciat b̄n̄ficio suo qd detur nepoti eius. ar. c. de offi. dele. c. parte. j. vbi de hoc in glo. videtur qd talis. r̄ ext. de testi. veniens. Similiter symoniacus r̄ intrusus non habet titulum sed inuafores sunt r̄ superes. j. q. j. ordinationes. 12. q. j. ordinationes. ¶ Item symoniam inducit in spiritalibus sola obli gatio addenda vbi licet nihil recipiatur in de. ext. eo. ti. ca. penul. r̄ de confessis cū sup vbi de hoc i glo. exponunt quidā. Similiter symonia inducit pactum r̄ conditio. j. q. h. q̄m. 2. extra. de pact. pactiones. Similiter modus. ext. vt benefi. c. c. vno. vbi de hoc in glo. no. qd sed modica res nō inducit symoniam. extra. eo. titu. et si questiones. vbi de hoc in glo. aliud est. ¶ Item nō sunt excusati a symonia qui nomen rei r̄ tēpus solutionis mutant: res nummos qd primo crismales eo qd p̄ crismate r̄ i crismatis recipiē daretur. Secundo paschales. tercio consuetudinem medie quadragesime nunciapantur. ¶ Item symonia est pecunias



De symonia commissa pmissis celebrandis diuinis. §.o. ccc. lxxiii.

recipere vel equipollens pro iure decimarum emendo de manu illius qui eas habet ibi: quia hoc non licet ubi autem ius non habet bene licet sicut quando redimuntur decime de manu laycorum quando nullum ius habent ibi. ¶ Similiter aliquid dare pro iusticia ecclesiastica conseruanda quando datur episcopo vel alii aliquid pro reddendo iure super spiritualibus. ¶ Item etiam est super temporalibus ex quo persona est ecclesiastica que debet hoc ius reddere ratione ecclesiastice iurisdictionis. Si autem laycus est iudex recipiat pecuniam pro ferenda sententia vel iusticia facienda super temporalibus licet sit graue peccatum non tamen est symonia. ¶ Similiter quod danda solutione. Similiter per interuentionem episcopis vel abbatibus vel quibuslibet aliis personis ecclesiasticis inuestiendis pecuniam dare vel equipollens symonia est consuetudine non obstante probantur hec. j. q. iij. saluator. r. c. si quis prebendas. r. c. vendentes. r. extra. de decimis intelleximus cum in ecclesia. r. c. ad aures. ¶ Item non licet ratio consuetudinis aliqua exigi pro benedictione nubentium vel pro sepulturis pro obsequiis mortuorum pro scilicet pro oleo sancto seu qualibet alio ecclesiastico sacramento. in quo offeratur gratia. uel daretur panem benedictum uel aquam benedictam symonia est quia in receptione talium offertur gratia remissionis peccatorum uel nihil in infirmitate autem non conferatur gratia: ideo pro eo dare aliquid non est symonia extra. de sponsal. de illis. Calixtus est consecratus r. pale altaribus: r. cuius ornamenta benedicta uendi possunt aliis ecclesiasticis in casu necessitatis in eadem forma quia calix offertur pro etiam laycis uendi. Sed quid de sacerdote qui quod duo. de uicariis parrochialis infirmitatibus diuulgantur non uult dare licentiam sacerdotibus si facienda benedictione nisi data sit aut promissa sibi pecunia ¶ Item quid de

illo qui non uult dare licentiam parrochiano suo confitendi alii nisi pro pecunia. hoc ad primum quod si homo sacerdos non intendit uedere licentiam benedictionis faciente sed uidere sibi portionem oblationum proportionem r. puentium que ipsi contingunt de nuptiis non est symonia: sed ei forte plus detur uel pmittatur quam habitur esset si illas benedictiones faceret. Si tamen ex certa scientia maiores exigit summam quam presumatur debere ualere proportio ipsum contingens merito presumi poterit quod non tamen sic uidere uoluit de portione sibi debita r. ea affirmare sicut dantur aliquando fructus ecclesie ad firmam sicut etiam licentiam benedictionis faciente uendere. ad aliud dicendum est quod symonia committitur hominibus sacerdotibus. ¶ Item si layci ex pia consuetudine soluunt aliquid in sepultura uel in benedictionibus nubentium uel ex aliis mortuorum r. sibi patrare sed hoc non possunt exigi a sacerdotibus de iure actionis: sibi dato. s. libello forma iudicij. Sacerdos tamen si per actum officio dicat pro chiano suo sine extractione ut uideat quod non peccet non dabo quod dari consuevit aut si denunciet episcopo culpam eius in hac parte non peccat nisi quod datur nec propter hoc sacerdos sacramentum dicitur ferre. Et post factum tamen per episcopum ex officio suo procedere ueritate cognita dicitur parrochiano cogi tale consuetudinem obseruare extra. eo. r. c. ad apostolicam. r. c. sicut. iij. ¶ Item nullus prohibetur pro chialis deus per officio uel fauore uel consanguinitate celare episcopo publicum peccatum pro chiani sui uel minus digne penitentem ad reconciliationes adducere r. testimonium reconciliationis facere uel quocumque liuore digne penitentem ad reconciliationem remouere quod utrumque symoniacum est extra. e. r. nemo ubi de hoc in glo. nota quod.

De symonia pmissa pmissis celebrandis  
Symoniacus est sacerdos cuiusmodi  
qui recipit pecuniam pmissa caranda  
ad quam caranda tenetur ex officio suo



## Summa monaldi

Idem dicendum est de exequiis mortuorum et similibus. j. q. ii. vendentes. Sive ro non tenetur ex officio suo et definit ei sumptus potest licite aliquid recipere pro predictis. j. q. j. iudices. ¶ Item sacerdos potest locare opas suas ad die vel ad annum sicut faciunt conductio sacerdotes male tñ sonat istud verbum conductio: qz potius possunt vocari vicarij et subsidiarij extra ne prelati. in. su. c. vlti. Quidam dicunt qz si sacerdos talis intendit locare vel vendere laborem suum non ipsum officium vel sacramentum licitum est alter non. alij dicunt qz non habet in talibus loci conductio vel locatio cum etiam lex secularis non dixerit esse locatio nem vel conductionem qñ messor agrozi aliquid recipit a dñis eorū pro eis mensurandis. Sed qz datur appellatur onerarij vt. ff. si messor falso. in. dixit. l. falsam mensuraz. t. l. ij. §. j. ibi dicitur non crediderunt veteres inter tales personas locationem et conductionem esse: sed magis operam beneficij loco presbiteri et id qz datur ei ad remunerandum debet onerarij appellari. Dic ergo qz sacerdos siue indiget siue non potest dari ei pecunia in sumptus ipsius sacerdotis non immutata sacerdotij. i. officij sacerdotalis qz impedit sicut dicit Jero. q. r. panes crustula et vas mellis si data fuerint ppbetate magis in sumptus ppbetate quam in mutata ppbetate sunt vt. j. q. j. iudices cum ergo dñs sacerdos recipit pecuniam pro officio ecclesie ad tempus li. pro. notat causam siue qua non siue causas iuri vinculationem non ad pccationem ipsi sacramenti vel officij qz impedit vel laboris quo laborat in ipso officio qz adeo conueniens est officio qz vendi nec locari debet sicut nec ipsum officium qz si quis eorum alterum vendit. et. ¶ Item si sacerdos habet sumptus non tamen tenetur ad missam cantanda aut tñ debet cantare gratis aut cessare. alioquin videtur

hoc facere ex auaricia licet forte non esse symoniacum cum nemo teneatur suis stipendijs militare. x. h. q. ij. ciuitatem. et extra. e. t. cum sit. esset tamen turpe lucrum si ex auaricia fiat nisi hoc in sumptus redpiatur vt dictum est. §. qz tunc non est turpe lucrum etiam si sit diues habet tamen ad minus speciem mali a qua docet apostolus abstinere. j. q. j. emendari. et. l. iij. di. gñals Sed dicunt quidam qz in omni casu dñs sacerdos missam cantare gratis: qz siue detur pecunia pro sumptibus. siue detur ei sumptus in domo illius qz vivat in officio ecclesie siue habeat ecclesiam ad firmam de qua reddit certam pensionem et residuum puenit retinet pro sumptibus ex pacto gratis tamen dñs impendere officium Similiter qz datur ei gratis debet ei dari sicut dicit aug. qz apostoli gratum panes accipiebant ab illis quibus gratis predicabant. ¶ Item damnationem non eundem qui celebrat ayna missa secundas celebrant pro pecunia vel hominum damnationem de con. di. j. sufficit. Similiter si primam celebrat pro pecunia filii pronocat appreciationem vel primam causam motiuam.

¶ De symonia commissa pro confirmationibus pccationibus et exequiis mortuorum.

**S**ymonia est si conueniens ecclesie tenet ex officio suo siue ex approbata consuetudine processiones facere in exequiis mortuorum et non facit nisi data vel promissa certa pecunie quantitate. ar. j. q. iij. vendentes. Si vero factus est siue per hoc statutum per hec verba vel equis pollentia vt quicumque reliquerit conuentui. r. habeat processiones suas tenebatur ad hoc als non est symonia dummodo studeret hoc habere ratione laboris sui. r. habeat processiones suas tenebatur ad hoc als non est symonia dummodo studeret hoc habere ratione laboris sui. dico qz sustinent eundo vel redeundo ad exequias pro quo laborantis qui non



omnino coniunctus est officio exequia  
rii. Sed separat<sup>9</sup> potest grauari ad hoc  
dari pecunias accipi sine periculo symo  
nie fm quosdam sic est symonia si cano  
nicus secularis vel clericus vadat ad ec  
clesiam probabendis denarijs horarijs  
vel anniuersariozum qz tale non est spi  
rituale vt dicunt: dum tñ non faciãt of  
ficiam p illis denarijs: qz hoc symoniacus  
esset. ¶ Item si statutũ actum est per  
decybera vel equipollentia q nulla fiat  
pcessio nisi conuentui reliquerit. r. non  
ualet statutum qz remouet pietatẽ. scz  
q non fiat gratis aliqua processio vel p  
minori summa. ar. ext. de iureiur. sicut  
j. r. ij. Sed quid si nullum sit statutũ fa  
ctum lz vt dare pecuniam conuentui vel  
recipere p hmoi exequijs aut pro inter  
essendo extreme vnctioni. Similiter  
quid de illis qui dant redditus aut re  
cipiunt propter faciendã anniuersaria.  
Similiter qd de illis qui dãt sacerdoti  
bus diuitibus vel pauperibus p facien  
do annuali vel pro tricennario vel pro  
celebranda missa de sancto spiritu vel a  
lia qui dant denarios clericis pro dice  
dis psalterijs in exequijs mortuorũ vel  
als qui dãt elemosinã pauperib<sup>9</sup> vt orẽt  
pro eis. cñ talis ofo et hmoi elemosina  
sit res corporalis. s. in omnibus tali  
bus casibus dare vel accipere tempora  
lia pro spiritali. symo. est siue detur p  
sacramẽto siue pro officio siue pro ora  
tione. siue p labore hmoi officij vel ordi  
nis fm qz bec ppositio. pro. notat appre  
ciationem. sed si noiet causam mortuã  
non primam vel principalem sed remo  
tam z amminiculatuum licitũ est ei da  
re vel accipere temporale p spiritali.  
vñ si qd dar pecuniam alicui collegio p  
generãda deuotione et dilectione ipso  
collegio vt ex ipsa deuotione exaudiatur  
in petitione qua petit qz fratres inter  
sint obseqjs mortui vel extreme vnctio  
ni morientis z illi hoc faciant ex deuo

tionẽ z dilectione in eis taliter generã  
ta aut pro deuotione ipsius dantis licitũ  
est sic dare z sic accipere tale pro spi  
rituali fm qz li. pro. notat causam mo  
rtuã non remota z propinqua. propin  
qua est causa est dilectio vel deuotio ge  
nerata ex dato als forã nã generãda  
nec est sile si obijciatur qz eadẽ ratione  
possum dare pecuniam epovt me diligar  
et ex dilectione me hfficier vel ordinet  
et hoc ideo qz dilectio qua epus diligit  
aliquem licet etiã sit spiritalis non est  
talis causa ppter qz debeant talia con  
ferri sed potius attendi debet merituz  
et dignitas psonẽ sed bene est causa sus  
ficiens in hmoi dilectione qua etiaz di  
ligitur peccator. spsialiter vt debeat ora  
ri p eo cñ etiã hoc cõcedat dñs vbi dicit  
facite nobis amicos de ma. iniqtat. et  
cer. z re. z cer. j. vt orent p nobis recipiẽ  
dis. ex quo patet qz symonia dare pro  
acqrdã dilectione spsialis hoim z pau  
perũ vt p hoc moueat ozare p dantib<sup>9</sup>  
pecunia tñ data p hmoi amicitia acqrdã  
da q spsialis est nã est pãfanda a dante  
vel accipiente vt datus est lz vt fruct<sup>9</sup> qua  
si nã arẽdẽdo principaliter pecuniam  
datã sed caritatẽ z deuotionẽ pietatẽ  
ex q dat ppter quã sola elemosina ẽ fru  
ctuosa eodẽ modo. r. h dẽdũ est ad officia  
qstiones suppositas de illis qui officiat  
ecclesiam p denarijs ozarijs p anniuersa  
rijs. dic qz si p notat appationem vel  
causam primã mortuã vel finalẽ licitũ  
est. Si autẽ causam amminicularẽ licitũ  
est vt talia recipiat in sumptus offician  
tis nã in pãis officiozi ¶ Itẽ de frater  
nitatib<sup>9</sup> qz ita cõstitute sunt q nulli reci  
piã nisi pmittat vel etiã iuret se datu  
ruz inuatim. r. si sũt hmoi fraternitates  
ppter causam honestã. s. p alendis pau  
perib<sup>9</sup> vel p redimẽdis captiuis vel fili  
bus nã reprobãde vel rephẽde. immo  
scõm generali cõciliuz q cas despiciat est  
anathematizãd<sup>9</sup> nec est symoniacũ als



quid pmittere p predictis beneficiis cau-  
 sis. xij. di. si qd despiciat r ar. xvj. q. vñ. sa-  
 ne hoc etiã approbat ecclia nullis vt in  
 dicto. c. si qd. Sed quidã sine preiudicio  
 dicit qd p̄dicta forma recipiendã tales cõ-  
 frater nõ est licita qz excludit pietatẽ. s.  
 ne quis recipiatur nisi sic pmittat. Si  
 vero fiat statutũ p̄verba affirmatiua qd  
 quicumq; recepit fuerit in canonicũ vs  
 procuratiõẽ vel capam sericã vel simi-  
 le. s. hoc esset licitũ ne talia excogitarẽ  
 tur in fraudez symonie. papa bmoĩ fra-  
 ternitates ad hoc cõsueuerũt institui vt  
 a confratribus dentur pecunie in vñus  
 pauperũ r ppter hoc in ingressu frater-  
 nitatis potest ingrediẽri expumõnus  
 certe pecunie soluende singulis annis.  
 Si bñficia ecclesiastica non sunt insti-  
 ta ppter faciendas capas sericas aut p-  
 curaciones soluendas. et filia. ¶ Item  
 iuramentũ nõ est faciendũ nec petendũ  
 a confratribus in ingressu ppter peri-  
 culum piurũ. s. qd semel in anno vel bis  
 cõueniãt frates ad tractandã de salute  
 animarũ ad exaudiendũ verbum dei r  
 missas r alias orationes faciẽdas p de-  
 functis r vnus vñ ponere certã quãtita-  
 tẽ pecunie singulis annis ex qua refici-  
 antur r etiã ipsi dummodo intẽtiones  
 sint bene munde r p̄ncipaliter in deũ  
 fixe. absit enim a nobis vt ea que ppter  
 bonũ r licitũ facim⁹ nobis debeãt si qd  
 malũ etiã inde p̄ter intẽtione nostrã ac-  
 cidat imputari. xxxij. q. v. de occidẽdis.

¶ De symonia commissa in  
 beneficijs conferendis.

¶ Immediati sunt epi r alij plati si qñ  
 cõferũt beneficiũ pacificatur cũ eo  
 cui beneficiũ cõferant vel cũ mediatore  
 de fructib⁹ reseruandis ad tps. l. q. sñ. si  
 quis p̄bedas. Quidã tñ distingũt vtrũ  
 qui dat sp̄iale bñficiũ puent⁹ ip̄sius an-  
 te datioẽ p̄cipiat an nõ. Qz si puentus  
 ante datioẽ bñficiũ non p̄cipit ipse sed  
 alius et in Donatiõẽ cõleq̄tur: vt ipse p-

uentus p̄cipiat symoniaci est sed si an-  
 te datioẽ p̄cipit ipse puentus. tunc  
 distinguitur vtrũ ante datioẽ cõ-  
 stituit vt ipsi puentus recipiãtur ad tẽ-  
 pus pro causa iusta r necessaria qd licite  
 potest fieri an cõueniãt cum eo qui reci-  
 pit beneficiũ seu cũ mediatore quocũ-  
 q; vt beneficiũ illi cõcessio cõfratres reti-  
 neant sibi puentus. p̄imum licite fieri  
 potest ex causa vt dictũ est. in quo casu  
 poterit nihilominus cõfiteri bñficiũ  
 sp̄iale alicui persone sed recipiet fruct⁹  
 sic retentus vsq; dum elapsum fuerit tẽ-  
 pus de quo statutũ est vt. retineantur  
 et conferatur illud beneficiũ sub hac for-  
 ma Damus tibi hanc prebendam vel hanc  
 ecclesiam saluis fructib⁹ quos retinui-  
 mus ad talem vñum. In scõdo vero casu  
 quando cõuenit cum bñficiario vel cum  
 mediatore de fructib⁹ retinendis ne vi-  
 deatur symoniaci ap̄irivia illicitus est  
 talis cõtractus r symoniaci cõtinet p̄a-  
 uitates extrayt ec. bene siue. di. h. c. vno  
 in fi. vbi de hoc in glo. in capitulo suo r  
 de cõsibus prohibemus. ¶ Item symo-  
 niã cõmittit epi s̄m quosdã si ppter  
 consanguinitatẽ tantũ beneficiũ conce-  
 dit alicui. abs non concessurus extra. e.  
 ri. nemo. §. j. vbi de hoc in glo. ergo vide-  
 tur. r. c. rna. ¶ Tres symoniã cõmittunt  
 clericũ qd pacificatur cũ prelatis ad quos  
 bñficia ecclesiastica spectãt qd augmenta-  
 bunt eis p̄fessiones si eis ecclesias concede-  
 re velint. p̄cedit enim hoc ex cupidita-  
 te. r ideo sunt eccl̄is taliter ad p̄ris pe-  
 nitus spoliãdi ext. de pactis cũ olim et  
 de censibus p̄hibemus vbi de hoc. toe  
 preben. auaricie vbi de hoc. ¶ Tẽ simi-  
 liter qd transigunt sup ecclia vel bñficio  
 ecclesiastico in iudiciũ vel litigiũ deducit  
 etiã si talis transactio iuramento firme-  
 tur ext. de transact. sup es vbi de hoc. r.  
 c. cõstitut⁹. r. c. p̄terea vbi de hoc. Simi-  
 liter regulares qñ questione subotta  
 ter eos et laycos patronos de p̄ntatiõẽ



alicuius ecclesie si transigit ita q̄ p̄senta  
tionem laicus habeat & regulares ma  
iorem & nouam portionem habeant in  
qua ecclesia nullam vel minore consueue  
runt habere ext. d. transac. p̄sona. j. vbi  
de hoc. cū nō liceat. ¶ Item si quis nō  
habēs tituluꝝ vult ordinari & ne patia  
tur repulsam rogat aliquē presbiteruꝝ  
q̄ representet illum ad tituluꝝ ecclesie  
compromittēs ei q̄ nunquā in ecclesia  
petet p̄pter hoc aliquā portionem & sic  
illo presentante ordinatur symonia cō  
mittit: nisi fuerit casz eo dispensatum  
nec ad superiores ordines ascēdere nec in  
suscepto taliter ordine debet ministra  
re licet in rite aut susceptis possit p̄ eō  
dispensari extra. co. t. per tuas. i. h. vbi de  
hoc in gl. similē. j. Similiter ordinatoꝝ  
a collatione ordinuꝝ presentatoꝝ ab exe  
cutione p̄ trienniū sunt suspensi. extra.  
co. ti. c. penult. ¶ Itē symoniaci sunt p̄  
curatoꝝ ecclesiarū defensoꝝ & regula  
res si per pecuniā constituuntur vel or  
dinantur. Similiter omnes mediatoꝝ  
res symoniaci sunt. j. q. j. si q̄ episcop⁹.  
Sed pone quod aliquis familiaris & a  
micus alicuius monasterij rogatur ab  
aliquo q̄ faciat ibi recipi filiū suum vel  
filiam suā quo recepto rogat ille fami  
liaris & sollicitat illum cuius filius. rece  
ptus est q̄ det aliqd monasterio illi nisi  
quid est symonia. & si dicit familiaris  
non abs interposuisset partes suas nisi  
sp̄rasset illū aliqd daturū illi monaste  
rio ac si etiā lz ab initio tale nihil sp̄ssz  
ex post facto tñ receptionem p̄sone de  
qua rogauit pete aliqd dari monaste  
rio p̄ receptione illius p̄sone symonia  
est. Si autē sollicitat eū q̄ sit deuot⁹ illi  
monasterio sicut esse d̄z & q̄ ex deuotio  
net dilectione orta ex h̄mōi receptione  
bonozetur monasteriū qz p̄batio dile  
ctionis exhibito est operistollerari p̄t  
si dñ intētio nō sit corrupta. ¶ Itē no  
mine procuratoꝝ etiā intelligit quibet

administratoꝝ rerū ecclesiasticarū vt pre  
positus siue yconomus q̄ idē esto ince  
dens. j. q. i. h. p̄est rebus episcopi. Si  
milititer nomine defensoris intelligitur  
aduocat⁹ sine syndicus ille. i. qui p̄est  
causis ecclesie & castaldus siue maior do  
minus ille. i. qui habet curas an. i. cū  
exteriorū episcopi & iudices episcopi si  
cut in ecclesia bono. Similiter in subiecto  
regule intelligitur archip̄sbyter archi  
dyaconus. canonicus. & monachus. & q̄  
libet officio ecclesiastico mancipat⁹. Itē  
episcopus redditus suos vel terram po  
test ad firmam dare sub annuo cētū dñ  
tamen nō sit ibi annexa iurisdicō sp̄  
ritualis: sed nō potest recipere aliquid  
ab aliquo vt instituat eū canonicuꝝ vel  
yconomum vel vice dñm. Sed p̄positu  
ram vel balliuam cū iurisdictione ten  
porali consueuerit episcopi dare ad fir  
mam sicut principes seculares. ¶ Itē  
quid de monachis q̄ d̄r aliquid abba  
tibus suis p̄ habēdis prioratibus nun  
qd est symonia. & si est ibi aliqd sp̄s  
le vt decime vel oblationes vel debituz  
celebrādi diuina vel aliqd tale symonia  
est. siue det de reb⁹ monasterij vel prio  
ratus siue aliāde s̄m q̄ bec p̄positio p̄.  
notat appreciationē vel primā vel prin  
cipalē causam vt sepe dictū est. Itē quid  
si det talis prior ep̄o pecuniā ne sustine  
at q̄ remoueat a prioratu vel canoni  
cus regularis ne moueat a cura pa  
rochialis ecclesie & ne renouetur ad mona  
sterium. nunquid licet & nunquid est sy  
monia & si dicendū q̄ peccat & qd̄ com  
mittitur symonia maxime si necessitas  
vel vtilitas erigit qd̄ tales ammouean  
tur aut si cōsuetudo est q̄ ep̄us ad solā  
requisitionem abbat̄is tales citatos de  
beat ammouere a parochialibus ecclesiis.  
Si autem sine muneribus & obsequijs  
ac precibus carnalibus fuerint impedi  
ti per ep̄os ne ammouerēt nec r̄vra  
litas vel necessitas amotionē exigente

## Summa monaldi.

nec esset corrupta intēcio non est dicens q̄ peccarent. ¶ Item quid de illo qui dat sacerdoti vel alii pecuniam ut recipiatur ad seruandum, paupibus hospitali, vel ut recipiatur in leprosoriam vel in electaria vel aliam domum dei. Similiter de illis qui emunt portiones vnius monachi ad totam vitā suā nūn quid est symonia s̄o. vbi cūq̄ est aliq̄s ius aliq̄d spirituale consequitur quando recipitur ad hospitem vel leprosoriam vel aliq̄d tale symonia est si propter hoc aliquid daret vel promittit aliq̄d. Si autem non cōsequitur aliq̄d spūale sed recipitur ad hoc ut seruiat tñi ibi, vel ad tempus vel ad vitam suam vel in coquina vel in aliquo officio nō est symonia aliquid dare p̄ b̄mōi licet alibi turpe sit dare vel accipere p̄ talib⁹ victū autē monachi emere symoniacum nō est ex quo talis emptor nō consequitur aliq̄d spirituale non est tñ securum emere nisi si probabiliter dubitetur cuius melior sit conditio ementis vel venditis. Item quid de matricularijs vel sonitorijs, i. officio pulsandoz campanaruz, nūn quid b̄mōi officia possunt v̄di s̄o. large sumpto vocabulo symonie. symonia est talia v̄dere, sicut et talia officia et spiritualia sunt sumpto large vocabulo: si tñ alicui datus fuerit b̄mōi officij gratis si consuetudo loci est q̄ possit alium ponere loco sui et locare vel vendere vel ad firmam dare proventus illius officij vel etiā in votem p̄ filia ad viram ipsius dantis non est symonia. ¶ Item quid de sacerdote qui vendit officium portandi aquā benedictā per parrochia s̄o si huiusmodi sacerdos de consuetudine per se vel per alii de saltā sua nō debet b̄mōi officium expedire vel proventus eius in suos vsus conuerrere symonia est iudici officium vendere vel aliq̄d p̄ eo danti accipere large causam sumpto vocabulo symonie et ad minus turpe lucrus

est. Si autem de consuetudine est q̄ sacerdos b̄mōi possit retinere officij aut per se vel per alium illud expedire proventus recipere nō est symonia si officium illud cōmittat ad firmam sicut et ecclesie quandoq̄ dantur ad firmā. Item quamuis laycus possit esse iudex et procurator ecclesiarij et habere aliqua officia super b̄mōi noiata, que non habēt aliquid spiritualitatis sine symonia dicit tñ. b. q̄ in omni administratione rei ecclesiastice committitur symonia si ematur: et hoc symoniacū est q̄ prohibetur largo sumpto vocabulo symonie alij vero inherentes cōsuetudini generali dicunt probabilius q̄ si administratio vel dignitas ecclesiastica talis est q̄ habeat aliq̄d spiritualitatis sibi annexum symonia est si ematur stricte sumpto vocabulo symonie alioq̄n non. Sepe enim cōsuetudo facit esse aliq̄d licitū q̄ alias esset illicitū et cōtra ext. de cognā. spūa. sup̄ eo 2. r. q. iij. cōq̄s. Quidā tamen dicūt non esse differentia inter vna opinionem et alia nisi in largiori et strictiori nole symonie, et id excusat cōsuetudinē vendentis et ementium p̄dicta officia q̄ nihil habent spūalitatis annexi dicēdus est tñ q̄ si non sit symonia stricte sumpta p̄b̄bitum tñ est et illicitū talia emere vel vendere et consuetudo talis est dicenda potius corruptela s̄m quosdā. ¶ Item nec ep̄us nec archiēp̄. nec alius prelatus potest sub precio vel annuo cēsu concedere vices suas alicui. i. prelacionem vel iurisdictionē aliquas vel aliq̄d ius spirituale extra ne pla. in. sui. c. j. et. iij. cum enim tale ius sit spūale accipere vel dare pecuniam pro eo symonia est. j. q. j. sunt nonnulli vbi autē aliq̄d datur vel retinetur non pro iurisdictione sed in signis subiectionis antique non est symo. ext. de restit. spol. constitutus. ¶ Item si ep̄iscopus committeret pure ac simpliciter alicui vices suas si tali v̄



carior constituat preter salariuz nō esset peccatum immo teneret ad hoc. h. q. h. caritatem. ¶ Item redditus tēporales possunt vendi ad tempus extra ne prela. in. su. querelam. et de emp. et vend. constitutus non tamen possunt vendi perpetuo s̄m quosdam qz per consequens videretur emptum ius esse sp̄iale propter conuexitatem. j. q. ih. si quis obiecerit. ¶ Itē quidam distinguunt vtruz q̄s emat predictos redditus ab eo qui confert beneficium et tunc est symo. ar. ext. vt ccl. bene. c. vno qz si aliquis recipiat beneficium ab ep̄o et pro fructibus qui prouenerunt ex illo tēpore vacantis beneficii aliquid daretur ep̄o symonia esset nisi ante donationem constitutum esset ex causa iusta vt remunerentur ad tēpus. Si vero emat a beneficiario perpetuo. id est dñi ipse vedito: tener bñficiū: non est symonia nec est p̄bitū non est tñ honestum hoc semp̄ saluo q̄ nihil spirituale interueniat ibi ext. de rerū mutatione ad q̄stiones. ¶ Itē si loco tibi ecclesias cū sis presbiter tu p̄ consequens locas opas tuas vt ibi officias al̄s non habiturū ibi aliquā iurisdictionez non peccas nec symonias comittis. ar. xij. q. h. caritatem non tñ in talibus locis habet locatio vel conductio: sed talis p̄biter officiare d̄z gratis ille gratis det ei expensas. ¶ Item si aliq̄s nouit ep̄um suum symoniacū esse et petens ab eo licentiam nō potest impetrare vt ab alio ordinetur immo p̄cipit ei vt ordinetur ab ipso non d̄z recipere ab eo quando scit cum esse symoniacum in ordine qz tūc ille non habeat executionē isti non posset dare. et hoc intellige si sine scāda lo potest hoc vitare. j. q. j. repertuntur. extra. c. t. c̄cta immo potius d̄z se permittere exōdicari quā recipiat ordines ab eo quādo symonia est manifesta ar. ext. de sen. exō. inquisitiones. ¶ Item quantumcumq̄ sit ep̄iscopus occulte sy-

moniacus et ordinat' ab eo ignoret non tamen recipit executionem: indiget d̄z dispensatione et hoc in detestatione criminis. j. q. j. si quis a symoniaco in ordine tamen suscepto ab eo cum de ipso nihil audierat potest ministrare quādiu ei non constat illum symoniacū esse. al̄s secus extra. c. r. per tuas. vbi de hoc in glo. cum non constat. ¶ Item ordinatus a symoniaco nō habet executionē qz ordinato: suspensus est quo ad se et quo ad alios. Sed nunquid suspensus est quo ad iurisdictionē sicut et quo ad ordinē executionē h̄mōi ordinato: ita vt non possit excomunicare vel suspendere aliquē sicut nec potest executionē ordinum dare Ro. dicendū cum penē non sint extendende potius dicēdū est q̄ non est suspensus talis quo ad ea que sunt iurisdictionis s̄z q̄ ad ea q̄ sunt ordinis p̄ symoniā obtēri. Itē hoc vera. fit de ignorate se? est de coacto qz coact' recipit executionē. j. q. j. cōstat. Et est rō qz magis constat de voluntate coacti. que s̄z contradicebat tali ordinationē aperte quā a voluntate ignorantis extra. e. t. si quis tuus. Quidā tamē dicūt q̄ nec ignorans nec coactus recipiet executionem facilius tñ dispensatur cū coacto quam cū ignorante hoc tñ intelligas de conditionaliter coacto. Nam absolute coactus non reciperet characterem ext. de bap. et eius effec. maiores sic sentiūt quam plures doctores. Sed. b. intelligit. totum q̄ isti dicūt de ordinatis ab hereticis. ¶ Itē quidā quozdā sententiam benignior et p̄babilior est dicūt q̄ si non possuz probare per testes ep̄iscopum symoniacum esse debeo recipere ordines ab eo si tamen recipit licet sciam cum symoniacum esse non tamen possum exequi sine dispensatione pape s̄m quosdam vel etiam alicuius superioris que in secreto erit petēda ne ep̄iscopus diffametur: et hoc de symoniaco in



## Summa monaldi

ordine secus si in beneficio fm q̄ distin-  
ctum est. s. z bec opinio probabilior est  
q̄ certam cū clerici qui ab excoꝛnunicato  
episcopo ignoranter ordinez recepe-  
runt per suos episcopos potest dispēsa-  
ri ext. de episcopo qui renun. epi. c. vlti.  
hic tamen loq̄tur de sciente in illa aꝛtē  
decre. de ignorante. Sed nūquid arche-  
episcopus poterit dispēfare in hoc casu  
cum subdito suffraganei sui dicūt q̄daz  
quod non. nisi de cōsuetudine sit q̄ ar-  
chiepiscopus audiat cōfessiones subdi-  
torum sui suffraganei cum visitat cum  
est tempore visitationis in fo: o penitē-  
tiali posset archiepiscopus dispensare.  
¶ Item sicut credit propter relationē  
aliquorum episcopū suum symoniacus  
esse. debet temerariā credulitate depo-  
nere verū tamen durante credulitate  
hūmōi erronea. s. q̄ non possit ab eo or-  
dinem suscipere tunc nō debet ordina-  
ri ab eo nisi deponat errores in ordine  
tamen suscepto ab eo cuz de ipso nihil  
audierat potest ministrare siue ordina-  
ri z cōmiserit symoniā siue nō dū tamen  
fuerit symoniacus in ordine suscepto  
quandiu non constat illi symoniacum  
esse als secus ar. extra. c. ri. per tuas. h.  
vbi de hoc in glo. cum non.

¶ De symonia doctorum in  
docendo.

**S**ymonia est magister siue doctor  
si exigat aliquid a paupibus vel a  
clericis ecclie a qua recipit bñficiū qz  
cum hoc sit spūale z ex officio suo tenea-  
tur facere si ppter hoc aliquid exigit sy-  
monia est ext. de symo. nemo. et. j. q. iij.  
vendētes. Similiter symonia est ma-  
gister p eadē iura si festus de iure colen-  
dum nō vult concedere solarib⁹ colen-  
dum nisi pecunia sibi datavt si non per-  
mittit coli festum beati martini vel si-  
mile q̄ de iure vel cōsuetudine colitur  
nisi pro pecunia Similiter si vicem non  
colendum concedit pro pecunia coli vt

festum aliquid minoris sancti concederet  
coli pro pecunia ¶ Item si magistro  
non sufficiunt sua competentēter z bone-  
ste potest licite exigere a solarib⁹ diuiti-  
bus z qui non sunt de ecclia s a qua be-  
neficiū habet aliquid moderate als  
quin nihil debet exigere sed spōte obla-  
ta recipere potest. x. q. iij. p̄ficus. x. q. i. epi-  
scopus ecclastica. xvij. di. de eulogijs.

¶ Item q̄ dicitur est q̄ potest licite exi-  
gere ita intelligēdū est q̄ potest in opū  
suam exponere solaribus z insinuare  
q̄ libenter accipiet si gratis daret Sed  
non licet ppter hoc exigere. i. ab invito  
extorquere. ff. de l. veras. l. fidei. s. si rem  
Similiter non posset eos de iure expel-  
lere de scolis: vel spolia eorū accipere si  
volunt sponte pmittere sed postquam  
pmisserint exigere potest pmissa. q̄ au-  
tem dicitur supra intelligitur de illis  
qui habent ab ecclia stipēdiū pro re-  
gendis scolis. illi vero qui non habent  
hūmōi stipēdiū lz als sint diuites non  
tenentur fm quosdam labores circa  
diuites auditores nisi velint eis mode-  
rate dare. q̄ tamen debet recipere pro  
labore non pro scientia que donum dei  
est: eo q̄ datur a deo qui illuminat in-  
tellectum ex quo sequitur affect⁹ assen-  
sio. z est perfecto anime plus valēs quā  
totus mīsdus sicut et ipsa anima. vnde  
est impciabilis z ipsam videri symonia  
est fm altifiodorensem. Re. de ista ma-  
teria in tractatu de magistris ¶ Item  
episcopus qui nō vult clerico suo licen-  
tiam dare eundi ad scolas nisi sibi data  
pecunia non cōmittit symoniā sed tur-  
pe lucrū fm quosdā ar. j. q. iij. vendētes  
als tamen dicunt symoniam esse si pro  
pecunia daret licentiaz de quinquēto  
concesso a iure extr. de magistris. c. vlti.  
S; si pro alio tēpore ab illo q̄nquēto  
recipit pecuniam p licentia data si ha-  
beret respectum principalem ad soluen-  
dum cum ad tēpus vel etia impērga



simulatio a spirituali officio q̄ debet ecclesie symonia esset. Si autem ad moram in studio faciendam turpe lucrum esset et non symonia. In primovero casu dicitur q̄ dari potest repetere q̄ dedit; q̄ nō est in turpitudine cuius redimat ius suū.

¶ Tres respectu symonie cetera crimina pro nibilo reputantur ex. de symo. sic. i. vbi de hoc. vnde symonia heresis vocatur. j. q. vii. c. vii. ¶ Item symoniacus est clericus qui dat res suas ecclesie hoc pacto vt sibi pro p̄benda post modum concedantur. Secus tamē est si hoc faceret pura intēde ac sine omni pacto seu conditione rogās post hec bu milliter vt in canone admittatur et bona sua retinere sibi liceat pro p̄bēda. ex. de symo. rua nos. vbi de hoc in gl. i. sine aliqua ¶ Item symoniacus nō est qui annuas obuentiones ecclesiasticas vendit. vel emit. vel conducit extra ne prela. vi. c. vlti. vbi de hoc in glo. j. ecclesie. ¶ Item symoniacus et homicida non solum p̄iuantur officio: sed etiam depo nuntur. licet probentur h̄mōi crimina in modum denunciationis s̄m quosdā ex. de accu. inquisitionis. vbi de hoc in glosa videtur q̄ in casibus et de p̄dolo: et contu. veritatis. Regulares vero in arc to monasterio retruduntur. extra. de symo. qm̄. r. c. dilectus est. r. c. per tuas. j. §. vlt. ¶ Item symoniacus est et ipso iure excommunicatus qui non gratuito sed per seductionem vel presumptionē aut q̄ licet ingenium in summō pontificem est electus aut etiam ordinat⁹ seu intronizatus. Similiter auctores fauores et sequaces illius: et a liminib⁹ sancte dei ecclesie separatus cum p̄dictis abdicatur sicut antichristus inuasor et destructor totius veritatis et christiani tatis. xxi. dist. in nomine domini. §. q̄ si quis contra hoc. r. lxxix. dist. in. si quis pecunia.

¶ De simulatione.

Simulationis fit aliquando ex causa honesta vt cum quis se monachus simulat ex causa q̄ propter hoc nō est monachus si professatio processit arg. ex. de his qui in mo. n. c. si. per latum. Similiter quādoq̄ fit in ex inbonesta causa: et tunc contra simulatozem est interpretatio facienda: hoc monachi faci. r. v. di. q̄ interrogasti et ex. de regula. vt clericus vbi de hoc in glo. nota q̄ fictio. r. c. ex parte. ¶ Tres simulationis vitia permittitur. r. q. h. vtilēm. r. xxi. q. h. dominus. ¶ Item simulatio loco ratione approbandis habetur quādoq̄ ex. de cognat. sp̄ia. sup. co vbi de hoc in glo. talis dissimulatio.

¶ De syndico.

Nunc agendus est de syndico quid sit. et vnde dicatur. Quid ei⁹ sit officium. et in quo differant procurator syndicus. yconomus. actor. defensor. et incedens.

¶ De syndico quid sit et vnde dicatur: et quid eius officium.

Syndicus est procurator vniuersitatis ad iudicia constitutus extra eodem titulo. c. j. et. ff. q̄ cuiusq̄. iur. l. j. §. quibus. ¶ Item syndicus grece latine dicitur defensor qui ad certam causam agendam vel defendendam eligitur. ff. de mu. r. ho. l. munera. §. defensores. ¶ Similiter dicitur singulorum causas dicens vt ex interpretatione nominis patet. C. de episco. r. clericis. l. decernitis. r. l. si quis ad dedinandum. §. si centiam. et. xv. q. j. si cuius. ¶ Item potest constitui syndicus qui non sit de collegio. extra. eos. titu. vno. Similiter et de ipso collegio institui potest. nam et monachus institui potest vt monachorum causas agat et defendat abbas imperio. r. y. questione. j. monachi





heresis contra illū articulū fidei in vna  
sanctam catholicā & apostolicā ecclesiā  
vel dic q̄ ralis est differentia inter ista:  
qualis inter genus & speciē. q̄ ois here-  
ticus est scismaticus sed nō cōuertitur  
¶ Item puniuntur scismatici pena rē  
pozali & celesti in igne a dñoy de prole  
danan. & abiron numeri. xvj. c. & ceteris  
viris qui offerebāt incēsum & alia mul-  
ticipia pena. ¶ Item scismatici puniū-  
tur a iudice hōic spiritualiter per exco-  
municatiōē vel depositionsē. xxij. di.  
nose dñi & ext. eo. r. c. ij. Similiter pecu-  
nialiter arg. xxij. q. vj. q̄ asit. Simili-  
ter manu militari sine arma cus est  
necesse. xvij. distin. nec licuit et. xj. q.  
prima petimus.

¶ De solutione in debita.

**S**oluens quis debitiū iuris ciuili-  
s per ignorantiā facti & nō iure. repe-  
tere pōt illud quale est istud q̄ pōr  
tineri. p. l. salci. C. de iur. & facti ign. l. cū  
quis. ¶ Itēz indebitū iuris naturalis  
tantū & cus istud quo dīographo obli-  
gantur spe future numerationis q̄ sol-  
uit repetere pōt. ex. de solu. c. vlt. vbi de  
hoc. ¶ Itēz solutiū indebituz vtroq̄ iu-  
re quacūq̄ ignorantia repetitur. C. de  
ordi. iudi. l. j. ¶ Item q̄ scit se nō debe-  
re & soluit nō repetit q̄ donare videt.  
ff. de cōdi. in debi. l. j. est ergo indebitū  
triplex iure ciuili. iure naturalis. & iu-  
re vtriusq̄. ¶ Item est indebitū adiu-  
ris rigore seruādū & qui hoc sciēter sol-  
uit nō repetit. ff. de condi. inde iudex.  
l. vlti. De hoc habes. ext. de solu. in glo.  
nora q̄ indebitū aliud bz. ¶ Item qñ  
quis tenetur ad alterū duozū q̄ solue-  
rit prestando liberat. ff. de iure do. plu-  
rimūq̄. §. vlti. r. C. de cōdi. inde. ¶ Itēz  
solui vel ligari superior ab interiori nō  
poteat nisi se subh̄ciat ei. ext. de maio. r.  
ode. cum interior. vbi de hoc in glo. xxj.  
di. inferior. r. ff. de re. iudi. l. iij.

¶ De sorte & diuinatione.

**N**unc videndū est de sorte & diuina  
deriuationis Que deriuatio sit pmissa  
et que prohibita & de pena sortilegij et  
diuini.

¶ Que sit fors et que sunt  
species diuinationis.

**S**ors est ars diuinandi. Similiter  
fors d̄ hereditas vel portio here-  
ditaria. eo q̄ p sortes solebāt distingui  
hereditariū portiones. ¶ Item diuina  
tio proprie in malo acapitur p̄beria  
vero in bono. j. q. q. nunq̄. r. ca. iudices.  
¶ Item species diuinationis sunt mul-  
te alia sit per spiritū malignū vt phyto-  
nis sa. alie vero multe species diuina-  
tio nis enūerant. xx. q. iij. igitur r. q. v. c̄pi  
et ca. mirum. ¶ Item offisi diuinationis  
quocūq̄ & qualitercūq̄ vocetur p̄bi-  
bita est a deo & a sancta ecclesia cōdem-  
nata tanq̄ infidelitas & ydolatria. xxvj  
q. v. per totū. & ext. e. r. p. totū. ¶ Item  
contra predicta obijciat ex eo q̄ fors  
nō est aliqd̄ mali. sed res in h̄iana du-  
bicata diuinam iudicans voluntarē.  
xxvj. q. ij. fors & dicendū q̄ licet fors nō  
sit mala ea sui natura p̄hibetur tamen  
vt nullus exquirat sorte cū codicib⁹ vel  
in tabulis futura alioquin. xl. dies pe-  
nitent. ext. e. t. c. j. vbi de hoc in glo. sic  
electio. Sors in electione facienda pe-  
nitus p̄hibetur. ext. e. t. c. vi. vbi de hoc  
in glo. p̄ hoc q̄. ¶ Item in collectioni-  
bus herbarū medicinaliū nulla incan-  
tatio seu superficies fieri debz. possunt  
tamē colligi cū simbolo & oratione dñi  
ca vt cū deus & dñs honoretur. xxvj. q.  
v. nō licet. ¶ Item si obijciatur q̄ fors  
nō est mala eo q̄ iohue p̄cepto dñi sor-  
tibus sciuit peccatū arbor & saul. depre-  
hendit filiū suū ionathan cōmedisse fa-  
uum mellis cōtra p̄ceptuz. & ionas a  
nautis sorte deprehensus fuit q̄ fuge-  
rat a facie dñi & matbias in apostolati  
sorte electus est. j. q. iij. §. ¶ Item pec-

## Summa monaldi.

cato aboz. xxvj. q. ii. non erit. z. c. non  
 statim. z. xrb. q. ii. §. j. ¶ Itē opponitur  
 Respōsio dicendum est qd hoc z. pluri  
 ma alia permitterebatur in testamentis  
 veteri que tēpore gratie sunt penitus  
 eliminata. xxvj. q. ii. §. bis. ita. ¶ Itē  
 exemplū de electione beati marthie nō  
 obstat quia priuilegia paucorū non fa  
 ciunt legem cōmunem. vt. xxvj. q. ii. nō  
 exemplo. ¶ Itē licet dicat augustīn⁹  
 fors nō est aliquid mali verū est in sua  
 natura prohibetur tamen quia per as  
 fiduitatem labuntur homines in ydo  
 latariam. Similiter est in iuramento p  
 pter periurium ex. de iureiur. z. si episco  
 pus. §. causa. vnde si esset causa hōesta  
 et subesser necessitas. vel vt si esset cōrē  
 tio de electione aliquorum z. esset parit  
 cas vtrobiq; in omnibus possent exem  
 plo marthie fieri fortes fz quosdā. xxvj.  
 q. ii. non exemplo. Quidam tamen di  
 cunt z. melius qd hodie locum non ha  
 bent fortes in electione. err. de sorti. ca.  
 vlti. in fi. vbi de hoc in glos. per hoc. vñ  
 de. si esset paritas in omnib⁹ in electio  
 ne non valer hōdici nisi esset facta a ma  
 iori z. saniori parte ca. ext. de elec. cū in  
 cūctis z. ideo in casu pmissio si esset pari  
 tas vtrobiq; potius esset gratificandū  
 per superiorem z. iterus eligendū. vt in  
 dicto. c. cum in cunctis. ¶ Itē nō dā  
 nantur rustici z. medici qui seruant tē  
 pora ad seminandū z. ad medicandū  
 et similibus de quibus certa z. manife  
 sta ratio reddi potest h̄m naturaz. xxvj.  
 q. ii. illud tamē prohibentur omnes li  
 gature et superstitiones z. remedia que  
 medicorum disciplina condemnat. Si  
 militer in precatōnes et caracteres et  
 multa alia que iudicio. c. illud continē  
 tur expresse. ¶ Itē si quis symboluz  
 et orationem dhicam scribit in carravt  
 ponat super aliquem infirmū. ad hoc  
 vt deus tantū nihil honorerur non re  
 probatur dūmodo nulla alia sup̄sticio

fa obseruantia misceatur. xxvj. q. v. de  
 liccat. ¶ Itē ex hoc dicunt quidam  
 nō sunt reprobanda breuia que sūt in  
 accensione cum non cōtineant nisi vo  
 ba euāgelij. sed superstitiosum est si or  
 datur qd minus habeat efficacie si scri  
 bantur post lecturā euāgelij aut post  
 missaz. aut alia die quā si cum profici  
 tur verba euāgelij que ibi continētur  
 Illa asit breuia in quibus scribuntur  
 dam. caracteres z. quedam noia in ius  
 ta quasi noia dei ineffabilia et in quib⁹  
 bus dicitur. Quicūq; super se portauerit  
 super se illud breue nō periclitabitur vel  
 sic. aut illud aut illud bonū sibi euertit  
 et pculdubio reprobadā sunt nec pos  
 tanda. z. peccant qui scribūt ea. aut pos  
 tant. aut donāt. aut vendunt. aut pos  
 tanda docent. nisi adeo fuerint simpli  
 ces quia ignorātia debeat eos excusare  
 que nō excusat si super hoc fuerint ad  
 moniti vel instructi. ¶ Itē quid de car  
 minatoribus qui carminant infirmos  
 vel pueros vel aialia nūqd peccāt me  
 taliter. Respōdeo si nil superstitiosum  
 dant vel docent aut faciūt. Sed tamen  
 vtuntur licitis precibus admiratiōnib⁹  
 bus sicut per passionem z. crucē z. simi  
 lia nō est dicendū qd peccēt mortaliter  
 nisi talia fecerint post prohibitionem  
 ab ecclesia sibi factam. sed dicendū est  
 qd prohibenda sunt viri z. mulieres a ta  
 libus quia multa in iurilia z. superstitio  
 sa solent admiscere nisi forte sit sacer  
 dos z. religiosus et discretus aut etiam  
 laycus siue mulier siue vir excellētis vi  
 re z. pbate discretiōis. quia iusta oratio  
 ne super infirmū nō sup̄ ponit aut pu  
 rum aut cingulus aut similia super in  
 firmantes manus imponant. iuxta illud  
 ad Bar. vlti. super egros imponant  
 manus. bene se habebūt nec sunt in  
 iusmodi p̄sone pbibende a talibus nisi  
 forte timeatur qd ad exemplū illorū in  
 discreti z. superstitiosi carminatores sūt



efurpent abufum tuentes fe exemplo illorum.

De pena sortilegū ⁊ diuinatorū.

**S**ortilegiorum pena multiplex est q̄ fm̄ leges est capitis. ⁊ quia capi te puniuntur. C. de male. ⁊ mache. l. ne. mo. Item pena catholica est multiplex quia si peccati corū est notorium eucharistia eis negatur. de con. di. ij. pro dilectione. sed mulieres sunt infames. nō solum ipse sed etiā qui ad eas cōcurrunt nec admittuntur ad accusandū vel agendum. ij. q. viij. quisquis. Similiter debent excommunicari ⁊ si serui sint post admonitiōē debēt verberib⁹ castigari. Si vero liberi sunt in carcerē debet retrudi vel vtriq̄ sunt de parrochia rō forati turpiter eiciendi ⁊ hoc potest facere ep̄us sua auctoritate pena sanguinis excepta. ⁊ si necesse fuerit iuocet super hoc brachium secularē. xxvj. q. v. se re per totū. ⁊ ca. cerra ydolorū. ⁊ xvij. di. non licuit. Item sacerdotes ⁊ religiosi vel etiā layci quibus vasa vel ornamenta ecclesie vel aliē res furto sublate sunt nō possunt per inquisitiones siue inspectionem astrē labij astrologorum ⁊ similia inuestigare de ipsis si ibi sic aduocatio demonū inmo grauissime peccat quicumq̄ hoc facit. ext. eo. r. ca. ij. vbi de hoc. Si vero talis inspectio fieret simpliciter nō p̄ astronomiā suocatis demonibus vel aliquo supersticio sa ad iuncto posset forte admitti scdm̄ quosdam. arg. a cōtrario sensu. ext. e. r. ca. ij. ⁊ xvij. di. si quis nigromātiā alij vidit q̄ etiam isto modo nō potest fieri sine peccato. Sed nunquid tale peccatum facit hoīem irregularem. Similiter si quis satisfaciat deo nūmorum vel sit diues vel familia faciat aut quid de sacramētis ecclesie eucharistie. s. vel crismatis. vel de oleo bñdicto aut de aqua fontium faciat sacrilegium vel baptizet ymagines nunquid incurrit regulari

tatem. Respondeo cum talia videātur esse enormia propter ydolatriam vel propter enormem superstitiones licet fuerit occulta inducunt tamen irregularitatem fm̄ quosdam sed alij cōtradicti vnde in tali dubio consulendum est talibus q̄ peccant dispensationem nō tamen precisē dicendū est eis q̄ alias nō sit eis salus ⁊ absoluēdi sunt a peccato si peniteāt. Sed si h̄mōi peccata notoria sunt tunc secundum omnes indigent dispensatione s̄ effi. Item sacerdotes qui propter odium priuati cantant missas defunctorum pro viuis et sub nomine illorum quos odiunt feretrum cum crequis mortuorum medio ecclesie ponunt ⁊ similia faciunt vt illi citius moriantur grauissime peccant nisi per legitimam penitentiam se purgauerint debent deponi. Si autē propter causam cōmunem hoc faciant puta quia timent contaminationē sacrorum ordinum vel subuersionem fidei vel hostilitatem sufferunt vel obsidionem vel diuinorum iudiciorum sententiam meruunt ⁊ ideo qui tale quid faciunt nō dicuntur peccare quia in tali facto potius humilitas qua deo placatur quā interim odium declarat vnde de cōsuetudo ecclesie tenet hoc ⁊ solet cantare deus venerunt gentes. ⁊ in s̄ gni tristitie die veneris altaria spolia re de his habes. xxvj. que. v. quicumq̄. Item reprobanda sunt dicta mulierum que dicunt se nocturnis hoīs cū dyana fuisse et in diuersa alia trāsmutatatas quia quicumq̄ talia crediderit vel pertinaciter asseruerit postquā super eis audierit veritatē infidelis est. xxvj. q. v. episcopi Item licet per diuinationes ⁊ anguria liberentur homines ab egritudine. hoc nō adeo permittere sed a spū malo ⁊ veratione cessante fuerit fm̄ augu. xxvj. q. v. nec mirū circa finem. Item ex predictis speciebus di

uinacionē cōprehenditur obseruatio  
kalendarum ianuarii ritu pagano vt  
aliquid plus noui fiat propter nouus  
annum vel mensem: s; cum lampadi  
bus aut epulis preparantur. xvi. q. vi.  
si quis kalendas. Sub hoc etiam com  
prehenduntur obseruatio egyptioruz  
temporum: dierum: horarum vel men  
sum ad aliquē inchoandum vel scien  
dum mortem vel vitam hominū pro  
spera vel aduersa et somnia et sortes  
apostolorū aut auguria auium: carmi  
na herbarum pitariote scripture pro  
qualibet infirmitate super homines et  
animalia. posite preter symbolū et ora  
tionē dominicā: quia talia nihil reme  
dij conferre possunt: aut animalibus  
claudicantib; aut morbidis quicq; me  
deri: sed laquei sunt diaboli et insidie  
ad homines decipiēdos: sub hoc com  
prehenduntur dona data in kalendis  
ianuarii boni facti augurio. et hec oia  
habentur. xxvi. q. vii. amoucant. et duo  
bus ca. sequent. de ut. xii. ¶ Tres quan  
dus admittitur fors circa iudicia et in  
multis casib; ppter dissensides et lites  
dirimendas. ff. de iudi. si cum ambo. et  
ar. et de sortil. c. vlti. vbi de hoc in glo.  
patet per hoc q. ¶ Item de sortilegio  
require in summa Ray. in glo.

¶ De delegatis an possunt  
subdelegare.

**S**ubdelegatus alij causam subdele  
gare non potest nec etiam delega  
tus nisi a principe. et de ap. cum cam.  
vbi de hoc in glo. C. de iudi. et de offic.  
dele. super questionū. §. si vero. vbi de  
hoc in glo. hoc em non potest. ¶ Tres  
subdelegatus leges modicas habet vel  
nullam cohabitatione. C. pastoralis.  
l. h. sed fm canones potest per censurā  
ecclesiasticā coheredare. et de offi. del.  
ex litteris. vbi de hoc in glo. hoc enidē  
ter. et. C. pastoralis. l. h. ¶ Tē eo mor  
tuo re integra delegatus iurisdictionē

reassumit etiā si totas ei causam cō  
fir. ar. et de offi. del. gratum. et. c. lica  
¶ Tē subdelegatū neutra partiū po  
terit recusare nisi ex causa iusta coram  
delega. approbata: et id dandus est de  
partiū voluntate. et de offi. dele. sup  
questionū. §. vlt. vbi de hoc in glo. et

¶ De subdiacono pape.

**S**ubdiacon; pape nō pōt vbi plu  
ribus testib; cōiunct. n. q. iiii. p. fia  
et. c. nullā. ¶ Item nō pōt ab epō cog  
recipere ordines superiores. ar. C. de con  
sue. l. h. §. vlt. et de tēpo. ordi. cū in  
distribuentis. ¶ Tē non pōt etiā ppter  
crime deponi ab epō suo: sed causam  
instructā remittat ad papam. ar. iiii. q.  
vj. p. uis. et de statu mona. ca. que.  
¶ Tē maior honor ei debetur q; alij  
sed tamē pōt a suo epō iudicari. et de  
maio. et obe. p. tuas. de hīs habes ca.  
de tēpo. or. cū indist. in glo. sed non  
¶ Tē subdiacon; eodē cū diacono po  
uilegio gaudet et ē sacer ordo. et de se.  
or. miramur. et ex. de era. et alij. a multis  
l. si. vbi de b. ¶ Tē mfimonij nō pōt  
cōtrahere et si fuerit homicida. et qui  
cleri. vel mo. c. j. et. xxii. di. erubescā. et  
cos. ¶ Tē pōt in epm eligi. et de eta.  
et quali. papa. et. ca. multis in fi.

¶ De subtilitate iuris cū repro.

**S**ubtilitate iuris reprobat in ecclē  
siasticis causis: et ad perniciē m  
bit. et de iudi. dilecti. et. C. ad trebell.  
penul. cū cfi de bona fide agat de ap  
cibus iuris nō est disputandū. ff. man.  
si fideiusso. §. quedam.

¶ De diuersis substitutionibus quib;  
verbis fiant et quādo euanciscunt.

**S**ubstitutionū differentie cū varie  
sint de singulis expresse dicendū.  
Et primo de vulgari. Substitutio vul  
garis fit sub hac forma. Instituto vel  
red; et si tu nō eris fit ille heres. inhi.  
de vul. sub. in pn. et hec substitutio exp  
rat q; cito hereditas est adita. ff. de imp



De diuersis substitui. quib<sup>9</sup> verbis fiat et qñ euanescent §o. cclj.

pu. et ab. sub. l. post aditaz. quo casu si heres institutus decesserit ante testato- rem vel post mortē eius anteq̄ sciret se heredē institutum: vel si sciret et noller esse heres: sic substitutus erit: qz heres dicitur nō adita nō transmutet ad heredes nisi sit hereditas paterna vel materna q̄ transmittitur ad liberos non autē ad extraneos. p̄tio debet testator heredē instituere et postmodū facere substitutionē vulgarē: vt in pdictis. l. C. de cadu. tol. l. vna. §. post. n. et. §. cuz aut. et. C. de hys qui ante ap̄tas tabulas. l. vna. et substitutio hui<sup>9</sup> expirat vt dictū est hereditate adita. hoc verū est nisi fiat filio impuberi: qz tunc cōtinet in se iactam pupillarem. vnde si testator ita dixerit: filium meū impuberē mihi instituo heredem: et si heres nō erit martinus sit heres positus q̄ iste filius apprehendat hereditatē patris: et sit heres: tamen si decesserit in pupillari etate: martinus erit heres testatoris et tunc pupillo exclusis omnibus alijs p̄tinquis pupillarecepta matre: quia taci- ta pupillaris nō excludit matrem a successione filij. C. de impu. et alijs sub. l. p̄uis. et. l. p̄cedibus. Et dicitur vulgari qz fieri potest a quolibet de vulgo siue filio siue extraneo herede institu- to. vt no. dñs dzo in s̄ima sua. de vulga. substi. circa prin. ¶ Item substitu- tio pupillaris fit talibus verbis. sed tu non eris heres et si tēpore pubertatis discesseris ille sit heres. instit. de pupil. substi. in prin. et hoc statim expirat post tēpus pubertatis: vt in dicta. l. ff. de vulga. sub. l. in pupilis. ¶ Item exemplaris substitutio dicitur q̄ fit li- beris furiosis et mente captis cuiuscūq̄ etatis sint: hui<sup>9</sup> persone ad exem- plum pupillaris fit ita. ¶ Si filij me- us decesserit in furia prius q̄ pueniat ad sanam mentem: substituo ei mar- tum vel talis sit heres: quo casu idem

dicendus est quod dictum est supra in pupillari. in multis tamē differt: quia ista fieri possunt a matre si furiosus nō est in potestate patris vel alterius superioris: et potest fieri a parentibus vtriusq̄ sexus: illa vero non. Similiter hoc spirat filio facto sane mentis. Si- militer si filius ei non furiosus postea nascitur. Similiter si tēpore testamen- ti filius furiosus habet liberos: pater debet illos substituere et non alios: sed si nō habet liberos ille filius furiosus testator: habeat alios: oportet q̄ eos vel aliquem ex eis substituatur illi furio- so. Si vero nullos liberos habz potest ei substituere alium extraneum quem- cūqz. C. de pupil. et alijs sub. l. hu- manitatis. et. ff. eo. t. l. ex facto in prin. ¶ Itē breuiloqua substitutio fit quā- do quis habet duos vel plures filios impuberes qui sunt in eius potestate et vult substituere vnum alteri et fit ita. filios meos impuberes mihi substi- tuo heredes et ad iucē substituo: hui<sup>9</sup> breuiloqua substitutio: qz breuib<sup>9</sup> ver- bis minor substitutiones comprehendit quando sunt tantum duo filij: scz duas vulgares et duas pupillares ex- pressas. Et si essent tres filij cōtineret sex substitutiones p̄o quolibet eorum duas et sic deinceps. Nam p̄r hec ver- ba eos inuicem substituo: hoc intelli- go si quis filiorum meorum non erit heres alter sit heres: hoc est vulgare. ¶ Item hoc etiam intelligit si quis fi- liorum meorum erit heres et decesserit in pupillari etate: alter sit heres hoc est pupillaris: et ita in quolibet filioz est vna substitutio vulgaris vna pupil- laris. et hec substitutio excludit ma- tre in puberis a natura filij. vt. ff. de pupil. sub. l. lucus. et. l. nam hoc iure. ¶ Item compendiosa substitutio fit filio impuberi iustituro heredi: hoc mo- do quando cūqz decesserit filius meus

substituto ei petrum: hec dicitur cōpen-  
diosa quia sub compendio istorū verbo-  
rum: scz quādo cōp̄ decesserit cōprehē-  
dit expressam pupillare si decedat im-  
pubes: et fidei cōmissariam si discedat  
pubes. Alij tamen dicunt et melius qz  
semp̄ est fidei cōmissaria nisi fiat a mi-  
lite: vt. ff. de mili. et. pupil. sub. l. cohere-  
di. §. cum filio. et. C. e. l. precibus. vt ibi  
nota. vnde siue filius decesserit in pu-  
pillari etate siue postea quādo cōp̄  
substituto fidei cōmissaria habebit lo-  
cum in tribus partibus hereditatis q̄  
suberunt detracta primo legitima de-  
bita filio: mater nec in quarta et legiti-  
ma succedet filio matri vel alijs ppinq̄  
nisi filius discederet intestatus. Si ve-  
ro decederet testatus succederent insti-  
tuti in illa quarta legitima: vt. C. ad  
trebel. l. i. ubem? et. C. famill. her. l. filiū.  
Et hec tria sunt qm̄ cōpendiosa fit per  
h̄ verbū substituto: vt sup̄ dictū est. Si  
autē fiat verbis directis: vt puta qm̄  
decesserit filius meus talis sit heres:  
Tunc filio decedente in pupillari etate  
admittit substitutū in totū iurisdictio  
etiā in bonis pupilli q̄ nō habuit a pa-  
tre et repellitur in re pupilli omnino et  
quilibet alius ppinquus. Si autē de-  
cedat factus pubes repellitur substitū-  
tus omnino: et mater vel alijs ppinqui  
succedunt ei in totum ab intestato. ff.  
e. r. l. centurio. et. l. verbis. ¶ Itē fidei  
cōmissaria substitutio fit ita: Instituo  
te heredem et rogo vt restituas heredi-  
tatem tycio tali die et sub tali conditio-  
ne: vel ita quādo cōp̄ decesserit filius  
meus sine liberis: illum substituo vel  
ille sit heres: quo casu non excluditur  
mater quin succedat filio etiam si dece-  
dat impubes vel postea ab intestato si  
ne liberis: et si mater non habet succe-  
dunt ei alij propinqui in legitima et  
in quarta trebellianica sup̄flua vero  
tas mater q̄ alijs tenetur restituere alijs

alias substituto. Si autē filius factus  
fuerit pubes poterit de legitima et q̄-  
ta trebellianica facere testamētum: et  
quicq̄ aliud sibi inuita placuerit sup̄-  
flue tenetur seruare substituto si ipse  
filius decesserit sine liberis. C. ad trebel.  
l. i. ubemus. et. de testi. raynucius. vbi  
de h̄is. et. c. raynaldus. et. C. de offi. te-  
sti. l. papinianus. §. eo autē solo. et. ff. ad  
trebel. l. sciuola. et. C. de pube. et. alio  
sub. l. precibus. Et nota q̄ hec substitū-  
tio fidei cōmissaria potest fieri in codi-  
cillis hoc modo: volo q̄ heres meus q̄  
succedit ab intestato vel qui mihi suo-  
cesserit ab aliquo testamēto q̄ncūq̄ re-  
cesserit restituat hereditatem meā ta-  
li: vel si vult pōt dicere q̄ statim resti-  
tuat non expectata morte heredis: vt  
ff. ad trebel. l. sciuola. et. C. de codicill.  
h. et. iñ. §. nota etiaz q̄ ista substitutio  
potest fieri tam filio q̄ extraneo here-  
di instituto: et pōt fieri ita q̄ habebit  
statim cū heres constitutus apprehen-  
derit hereditatē hoc modo: volo q̄ he-  
res meus restituat hereditatē meam  
petro: quo casu intelligit q̄ statim de-  
beat restituere nisi apponeret dies vel cō-  
ditionē diei hoc modo: volo q̄ heres  
meus restituat petro hereditatē meā  
post decem annos: conditionē hoc mo-  
do: volo q̄ restituat si decesserit ahi pe-  
trum vel si decesserit sine liberis a qui-  
bus omnibus adueniēte die vel condi-  
tione apposita habebit locus substitū-  
tio et poterit extraneus substitutus quar-  
tam trebellianicā. i. tres partes tenen-  
tur restituere nisi ecclā esset substituta  
vel pauperes christi: quo casu cesset tre-  
bell. tam in extraneis q̄ in liberis et pa-  
rentibus: et habet locum solūmodo le-  
gitima in liberis in parentibus et here-  
dibus institutis vel ab intestato succe-  
dentibus et restitutione tali grauatis.  
vt in aut. de ecclias. titulis. §. si autē  
heres. et. C. de offi. dele. quomā. et. C.



de se. l. iij. et. l. etiam. ¶ Item quādoq; sic simul expressa ⁊ pupillaris et fidei commissaria hoc modo. Si filius meus decesserit in pupillari etate vel postea sine liberis illo substituto quo casu filius moritur in pupillari etate excluditur mater pupilli in totum a successione filij ⁊ substitutus succedit in totum quia hoc casu est pupillari substitutio. si autem moritur post pupillarem etatem mater succedit filio in totum vel alij propinqui si filius decedit intestatus: vel succedit institutus si facit testamentum licet tenetur succedens restituere substituto hereditatē deducta legitima ⁊ quarta trebellianica de bonis testatoris nō de alijs: quia hoc casu est substitutio fidei commissaria ⁊ in hoc norantur. C. de impu. ⁊ alijs substitutu. l. precibus. et. ff. e. t. coherede. §. cum filie. et. l. verbis. et. l. centurio. Si tamen uellet quis euidentius apparere hoc dicat ita: si filius meus decesserit in pupillari etate vel postea sine liberis: talem pupillariter et per fidem commissariam substituo: ut norauit dñs Ary. in summa sua de impu. ec. aljs sub. §. si uero quis ita dicat. ¶ Itē si testator habet plures filios tam puberes q̄ impuberes: uult substituere eos ad inuicem intendens matrē eorum excludere a legitima filiorum impuberum ita dicat. Si aliquis vel aliqui filiorum meorum impuberum decesserit in pupillari etate substituo ei vel eis fratres suos super uiuētes tam puberes q̄ impuberes. ¶ Itē quandoquē aliquis vel aliqui filiorum meorum puberum vel impuberum decesserit sine liberis substituo ei vel eis fratres suos super uiuētes ut. ff. de vulg. ⁊ pu. sub. nam hoc in re. et. C. de ot. l. iij. quis. et. l. hereditatem. ¶ Et nota q̄ fidei commissaria substitutio potest fieri a quocunq; uel cuiusq; ⁊ ante pubertatem ⁊ post

insti. de pupil. substi. §. vlti. et. et. de testi. raynuicius. ubi de hoc. ¶ Item pupillaris substitutio est que appellatur secūde tabule: q̄ testator potest facere testamentum filijs impuberibus qui sunt in potestate eius: eo q̄ ipsi dum sunt impuberes non possunt sibi facere testamentū patris: nam primē tabule sunt testamentum patris: secunde sunt testamentum filij. nisi enim pater sibi faciat testamentum: non potest facere testamentum filio suo: et sic ita. ⁊ alem filium meum mihi heredem instituo: hoc est testamentum patris. et si filius meus decesserit in pupillari etate: substituo ei talem: uel talis sit heres: hoc est testamentum filij. quo casu si moriatur filius in pupillari etate: ille substitutus erit heres testatoris et filij eius: ⁊ habebunt tam bona que fuerunt patris q̄ etiam filij que non fuerunt patris: ut puta que acquisiuit filius ex linea materna uel aliunde: nec mater si superest poterit habere legitimam in bonis filij isto casu. ¶ Item si uxor est pregnans ⁊ uult sibi preuidere testator ut testamentum non rumpatur si longo tempore uiueret: post dictum testamentum generat filios ita dicat. primo instituat heredes tā posthumos q̄ iam natos ita dicens. filios meos natos tales ⁊ posthumos et si quos habeo uel habuero. uel dicat simpliciter posthumos singulos eorum mihi equaliter heredes instituo. ⁊ si quis uel si qui eorum non erit heres: uel si erit heres decesserit in pupillari etate uel postea quandoquē sine liberis alios omnes et fratres suos super uiuētes ei uel eis substituo uulgariter ⁊ pupillariter ⁊ p̄ fidei commissum ut. ff. de libe. et posthu. l. si placet. et. l. iij. ⁊ nota q̄ si testator dixerit posthumos uel posthumū quē habeo uel ex tali scia nascitur: nō intelligit nisi de iā cō-

ceptis vel de filiis qui nascerentur ex illa muliere. Si autem dicat simpliciter posthumum mihi heredem instituo intelligitur de quocumque vel iam concepto vel in posterum concipiendo de uxore quam modo habet vel alia quam postea habebit ut notatur in dicta. l. i. d. g. ¶ Item si aliquis filiorum iam obisset relictis nepotibus debent nepotes institui cum alijs filiis testatoris sicut debet pater eorum et in illa parte erat instituendus et dicat sic filios meos scilicet pater et mater in tribus partibus et nepotes meos ex tali filia mea per mortua in quarta parte bonorum meorum mihi heredes instituo. Non tamen cogitur pater ita per omnia equare filios vel nepotes quia potest alterum in maiori alterum in minori parte instituere heredem prout sibi placuerit; dum tamen unicuique dimittat legitimam suam ad minus ut C. de of. test. l. si quis in suo testamento. et ff. de eo. p. p. inianus. §. quoniam autem quarta in fi. §. ¶ Item substituto filio nullum gravamen potest imponi siue inferri a prelo super legitima sua etiam si hereditatem restituit si rogatus est de inof. testa. Raynuncius. vel de hoc et c. raynaldus ¶ Item si rogatus restituere hereditatem potest inde extrahere quartam quam debetur iure nature et quartam trebellianicam secundum canones. et de rest. Raynuncius ubi de hoc et c. raynaldus. secus in finibus leges. ¶ Item si filius institutus rogatus sit restituere potest etiam falsitiam cum quarta retinere. et de rest. Raynuncius etiam ad fi. ubi de hoc in glo. retinebunt ergo isti et c. raynaldus ubi de hoc. ¶ Item substituto evanescit. Si pure quis rogatus sit restituere hereditatem nulla facta mentione de filiis si postea habuerit filios vel nepotes. C. de fidei. com. acutissimo et C. de insti. et substi. generaliter. ¶ Item sub tali conditione quod si decesserit sine

liberis vel sine filiis restituat heredes. Si autem habet naturales liberos substitutio videtur evanescere sed si dicat si decesserit sine herede. vel filijs legitimis non evanescit substitutio si filios haberet naturales. Similiter si substitutus tempore mortis sue habeat ex filio nepotes. ff. ad trebellianum. ex facto. §. si quis rogatus et et de pba. in presentia ubi de his in glo. Similiter substitutio de testa. Raynuncius et c. Raynaldus ubi de hoc in glo. videtur quod naturales. ¶ Item cum rogatus est restituere hereditatem nihil potest alienare nisi in casibus qui notantur in aut. postea. C. communia. de l. i. vi. quarta autem trebell. potest retinere sibi. ¶ Item substitutio non evanescit per ingressum monasterij si quis rogatus est restituere loco religioso vel ecclesie vel expedere in pias causas. Sed si rogatus est restituere simpliciter hereditatem vel locum et si sit clericus exiguntur duo ut substitutio evanescat. s. ut perpetuo manet in ecclesia vel relictum expeditur in pias causas. ¶ Item si per ingressum monasterij substitutio evanescit dummodo teneat monachatum aliter et hic quis se et sua tradas alicui ecclesie seculari non propter hoc substitutio evanescit sed quosdam nisi in casu ut in aut. de sanctis episcopis sed presentia. ¶ Item si rogatus restituere hereditatem suam sine se monasterio donare non potest nisi si offerat monasterio se et sua. quoniam licet dominus sit tamen inde minus iuste restari non potest: quia restituere tenent. ff. de l. i. vi. et et de pba. in presentia ad fi. ubi de his in glo. ingressus monasterium. Et nota quod pater potest facere istam substitutionem pupillarem non solum filiis. sed descendentiis et filiis masculinis dummodo sint in potestate testatoris et non sint recessuri vel excusati eo mortuo in potestate alteri



Semp autem nepotes ex filiis masculinis sunt in potestate aui. Sz si ipsi nepotes et patres eorum sint ex iustis nuptiis precati. i. nisi nepotes nati et concepti essent ex filiis ante conceptiones cui antipatis a patre vel alio modo liberati a patris potestate tunc enim non sunt in potestate aui. ¶ Item semper recalcantur in potestate patris mortuo aui si pater superuixit aui nisi aui emancipasset filium iam nepotibus ex eo natis vel conceptis ut de omnia pbantur. insti. de pupil. §. si. per totum. ff. de vulgar. et pupil. §. si. sed et si plures. §. ad substitutos. l. moribus. §. in prin. l. nepotibus et. l. lucius. C. de r. l. precibus et insti. quibus mor. ius potest. sol. §. j. r. h. et. §. illud aut. de autem substitutio expirat adueniēte pubertate. et post quatuordecim annos in masculino et post. xij. in femina: ut in dicta. l. moribus in prin. ¶ Item potest testator legatarium grauare ut res quā sibi reliquit restituat alteri. statim vel post aliquot tempus vel post mortem legatarij vel sub aliqua alia conditione. potest etiam eum grauare ut si suo legatario aliquid debet alteri ad quod tenebitur legatarius si scienter agnouit et recepit legatum et non minus ualeat quod sibi legat quod restituere iubeat de suo. ut. C. de l. i. in si. r. ff. de l. §. si aut. et. §. si. et. l. si et. ff. de l. i. impetrator. r. de lib. l. tutor. in fi. et insti. §. si in gulis rebus per fidei. r. relic. §. pmo. ¶ Item si pater habet filiam cui dedit dotem quā sit nupta debet tamen institui heredes in aliqua re preter dotē nec sufficit si instituat eam heredes in dote sibi communiem opinionem nisi ulterius instituat eam in aliqua re vel quantitate siue magna siue parua ut in. v. vel. xij. dena. ut hic nota. ff. de iura. l. denig. §. ergo. ¶ Item fratres cōsanguinei qui sunt ex parte matris et pa-

tris. vel ex parte matris tantum ut instituat sibi heredem aliquos ex personis: nota infamie vel turpitudinis vel malicie vel leuis macule debent instituire etiam fratrem saltem in aliqua re. aliter frater rumpet testamentum et hoc non habet locum in fratribus uterinis qui sunt ex parte matris tantum. ut. C. de inoffi. test. l. fratres.

¶ Item non habet locum si frater cōsanguineus commisit causam ingratitude que cause sunt tres: scilicet si mortem aut criminalem actionem seu inscriptionem noluerit incedere vel inducere contra fratrem aut substantie eius in fratre iacturam. preparauit: ut i. auten. de impē. §. ingratitude. Ad istos tribus casibus potest frater exheredare fratrem etiam turpi persona herede instituta: puto etiam quod posset addi quartus. scilicet si frater negligat curā fratris furiosi. ut in auten. ut cum ap. cōgno. §. si quid de predictis.

#### De successione ab intestato.

**N**unc agendum est de successione ab intestato. Quot modis dicatur quis decedere intestatus: et quibus intestato morienti succedat: et in quibus rebus.

¶ Quot modis dicatur quis decedere intestatus: et quis intestato morienti succedat et in quibus rebus.

¶ Succedunt layco decedenti ab intestato cognati descendentes primus post inde ascendentes deinde collaterales in aut. de hered. ab intestato in prin. sed omnibus predictis deficientibus succedit vir uxori et uxor viro. C. unde vir et uxor. l. j. ultimo autem succedit fidei. C. de bonis naturalibus. l. j. lib. r.

¶ Item succedit episcopo alius episcopus cui bona predecessoris reservari debent. r. q. h. b. h. m. d. et. et. de res. relatum ybi de b. ¶ Item succedunt episcopo et sacerdoti

## Summa monaldi.

si moriantur intestati quantum ad bona paterna. et etiam quantum ad alia que per sone intuitu obuenerunt eis consanguinei eorum secundum ordinem prenotatum. r. q. vlt. c. vlt. Quod si consanguineos non habent aut remanebunt bona ipsorum alteri siue ecclesie cui seruebant etc. c. i. c. j. r. q. vbi de hoc in glo. cum de cedit. r. c. h. r. q. i. q. ca. h. r. q. v. c. vlt. hoc intelligitur ubi res decedentis manifeste sunt a rebus ecclesie separate. r. q. j. manifeste. Nam si fuerint res confuse ut dubitatur an habuit aliquid proprium tunc presumitur pro ecclesia et tunc sibi vendicatur. ar. r. q. h. quicquid r. ff. de rebus dubis l. ciuibus. Si vero certum sit quod habuit proprium sed nescitur quid vel quantum locum habet quod dicitur extra. c. i. c. h. s. ut sumatur tunc de bonis ecclesie quantum creditur habuisse de fructu: tunc in partes quatuor diuidatur quia nullus proximorum heres est quam ille qui ipsum dominum sociauerit extra. c. r. c. j. vbi de hoc in glo. cum de cedit et de penis subriteri: sed quid si ab intestato decedens dominus in pluribus ecclesiis clericus intitutus fuerat hoc tunc bona ipsius si cognatos non habeat debent distribui inter illas ecclesias pro rata beneficiorum que obrinuit in eis etc. ar. ext. de test. relatum. §. vlt. ¶ Item si clericus prelatus habens cognatos decedat ab intestato relictis bonis de quibus dubitatur an acquisita sunt intuitu ecclesie vel persone presumatur quod intuitu ecclesie sint acquisita si vero non est prelatus sed priuatus presumuntur acquisita ratione persone. ext. de test. requisiti. §. vlt. r. c. de epi. r. dert. in autent. licentia. vel dicas quod si ecclesia possideat bona de quibus agit cognati eius probare debent acquisita fuisse intuitu persone si non possideant cognati. et ecclesia videtur ipsa probabit bona fuisse acquisita intuitu ecclesie. quia sine cause cognitione talia possessori non sunt au-

ferenda. r. que. v. cap. nulli. ¶ Item succedit archidiacono alius archidiaconus si bona archidiaconatus distincta sunt a bonis canonicorum. si vero sunt indistincta. capitulum ei succedit. ar. extra de testa. re latuz. h. vbi de hoc in glo. sed nunquid et de rescriptis edoceri. ¶ Item succedit regulariter prelati alius prelati qui ecclesiam ipsam regit post ipsum. Canonico vero ab intestato succedit collegium extra de testa. relatus. h. Similiter successor tenetur de quo tenebatur predecessor vel cui succedit in beneficium quia res transit cum onere suo. extra de iud. quia. j. vbi de hoc in glo. sic ergo et de resti. spol. sepe contingit. ¶ Item si clericus vrozatus non habens cognatos ab intestato decedit vroz ei succedit in propriis bonis in hoc ecclesie preferitur. C. de episcopis et clericis. l. si quis presbyter.

¶ Item quatuor modis dicitur quis decedere intestatus. scilicet si omnino non fecit testamentum: vel si fecit et non de iure: vel si fecit de iure sed postea rumpit est aliqua legitima causa de qua responde in tractatu de testamento et liter rumpitur: vel si ex illo testamento nemo sit heres in autent. de heredi. ab intest. in prin. ¶ Item non videtur decedere intestatus qui monasterium reliquit heredem ut extra de pba. in presentia. §. ad hoc in fi. vbi de hoc in glo. ingressus monasterium.

¶ De supplicatioe qualiter differt ab appellatione.

Supplicatio differt ab appellatione quia appellatione interposita nihil est innouandum sed supplicatione pendente sententia executioni mandatur prestata cautione de omni restituendo nisi sententia fuerit retractata. C. de prei. impera. offe. aque sup



placatio sine restitutione in integrum  
 ¶ Item supplicare potest quis cū sup-  
 plicatio superiori porrigit vsq; ad bien-  
 nium. C. de sen. prefec. p. l. vna. sed si sup-  
 plicatio iudici porrigat. tunc supplica-  
 re potest vsq; ad decem dies. in auten.  
 pri. que supplicatio. ¶ Item supplica-  
 re iudici potest quilibet quantūcumq;  
 appellatio sit remota. ar. ij. q. vj. anteri-  
 orum illud et in auten. de pccabus im-  
 peratorum offe. si quis aduersus.  
 ¶ Item supplicare pot est seruus pro  
 domino si dominus appellare non ve-  
 lit. ff. de ap. §. secundum.

## De suspensione.

**N**unc agendum est de suspensio.  
 Quid est esse suspensus quo ad se  
 et quo ad alios. Quid possit suspensus  
 et quid non.

¶ Quid est esse suspensum quo ad  
 se et quo ad alios.

¶ Aspensum esse quo ad se et quo ad  
 alios est esse suspensus per senten-  
 tiam canonis vel hominis ppter quā  
 suspensionem tenetur sic suspensus ab-  
 stinere ab officio: et illi qui hoc sciunt  
 tenentur vitare illum q̄tum ad execu-  
 tionem illius officij: si tamē aliquis oc-  
 culte sit suspensus hoc modo per sen-  
 tentiam canonis qui hoc scit: dicendum  
 q̄ si non possit vitare eum sine scanda-  
 lo nō tenetur eum vitare quo ad se tā-  
 tum. dicitur quis suspensus quando te-  
 netur ab officio abstinere vel per sen-  
 tentiam canonis vel hominis: sed per  
 simplicem pbationem sine prohibicio-  
 ne iuris absq; sententia sicut quilibet  
 sacerdos et̄is in peccato mortali tene-  
 tur abstinere a celebratione missę. Si  
 tñ celebraret non tenetur vitare eum  
 in officio suo subditus eius: vel quicun-  
 ¶ alius etiam si sciret eius peccatum.  
 Large autē dicitur eē suspensus quo ad

alios et nō quo ad se clericus peregrī-  
 nus: quia sacerdos peregrinus si velit  
 ex deuotioe celebrare p̄uatum p̄mit-  
 tendus est sed nō debet p̄mitti celebra-  
 re pleb̄: et quo nō est certus de eius or-  
 dinatione nec haberetur aliqua noticia  
 de persona eius c̄. de cleri. pere. c. vlti.  
 Et his potest colligi ide talis distinctō  
 q̄ quidem suspensi sunt quo ad se et q̄  
 ad alios vt symoniacus notorius symo-  
 niacus in ordine licet occultus. Quidā  
 sunt suspensi quo ad se et nō quo ad a-  
 lios vt sacerdotes peccātes occulte alij  
 quo ad alios et nō quo ad alios. vt cle-  
 rici peregrini ignoti. ¶ Item suspensus  
 est quo ad se tātum nō quo ad alios q̄  
 libet cōstitutus in mortali peccato. vj.  
 di. de testamentis. ¶ Similiter clericus  
 ppter vitium libidinis et maxime illi  
 ppter qd̄ venit ira dei in filios diffiden-  
 tie suspensus est et si presumpserit cele-  
 brare diuina non solum debet spolia-  
 ri beneficiis sed etiam p̄petuo debz de-  
 poni. c̄. de vita et hone. cleri. vt clerico-  
 rum vbi de hoc. Similiter suspenden-  
 di sunt clerici qui se ad equales potus  
 inuitant vel a crapula vel ebrietate nō  
 cessant: ebrietas enim libidines parat.  
 extra de vita et honestate clericorū. si a  
 crapula. ¶ Itē suspensus ē quo ad se et  
 quo ad alios vt dictū ē. Symoniaci et  
 notorii fornicatores. j. q. i. et c. reperitū-  
 tur: et de coh. c̄. i. et multi. n̄. a. et c. tua  
 nos q̄nq; q̄tū ad alios et nō q̄tum ad  
 se vt cum ciuitas illa interdicta est p̄-  
 pter delictum ciuium vel secularis po-  
 restatis tunc clerici non sunt suspensi  
 quo ad se quia in alio loco non inter-  
 dicto non possent celebrare diuina: ex-  
 tra de clericis peregrinis. tua et de sp̄. d̄.  
 non est. et de cohabit. cleri. et multi. ca.  
 vlti. vbi de h̄s in glosa not. q̄.

¶ Quid potest episcopus suspen-  
 sus et quid non.

## Summa monaldi.

**S**uspensus eps ab officio tñ prebē das dare potest & excommunicare p̄ quosdam quia cū possit absoluerē excommunicatum. ext. de rescrip. ab excommunicato facto. vbi de hoc in glo. hic pena ipsa et duobus capi. sequenti. per consequens potest p̄ excommunicationem ligare quia non est suspensus a iurisdictione.

**I**tem qui est suspensus a iurisdictione et officio nec excommunicare potest nec dare prebendas. ext. de cens. preben. q. d. iurisdictionem. Quidam tamē dicunt q̄ sicut excommunicatus alii excommunicare non potest. xxiij. q. j. audiuimus. ita nec suspensus ab homine maxime alii suspendere potest. ext. de excessi. prelar. capi. vlti. vbi de hīs in glo. nota q̄ qui non seruat. **I**tem dicunt q̄ canonicus suspensus ab homine nec eligi nec eligere potest. Si vero nō ab homine sed a canone pura participando excommunicatus esset suspensus bene potest eligere sed eligi scienter non potest. quia miti? agitur cum lege q̄ cum ministro legis. ar. ext. de cleri. ex. m. si celebrat & de cōsuetu. cum dilect. §. vltimo vbi de hīs in glo. suspensus est. **I**tem suspensus non potest beneficium impetrare imo si diu in suspensione māserit debet ad prius beneficium spoliari. ex. de eta. & qualitate cū bone. vbi de hoc in glo. **I**tem suspensus est ipso iure qui beneficium recipit de manu laici s̄m quosdam. vj. q. j. si quis deinceps. & c. sequen. Quidā tamen dicunt q̄ clerici sunt suspendendi & laici hōmōi excommunicandi. ext. iur. pat. patrie. & de elec. quisquis. vbi de hoc.

**I**tem suspensus ex magna causa maxime fructus ecclesiastici bñfici percipere non debet suspensione durante. ext. de eta. & qualitate. cum bone & depurgat. cano. item sollicitudines. Sof. **I**tem suspensus ab officio sententialiter & perpetuo beneficium recipere non potest. nisi expresse in ipsa sententia dicatur de

beneficio retinendo si vero suspensus sit ab officio tñ ad tempus bñficius vāni percipere potest et retinere. S̄ si a beneficio tñ aliquis suspenditur non tamen propterea ab officio suspensus est. q̄ illi merito prouetus ecclesiastica subtrahitur cui ecclesie cōmunio denegatur. Respond. **I**tem suspensus interdicitur ab homine et excommunicatus non admittitur ad aliquē actū legitimū. ext. de cleri. cum inter. R̄s̄d. **I**tem suspensus est qui recipit ordinē sacroz ab ep̄o qui renūciat loco et dignitate. ext. titu. capitu. j. **I**tem suspensus est ab administratione spiritalium et temporalium qui ecclesiam obligauit. ext. de solu. si quorūdam vbi de hoc in glo. ipso iure. & de rebus ec. non ali. si quis p̄sbyterozū. **I**tem qui ab vno ep̄o suspensus est quo ad omnes alios intelligitur suspensus esse. & idem de excommunicato. xix. q. ij. due sunt. & vñ. q. j. si quis p̄sbyter. **I**tem suspensus est clericus per biennium qui lapides proiecit in conflictu ex parte illorum etiam vim repellunt si etiam aliqui illi p̄ alios sint occisi. ext. de clerico. p̄cu. presentia vbi de hoc. & j. di. de hīs. **I**tem suspensionem incurrunt episcopi et eozus superiores ipso facto per aliquam factam iniam vel faciendam nisi de ep̄iscopis ipsa inia specialiter caueatur. vnde licet excommunicent sine scriptis et monitione non ideo suspensi sunt licet als peccent et possunt puniri. ext. de senten. ex. cōmu. quia periculosum. vbi de hoc in glo. plures constitutiones. **I**tem suspensus est de iure sacerdos qui manus habet vel digitos mutilatos. s̄ licet papa hoc missam celebrare nō permittat ceteris tñ officiis sacerdotalibus fungatur non prohibetur. ext. de clerico. egro. p̄sbyterū. Similiter suspensus non separatur a collatione sacramentoz. ext. de cleri. ex. capitu. vlti. vbi de hoc. **I**tem



similiter suspensus a beneficio tñ nibi  
 hominus celebrare potest. sed suspēsus  
 ab officio. beneficium impetrare nō po  
 test. lxxj. di. eos. 2. ext. de cleri. ex. latoz.  
 vbi de hoc. ¶ Similiter suspenditur q̄  
 propter scandalum et vebementer sus  
 pensionem ep̄oram ex enomi crimi  
 nis occasione si ex hoc est aliquis infā  
 matus. ext. de purga. cano. inter. vbi de  
 hoc. Similiter propter scādalum q̄ ori  
 tur quandoq̄ ex facto vel dicto minus  
 recto suspenditur quis a beneficio 7 of  
 ficio. ext. de excessi. prela. quāvis sit gra  
 ue vbi de hoc. ¶ Item suspensus est iu  
 dex ecclesiasticus per annum si contra  
 conscientiam et contra iusticiam quic  
 quaz fecerit iudicio. scienter per gradū  
 vel per sortes in grauamine alteri par  
 tis et ad estimationem litis est nihilō  
 minus per quā leserit condēnandus.  
 Similiter omnis suspēsus interdictus  
 excommunicatus si presumpserit celebra  
 re diuina irregulares sunt cuius  
 non potest nisi per summū pontificem  
 dispensari ext. de senten. et re. iud. cum  
 ceteri. vbi de hoc et ext. de cleri. ex. mi.  
 capitu. 1. 2. c. cleri. vbi de hoc. ¶ Item  
 suspendendus est ab officio religiosus  
 per triennium si fuerit cōductus q̄ clā  
 destino matrimonio p̄sumperit inter  
 esse et simili pena sacerdos parrochia  
 lis punitur si h̄mōi clandestina matri  
 monia h̄m loci consuetudinem contē  
 pserit probibere et etiam debet puniri  
 si culpe quantitas et qualitas id expo  
 scar. ext. de clādest. des. matrimonio cū  
 inhibitio. vbi de hoc 7 capi. vlti. Simili  
 ter suspensus est clericus adulter periu  
 rus et falsū testimoniū dicens 7 si huius  
 crimina notoria sunt sine dispensatio  
 ne sui ep̄isopi ministrare non potest.  
 ext. de tempo. o. quātum. vbi de hoc i  
 glo. diuersis. ¶ Item suspenditur ep̄s  
 per biennium a cele. mis. si faciat aliq̄  
 grauer sustigari et taliter sustigatus

etiam a tali firmitate processu tempo  
 ris moritur. ext. de clerico p̄aus. p̄eter  
 ea.

## De scandalo.

**N**unc agendum est de scādalo. Quid  
 sit et vnde dicatur. et quid sit scan  
 dalizare. Et vtrum omne scādalum sit  
 mortale et quibus casibus scandalum  
 sit vitandum.

¶ Quid sit scandalū et vnde dicitur.  
**S**candalum est dictū minus rectū  
 vel factum vel signum minus res  
 ctum cuius occasione trahitur quis in  
 peccatum mortale. Similiter scandali  
 zare est facto vel dicto vel signo minus  
 recto peccandi occasione illicitam ali  
 cui prestare. ¶ Item dicitur scandalus  
 a scādo grece q̄ est offēso latine. ¶ Itē  
 scandalum aliq̄ est peccatum mortale  
 aliq̄ non est solum mortale sed nec est  
 peccatum. De scandalo vero q̄ est mor  
 tale dicit aug. xxxj. q. v. sanctius est mori  
 fame. quā ydolatrio. nesci cum scanda  
 lo. supple qz per hoc trahitur quis ad  
 ydolatriam de quo scandalo dicitur in  
 matheo ve illi per quem scandalum ve  
 nit. ¶ Item quidam dicunt q̄ scanda  
 lum non est peccatum sed circumstātia  
 peccati. non em̄ qz fornicatur quis scan  
 dalizat. Sed quia manifeste fornicatur  
 vnde dicit q̄ scandalū est accidens pec  
 cati manifesti qz ex eo q̄ peccatum est  
 manifestum datur aliis occasio peccan  
 di. Secus tamen si est occultus. sed nō  
 debet hoc dici. quia sicut duo actus for  
 maliter quandoq̄ sunt vnum peccatū  
 vt in alia voluntas 7 actus sequens ira  
 ecōtrario. vnicus actus formaliter est  
 duo peccata vt defloratio virginis de q̄  
 moritur. quia actus ille est stuprum et  
 homicidium sic 7 fornicatio manifesta  
 que non est nisi vnus actus est peccatū  
 libidinis et est scandalum. ¶ Item vt  
 plenius liqueat in quibus casibus scan  
 dalum sit peccatum et in quibus non

est distinguendum, quia aut est ipsum factum, aut ipsum dictum aut signum cuius occasione trahitur aliquis ad peccandum est malum in se aut bonum: aut indifferens. In primo casu est omnino fugiendum. Item in secundo casu quod est bonum in se quod fit, est tamen alijs occasio peccandi, si tale bonum est quo obmissio non est salus omittendi pura quia credit in deum vel seruat notum suum non debet illud dimittere propter aliquod scandalum alius videtur quod sit omittendum. ext. de renunc. nisi cum. §. p. graui de noui operis. nunci. c. ij. §. j. r. h. di. cas ergo quod non sunt omittenda propter scandalum que sine peccato mortali committi non possunt que autem sine mortali peccato fieri possunt pariter omitti sunt pro scandalo tollendo dimittenda ut loqui aliquem et non loqui comedere carnes vel abstinere. ext. de noui. op. nunci. capi. ij. r. §. j. dicunt tamen quidam quod non debet esse quis facilis ad credendum quod alius scandalizetur de ope bono quod facit nec facile propter merum scandalum cessari debet a bono cum debeat potius presumere de alijs quod sint boni magis quam quod sint mali durare tamen conscientia cuius quod alius scandalizentur pro illo bono debet illud dimittere ex quo sine eo potest esse salus. ar. xliij. di. sicut et. j. q. vlti. et si illa predicta vero distinctio nem duobus no. ver. Scandala pro vita doctrina iusticiae. Tu non effugies sunt in reliquis fugienda unde licet predicato: non debeat falsum docere vel predicare vel de se pro aliquo scandalo. ar. ext. de reg. iur. qui scandaliza. potest tamen et debet verum tacere ex causa quod quod verum tacere inuenit scis concessum. falsum autem dicere nunci. r. h. q. h. ne de in fine. ¶ Item in differentibus iura omnino esse cessanda propter scandalum huius iura predicta. Sed nunquid si dicat mihi conscientia quod iste scandaliza-

bitur nisi dederit ei librum meum aut si petierit ab eo sub iudice res mihi ablatas ab eo nihilquid propter vitandū scandalum eius teneor ei dare rem meam aut cessare a repetitione. posito etiam mihi quia relatum sit ipsius scandalizandi ex hoc. Rñdeo si status meus vel familia mee non est in tuto si carcam rem mea. puta quia pauper sum et indigens cum familia mea et ero in periculo incidendi in impatientias aut in murmurationem propter deum siue contra deum non teneor dare rem meam aut appositione cessare cum debeat plus me diligere et meos quam in extraneis propter hoc enim excusatur qui indigens ab alio accipit ad usuram et ille qui ab infidelibus accipit iuramentum per ydola ut sit securus ab eo. Si autem iuro sit status meus et familiae mee licet huiusmodi reuero ita quod ex hoc nulli mihi vel familiae mee iminet periculum. dicendum quod teneor dare rem petitam propter vitandū eius scandalum si tamen credo cum ea re bene usurum alius non. quia in hoc casu dare ei rem illam esset dare gladium in manu furiosum. Circa illud autem qui abstulit res meas si non est soluendo et penitet de peccato parat satisfacere si habuerit. dicendum est quod propter vitandū scandalum debet aliquando ius relaxari ext. de noni. op. nunci. c. ij. Si est soluendo et non penitet non teneor cessare a repetitione propter eius scandalum et in hoc casu non scandalizo cum. licet ille scandalizetur sicut iudei scandalizati sunt a christo: ipse tamen non scandalizauit eos. Item licet occasione scandalum vitandū sit seueritati quod. j. dist. ut constitueretur et similiter matrimonium impediatur. ext. de spon. cum in tua. ar. de cogn. spiri. super eo. tamen veritas iusticie discipline et persone et bonitate dimitti pro scandalo nunquam debet ext. de regul. iur. capit. iij. vbi de hoc it



glo. que triplex est. ¶ Item si religio-  
sus vel alius iustus homo cum pura con-  
scientia aliquid vomi facit de quo aliqui  
scandalizantur viri debet quantum potest  
satisfacere ei ostendendo intentionem  
suam et causas remouendo et species  
malu sed si noluit recipere satisfactionē  
immo parati sunt reprehendere et nō  
mutari. tūc enim debet dolere vir iustus  
de scandalo illozum sufficit tamen ei cō-  
scientia bona. xj. q. iij. sentienda agitur  
alij autem sunt p̄m verbum dei dimit-  
tendi quia ceci sunt duces cecoz. ¶ Itē  
quid fiet si multitudo est in scelere vel  
etiam pauci potentes tamen quos seq̄-  
tur magna multitudo in redemptione  
decimarum a laycis vel in torneamen-  
tis vel in duellis et similibus nunquid  
excommunicabit eos eps si nolunt se cor-  
rigere vel nunquid publice precandus  
est tales non esse in statu saluandozum  
R̄hede si illi non cognoscunt se pecca-  
re in hoc de quo deprehenduntur tamē  
nolunt cessare et si instigatur eis pena  
excommunicatiōis vel timetur scisma. vñ  
aliud magnum malum potest et debet  
eps dissimulare nec debet contra tales  
publice predicare q̄ nō sint in statu sal-  
uandozum cum fiant tamē cōminatio-  
nes hic de scripturis et caute attraban-  
tur potentes maioresz sapientes inter  
eos quozum auerti non leuissimis sed  
instantissimis amonitionibus cetera  
multitudo frangatur. xliiij. di. cōmessa-  
tiones. r. q. di. constitueretur. ¶ Item si  
peccatum q̄ faciunt predicti defendunt  
quasi non sit peccatum non debet dissi-  
mulari qm̄ excommunicantur quia tales  
bererici non possunt dici. et de pe. di. v.  
cap. i. in fi. r. di. d̄ho. ¶ Item peccatum  
dicitur scandalum quādoq̄ improprie  
tamē super illud Matth. xvi. cū dixit  
d̄hs petro scandalum mihi es.

¶ De scripto autētico multi-  
pliciter sumpto.

Scriptum autēticum dicitur tribus  
modis scz per manum publicam  
vel duorum virozum vel per iudicem vel  
duorum testium subscriptione ad min⁹  
factum vel si habet sigillum autēticus  
in aut. de instru. caute. §. licet instrumē-  
ta. r. ext. de proba. qm̄. ¶ Item scriptu-  
ra facta per priuatam per souam etiam  
cum trium testium subscriptione nisi  
testes illi viuant non valet nisi in prei-  
udicium eozum qui scribunt illud. C. de  
non numer. pec. l. generaliter. Itē scri-  
pta publica perpetua sunt ad dandum  
cōmoduz vtriqz parti. ex. de fide instru.  
capitu. j. vbi de hoc in glo. xxy. q. ij. sancti-  
mus. r. c. ij. De hoc r̄hede in tractatu de  
instrumentis.

¶ Quid sit scire et q̄b⁹ modis dicat scire.

Scire dicit q̄ ab alijs discretis au-  
diuimus. xxx. q. v. hoc videtur et eē  
de rescrip. cum contingit. §. j. vbi de hoc  
in gl. per famaz sed de sponsa. tua nos  
vbi de hoc in glo. immo. ¶ Item sacer-  
dos nō deberet scire quod notuit solus  
per confessionē sacramentalē quia nescit  
vr hō s̄ vr de. et de offi. ordi. sacerdos.

¶ De sponsalibus.

¶ Quid agendum est de sponsalibus  
Quid sint et vnde dicantur. Quia  
forma contrahantur et qua erate. Quis  
effectus sponsalium vtrum possunt dissol-  
ui. De spirituali quoz modis dicat. R̄hede  
de in tractatu de symo.

¶ Quid sint sponsalia et vnde dicantur  
et in qua forma cōtrahantur.

Sponsalia sunt futurarū nuptiaz  
p̄missio. xxx. q. v. nostrates. r. ff.  
de spon. l. j. ¶ Item dicitur sponsalia  
a spondeo. nam mos fuit veteribus spō-  
dere. Si viroz et stipulati. s. et non est  
stipulatio necessaria in h̄mōi qz cōtra-  
hantur q̄nc̄ inter absentes. ff. de spon-  
sal. l. ij. iij. v. r. vtri. ¶ Item forma spon-  
salium est multiplex quia contrahun-  
tur quādoq̄ nuda p̄missio. dar. arris

## Summa monaldi.

sponsalibus quandoque interueniente a nulo, quandoque interueniente iuramento. ¶ Item formaverborum per nudam promissionem est hec cum dicitur dicitur vir accipiam te in meam uxorem, et illa respondit accipiam te in meam iuris, vel aliter uerba equipollentia: ut dicatur uocam te in uxorem quod de accipiam et illa similiter dicit, et ista sunt uera sponsalia quoniam sic per uerba de futuro contrahuntur. Quia si per uerba de presenti contrahantur ut accipio te in meam vel similia uerba dicantur per quod mutuum consensu in ueribus de presenti significant ut cum dicitur consentio in te tanquam in uxorem vel tanquam in meam uerba eadem dicit tunc uerum est matrimonium in ualibus loqui quia in mutis sufficit per signum aliquod uel per mutuum consensum exprimere de presenti, ext. de spon. si inter ubi de hoc in glo. ergo altero. ¶ Item quid si nichil respondet mulier nunquid propter hoc non est matrimonium res. uerba in matrimonio non sunt de substantia matrimonii si cur uerba sunt de substantia sacramenti in baptismo et eucharistia, uerba tamen aut uirtus aut alia iudicia necessaria sunt ad hoc ut constat ecclesie de matrimonii consensu unde si puella ueretur loqui et tamen patitur se subarrari per anuli immisionem uel patitur se dotari ipsa taciturnitate et patientia eius consensus exprimitur quauis lingua taceat sicut notauit. bo. xxvii. q. ii. c. vlti. Si autem nulla alia sint iudicia de consensu eius nisi quod ille protulit illa uerba non est presumendum per matrimonium propter illa tantum. Quid si quis iniecta manu uel in dextra manu mulieris dicat. do tibi fide de te accipiendam in uxorem et illa nichil respondeat nunquid sic contracta sunt sponsalia. Respondeo reuera non possunt contra hi ex altera parte tantum nec claudicare possunt ille tamen qui taliter dedit fidem tenetur ea dicere si illa noluerit. Si

autem illa noluerit, compellenda non est, nisi aliquo signo uel iudicio ostendisset illa mulier placere sibi quod agebatur et contractum sponsalium acquiescere quod presumitur si continue ante fides sic datam tractabitur inter eos desponsalium, uel matrimonio contrahendis ipsa non contradicente sed acquiescente presertim si praerequisita sponte dedit manum ad fidem recipiendam si aliter non tractabitur desponsa, uel matrimonio ante, uel si tractabatur ipsa tamen contradicente licet ille subito manu iniecta dederit et fidere ut dictum est non esse presumendum per matrimonium licet illa taceret et simpliciter forte uel ueretur. ¶ Item si uir dicat ab isto tempore habeo uel tenebo te pro uxore et tibi sicut uxori fidem seruabo et comodo dicit uxori uiro, ista uerba et similia in parte dicuntur sponsalia de presenti quia iam est uere matrimonium ita quod licet eam carnaliter non cognoscat non tamen licet alicui eorum alii nubere et sumpserit quauis carnaliter secundum cognoscat: est separandus ab ea et compellendus redire ad primam, ext. de spon. ex parte. et. c. si inter uirum et uxorem, duorum. ca. j. et vlti. ¶ Item nonne hoc est promissio de futuro tantum et non consensus de presenti sicut si dicatur a crastina die in posterum tenebo et habebote te pro uxore uel a festo sancti iohannis in posterum sub predicta forma ab isto tempore habebote te pro uxore. Respondeo deo sine prauidicio dicendum quod licet hoc forma uerborum expressa sit in illa decretali ex parte, c. nullus per hec tamen uerba non contrahitur matrimonium, nisi hoc intendat contrahentes de qua intentione constare potest persequentem prohibitionem que secuta fuit in casu cuius decreta, ex parte, sicut patet ex illo casu ibi posito quo facta praefata, a. reliquid est et sicut plene et integra decretali dicitur uel si dicas quod per predictam formam uerborum



contrahetur matrimonium, dicitur quod pro pro-  
ficio, ab. tenetur inclusive sub isto sen-  
su ab isto tempore et quasi modo habe-  
bo et de cetero tenebo et habebit te pro  
uxore. Similiter quid de illis qui post  
quod dederint fidem adinuicem sibi de con-  
trahendo statim dicunt, osculemur ad-  
inuicem nomine matrimonium vel bibam? et sic  
se osculari etur adinuicem vel bibunt sug-  
gestionem aliorum hoc faciunt, nisi quid  
sic compicitur, matrimonium. Respondetur  
quod non nisi per certa indicia contraherit quod  
per huius osculii vel potum taliter con-  
trahentes noluerit recedere a sponsali-  
bus de futuro, et matrimonium contrahere  
de presenti et quod dicitur osculemur nos  
adinuicem vel bibamus nomine matrimo-  
nium potius contrahenda quam ius con-  
trahi. statim cum ante contractum sit  
de sponsalibus inter eos et non de ma-  
trimonio. Item, quid si nichil ante  
actum est de sponsalibus sed simpliciter  
dicitur vir mulieri vel eomodo quod illa  
osculatur eum nomine matrimonium et  
sic sequitur osculum de comuni consen-  
su nunquid est matrimonium, sic contra-  
ctum. Respondetur dicendum quod sic si hoc in-  
tendant contrahentes alias non. Ad iudicandum  
autem de intentione recurrere  
dum est ad circumstantias verborum pre-  
cedentium et subsequendum et cetera cer-  
ta iudicia que si nulla appareant dicitur  
dum quod non est matrimonium iudicandum  
preteritum si uterque vel alter negat se ha-  
buisset intentionem contrahendi matrimo-  
nium tali modo, aut si alter eorum vel  
uterque ad secunda vota transierit. Item  
contrahuntur sponsalia dantis artis spon-  
salitatis, scilicet aliqua pecunia vel alijs re-  
bus. C. de spon. l. queris. Similiter con-  
trahuntur subarratione que fit per anu-  
li missionem quod est signum amoris. xxvj.  
q. ii. quis de spon. auerit subarratio tamen  
fit non solum per anuli missionem sed  
etiam donationem aliarum rerum vel

aliorum insigniis. Similiter fit huius  
modi subarratio quandoque interuenien-  
te consensu. ext. de despon. impu. tuo qua-  
doque non interueniente, sed siue interue-  
niat siue non, dummodo constet de subar-  
ratione presumitur pro sponsalibus si  
fiat a patre huiusmodi subarratio argu. xxx.  
q. v. nostrates. et ca. femine. Si autem fiat  
a sponsis presumitur pro matrimonio  
nisi etas repugnet. ext. de spon. impub.  
tue. Similiter contrahuntur sponsalia iu-  
ramento. ext. de spon. duo de illis.

Qua forma et qua etate con-  
trahantur sponsalia.

Sponsalia contrahi possunt post  
septennium: quia tunc dicitur tur-  
habere discretionem tam pueri quam  
puelle, et tunc placere consueverunt  
eis sponsalia ext. de spon. impu. litteras  
Item sponsalia ante septennium con-  
tracta publice honestatis iusticiam non  
inducunt et ratio talis sponsus potest con-  
trahere etiam cum matre huiusmodi sponse.  
ext. de spon. impu. litteras ubi de hoc et  
ca. accessit. Si vero post septennium con-  
trahatur solus de facto licet de iure etiam  
non teneant inducunt iusticiam publice  
honestatis usque ad quartum gradum.  
ext. de spon. sponsa fratris. et ca. ad au-  
dientiam. et de spon. impu. accessit. Si  
vero ante septennium sponsi vel patres  
nomine ipsorum sponsalia contrahant  
nichil agunt. xxx. que. ii. ubi non est. Sed  
licet ante septennium vel incunabilis,  
etiam contrahuntur. Si tamen uene-  
runt ad septennium incipiunt eis pla-  
cere sponsalia tunc valent ita quod qua-  
uis sponsus eam carnaliter non cog-  
noscat consanguineam tamen eius ha-  
bere non poterit in uxore nec contrario  
ext. de spon. impu. litteras et ca. accessit  
et ca. duo pueri. Item sponsalia sola  
ratihabitione confirmantur licet ab ini-  
tio nulla fuissent, intelligitur enim ca-

## Summa monaldi.

rata habere cum sponsus et sponsa cohabitarent simul nec contradicunt verbo vel facto: immo vnus vadat ad domum alterius vt aliqua munuscula sibi donant. ff. de ritu nup. l. minorem et arg. ext. de spon. impu. litteras vbi de hoc in glo. et si placuerunt. ¶ Item sponsalia contrahi ante septennium prohibentur nisi forsan pro bono pacis. extra. de spon. impu. vbi non est. vbi de hoc in glo. etas ad matrimonium. ¶ Item etas ad contrahendum matrimonium apta est in puella. xii. an. in puero. xiiii. extra. de spon. impu. puberes et c. continebatur et si contrahuntur. non est matrimonium. Similiter si est etas proxima puella. s. in. xi. anno. vel circa. xii. et cum suo assensu desponsata fuit et cognita matrimonium tunc inuitu minoris etatis non poterit separari. ext. de sponsa. impu. continebatur. ¶ Item si impuberes contrahunt. matrimonium per verba de presenti aut intendunt contrahere matrimonium tantum per illa verba ita quod sponsalia aut intendunt contrahere simpliciter id quod possunt per illud. Si quod ago non valet vt ago valeat vt valere potest. In primo casu nihil agitur nec est matrimonium quia illud contrahere non possunt etate impedire nec sponsalia sunt quia nolunt. in secundo vero casu tenent sponsalia de futuro. potest cum probabiliter dici secundum quosdam quod in primo casu etiam sponsalia contrahunt. Quis non contrahere intendat et hoc interpretari de iuris. ext. de sponsa. impu. ad restitutiones et ca. vlt. et cap. a nobis vbi de hoc in glo. Si tamen in eadem voluntate quousque ad nubilem etatem vtriusque permaneant matrimonium prius inuita per ratificationem tacitam vel expressam confirmatur et tacitum consensum intelligas cum cohabitarent simul. ext. de sponsa impu. de illis. ff. de ritu nup. l. minorem et arg.

de sponsa. ad id. ¶ Item si pueri ante septennium sponsalia vel post septennium. sed ante pubertatem matrimonium. per verba de presenti contrahunt si adueniente etate legitima intelligitur quod actum est et ratificantur expresse vel etiam tacite et precium datur de solo consensu quod non contradicunt ratificationibus dentur sponsalia post septennium. vel matrimonium. post etatem legitimam presertim si simul morabantur. ext. de sponsa. impu. litteras. et capi. accessit. et cap. duo pueri et de condi. appo. super eo. Similiter per eadem iura dicendum est secundum quosdam si parentes contraxerunt sponsalia vel matrimonium pro filijs vel nomine filiorum. arg. extra. que. ii. cum ois. et. §. cum ergo. ¶ Item si adultus contrahit per verba de presenti cum puella que erat proxima vel econtrario si adultum puero vel si ambobus impuberes vicini tamen pubertati contrahunt. Si prudencia. i. carnalis concupiscentia supplet etate et mutuo consensu carnaliter sunt coniuncti aut habitu corporis quem pretendunt appareat veraciter eos carnaliter posse commisceri tenet matrimonium. ext. de spon. impu. puberes. et ca. continebatur. §. et in pluribus alijs capitulis. Si si tamen puella in vita per violentiam cognosceretur non videtur per hoc. sibi fieri preiudicium immo non obstare huiusmodi copula carnali vnita viuere in loco posset contrahere cum alio secundum quosdam alij dicunt quod si tempore contractus poterant carnaliter commisceri et postea cognosceretur inuita vt dictum est non obstante etate impuberi verum fuit matrimonium inter eos et per carnalem copulam consummatum. et ergo dicant primi intelligendum est in eo casu quando tempore contractus nondum poterant carnaliter commisceri puella priusque esset viripotens differunt



## De effectu sponsalium et utrum possint dissolui. Fo. cclviii.

et durante, illo dissensu violenter cognita est a sponso, licet adhuc esset in etate impuberi constituta. arg. xxxij. q. vii. proposito animi et ext. de sponsa. ipu. continebatur. ¶ Item non debet distare impubes a pubertate ultra sex menses, licet alias concurrant que supradicta sunt ut in dicto ca. continebatur et ca. et hoc dicunt plerique si tamen de communi ascensu essent carnaliter copulati tunc tutius est quod pro matrimonio iudicetur etiam si ultra sex menses a legitima etate distarent. ext. de sponsa. impu. a nobis. et cap. de illis. ¶ Item si impubes contrahat cum pubere tenetur expectare donec impubes veniat ad pubertatem. ext. de spon. impu. de illis et ca. a nobis et si minor veniens ad legitimos annos non consenserit in matrimonium, poterit resipere maior a se non potest immo expectare tenetur et si minor factus maior consentiat maior dissentire non potest sed quosdam alii dixerunt quod ille decretales de illis et etiam a nobis locum habent cum sponsalia contrahantur inter minores septennio ex hoc sententia nulla est nam littera illius decet de illis dicit contrarium in versu illo. Si vero alter istorum etc. et illa a nobis loquitur in sponsalibus contractis infra nubilem aetatem unde dicit alii quod si puberes contraxerint sponsalia, si alter consentiat in matrimonium et alter dissentiat compellitur inuitus et sic locum habet sententia de sponsis cogendis ad matrimonium contrahendum et consumendum. Si vero immi sit impubes ad pubertatem veniens consentire vel dissentire in matrimonium potest, et si dissenserit sponsalia dissoluntur ut in dictis. c. de illis et a nobis et idem est si inter duos impuberes sponsalia contrahantur nam eis venientibus ad pubertatem liberus est consentire in matrimonium vel dissentire nec

aliquis eorum est mutus cogendus. ¶ Item si pubes non expectat sponsam impubem quam expectare tenetur sed medio tempore contrahitur cum alia per verba de presenti tenet matrimonium cum secundo contractum. Et idem dicendum est si pubes contrahat cum impubere quia ex illa parte tenere vel claudicare non potest matrimonium, quamvis enim pubes fortius obligetur quam impubes, ut si impubes factus pubes consentiat pubes ut dictum est cogatur consentire si tamen dissentiat cum alia contrahendo tenet matrimonium secundum

### De effectu sponsalium et utrum possint dissolui.

Sponsalium que sub conditione contracta sunt effectus est quod duobus modis transeat in matrimonium, scilicet per carnalem copulam subsequutam vel per verba consensus experimentia de presenti ext. de sponsa. duo. ca. j. ubi de hoc et de clandest. de sponsa. de illis ¶ Item qui iuravit sponsam tradere in uxorem hac conditione adiecta si daret sibi, nec cogetur eam ducere nisi dederit quod promiserit nisi consensus de presenti vel carnalis copula fuerit subsequuta. ext. de cond. apo. de illis ubi de hoc. ¶ Item sponsalia verba esse debent ab omni coactione. ext. de sponsa. cum locum, potest tamen pater cogere filium vel filiam in sua potestate constitutos ad sponsalia vel matrimonium contrahendum, modica tamen coactione. ff. de ritu. nup. l. si patre. et l. nec cogitur precise autem cogere non potest. C. de nup. l. nec filium et in dicta. l. nec cogitur. ¶ Item pena in sponsalibus apposita non tenet. ext. de sponsa. et auis. si ue gemina ubi de hoc in glo. Similiter sponsa mouenda est potius quam cogitur

da ut nubat spōso nisi interuenerit iuramentū: quia tunc licet sit prius monenda postea tamē est cogenda. **¶** de spon. requirit. in fi. vbi de hoc. **¶** Tres sponsalia de futuro non soluntur per alia de futuro et si in secundis interueniat iuramentū soluntur tamen per matrimonium sequens seu sponsalia de presentia. **¶** et de spon. si inter. vbi de hoc in glo. ergo altero. et. c. vlti. vbi de hoc.

**¶** Tres solui debent sponsalia iudicio ecclesie nisi fortius vinculi supueniat: ut puta matrimonium et similia ut votū solēne: quia tunc sunt ipso iure soluta. **¶** et de spon. si inter. vbi de hoc. et arg. de spon. impu. cōtrinebat. et. c. de illis primo. vbi de hoc in glo. sicut. j. et. Similiter soluntur propter affinitatē superuenientem. **¶** et de spon. impu. litteras. vbi de hoc in glo. qm̄ habere. **¶** Item non cogitur quis ducere sponsam suā de futuro si postea incurrat lepram vel aliam enormē deformitatē. **¶** ext. de coniu. lepro. c. vlti. vbi de hoc in glo. sic ergo pater. et de iureiur. quē ad modū. **¶** Item sponsalia de futuro iuramento confirmata compelluntur seruari ab ecclesia propter periculum iuramenti: promittit tamen ea papa dissolui dispensatiue de cōmuni consensu sponsi et spōse ne de terius contingat. **¶** et de spon. c. n̄. vbi de hoc in glo. ideo dicit. et. c. in litteris. h. et. c. preterea. vbi de hoc. **¶** Tres arris datis de spōsalibus perficiendis amittit qui resilit sine iusta causa. **¶** C. de spō. l. vlti. et. ff. de verbo. ob. l. vna. Sed nūquid peccat q̄ altero iniusto resilit post si dem interpositam vel iuramentum. **¶** Respon. lib. notauit. xxx. q. n̄. vbi dicitur q̄ talis peccat mortaliter et compellendus est consummare matrimonium: compelli autē debet non ex toto: Sed per ammonitionē vel increpationem vel cōminationem diuini iudicij. si tamen persistunt in tali volun-

tate sunt absoluendi. **¶** Et idem dicit de pubere qui contraxit cum impubere: cum alter illorum vel uterq̄ vult resiliere a sponsalibus postq̄ impubes peruenit ad etatem: dicit em̄ hic. b. q̄ uterq̄ peccat resiliendo: sed maior magis q̄ minor: utriq̄ enim conceditur ab ecclesia resiliere: quia nō compellitur consummare matrimonium finaliter et ex toto. Potest dici etiā q̄ in casu illorum capitulorum de illis et a nobis neuter peccat resiliendo siue iuramentū interuenit siue nō: quia presumitur iurasse de contrahendo sub cōditione nisi viderelicet dissentiant vel resiliant cū peruenierint ad legitimā etatem cum hoc conceditur eis a iure. **¶** Item sponsa non tenetur sequi sponsum vagabundum: immo si transferat se ad aliam puerciam et alio longo tempore expectatus non redit: potest sine leges post tres annos libere alium ducere in maritū recepta tamen de periurio penitentia si per eam stetit q̄ matrimonium consummatū non fuit. **¶** et de spon. de illis. vbi de hoc in glo. vñ in culpa. **¶** Item sponsa excusatur si per vim vel metus qui potest cadere incōstantē: tradatur viro quē non vult nisi postea consentiat et. ext. de spō. impu. de illis. vbi de hoc. Secus tamen si leuis est metus. **¶** et de spon. de muliere. vbi de hoc in glo. hoc ideo dicit. et. c. veniens. et. c. consultationem. **¶** Item sponsalia contrahere possunt per iura predicta siue per interpretem homines diuersarū linguarum. **¶** ext. de sponsa. ex litteris. j. vbi de hoc in glo. et dicit. ff. de verbo. obli. l. i. in fi. **¶** Similiter sponsalia inter absentes contrahi possunt. **¶** ext. qui clerici vel mo. veniens. vbi de hoc in glo. arg. q̄ matrimonium. **¶** Item qui iurauit vnam ex filiabus rēch̄ indeterminate ducere in uxorem et postmodum cum altera ipsarū ille dormiuit debet conu-



pellit ducere illas cum qua dormiuit cũ  
 aliam habere non possit. ar. c. de spō.  
 ex litteris. h. vbi de hoc in glo. isti erāt.  
 et. c. is qui. ¶ Item non potest contra  
 here dum est furiosus. ex. de spon. vi-  
 lectus. vbi de hoc in glo. si tempore.

¶ Item qui pari sponsalia contraven-  
 ti non contradicit in sponsam consen-  
 tire videtur. ex. de spō. impu. duo pue-  
 ri. vbi de hoc in glo. ⁊ sic tenuerunt.

¶ De spoliatione quid sit et quando  
 restitui debeat spoliatus.

**S**poliatio est a possessione immo-  
 bilis rei violenta vel iniuriosa eie-  
 ctio vel mobilis rei ablatio. Violenta  
 ideo dicitur: q̄ si quis sponne possessio-  
 nem suam renunciauit vel ipsam adiu-  
 raucit: restitutio locum nō habet. c. de  
 restitu. spol. accepta. ⁊ de renū. tuā.  
 vbi de hoc. ¶ Item cum quis nōlet se  
 possidere constituat pro cuius posses-  
 sione amittit. ff. de acquif. posses. l. j. §.  
 in iure. et. §. videtur. et. l. si quis. §. cuz  
 est differentia. Iniuriosa dicit̄ id q̄ nō  
 quotienscūq̄ de possessione violenter  
 ⁊ iniuriose eici intelligitur: vt cũ quis  
 alium eiciens in cōtinenti ⁊ quasi bel-  
 lo continuato restituitur. nam ⁊ si p̄ vio-  
 lentiam excludatur nō tamen restitui  
 tur. ex. de restitu. spol. olim. et. iij. q.  
 j. §. patet. et. c. vnde vi. l. j. ¶ Item spo-  
 liato: qui est ab alio spoliatus si non  
 est soluendo in illo vel in equiuolenti  
 contra eum agere spoliatus nō potest  
 arg. vt lite pen. ecclesia. h. vnde spolia-  
 to: habet interdictum vnde vi. si ab  
 alio spoliatur. ex. de restitu. spol. olim  
 j. vbi de hoc. et. c. cum ad sedem. in fi.  
 vbi de hoc in glo. sic patet. et. c. in litte-  
 ris. ¶ Item spoliato: non potest op-  
 ponere crimen spoliato ante q̄ sit re-  
 stitutus. ex. de restitu. spolia. vbi de  
 hoc. ¶ Item cum quis similiter non

potest. referri q̄stio dominij spoliato  
 nisi primo fuerit restitutus. ex. de re-  
 stitui. spoliat. ex litteris. vbi de hoc in  
 glo. ⁊ sic patet. et in alia glo. ff. de vi et  
 vl. et. c. sollicitate. ¶ Item spoliatus dicit̄  
 qui mandauit vel ratam habuit spo-  
 liationem. ex. de restitu. spolia. cum  
 ad sedem. ad fi. sed spoliatus debet pro-  
 bare per testes violentiam sibi factas  
 si aduersarius negat ⁊ de rebus amisse-  
 sis per proprium iuramentum perso-  
 narum ⁊ negotij qualitate inspecta: et  
 sic taxatione iudicis premissa condem-  
 natio potest sequi. ex. de restitu. spol.  
 grauis. vbi de hoc in glo. de violentia.  
 et q̄ metus causa. c. vii. vbi de hoc. et  
 c. vnde vi. l. si quando. ¶ Item spo-  
 liatus qui petit restitui tenetur pro-  
 bare se possedisse et spoliatum fuisse.  
 extra de restitu. spoliato. olim. j. ad fi.  
 vbi de hoc in glo. ⁊ sic patet. ⁊ ca. j. vnde  
 nisi petat restitui spoliatus infra an-  
 num postea non auditur: quia inter-  
 dictum est actio p̄toria que anno ex-  
 pirat s̄m leges. ff. de perpetuis pprie.  
 et tempo. acti. l. j. siue instit. de perpe-  
 et quie. acti. in p̄nca. sed s̄m canones  
 quo ad damnum siue penam perpe-  
 tuo agi potest. iij. q. j. reintegranda. de  
 hoc habes ex. de restitu. spolia. sollici-  
 te. in glo. quid si spoliatus. ¶ Item re-  
 stitui debet spoliatus ad omnia iura  
 sua tam corporalia q̄ spiritalia prius  
 q̄ aliquid obiciatur sibi. ex. de restitu.  
 spolia. ex litteris ⁊ c. item cum quis. et  
 h. q. h. nullus. ⁊ fere per totum. ¶ Simi-  
 liter restituitur ei possessio si post lites  
 contestatam aduersarius cōtumat in-  
 uenitur si liquet de causa. ex. de dolo  
 et contuma. prout. Similiter restitui-  
 tur ei fructus p̄cepti ⁊ qui percipi po-  
 tuissent a tempore deiectionis sue. et  
 de restitu. spolia. c. j. vbi de hoc in glo.  
 cum fructibus. et. c. grauis. ¶ Item spo-  
 liationis questio p̄uilegiata est. ex.

## Summa monaldi.

De restitut. spolia. frequens. §. illud. et de ordi. cog. sup. ¶ Similiter questio Proprietaris spoliato referri non potest: scilicet q̄ habeat ius vel q̄ non sit canonicè institutus. ext. de restit. spolia. item cum quis. et. c. in litteris. et. c. et conqueſtione. ¶ Item generaliter quilibet spoliatus ab alio q̄ a suo iudice restituendus est. j. q. j. per totum. et ext. de restit. spolia. fere per totum. Sed spoliatus a iudice sine iuris ordine non ante restituatur q̄ de sententia iudicis cognoscatur. Si tamen prelarus preter formam iudicis spoliet subditum suū siue beneficio priuet facienda est restitutio ac si pereretur a priuato. ar. ext. de probat. quoniam. Secus tamen si in figura iudicis ab ordinario quis spolietur: quia tunc prius cognoscitur de causa q̄ restituatur. ext. de restit. spol. conqueſtione. Alioquin spoliatus a iudice iuris ordine non seruato restituere debet. ext. de acc. ad petitionem. vbi de hoc. ¶ Item spoliatus tota sua substantia vel maiori parte ipsius criminaliter accusari nō debet nisi prius fuerit restitutus quia nullus cōtendere nudus debet. ¶ Similiter quis spoliatus sit ab alio q̄ ab accusatore: prius tamen debet restitutionem implorare infra terminum sibi a iudice datum q̄ res. ondeat accusatori. ext. de restit. spolia. frequens. c. h. vbi de his in pluribus glo. ¶ Item qualiter contra spoliatorem agere debet spoliatus habetur ext. de ordi. cogni. c. vlti. in glo. ber. qui enim perit.

¶ De differentia spuris mani  
cis et nobis.

Spurius est natus de coitu adulterino cuius pater est vulgus nec potest ostendere patrem nisi verecundus nec potest legitimari per matrimonium

sequens seu alio modo: ideo ab hereditate repellendus presertim si in matrem prioris uxoris alteruter eorum fuerit aliqd machinatus. ext. qui filii sum legitimi. tanta. vbi de hoc in glo. nota q̄. et. c. transmississe. et. ff. de statu bo. vulgo. r. C. de vera li. in aut. licet patri. Similiter nec ali debet de bonis partum fm quosdam. C. de incestu nupt. aut. ex complexu. sed licet hoc verum sit de rigore iuris ciuili propter detestationem criminis introduci: tamen de benignitate canonica alii possunt. quia educatio filiorum de iure naturali est. l. di. ius naturale. ext. de eo q̄ ouit in matrimo. q̄ pos. per adult. cum haberet. in fi. vbi de hoc in glo. hoc est regulare. ¶ Item spurius dicitur natus de concubina siue pro spuraria in continentie. manico vero qui propter de sorto natus et ides vocatur hic idem da. Similiter notus est natus de adulterio qui videtur verus filius de matrimonio cum non sit sicut et notas sex. bres. medici dicunt que vere quarant videtur et non sunt: omnes tales illegitimi ab honoribus repelluntur. ext. de elect. cum in cunctis. et de si. presby. c. j. et vlti.

¶ De taciturnitate quando  
sumitur pro consensu.



Taciturnitas habetur pro consensu. li. h. dist. si seruus quandoq̄ pro conditione. ext. de con. dis. in. c. parvulus. et. lxx. dist. si forte. ff. de procuf.

l. si filiusfamil. §. nimirus. Item qui tacet neq̄ consentit neq̄ negat. ff. de re. iudi. l. qui tacet. Sed dicendum q̄ si possum effectiue prohibere quod sit et t̄



eo: videoz consentire. Si vero prohibe  
re non possum puta me inuito aliquis  
vendit rem meam: tunc, nō videoz con  
sentire. ff. de cōtrahen. emp. l. rem alie  
nam. et ar. err. de presump. nōne. vbi  
de hīs in glo. nota q̄ tacet. et de cogna.  
spi. super eo in glo. nota q̄ qui.

### ¶ De testamentis.

**N**unc agendum est de testamētis  
quid sit et vnde dicatur: qualiter  
cōficiatur: quot sint eius species: quot  
requirantur in eo: quis possit testari:  
qualiter infirmet: et quis sit ei? effect?

#### ¶ De testamentis quid sit et vnde dicatur.

¶ Testamentum est voluntatis no  
stre iusta sententia de eo qui post  
mortem suam quis fieri voluit. ff. eo. t.  
l. i. intellige cum quis in testamento  
de toto suo patrimonio disponit vt ex  
duatur codicillus et speciale relictum.  
Similiter scias q̄ si quis heredes insti  
tuit in certa re vel parte et de reliquo  
non disponit: de toto disposuisse vide  
tur vnde scriptus heres totum capiet:  
quāt in parte totus alis continetur. ff.  
si here. insti. l. si quis ita scripserit. et C.  
eo. t. l. quotiens. ¶ Item dicitur testa  
mentum: testatio mentis: quia dispo  
nitur q̄ de reb? suis fieri velit testator  
post suuz decessum. xii. q. ii. §. sed aliud  
et err. de cel. mil. cuz marthe. §. ii. ¶ Si  
militer dicit testatio mentis: non tamē  
quēlibet illa q̄ testator: de heredib?  
disposuit. vñ voluntas testatoris ambu  
latoxia est vsq̄ ad supremum exituz vi  
te sue. ff. de adimen. lega. l. i. i. et. C. de  
codi. l. i. et. de cele. mil. csi marthe.

¶ Qualiter cōficiatur testamētū et q̄  
sunt species ei? et quot testes requirunt.

¶ Testamentum confici debet fm lē  
ges cuz institutione heredis: quo  
niam institutio heredis fundamētum  
est totius testi. insti. de le. §. ante here  
des. Similiter vbi non exprimitur no  
men heredis nullum est testamentum  
fm leges. C. e. t. l. iubemus. ad si. et. ff. de  
hīs que in testa. debentur. proximū. et  
insti. de fidei cōmis. hereditariabus. §.  
in primis. ¶ Itē inquiritur q̄ si testa  
tor: habet filium legitimum vel filiam  
iam natos vel cōceptos aut descendit  
re: eis iam mortuis instituat eos here  
des in toto vel in parte vel saltes in ali  
qua re: si non habet liberos sed ha  
bet patrem vel matrem superiores de  
bet eos simpliciter instituire heredes  
saltem in aliqua re alioquin non vale  
ret testamentū vel posset rumpi. vt in  
stitu. de exhe. lib. in prin. §. sed hoc. et  
C. de liberis preteritis. aut. et causa. et  
ff. de inoffi. testa. nam et si parentibus.  
Et hoc verū est nisi filius vel alis descen  
dentes cōmississent causam ingrattu  
dinis: quia tunc pater posset eos exhe  
redare: de quo respōde in tractatu de  
patre. ¶ Item testamentū non valet si  
heres institutus rēpore mortis testato  
ris non viuit. ff. ad trebel. l. ex sacro. §. si  
quis. ¶ Similiter testator: cuiuslibet filio  
rum suoz debet aliquid relinquere in  
testamento in illo instituire ipm here  
dem: alis non valeret. C. de inoffi. test.  
l. omni modo. et. l. se. et in aut. vt tamē  
ap. co. §. alii q̄q̄. et. §. hoc aut: et col. vii.  
de hoc habes et. de testi. raynucius in  
glo. ¶ Itē testamenta nudis verbis et  
si re legali solēnitare cōdita valent et  
debent executione mandari. xvi. q. j. cō  
sideratio. et. xii. q. ii. vultarana. et de  
testi. indicante. vbi de hoc in glo. tale  
legatum. ¶ Similiter solo nutu ali  
qua possunt relinqui. ff. de re iudica.  
l. nutu. et. C. de fidei cōmis. l. et in episto  
la. ¶ Itē testamētoz due sunt spēs: qz

aliud est nuncupatum aliud in scrip-  
tis: nuncupatum autem sola nuncu-  
patione testatoris consistit non in solē-  
nitate scripture cum. vij. testes necessa-  
rii sunt et heredis nominatio. Instit.  
eo. ii. §. vlti. et. C. eo. ti. l. hac consulti-  
sima. §. per nuncupationem. ¶ Similiter  
necessarium est qd fiat vno contextu. i.  
nullo alio actu interposito nisi forte a-  
ctu nature vt cum iret ad purganduz  
ventrem vel forte sumeret medicinam  
vel breuis langor interueniret. C. eo. r.  
l. cum antiquitas. r. ff. e. ti. l. heredes. §.  
vlti. ¶ Item testamentum nuncupati-  
uū valet r dicitur quando quis ad in-  
terrogationem alterius annuit testib⁹  
presentibus: r illud quod dicitur nunt  
sibi placere ostendit. C. qui testamen-  
tū facere. l. hac consultiissima.

¶ Item de benignitate canonica non  
iudicatur decedere intestatus qui extre-  
mam voluntatem in heredis dispositi-  
one committit. Secus si in voluntates  
alterius quam heredis. extra de testa.  
cum inter. vbi de hīs in gl. licet de be-  
nignitate. ¶ Item testamentum qd  
fit inscrip. erigit. iij. subscriptiones r si  
gilla. vñ. testib⁹. et debent testes esse ro-  
gati masculi puberes et liberi et hoc si  
fiat in ciuitate. Si autem sunt in ru-  
re sufficiunt. v. testes r si testator velit  
occulra esse testibus que testatur tunc  
cartam sui testamenti clausam et inuo-  
lutam testibus representet et dicat eis  
hoc testamentum meum rogo vt sub-  
scribaris et eis subscribentibus subscri-  
bat et ipse testator vel alius locovnius  
testis. C. e. ti. l. hac consultiissima. sed s̄  
scriptio testatoris continebit nomen  
heredis. C. e. ti. l. iubemus. ¶ Item in  
codicillis sufficiunt quinque testes etiam  
non rogati in quibus non potest fieri  
heredis institutio nec substitutio pu-  
pillaris nec exheredatio nec directe s̄  
stitutus nec hereditas dari vel adimi

directe nec conditio heredi instituto a-  
dici potest hīs exceptis quecūq; in codi-  
cill scribunt: p̄inde tamen h̄ntur ac si  
in testamento scripta essent fidei com-  
missaria substitutio in eis fieri potest:  
vrputa potest rogare in codicillis her-  
des suos scriptos in testamento r hoc  
si secut vel facturū est testamentū vel  
heres sibi succedens ab intestato qd re-  
stituat hereditatem pauperibus vñ al-  
cui alteri persone. ¶ Et nota qd quis  
potest facere plures codicillos. sed non  
potest facere nisi vnum testamentum:  
q̄teneat: et quomodo de iure facere te-  
stamentum non potest facere codicil-  
lum. vr. ff. de iure do. l. h̄. §. j. r. C. l. de  
iure. l. codicillorum. l. h̄. r. l. si idem. r. l.  
vlti. r. ff. ad trebell. l. seculo. r. instit. de  
codicill. §. j. ¶ Item si testator propria  
manu scripserit testamentum et h̄s̄po-  
cialiter in scriptura posuerit qd manu  
sua confecerit tunc subscriptio non re-  
quiretur. C. eodē. l. tum antiquitas. §.  
vlti. ¶ Itē a predictis solemnibus ex-  
cluditur testamentum militis. C. ad mi-  
li. testa. l. p̄quam. Similiter testamen-  
tum rusticū in quo sufficiunt quinque te-  
stes. C. e. ti. l. vlti. ¶ Item testamentū  
a scientia principis vel prefente confo-  
ctum in solemnitate omni testamē-  
toruz superare videtur. C. eo. tit. l. om-  
nium. Similiter exapitur ab hīs testa-  
mentum qd fit inter liberos. C. eo. ti. l.  
hac consultiissima. §. et imperfecto: q̄n-  
autem ibi signato inter liberos. r. Ca-  
mi. ber. l. vltima. ¶ Item in hīs que  
relinquuntur ad pias causas valet te-  
stamenta et legata secundum canones  
si fiant coram tribus testibus vel du-  
obus: extra eo. titu. cum esset vbi de b̄  
in glosa super relictis. r. c. relatum.  
¶ Similiter si fiat testamentum nu-  
dis verbis extra eo. titu. iudicante vbi  
de hoc in glosa. Quidam tamen dice-  
runt qd per decretales predictas decre-



gatur legibus, loquentibus de solemnitate testamentorum de septem testibus siue quinque, alij tamen derogantur de foro siue de facto ecclesie. Secus si agatur in foro siue in facto seculari. Tertij dicunt quod papa non tollit solemnitates testamentorum per decretales premissas nec etiam posset nisi in terris vtroque iure sibi subiectis: vel in legatis ad pias causas extra co. titu. cuz. effes. vbi de hoc in glosa super relictis. Item valet testamentum minus solemne in speciali privilegio principis solemnitas sit remissa. C. co. titu. l. sine speciali. Item testamentum non debet esse obscurum. ar. extra de pbatio. in presentia. et de testamen. in clamo: quia nunquam per extranea verba res proponenda est sed tantum per vstata. ar. xvij. di. relatum.

**Quis potest testari et quis non.**

**T**estari potest episcopus de rebus propriis, quas antequam esset episcopus licite acquisiuit et eas dimittere potest cui vult nisi ecclesiam lese: rit: quia tunc damnum ecclesie debet de rebus huiusmodi refarciri de rebus tamen ecclesie vel de rebus postquam fuerit episcopus acquisitis testari non potest quia videtur proprijs renunciasse secundum quosdam extra co. titu. capi. j. vbi de hoc in glosa. hoc ideo dicit capitu. tua nos. Item testari potest clericus de rebus paternis et de his que ex artificio vel etiam licite acquisiuerit licet sit in potestate parentum: dummodo non peruenerint ei intuitu sue ecclesie: quia de illis non potest extra co. titu. tua nos vbi de hoc in glosa clerici eni. et. c. in officijs. et. c. j. Item prelati testari non potest de rebus immobilibus ecclesie sue quia

de mobilibus potest componi licet sit infirmus aliquo intuitu elemosinam dare pauperibus et etiam consanguineis qui sibi seruierit vel pauperes sunt et hoc non ratione testamentis ecclesie ut dictum est supra. ex. co. titu. ad h. vbi de hoc in glo. in morte. et. c. relatu. h. s. l. xij. q. ij. ecclesiasticis. Similiter testari non potest religiosus: licet post annum pbarionis non assumpserit habitum pfefforum. extra co. titu. c. j. et regula ex parte: quod cum se et sua dedica: uerit deo testari non potest. C. de sacro sanctis ec. autem. ingressi. et in autem. de monachis. s. illud. Sed si filios habens monasterium ingrediatur vel modo condito testamento permittit ei diuidere bona in tres partes siue inter eos. in autem. de sanctis episcopis s. si qua mulier. et. xij. q. iij. quia ingredientibus. et. c. si qua mulier.

Item heremite et alij solitariam vitam habentes siue agentes quia nulli ecclesie se tradiderunt testari possunt. xij. q. iij. s. contra. Item non potest testari seruus nec illi qui sui iuris non sunt ar. ff. de his qui sui vel alie. iuris sunt. l. j. in prin. et. ff. de pcur. l. pomponius. s. si stipuletur. Similiter filius familiaris testari non potest etiam siue pater permittat nisi sit miles qui de pectore castrensi vel quasi testari potest. in situ. quibus modis non est permis. fa. re. in prin. et. C. de adiectionibus. si aduoca. diner. iudi. l. fori. et in situ. de mili. s. ultimo. et intellige hic filius familias omnem qui nascitur ex legitimo matrimonio nisi sit emancipatus ab eo in cuius potestate. scilicet patri pauo. paterno. ut isti. de pa. po. in prin. et in situ. quibus modis ius patrie potest. s. ptecrea. Et nisi esset filius in aliqua dignitate que liberat filium a patria potestate: ut dignitas episcopalis. patriarchatus. consulatus et quedam

allic vt in autem constitutio que de di-  
 finitaribus. §. 1. 2. §. palas. ¶ Præterea  
 alia quis sit tradita nuptui remanet  
 tamen in potestate patris: vt. C. de cō-  
 di. in fertis legatis. l. si vxorem et quā-  
 nis filiusfamilias non possit facere te-  
 stamentum. Potest tamen facere dōa-  
 tionem causa mortis consentiēte pfe.  
 vt. C. de dona. causa mortis. l. tam nō  
 in si. in qua donatione hoc specialiter  
 requiritur qđ sint ibi quinq; testes et  
 quod sit presens persona cui donatur  
 causa mortis que recipiat donationes  
 vel alius sit presens qui nomine eius  
 recipiat. vnde si vult dōare causa mor-  
 tis p anima sua pauperibus vel eccle-  
 sie donet notario stipulanti et recipiē-  
 ti nomine ecclesie vel pauperum vt. ff.  
 de donatio. causa mortis. l. inter. ff. rē  
 pupill. fal. fo. l. n. in. 2. in. ¶ Quia autem est  
 locus habet in alijs bonis non in pe-  
 culio castrensi vel quasi. Vnde nota qđ  
 peculium aliud est castrense vel quasi  
 aliud pfectitium: aliud aduentitium.  
 ¶ Item peculium est castrense qđ filio  
 fa. a parentibus vel cognatis in militi-  
 am degenit. donatus est vel ipse in mi-  
 litia acquisiuit quid nisi militasset ac-  
 quisiturus non fuisset. ¶ Item pecu-  
 lum quasi castrense est qđ filius fa. ex ad-  
 uocatione perceptit de publico vel per-  
 cepit salarium tam aduocatus quam  
 notarius vel magister liberalium ar-  
 tium vel medicus vel quicungalius qđ  
 salaria vel stipendia percipiunt publi-  
 ca vel fecidit quosdas in bonis que ac-  
 quisit aduocatus in aduocatione a  
 singularibus personis. Similiter qđ  
 obuenit presbyteris et clericis omni-  
 bus de clericatu suo: et huiusmodi pe-  
 culio pater nihil iure habet. ff. ad ma-  
 ced. l. j. §. nihil. 2. l. ij. C. de inoff. te. l. vl.  
 et de huiusmodi potest filiusfamilias  
 facere elemosinam et cōdere testamē-  
 tum. ¶ Item peculium pfectitium

est qđ de rebus patris vel eorum occa-  
 sione obuenit vt fructus rei. 2. l. huius  
 modi peculio. ni bil iure filius habet:  
 quia pater habet plenam potestatem  
 et ex hoc non potest facere elemosinā  
 contra voluntatem patris.

¶ Item peculium aduentitium est qđ  
 ex quacunq; alia causa filio obuenit si-  
 uc a matre siue aliena materna: aut  
 extranea liberalitate vel laboribus: su-  
 is non tamen ex castrensi peculio et in  
 huiusmodi peculio non solum fructus  
 habet pater regulariter et de isto et de  
 precedenti peculio potest filius facere  
 elemosinam vt ira demuz si credat pa-  
 trem hoc permitturum.

¶ Item vxor de rebus viri. s. de pane  
 et vino et alijs que solent bono et appo-  
 bato more pertinere ad dispōsationes  
 vxoris potest et debet facere elemosinā  
 moderatam tamen secundum faculta-  
 tes viri vel necessitatem pauperum et  
 debet semper formare sibi conscientiam  
 et qđ non displiceat marito in cor-  
 de licet aliquando prohibeat ore ma-  
 ritus ne vxor: excedat modum in dan-  
 do. ¶ Item testamentum potest face-  
 re pater filio impuberi dummodo fa-  
 ciat sibi alias secus institu. de pupill.  
 substi. §. 1. §. liberis. et. ff. de inoffi.  
 tes. lege pomponius et. §. sed nec. 2. ar.  
 extra de sepul. in nostra: vbi de hoc in  
 glosa. vnde non. ¶ Item testamentum  
 fieri potest de nocte. ff. e. ritu. l. ad rita-  
 um. §. vltimo de legatis ad pias cau-  
 sas. ¶ Item nec impubes nec furiosus  
 nec habens lucidum interuallum nec  
 prodigus: cui honorum non est ad-  
 ministratio interdicta a iudice. Simi-  
 liter nec murus a natura qui nihil lo-  
 quitur nec surdus qui omnino nō au-  
 dit. in sit. quibus non est permittum.  
 fa. te. per totum. Similiter nec dam-  
 natus ad mortem nec obef loco capti-  
 uorum vel pro pace datus hostis: pō



puli romani vel econtra nec damnat  
ob carmen infamofum nec qui de fra  
tu suo incertus est. siue liber siue seruus  
fir. nec illi quibus lege interdictum  
est bonis: vt heretici et rei perduellio  
nis. ¶ Item in testamento ceci debet  
esse septem testes: et vnus tabellio q̄  
scribat testamentum: si non est ibi ta  
bellio debent esse octo testes et debet  
dilucide voluntatem suam declarare:  
et in heredibus et in legalibus et om  
nia in scriptis redigant et testes debet  
subscribere et signare cum sigillis an  
ulis testamentuz vt. C. qui testa. facere  
possunt. l. hac consultiissima.

**Quo tempore confirmatur  
testamentum. *§. Infirmat.***

Testamentum confirmatur mor  
te testatoris tamē ante mortem  
quandoq; mutari possit etiaz si pacto  
conuenerint ne mutetur. C. de pact.  
l. pactus q̄ doralis et ita si testamentū  
sit per principem confirmatum. C. e.  
ti. l. omnium. ¶ Item testamentum  
et vltima hominis voluntas ratiōabi  
lis immobilis percucrat et in morte  
testatoris tantum confirmatur ex. eo.  
tu. tua nobis vbi de hoc in glo. que oīo  
et de cele. mis. cum marthe. r. r. q. h.  
vltima voluntas et. C. de sacro. ec. l. j.  
¶ Item infirmatur p̄mum testamē  
tum p̄ scōm insti. quibus mod. re. §. si  
quis. hoc ei fallit intestō inter liberos  
q̄ p̄ scōdā dispositiōnē nō tollitur ni  
si testator in scōdō testō declarat p̄  
mū testm̄ non valere. C. de testa. in au  
tē. hoc inter liberos. Similiter fallit  
cum quis in p̄mo testō interdixit sibi  
licentiam itē testandi. nam in hoc te  
stamēto nō tollitur p̄mum nisi in se  
cōdō de p̄iori mēto habeatur. ff. del.  
m̄. si quis in p̄m. ¶ Similiter infirma  
tur testamentum per agnitiōnem filii

p̄ scōdī testi cōsecratiōe q̄ mere p̄ scō  
r̄ quantū ad solēnitatem iuris r̄ q̄ in  
eo instituti s̄nt illi q̄ p̄teriti dicēt  
testm̄ ipso iure nullū naz si in p̄o testō  
p̄teriti s̄nt filii in potestate testato  
ris: cōstituti cum ipso iure nō teneat se  
cundū nec recipitur siue r̄cipitur p̄mū  
insti. quibus mo. re. §. j. r. h. r. ff. de vul  
ga. s. b. l. si q̄s vel. ¶ Itē infirmat testa  
mentū p̄ capitis d̄minutiōnem: ipius  
testatoris. insti. eo. r. §. alio q̄s. ¶ Si  
militer si testator mortis sibi conscie  
rit. C. de bonis qui. mor. sibi conscie.  
l. j. ¶ Similiter r̄cipitur testm̄ per bo  
noz pos. contra tabulas et p̄ querelas  
inofficiosi. ¶ Item irritum est testm̄  
ipso iure si non legitime factus est. C.  
eo. ti. l. ex imperfecto. Similiter si fili  
us in patris potestate constitutus p̄ter  
eatur. ff. d̄ in iusto. rup. re. l. j. vnde sic  
dicit̄ potest testamentum de ipso iure  
nullum vel repugnari potest per que  
relam in offm̄. ff. de inoffi. testa. l. iij. ff.  
emācipatus ex pugnat de iure p̄terito  
sc̄z per bonoz pos. contra tabulas ne  
mireris si aliud in suo et aliud in emā  
cipato nam licet alias dicatur sublatā  
esse differentiam emancipationem et  
patrie potestatis. vt in auten. de here.  
que ab inte. §. nullam vero. et institu.  
de heredi. libe. §. nostra autem verum  
est: quoad hoc vt tam ille quas ille ad  
mittatur contra patris testamentum  
et quilibet suo iure.

¶ Item testator potest bene institue  
re pauperes suos heredes. C. de epis  
et clericis. l. si quis ad ordinandum.

**De effectu testamenti et vlti  
me voluntatis.**

Testamenti et et vltime volunta  
tis effectus est vt ei oīo sicutur. r. ff.  
q. in vltima et extra. eo. tua nos quidē  
vnde voluntas testatoris vltima pro  
lege habenda. in autenti. de nup̄t̄is.

## Summa monaldi.

**§. disposita.** **¶** Item testatoris voluntas. **¶** e. annuū debet executionem mandari. **C. de fideicomis. l. amplius. hoc et ext. e. titu. nos quidē. vbi de hoc.** **¶** Item si ultima voluntas defunctorum testatoris per heredes non impletur. tunc per ep̄m loci adimpleri debet. **xy. q. j. admonere. et ext. e. titu. nos quidem. C. de episcopis et clericis. l. nulli.** Similiter omnia relicta heredibus eius fructibus. inde perceptis interdicanur p̄ ep̄iscopum loci nisi infra annum vota impleantur defuncti. **xiij. q. ij. vltima. et ext. eo. titu. si heredes vbi de hoc et C. de fideicomis. in aut. amplius.** **¶** Item de sensio et executio testamētī pertinet ad ep̄m loci vt voluntas defuncti seruetur de peten. here. l. hereditas. **§. si defuncto et ext. eo. titu. si heredes. et c. iohannes. et capitu. nos quidē. et hoc maxime de re licis ad pias cās. et. eo. tit. tua nos. vbi de hoc in glo. nota q̄.** **¶** Item commissarij testatoris compellendi sunt per ep̄iscopum loci ad exequendā voluntatez defuncti in relictis ad pias causas vt in dicto capitu. tua nos in glo. **¶** Item si heres testatoris extraneus non adimplet voluntatem defuncti: p̄iuetur successione. **C. de fideicō. l. vlti. in fi. et xy. q. j. si videtur.** Si vero est filius institutus heres et non adimplet voluntatem patris p̄iuetur et ipse successe dē legitima tamē sibi reseruata. **ext. e. r. si heres vbi de hoc in glo. C. de fideicō. aut. ampli.** **¶** Item testator potest imponere penam si sue non paruerit voluntati instituti. **deleg. pene q̄s. et. §. vlti. et C. de hīs que causa pene. l. vna.** **¶** Item testator dicens exheredo filium meum nomine proprio non exp̄esso cū plures habeat filios. nullus heres erit exheredat. **C. ff. de lib. et posth. l. et post noīat. et ff. de re. insti. in tempore. §. quotiens.** **¶** Item testamenta sunt largissime interpretanda **ext. de dona. cum dilec. in fi. nec pōt**

facere testator: q̄ leges locum non habeant in testamento suo. **ff. de elec. nemo potest. et C. de condi. instru. l. ij. et tra de foro compe. si diligenti. et de testa. tua nobis.** Similiter testamentoū solemnitas nisi obseruetur s̄m leges vt fiant cum subscriptione. vñ. testium siue: quicq̄ nō valet testamētū in foro seculari. **C. eo. titu. l. si vnus. et l. vlti.** Sed tamen in foro ecclesiastico i relictis ad pias causas. **ext. e. titu. cum esses vbi de hoc in glo. super relictis.** **¶** Item si q̄s legat bona sua in fuga cōstitutus exp̄sas legatarū quam debet h̄mōi legatuz quia eius est onus cuius est emolumentum. **C. de cadu. tol. §. proximo in fine.** Quidam tamen dicunt q̄ ad exp̄sas hered. **ff. deleg. j. cum seruus. et l. sequens. d. et ar. ext. eo. titu. iudicāte.** vbi de hoc in glo. pone q̄. **¶** Item si testator iussit alicui q̄ domum manibus suis construeret vel pingeret non potest ille per alium construere vel pingere quia videtur industria persone fuisse in hoc electione. **C. de cadu. tol. §. si vero. et ext. de offi. deleg. capitu. vlti. vbi de hoc. in glo. sic patet q̄.** **¶** Item si qui reliquit in testamento duos tutores eiusdem nominis nec apparet de quo senserit neuter erit tutor. **ff. de testa. tute.** **¶** Item si re liquid in fabricis ornamentis et quibusdam alijs que continentur **ext. eodem titu. capitu. vlti.** non potest tamen inde canonica portio vedicari nisi fiat i fraudem vt in capitulo supradicto. Similiter qui reliquit relinquat vnam vestes alicui et non determinat quā vestē eius plures habeat quorum vna melior est altera optio erit legatarū s̄m quosdam **ff. deleg. j. l. si domus et meli. l. q̄ duos. alij contradicunt. ff. de testa. l. si quis a filio. §. si quis. et dicunt q̄ sit hoc in optione heredis et hoc verius videtur. **C. de condi. indebi. l. si quis seruum. et. ff. deleg. j. l. legato quibus statur iura vñ****



yo primo allegata loquitur quando he res est in mora. De hñs habes ext. eodē titulo. iudicante. in glo. sa. pone q.

¶ Item si testator sciēter legat rem alienam tenet heres eius hz leges rem redimere vel legatario precium dare si res sit talis q̄ vendi possit al̄s secus in situ. deleg. §. non. soluz. 2. §. q̄b̄ autem. Similiter si rem alienam ignoranter legavit huius legatum nõ valet nisi tñ legator coniuncte persone. C. dele. l. cñ aliena. sed legatarius debet pbare sciētiā in precedenti casu. institu. deleg. §. q̄ autem. 2. ff. de proba. l. numerus. Sed sc̄m canones non potest quis legare rem alienam maxime ecclesiasticam. De hñs habes ext. eodem titu. si lius videtur in glo. cum quis. ¶ Item qui iudeis hereticis ⁊ paganis aliquid in testamento legavit debet excom̄nunicari etiam post mortem. xxiiij. q. ii. sane. ext. de hereti. si quis. vbi de hoc in glo. sic. xxiiij. ¶ Item nota q̄ si testator relinquat aliquid episcopo sub illa conditione q̄ illo sit contentus et ep̄s illud acceptavit non potest de alijs petere canonicam portionem ne factum esset in fraudem. ext. eodem titulo offic. Similiter si reliquit episcopo intuitu persone tunc ecclesia nil habet de illo loquimmo potest ep̄s q̄ si voluerit inde facere testamentum. ext. eodem tit. requisisti. §. ultimo. vbi de hoc in glo. Sed que est. ¶ Item si reliquit aliqd̄ ecclesie tunc episcopus potest de hoc petere portionem. ext. de sepul. capitu. ii. et capitu. cum super. ⁊ capitu. certifica. ri et de testa. requisisti ⁊ si relinquit aliquid episcopo et sine proprio nomine extraneus testator presumitur intuitu ecclesie sibi esse relictum. Secus tamē si consanguineus esset si vero reliquat aliquid alijs clericis quā prelati presumitur illud esse intuitu persone relicti nisi hoc faciat in fraudem ext. eodē tit.

requisisti. vbi de hñs i diuersis glo. idē. ¶ Item nota q̄ fin testamentū factus sub conditione quelibet nunq̄ erit. potest tamen esse rup. primum. ff. de intul. sto. rup. e. l. cum in sc̄do in fine. Similiter signari potest testamentum a nullo alieno. C. eodem titu. l. si minus. Itē licet non videatur decedere in testatus qui extremam voluntatem in alterius dispositione cōmittit. ex. eodem titulo cum tibi. Secus tamen si cōmittatur alterius voluntari vt si dicam institutio heredem sup se noluerit est cñ institutio captatoria. C. de mili. testa. l. captatorias et est ratio quia in hoc casu testamentū expresse cōmittitur arbitrio alieno. si in primo tacite et ideo illud sine ius diuersum. ff. diuer. iusti. l. illa. ⁊ l. si quis.

¶ De hñs que non ponenda sunt in fine testamenti ad m̄iorem infirmitatem.

¶ Testator quando dubitat q̄ testamentū suū non teneat vel q̄ non obseruetur propter defectum testamenti quia non est rite factus vel quia quādoq̄ licet teneat de iure cñ filij vel alijs debent illud obseruare non obseruant de facto aliquando etiam dubitat vtrp̄ se testator ad suasionem alicuius volo sam faciat aliud testamentū per quod rumpatur primum et ideo ita debent dicere in fine testamēti sui. hoc est testamentum meum q̄ volo valere iure testamenti et nullum alium et si non valebit iure testamenti saltem valeat iure codicillorum et cuiuslibet alterius voluntatis vltime et q̄ precipio obseruari ab heredibus meis et ab omnibus alijs quos grauari possum. ff. ad trebel. l. l. seuola. ⁊. C. de fideicom. l. cā quā. et. C. de codicillis. l. vlti. et q̄ p̄sint ista verba habetur. C. de liberis preteritis

super aut. ex causa. ¶ Itz si aliquis eorum non obseruauerit vel contrauenierit quoquo modo de facto vel de iure ad vno ei quicqd sibi quocunq modo vel iure reliquit in hoc testamento et illud totum transferri et deuenire volo in pau peres xpi. vel in talem ecclesiam. C. de hys que pene nomine. l. vna. ¶ Itz si contingerit reperiri aliud testamentum vel aliam ultimam voluntatem post illud nolo valere nec obseruari. nisi sit ibi insertus totus tenor huius testamenti de verbo ad verbum et nisi sint illi testes duos fratres minores et nisi ponatur in eo hec verba aue maria. et gloria in excelsis deo. et alia hmoi quo casu hz testamentum non valebit nisi testator faciat hm qd continetur in primo testamento. Vel ita dicat in scdo. hoc hm testamentum et ultimam voluntatem valere volo. et non aliud qd ante sedi no obstantibus hys derogatorijs postis ibi cutuscunq tenoris existant: qz specialit penitet me illius voluntatis nec volo. B obseruare formam et solemnitatem qm ibi expressum posterioribus voluntarijs obseruandus. Vel nisi sic dicat hoc est meum testamentum qd solum valere volo et siquidem aliud testamentum vel ultimam voluntatem feci in illo eum valere volo. nec vt testamentum nec vt codicillum. nec vt aliq aliam ultimam voluntatem sub quacunq verborum expressione vel formam consistat vel etiam si dicatur in ea qd ei per aliud testamentum vel ultimam voluntatem ne queat derogari nisi totum. tenorem illius contineret de verbo ad verbum vel certe persone ibi expresse fieret penitet em me specialiter illius voluntatis nec volo hic obseruare formam et solemnitatem qua expressi seruandam. ff. de iure codicillorum. l. diuus. et ff. de leg. i. si michi et tu. §. in legatis. et ff. de leg. i. l. si qd in prin. et qd in dictis legibus vocatur.

De fideicommissarijs et executoribus testamenti.

¶ Testator simili facere fideicommissarios ad soluanda delegata pro anima et malis ablata debet eis plena et libera potestatem apprehendendi reciperandi in iudicio et ext. obligandi vendendi et alienandi tm de bonis suis quacunq voluerit qd plene et integre possit solucre omnia legata p anima et mala ablata et insuper expsas quas fecerit edicione predictorum: et si non confidit plene de fideicommissarijs qd satis facerent que magis expediunt anime testatoris dicat qd ipsi omnia faciant hm consilium alicuius specialis et discreti viri nominando ipsam et dicat qd illud qd non consilium eius fecerit irritum est fit quo casu nil valebit qd fiet nisi fiat hz eius consilium. vt. ff. de adm. tuto. qui dam decedans. §. popo. et l. tycif. et meuium. in prin. et ext. de elec. curium. veteri et debet illi specialit viro plenam et liberam potestatem qd possit mutare fidei commissarios et alios subrogare. quoniam ei videbitur expedire quibz subrogatis debet rande in omnibus potestatem vt primis concessit iubens ratum et firmum haberi imperpetuum hz hm consilium discreti spsialis viri factum fuerit per eos qd talis omissio facta illi spiritali viro de fideicommissarijs mutandis et subrogandis valeat in fauorem anime de canonica equitate est ar. ext. de testamentis. capitu. cum tibi. ¶ Itz in hysque relinquuntur pro anima hoc est speciale. qz cessat i eis falcidia. ideo testator potest totam hereditatem suam ex haurire legatis relicta pro anima saluis solummodo licentia liberis vel parentibus siue pauperibz vt. C. ad. l. fal. aut similitur fal. ¶ Item idem dico in male ablatiis collectis incertis. Nam i illis cessat falcidia quia bene potest dici pro anima legata. multo magis quam alia



legata et post vici relicta ad pias causas quia ad liberandam animam testatoris tamen non puto quod propter ista male ablata incerta si probari non potest liberi vel parentes si volunt consentire possunt fraudari legitima: quia sic posset testator de leui fingere male ablata multa ut fraudaret predictos legitima sibi data iure nature quod iniquum esset quia si talia male ablata non possunt probari non tenet filius vel alius heres illa soluere ut debitor seu ut es alieus num. sed ut legatur. C. de falsaf. causa. l. ii. r. ii. et ideo bonum consilium quod testator: ipsozum dum vivit satisfactor vel faciat quod filius se obliget ad soluendum illa in solidum non detracta legitima quo casu tenebitur. ar. insti. de excusat. siue detractio. tu. §. sicut per contrarius et. C. de inoffi. test. l. si quando. et. ff. de excu. tuto. l. spadonem. §. i. si autem non potest ad hoc filium inducere consulo quod non faciat testamentum. sed faciat codicillos in quibus ordinet quod omnia bona sua distribuantur pauperibus pro male ablati incertis affirmans quod sunt plura male ablata quam omnia sua bona. Similiter male ablata circa que ca probari non possunt relinquat ea illis personis a quibus habuit iniuste sed male ablata est ea que probari possunt sicut es alienum. peccati enim venia non datur nisi correcto et peccatum non dimittitur nisi restitutum ablatum de regulis iur. in vi. vnde si nesciret cui esset ablatum restituendum consulerem pauperibus erogari.

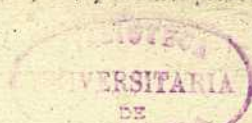
## De testibus.

Nunc agendum est de testibus qui possunt esse testes et quando et quomodo non. Quot testes requirantur in omni causa. Quid vitare debet quando et quotiens sunt producendi de quibus inter

rogare debent et in quibus concordare et an post publicam rationem possunt plures produci.

## Qui possunt testes et qui non.

Testes possunt esse omnes qui non prohibentur. ff. eodem ritu. l. i. et extr. eodem ritu. capitulo. i. ubi de hoc in glo. ydoncus edictum. h. de testibus prohibitorius est ut in dicta. l. sicut edictum de procuratoribus. ff. de procuratoribus l. mutuis. Item testes antiquitus superstites dicebantur eo quod super se statum proferebant tunc vero a parte nominis ablata testes dicuntur. extr. de verbo. significatio. forus. Item vi. sunt in testibus maxime attendenda que hinc versibus continentur. Conditio. seruis. etas. discretio. fama. Et forma na fides in testibus ista requires. conditio scilicet an sit servus vel liber servus effici a testimonio repellitur quia sepe metu domini superemittit veritatem. extr. de verborum significationibus forus. §. testes. et. iij. questio. iiij. §. i. Item in criminali ut. C. eodem ritu. l. qm lib. Unde si servus testis est ab alio servo contra quod inducitur reprobari potest quia servus testificari vel accusare non potest etiam manumissus contra ecclesiam cuius fuit vel est servus alioquin debet in servitutem reduci. extr. de servus ordinatis de fam. l. servus cum distinctione aut. C. eo. titu. si non dicatur. Fallit autem hoc cum de facto sequeretur non cum pro domino. vel contra dominum. iij. q. iiij. §. i. Item cum criminali. Similiter admittitur in defectu testamenti. sed cum tormentis ut in dicto. §. in veru. Item servus requiritur quia femina non admittitur ad testamentum in criminali. xxxij. q. v. muliere et extr. de verbo. signi. forus. §. testes In quibus autem bene admittitur. xvj. q. iiij.



§. ex eo. r. ff. eo. ti. l. ex eo. Similiter mu-  
 lier admittitur in testimonium cum civili-  
 ter agitur de crimine etiam contra cler-  
 icos de adulterio infamatos cum in mo-  
 dum inquisitionis seu exceptionis agit.  
 ext. eo. r. qm̄ vbi de hoc glo. r. sicut mu-  
 lier. r. ca. cum mulieris. ¶ Item etas requi-  
 ritur quia minor. r. iij. an non admittit  
 etiam in civilibus. iij. q. iij. ca. j. in crimi-  
 nalibus autem non admittitur minor. r.  
 anno. iij. q. iij. ¶ Item in criminali  
 ver. ¶ Item in testimonio. ¶ Item discre-  
 tio requiritur quia furiosus et mēte ca-  
 prusa testimonio repellunt sicut ab offi-  
 cio iudicandi. iij. q. vij. §. tria. ¶ Item sa-  
 ma requiritur ut sit bone fidei quia sine  
 vita bona defuerit fide carebit. ext. e. r.  
 testimonium r. de ver. sig. for. in fi. ¶ Item  
 fortuna scilicet vtrū sit iocundus vel egenus  
 iij. q. iij. §. ¶ Item in criminali ver. si re-  
 flex. Similiter fides requiritur quia infide-  
 lis contra fidelem non admittitur. ij. q. v. ff.  
 si hereticus r. xij. q. iij. ipsa pietas nec  
 tenet lex. C. de hereticis. quādoq; in fi.  
 nec obstat. extra eo. r. in dei q. vbi ihoi-  
 citur factū notat non ius ponit. ¶ Et ex  
 post sex predicta debet attendi fides no-  
 bilitas et dignitas testium quia numerus  
 in testibus non preualens semper ext. e. r.  
 in nostra vbi de hoc glo. super trarie  
 tatem r. in alia vel salte r. de renūc. su-  
 per hoc r. iij. q. iij. §. si testes. r. ij. §. seq.  
 ¶ Item testis sine macula debet esse vnde  
 de si cōvincatur de crimine repellit de-  
 bet extra. eo. ti. testimonium vbi de hoc  
 glo. qui em̄. in iudicio r. ca. sup. eo. et de  
 excep. ca. j. ff. testes criminosis si sūt emē-  
 dari recipiuntur i causa civili r. etiaz cri-  
 minali. si civiliter agitur dummodo non  
 sint infames vel per iuri ut in dicto cre-  
 stimonium vbi de hoc glo. r. tamē. vnde  
 testis potest se probare de crimine em̄  
 datus esse ext. de excep. ca. j. r. ca. deniq;  
 vbi de hoc glo. vnde repelluntur et hoc  
 probare. potest sicut quosdā per sacerdo-

tem. sicut argu. l. di. j. in capite. r. ff. q. i. h  
 peccaverit in fi. r. ex. de symonia. nemo  
 ex detestibus testimonium. vbi de hoc  
 glo. ca. cum grauata. ¶ Item criminosis re-  
 cipiuntur contra infamatum de heresi r. s.  
 mo. diuino de sint catholici r. ext. de sy-  
 rata. r. c. per tuas. l. vbi de hoc in glo. di-  
 uersis. r. ca. si domus infidelis sine du-  
 bhis in fide non admittitur contra fidelem.  
 ext. eo. ti. iudi. vbi de hoc glo. de facto  
 et de hereticis. c. j. vbi de hoc. ¶ Item re-  
 flex minus ydonei admittuntur propter  
 defectū probationis qui alias repellit-  
 tur. C. de heret. l. vlti. r. extra. de elec. cum  
 dilectus vbi de hoc glo. testis tamē non  
 efficitur infamis. nec etiam punitur. licet  
 crimē in modū excep. probetur ext. de  
 ordi. cog. cum dilectus. vbi de hoc. Si-  
 militer testis reprobasur eo ipso quod  
 dicit sciēter iudicari contra ipsum. arg. in  
 dicto. c. dilectus. in fi. ¶ Item in causa  
 sua non recipitur quis ad testimonium  
 principaliter vel secundario. C. co. ti. l. ol-  
 bus. vnde veditor i ca rei veditō non re-  
 cipitur pro emptore. nec debitor i cau-  
 sa reijveditō recipitur pro emptore ne-  
 q; debitor in causa pignoris pro creditō-  
 toze. ff. de ap. l. ab executor. §. alio. r. ff.  
 quando appel. sit. l. ij. §. si alioq. Fallit  
 hoc in legataris r. fidei cō. qui ferunt  
 testimonium in causa testamenti cum agitur  
 de hereditate. non cum delegatis. l. fidei  
 cō. nec obstat quod alias dicitur veres. §.  
 iudex r. testis inuenitur. C. de fidei com-  
 miss. l. vlti. ibi em̄ in pprie loquitur. scilicet  
 cum iuramentum defertur actori. ¶ Item  
 testis etiam non debet in causa appellatio-  
 nis procuratoris appellatis. vel ille qui sic  
 advocat' eius in iudicio prior ext.  
 co. ti. romana. vbi de hoc. r. C. de offi-  
 l. nemo in fi. testes tamen in principal  
 causa appellationis iterū reduci r. etiam  
 alij testes induci possunt cum eis sup no-  
 vis capitulis seu articulis cum gerit'  
 ext. de fide litru. c. iobanes vbi de hoc.



etiam de testi. fraternitatis vbi de hoc in glo. tendētibz. ¶ Item testis q̄ habet causam similē cum iudicario suo suspectus habetur et recusari potest ex. eo. titu. personaz vbi de hoc. ¶ Item mulier testificari nō potest in causa criminali testamenti. xxxij. q. v. mulier em et ex. de ver. signi. forus. ca. vlti. Similiter qui testem vel instrumentum inducit p̄ se tenebitur illud recipere si dicat aliquid contra se. arg. ex. eo. ti. p̄sentium vbi de hoc. ¶ Item testis debz esse persona cōmunis et pro vtraq; parte puram et micram debet dicere veritatem. iij. q. ix. hortamur et. q. iij. nullus alioquin qui malozelo mor̄ testis esse non debet. ex. de accusa. cum oportet et de symo. per tuas. j. r. q. j. conspiratio viri. ¶ Item in collegiis et corporibus aliqui eorum in causis vniuersitatum ferre testimoniū possunt vnde prelarus canonicus et clericus in causa ecclesie sue testis esse potest. xiiij. q. iij. super prudentia et ex. eo. r. super vbi de hoc et denunciatus. r. c. mis. et hoc ideo qz esse vniuersitatum nō sunt singulorum licet commodū singulis tāgat. xij. q. ij. qui manumittitur. r. ff. q. cuiusq; iuris l. sicut municipiū. ¶ Item testis p̄t esse p̄tor qz testimoniū dicere dz. iij. q. iij. §. j. ¶ Item in criminali et de hoc habes ex. eo. ti. dilecto in glo. et male. Similiter testes esse possunt socii criminis cum agitur in modum inquisitionis quia licet nō faciant plenam probationē faciunt tamen presumptionem ex. eo. r. quoniā vbi de hoc in glo. et si videtur si mulier socii criminis recipitur ad detegendam conspirationem. ex. de test. cogen. venerabilis vbi de hoc in glo. sed noster. ¶ Item denunciatio in causa denunciationis recipi debet pro vno teste. ex. c. ti. in omni negotio vbi de hoc Similiter obscuro et ignoti nō admittuntur

siue tormentis. in autē. eo. ti. §. san-  
 cimus similiter executores negotiorum  
 ex. eo. ti. in super. r. ff. e. l. vlti. ¶ Item  
 testes non possunt esse domestici famu-  
 liares et omnis quibus altera partium  
 imperare potest quia tota familia po-  
 test per dñm recusari. C. si quacūq; p̄-  
 di. po. l. vna. r. c. r. in litteris vbi de hoc  
 ¶ Item nō admittitur quis in causa  
 cōmuni quia causa cōmunis duorum.  
 vtriusq; r. arg. ff. de ritu nup. l. illud et  
 C. eod. ti. l. quoniā liberi. §. idem iuris.  
 ¶ Item testes singulares nō probant  
 per se sine presumptionibus et admini-  
 culis aliis. ex. de elec. bone. j. vbi de hoc  
 in glo. et si esset. r. ca. cum dilecti in fi. Si  
 mīlīter testamētum de auditu sufficiat  
 in casu cum fama vt cum vir accusat vro-  
 rem de adulterio ad thori separationē  
 dicens eam cognouisse consanguineus  
 suum et pbat hoc per testes qui audie-  
 rant adulteros cōmisceri iuxta tenues  
 parietem sed nō viderant ex. eod. titu.  
 p̄terea vbi de hoc in glo. quia forsitis  
 vbi enī nō profunt singula simul mul-  
 ta collecta vniunt vt ibidem dicitur et  
 ex. de presump. illud vbi de hoc in glo.  
 nora p̄ talibus. r. ca. litteris. r. ca. tertio  
 ¶ Item pater filio et filius patri testis  
 ydoneus esse nō potest. iij. q. iij. §. vbi  
 in criminali r. ff. eo. ti. l. testis et nomine  
 patris iuris cōtinetur sicut et patroni  
 nomine patroni ff. de verbo. signifi. l.  
 patroni. Admittuntur ad testimonium  
 pater et mater pro filio cū queritur de  
 etate vel de natiuitate filij. ff. de pba. l.  
 etiā. r. ex. qui filij sunt legit. r. misse. r.  
 c. per tuas. Similiter vbi agitur de im-  
 pedimento matrimonij ratione con-  
 sanguinitatis vel affinitatis. quia tunc  
 duo vel tres de cōsanguinitate possūt  
 admitti et si propinqui defuerint: me-  
 liores etiam seniores vicinie debent ad-  
 mitti super hoc testimonium ferri. ex.

## Summa monaldi.

eo. ti. quotiens. et ca. super eo. n. vbi de hoc in glo. et ita videtur. ¶ Item testes super consanguinitate dari debent assignare gradus ab utroque latere vel aliquas personas saltem in gradibus nominare et huius rei veritatem dicere debent se accepisse a maioribus suis, et credere ita esse alioquin eius testimonium non valeret. ext. co. ti. quor. in fi. vbi de hoc in glo. bodie non videtur. et ca. licet em et. xxx. q. vi. ca. i. et si. sed si agatur in matrimonium, sic contractum vel non tunc admittuntur cum dilectione, scilicet vbi vir est superior diuitis vel genere, ext. co. titu. super eo. n. vbi em est matrimonium extractum non separatur nisi per legitimos ut in ca. super eo vbi de hoc in glo. et ita videtur. ¶ Item pater et filius in eodem testimonio possunt esse testes similiter duo fratres. iij. q. iij. §. j. ¶ Item in criminali vbi pater. Que dam tamen persone sunt que aduersus conuictos suos testificari non coguntur iij. q. iij. ¶ Item in criminali verbosi. ¶ Item in lege. ¶ Item testes synodales debent circuire prouinciam et que inueniunt debent ad consilium reportare et tales debent esse honesti et discreti quibus merito sic credendum debet procurari a parochiis ad quos vadunt. ext. de accusat. sicut olim vbi de hoc in glo. isti erant. Similiter propter superuententem infamiam renoueri debet testimonio ferendo sed non sententia lata quia infamia vel delictum superueniens non viciat quod est legitime factum arg. ext. de eo qui cogno. consang. vxo. sue. discretionem vbi de hoc in glo. arg. et ca. tue. ¶ Item iuramentum quod fit in synodo extenditur et durat versus ad fines officij sui siue coram ordinario siue coram delegato causa tractetur sicut iuramentum de calumnia extenditur ad omnia que causas contingunt

C. de iureiur. l. dñi modo alias. et ext. de testibus cogend. preterea vbi de his in glo. diuersis. ¶ Item de dono acrioris vel accusatoris testes non debent produci. iij. q. v. per testes totum et ca. eo. titu. l. etiam. ff. eo. ti. l. penulti. ¶ Item testificari non possunt contra clericos in criminali causa viles persone. n. q. i. in pñmis et ext. co. rit. venies. i. vbi de hoc in glo. sed cum crimine quod testificationes et probationes in crimine apertissime debent esse ibi dicitur et ca. de proba. l. iij. et v. q. vi. epiphianiam.

### ¶ Quot testes requiruntur in communi ad minus.

**T**estes duo ad minus requiruntur sed ordinem iuris in omni causa ext. co. titu. licet. n. vbi de hoc in glo. quod ille non in quibusdam tamen casibus plures requiruntur quia. vii. requiruntur in testamentis. C. de testa. possit. l. hac consultissima. Similiter. v. in codicillis. C. de codicillis. l. vlti. et l. sumus nisi forte ista correcta per illa capitula videantur. ext. de testa. cum omnes. siue cum iesses. et ca. relatum. sed ista duo capitula intelliguntur in relictis ad pias causas in quibus minor solennitas sufficit ut ext. de testa. iudicare quia ratiomen dicunt quod leges locum habent coguntur in foro seculari. ¶ Item. v. requiruntur testes in donationibus causa mortis. ff. de dona. causa mortis. l. et ti. in casu quem habes. n. q. iij. presul. et extra. de testibus siue de testi. l. licet vbi de hoc in glo. l. non paucorum. Similiter. v. exiguntur cum quis debitor inscriptis vult probare se soluisse patres. C. eod. ritu. l. restitui. ¶ Item plures quod. vi. exiguntur cum presul accusat. n. q. iij. presul. Similiter testes cum datur contra instrumentum debent. iij.



ad minus esse de tabellione quia tabellio equivaleret nisi testi, plus in instrumentum uno ad minus. argu. ext. de fide instrumentorum cum iohanes. ex. de proba. tertio in glo. de hoc ergo. ¶ Item vnus testis in causa non sufficit. iij. q. iij. §. j. ¶ Item criminali verb. vnus vero ¶ Nam dictum vnus tantum non iustificat. nec condemnat. xxxij. q. ij. admonere. ¶ Vnus tamen testis sufficit in casu si alie presumptiones ad sint. ext. de success. ab intest. ca. vlti. vbi de hoc. in glo. solus testis et de presump. litteris. ca. iij. et similiter vnus testis sufficit cum fama in causa civili. argu. ext. de ap. cap. j. vbi de hoc in glo. fama per se et. iij. q. iij. ¶ Item sepe et ext. eo. tit. preterea. et de proba. causam de vno teste. Similiter dico vnus creditur in casu scilicet quando nullum preiudicium sit alteri parti. ext. de procura. ex insinuatione vbi de hoc in glo. et. viij. q. iij. talia. ¶ Item vnus testis presumptionem facit. ff. quoadmodum. le. ap. l. j. in fi. sed duo faciunt plenissimam probationem ergo vnus facit semiplenam secundum Gos. quando testimonio vnus standi est. ¶ Item testimonio vnus creditur. cum dubitatur de baptismo alicuius vel an ecclesia sit consecrata de consecra. di. iij. paruulos et ca. cum itaq. ¶ Item testium multitudinem frenata debet a iudice refrenari. ext. eo. tit. significauit et ca. ca. in causis. vbi de hoc sed testium multitudinem refrenata dicitur si sunt ultra. xl. extra. de derico mili. latores. Similiter consideranda est in huius magnitudo cause et qualitas personarum nam. xxij. milia dicuntur pauci quandoque respectu. xlv. distin. disciplina sed de multitudine testium resc. in tractatu de multitudine. ¶ Item testium productio quarta non datur post tertia in solemnitate legali. ext. eo. titu. in causis. et ca. penulti.

¶ Quid testes iurare debent

¶ Testes iurare debent dicere veritatem quam nouerint. iij. q. ix. porta mur ne ad miserit falsum. h. q. in. nulla nec desuo aliqd adiciat. iij. q. ix. putata. ¶ Item nulli testi credit nisi iurato. ex. e. t. nuper. vbi de hoc. et. fraternitatis. et. ca. tuis potest tñ hoc iuramentum a parte aduersa remitti. ext. eo. titu. tuis Similiter testes sigillatim examinari debent et in secreto sed iurare presentur presente aduersa parte. ext. eo. titulo venerabi. vbi de hoc ca. in nomine domini. ¶ Item testis falsus obnoxius est tribus personis primo deo cuius committit presentiam. secundo iudici quem fallit mentiendo tertio innocenti quem falso testimonio ledit. ext. de crimine falsi. c. j. vbi de hoc. ¶ Item si testes testibus contra dicant aperte stabitur dicto plurimum vbi dignitas numero preiudicatur. extra. eo. titu. in nostra vbi de hoc. Similiter testis secundo inductus si contrarius iudicat ei qui ipse dixerat primo suum dictum non valet ext. eo. titu. cum in tua. et cap. tamen causa vbi de hoc. ¶ Item cum agitur de impedimentis. matrimonium scilicet de consanguini. et offi. tunc testes prestant iuramentum quod continet duo auditum scilicet et credulitatem debent enim dicere se ita a maioribus accepisse et credere ita esse ext. eo. titu. quotiens. Hodie tamen vocatum est quod is qui testificatur videtur aliquos gradibus constitutos. ext. eo. titu. licet. j. in fi. et. ka. quotiens vbi de hoc hodie non videtur. ¶ Item in inquisitione forma iuramenti testium est vt super crimine dicant veritatem plenam. ext. de symo. licet helysi vero frater statur ecclesie iquiratur tñ forma duplex est. Nam aut iurat dicere veritatem de his que scit vel credit i ecclesia reformanda exceptis occultis de quibus dicitur non dicitur

## Summa monaldi

testes inducti super inquisitione facta  
da sed solum de quibus infamia p̄cessit  
alioquin eorum dicta non valēt: vt po  
te super hoc non iurati extra eodem ti  
tulo de testibus ⁊ de accusa. qualiter et  
quando in. i. c. sine. vbi de hoc. aut iu  
ret q̄ responder ad interrogata. r̄ñ. q.  
v. hoc dicitur ⁊. r̄ñ. q. vi. de parentela  
testis si iurat contra proprium dicens  
iuramentum nō debet audiri. C. si ad  
uersus donatorem. l. i. ⁊ inconstan. in p  
sonarū siue imperatorum sacramēto.

**¶** Quando testes sunt pro  
ducendū: quomodo.

**T**estes producendi sunt regulari  
ter in principali post litē contest.  
extra vt lite non contest. c. i. ⁊. h. ⁊ fere p  
totum exceptis quibusdam casibus. s.  
vbi timetur de morte vel de absentia te  
stium diuturna: ⁊ tunc si actor nō con  
ueniat aduersarium vel saltem ei denū  
ciat infra annum testes post annū non  
valent. C. similiter vbi agit de elec. vel  
matrimonio. Similiter in causa inq̄si  
tionis ⁊ publicationis ⁊ denunciacionis  
⁊ in dictis casibus non publicantur te  
stes sic recepti nisi post lit. conte. extra  
vt lit. non conte. quoniam vbi de hoc.

**¶** Item recipiuntur lit. nō conte. vbi a  
ctor agere nō potest propter iuramen  
tum quando iurauit nō reperere vsur.  
extra de iuratu. r̄. ad nostrā. Similiter  
vbi aliqd̄ expedire videtur iudici ex offi  
cio suo. C. vi minor se ab hereditate ab  
stineat in autē. ibi posita. Similiter r̄h  
restitutio in integ. iudic. officio incidet  
ter prestatur ext. de officio iudic. c. h. ⁊ de  
appel. interpo. C. itē recipiuntur lit. nō  
cōtest. in petitione legali seu fideicom.  
ar. C. de usufructu. l. n. ⁊. ff. regund. l. iij.  
Similiter in trebelliana restitutione.  
C. ad trebel. l. penul. Similiter heredis

r̄ñ. q. h. sane. s. C. de penis. l. ne con  
uersis ⁊. iij. q. h. qz ea. Similiter cū per  
sona est incerta. v. q. j. quidam. Simili  
ter in causa libertatis s̄m quosdam. C.  
de inge. l. diffinitur ar. extra eodē titulo  
cum olim. Similiter propter cōruma  
ciam partis aduerse in casu quādo alie  
quis super dignitate ⁊ personatu vel be  
neficio ecclesiastico litiget cuz alio pose  
ssore in q̄ casu exarniato negocio cau  
sa debet per iudicem sine debito termi  
nari ex. de eo qui mit. in poss. causa rei  
seruan. cum qui super. vbi de hoc vt lit.  
non contest. accedens em̄ vbi de hoc. r̄.  
c. n. ma. §. j. similiter propter absentias  
actoris presente reo. C. quomodo ⁊ qm̄  
iudex nunc autem qui sel. ⁊ ext. de dolo  
et contu. causam qz. C. Item testes in  
criminali causa nisi strictissime requir  
tur nunquam recipiuntur lit. nō cōte.  
v. q. vi. epiphaniā. ⁊. C. de probat. l. vlti.  
Similiter nec post appellacionē extra  
vt lit. non contest. accedēs enim vbi de  
hoc. Similiter in emergētibus q̄stioni  
bus ⁊ in dilatoris exceptionib⁹ p̄nt tes  
tes aud. lit. contest. produciēt cū suspi  
tio iudici opponitur et coram arbitris  
p̄batio offertur ext. de offic. deleg. suspi  
tionis. Similiter cuz opponitur de sus  
gestiōe falsitatis vel vitatis suppressio  
ne siue expresse sicut in his ⁊ in cōsimi  
libus ⁊ quilibet potest per se exēpla vo  
care. C. Item testes vt dictum est. s. pro  
duci possunt vsqz ad tertiam productio  
nem extra. e. t. in causis quarta autem  
vari non debet nisi cum solemnitate  
legali vt in dicto capitulo in causis vbi  
de hoc. j. dilacionem. c. penult. C. Item  
testium productio dicitur presentatio  
Nam cum presento iudici aliquos tes  
tes recipiendos dicitur vna productio  
cuz presento alios. dicitur sc̄ba p̄ductio.  
Unde dicunt quidam quod hoc ser  
uari debet quod obtinet siue conti



nerur in causis de facto. cum enim ali  
quid vult pbat per testes aliquis col  
ligere debet omnes testes quos nun  
potest habere et dicere dicitur iudici illos  
represento tibi p prima pductione et  
ita colliget alios et recipientur p se  
cunda. ¶ Item alios pro terra omnes  
tamen sub vna dilatione. sed iudex re  
frenare poterit multitudinem testium  
effrenatam vtridictum est supra extra  
eo. si significauerunt. ¶ Quarta pdu  
ctio fieri non debet absq̄ solemnitate  
legali que erit hic quia iurabit isq̄ pe  
tit quar tam productionem q̄ nō fue  
rit pcuratus dicta testium per se vel  
per alium nec petit quartam pductio  
nem per aliquod dolum machinatio  
nem vel artem sed ppter ea q̄ non va  
luit vti testibus quos pducere. antēdit  
vtrū autem. c. si. §. quia. ¶ Item si ego  
produci testes in principali et tu exci  
pias in personas illorum licebit tibi p  
ducere testes ad reprobationem meo  
rum et eodem modo licebit tibi exci  
pere contra tuos et alios pducere ad  
reprobandas personas tuorum conce  
ditur enim tibi a iure defendere tes  
tes meos. extra de symo. licet hely. Si  
militer etiam confirmare. in. q. in. d. iu  
dicis vltimis autē. non licebit tibi re  
probare meos quos vltimo pduxi q̄a  
si hoc tibi liceret iam quarti pducerē  
tur contra tertios computatis in his  
quos in principali pduxi et si liceret p  
ducere quattos contra tertios et eodē  
modo et quintos contra quattos ⁊ sic  
iter in infinitum. extra eo. ritu. licet. h.  
et. dilectus filius. ¶ Item ego et tu  
pduximus testes in principali licebit  
tibi obicere in personas meoz ⁊ tibi  
in personas tuorum: et sic licebit tibi  
vnde cuiuslibet nostrū tertū licebit pdu  
cere testes ad defensionem siue decisio  
nem illorum quos in principali pdu  
xit ⁊ ad reprobationem illorum q̄ pro

ducti sunt ad reprobandum suos.

¶ De quibus debent testes  
interrogari ⁊ in quibus con  
cordari.

**T**estes producti interrogari de  
sonis loco ⁊ tempore de auditu vltimū  
entia et certitudine credulitate ⁊ fama  
ext. eo. ritu. cum causam. j. vbi de hoc in  
glo. causa enim scientie. ¶ Item cōcor  
dare debēt testes in his que in hoc ver  
siculo continentur. Res persona locus  
gradus. hec sunt consona tempus. Res  
vt cum vnus testis dicit de vna re ⁊ al  
ius de alia vel vnus de vno facto. ⁊ alius  
de alio si de factis queritur tunc nō va  
let cum sint in suis testimoniis singula  
res ext. de elect. cum dilectus ⁊ de pro  
ba. licet. ¶ Item persona vt cū querit de  
persona ⁊ vltis testis dicit de vna per  
sona et alius de alia non valent ratio  
ne premissa. Similiter gradus. vt si a  
gatur de consan. ⁊ affini. et testes in cō  
puratione graduum diuersos asserant  
gradus non valet eorum testimonium  
ext. q. vi. de parentela. Similiter locus  
testimonium inefficax reddit. vt in exē  
plo danielis quando vnus dixit subpri  
uo alius substituo. Similiter et temp  
in. q. ix. nihilominus. ¶ Item dicunt q̄  
dā predicta iterāta esse in facto nō ire  
rabilī vt est homicidium eiusdem hoīs  
sed in facto iterabili vt est adulteriū et  
cum eodem dicit diuersitatem loci ⁊ tē  
poris non nocere. nā et si testes in his  
varient vel non probent idem adulte  
rium propter diuersitatem loci vel tē  
poris probant tamen illum esse adulte  
rum contra q̄ producuntur. sed hoc re  
probatur dā. exemplo. Similiter que  
dam diuersitas in tempore non nocet  
vt si vnus dicat de die dominico alius  
de hora nona diei eiusdem quia dictus  
scōi continetur sub dicto primi. Simili  
ter si vnus dicat in domo predicto con

tractum delictum esse alius dicat in camera eiusdem. ¶ Tres in facto durabili diuersitas temporum siue testium non nocet. vt si vnus dicat se vidisse presbiterum vel episcopum in hora tertia celebrare. alius in hora. vi. missa episcopi tantum durare solet: sed quid si agatur de decima et vnus testis dicat decimam solutam fuisse. et interrogatus quid viderit solui. respondit fabas alius dicat ciceram nunquid probatum intelligit decimam fuisse solutam. et dicendum quod non quia in rebus discordant. ¶ Item doctrina litervocandi est quod si testes quos ego induco varia et diuersa proponunt erunt singuli in suis testimoniis singulares extra. de elec. cum dilectus. et c. in generali. et c. in bone. si vero quelibet sibi ipsi contraria testis dicat repellitur omnimodo extra. de proba. licet et de ap. sollicitudinem. ¶ Item si testes verbum ambiguum dicat pro reo est interpretandum contra eum qui eum produxit quod probat dare et aperte probare debet extra de proba. in presentia vbi de hoc. et c. ex litteris. et de testibus cum tu. ¶ Similiter qui confusa deponit est a iudice iterum interrogandus extra eodem titulo cum clamoribus sed hoc non debet fieri ad petitionem partis aduersae extra. de proba. in presentia. ¶ Item si quidam de meis testibus dicant pro me quidam pro aduersario meo iudex considerabit numerum et conditionem illorum qui dicunt pro me et qui dicunt pro aduersario: et qui similia pro negotio et a portio dicant iij. q. iij. §. j. ¶ Tres in criminali ver. sepe. Sed si ego inducam testes pro me: et tu pro te tuos et testes tui deponant contraria his que dicunt testes mei tunc iudex considerabit numerum et conditionem testium meorum et tuorum: et qualitatem dictorum: et si proferet meos tuis vel tuos meis: sed similia paria inveniuntur quod difficile est tunc interpretetur si

potest extra eodem titulo cum tu. Sed non potest absoluat reum. extra. de proba. ex litteris. et de fide in iur. inter. vel iudicabit pro re magis fauorabili. vt in dicto capitulo ex litteris. et ff. de re iud. linter pares. et xxiii. q. j. si quis. vii. ver. Stat testimonium libertas coniugium. Si sint equales qui producuntur vtriusque. ¶ Item testimonium proprium quis inducere non potest quod sua voce fuerit dilucide prestatur. extra. de proba. per tuas vbi de hoc. C. de non numerata pecunia generaliter. ¶ Item testis debet assignare causas testimonii sui extra. e. t. cum causam vbi de hoc. et iij. q. iij. §. solet. Non enim sufficit testis si dicat se aliquid scire nisi assignet causam scientie sue quando interrogatur. xxij. q. v. hoc videtur. ¶ Item si testis falsum dixerit vel in testificando vacillauerit puniri debet. C. e. r. nulli reprobata. de confess. cum super et de elec. super eo. Similiter potest testis dictum suum corrigere et declarare inordinanti extra. de testibus cogen. preterea vbi de hoc. ¶ Item testimonium non debet esse venale unde testis pro testimonio ferendo nil petere vel accipere debet ab eo qui eum producere potest expensis. xiiij. q. v. non sane. et iij. q. iij. venturis. et c. placuit. ¶ Item testis coram probationem siue falsitatem probare non sufficit ad sententiam reuocandam nisi probetur iudicem iudicasse: per illos extra. de re. iudi. cum. j. et a vbi de hoc in glo. sic patet quod et de proba. licet vbi de hoc in glo. sic supra de pura. et c. si ex hoc in instru. falsam. unde tribus vicibus reprobari possunt testes ab vtraque parte si non vtriusque extra. e. t. l. j. vbi de hoc in glo. et si illos qui. et c. dilectus vbi de hoc. ¶ Item potest indirecte probari testem falsum dixisse extra. e. t. ex tenore. et c. series. Si militer testis inductus respondere tenetur interroganti an sit criminosis vel pariuirus vel talis quod non possit restituari. ff. e. t. l. iij. et iij. q. iij. §. si testis. ¶ Item



dicendus est de ordinando. l. di. ex peni  
 renibus. r. xlii. d. i. c. vlti. ¶ Tres testis  
 datus in causa criminali interrogari de  
 bet a iudice an sit inimic⁹ alteri pti. i. i. f.  
 i. §. testium ext. de accusa. inquisitioni  
 bus vbi de hoc. r. de testi cū causaz. j. vbi  
 de hoc in glo. causam enim. ¶ Item te  
 stes veri preferuntur instrumento qv  
 ueroci magis quam mortue potius est  
 credendum in aut. de fide in. §. si vero.  
 et extra. de fide instru. cum iohānes vbi  
 de hoc in glo. r. ita patet q. Similiter  
 aliquando testes r. instrumēta equiva  
 lent. aliquādo vnum alteri preferitur in  
 casu de his habes ext. de probat. tercio  
 in glo. sic ergo testes. Sed testes vbi ad  
 mittuntur cōtra inuentarium publice  
 confectum. ¶ Item si testis tenetur in  
 iuris pro testimonio confirmādo non  
 valebit testimonius eius. ff. qui testamē  
 tum facere possunt. l. qui testamento si  
 ue testamēti. §. vlt. Similiter testes ad  
 caurelam futuroꝝ redigi debent in pu  
 blicam formam extra eodem titulo si  
 gnificauit vbi de hoc. ¶ Item testes pu  
 ta dati pro vita r. miracul alicuius sunt  
 secreto interrogandi tam de miraculis  
 quam de vita. C. e. r. l. nullum extra. e.  
 ti. venerabilis vbi de hoc r. de accusa. in  
 quisionis.

**¶** An possunt post publica  
 tionem testes producti.

**¶** Testes pducere circa idē non licet  
 alicui. l. ci qui pduxit vel aduersa  
 rio attestacionib⁹ publicatis extra. e. ti.  
 casz venisset. Secus tñ circa aliqd aliud  
 extra. e. r. causam. r. c. cum causam. r. c.  
 series. r. c. ex tenore. Quidaz tamē dicūt  
 q post publicationem attestacionum  
 circa idē licet alios pducere adicentes  
 hoc speciale esse in causa matrimonial  
 vnde aliter intelligūt has decretales  
 r. eodem modo intelligūt extra. de con

san. r. affini. ex litteris r. de testi. cum in  
 tua r. de spon. sicut eo qui cause marri  
 moniales fauorabiles sunt: sed non est  
 hoc augere fauorem sed viam falsitatis  
 aperire. in aut. e. ti. §. q qñi vero multi  
 coll. vñ. vnde illorum sententia non ad  
 missa dicit. Soff. q etiaz in causa matri  
 moniali testes pducī nō possunt super  
 eisdem articulis postquaz partes dixe  
 runt testificata extra eodem titulo con  
 stituti r. ad decretalem illam series re  
 spondens dicit q nō obstat quia ibi tes  
 tes producantur ad alium articulū si  
 ue ad alium gradum pbādūz in illa. ex  
 tenore inducuntur ad probādā nega  
 tiuam indirecte. C. de contrahen. r. cō  
 mit. st. l. optimam. illa tñ in tua nō ob  
 stat. quia ibi pma pductio facta fuit  
 extra iudicium. Secunda vero in iudic  
 io vnde vna alteri nō nocet eodē mo  
 do de illa cum ex litteris sicut in illa cū  
 in tua tercia productio fiebat ad aliq  
 nouum articulum: sicut ex littera pate  
 re potest intuenti. ¶ Item testib⁹ pro  
 ducris contra personas eorum debere  
 non potest qui eos produxit nec in sua  
 causa nec in alia nisi eis aliquid de no  
 uo contingat poterit tamen dicere con  
 tra dicta eozuz si in serie sui testimonij  
 contradicunt qz eo ipso q testem indu  
 co videoz approbare personam eiusar.  
 extra. e. r. presentium vbi de hoc in glo.  
 per hanc proestacionem. ¶ Itē testes  
 super exceptione dilatoria inducti sup  
 principali causa cū de hoc non iuranc  
 runt induci non possunt extra. eo. t. de  
 testibus vbi de hoc. Similiter testiū re  
 ceptio valet facta denunciacione ad  
 uerse parti vt veniat licet nolit venire:  
 et de hac denunciacione debet fieri pu  
 blicū instrumētū extra. e. ti. significauit  
 vbi de hoc. r. c. in nomine. si tñ habeat  
 iustācām nō veniēdi receptio nō valeret  
 extra. de re. iud. cum bartoldus vbi de

## Summa monaldi

**Hoc in glo. alioqn.** ¶ **Item sciendū** quā-  
 vis dixerint aliqui predicta vero habe-  
 re locū in causa appellationis in qua  
 possunt produci noui testes secundū  
 eos: tamen dicunt alij q̄ tam in p̄ma  
 causa quam in causa appellationis no-  
 ui testes admitti non possunt sup̄ ve-  
 teribus articulis post publicationem  
 et q̄ dicit lex ⁊ decretalis in causa ap-  
 pellationis nouos testes admittēdos  
 super veteribus subaudiā non p̄ba-  
 tis in primo iudicio vel probatis s̄ nō  
 per testes, sed alio modo extra co. tit.  
 fraternitatis. ¶ **Item** post aperturā  
 testes interrogari nō debent nisi forte  
 a principio para illos petisset interro-  
 gari vel maleiose fuisse hoc pretermis-  
 sum vel si obscure pertulisset testimo-  
 nium suū, extra co. titu. per tuas, vbi  
 de hoc. ⁊. c. cum clamor et de probatō.  
 qm̄ contra. ¶ **Item** hūc de testes super  
 eodem articulo non sunt vterius ad-  
 mittendi in cōtrarium nec etiam alij  
 admittendi sunt ad idem p̄bandum  
 attestacionibus publicatis. Nam ante  
 publicationes vtrāq̄ pars suos testes  
 super eodem articulo p̄ducere debet:  
 secus tamen super alio vel super nouo  
 ex p̄iori pendente, quia tunc bene ad-  
 mittuntur testes, extra co. titu. frater-  
 nitatis. ⁊. c. senes vbi de hoc. ⁊ ar. de p̄-  
 batio. iuravit. ¶ **Item** quatuor sunt  
 que tollunt copiam aliqd̄ probandi p̄  
 testes: scilicet attestacionum publica-  
 tiō: renunciaciō siue conclusio. quarta  
 p̄ductio et numerus effrenatus.  
 ¶ **Similiter** testes super eos tantum  
 de quo iurant et super eo quomodo l̄-  
 ducuntur deponere debent, extra co.  
 titu. significauit. Similiter si testis p̄-  
 mo deponat ⁊ postea iurāt: non valet  
 quia prius debet iurare et postea de-  
 bet deponere. iñ. q. iñ.  
 ¶ **Item** in criminau. ¶ **Item** iura-  
 re. ⁊. c. co. titu. i. iurandi. ¶ **Item** si

testis scribat testimoniu in suū ⁊ post  
 ea dicat iuratus sic dico vel opono: q̄  
 scriptum est in carta non sufficit: quia  
 iudex considerare debet vocem testis:  
 sermonem constantiā ⁊ trepidacionē  
 ff. de questionibus. l. de minore. §. iñ. et  
 ar. de consecra. diu. in. cum pio par  
 uulis. ⁊. ff. e. l. testium fides vide in fi.  
 Sed hec expedita videntur. v. q. n. rela-  
 tum. ⁊. in. q. i. testes. ⁊. c. carre. ⁊. h. q. vi.  
 per scripta et extra de accu. inquisitio-  
 nis. §. tertie. ¶ **Item** testium attestac-  
 tiones in vno iudicio recepte valent l̄  
 alio inter easdem personas extra eodē  
 titu. constitutus vbi de hoc in glo. an-  
 ter. ⁊ in auten. co. titu. §. quam multe  
 coll. vi. ⁊ ar. extra de p̄ba. capi. vii. vbi  
 de hoc. ¶ **Item** si apud primum iudic-  
 em non sunt publicata testium dicta  
 possunt alij testes induci ex. co. tit. cām  
 vbi de hoc. ⁊ cap. cum causa: sed alios  
 testes dare nō possunt q̄ renunciant  
 testium p̄ductioni ex. c. r. cām vbi de b̄  
 ⁊. c. cum venisset in fi. vbi de b̄ ⁊. c. de re-  
 stibus. ¶ **Item** testes producti coram  
 iudicibus etiam ad idem ad quod iur-  
 rāt primo producti etiam si publicatō  
 facta sit coram arbitris. ex. co. tit. p̄le-  
 tata. ⁊. c. de arbitris. l. cum mana in fili.  
 et. c. de restibus. l. cum apud. S; vbi  
 quis attestaciones in vno iudicio rece-  
 pras in alio iudicio p̄ducit si attestac-  
 tiones sunt clausę erit in optiōne p̄-  
 ducentis an velit vti illis attestacio-  
 nibus vel velit ip̄ suos testes quos prius  
 p̄duserat vel alios producere de nouo  
 ex. co. tit. constitutos ⁊. c. cum causa. §.  
 nolens. et hoc verū est si renunciatū  
 est non testibus sed sufficiens produ-  
 ctio non sit facta. extra co. titu. de testi-  
 bus vel legitimus numerus non sit cō-  
 plerus vt in dicto. capitu. cum causam  
 sed si attestaciones sunt ap̄pte erit in  
 optiōne illius contra quem productū  
 tur vel vt illas ratas habeat vel paria



tur illos interim produci si viuunt. nam si sunt mortui necesse habet alias ratas habere vt in dicto cap. causa. et. C. eo. titu. l. vlti. ¶ Item possunt testes apud eundem iudicem iterato p̄ dua et ad idem variato tamen modo agendi. extra. eo. titu. veniens. ¶ Similiter si necessarie interrogationes sunt. et. eo. ti. per tuas. Similiter si testes confuse deponent vel obscure ex. eo. titu. cum clamor et de testi. cogen. preterea. p̄. q. vj. de parentela. quod enim obscure dicitur pro non dicto habetur. ff. de interro. acti. l. d. etate. §. in bil. Similiter obscure scriptus pro non scripto habetur. ff. pro non scrip. l. q.

### De testibus cogendis

**A**ndendum est de testibus an sint cogendi et qualiter et in quibus causis et an peccent testes subtrahendo se a testimonio vel si pro ferendo a liquid accipiant.

#### An sint testes cogendi.

**T**estes coguntur generaliter in quibus causis perhibere testimonium in veritati. C. de testi. l. si quando. et. ff. de tabulis. expi. l. locum. §. exhibere. et. titi. q. ij. quamquam.

¶ Similiter in criminalibus videtur fore testes cogendos. ar. extra. eo. titu. preterea. r. c. super hñs. et de testa. cum causa et de symo. licet hely. sed hoc verum est cum de crimine civiliter non criminaliter agitur et sim hoc non obstat. extra. eo. titu. de iudiciorum. Sed contra. extra. e. titu. cum contra magistrū ubi coguntur testes in crimine: sed illa loquitur in crimine falsi. et agebatur civiliter. sed non multum refert si civiliter vel criminaliter agatur de crimine falsi: quia per vtrūq; modum sequitur pena ordinaria. C. de proba. l. iudem?

Sed dicendum q̄ in vno refert: quia si civiliter agitur non feret depositio. vel dici potest speciale est in crimine falsi: vt in eo etiam si criminaliter agatur testes compellantur: sicut et quedā alia sunt specialia in eodem crimine: scilicet vt in eo importatur pena ordinaria etiam per modum civile vt dictū est. §. ¶ Item non videtur q̄ clerici cogantur ad testimonium ferendum t̄ in civilibus quā in criminalibus causis. ff. q. vj. statuendum quia nec clerici iurare debent. et leui causa. ff. q. vj. si de presbyter. ¶ Similiter nec compelluntur ad alia publica officia. xvj. q. i. generaliter. ¶ Sed dicendum q̄ non compelluntur ad testimonium nisi quando per alios veritas liquere non potest vt i dicto. c. generaliter. r. titi. q. ij. quā quā vel nisi gr̄a odio vel timore se subtraherent. et. eo. titulo. c. ultimo. r. ca. contra magistrum. r. c. peruenit.

¶ Item testes coguntur minus in criminibus: si criminaliter agitur quam in civilibus: quia. in criminibus mouetur accusatores eam rem deferre i publicam vocationem que munita sit de testibus ydoneis vel instructa apertis simis documentis vel indicis ad probationem indubitanis et luce clarioribus expedita. C. de pba. l. vlti. r. ij. q. viij. sciant. sed idem videtur in civilibus: quā puniuntur q̄ aliquā temere ad iudicium vocat. ff. de iud. eum qui. Sed isti diligentius examinentur nisi contra salutem hominis oppressa putatur esse infamia. C. de ap. l. addictos. ¶ Item testes compellendi non sunt. vbi cuius est actio odiosa vel exceptio per quam ad infamiam alicuius procedatur quā infamia alterius nemo debet de facili persilire. xvj. q. i. et merito et tribus. ca. sequen. r. extra. eo. titu. de iudiciorum ubi de hoc. fallit hoc tamen q̄n agit de fama electi: super litteris falsis nomine

capituli assignatis et super litteris pa-  
pe falsis et ad detegendam coniuratio-  
nem et si sint iuramento astricti.

**Qualiter compellendi sunt te-  
stes et in quibus casibus.**

**T**estes compellendi sunt per cen-  
suram ecclesiasticam ut apparet  
ex forma litterarum domini pape per  
clausulam illam testes etc. Sed si clau-  
sula illa testes autem etc. non adicitur  
in litteris: ut solet fieri cum in litteris  
habetur mentio de crimine nihilomi-  
nus iudex ad iura se referat et cogat ut  
non cogat testes secundum ea que supe-  
rius sunt premissa consuetudo: consue-  
tudo tamen romane curie sic se habet  
in causis de facto ut illius testem cogat  
vbi de crimine agitur qualitercunque  
ipso agatur et idem seruat in litteris  
non opponendo clausulam illam testes  
autem etc. Quod censura ecclesiastica  
comprehendat habes ex de verbo si-  
gnifica. quesiuisti. **I**tem in quibus  
casibus testes non cogantur satis appa-  
ret per premissa. Sed et testis qui ve-  
ritatem occultat vbi videt primum su-  
am rem amittere propter defectus p-  
baritatis mortaliter peccat nisi testimo-  
nium perhibeat veritati. extra co. tit.  
cap. i. vbi de hoc et de crimine falsi. ca.  
j. vbi de hoc et ideo compelluntur testi-  
monium ferre ar. vi. q. j. illi q. r. r. q. j.  
predicandum et maxime peccat qui  
meru alterius veritatem occultat. Si-  
militer vbi cunctus peccatum mortale e-  
veritatem taceret cogi potest testis ex-  
tra co. ritu. super hns et. ca. cum pra  
et. n. q. iij. quisquis. **I**tem licet non  
compellatur testis in causa crimina-  
li cum criminaliter agitur precibus p-  
induci. ex. co. r. dilectorum vbi de his i  
glo. circa compulsionem. **S**imiliter  
compellendus est clericus contra eccle-

siam suam pro aduersario suo testifica-  
ri si p ecclesia sua testificatur. ar. extra  
de testi. cum nunciis: vbi de hoc in gl.  
immo sunt. **I**tem cogendi sunt per  
episcopum sacerdotes et clerici. vbi  
propter defectum probationis veritas  
parit testificari. quia alie pbariones  
desunt. alias pro cogi non debent. r. iij  
q. ii. quamquam et ar. extra. e. tit. sup.  
eo. vbi de hoc in glo. hoc intellige.

**I**tem compelli possunt testes ad in-  
quisitionem probandam extra. co. ti.  
super hns vbi de hoc. **S**imiliter co-  
pellendi sunt venire ad iudicem ut fe-  
rant testimonium veritati nisi sint in  
ecclesia honore constituti vel validi-  
narum vel senes debiles et pauperes qui  
si non possunt venire iudex mittat ad  
eos discretas et idoneas personas que  
recipiant fideliter testimonium eorundem  
vel mittat ad iudicem loci ut eos reci-  
piat et dicta eorum sigillatim sibi remu-  
tat. C. de fide co. in auten. apud eloqm  
tissimum. et extra de testi. si qui vbi de  
hoc. sed non debet compelli testis si sit  
multum longe. ff. de testi. l. iij. §. vltimo

**I**tem si quis sacramento se astrin-  
gat ad non perhibendum testimonium  
veritati iuramentum tale temerarium  
est in hoc casu quando non potest li-  
re de veritate nisi per cum inde possit  
autoritate propria contravenire. r. r. q.  
iij. in malis: cum sit certum ex hoc morta-  
le puenire peccatum secus si dubitat  
quia tunc esset prius superioris auto-  
ritas requirenda ex de elec. venerabil  
**I**tem quid si vnus interfuit nega-  
tio et cum sciat primum non posse p-  
bari. iij. q. iij. §. j. **I**tem in criminali et  
vnus iurauerit non perhibere testimo-  
nium veritati dicendum quod huiusmo-  
di iuramentum temerarium fuit quia si vnus  
non facit probationem plenam facit tamen  
miplenam et sic dilatio iuramenti ut  
per iuramentum pbario compleatur.



**C.** de rebus credi. l. in bone. r. ff. de iur. reus. l. admonedi. **C.** Itē. si aduersarius subtrahat testes. nunq̄ se fouere li rem ostendat. extra de testi. constitu. r. experiri debet in se iudicis auctoritate reclusam siue delusam. extra co. titu. peruenit. r. iij. q. viij. §. tria. r. C. de postula. l. puidendum. **C.** Item peccat testis si recipiat p̄ testimonio ferēdo: quia testimonium r̄ sententia iudicis non debent esse venale. vnde nihil p̄pter hoc p̄ter expensas ab eo qui eū p̄duxit tenere vel accipere debet. xiiij. q. v. non sane. r. iij. q. iij. venturis. r. ca. pitu. placuit. **C.** Item testis corruptus si dicat falsum p̄ter penam falsi tenetur in iudicio anime ad omne interese illiquā suo testimonio lesit ar. extra de testi. sicut r. C. de pena iudi. q̄ male iudi. l. ij. Sed si dara est pecunia testi. vt non testimonium erant: et iterum reperere non potest qui eam dedit fm̄ quosdam: quia viderur̄ testem eorum pere noluisse. ar. ff. de condi. ob turpē causam. l. ij. quidam tamen dicunt q̄ talis possit reperere pecuniam si non eo animo dedit vt testem corruperet. Sed vt sibi iustitia conseruetur. ar. x. iij. q. v. non sane. et ex. de symon. dilectus.

**C.** De tempore nō diffinito.

**T**empus in iure seu litteris non diffinitum p̄ quolibet tempore intelligi potest. i. q. i. eos. r. ff. de euctō nibus si rem. §. vltimo. r. ext. de priuile. quia circa finem. **C.** Item tempus ponitur sine p̄finitione temporis beneficis spoliatus perpetua spoliatio intelligitur. C. de penis seruus et ar. ex. de cobabi deri. et muli. si autem vbi d̄ hoc. **C.** Itē tempus breue dicitur q̄n̄ q̄ quatuor mensium. C. de vsuf. l. iudi ces. r. ff. d̄ iudi. l. si debitor. **C.** Itē q̄n̄ dicitur. r. dierum. ff. de consti. pec. p̄o

missor. §. i. Similiter q̄n̄ dicitur duorum mensium. C. de secūdis nup. l. ij. **C.** Similiter quando dicitur. xxx. dierum. ff. de itinere actus priuati. l. i. §. i. Similiter quando dicitur tempus breue dicitur annus ex. de eta. et quali. p̄terea vbi de hīs in glo. quando dicitur breue tempus in anno enim et dimidio: potest aliquis leg. eta. ad sacerdotium pmoueri. lxxviiij. di. monachus.

**C.** Item tempus longum dicitur spatium. r. vel. xx. annorum. C. de p̄scrip. longi temp. super longi. **C.** Item t̄ps quo p̄latus est suspensus: nisi sit negligens in absolutione petenda: non currit in beneficiis conferendis et. de concess. p̄ben. quia vbi de hoc. Similiter nec tempus in quo quis impeditus agere non potest. C. de annali ex. ceptio. l. ij. §. vlti. **C.** Similiter nec tempus deliberationis creditoribus imputat C. de iure del. sancimus. §. donec in fi. **C.** Similiter nec tempus quo quis ad curiam vel inde redit. ex. de concess. p̄ben. quia vbi de hīs in glo. et ita itur in tempus inique. **C.** Item in alia glo. sa illud tamē currit tempus. **C.** Similiter nec militi currit tempus dum est in militia iusta. C. quibus non obest longi temporis p̄scrip. l. vltima.

**C.** Similiter nec electoribus qui iusta causa in electione impediunt. ex. d̄ cōcess. p̄ben. q̄n̄ diuersitatem. vbi de hoc.

**C.** Item t̄ps de cecidendis p̄ben. r̄ clericis ecclesiis instituendis currit a t̄p̄e scie t̄m. ex. de cec. p̄ben. q̄ diuersitate vbi de h̄ in fi. et de. suppl. negli. pla. l. ij.

**C.** De termino p̄reptorio.

**T**erminus p̄emptorius poni potest prima vice a iudice vtp̄paratur laboribus. et expensis. Ita tamen vt cōtineat tantum tempus quantum si c̄rasset sicut fieri solet siue debet cum tribus edictis r̄ vno p̄reptorio. r. xij.

quod de illicita et ext. de restitu. in integ. cum ex litteris. et de dilat. c. j. vbi de hoc.

**I**tem peremptorius nimis brevis i prima citatione dari non debet quia posset propter hoc applicari. ext. de dilata. c. j. vbi de hoc. **I**tem potest peremptorius et iusta causa quod a iudice moderari. ff. de iudic. nonnunquam. ext. de offi. deleg. consuluir. nisi forte sit tempus quod datur condempnatis. ext. de senten. et re. iudica. quo ad consultationem. vbi de hoc. ff. de re. iudic. l. h. **I**tem terminus constitutus ab appellante ad prosequendam appellationem vicem peremptorium tenet ut eo elapso procedatur per modum in causa per iudicem ac si peremptorie fuisset citatus. ext. de ap. contum. git. et capitu. sepe. et c. cum sit romana vbi de hoc in gl. arg. quod iudex potest. **I**tem terminus datus a iure est annus et ex iusta causa biennium. ext. de ap. cum sit romana. vbi de hoc et talis terminus perueniri potest. sed terminum statutum a iudice. vel a parte neutra pars preuenire potest dummodo appellatio dolose non perueniat appellanti. ext. de appel. oblat. re. **I**tem terminus. et dierum statutus ad appellandum et quartuor annorum terminus infra quem peti debet restitutio in integ. et terminari minui vel augeri non potest. ff. q. vi. anteriorum. et c. de proba. tempo. in integ. restitutio. l. vlti. **I**tem termino elapso potest iudex contra appellantem procedere. ut eius venisset iudicio si stat ac si peremptorie citatus non. ext. de appel. sepe vbi de hoc in glo. ipsa appellatio. et c. consuluisti.

**D**e tergiversatione qui a fit.

**T**ergiversatio est in vniuersis ab accusatione desistere. ff. q. ii. s. notandum unde tergiversatio est calliditas vel veruscia. ar. ext. de collusione. capitu. vlti. vbi de hoc.

**D**e titulo multipliciter dicto.

**T**itulo dicitur ipsa ecclesiastica titulus dicitur clericatus vel canonicatus in ecclesia vbi dicitur quis canonicari vel intitulari. **I**tem titulus dicitur quilibet ordo ecclesiasticus quilibet dignitas vel prelatus. lxx. di. sanctorum et ideo nullus habere potest circa duas intitularas. ext. de elec. dudum. ff. vbi dicitur in glo. nota quod titulus. l. lxx. di. sanctorum. Similiter titulus quando dicitur signum. xvj. q. vj. consuetudo. Similiter titulus dicitur omnis causa dicitur acquirendi ut titulus dicitur omnis causa domini acquirendi ut titulus pro emptione pro donato pro herede pro seruo pro dote. pro legato. ext. de prescrip. si diligenti in ff. vbi de hoc in glo. ex hoc videtur quod. Similiter titulus dicitur tractatus. ff. de postu. l. j. ar. xvj. q. v. nec mirum in ff. vbi de hys duobus titulis.

**I**tem titulus dicitur actio. c. de familiar. non est ambiguum. **S**imiliter dicitur canon. l. di. ff. quis dyaconus. Similiter titulus minus iustus dat causam prescribendi. ext. de emp. et vendi. puer. et. ff. pro emptore quod vulgo. Similiter titulus iniustus pro non titulo est habendus. ff. de per. here. l. nec illam. **I**tem titulus acquiritur quando per pacum aduersarii in spiritualibus rebus ar. ext. de causa pos. cum ecclesia vbi de hoc. Similiter in spiritualibus titulis non acquiritur per transactionem sed per canonicam institutionem. ext. de institut. et frequentibus. et. ff. de decubemus.

**D**e torneamentis.

**N**unc videndum est de torneamentis. Quid sint. Quare fieri prohibentur. Et que sit pena ibidem pugnantium. **D**e torneamento quid sit. quare prohibeatur et que sit pena ibidem pugnantium.



**T**orneamenta dicuntur quedam  
 nūdire vel ferie non inter hostes  
 sed ad instar pugnatium hostilium in q̄  
 bus milites ex edicto conuenire solent  
 ad ostentationem virium suorum & au  
 daciā expiendā temere cōgredi. Lau  
 sa vero prohibitionis sunt mores hoīs  
 et animarum pericula que proueniūt  
 inde ideo et a sanctis canonibus prohi  
 bentur. *ext. co. ritu. capi. j.* & licet als pos  
 sint fieri gratia exercende virtutis et cā  
 experiendarum iurium. *ff. de postu. l. j. §.*  
*j.* **I**tem senatus vbi in collucratione dā  
 num datum sit nō agatur. *l. aquil.* Nā  
 virtutis exercende & glorie causa non cā  
 iniurie dampnū datū est. *ff. ad. l. acqui.*  
 qua actione. §. quis. *j. coll. in hoc tamē*  
*casu est secus quia pugnantibus cōcer*  
*tantibus pena infligitur. ludus em̄ ille*  
*notius est & ideo reprobatur. ff. ad. l. ac*  
*qui. l. nam ludus. vnde totaliter peccāt*  
*torcatores cum factur contra prohi*  
*bitionem canonis. ext. co. ritu. capitu.*  
*j.* Si vero non esset prohibitus nō esset  
 parsi torneare dum tamē hic fieret cā  
 discendi vsus armorū ad impugnandū  
 infideles et ob defensionem patrie vel  
 publice rei. **I**tem pena concertatius  
 in torneamentis. hec est quia si quis a  
 lium occidit siue insistendo siue resistē  
 do homicida est etiam si casu cecidit et  
 efficitur irregularis q̄ ludus talis no  
 tius et illicitus est et ideo quicquid ex  
 eo sequitur imputandum est torneame  
 to. *ext. de presump. capitu. j.* **I**tem si  
 quis moritur torneando quis ei poīcē  
 ti penitentia non negatur: ecclesiastica  
 tamen careat sepultura *ext. co. ritu. ca.*  
*jin. ff. de hoc. R̄hde i tractatu de sepul*  
*turis. Secus tamen si nō causa torneā*  
*dis sed causa querendi debita venit vel*  
*alia negocia sua exercenda etiam si ve*  
*nerit ad spectandum non punitur hac*  
*pena. ext. co. ritu. ad audientias. I*tem

quid de militibus qui ad torneamētus  
 iuerunt animo pugnandi non occide  
 runt nec percusserunt. Quid etiam de  
 hīs qui alius bellū interfuerunt nō tamē  
 occidunt vel mutilant nūquid poterūt  
 ad ordines promoueri sine dispensatio  
 ne si in torneamentis vel bell. aliqui sit  
 occisi. **A**d primum dicendū q̄ nō po  
 terunt promoueri eo q̄ ad rem dāpna  
 tam & prohibitam accesserunt. *Ad. ff. di*  
*cendū. q̄ si quis interfuit in bello licito*  
*nec occidat vel mutilat nec cām mortis*  
*prestet nec operaz dedit ad occidendū*  
*aliquē si aliter sit ydone⁹ poterit pmo*  
*ueri nihil em̄ interest si quis occidat v̄*  
*causam mortis prestet. ff. ad. l. cor. desic.*  
*l. nihil. Si vero in bello illicito interfue*  
*rit & homines sint illi etiam p alios oc*  
*cisi tunc impedit p̄motionem propter*  
*culpam precedentem si venit illuc cau*  
*sa bellandi. xv. q. j. capitu. vlti. et de pe.*  
*dist. j. si quis cum telo & a. contrario*  
*sensu. ext. de clerico. percus. presentium.*  
*et capi. cōtinebatur. poterit tamē ep̄s*  
*cum talib⁹ disp̄sare d̄imodo nec mori*  
*nec membri mutilatio fuerit subsecu*  
*ta per illos lz fuerit subsequera p alios.*  
*ar. ext. de clerico. pug. indu. c. j. r. ff. Et*  
*nota q̄ ad hoc vt aliquis dicatur pro*  
*prie miles sex sunt necessaria. Si pmo*  
*vt sit de genere militari. Secdo vt exa*  
*minetur. tertio q̄ iuret q̄ causa recipi*  
*blice non euitabit mortem. quarto vt*  
*ei cingatur ensis. quinto q̄ signa. i. no*  
*ta. publica in eius brachijs scribantur*  
*vel ponantur non tñ in carne. Sexto*  
*q̄ in numero aliorum militum ponat*  
*et scribatur. isti tales habent p̄uilegia*  
*que fm̄ legem militibus conceduntur*  
*sicut nota. ff. ex quibus causis maiores*  
*super. l. penul. I*tem quid de hīs que  
 milites vel aliquando incantur in tor  
 neamentis nunquid possunt retinere.  
 R̄hde si contra legem torneamento

## Summa monaldi.

num luctatur quis illi aliquid tenetur restituere illud illi a quo habuerit si sciat a quo aut dare pauperibus pro eo si habet unde possit. Si autem secundum legem torneamentorum non tenetur reddere illi a quo habuerit: sed si penam inducitur est quod illud eroget pauperibus in pios usus. Si autem nolit hanc penam sustinere non est compellendus secundum quosdam ad eam suscipiendam. Sed alia penitentia debet iniungi et absolutio ei impendi quia nec ex hoc solo quod taliter acquisita non vult erogare est in peccato mortali.

¶ De tutore et curatore.

**T**utor vel curator alinare rem minoris sine auctoritate prioris non potest. C. de p̄d̄is minoris decreto non alii. l. 1. r. h. r. l. minorum. r. l. si quidam.

¶ Item iurat de calumpnia. C. de iura. calump. l. h. ¶ Item non cauetur de iudicio soluendo sed iudicio fore fisti. C. de administra. r. u. sancimus. §. defensionē

¶ Tres tutores datur pupillo infra. xiiij. annis curator pro post. xiiij. vsq. ad. xxv. annum. Item tutor incertus dari non potest. ff. de testa. r. u. tutor incertus. r. l. duo sunt tyci. r. instir. dele. l. tutor.

¶ Tres testator potest liberis suis si sunt impubes beres reliquere tutorem vnum vel plures et potest dare tutorem filijs impubes et filijs emancipatis si nepotes nati erant vel concepti tempore emancipationis. Similiter mater potest dare tutorem filijs in testamento maxime si eos heredes instituit et tunc confirmatio est a iudice sine inquisitione sed quando eos non instituit tunc cum inquisitione. ff. de confir. l. h. institu. de r. u. r. l. §. permillum. vt. C. de testamentaria tutela. l. mater. ¶ Tres pater potest dare tutorem liberis naturalibus licet non sint in potestate eius vt. C. de confir. r. u. r. l. vtr. r. hoc in illis rebus quas ei debent vel reliquit vt ibidem dicit alio asse

qui non sunt de liberis nemo potest in testamento dare tutorem nisi eos instituat heredes et tunc non valet dario sed a iudice confirmare debet si expedit pupill. et cum inquisitione vt. ff. de con. r. u. l. h. ¶ Solet testator quandoque remittere tutore in testamento iuramentum tutelae et confectionem inventarii et remittere ei quod non teneatur reddere rationem quod potest bene facere de iure. vt. ff. de ad. ministra. r. u. l. quidam decedens. C. arbi. r. u. l. h. vbi dicit dominus odouis. r. nota. C. de cur. fa. super autem. quod vt numerus illo casu quando remittit ei quod non teneatur reddere rationem bene tenebitur si quod dolo gessit et restituere quod apud eum remanserat de bonis pupilli nisi testator volens plenissime liberare ira dicat dampno heredem meum vt quicquid a tutore suo exigerit ac ratione tutelae pro eo quod dolo gereret vel nomine reliquorum id ei restituat vel actiones remittat ei. vt. ff. de liberat. legata. l. si quis rationes. r. l. non solum. §. si heres nemo cum hoc suaderi debet testatori nisi hoc ipsemet a se dicat testator: quia magna daretur tutore occasio delinquendi.

¶ De transactione.

**N**unc agendum est de transactione quid sit et unde dicatur quis potest transigere et de quibus rebus. Et in quibus cesset transactio et quis sit transactio effectus.

¶ De transactione quid sit et unde dicatur.

**T**ransactio est de re dubia et lite incertane cum finita non gratuita pactio. ff. de transac. l. 1. et de hoc habes. ext. e. tit. super eo in glo. transactio autem intelligas presentem vel futuram quia ante lite contestata fieri potest transactio. ff. de condi. inde. l. eleganter. §. si quis potest. Similiter lite dicat iusta vel



**Trinstiti.** C. e. ritu. l. ij. Si tamē is qui agit credit se iustam fouere causam alioquin contra. ff. de cond. inde. l. in summa. **Item** non gratuita ideo dicitur quia transactio nullo dato vel promisso vel recito non procedit. ext. eo. ritu. super eo. C. e. ritu. l. i. transactio. Similiter nōdum finita ideo dicitur quia si radicatus esset nec appellari posset nec aliquo remedio attentari nec cum de sententia dubitaret si fiat transactio nulla erit. ff. e. ritu. l. et possessorem et l. possessore. ff. de cond. inde. l. eleganter. §. si possessore potest enim esse quod is qui cōuenitur dicit verum est me condemnatum esse tibi. et ad. r. et verū est quod debeo. sed vis esse contentus dabo tibi. v. incōtinenti tunc transactio nulla est sed et si negaret iudicatum si tñ a deo liquida fieret probatio vt non sufficeret negare ad hoc ides esset. C. de penis. l. q̄ snia. **Item** dicitur transactio q̄si actionis transactio eo quod qui transigit transigit et discedit ab actione et ita proprie dicitur transigere is qui agit. C. e. r. l. ij.

**Quis possit transigere et de quibus rebus**  
**Transigere** possunt dñi rerum vel actionū tutores curatores et procuratores bñtes liberā administratio-nem. ff. de procur. l. procurator. **Item** transigere possunt abbas vel prior conuentualis et alij prelati ecclesiarij cum ecclesiastica vel seculari persona sup bñs de quibus inter eos controuersia vertitur coram iudice ordinario vel delegato si habeant litteras a capitulis suis d̄ rarihabitione et valebit talis transactio si fuerit sine reclamatione capituli aliq̄t amnis fuata ac si caplm̄ consenserit in eandem als̄ effi sine consensu vel rarihabitione capituli transigere non potest prelati. ext. de transac. cōringit. vbi de hoc in glo. nota quod etiam de rel. domi. c. d̄lcaus. et ff. de iure vel. l. ait p̄tor. Si

militar procuratores habentes speciale mandatum transigere possunt. ff. de procura. l. mandator. et l. p̄cura. Similiter dari in rem suam qui d̄hispretermittitur ff. de procu. l. p̄curatorem. **Item** transigere possunt duo ep̄i sup vna vel duobus ecclesijs litigantes quod possunt eas permutare. ext. de rescrip. p̄mu. ad que stiones. C. de trasac. statum. **Item** potest transigi in omnibus ciuilibus. C. e. r. cas in criminalibus autem que sanguinis penam irrogant transactio interuenire potest. C. e. r. transigere. et n. q. in. c. notandū ver. in omnibus d̄ r̄ tūc accusator incidit in turpilianum. ff. de turpi. l. ab actore Sed hoc nihil ad reum cui ignoscitur et quomodo sanguines redemit. ff. de bonis eorum qui añ mor. si qua. l. i. hoc tñ fallit in adulterio vt in lege transigitur sed hodie in adulterio videtur correctū in aut. vt nulli iudi. §. adulteriū vel forte specialiter obtinet in marito vel maritus ibi non transigitur de re dubia et lite incerta sed restituatur coniuncta.

**Item** in criminalibus que sanguinis penā nō irogat transactio fieri potest si gratuita pactio seu remissio. ff. de iure fisci l. fisci. et idē potest in adulterio dici. Si nō data pecunia reus transigat cum actore transactio nulla est et reus p̄ se habet ff. de suari. l. in oib. et in p̄dicto. §. nō dā dem vbi in oib. fallit hoc i crimine falsi C. e. r. l. transigere. vñ n. Sanguinis et capitis metues de crimine penā. transigere si placet nō transigat vllus ad inter. in reliqs nulli liceat nisi de crimine falsi. Dat censura tñ noua. metho. vite leuamen. **Item** cū s̄z canones nullū crimē irroget penā sanguis. rxiij. q. viij. bñs a q̄b. et eē ne cū vel mo. sniam ergo i nullo transigit. **Item** transactio facta p̄ cleri cos sup capella de qua erat questio inter eos symoniata est etiā si fuisset iuramento firmata. quod in spiritualibus nō transigit

unde est penitus reuocanda. ext. e. r. con-  
 stitutus. Similiter si fiat sup beneficio ec-  
 clesiastico in iudiciū deducto symonia  
 est. ext. eo. r. super eo ubi de hoc. j. q. iij.  
 si quis prebendas. Potest tamē in pre-  
 dictis iteruente cessio 7 amicabile cō-  
 positio. ext. eo. r. c. ij. 7 de decimis subie-  
 ctum 7 c. si quis ep̄s nisi dicatur trans-  
 actionem fieri posse in spiritualibus vt  
 detur spirituale pro sp̄i. sicut in per-  
 mutatiōe arg. ext. e. r. sup eorū de hoc  
 in glo. hic euidenter. ¶ Itē transactio p  
 p̄e sumpto vocabulo in rebus sp̄iali-  
 bus intruere nō potest. s. vt repara-  
 le detur p sp̄iali. j. q. ij. quā pio 7 ext. e.  
 r. super eorū de hoc 7 de reu. permu.  
 ad questiones 7 c. vlt. sed amicabile cō-  
 positio vt dictū est fieri potest ext. eo. r.  
 cōstitutus. 7 c. statuimus intruere  
 tamē dicitur in permutatiōe seu qua-  
 dam trāfatione cuius datur sp̄iale p  
 sp̄iali auctoritate superioris p bono pa-  
 cis. ext. de preben. nisi. 7 de pace cū pu-  
 dem. ¶ Itē in alimētis nō transigitur  
 sine p̄cedis auctoritate. ff. eo. r. l. cum  
 hu. §. qui transigit. 7 §. si p̄tor. Simi-  
 liter in questionibus q̄ ex testamēto p̄-  
 ficiuntur nō trāfigitur nisi in spectis  
 testamentis et cognitis testamentiver  
 bis. ff. eod. titu. l. de his.

¶ In quibus cesser transactio  
 et quis sit trāfationis effectus.

**T**ransactio cessat in actionibus fa-  
 mosis. ex maleficio descenditib⁹  
 vt in actione furtiū bonorū p̄p̄oz et  
 iniuriarū. ff. de his qui no. inf. l. furti.  
 §. pactum secus tamen est in actionib⁹  
 famosis descenditibus ex cōtractu vt i  
 actione mandati tutele 7 depositi. 7 ff.  
 de his q̄ no. inf. l. in actionib⁹. ¶ Itē  
 cessat trāfatio in iure subiectionis q̄a  
 subiectione spiritualis est ext. eo. r. pre-  
 terea 7 de relig. do. cōstitutus. si potest  
 ep̄s in remissione cōstituere sensum si-  
 bi soluēdū in recognitione dominij. ex.

de cēsis ois vt ad iudiciū perceptu  
 bertatis ext. de p̄ni. recepim⁹ sed i ge-  
 neralē remissionē nō trāsit iurisdic-  
 tio. r. q. ij. visis in fi. Similiter nec visita-  
 tio nec pcuratio. ext. de dona. pasto-  
 ris 7 de cēsi. cū venerabilē. Similiter  
 nec reuerētia neq̄ subiectione. C. de bonis  
 liber. l. vlt. vlt. c. r. p̄tere a. Quid igitur  
 venit in generalē remissionē vel concess-  
 sionem siue exēptionē res. remissio ois  
 repositiū ex. de dona. pasto. ¶ Itē trāf-  
 actio alia ḡnalis alia specialis. Specia-  
 lis nō obediētie in alijs nisi in quo trāf-  
 igitur 7 si fiat in iuno. c. nō ipedit p̄cessū  
 aliorū in alijs. C. e. r. l. age cū geri i quo  
 et ca. penul. Transactio vero general-  
 ter restringitur quādoq̄ ad eē de quo  
 specialiter ē actū. ff. e. r. l. q̄ cum tu. §. j.  
 et c. e. r. c. vbi de his in gl. §. licet postea  
 Similiter nō rescindit sub p̄terito nisi  
 replicatione doli. ff. de pac. l. tūc. ¶ Itē  
 trāfatio generalis licet teneat de rigore  
 iuris rescindit tamē replicationē do-  
 li vt vidēt. l. tres. ¶ Itē transactio in di-  
 stincta vel specialis non obest malis q̄  
 nō sunt in trāfatiōe deducta. C. de iu-  
 di. l. licet. ¶ Itē defectus transactio-  
 nis est vt omnia instrumenta ad cau-  
 sam spectantia super qua transactū est  
 et quicquid aliud q̄ opem partib⁹ ferri  
 re potest actū vacuum 7 omnium viri-  
 tute cassandum 7 sola transactio p̄ma-  
 neat et obrineat robur. ext. eo. r. titu. c. j.  
 ¶ Itē ex eo datur exēptio in omni-  
 eo de quo actum fueratq̄ transactum  
 unde et si generalis fuit petitiō et gene-  
 ralis trāfatio in omnibus obstat ex-  
 ceptio. C. eodes titulo. l. sub p̄terito et  
 hic est effectus transactiois ex parte  
 rei ex parte vero actoris nō datur actio  
 ex transactioe vt ideo datur vel fiat q̄  
 conuenitur dari vel ferri recederetur  
 a lite. ¶ Itē transactio siue pacta  
 in que in principio inualida fuerunt  
 valide tamen postea fiunt 7 firma pro



confirmationem pape. extra. eo. ti. ca. i. ubi de hoc in glo. not. q. si. de pact. quod. Similiter si fiat forma iur. post quadriennium rescinda nō potest. aliter non potest si ecclesia pbaret se lesā. extra. de restit. spo. in integr. requisit.

Item non tenet transactio de re super quā transigens non credit bonaz causam habere: quia euidenter calumniari videtur. ff. de condic. inde. l. in sū. ma. j. ff. Similiter non tenet de re illa super qua iam est sententia lata. ff. de condic. inde. l. eleganter. §. si post. Similiter transactio fieri potest de noua. C. e. t. l. in minorem.

### De treuga.

**N**unc videndum est de treuga qd fit: quibus temporibus maxime debet obseruari.

Quid sit treuga et quib' t'pib' maxime debet obseruari.

**T**reuga est securitas p'ita personis et rebus ad templi discordia nondum finita. Item treugarum alia conuentionalis: alia canonica: p'uentioalis alia ex conuentione recipit formam sicut contractus ex conuentione legem accepit et formam. ff. de de possit. l. j. §. si conueniat: et hoc est q' factū inter se discordes que seruati semper debet quia fides etiam hosti seruanda est. xxij. q. j. noli. et ext. e. ti. c. j. in pn. ubi de hoc et hoc intelligas si hostis seruat fide: alioquin secus. ext. de iureiu. peruenit. r. xvij. q. j. si fidelis. Item treuga canonica est que preter omnes conuentionem certis diebus et temporibus est seruanda. extra. eo. titu. capi. j. et hoc intelligi potest etiam si de iusto bello a quo et si tempore est cessandum. xxij. q. vlt. si nulla. nimis tamen ei uacandum est his diebus et temporibus de quibus habetur. extra. eo. tit. si nulla. Similiter potest intelligi de iniusto

bello. q' etiam si nullo tempore sit factendum minus tamen his diebus et temporibus de quibus loquitur decreta. l. i. q' alis. Item quedam persone sunt quib' perpetuo canonice treuge seruari debent siue iubentur sicut sūt presbyteri monachi conuersi pegrini mercatores rustici euntes et redeuntes et in agricultura existētes. Similiter et animalia que arāt et que semina portant ad agrum. extra. eo. titu. c. ij. Similiter romipete et oratoria visitantes. xxij. q. ij. si quis romipetas. habent autem hoc priuilegium rustici quam diu fuerint in agriculturam sicut et milites donec militant. C. de restit. militum. l. vlti. Similiter clerici monachi et conuersi donec in ecclesijs canonicis ac regulariter viuunt. C. de episcopo et clericis. l. generaliter sic et alia que ad cultum agri pertinent. C. que res pig. obli. pos. l. pignorum.

### De sacra vnctione et.

**N**unc videndum est de sacra vnctione. Que sit que et qua vngatur. Quid significant vnctiones.

Quid sit vnctio et qua vngatur quid significant vnctiones.



Vnctionum. alia exterior et visibilis. alia interior et invisibilis. Exterior et visibilis corpus inungitur interiori inuisibili vngitur cor q' semper augmentat bonum q' inuenit. Similiter exterior est signum interioris. Unde vnctio est q' ipsum verbum sonat. ff. iudicatum solui. l. iudicatum. Item caput et manus episcopi consecratur crismate et balsamo et oleo sancto.

## Summa monaldi.

tro cōfecto. De significatiōe olei balsami capitis ⁊ manū habes. ext. eo. ti. c. i. mo. ¶ Item iungitur p̄ncip̄s in humero et quilibet fidelis in scapulis et pectore. Naz in veteri testamēto vnguntur reges in capite. lxxv. d. i. c. j. sed vinctio capitis in b̄achib̄i vel humeris in artū p̄ncip̄is est transfata ⁊ p̄ncip̄s oleo delinitur. ext. e. ti. c. vna.

¶ Item vnguntur manus sacerdotis crismate cū ordinatur. xvi. q. j. §. quidē circa finem. r. ext. e. ti. c. vno vbi de his.

¶ Itē quilibet christianus inungitur bis ante baptis̄m̄. s. oleo b̄dictionis p̄ncip̄i in pectore ⁊ postea inter scapulas vt dictuz est: ⁊ bis post baptis̄m̄. s. crismate sancto p̄ncip̄i in vertice: deinde in frōte. Crismate aut̄ signare munus episcopale est. xcv. di. peruenit. ⁊. c. p̄sbyteros. ⁊ de cōse. ra. dist. v. omnes de his. ⁊. c. manus. ¶ Similiter vngitur altare ⁊ calix ⁊ ecclesia cū dicatur. ext. e. ti. c. vno. §. vngitur. ¶ Itē vinctio p̄ncip̄i patriarcharū p̄ncip̄atū ⁊ archiep̄i scopozū spectat ad summū pontificem epozū vero vinctio ad metropolitanos sacerdotū vero ⁊ ecclesie altaris ⁊ calicis ac paruulozū consignatio post baptis̄m̄ ad ep̄m̄ spectat vinctio p̄o paruulorū ante baptis̄m̄ spectat ad simplices sacerdotes. Quid aut̄ significent vinctiones predicte declaratur. extra. e. titu. ca. vno.

### De venditione.

**V**endere est rem pro precio dare. ¶ Venditur cū nomen venditionis ad alias alienationes q̄n̄q̄. ff. quibz modis pig. sol. sicut. §. venditionis.

¶ Itē venditor in tribus casibus non tenetur rem vēditā defendere ip̄i emptori si questio moueatur. s. si emptor non nunciauerit illi si fideiussori actorē absente. C. de euic. emptor fundi. ⁊ l. actorem q̄de renunciatione hoc po-

test fieri quolibet tempore huiusmodi non minus iuxta sententiā. ff. de euic. l. si rem. §. quolibet tempore. ¶ Item nec emptor nec vēditor tempore morte questionis debēt se absentare. ff. de euic. si iudeo. §. presenti. ⁊ arg. ext. vt lite non cōstet. q̄m̄. §. porro. ¶ Item si emptor cōpromittat in arbitros ⁊ contrariam sententiā reposuit venditor non tenetur. ff. de euic. si demum. §. si compromisso. Similiter si emptor potuit vsucapere ⁊ non vsucepit venditor de euic. non tenetur. ff. de euic. si vicini §. si causa vel si iudex per iniustitiam abstulit emptori rem suam. ext. de vē. ⁊ emp. c. vlt. vbi de his in diuersis glo.

¶ Item venditio non tenet quando vendens ultra dimidiam iusti precii ē deceptus. Sed tamen est in optione ementis vel supplere iustum precium vel rescindere venditionem. Tempus enim venditionis et nō mote litis est in huiusmodi considerandum. ext. de emp. ⁊ ven. cum causam. vbi de hoc in glo. istud sic est intelligendū ⁊. c. dudus cum dilecti. vbi de hoc. ¶ Item licitus est emptoribus et venditoribus contrahentibus adinuicem se decipere q̄ ad insti precii medium. ff. de mīno. in tu. §. in precio licet hoc veruz sit s̄m̄ leges humanas tamen s̄m̄ legem diuinam secus est quia peccat venditor si ementem decipiat scienter rem p̄ debito vendendo mendacio et contra conscientiam rectam. ¶ Item tenentur homines res suas transeuntibus vendere cum humanitate non carius p̄ in mercato vendantur et ad hoc debent compelli. extra. de emptio. ⁊ ven. capitulo primo. vbi de hoc. ¶ Item vēditio rei communis rescinditur quādo s̄m̄ consuetudinē loci offertur emptori extraneo vel remoto magnum precium infra annum ⁊ diem a tempore



Contractus a propinquis venditoris.  
ext. de restit. in integ. constitut. vbi d  
hoc in glo. consuetudo. ¶ Item ven  
ditio sub conditione facta non tenet  
nisi adueniente vel completa conditio  
ne. ff. de contrahen. emptione. nec ven  
ditio. 1 ar. extra. de condi. apo. verum.  
vbi de hoc. ¶ Item venditio rerū ma  
ternarū nulla est ipso iure: vbi legum  
solemnitas non seruat. ext. de restit.  
in integ. constitutus.

De verborum forma in scriptis. &c.

Verborū forma in puuilegijs res  
scriptis & testamētis attendēda  
est: ab ea recedēdū nō est sine cā. xxxj.  
di. oino. 2. xxx. q. j. q. d. g. inibus. 2. ff. de le  
gatis. in. non als. ¶ Item vba cū esse  
ctu sunt accipiēda. ext. de deri. nō. res  
si. relati. vbi de hoc & de spon. ca. vlti.  
& de pe. di. j. hec autem verba. ¶ Item  
verba debent seruari intentionē & nō  
econuerfor: quia in dubijs recurrendū  
est ad intentionem loquentis. ext. de  
pbo. significatione. vbi de hoc. ¶ Item  
diuersa variatio non obstat vbi eade  
est sententia verborum. ext. de pbo. sig.  
intelligētia vbi de hoc. ¶ Item hoc pbo  
vbi necessitate importat. xi. q. iij. debet.  
& ext. de ap. pponit vbi de hoc. ¶ Item  
pbo. simpliciter dictū vel positū gna  
liter intelligitur. xxx. di. si romanorum  
& ext. de puuile. quia circa. & argu. ext. de  
pbo. signi. cum in partibus vbi de hoc  
¶ Item proprietates non est semper at  
tendenda in testamento sed videndū  
est que fuerit intentio testatoris quia  
potior est mens dicentis q̄ vox. ff. de  
suppel. leg. labeo. & argu. extra. de pbo.  
signi. p̄terea: vbi de hoc. ¶ Item q̄ hō  
sunt vba trabenda ad extraneū fm.  
vbi bono modo res alicui saluari nō  
pōt. argu. C. de pbo. sig. cum quidā. 2. C.  
de be. cū q̄nto. & ext. de pbo. signi. intelli  
gentia vbi de hoc.

Quis potest pberare &c.

Verberari pōt per iudicē ecclēsi  
asticū criminiosus dūmodo ver  
bera in effusione sanguinis nō pcedāt  
rūh. q. vi. c. j. 2. v. q. v. illi qui et ex. de in  
cendi. & raptō. in archiep̄atu. vbi d̄ hoc  
¶ Item pberari d̄z subdiaconus qui ac  
cusauit diaconem & non potuit hoc p  
bare. ext. de calum. j. vbi de hoc. 2. v. q.  
vj. debet in exilium. ¶ Item similiter  
viles persone sunt pberande: quia eis  
sine tormento credi non debet. h. q. j. i  
primis. 2. §. de persona. 2. v. q. v. illi qui.  
2. xxiij. q. v. c. j. ¶ Item a tormentis nō  
est incipiendum. ext. de regu. iur. cum  
in contemplatione. ¶ Item pberari  
debet vilis persona si virginem violen  
ter corrupit & non vult eam recipere  
in vxorem. extra. de adulte. peruenit.  
vbi de hoc. ¶ Insi. de pu. iij. §. h. ¶ Item  
maiores clerici nō sunt pberandi nisi  
pro grauioribus culpis: minores vero  
pro minoribus verberantur. vt. xlv. di.  
cum beatus. §. j. salamon. 2. xxx. distin.  
asit. ¶ Item & monachus si per incre  
pationem non corrigitur pberibus  
debet corrigi. xv. q. vlti. ca. vlti.

De veritate.

Veritas triplex est que non est  
propter scandalum deserenda  
scilicet p̄tas iustitice. ext. de regu. iur. q̄  
scandalum. vbi de hoc. ¶ Item veri  
tas doctriue. xi. q. iij. quando ergo.  
¶ Item p̄tas bone vite. xxiij. questio  
ne secunda primum in prin. 2. xxxij. q.  
v. ita ne. ¶ Item p̄tatem occultare in  
teste mortale peccatum est. xi. q. iij. q̄  
quis. & ext. de accusa. olim vbi de hoc &  
crimine falsi. capitulo primo. ¶ Item  
p̄tas rerum per errores gestorum nō  
viciatur. ff. de offi. prela. illicitas. §. pri  
mo. ¶ Item propter familiaritatem  
solet p̄tas impediri. iij. questione pri  
ma accusatores vlti.

## De vicario.

**N**unc videndum est de vicario quid sit, quod sit eius officium in quibus casibus possit per vicarium deseruiri. Quod ius habeat vicarius in ecclesia in qua seruit. Et non possit plures vicarias habere.

## Quid sit vicarius.

**V**icarius est qui vice alterius gerit siue in officio non contentioso. ext. de offi. archi. c. j. et de offi. archiepiscopi. ca. j. in fine. siue in contentioso unde vicarius omnia potest que pertinent ad iurisdictionem illius cuius vices gerit. C. de offi. eius qui. aut ge. l. j. et fere per totum. et ar. r. c. di. ca. vlti. et r. c. di. c. j. Quedam tamen insunt que sine speciali mandato attemptare non debet ext. de offi. dele. q. translationem. vbi de hoc in glo. quedam sunt. Sed est sciendum quod vicarius aliqui de quibus in legibus suprapositis tractatur non erant delegati vel subdelegati sed iudices ordinarii. Nam eligebantur. j. certum tempus quod erat ordinarium prescriptum ut ipsi vices ordinarioz presentium et videntium supplerent. Similiter erant alii qui gerebant vices morozum et absentium qui suspecti appellabantur hi omnes poterant agere que ad iurisdictionem pertinent preter vltimum supplicium et membri abscisionem. C. eo. tit. l. ij. in autem. de col. s. autem. que not. Unde de officialibus episcopozum plurimum dubitatur an sint ordinarii vel delegati. videntur enim ordinarii habita similitudine ad vicarios et suspectos qui ordinarii sunt sicut dictum est sup. Sed dicendum fuit quosdam officiales huiusmodi delegatos eo quod non eliguntur nec ad certum tempus instituunt sed sicut et quantum episcopi volunt gerunt enim vices episcopozum quantum durant mandata et desistunt gerere

quandiu vocatur ad mandata. sed sint delegati ad vniuersitates causarum quantum diu iurisdictione eorum durat. unde possumus alios delegare eo quod iurisdictione eis committitur et non causa. ff. de iud. l. cum pretor. s. iudices. Quidam cum dixerunt eos ordinarios fore. de quibus dixerunt loqui decretales. ext. de resti. in integ. c. j. in verbo illo delegati vero: sed illud alio modo intelligitur a quibusdam.

**Q**uid sit officium vicarii et in quibus casibus debent per vicarium deseruire.

**V**icarii officium est ecclesie personaliter deseruire. unde debet sacerdos quando habet ecclesiam habentem curam animarum antequam et tenentur vicarie sue personaliter deseruire nec plures vicarias simul habere potest. ext. eo. tit. ca. i. et vlti. vbi de hoc in glo. perperuus. et c. pvideat. et de clerico non resti. quia nonnulli. et c. sequenti. et de elec. cum in cunctis. Similiter debet residere in vicaria sua. extra. de clericis non residere relatum. et hoc continet: quia semper offerenda sunt sacrificia. xxxi. di. si laycus et diurnas ac nocturnas horas canere debet. extra. de celebratione missarum. ca. j. unde non licet ei per alium vsuarium deseruire nisi ex indulgentia speciali contempat alicui non residere vel cum consuetudine excusat vel cum ecclesia dependeat. extra. prebendam ext. de preben. exposuisti. et c. extirpanda. Similiter licet per vicarium deseruire alicui cum sine culpa sua incidit in infirmitatem. deformitatem seu morbum ita ut per se deseruire non possit et hiis casibus maioribus prelati dantur coadiutores vñ. q. j. c. j. Similiter et minoribus licet per vicarium deseruire vel cum necessario perfectio imminet. ext. de ap. peruenit vel voluntaria vtilis in honesta vtpote studiorum seu peregrinatio



nis causa licentia nō prelati habita. de  
 cōse. o. v. nō debet. ¶ Itē nō debet cō-  
 stitui vicarius in ecclesia parochiali nisi  
 huiusmodi ecclesia esset alij p̄bēde vel  
 dignitati annexa: t̄ tūc vicarius d̄z de  
 p̄uētibz ecclesie habere p̄gruā portio-  
 nē. ext. de p̄bē. ex. r̄irpāde. §. qui ve-  
 ro vbi de hoc. Similiter plati & clerici  
 non debent instituire sibi vicarium  
 in ecclesia curā animarū habēte. cū ipsi  
 debeant personaliter ibi deservire vt  
 in dicto. c. ex. r̄irpāde. §. qui nō. & de de-  
 ri. non resistē. quia nōnulli. &c. seq̄nti.

Quod ius habet vicarius in eccle-  
 sia in qua seruit.

**V**icarius hoc ius habet in ecclesia  
 quia si de licentia ep̄i constitutus  
 fuerit remoueri nō p̄t̄on tamē p̄-  
 p̄ter hoc debet habere ecclesiā intitula-  
 tā remoueri t̄n p̄t̄ a persona que eus  
 instituit vel a successore ipsius. ext. eo.  
 ti. ad hoc vbi de hoc & de arb. non sine  
 Similiter habet ius in re & p̄p̄tea habēs  
 vñā vicariā aliā habere nō p̄t̄. ext. eo.  
 ti. p̄uideas. vñ vicari? eo ip̄o q̄ p̄mitit  
 se in sc̄da ecclia intitulari p̄dit ius q̄ bz  
 in vicaria. ext. de concess. p̄bē. l. fas. & de  
 rescrip. postulat. l. i. & xx. q. ii. si q̄s trāsla-  
 tus. Similiter intitulatus in vna non  
 nō potest in alia esse vicarius. ext. e. r.  
 q. i. Similiter agere p̄t̄ & cōueniri no-  
 mine ecclesie sue. ext. de fide instru. p̄-  
 petuus que omnia in perpetuo vica-  
 rio loci habēt talis enim suo nole p̄-  
 sider sicut & is cui a domino modicū tē-  
 pus cōducitur. ff. si ager vec. v. l. ap. l. vl.  
 in fine. ¶ Itē p̄petuus vicarius d̄z q̄ a  
 p̄sona ecclesie de antro: itate ep̄i est ca-  
 nonice institut? q̄ certā d̄z pape portio-  
 nē. ext. e. ti. ad hoc. vbi de hoc in glo.

¶ Itē vicarius p̄stitutus a papa in v-  
 be nō p̄t̄ ext. vbi extēdere iurisdictionis  
 nē suā p̄sertum q̄si papa est ibi vicinus

ext. e. ti. tua nobis. als. p̄o iurisdictione ei?  
 extēditur. i. ceteris m̄i militare ad instar  
 p̄fecti vrbis. ff. de of. p̄si. l. i. §. minutio.  
 & ff. de officio p̄cō. l. siue aliam. §. vlti.

¶ Itē vicarius aliquē vicariū institue-  
 re non p̄t̄ cū ipse in vicaria sua debe-  
 at p̄sonaliter deservire. ext. e. tit. cleri-  
 cos. vbi de hoc sicut nec delegatus dele-  
 gatiū nisi a p̄ncip̄e datus esset. Fallit  
 hoc in archiep̄sbytero q̄ cū sit vicari?  
 ep̄i in quibusdā sp̄sialibz. ext. de offi. ar-  
 chi. ministeriū in si. aliū t̄n vicariū ba-  
 re p̄t̄ vt ibidē dicitur. & xxv. d. p̄lectis  
 vt archiep̄sbyter p̄o sed hoc iurisdictionis  
 ne cōtingit voluntaria. Secus t̄n in con-  
 tētiōsa. ar. C. de iudi. l. a iudice. & ext. d.  
 offi. dele. sup. questionū. ¶ Itē vicari?  
 qui habet p̄petuā vicariā b̄ficiatus d̄z  
 siue intelligitur esse.

In quo casu vim vi repellere  
 licet.

**V**im vi repellere licet cū modera-  
 mine inculpate tutele. ext. de  
 homici. significasti. h. ad si. vbi de hoc  
 Sof. & de sententia ex cōmuni. si vero.  
 & hoc fiat in cōtinenti sine interuallo.  
 ff. de vi & vi ar. idem est. §. cum igitur.  
 ¶ Itē d̄z fieri causa defensionis & non  
 visionis. ff. ad. l. acquil. sententiam. §.  
 penulti. & xxii. q. i. quid. culpatur. & c̄p̄  
 de homici. significasti. h. ad finē. vbi de  
 hoc. ¶ Itē licitū est vim rebus illatas  
 & inferendā repellere in cōtinenti vel  
 quā citius sciuerit & poterit collectis a-  
 micis. ff. de acquire. pos. in p̄m. §. vlti.  
 & l. clam possidere. §. qui ad. nō. om̄ias  
 & ext. de resti. spo. olim in fine. Vicariā  
 est factā p̄sona repellere nō nec ex in-  
 uallo q̄ sic esset vindicta. ¶ Item ius  
 publicū dicitur q̄d cū armis. s. vero  
 puatū q̄d sine armis inferri potest. de  
 publicis iudi. circa fi. §. n. ¶ Item lex iu-  
 sta de vi puuata. ff. de iudi. l. de hoc

## Summa monaldi.

habes ext. de homic. signi. h. ad fl. in glo. Sof. vim vi repellere. ¶ Item virgo dicitur viripotens. ff. de p. bo. signi. mulieris in prin. ¶ Item velum consecrationis tantum virginibus debet dari. ff. q. j. de uotis. r. ext. de regularibus vidua.

De voluntate multipliciter sumpta.

**V**oluntas pro facto reputatur ubi non adest facultas. a. l. s. non sufficit voluntas. ubi non est opus facti. l. xxyvi. di. nō satis. r. ar. extra de eo qui iur. in possessionem. c. j. ubi de hoc in glo. non in studiosas r. ca. constitutis. ¶ Item voluntas turbata vel coacta voluntas est nisi qñ est aliquis mēte captus. ff. q. j. merito. r. xiij. dist. q. ait. ¶ Item nec interest si voluntas hominis declaratur verbo vel facto. quia ubi vnū ppter aliud vtrobiq. idē. arg. l. iij. dist. ca. j. r. l. xxy. di. capi. j. r. l. xxy. di. c. eos. ¶ Itē vitima voluntas defuncti desinituta solēntate tenet que ad filios nō quo ad extraneos. C. fassi. her. c. l. vltima. r. argu. ext. de dona. l. iter dilectos r. de capel. mo. dilecto.

De voto.

**N**unc agēdum est de voto quid sit quor sunt eius species. Quis uere possit. Quis votum r. qualiter possit redimi. De voto conjugatorum. Si non c. h. possint redire ad sc̄m. De voto Hierosolimitano. De voto peregrinationis r. abstinētie. Et de voto condictionali.

Quid sit votum r. quor sunt eius species.

**V**otum est alicuius boni cū deliberatione deo facta promissio. Si enim fiat de re mala vel etiam de re bona. sed sine deliberatione. s. cum impetu quodam r. per surrectionē nō obligat. duodecima questione quarta

in malis. r. extra. e. ti. veniens. j. r. c. literaturam: r. de reg. iur. ad nostram. Sed nisi quid vota mulierum que faciunt in partu vel in infirmitatibus. vel angustiis suis vel suoz r. etiam que vri faciunt moti ex aliqua angustia vel perturbatione tenenda sunt. Respon. si habuerint intentiones obligandi se deo cogentes siue cogitantes de causa que mouebat ad eos ad vouendū. s. in firmitate r. alio periculo. r. de sine. s. de euasione periculi propter qd euidēdū vouebāt: tenenda sunt licet in tribulatione r. pturbatione sint emissa s̄m illud ps. reqdam tibi vota mea. rē. vlt. in tribulatione mea. xvij. q. iij. sunt q. opes. nec s̄nt huiusmodi vota sine deliberatione ex quo uolentes etiam s̄nt in sana mente. In casu vero illius de cretite. r. litteraturam. dicendū qd nō fuit ibi votū. sed tantū propositum solo p̄bo expressum sine intentione obligandi. ¶ Item vororum due sunt species. s. necessitatis r. voluntatis. Nota necessitatis dicitur que quis necessario in baptismo pmittit vt abrenunciare diabolo r. omnibus pompis eius: r. tenere fidem catholicam r. seruare decalogum r. breuiter omnia illa sine quib. non est salus. de consecra. di. iij. in prin. Improprie tamen dicitur votū vbi nūl promittitur de futuro. Sed tamē s̄m quosdam nec in penitētia neqñ baptismo mittitur votum: quia in illis magis est abrenunciatio male vite p̄terite r. professio fidei q̄ alia obligatio respectu futuri. vnde in penitētia nō est exigendū sacramētū nisi in casibus expressis a iure nec votū de nō recidivando vel pmissio: sed debet habere p̄positū de cauendo in posterum a peccato. Unde quāuis post vota necessitatis q. mortaliter peccat transgressor s̄t h̄mōs votū: non tamē est imponēda penitētia



Nam illo peccō & p̄transgressionē voti si-  
 cut pro mortalibus diuersis sed tanq̄  
 p̄vno ex circumstantiis transgressionis  
 aggravato q̄: i eodē ḡne peccari plus  
 peccant Christiani q̄ pagani & qui post  
 penitentiā recidiunt ceteris paribus  
 q̄ qui nō penituerint. ¶ Itē vota vo-  
 luntatis sunt illa que quis voluntarie  
 emittit sup̄ his ad q̄ ante votum quis  
 nō tenetur vt vota continentie abstinē-  
 tię pegrinatiōis & similia. De his dicit  
 p̄s. Nouete & reddite domino deo no-  
 stro. Unde licet vouere sit ex voluntate  
 reddere tamē est ex necessitate. c̄. eo.  
 titu. magnēt: de vtrac̄q̄ specie. vtoruz  
 dicit Augu. sunt quedam que non vo-  
 uētes debemus: quedā etiā que nō vo-  
 uimus nō debemus. Sed postq̄ ea  
 deo promissimus reddere constringi-  
 mur. xvi. q. i. c. j. ¶ Itē voti voluntatis  
 subdistinguitur: quia aliud puatum  
 siue simplex aliud publicū siue solēne.  
 ¶ Item votuz simplex est cū nulla ad-  
 dicit solēnitas vt cū quis extra mo-  
 nasteriū habitū sumit & plus non p̄-  
 dicit in voto. ext. qui dicit. vel mo. cōsulu-  
 it & de regularib⁹ porrectū. & tale votuz  
 lz nō dirimat m̄rimonii iā cōtractum  
 sed tñ impedit contrahendū etiā si cō-  
 trahere quis iurasset post votū. ¶ Itē  
 p̄m q̄ notauit d. xxvii. q. j. q̄ tam sim-  
 plex votum cōtinētię p̄petuę q̄ solē-  
 ne impedit et dirimit m̄rimonium  
 dū tñ sit not. illud de presenti: vt cum  
 dicitur voueo p̄petuā cōtinētiā. Si  
 militer dicit q̄ solēnitas q̄ adhibetur  
 aliqui in voto nō facit votū maioris ef-  
 ficacie sed tñ p̄bari illud. ¶ Itē votuz  
 de futuro p̄m. d. est cum quis ita dicit.  
 voueo cōtinētiā post mortē vxoris mee  
 vel voueo q̄ intrabo religionē vel vo-  
 ueo q̄ tenebo cōtinētiā & h̄mōi votum  
 sc̄m impedit m̄rimonii p̄bēdū: lz nō  
 dirimit iā cōtractū. Quidā tñ p̄tradi-

cunt huic opinioni & dicunt q̄ simplex  
 votū impedit m̄rimonii p̄bēdū in  
 tñ q̄ si ille qui simpliciter vouit iurat  
 postea aliquā inducere in vxorē: debet  
 adimplere votū & de p̄urio penitere. si  
 p̄o simpliciter vouēs p̄bit p̄ba de p̄e-  
 senti m̄rimonii tenet. c̄. q̄ dicit. vel  
 mo. rursus. vbi de hoc in glo. videretur  
 xxvii. di. sūt iura. nō tñ p̄m d. exige-  
 re oebitū lz reddere teneat vxori si vo-  
 tū fuerit de futuro vt dictū est. alij tñ  
 dicūt q̄ p̄pter bonū m̄rimonii licē-  
 te p̄t reddere & exigere licet peccauē-  
 rit cōtrahēdo. opinio tñ b. videt esse ma-  
 ior ad salūtē. ext. q̄ dicit. vel mo. rursus  
 & de p̄uer. cōiu. ex p̄te. & xxvii. q. j. nupti-  
 arū. ¶ Itē votū simplex nō min⁹ obli-  
 gat q̄ ad deū q̄ solēnitas ex sui natura  
 eandē h̄z obseruantia: q̄ vtrunq̄ in pe-  
 petuū est seruādū & vtriusq̄ fractio est  
 peccatū mortale & vtriusq̄ p̄hibz d̄ctū actū  
 lz q̄ ecclia p̄siderat circūstācias. xl. di.  
 h̄o xp̄ian⁹ & de pe. di. v. c. j. & solēnitates  
 p̄boz attēdit. c̄. q̄ dicit. vel mo. rursus  
 id statuit vt simplex votū spediāt m̄ri-  
 monii p̄bēdū. & solēne dirimit iā d̄ctū  
 vt sup̄dictū est. Si lz maiorē penaz sta-  
 tur in fractōe solēnis q̄ simplicis voti  
 xxvii. dist. si vir. & xxvii. q. j. virginibus.  
 ¶ Itē votū solēne est cum certa & de-  
 bita notificatio vel exp̄sio de iure aut  
 consuetudine introducta adhibetur.  
 Unde in voto pegrinatiōis adhibetur  
 solēnitas p̄ susceptionem pere & baculi  
 b̄ndicti a sacerdote vel p̄ susceptionem  
 crucis in voto terre sancte. Etotum aut  
 rem continentie secundum quosdam  
 solēnizatur per susceptionem sacri  
 ordinis vel habitus regularis vel per  
 publicam scripturam vel per attesta-  
 tionem factam coram ep̄scopo vel per  
 reductiones in manu publice persone  
 sicut notauit Hostiē. xxvii. q. j. in p̄m.  
 Johannes vero notauit. xxvii. q. j. p̄

## Summa monaldi

votum continentie nō solennizatur nisi  
 tribus modis. vno modo per sacri or-  
 dinis susceptionem. alio modo cum ali-  
 quis vel aliqua recipit vestem sacram a  
 quocumq; et post susceptionem incipit  
 cohabitare cum alijs monachis vel mo-  
 nialibus in ecclesia. xxvi. q. j. vidua ita qd  
 aliquā diu ibi stet inter illos vel illas. s.  
 per triennium vt ext. de regul. ad nram.  
 Tertio modo cum dicit quis vel aliqua  
 corā episcopo vel abbate vel abbatissa.  
 aut coram duobus vel tribus testibus  
 ego me deuoueo huic religiōi quia hoc  
 nō est aliud fm ipsum quas dicere vo-  
 ueo continentiam. Primus enim et ter-  
 tium fm ipsius 3o. est quasi. votū solēp-  
 ne et impedit et dirimit mrimonium: se-  
 quens scdm est simplex et impedit: sed  
 non dirimit. fm vero. r. nō solenniza-  
 tur votū monachatus nisi p professio-  
 nem verā vel sumptrā siue tacitas siue  
 expressam sicut patet in summa de ma-  
 trimonio. c. r. et de impedimētovoti vbi  
 plenus de hoc tractatū est. alij tñ dicit  
 et bene qd absq; ordinis susceptione et  
 irregulari pessione potest siue in secu-  
 lo remanēdo aliq; vel aliqua facere vo-  
 tum castitatis solēpne et impedit et di-  
 rimit mrimoniū postea cōtrahendum  
 et hoc si quis vel aliqua nō solum pmit-  
 rat de futuro: sed consentiat de p̄senti  
 in continentiam p̄petuam obseruandam  
 et tradat se in voti obseruantia in manu  
 publice p̄sone transferens in eum loco  
 p̄bi quo ad hoc potestatem et ius corporis  
 sui: et cum eadem p̄sone publica appro-  
 bante vel recipere huiusmodi traditio-  
 nē et nō solū sic contrahitur mrimoniū  
 spirituale cū deo: sed etiā fit traditio et  
 consummatio mrimoniū b̄mōi quātus  
 potest fieri in hoc seculo vnde sicut post  
 mrimoniū carnale de p̄senti cōtra-  
 ctum nō potest alter altero viēte ad  
 sc̄da vota transire. et si fuerit cōsumma-

tum carnaliter non potest etiam per  
 gressus religionis aut propter fauorē  
 dissolui. sic post mrimoniū spirituale  
 taliter contractum traditū et consum-  
 matum. transire non potest ad mrimo-  
 niū carnale qd si fiat de facto nihil a-  
 getur. s̄o. autē qd si fiat b̄mōi votum so-  
 lemne impedit et dirimit mrimoni-  
 um postea cōtrahēdū hoc. est qd in sim-  
 plici voto continentie sola est promissio  
 de futuro sicut in sp̄santibus de futuro  
 sed vbi adhibetur p̄dicta solemnitates  
 fit traditio et translatio et transitus in  
 ius et potestatem christi p approbationes  
 et receptionem factam per b̄mōi perso-  
 nam publicam. et sicut in venditione fa-  
 cta duobus in iure est potior traditio  
 prior ita qd sc̄da traditio non transfert  
 d̄m̄iuz: sed tantum persona fit post ma-  
 trimoniū spirituale sic contractum: nō  
 potest contrahens transferre potesta-  
 tem suū corporis in virū carnalem. ad hāc  
 solemnitates necessaria sunt quatuor  
 sine quibus non erit b̄mōi votum so-  
 lemne quāuis fiat coram toto m̄do.  
 scilicet consensus de p̄senti in. perpe-  
 tuam continentiam vt dictū est. s. et no-  
 tificatio eiusdem consensus facta publi-  
 ce persone sicut in matrimonio carna-  
 li necessaria est notificatio cōsensus itē  
 traditio facta in manu publice p̄sone.  
 ¶ Item approbatio et receptio facta p  
 illam publicam personam: qd quātū-  
 cumq; voueat aliquis vel tradat se deo  
 quātus in se est in b̄mōi matrimonio  
 spirituali tñ nisi sit vicarius vel qd loco  
 eius acceptet et recipiat b̄mōi votū seu  
 traditionem nō esset nisi votū simplex  
 qd emittitur a seculari: et in seculo rema-  
 nenti. publica autē persona. quo ad hoc  
 intelligenda est episcopus ad quē regu-  
 lariter p̄tinent. b̄mōi maiora et illi etiā  
 qui super talibus habent mandatū ge-  
 nerale vel speciale et illi qui de consuetu-



dine talia vota consueuerunt recipere et illi qui gerunt negotiationem epi in hac parte absq; mandato dum tamen episcopus q; gestum est postea habeat ratum: omnes alie persone quomodo ad hoc dicendū siue credendū est q; sint habende pro priuatis. ¶ Item aliud votorum purum et absolutum aliud de terminatum et conditionale sed purum et absolutum est cum quis sine cōditio ne sine diffinitione determinatione votum emittit continentie vel abstinentie vel peregrinationis vel simile. ¶ Item determinatum vero vel cōditionale votum est cum quis dicit sic. voueo pegrinationem si deus mihi dederit salutes vsq; ad vñi annum vel simile in quo casu non tenetur quis exequi votum nisi si exstante conditione vel die. Sed cum quis vouet sine conditione vel tēpore pfectione tenetur illud exequi statim cum potest vbi cū in vouendo aliud habuit in mente: tunc datur ei tempus ad arbitriū boni viri ad dispositionem de bonis suis. ¶ Item s̄m Jo. et m̄ros alios votum continentie solemnizatur per sacrum ordinem et p̄ susceptionem habitus pfectionis et cohabitationē cū alijs monachis. talis monialibus in ecclesia. ¶ Similiter cum aliquis vel aliqua denouet se alicui religioni in manu abbatis vel abbatissę vel alterius publice p̄sone cum duobus vel tribus testibus per quos probari possit h̄mōi votum si ille vel illa negauerit: ne possint negare sit alicubi publica scripta d̄ hoc vi. xxvij. q. j. omnes femine. in qua scriptura profertur se velle viuere religiose. xx. q. j. vidua. Et nota q; potest fieri professio continentie pluribus modis. c. in manu episcopi. xxvij. q. j. viduaris. Similiter in manu abbatis vel abbatissę vel sup̄ altare extra qui cler. vñ mo. consulu. Similiter in manu monachi

vel canonici regularis extr. qui cleri. vel mo. insinuante. Similiter coram sacer dote per eius benedictionem. xx. q. j. vi dua. et xxvij. q. h. sciendum.

¶ Quis vouere potest: et quis non.

**V**ouere potest quicumq; qui non prohibetur q; illud consiliū mouet. et c. omnibus est cōmune vnde qui vouet opera pietatis spiritu dei agitur et ideo non est sub lege. xxix. q. h. due et extr. de reg. licet. ¶ Item vouere nō potest episcopus religionem intrare sine licentia pape extra. c. t. magne et de reg. licet. Similiter seruus monachus fieri non potest nec religionem vouere sine voluntate domini sui. viij. q. j. qui vere et ar. extra de senten. et com. mulieres. sed. b. videret velle q; seruus potest vouere continentiam et rensciare pprijs: et viuere s̄m regulam monachale quā tum liber. s. saluo iure dñi sui qd̄ habet in corpore serui. q; in domo propria potest q; effia monachus et ibidem monachus stare ar. xxvij. q. j. de viduis. Item vouere nō potest episcopus peregrinationem per quā oportet eum abesse diutius ab ecclesia sua. secus si nō oportet eum diu abesse sine licentia generalis vel specialis domini pape extra. c. t. magne. et c. non est. et de reg. licet. ¶ Itē vouere non possunt impuberes sine patris vel tutoris auctoritate et si intrat religionem potest a patre vel tutore reuocari et extrahi de monasterio. j. annū et diem. xx. q. h. c. j. et h. et extra. de regul. si quis. ¶ Tres si vouerit impubes se seruaturum continentiam vel ingressurum religionem: tunc demum cū venerit ad etatem vel cum mortuus fuerit pater eius. nō potest s̄m. b. pater irascere h̄mōi votum contradicendo ita

## Summa monaldi.

tim sed fm alios p̄ irritare potest. in gressus tamē religionis. Si debite fiat eximit a potestate patris vel tutoris q̄ non faciunt alia vota: ideo nisi in huiusmodi votum reuocetur vt dicitur est eximitur vouens a patria potestate.

¶ Item quāuis pater postea consentiat voto filij q̄ primo irritauit nō tamen p̄pter hoc filius obseruare tenetur si votum non fuit de ingressu religionis quia obligatio semel extincta nō reuiscit. vnde nō tenetur seruare votum continentie vel aliud excepto voto religionis nec etiam iuramentum si forte iurauit aliquid q̄ pater aut tutor reuocauit nisi iterum voueatque iuret.

¶ Idem dicunt de vxore que ad maritum datum viri frangit votum q̄ eo mortuo non tenetur illud implere. ¶ Idē dicunt de seruo qui intrauit monasterium et reuocatus a domino postea est factus liber q̄ ad monasteriū non tenetur redire. ¶ Idem dicunt de viro qui inuita vel nesciente vxore intrauit monasteriū et propter hoc reuocatus fuit ab vxore: nō tenetur monasteriū reintrare licet teneatur continere.

Sed in omnibus casibus istis dicit b. contrarium argumentum. extra. de cōuersione coniugatorum. quidam vbi de hoc. r. c. et parte. vbi de hoc. vnde dicit q̄ in nullo casu predictorum absoluitur impubes aut seruus aut vir ab huiusmodi votis si impeditur. ne possit implere q̄ promissit. vnde remoto obstaculo q̄ impediēbat debet fieri q̄ impediatur. i. seruari votum. arg. xvj. q. v. nos sanctorum iuratos. r. xvj. q. vj. qui recedunt. r. c. j. r. xij. q. ij. mulier sed inuito reuocato ab vxore de monasterio: contradicit ei a parte. extra. de conuer. coniuga. quidam. r. ca. placet sed hō. non recepit huiusmodi decretales. ¶ Item cum patre vel tutor re-

uocat votum filij vel filie impuberes aut maritus voti vxoris nō peccat: q̄ vti iure p̄cesso sibi a canone et a dō nec filius nec filia nec vxor peccant nō adimplendo post reuocationem talem. xxxij. q. v. voluit. r. c. manifestum.

¶ Item impubes licet de mādato patris monasterium intreret vel habitum induat monachalem potest tamen ad seculum redire et bona paterna repetere tempore pubertatis nisi ammonitus in monasterio velit voluntarie cōmorari. ext. de reg. cum scimus. vbi de hoc. r. c. cum matris vbi de hoc in glo. diuersis. sed si auctoritate propria intrat. non potest exire inde vsq̄ ad legitimam etatem. xx. q. j. illud. et extra. de re. si quis. ¶ Item si est doli capax vel circa quatuordecim annos: tunc ad seculum redire secundū hō. non potest. quia malicia in huiusmodi supplet etatem. extra. de reg. postu. vbi de hoc in glo. hec questio quia qui potest se obligare diabolo p̄t se obligare deo. ext. de velic. pu. pueris. vbi si vouet aliud q̄ continentie votum: obligatur si est doli capax nisi pater cum hoc viderit reuocet statim. xxxij. q. ij. mulieres. nec datur patri ad reuocandum annus et dies sicut in votum religionis.

¶ Item breuiter dicendum q̄ seruus absq̄ domini voluntate non religione vouere non potest. vigesima secunda questione secunda si quis nec vxor sine licentia viri. ext. de conuersione coniugato. per totum. nec monachus sine licentia abbatris potest abstinentiam vouere. vigesima questione quarta monachus immo potest abbas vota monachi que ante monachatum emiserat. reuocare. argum. trigesima tertia questione quinta voluit

¶ Qualiter possit votum redimi.



**V**otum quedam sunt que nullo modo possunt redimi vel commutari vromnia vota necessitatis et de voluntarijs votum continentie. vna enim necessitatis ideo commutari vel redimi non possunt quia nō est vis per alio vel commutatio contra deū. xxv. q. i. sunt quidam. 2. rñ. di. sicut.

**I**tem votum continentie ideo non potest commutari quia vix vel nūq̄ possit melius inueniri in quo fieret commutatio. extra de statu monachorum cum ad monasterium in si. c. xxx. questione prima nuptie. Similiter abdicatio paupertatis vt in dicto capitulo cum ad monasterium: **I**tem vouere continentiam dicitur clericus tacite coipso q̄ promotus ad ordinem sacrum licet ibi nulla de continentia mētio fiat. dñ ordinatur. Vincentius tamen dixit q̄ si clericus dum ordinatur exprimit votum vel quāuis non exprimat. tamen cum sit iuris peritus. credit se obligari ad continentiam tunc obligatur ad eā 2 si papa dispensaret cum tali: dispensaret contra votum. Si vero est iuris ignarus 2 non exprimit votum quando ordinatur: tunc licet teneatur ex constitutione ecclesie non tamen tenetur ex voto 2 si papa dispēaret cum eo nō contra votum sed contra constitutio- nem ecclesie dispensaret. argu. extt. de cler. coniuga. cum olim. vbi de hoc in glo. tricesima prima distinctione in vi tam. **I**tem votum continentie quātum ad virum et vxorem nō ad impa- ria iudicantur. vnde si vxor vel vir ante carnalem copulam voueat monaste- rium intrare debet per episcopum cogi. vt infra duos menses monasterium intret vel debitum reddat viro. Simi- liter vir vxori. extra. de conuersione. cō- iug. ex publico si ante quā exequatur huiusmodi votum vxor voluntarie con-

gnoscat a viro consummatū est ma- trimonium 2 intrare non poterit nisi votum fuerit ita solenne q̄ matrimo- nium. dirimat iam contractum q̄ si ut vita cog noscatur a marito protestans q̄ vult intrare religionē nunquid possit ea potest intrare inuito marito dicen- dum q̄ questio dubitabilis est 2 dispu- tabilis quia de hoc sentiunt diuer. s. v. uersa. Quidam dicunt q̄ potest intrare. xxij. q. vi. reuera 2. c. ad deum cū su- is cōcordantis. alij contrarium dicit arg. xxvi. q. ij. si quis virginem. Quidam tamē sine preiudicio dicunt q̄ si sit spō- sa de futuro potest monasterium intrare nō obstante copula carnali violenta si autem sit vxor siue sponsa de presen- ti non potest contradicente marito intrare. **I**tem si continentiam vouerunt sicut vouent coniuges etiam in se- culo remanentes 2 de pari cōsensu ser- uare tenentur. xxxij. questione quinta q̄ deo 2. c. vna sola. extt. de conuer. con- iugator.

#### De voto coniugatorum.

**V**otum religionis soluit matri- monium non consummatū. c. l. de cōuersione coniugatorum verum. 2. c. q̄ ex publico. Similiter vxor potest monasterium intrare si vir eius similiter intret et econuerso de viro. Simi- liter si vxor senex et de continentia non suspecta licentier virum 2 promit- tat continentiam in manu publice pro- ne: potest vir religionem intrare. ideo dicendum est de vxore quia secundum hostiensē si vxor de consensu mariti continentiam promitteret siue in ppe- rium siue ad tempus coipso presume- retur. maritus simile continentiam vo- uisse. de hoc notauit hostiens. tricesi- ma tertia questione quinta qui vxores 2 extt. de conuer. coniugatorum cum sis predictis. 2. c. vxoratus. 2. c. ad splicam.

## Summa monaldi.

Quidam tamen dicunt qd talis consensu mariti nō obliget euz ad hōdi continentiam nisi vouerit expresse: sed tñ licet dicit qd si alter cōiugum viderit vltauerit comparē suum religionē intrare: & tacuit eo ipso psumitur continentiam vouere. maxime si ius nouit et reputatur hōdi taciturnitas p consensu: de hoc notauit. b. xxij. c. seriatim añ dicit qd taciturnitas non sufficit in hōdi. Sed necessaria est licentia expressa voluntaria non extorta qz si fieri p violentiam vel per dolum tunc nō pūdicaret ext. de cōuersi cōiugato. c. j. vbi de hoc. r. c. ex parte vbi de hoc. S; nunquid possunt viri irritare iuramenta vxorum facta ante matrimonii cōtractum vel post sō. dicendum qd non nisi sint talia q̄ p̄stura sint sup abstinētiā s̄m qd aug. dicit Similiter. b. nota uit xxij. q. v. voluit qd si ante matrimonium cōtractum obligauit se mulier alicui homini non possit post cōtractuz matrimonium vir eius liberare eā ab illa obligatione. Similiter si post cōtractum matrimonii iuraret aliquid alicui qd ipsa illud facere posset cōtradicēte marito nec vir possit tale iuramentum irritare als vero possit. Quid si voueat mulier vel iuret qd non ibit ad conuiuium vel ad aliqd aliud extra domuz propriam cū marito sō. dicēduz qd huiusmodi iuramentū vel votum: si tñ votum est potest vir reuocare. b. tñ notauit. xxij. q. v. manifestum qd marit' illa sola vota vxoris abstinētie reuocare potest que ipsa implere non potest sine scandalo viri vt de ieiunio deseruire siue de surgere ad matutinas vel de iacēdo de nocte cum camisia. illa vero q̄ potest implere sine scandalo viri: reuocare non potest nec vxor ei obedire teneatur in reuocatione vt si vouerit qd daret aliquid de proprio vbi consuetudo

est qd mulieres habēt bona parafernalīa a rebus dotalibus separata vel si uoluit qd cantaret vnum psalterium vel diceret tot pater noster: singlis noctibus vel diebus. vel de cetero nō exigeret de bitum & similia. ¶ Item sicut vir licentiatuz ab vxore sene & non suspecta de incontinentia potest monasterium intrare ext. de conuersi coniu. cū sis preditus. r. c. vxoratus. ¶ Similiter vxor potest monasterium intrare viro sene: & de incontinentia non suspecto in seculo remanente si licentiet eam dñmodo in vtroq; casu vtriq; in presentia episcopi continentiam perpetuāz promittat publice nō enim sufficit qd promittant continentiam ad tēpus vite mariti vel vxoris tantū vnde si post hōdi votū factum ad tempus tantum maritus receptus fuerit de facto: qz de iure non debet tunc vxor mortuo marito. poterit matrimonium contrahere si sic remansit post temporeale votum vsq; ad mortem mariti. vnde notauit. b. xxij. q. v. qui vxorem qd viuente marito debet. Sic cum licentians compelli monasterium intrare vel saltem perpetuā continentiam vouere. Quidam tamen hoc concedunt similiter sicut ignara iuris. als dicunt qd nō sit compellēda sed potius reuocare maritus debebit: si induci nō possit ad monasteriū intrandum quando est suspecta. vel ad vouendum perpetuam continentiam quādo non est suspecta. ¶ Item cū vir vel vxor ante carnalem copulāz possint ingredi religionem altero cōtradiciente extra. de conuersi. consu. verum. et. c. ex. publico nunquid. Similiter poterit trāsire ad beremium vel ad reclusorium. sō. notauit. b. xxij. q. ij. de p̄dōtām qd vxor potest marito inuito intrare dum tamen emittat votum cōtinentie quia in beremo vel reclusorio vt dicit est arctior: rēli



gio quam in ecclesia regulari. Quidam tamen dicunt qd non possit nisi obliget se ad obseruantias regularem & solemnerem renunciet seculo: & omni pprietas ita qd teneatur ad illa tria vitata que sunt in qualibet religione. scilicet ad obedientiam continentiam & paupertatem debet ergo cogi vt dictum est per episcopum vt ingrediatur religionem nõ tantum ad probandum: sed ad profrendum ita qd infra duos menses. vel infra vni<sup>9</sup> anni spacium profiteatur habita consideratione circumstantiarum. tam relinquentis quam relicti argu. extr. de conuersi coniu. qui ex publico sed postquam fuerit ingressa & tacite vel expresse professa: soli tamen erit matrimoniu & vir qui remanserit in seculo etiam illa iuente poterit aliam ducere vt in dictis. ca. verum. & ex publico siue de consensu viri intravit religionem siue eo contradicente. b. tamen contrarium notauit super illud. c. desponsataz. scilicet qd eo ipso videtur maritus vouisse continentiam: qd consenserit vxorem monasterium intrare. sed alii contradicunt qd si non vult ingredi monasterium vxor sed in domo propria vult remanere et seruare propositum castitatis suscepto aliquo religionis velo non sufficit ei. immo consummandum est matrimonium iam contractum ante votu castitatis nisi se voto astrinxerit ad obseruantiam regularem in quo casu compelli debet vt relicto seculo religionis propositum crequatur extra de conuersi. coniug. ex parte. ¶ Item si alter coniugum monasterium intrat sine licentia compis sui tenet redire si repetatur ab altero nisi ipso vivente caste in monasterio alter fuerit publice fornicatus. vel nisi fuerit sententia vnoortu lata inter eos ad separationem thoz. rrvh. q. ij. agathosa. et. vñ. q. j. quam periculosum & extra. de di

uoz. ex litteris vbi de hoc. r. c. significasti sed tamen sic restituro quamuis repetenti coniugi teneatur debitum redde re conjugale quia hoc vouere sine consensu alteri non potuit expigere tamen non potest quia hoc vouit: mortuo altero nubere non poterat: licet non sit cogendus: peccat tamen nisi monasterium intret cessante impedimento extra de conuer. coniug. quidam vbi de hoc. et ex parte vbi de hoc. r. c. placet. ¶ Item votum viri de licentia vxoris metu exortata nõ obstat quin de monasterio sit restituendus vxori extra. de conuer. coniug. accedens vbi de hoc. Sed si vidua in monasterio velum accepit ibi remanere debet licet dicat etiam cum iuramento qd sicte recepit velum qd eo ipso qd velata cũ alijs in monasterio sitis post annum presumitur monacha & tacite esse professa extra. de reg. viduavbi de hoc. r. c. ex parte. r. c. dericus. ¶ Item vxor que fuit cũ adultero publice comorata si vir eius non vult eam recipere. monasterium potest intrare. maxime si a viro propter adulterium fuerit separata extra de conuersione conjugatorum. gaudemus. ¶ Item quid si vterq; conjugum fuerit fornicatus. nunquid potest alter inuito altero monasterium intrare. Respondeo dicendum qd non sicut notauit. b. vigesima septima questione secunda. agathosa & potest reuocari qui sic iurauit siue fornicatio vtriusq; fuerit publica siue occulta vel si etiam ingrediens occulte fornicatus fuerit et alius publice. ¶ Item quid si vterq; non petita licentia ab altero intrat monasterium nunquid poterunt se mutuo repetere et dicendum quod non. quia neuter dicere potest se ab altero spoliatum vterq; intrando renunciauit iuri qd habebat in reliquo. scilicet viri debitum exigendi vnde votum vtriusq; re

## Summa monaldt

tunc et quo ad exigendum debitum et  
 quo ad reddendum. ¶ Item quid si  
 uxor credens alterum esse mortuum  
 intrat monasterium nunquid comper-  
 ta veritate potest alter exire et alterum  
 reperere. Respondeo. Hostien. notauit. vi-  
 gesima septima questione secundajaga-  
 thosa. q. sic quia neuter intrando vo-  
 luit fieri monachus nisi alter mortu-  
 s esset. Unde neuter sit monachus; cum  
 uxor uiuat sicut ista que nupsit ali-  
 cum virum suum mortuum crederet  
 esse comparat veritate licite recessit. a  
 secundo et redit ad primum. xxiiij. q. i.  
 capitulo primo. et extra. de secundis nu-  
 ptis. capitulo secundo. Similit si uxor  
 sine cuius licentia uir intrauerat mo-  
 nasterium uult etiam intrare religionem  
 et maritus contra dicit distinguit tamē  
 vni: quia aut iam uir eiectus est de mo-  
 nasterio et reconciliatus. est uxori aut nō.  
 In primo casu non potest uxor intrare  
 vigesima tertia questione quita q. deo  
 In secundo autem intrare potest etiam  
 illo inuito. trigesima tertia questione  
 quinta qui uxorem. et unde ex hoc capi-  
 tulo et similibus dixit Hostien. q. alter  
 coniugum si uiderit comparem suum  
 vel scierit intrare religionem et tace-  
 rit ex ipso presumitur uouere continen-  
 tiam. Alij dicunt q. taciturnitas non  
 sufficit. Sed necessaria est licentia ex-  
 tra uoluntaria non extorta. extra. de cō-  
 uer. conjugatorum. capitulo primo. sin-  
 autem nō sit ibi uolentia vel dolus in  
 licentiando. tunc preiudicat nisi licen-  
 tians uel consentiens ius ignorauerit.  
 scilicet q. tenetur ad perpetuam conti-  
 nentiam. Si autē scuit ius et nō erat  
 persona suspecta de incontinentia nō  
 poterit renouare licentiā sed tenebitur  
 continere: quia presumitur cōtinē-  
 tiam uouisse. Si autem erat persona  
 suspecta de incontinentia et hoc sciebat

non poterit similiter renouare: sed te-  
 nebitur intrare religionem. Si autem  
 eas cōmode poterit inuenire. Si autē  
 nō potest aut non credebat se esse sus-  
 peccam de incontinentia cum tamen  
 esset poterit renouare licentiā: quia  
 non recipitur apud deum illius uiri cō-  
 uersio cuius sequitur conjugalis fede-  
 ris profuturatio. ¶ Item quid si licen-  
 tians emisit uotum continētie rema-  
 nens in seculo cum non esset suspectus  
 et mortuo compare suo de facto contra-  
 hat matrimonium nunquid tenebit.  
 Respon. tenebit nisi emisit uoti con-  
 tinētie solenne q. poterit solemnizari  
 quāuis non renunciet proprijs nec pe-  
 mittit obedientiam alicui abbati uel  
 priori: etiā nec recipiet habitum alicui-  
 us religionis nec sacrum ordinem dī  
 tamē emittat uoti illud in manu epī:  
 uel alterius de mandato episcopi gene-  
 rali uel speciali ipso episcopo uel de  
 mandato approbante illud uoti tunc  
 enim spirituale illud. matrimonium  
 contrahitur inter uouentem et deum  
 et perficitur per approbationem ipsi-  
 episcopi qui est: quo ad hoc uicarius uel  
 pcurator dei: immo et consummatur  
 quantum in hac uita potest cōsumma-  
 ri. unde post huiusmodi uoti siue ma-  
 trimonium spirituale locum non pōt  
 habere carnale matrimonium sicut  
 post carnale matrimonium cōsumma-  
 tum non pōt transiri ad aliud carnale  
 alterutro contrahentium uiuente nec  
 etiam ad spiritualia nisi de consensu  
 utriusq. ¶ Item ponitur q. uxor sue-  
 rit fornicata publice et maritus ab epī-  
 scopo diligenter commoitus eam ad  
 penitentiam conuersam uoluerit reci-  
 pere propter deum nec sibi reconcilia-  
 re cum ad hoc compelli non possit quā-  
 tumcūq. penituerit illa nisi et ipse fue-  
 rit adulteratus dicendū q. illa poterit



inire religionem & ibi perpetuas pe-  
nitentiam agat. extra. de conuersatione  
coniugatorum. gaudemus. & est argu.  
q̄ potest eam sibi reconciliare inuitas  
si velit. n̄ q̄ ante q̄ recuset eam sibi re-  
conciliari. illa monachi non potest si  
ue lata sit sententia diuorij siue non:  
cum hoc capitulum gaudemus indi-  
stincte loquatur. Hostiensi. tamen dixit  
q̄ lata sit diuorij relicta monacha  
n̄ potest contradicente altero & inuito.

¶ Item si vir suscepit ordinem sacrum  
vxoze contradicente vel ignorante uis  
sit preiudicium ei. nam poterit erigere  
& ille tenebitur reddere sed nō poterit  
erigere. xxviii. distin. diaconi. 2. xxvii. q.  
viii. multorum. & tenebitur reddere eti-  
am si factus sit episcopus vel papa si-  
cut notauit Hostiensi. vigesima septima  
questione secunda agathosa. nisi illa pos-  
sit induci ad continendum & repetere  
poterit cum vxoz coram concilio & car-  
dinalibus vel coram ipso papa qui ius  
debet facere de seipso sicut de alio & se-  
cundum Hostiensi. restitutum vxori non  
portabit coronam aut habitum mona-  
chalem cum scādalo vxoris si forte mo-  
nitus siue monachus fuerit de facto.

¶ Item si vxoz sciuit cum ordinatus  
fuit v̄consensit. vel etiam non contra-  
dixit sed tacuit cum tamē et sciret ius  
per se vel per alium in hoc casu taciturnitas  
habetur pro consensu & hoc per  
sacri ordinis dignitatem. Secus ita-  
men in monachatu vbi non est digni-  
tas tanta. idem tamen iuris est secun-  
dum Hostiensem in vtroq; casu.

¶ Item si clericus est occidentalis di-  
plex preiudicium sit vxori. vnum quia  
oportebit eam. de cetero continere ali-  
ud quia moueo etiam viro non pote-  
rit contrahere cum alio & si contraxe-  
rit non tenebit secundum quosdam  
vnum votum solennizatum sit in viro

per ordinem sacrum. Alij vero dicunt  
q̄ hoc non est propter votum solenne  
sed propter simplex tantum expressus  
vel taciturnus et etiam propter expressam  
constitutionem ecclesie super hoc pro-  
mulgatam: que in hoc casu dirimit ma-  
trimonium iam contractus vigesima  
octaua distinctione: quia sunt culpe.  
et capitulo si qua vidua. & capitulo si q̄  
cuiquā. & trigesima secunda distinc-  
tione seriatim. ¶ Item licet aliqui dice-  
runt q̄ vxoz promori ad ordinem sacrum  
monasterium teneatur intrare. Alij  
vero plures dicunt q̄ non teneatur sed  
sufficit si caste in seculo viuat q̄ etiam  
promittere debet fallit hoc in vxozem  
in episcopum promouendi qui non de-  
bet aliter eligi nisi ipsa religionem in-  
tret. extra. de conuersatione coniu-  
gatorum coniugatus. & capitulo sane.

¶ Item clericus orientalis secundum  
hostiē. ordinari potest vxoz contradi-  
cente. Alij autem contradicunt q̄ sit  
vxori preiudicium cum post mortem vi-  
ri contrahere non possit et etiam q̄ tē-  
pore vite sue ei non debet commissio-  
ri. trigesima prima distinctione qui cō-  
tamen alio sicut ait apostolus. vir ad  
tempus ea iura orare possit. vigesima  
tertia questione quarta & apostolus. &  
hoc specialioratione & priuata secundū  
quosdam non tamen possit tota die v̄  
nocte vel magna parte in ecclesia esse  
vel in oratione. Sed vt dicunt genera-  
li orationi potest interesse inuita vxoz  
in missis et in vespers. Sed hostiēnsis  
dixit q̄ nec propter orationem genera-  
lem vel sp̄ialem debet quis denega-  
re debitum. petenti etiam in pascha. cū  
ppter cuitandā fornicatā. hoc agat.  
Sed primo reddat & postea vadat ad  
ecclesiam & exequatur que facienda sunt  
secundū exigentiam dicit: quia si dicat  
coniuñ nolo q̄ in tres ecclesiam vel au

dias diuinū officii non est ei obediēti  
 cum dominus precipiat contrariuz. xj.  
 q. iij. si domin' qui resistit, sufficit ergo  
 q' reddat primo nec peccat reddens in  
 ipsa ecclesia vt dicitur si alium locū ha-  
 bere non potest ad reddendum maxi-  
 me cum emineat periculum fornicatio-  
 nis exigenti. qui autem tali loco ⁊ tem-  
 pore exigerit sine causa incontinentie  
 vel sine causa prolis. peccat non tamen  
 mortaliter sed venialiter nisi peccat ex  
 causa saturande libidinis: q' hoc semp  
 est mortale omni. s. tempore vel loco si-  
 cut notauit. b. xxv. q. iij. in punci. ⁊ c.  
 apost. alij tamen dicunt q' tñ est boni  
 m'imonij q' excusat a peccato mortali  
 coitum qui ex saturande libidinis cau-  
 sa fit ad minus quando sit extra dies fe-  
 stiuos vel tempora ieiuniorum duz ta-  
 men ordinare ⁊ scdm naturam fiat.

**Nota qualiter debeant  
 commutari.**

**Nota** omnia in votum religionis  
 possunt sine remorsu conscie  
 commutari extra eodem titulo scriptu-  
 re. vnde sine dubio per ingressum reli-  
 gionis mediocres persone liberantur  
 a voto crucis: sed nunquid idem de re-  
 ge imperatore ⁊ duce vel comite vel ali-  
 quo prepotente ex quo pedit tor' exer-  
 citus. De hoc s'c' ita de voto hierosoli-  
 mitano. ¶ Itē si quis adultus ingredi-  
 tur religionem: ⁊ nondum fecit p'fessio-  
 nes queritur vtrū in aliquo casu liceat  
 ei ad seculum redire vt possit matrimo-  
 nium contrahere si erat laycus aut ec-  
 clesiasticum beneficium habere si deri-  
 cus erat. s'c'o. aut assumens habitet in  
 monasterio fecit protestationem quod  
 vellet in probatione esse vt si displiceat  
 sibi liceat ei redire ad seculum. aut non  
 in primo casu potest redire ad seculum

finito tēpore probationis. Si vero pro-  
 testatur qd vult esse in probatione non  
 tñ protestatur q' velit redire ad seculū  
 si religio displicuerit sibi nō poterit re-  
 dire ad seculum sed transire poterit ad  
 religionem laxiorem q' presumitur qd  
 voluerit vitam mutare sed si nullam fe-  
 cit protestationez ymo simpliciter acce-  
 pit habitum professorum ⁊ portauit in-  
 ter fratres faciendo omnia que p'fessi  
 facere consueuerunt non poterit de ce-  
 tero ad laxiorem ordinem transire s'z  
 debet in primo monasterio remanere  
 q' intelligitur fecisse p'fessionem tacitā  
 et fictoum solemnizasse ext. de reg. con-  
 sulti. ⁊ c. super eo. ⁊ c. postulasti. s'z s'm  
 decretalem Gregorij. nouitū in pro-  
 batione positi possunt ad priorem sta-  
 tum quē habebant in s'c'o redire. infra  
 annum nisi in tribus casibus. s. si ac-  
 cepit habitum qui dari proficētibz con-  
 sueuit vel si fecit professionem vel si eu-  
 denter appareat in ipso ingressu quod  
 voluerit vitam mutare pura q' renun-  
 ciavit simpliciter seculo promittens q'  
 de cetero in religione viueret ⁊ inde fa-  
 cit scripturas vel facte subscribit ext. de  
 regul. statuimus. vnde ex istis verbis  
 quod proposuerit vitam mutare et in  
 religione perpetuo deo seruire ⁊ ex illo  
 c. xxv. q. i. c. j. ⁊ h. est ar. q' propositus so-  
 lum obligat deo ⁊ p' peccatum mortale  
 est venire contra q' concedit. b. de p'  
 posito firmato post deliberationem.  
 Sed cōtra est ext. de voto ⁊ voti redp-  
 litterarum vbi quidam in mortis peri-  
 culo existens dixit non ero diu hic p'po-  
 nens q' aliquando intraret religionem  
 q' si non est amplius in voto p'cessum  
 non transgreditur si non implet q' ob-  
 xit. Quidam tamē sine p'judicio dicūt  
 q' solum propositū non obligat nec est  
 mortale venire contra nisi addatur pro-  
 misso vel votum exp'essum vel tacitum



siue presumpsum ut cum quis recipit habitum professorum licet nichil dicatur vel cum recipit habitum nouit ex ponendo propositum suum de perpetua obseruantia religionis. Receptionis enim habitus nouit cum euidēter professione huiusmodi propositi voti presumptionem inducit ad quod neutrum proficere sufficit. Similiter propositum cuiusvis iura mare vel ad sanctum iacobum sine voto non obligat nisi cruce accipiat quo ad primum aut a sacerdote suo peram et baculum benedicti quo ad secundum. Quid si in aliquo predictorum trium casuum nouit ad seculum reuertatur de facto et contrahat matrimonium nunquid valebit respon. planum est quod duo primi casus impediunt dirimit matrimonium iam contractum. Idem dicendum est de tertio si quosdam sed tunc venum cum simpliciter renunciauit seculo promittens se de cetero in religione victurum approbare huiusmodi vel promissionem abbate vel priore vel aliquo de mandato eorum generalium vel speciali quia in tali casu creditur votum esse sollemnizatum alias propter solum habitus nouit susceptionem et propositi manifestationem non est si quosdam iudicandum votum solenne sed solum simplex quia non dirimit sed tantum impedit matrimonium contrahendum. Tres clerici qui religionis habitum suscepto ad seculum sunt reuersi cogendi sunt saltem ad maiorem religionem transire nec ad ecclesiam secularem amplius debent assumi ne sint reuerti quod fecerunt si autem ante susceptum habitum professorum in probatione positi ad seculum redire voluerint prohibendi non sunt secundum regulam beati benedicti. Tres qualiter scietur quod nouit fuerint in probatione. Resp. quod vel protestari sunt se velle in probatione et

se. vel quia receperunt habitum nouitiorum ubi distinctus est ab habitu professorum. vel quia est talis ordo quod non consuevit recipere aliquis. ad professionem ita annuum probationis. argu. xviii. di. quod interrogasti. Ubi autem non sunt habitus huiusmodi distincti benedicende sunt vestes tempore professionis. ex. de reg. statuimus. Item si aliquis secularis videt monasterium dissolutum et monachos splendide comederet bene indutus esse et cogitans quod bene poterit hunc ordinem sustinere ingreditur monasterium et postea fit inquisitio in monasterio et compellitur ad regulam obseruandam et ipse dicit non noui hanc asperitatem quam modo vultis imponere nolo eam tenere secundum illud bernardi vota mea non augeas sine mea voluntate sed nec diminuas sine certa necessitate. queritur utrum possit cogi. Respondeo dicunt quidam indistincte quod non potest redire ad seculum ex quo fecit ibi professionem. sed utrum cogatur ibi remanere. distingue quoniam aut peritus erat iuris aut ignarus. In primo casu non potest recedere. quia intellegitur se obligasse non ad id quod fiebat sed ad id quod fieri debebat. in secundo casu subdistingue aut fuit explicita ei asperitas regule et tunc idem est quod in iuris perito aut non et tunc si credebatur eos regulariter manere et ad illam asperitatem noluit se obligare et non ad maiorem et hoc expressum non cogitur ibi manere sed transibit ad ordinem quem valeat sustinere. si autem non expressit debet ibi remanere nec potest allegare dolus vel deceptionem quod sit melior conditio sua potest hoc magis imputare fatuitati sue quia ut debuit non examinauit. ex. de reg. consuluit et quod metus causa. cum dilectus. et de conuersi. conjugata. ex parte. et. xx. q. ii. consensu

gum Unde dolus aliorum vel simpliciter, pueniens non vitiat contractum in talibus, nec excusatur in dicto, ca. consuetum fallit in hoc matrimonio, extra, de conditione, appel. c. vlti. Preterea si aliquis velit esse monachus appositae conditione quod sibi liceat retinere proprium vel usufructum aliquarum rerum non valet talis contractus vel monachus si cut notauit, b. rix. q. iii. §. tunc autem, per samem de consensu abbas aliquid sibi ad usum retinere in quo casu totum erit monasterium extra qui clericus vel monachus inuante vbi de hoc in glo. ergo non esset.

¶ Item vouens qui non metu sed dolo inductus monasterium intravit non potest propter talem dolus exire extra quod metu causa capitulo cum dilectus.

¶ Similiter non potest cogi ut dicitur est ad augmentandum votum, extra, questio ne, i. integritas. ¶ Item qui vouit intrare ordinem cisterciensem nunquid potest intrare interim ordinem laxiorem. Respondetur intrare tenetur ordinem cisterciensem ad ipsius probandum et hoc quia poterit sibi placere et ibi remanere licet postquam intrauerit causa probandi possit recedere, infra annus nisi vouerit non solum quod intraret, sed quod ibi monachus fieret aut versus ad maiorem ibi perseveraret in quo casu quauis non accetur per regulam ad remanendum tamen transgressor est voti si ad religionem transferit laxiorem.

¶ Item transire poterit si voluerit ad strictiorem religionem quomodo non ex leuitate vel temeritate in iacturam et ruinam ordinis sui sed ex caritate et inspiratione diuina, et si dubitet vtrum sit arctior vel laxior religio ad quam vult transire et vtrum ex caritate vel ex temeritate hoc velit, superioris arbitrium requirendum est et ideo debet humiliter licentiam postulare a prelati suo qua

petra siue obtenta siue sit siue non poterit transire, alioquin si non petita licentiam redire, cogetur, extra, de era, c. qua, intelleximus vbi de hoc in glo. b. rix. vi dicitur: et hoc de omnibus religionibus et maxime de secularibus est tenendum extra, de regulis, licet quia notum siue positum frangere non videtur qui in melius illud commutat, extra, eodem titulo scripture vbi de hoc et de iuratu, peruenit. Sed nunquid si transcat non petita licentia ad arctiorem religionem eo ipso potest reuocari a prelati. Respondetur quod non maxime si professorem fecit vbi se transfuit, multa enim fieri prohibentur que tamen tenent licet, sicut contra prohibitiones sicut in sponsalibus de futuro et voto simpliciter continentie quia matrimonium contractum cum alia persona tenet post huius sponsalia et votum simplex rumpitur persequens matrimonium. ¶ Item pone quod aliquis regularis impetravit licentiam ab abbate suo transire ad arctiorem religionem postea penitet illum: nunquid abbas predictus tenetur eum recipere reuertentem. Respondetur si ipse non potest inuenire arctiorem religionem vbi recipiatur aut non potest substituere asperitatem illius postquam habuit eam, tenetur eum recipere si reuertatur ante factam ibi professionem aut nondum transacto tempore probationis, non potest repellere preterea prioris licentie vel renunciationis si renouauerit primo monasterio cum facta sit ex causa, scilicet ut transiret ad arctiorem religionem et cum secuta non sit, aliaque autem non tenetur eum recipere. ¶ Item quid si petiit licentiam transire et abbas dixit quod deliberaret an tequam respondeat illi et penitet dicens quod non vult transire abbas tamen post ea licentiam cum nunquid tenetur eum



re. Respondeo q̄ ex quo non concurrunt eodem tempore voluntas petēdis et licentiantis. Credendum est tamen q̄ ubi quis licentiam perat ad arctiores transseu dī religionem sufficit soluis abbatis ubi autē aparem narravit. b. q̄ non sufficit licētia prelati sine licentia conuētus. cum in alienatione predi q̄ minus valet quā homo requiratur consensus capituli. Ad latiores autem religionem non potest trāfire etiam de consensu abbatis et conuētus. quia contra ius est. Cum autē abbas vel etiam conuētus licentiat aliquid est simpliciter et ille renūciat simpliciter suo mōasterio. ex odio forte vel ranore vel alia re vel causa. non valet q̄ agitur quia hoc non est nisi dare licentiam euagationis et dissolutionis. Sed contradicitur predictis. xxx. que. prima. capi. vii. et. iij. Sed dicta capitula intelliguntur de his qui leu tatis causa transire volunt. ¶ Item vouens intrare monasterium tenetur et abbas qui receperit votum etiā tenetur eū recipere nisi causa rationabilis substat. extra. de reg. po. rectum vbi de hoc in glo. et ca. vlti. et si solemne fuit votum tenetur intrare etiam si post modū in episcopum obligatur. extra. eo. d. titulo per tuas. vbi de hoc in glo. sed hoc. Non quid si vouens religionem intrare velit et per eum non fiat quin intrer. si nō recipitur non dicitur voti trāsgressor. potest tamen prelati compelli recipere eū postq̄ hoc est promissum. quia qua ratione vouens compellitur ad votum redēdum eadē prelati compellitur ad ipsū recipiendum. extra. eo. titulo per tuas. Sed hoc non. et de reg. po. rectum. ¶ Item vorum religionis siue sit ratiōnum per susceptionem habitus profesoium marime post annum probationis siue sit expressum per obedientias

annualem obligat licet dicat qui habitum portauit per annum se non teneri quia non fecit obedientiam manualem vel etiam quia sicte portauit et dicit extra. de reg. ex parte. vbi de hoc in glo. et ca. vidua. vbi de hoc. ¶ Item si votum fiat per mecum nō tenet quia votum res est voluntaris et non precepti. Et liberum debet esse arbitrium in votendo. xxx. questione. i. integritas. et extra. eo. titulo licet. sed si remoromētuarum habeat q̄ fecit tunc valet. extra. de reg. si quis vbi de hoc. Similiter votum ex sui receptione vel sine delibere ratione factum non obligat extra. de reg. ad nostram vbi de hoc. Similiter si vouens solemniter siue libere tradit se in manu abbatis vel etiā monachi. de voluntate abbatis monachus est censendus et compellendus est reddere domino q̄ solemniter promissum. extra. de regu. po. rectum vbi de hoc in glosa hic cū dente.

### ¶ Devoto hierosolimitano redimendo.

**V**otum hierosolimitanum a pauperibus vel debilibus factū commutari vel redimi potest auctoritate domini pape. extra. eo. titulo q̄ super his et nullus alius potest se intramittere de voto terre sancte redimendo commutando vel differendo nisi papa vel alius de speciali mandato ipsius. in alijs autem votis redimendis commutandis vel differendis dyocesis episcopus consideratis causis potest auctoritates prestare secundum quosdam extra. eo. tit. ca. j. et ca. scripture. et. and. est. et. c. magne. ¶ Item si quis vult expendere centū marchas vel mittere in subsidium terre sancte et postea intrat monasterium licet. q̄rum ad laborē peregrinationis

absoluitur per ingressū religionis nō tamē quo ad pecuniam predictā quia nec episcopus nec abbas nec alius a papa potest irritare vel commutare vota terre sancte nec ipsos iure irritatur per ingressum religionis nisi quo ad laborem peregrinationis extra eodē titulo scripture. r. c. nō est. r. c. magne. ¶ Item licet mediores persone liberētur a voto crucis per ingressum religionis nunquid idem de imperatore rege comite duce vel aliquo prepotente ex quo pendet totus exercitus cruce signatorum et de curia absentia desolabitur. Quid etiā si nouit q̄ toto tempore vite vel vsq̄ ad triennium vel septennium militabit in terram sanctā et tenebit secum duo vel tria milia militum. r. hideo ubi nisi p̄ba biliter dubitatur an circa hōi aduenas siue arduas personas p̄ponderare debeat cōmunis utilitas vel pauata: papa esset consulendus potius in hoc casu quam aliquid temere diffiniendum. ¶ Item votū hierosolimitanū p̄t̄vir sine licētia vxoris facere et adimplere et vxor: si vult sequatur eum extra. eo. r. c. multa. r. c. quod sup̄ bis in fi.

**De voto peregrinationis et abstinentie quis possit in eis dispensare.**

**V**ota abstinentie et peregrinationis soluitur p̄m. b. statim t̄bo ingressu religionis: q̄ talis ingressus soluit etiam vincula iuramenti et obediētie extra. eo. r. l. c. sane r. c. scripture. r. r. q. h. duc. vt q̄ quis iurauit ducere aliquam in vxorē: vel clericus qui p̄misit obediētiā episcopo existens in ecclesia seculari. alij dicunt q̄ predicti tenentur ad implere q̄ p̄miserunt nisi prelatus suus dispenset cum eis. sed dicendum quod si aliquis volens hōi vota peregrina-

tionis vel abstinentie et similia in melius commutare episcopo suo prestante auctoritatem intravit religionem absolutus est. Si vero non intendebat commutare vel etiā intendebat sed auctoritas episcopi non interuenit licet possit dici q̄ ius religionis soluit hōi vota vt dicit. b. consulēdum est tamen vt auztali bus dispenset prelati q̄ tutius est vt alij dicunt et prelati potest dispensare. r. r. q. v. noluit r. r. q. v. monacho.

¶ Item nota q̄ duo exiguntur ad hoc vt aliqua talis notoria redemptio vel commutatio fiat. scilicet causa et auctoritas superioris causa vt si vouens sit feneq̄ debilis et infirmus vel si ex ipsius absentia gozra vel cōturbatio immineret in terra et similia q̄ nisi subsit rationalis causa nullus debet petere dispensationes in aliquo voto: q̄ nō est securū. quo ad deum. Si sine causa dispensetur extra. ar. extra. e. r. c. r. c. nō est ubi de hoc.

¶ Item superioris auctoritas exigitur q̄ nemini h̄s auctoritate propria vota redimere vel commutare. ¶ Item licet quidam dicant papam posse dispensare in omni voto voluntatis siue sit de continentia siue de alio q̄ potest facere d̄ monacho non monachum sicut dicit de quodam quē fecit regem castelle causas de voto continentie et paupertatis cōtra dicit quidam ext. de statu monachorū ad monasteriū in fi. In omnibus alio votis et iuramentis quātuncūq̄ vouens vel iurās simpliciter et indeterminatē voueat vel iuret. nec includendo vel excludendo auctoritatem pape potest reniri contra auctoritatē pape q̄ talia vota vaga et indeterminata recipiunt interpretationem a iure extra de iuramentis do. veniēs. r. c. quintaualis. ¶ Si vero vouens intendebat se obligare in omnem euentum ad votum indistincte et indistincte nouit consulēdus est tamen



q̄ obseruet nisi ex obseruantia sibi vel alij periculis mortis immūneret: q̄ tūc nullo modo tenetur obseruare, tamen illicitum esset sicut fecit Sethe occidēdo filiam, z Herodes occidēdo Jobānem baptistam. **xxij. q. iij. c. ij. z c. vnusquisq̄ vnde norauit. d. xxx. q. vlti. c. non solus.** Quod si aliquis fecit vorum de carnisibus non edendis: et infirmatur ira, q̄ dicitur a medicis esse in periculo mortis: aliter euadere non potest nisi carnisibus vescatur. potest de precepto maioris z etiam sine preiudicio z precepto comedere carnes: quia casus est necessitatis z in h̄mōi voto tacitavidetur conditio fuisse nisi necessitatis cogeret vel preceptum maioris adesset. **¶** Item breuiter quorūm peccatum deprehēditur in executione voti seu iuramēti nō est adimplendum: sed auctoritate propria potest quilibet contrauenire vigesi masecunda questione quarta in malis. Sed vbiq̄q̄ intendebat vouens directe se obligare z ad licitum si subest causa redimat vel committet auctoritate superioris. alia vero non est tutum q̄ se excuset per aliam dispensationem nisi q̄ compleat q̄ promissit. sufficit tamen s̄m quosdam auctoritas episcopi in commutatione: sed non in pura absolutio- ne ab h̄mōi iuramento vel interpreta- tione iuramēti de quo probabiliter dubitatur vtrum licitum sit vel illicitū de hoc fide in tractatu de iuramēto quis dispensare potest. **¶** Item in redēptio- ne seu commutatione votorum debet superior: habere considerationes ad facultatem vouentis: z expēsas quas p̄ osset facere vel facturus esset si votus im- pletet in eūdo morādo redēditōr: etias ad laborem vot si vrum esset hicrofoli- mutanum vel simile puta cōtra hereti- cos. vel aliquod tale omnia sine dimi- nutione transmittat per aliquē vel al-

quos viros religiosos in vsum z subsid- um terre sancte seu catholicorum pro- fide pugnantium totaliter s̄ue corpo- raliter transferenda extra eodem titu- lo magne. z capitulo super his. In vo- tis vero aliarum peregrinationum: sci- licet sancti Jacobi et similium. vic idēz hoc excepto q̄ ad locum peregrinatio- nis mutat oblationem. quam ibi esset facturus. sed alias expēsas cum com- pensatione laboris in his que magis deo placere credit conuertere debet ar. extra eodem titulo capitulo primo z c. scripture. Debet ergo episcopus in re- demptione votorum considerare quid debeat quid deceat. z quid liceat. z quid expediat vt consideratis circumstantiis predictis. scilicet facultatum z persona- rum commutatio fiat in id q̄ magis sit deo acceptum extra eodem titulo pri- mo. z caplo magne vbi de hoc. Itē qd si nouit aliq̄s q̄ daretur cētū marcas pauperibus in generali vel alicui certe persone. vel construeret cenobium cyther- censis ordinis nisi quid si velit h̄mōi vo- tum commutare per ingressum religio- nis liberatus est intrando religionem. R̄h̄deo sine preiudicio q̄ si ex tali pro- missione vel voto acquisita est actio ali- cui vel aliquibus quia forte donauit vel promissit illis q̄ daret vel faceret hoc v̄ illud. non liberatur per ingressum hu- iusmodi nisi de consensu illorū quibus donauit vel promissit. si autēz nulli ac- quisita est actio quia non donauit nec promissit nec se obligauit aliquibus sed tantum deo liberatur per ingressus re- ligionis si intendebat illud minus bo- num commutare in hoc maius: vñ ta- mē hoc fiat auctoritate episcopi sui. alia non sufficit s̄m quosdam voluntas pro- pria vel etiam abbatis quo ad hoc. vo- ta tamen abstinētie vel peregrinatio- nis z etiam alia vota ante monachatu



facta. potest abbas reuocare post monachatum sicut norauit. h. xx. q. iiij. monachorum ar. xxxij. q. v. voluit. ¶ Item licet videatur qd parer mories possit iniungere filio quem heredem sibi constituit vt impleat vota peregrinationis vel similia ad que ipse tenebatur extra eodem titulo licet Similiter quia heredes tenentur ipso iure satisficere omnibus quibus tenebatur defunctus extra de usu. tua. tamen dicendum qd non potest pater iniungere filio necessitatem peregrinandi nisi filius approbet mandatum patris extra eodem titulo. licet vbi de hoc. r. xij. q. iij. anime vbi filius approbavit mandatum patris et crucem suscepit et idcirco tenebatur illud implere aliter non. Sed satisfactione pecuniarum bene potest iniungere patri heredi suo. ar. extra de usu. tua. et de solutio. nibus. c. j. ¶ Item viri possunt facere vota abstinentie vxoribus inuitis sibi quosdam cum sint maiores. xxxij. q. v. manifestum. r. c. noluit. r. c. hec ymago nisi per tale votum fieret vxori preiudicium in debito sibi reddendo. xxxij. q. j. si quis vxorem. ¶ Item votus peregrinationis neuter coniugum altero inuito facere potest. xxxij. q. ij. si tu. r. xxxij. q. v. qd deo. ¶ Item nunquid votum mulieris de ieiunando aut feriando in sabbato semp mutandum est Rñde cum fin veterem canonem de con. di. ij. sabbato. qui tamen canon loquitur vel de consilio. vel abrogat est per contrariam consuetudinem. non debet votum de hmoi ieiunio mutari vel reuocari. potest tamen mutari in meltus. votus autem de feriando in sabbato non est simpliciter irritandum aut de necessitate mutandum nisi persona que vouit suspensa sit qd iudayzare velit. ¶ Item tenetur quis suum adimplere votum etiam si non habuit causam vouendi extra de

conuersi. coniug. ex parte. ¶ Item si vxores emiserint votus aliquis non debent autoritate propria contrahere sibi vir earum possunt ea irritare etiam si ante matrimonium contractus vota emiserint. que contracto matrimonio nondum impleuerant. Similiter si vxores de consensu viri voueat et postea vir probeat debet ei vxores obedire. nec peccat vxores obediendo licet peccet vir qui consenserat prohibendo. xxxij. q. v. voluit. r. c. manifestum. Quia autem votum possit facere vxores qd vir irritare non potest. Rñde. s. in tractatu de voto coniugatorum. ¶ Item votus vouens ire ad sanctum Jacobum vel ad alium sanctum debet ibi mittere oblationem quam erat ibi facturus licet autoritate superioris vorum eius commutetur ex causa extra eodem titulo capitulo primo. ¶ Item votum peregrinationis abstinentie et similia potest episcopus commutare ex causa iusta ita tamen qd commutatio fiat in illud qd magis est deo acceptabile. Sed in voto abstinentie habenda est ratio asperitatis ieiuniorum. panis et aque et aliorum omnium que in voto fuerint comprehensa extra. c. ti. c. j. considerari etiam debet afflictio vouentis unde cum imponitur votum tunc singulis sex feriis ieiunet in pane et aqua non sufficit pro redemptione seu commutatione altare construere extra. c. r. c. j. r. c. perpendimus. Non sunt enim eiusdem conditionis in redemptione voti in eadem specie pauper et diuites unde pauperi operario conceditur redimere ieiunium sexte ferie denario. lxx. distinct. presbiter. Rñde vero vel comes non posset redimere cum multis marquis argenti. sed tamen generalis doctrina circa redemptionem votorum de facili dari non potest. cum ex variis circumstantiis personarum hmoi redemptio varie sit taxanda.



De voto condicio-  
nali.

Utum conditionalis non obligat nisi ex tunc conditione et si voueo ire ad sanctum Franciscum si fuerit filius meus sanatus vel ibo ad sanctum Marcum si intrauero lombardiam non teneor ire nisi ex tunc conditione nec sum obligatus ex voto nisi conditio extet. alias sic et idem de similibus est dicendum. trigesima secunda questione octaua non solum. extra de conditione apposta verum. et de restit. spo. olim causa. et hoc intelligas ubi tota obligatio proponitur in euentu conditionis. id est quando vouens non intendebat se obligare nisi ex tunc conditione alioquin si alia fuerit causa vel etiam si fecit votum ob causam et publice non expressit causam sed votum tunc propter conscientiam et propter scandalum collectandum tenetur votum implere. Si intendebat se obligare etiam sine euentu conditionis: quia si quis vouet sub conditione mentali quam non exprimit verbo licet non extet conditio. debet tamen implere votum propter scandalum eorum qui audierunt extra eodem titulo magne et de conuer. coniuga. et parte circa finem. Item si aliquis vouet non tantum ex una causa sed ex pluribus verbi gratia vouit aliquis quod iret ad sanctum Jacobum quia credebat ibi inuenire fratrem suum et nihilominus propter redimenda peccata in hoc casu quamuis sciat decessisse fratrem suum antequam arripiat iter tenetur tamen ire nihilominus propter aliam causam. Idem intelligas quod nesciens quis vouit aliquis ex duabus causis vel pluribus vel sub duabus conditionibus vel pluribus. et nihilominus intendit se obligare qualiter illarum cau-

sum vel conditionum extante. Item qui propter impedimentum temporale voti adimplere non potest. expectet donec cesset impedimentum. Si vero perpetuum est impedimentum commutetur votum ipsius extra eodem titulo quia super his ubi de hoc in glo. eandem. Item conditio generalis. puta si uidero. si poterit deus uoluerit semper est in voto intelligenda etiam si non apponatur. xxvii. q. ii. de cata. et xvj. q. i. in provincia. votum tamen factum per iras non valet nisi postea quietus consentiat vouens est. de conuersi. coniug. dudum. ubi de hoc et de reg. sic in si. et ii. q. ii. §. non tantum. et c. si quis iratus.

## De usura.

Nunc agendum est de usura. Quid sit. et unde dicatur. Que sunt species eius. In quibus casibus permittatur vel prohibeatur. Qualiter usurarius et eorum heredes compellatur ad restitutiones usurarius de usura pignorum.

## De usura quid sit. et unde dicatur.

Usura est ex mutuo lucrum leui quod pacto debiti vel exacti. non enim usura committitur ubi gratis obligatur offertur gratis recipitur arg. iiii. q. iii. usura. et xvii. di. de euo. g. nulla enim oblatio suscipiendi culpe macula ingerit que non ex audientis petitione fecerit. §. q. ii. sicut. Item usura est quecunque sortis accedit ex intentione corrupta a parte creditoris quod non mutua esset principaliter nisi propter spem lucri. iiii. q. iii. plerique. et c. item esca. Sola enim spe vel expectatione committit usura quod mutua est principaliter propter lucrum in quo casu tenetur creditor totum restituere quamcumque intentione cedit ei debitor sine ex dilectione exorta per mutuum sine

ppter aliud. et. eo. r. consuluit vbi de b  
 in glosa ar. contra. r. c. conquestus. et.  
 cap. j. r. xiiij. q. iij. si fenerari. qd intelli  
 gaverum esse cum i causa mutuandi  
 principaliter ponitur in spe vel expec  
 tatione lucri siue emolumentu alioqui  
 si nō principaliter sed ob charitatem:  
 et dilectionem mutuat secundario ta  
 men aliquid inde spectat retributiōis  
 non videtur esse vsura. ar. lxxv. dist. iij.  
 in singulis et. lviij. dist. si officiosa r. lxx.  
 dist. horum qui pderit. Quia cum qd  
 liberaliter mutuat scire debet debito  
 re sibi esse naturaliter ad antidota ob  
 ligatum. ff. de peti. here. l. sed si lege. §.  
 consuluit. r. extra de testa. cum in offi  
 cijs. et ideo de retributiōe sperare po  
 test. q. ij. quam pio. et extra de symo.  
 tua. Quando vero sola spe committit  
 vsura vt quidam dicunt non est opus  
 restituere qd sorti accedit s; sufficit so  
 la penitentia sicut in symo. mērali. ex  
 tra de symo. mandato vbi debitor ex  
 sola dilectione dat creditori: non pōt  
 reperere illud nec sibi retinere si inde  
 dedit. ¶ Similiter si non sit corrup  
 ta intentio creditoris sed debitoris tā  
 tum quia propter mutuum dat aliqd  
 vltra sortem non tenetur creditor re  
 restituere secundum quosdam quādiu  
 pbabiliter credit qd sola dilectione s;  
 tis seruiatur ei. sed si credit vel pbabi  
 liter dubitat qd ppter mutuum recep  
 tum vel vterius retinendum seruiat  
 ei. sed si credit vel pbabiliter dubitat qd  
 propter mutuum receptam vel vteri  
 us retinendum seruiatur ei a debito  
 re restituere illud tenetur quia volun  
 tas acquirendi aliquid ex vi mutui p  
 ter sortem vsura est secundus illud da  
 te mutuum nihil inde sperantes.  
 ¶ Item dicitur vsura quasi vsu eris. i.  
 pecunia procedens vel dicitur quasi  
 vsus re vel vsus eris. qz obusum rei vel

eris vel pec unie datur pecunie vero no  
 mine continetur totum qd habent bo  
 mines. q. q. j. totum. ¶ Item vsura nō  
 committitur nisi in contractu mutui  
 de quo hic agitur. Mutuum autem co  
 trahitur in hīs rebus que consistunt  
 in numero vel pondere et mensura. in  
 hīs que numerari solent et ad nume  
 rum dantur: vt moneta que pprie nu  
 meratur pondere: vt cre argento au  
 ro r. c. que appenduntur seu ponderā  
 tur. Mensura vt frumentū: vinum et  
 oleum et similibus. insi. quibus mo  
 dis re. cō. ob. circa punct. et. f. iij. q. iij.  
 vsura. et. q. iij. null. ¶ Item pter pcedi  
 cras res vsura committitur. nam cum  
 tibi mutuo aliquid ex hīs que consi  
 stunt minimo pondere vel mensura.  
 et tu mihi conuenias p vsura equum  
 vestem vel pcedium vel quicquid aliud  
 qd cūqz nomē spdas ei vsura est. xiiij.  
 q. iij. pleriqz. s; nunqd mutui est si qd  
 dederit. r. vltas stanfordi vel aliam spe  
 ciem panni p alijs. r. reddendis ad cer  
 tum terminum cum talia videatur cō  
 sistere in mensura. ¶ Respondeo veri  
 us contractus ille est permutacionis  
 quam mutui et nomen mesure hic  
 restringitur ad modios et lagenas et  
 alia vasorum genera quibus mensura  
 ri solent liquida r graua potest tamē  
 huiusmodi contractus in fraudem fi  
 eri vsurarum.

#### ¶ Quot sunt species vsure.

¶ Surarum species due sunt alia  
 spiritalis et equa de qua in euā  
 gelio. Nonne oportebat re pecuniam  
 dare nummularijs. Mat. xv. c. et. lxxv.  
 dist. iij. sicut non suo. alia corporalis et  
 iniqua que subdividitur: qz alia ē sor  
 tis alia vsurarum hec vltima appella  
 tur improbum senus et. cam exercens



ipſo iure infamis efficitur etiam ſcōm leges. l. i. q. vñ. §. tria in fi. Sed ſz iura canonica in vtraq; ſpē ipſo iure infāta irrogatur cum in vtroq; committat pec carū mor. vj. q. j. infames. ¶ Item ſm quodam vsura alia directa alia indirecta. directa duplex. i. cum pacto et ſi ne pacto. ¶ Item cum pacto duplex vsura ſortis et vsurarum. vsura ſortis eſt quando datur mutuū vt accipiat aliquid præter ſortem ſicut ſit quod iudic. ¶ Sed vsura vsurarum eſt quādo vsura ponitur in capitali. ſ. q. vsura ſit vsura et hoc vocatur improbum ſen⁹ qui hanc exercet efficitur infamis ſm leges. ¶ Tres vsura ſine pacto ſit duobus modis. vno mō cum dicit non facio pactum tecum ſed dabis mihi ad libitum tuum quā niſi principaliter i de ſpectaret ſiue ſperaret lucrum nō mutuaſſet pecuniam. Secūdo modo ſit quando ſimpliciter mutuat et nihil dicens. hz tamen principalē intētionem aliquid accipere vltra ſortem non enim refert quoad deum ſed homo mutuat vt aliquid accipiat præter ſortem vtrum id faciat cum pacto vel ſine pacto quia vsura committitur in vtraq; voluntate ſm illud mutuū dante et ideo vsura ſine pacto periculo ſoz eſt qñq; quia repeti non poteſt in foro cauſari et ideo nota q̄ quando principalis intētio mutuantis eſt in lucro vsura eſt. Qñ vero principalis intētio eſt ppter deum vel propter aſſiduitiam. Secūdario autem expectatur lucrum ſed tamen ſine pacto tñc nō eſt vsura. ¶ Item vsura conuentionis committitur tribus modis. pmo quādo capitale lucrum ponitur in certitudine vt cum dicitur mutuo tibi. xv. p. ff. ¶ Secūdo mō qñ capitale ponit in certitudine in lucrum in fortuna vt cum dicitur mutuo tibi. x. et ſi lucrat⁹

fueris dabis mihi tantum de lucro vt ad voluntatem tuam. Si vero nihil lucratus fueris: nihil dabis. Sed quicquid contingerit de lucro reddes mihi inſ capitale penitus. ¶ Tertio modo quādo lucrum ponit in certitudine et capitale in periculo. ſicut faciunt qui mutuōant ad fortunam maris vt ſi nauis periclitaretur nō tenetur ſibi debitor et reddere capitale. ¶ Item vsura indirecta qñq; ſit in fraudem precepti mutuo contractū vt ſi dicitur nō mutuo tibi pecuniam ſi vendo. miſtrat el ptractū mutui ptractū ſicte venditōis et idem intendit lucrari hinc et inde. ¶ Itē eſt ſi quis vendat merces ſuas carius ppter terminus niſi res pl⁹ vel minus valitura ſit in termino vel ſimiliter dubietur ſecundum arbitrium boni viri ſi res illa tempore contractus non fuerat venditurus extra eō titulo. cap. vlti. Secus tamen eſſet ſi res illas paratus eſſet vendere omni die: et ideo talia facere non eſt tutum. ¶ Item vsura alia appellatur cēteſima. i. qui equiparatur ſorti per annum. C. et l. eos. ff. de condi. ob. turpem cauſam. l. vt ſi non ſortem. Sz qd ſi in lucro. xj. p. xij. mutuat predictam vsuraz excedit ex. de exceſ. ſ. inter. vbi de hoc. Alia ex culpa a ſep. q̄ eſt totum et plura q̄ eſt pars vel medietas que et alio modo dicit euriola ab euri q̄ eſt medium. et olum totum. xvij. diſt. qñ ſed legiſte aliter conſueverunt diſtingue per. l. C. de vſur. eos. ¶ Unde verſus. Diſcant illuſtres ſtipulari poſſe trientes. Et mercatores ſibi poſſe requirere bis ſex. Querere ſemisſes poſſunt eō muniter omnes. ſ. §. Si ſois fuerit. xxx. triens huiusmodi eſt. x. ſemis. xv. bos. ſm quodam. xx. ſz alios eſt octaua pars.

¶ In quib⁹ caſib⁹ vsure pmitant. et.

**U** Sura copozatis in. rñ. castibus est permilla. p̄imus est cuz clerico beneficium assignatur ⁊ layc⁹ male tenet, illud ⁊ violententer, unde potest ecclesia vel ecclesiastica persona i pignore illud recipere nec fructus computabit in sortem, ext. e. rñ. c. j. ⁊ c. conquest⁹ duminodo non fiat hoc lucri causa: s; vt res ecclesiastica de manu layci redimatur. ¶ Item secundus est quando vsure petuntur non sicut vsura: sed tā quā interesse vt si fideiusso: soluit vsuras creditori potest eas reperere a debitoro pro quo fideiusserat: quia non sunt vsure quantum ad ipsum sed potius interesse. i. vitatio damni, ex. de fideius. constitutus. ¶ Item tertius est possessiones a socio sunt genero p numerata dote pignori obligate naz tñc fructus non computantur in sortem: et ratio est quia vos ad hoc constituit vt m̄ion h̄onera supportentur, extra eodem titulo salubriter et. C. eo. titu. l. parer. et extra d̄ dote post diuor. per litteras. S; qd̄ si nihil casu geh. possessioni sibi taliter obligatam cum iure qd̄ sibi habet; concedatur alij recepta ab eo summa que pmissa fuerat ei p dote; nunquid poterit ille lucri facere fructus perceptos vsq; dum soluta sibi fuerit pecunia predicta sicut poterat geh. ¶ Respondeo si geh. animo donanti transferat ius totum qd̄ habet in pignore non propter contractū pecunie quā accepit ab eo: sed quia cōsanguineus est eius: vel alia ratione coniunctus amicus et ille non ppter fructus lucri faciendos numerat ei pecuniam: sed ppter dilectionem aut gr̄as credendum est qd̄ absq; periculo vsure potest fructus lucri facere nec est iste contractus veri nominis mutuum nisi ductum sit in pactum qd̄ geh. teneatur numeranti reddere pecuniam si il

le voluerit reperere in q̄ casu esset vsura si vellet lucri facere fructus.

¶ Item quartus est cum petitur vsura non tanq̄ vsure sed tanq̄ interesse vt in contractibus bone fidei et tñc nō petit quasi vsura: sed quia interfit moram ad habitam non fuisse, vt. ff. pro so. l. non solum. Sed hoc intelligo cuz interesse est intra rem vel cuz petitur causa damni vitandi non lucri captandi. ff. de act. emp. et vend. l. si scruis. q̄ cum per venditorem. xvñ. q. iñ. si q̄s oblitus. ¶ Similiter ratione morę: vt si debeas mihi. c. ad certum terminus noluit persolvere in termino. ⁊ ideo m̄o: potuit recipere pecuniam sub vsuris ppter negocia mea attractanda tunc teneris mihi restituere. illas vsuras si solui alioquin libera me ab obligatione: ex. de fideius. peruenit. ⁊ c. d̄ constitutus. ¶ Item quintus est in contractu locutionis i quo percipitur aliquā licite extra sortem. i. vltra id quod datur. ar. C. de pig. act. l. nec creditores.

¶ Item sextus ratione incertitudinis: siue dubij. vt cum quis per annus granum vinum et similia vendit: vt apli⁹ quem tunc valeat in certo termino recipiat p eisdem. Si tamen ea tempore contractus non fuerat venditurus ex. co. ti. nauiganti. §. j. ⁊. h. et hec cōditio extendenda est non solus in hoc casu. Sed etiam vbi datur species p specie aut pecunia p pecunia.

¶ Similiter ratione dubij: vt si quis dat. x. sol. i pascha: vt alio tempore puta circa antumpnum totidem granum vini vel olei mensure sibi reddantur q̄ licet tunc plus valeat. i. tempore contractus. vtrum plus vel minus solutū tempore. i. circa antumpnum fuerunt valitūre mihi. ¶ Similiter dubitatur ratione dubij huiusmodi excusantur satis tamen consulte agerent homines



si a tali contractu cessarent. extra eos. titu. in quitate. ¶ Item si quis daret decem solidos in autumpno quando parui pccn̄ est bladum vinum ⁊ oleū vt ad pascha totidem sibi grani: vini et olei mensure redderentur quando huiusmodi merces secunduz commu nem cursum ꝑsueuerunt esse cariores vsurajesser: quia verisimiliter non dubitatur imino probabiliter crediturꝑ plus valebunt ille mensure tempore solutionis quā valuerunt tempore cō tractus. ¶ Item nunquid ꝑoreit com mitti vsura vbi datur pecunia ꝑ pecu nia marca argenti ꝑ alia marca ad certum terminum soluenda vel cū da tur pccise species pro specie: vt grani ꝑo grano vinum ꝑ vino olei ꝑ oleo ad eandem mensuram. Respondeo si verisimile sit ꝑ pecunia numerata. ꝑ. annum vel argenti in tempore nō fiant pcciosiora tempore solutionis: ꝑ fuerat tempore contractus: aut ve risimile dubitatur vtrum pcciosiora sint futura necne non est vsura. Sed: si verisimile sit qđ pcciosiora sint tēpo re solutionis: vt si quis det. xx. libras. veneratorum in hyeme ꝑ aliis totidem in citate soluēdis quando solet huius modi moneta requiri anauris aut. xx. marcas auri vel argenti ꝑ aliis toti dem soluendis ad passagium cruce si gnatorum. Distingue ꝑ creditor: non erat seruaturus illam pecuniam vsqꝫ ad tale tempus. Sed interim consum pturus vsura est. si erat seruaturus vt sit seruando vsqꝫ ad predictum tempꝫ lucraretur subdistingue quomaz aut aufert creditor: debitori libertatem in terim se liberandi: ⁊ debitum soluendi et tunc vsura est: quia ꝑsumitur qđ ideo tradiderit pecuniam ꝑ debitorꝫ oneraret periculo et se exoneraret.

Si vero non aufert: sed concedit ei qđ reddat pecuniaz quandocunqꝫ volue rit infra terminum meretur si et ami citia b̄ faciat vt in opia releur credito ris. Si aut corrupta intēdē b̄ faciat: vt exoneret se a periculo sn̄adi peccat nō tñ est ꝑpellendus ad restituēdis lu crū lz in pnia ꝑsulendū esset ei vel resti tueret vel pauperibꝫ daret. Eodē mō distinguendū est ⁊ iudicādū qñ datur species ꝑ specie ad terminū. vt granuz ꝑ grano oleum ꝑ oleo ⁊ vini ꝑ vino. ¶ Itē qñ ꝑdicia emūtur in messe soluēda emunt dico vilius ꝑꝑt terminū fm estimatōnē boni viri tunc indire cte venditur tempus ꝑ est cōe of crea ture. vñ vsurariꝫ v̄dēs huiusmodi tem pus of creature iniuriat ⁊ id si bolnes tacerēt ꝫ vsurarios lapides clamarēt. ¶ Similiter quando vsurariꝫ nō vult dare dilatiōnē debitori vitra absqꝫ in cro qꝫ tñc tps et terra. vedit vsurā com mittit. ¶ Itē si debitor creditorem nolentē recipere pecuniam suā ꝑuenit in mu neribus gratis rogans vt det sibi di lationem propter amicitiam vel propter deum et creditor recipiēs mūera gratꝫ respectu ꝑteriti tēpis non futuri quāuis postea det indigenti ⁊ beni uolā dilatiōnē quā alias n̄ darꝫ si iudi cet est i gratū: dat dico ꝑitapatꝫ ꝑꝑt a micitiā vl ꝑꝑt. deū ꝫario ꝫo ꝑꝑt ꝫritu dinē debitoris ⁊ b̄ faciet rōe ꝑteriti tē poris. nō futuri qꝫ nō est vsura dūmo do ꝫris accipiat ⁊ offerat ꝫꝫ fm qđdā ¶ Sillꝫ qꝫ merces suas v̄diderit ad ter minū ꝫcio lōge maiorū quam valeant tempore venditionis vsura est ⁊ extra eodem titu. consulitꝫ capitu. in ciuit rare: quia tunc non verisimiliter dubi tatur vtrum plus vel minus valiture sint: sed ꝑsumitur quod ꝫcio lon ge minor.

*Imaginaria in hōde vsuraz.*

**I**tem septimus casus est cuius petitur usura a canone permessa que potest exigi ultra sortem. *ri. q. ii. in legib.* Rñde hoc in tractatu de penis. **S**imiliter in tractatu locationis non est usura quia licite percipitur aliquid ultra sortem i. ultra id quod datur. nam si exiit locata aliquid datur et accipitur non dicitur usura sed merces que rei locate accedit quod rei locate dominus retinetur ita quod conductor questionem de proprietate referre non potest. **C.** de pig. act. l. nec creditores. sed dominus transit in mutuo in debitorum mutuum quod de meo fit tuum. *ff. de rebus credi. l. mutuum.* **S.** appellatione. et ideo quia periculum locate rei ad locatorem spectat periculum vero mutui ad debitorem pertinet in uno casu est usura et in alio non. et ideo convenitur merces et exigitur sine usura. *ff. de rei. ven. l. si navis.* **I**tem predicti casus continentur in hoc *psu.* pena fides. *du. bium. moza. dos. violentia domum.* **I**tem hijs casibus adde et alium quod episcopus grangias de feudo ecclesie sue potest retinere fructibus non computatis in sortem dum tamen interim feudatarius immunitus sit a servitio quod pro feudo ecclesie facere tenebatur *ext. de feud. cap. j.* Sed nunquid ex hoc speciale in ecclesiastico feudo an extendendum est ad principum feuda secularia et ut ipsi in suis feudis possint talia facere. Rñdeo hinc quosdam hoc est speciale privilegium ecclesie. nec est ad feuda laycalia extendendum. **I**tem si ita est usurarius quod mutuat ad usuram pro alijs sicut qui mutuat et pro se sicut facit tutor et curator et tenentur ad restitutionem si ut non possint ad hoc inducere principales. Similiter si socius vel servus mutuat de narios consocii vel domini ad usuras de generali mandato domini vel socii dicentis ut cui vult mutuet et hoc sub nomine so-

ci tenetur ad restitutionem si illi non restituerant quia principalis est in hoc facto. quia in optio eius est mutuario vel non. Sed si de speciali mandato hoc faciat et mandatur sibi sic. *Mutua de de nartjs meis. x. libras petro nomine meo* tunc quis peccet hoc faciendo non tamen ad restitutionem tenetur. **I**tem sicut prohibentur alii accipere usuras nomine suo ita et alieno. *xlvi. di. sicut non suo.* Sed quid de servientibus usurarioz qui mutuant pecuniam pro dominis suis ad usuram. et usuram accipiant ad usum eorum et de mandato eorum nunquid tenentur ad restitutionem cum nichil ad eos inde pervenerit Rñdeo non tenentur hinc quosdam presertim cum idem usurarii per se ipsos vel per alios ministros huius usuras exerceant quis non per istos.

**I**tem qui accipit nomine alieno siue sit tutor sine curator vel quicumque alius de tutore et curatore dicendum est quod tenentur ad restitutionem pro eo quod constat auctoritatem talibus contractibus et illis quorum tutelam gerunt vel cura cum per se non essent talia facturum. De alijs qui non misterium prebent dic sicut dictum est de servientibus usurarioz et hoc vera sunt si ille cuius nomine accepta sunt non sunt solvendo vel non restituere possunt et ratio huius est quia facientes et consentientes pari pena debent puniri. *fi. q. j. notum in fi.* **S**i vero ille cuius nomine accipere sunt usure solverit eas liberantur illi qui eius nomine acceperunt. Sed quod de illo qui sine mandato gerendo negocium alienum fenerator ad opus illius cuius negocium gerit. Quid etiam de illo qui cum ego vellem dare mutuum alicui gratis induxit me. quod daret et pecuniam sub usuris nunquid tenentur isti duo ad reddendas hinc omnes usuras illis



nihil ad eos peruenit. Rñdeo dicunt quidam qd sic primus enim tenetur qd totalit̄ fuit actor ⁊ minister. vsurari⁹ cō tractus. scōus tenetur quia idebite impedit vtilitatem siue voluntatem p̄ximi procurando ne gratis ei mutuus daretur. ¶ Item licet quidam dixerūt qd nunq̄ committitur vsura nisi ex pacto soluat. dicendum fm̄ alios tamē est qd sola spes cum intentiōe corrupta bolm vsurarium facit. Unde si creditor non credidisset pecuniam nisi propter spem lucrī: tenetur totam restituere q̄ cumq̄ intentione dederit debitor: siue ex dilatione et dilectione orta forte propter mutuum sibi datum aut propter aliud siue propter mutuum recipiēdū vel retinendū vsq̄ ad prolitio: ⁊ terminum. vbi tamen debitor ex sola dilectione dat creditori non potest repetere nec sibi retinere si forte habet alis aliquid de bonis creditoris. qd si nō sit corrupta intentio creditoris debitor tamē propter mutuum acceptum vel vlteri⁹ retinendum dat ei aliquid nisi quid creditor restituere tenetur illud quod sic accepit. Rñdeo dicunt quidam qd non tenetur de bona fide consumptis nec etiam de exantibus q̄diu probabiliter credit qd ex sola dilectione gratis ei seruiatur a debitorē. Si autem credit vel probabiliter dubitat qd propter mutuum receperum vel vltierus retinendum ei seruiert restituere tenetur. Quando autem debitor non gratis dat nec creditor gratis mutuatur. Si debitor: als habet aliquid de bonis creditoris et si vbi consulat per retentionem de vsura quā dederit non est compellendus ad restituendum in penitentiali foro. Unde qd si sub spe corrupta mutuauit pecuniam als non mutuaturus nisi sperasset quicquid postea etiam gratis. i. sine sua exactione ablatum vltra fortem

accepit vsurarius est siue illud sit pecunia numerata siue frumentum siue vinum siue oleum siue carnes siue fructus vt poma et similia siue species et breuiter quicquid excogitari possit ⁊ dici lucrum siue illud constet in dando siue in faciendo iuxta illud pecuniam tuam non dabis ad vsuram et omnē frugum superbundantiam non exiges nec vsuram escarum accipies nec omnium rerum qd quicquid forti accidit vsura est cumq̄ nomen ponas ei. i. iiii. quest. iñ. §. ecce. Sed quid si aliquis mutuat⁹ esset. siue erat ppter deum tamen cum mutuauit habuit spem recipiendi aliquid vltra fortem. Nunquid tenetur restituere qd postea sine exactione accepit. Rñdeo si credit qd non ex dilectione sed propter mutuum datum sit ei restituere tenet als non. Quidam tamen dicunt quando principalis intentio est ppter deū vlt̄ ppter amicitia scario aut expectat lucrū aliq̄ sine pacto vel conuentione non est vsura est. eodem titn. consuluit. vbi de hoc in glo. supple causa. ¶ Item domini molendinorū qui credunt pecunias pistoribus vt molant in molendinis eorum vsurari⁹ sūt. accipiunt enim vltra fortem in faciendo licet non in dando et auferit libertatem a debitoribus molēdini vbi noluerunt. si tamē debitorē propter hoc non sunt dampnificati nō tenentur creditores ad restituendum eis aliquid nisi quaten⁹ estimari debet libertas molendini nisi volebant pensatis etiā circūstantis de maiorē et minorē remotione molendinorum et facilitate molendini et qualitate. ¶ Item quid cur in mentali symonia non fit restitutio necessaria vt ext. de symonia. mandato quare est necessaria in mentali vsura. Rñdeo in symo. est turpitudō vtriusq̄ partis dantis et accipietis. Sed in vsu

ra non est turpitudine dantis et ideo ex iure diuino et naturali equitate facienda est ei restitutio nec posset in hoc casu papa dispensare. Sed ex solo iure humano pecunia symoniace accepta restituenda est non illi qui dedit turpiter sed etiam ecclesie. unde nec elyseus precepit gyczi restituere quod accepit ananiaz et papa quod vult potest statuere in hoc casu. Posset etiam dispensare quod non solum in mentali symonia sed etiam in illa ex pacto esset expressa retineri posset quod esset symoniace acquisitus. ¶ Item usurarius est qui emit equos tempore certo reddendos a veditore incertis nundinis. emit inquam minori precio quam valeant tempore nisi verisimiliter dubitetur equos illos tempore solutionis esse plus vel minus valituros vel tantidem. ¶ Similiter qui fructus agri certo precio pro vno anno emunt vsura committunt nisi probabiliter dubitetur fructus percipientes plus vel minus valituros in messe qui sint episcopi siue tantides ext. co. titu. in ciuitate. ¶ Similiter usurarius est qui fructus rei pignori obligare non vult de ductis expensis computare in sortes ext. co. tit. c. j. vbi de hoc. r. c. h. et de pignoriibus cum contra. ¶ Item ytrum liceat exigere vsuras quas soluit ab eo qui non soluit in termino. Respō. quod sic si duo concurrant tamen si illi dixit quod erat ei necesse accipere sub vsuris. Secundum si non poterat aliter inuenire mulierem nisi sub vsuris secundum Alexandrum de ales. facit pro hoc. c. quoniam. r. i. q. i. h. r. ca. si quis de clericis. r. h. q. h. Posset etiam dici quod etiam si mutuum potuisset inuenire gratis quod nihilominus poterit exigere vsuras solutas quod non tenet se alteri obligare quod faceret si mutuo iacet et gratis nisi primum est equitari. commōn quod tenet. ¶ Item qui veniente tempore solutionis volunt dare dilationem

debito qui iuramento astrictus solvere nisi data eis pecunia vel aliquo equipollenti restituere tenetur ext. co. tit. consulti. ¶ Item quantum debitor pōnetur creditori mutuantis sibi pecuniam gratis ad antidota cum nullo modo creditor debet pactum apponere vel principaliter spem vel intentioni merali retributione habere quod fit quando et si nulla habetur spes de retributione tempore si nihilominus mutualet. Unde propter deus et ex charitate principaliter debet mutualet proximo indigenti et tunc si forte secundario speret quod ille debitor sibi remouet vel aliquid detici ultra sortem si opus fuerit forte non est reprobandum ar. lxx. dist. quid proderint cui suis concordantiis. Unde secundum quosdam scolares qui mutuant pecuniam cam pforibus vel aliis scolaribus eo pacto vel intentione principaliter ut illi remouent sibi quando indigebunt vsuram committunt. ¶ Item pena iudicialis per se potest sine vsura. ar. lxx. dist. quod quam in fi. et. ff. de re iudi. l. qui auctoritate. Idem est dicendum de pena conditionali dum tamen semper sit intentio recta scilicet ut creditor non ea intentione mutuet quod credat aut speret penam esse commutendam ar. lxx. dist. quam quam et extra de arbi. dilecti. Si autem ille qui talem penam apposuit consueuit esse vsurarius presumitur quod in fraudem vsurarum apposuerit penam. ff. de accu. emp. l. puras. §. j. Etiam autem si ne fraude apposta est pena potest exigi tota quod publice interest pacta seruari et creditores a debitoribus modo fraudari. ¶ Item presumptio quod sit vsura si per singulos menses vel annos passimatur pena committi inter contrahentes et est arg. contra quosdam mercatores qui apponi faciunt pactum de pena solueda ad singulas nundinas sibi succedent



tes arg. C. eo. titu. ad hoc. Et idem in similibus que ab usurariis solent specialiter exerceri talia tenim inducunt sepe presumptione pre facie qd sit usura in iudicio anime tamen standum est confessioni sue sed propter presumptiones contrarias conscientia diligentius est examinanda. ¶ Item si vendidi predium tali condicione adiecta nequando cum ego vel heres meo precium soluas relaxam predium ego vel heres meus vel quando cum septennio in nouem annis vel inter sex ternonem annos a tempore nundinis vel simile nunquid usurarius est contractus. Respondeo sic non est mutuum immo emptoris factus fructus suos sine periculo usure licet venditor iuxta venditionis formam recuperare postea predium olim suum et sic intellige nisi in fraudem usurarum sit talis venditio facta qd presumitur ex his coniecturis scilicet ex eo qd modicum est precium respectu valoris rei. Similiter ex eo qd aliquid perfoluitur ultra summam receptam pura fuit vendita pro capi. et est in pacto qd cum rescinditur venditio reddantur .c. Similiter ex eo qd emptor consuevit exercere usuras. extra de emp. rven. ad nostram et de pigno. illo nos. Sed quid de illis qui agro seminato emittit fructus percipiendos illo anno ante nunquid est usura. Respondeo non est usura ex forma contractus potest tamen fieri in fraudem usurarum quando tantus est ager et talis qd in simile sit qd fructus cum colligendi valeant in aurum no plusquam emptor dederit. ver. gra. dedit. fol. r. verisimile est qd valebunt. xv. vel xx. maxime si talis est persona que contractus huius consumit exercere unde restitutio in foro pñali facienda est. ci. Si autem probabiliter dubitetur vtrum illi plus vel minus debeant valere quo-

niam emittit non est usura eodem modo indicandus est de creditore qui possessionem aliam recepit pro certa pecunie quantitate ita quod vsq ad certos annos puta vsq ad quadrennium vel quinquennium facit fructus suos licet enim talis contractus non sit usurarius ex forma potest fieri in fraudem usurarum et recurrendum est in foro causarum ad presumptiones superadiotis in foro autem penitentiali stabitur eius confessioni. Sed tamen multum presumendum est contra talem creditorem et indicenda est et restitutio in presentia si fructus illius terre verisimiliter credentur plus longe valere quonia ille dederit si iustus emptor inueniretur. ¶ Item usurarius est qui nauiganti vel eunti ad nundinas mutauit certam pecunie quantitates. recepturus aliquid ultra sortem pro eo qd suscepit in se periculum si pecuniam vel merces emptas inde portauerit saluas alioquin non teneatur et de forte. xxxviii. dist. emens de forte et extra. eo. titu. nauiganti vbi de hoc.

Utrum heredes mariti sine usura faciant fructus suos Johan. and. et pau. in dicto ca. salubriter dicunt ratio est diuersa. Nam heredes statim possum se gredire reddendo illi pignus qd non se posse maritus in capitulo sua nos de iurciur. Unde emens a genere facit fructus suos quod est notatu dignissimum docto. et maxime Alexander gibbertens in l. prima. ff. solu. matrimo. et ante eum par. istud tenuit Raphael fulgosius in l. qui rome. §. calimacus. ff. de verbo. obli. Et notandum qd heredes mortuo pfe tenentur satisficere & usuris qd psumat als no est sepeliend<sup>9</sup> flozian<sup>9</sup> scd petro l. i. q. pñ. ff. sa. herc. ¶ Item si quis muruat in acon. mille sq. vt sibi reddant venetis. c. aurei et sat

pel credit dictos aureos ibi plus valere recipit tamen in se periculi sicut prius usurari? est maxime qz tales semper faciunt tale mutuum corrupta intentione et propter lucrum et fraudem usurarum vt indictis. ca. ciciens et nauigans. ¶ Item si emi vel paratus sum emere cretas merces de pecunia et tu propter nimiam instantiam fecisti me cessare a tali emptione ad hoc vt tibi mutuum rego dico tibi volo qd reddas michi ibi tantum quam enim veniens habiturus de mercibus illis si eas il luc deferrem recipio in me periculum vt supra dictum est vnde non est usura in hoc casu aliquid recipere ultra forte qd illud recipere est tanquam interesse vnde receptio periculi excusat hoc casu potissime ab usura. ¶ Item qd de illis quia comitatibus ciuitatum vel a monasteriis annuit certis annuos redditus vel certos modios annuos ad vitam sua nunquit est usura. ¶ Item non est usura ex forma contractus cum tamen hmoi redditus antimus personalis; sit siue bursalis non predialis dicendum est secundus quosdam qd illicitus est contractus licet quidam iogiste contrarij dicant et hoc ideo tum qz venditor facile posset desiderare mortem emptoris vt sic liberatus esset tum qz nullum est emptoris periculum de sterilitate terre aut tempestatis que solent terre fructus terre quandoqz destruere in messe qd periculum emptores prediorum sustinent aliquando intantum qd etiam expensela horum ab aliquibus amittunt. ¶ Item quid si aliquis cum vellet emere vsqz ad certum tempus terram valentem singulis annis. x. libras redditus. et ad instantiam alterius dedit ei pecuniam quam volebat dare propterea illa eo pacto qd ipse vel heres eius solueret ei tot reditus vsqz ad illud tempus numquid

est usura. Respondeo si licitus fuit primus contractus quo volebat emere terram vel vsus fructus terre dicendum est qd secundus contractus licitus fuit alias non. ¶ Item quid de illis qd emittunt perpetuum vel ad vitam suam vel bono forte ecclesie alicuius seruitij precidentis accipiunt vsus fructum alicuius casu vel ille quem contractus indifferenter multi exercent precipue laici ecclesiarum et monasterijs. Respondeo dictum qd si aliquis aduocatus gratis seruiuit monasterio vel ecclesie de; aduocatione sua. vel consilio suo vel etiam si aliquis dices gratis et pura intentione seruiuit de pecunia sua absqz intentione recipiendi aliquid ultra sortem licite possunt recipere; huius vsus fructum vel aliud bonum gratis datum scilicet ex dilectione orta. etiam ex predicto seruitio. xij. quest. ij. quicunqz et ca. caritatem. et ca. ecclesiasticis. Similiter dicendum est si nullo ad hoc impensio seruitio receperunt bonum a monasterio. dum tamen semper sit intentio recta et studeant fideliter reddere in seruitio competenti ne alias bona monasterij que pauperum sunt consumere videantur. Similiter dicendum est de illis qui emerunt nisi sit talis facta venditio in fraudem usurarum qd presumitur ex circumstantijs supradictis.

¶ Item vbi emuntur aliqui prouetus vel redditus ad vitam vendentis seruaris circumstantijs ex eate et sanitate emptoris ex quibus potest haberi presumpcio vel lucrum multum vel paruum debeat mere quia secundus huiusmodi manusiet minus debet esse precium rei empte tunc tollerabilis est huius emptio quia non est periculum qd alter mortem desideret alterius. Sz vbi emitur ad vitam emptoris non est tutum ne venditor desideret mortem emptoris.



Ideo enim inhibita est promissio prebende vel beneficii non vacantis et patrimonii de futura successione inhereditate testatoris pactum dico factum dum adhuc uiuit testator. Non tamen precise dicendum esse mortale peccatum esse emere vel vendere ad uitam clementis quia non inuenitur hoc in habitum ubi nisi seruantur debite circumstantie. ¶ Item quid de illis qui emunt oues et boues a pauperibus quos forte non habent. Respondeo ubi emit quis a paupere vel diuitie huius animalia que scit vel credit ipsum non habere et quia tradidisset ea locat ei per certa annua pensionem usura est vel ad minus presumenda in fraudem usuram fieri. Idem dicendum est de illis qui scienter emunt fructus terrarum ab illis qui non habent eas. si autem sine fraude et bona fide fiat huiusmodi emptio non est dicendum emptorem peccare quam diu durat bona fides.

¶ Item quid de illis qui tradunt boues ad mediationes sine ad moysi vulgariter pro certis sextariis bladi eo pacto quod si moriantur vel deteriorantur: conductor subeat medietatem periculi si autem meliorentur habeat medietatem commodi. Respondeo dicendum quod licet re vera locare boues vel equos vel ad diem vel ad terram dum tamen conductor non grauetur immoderate in mercede pactum aut de communicando damno et in comodo rei locare iniquum est ex parte locatoris nisi probabiliter dubitatur utrum locatoris vel conductoris melior aut deterior sit conditio vel nisi credatur quod conductor sit deterior in proposito tamen supra pacto uideretur conductoris deterior conditio quia uix aut nunquam potest habere tantum commodum et melioratione bouis quantum potest habere damnum de morte si tamen locator

timens ne conductor grauetur boues si non timeret de periculo huius pactus apponat firmiter proponens quod si bos sine culpa conditoris periret de illo periculo nil exigeret ab eodem nisi diceretur quod peccaret nisi propter scandalum eorum qui ignorarent eius intentionem illud tamen verum est quod conductor rei potest in se suscipere periculum rei conducte et casus fortuitos quantum est de natura contractus sed in proposito casu non est tantum locatio et conductio sed societas in periculo et melioratione et deterioratione bouis. ¶ Item de predictis circumstantiis in iudicio animesterur confessioni eius in penitentiam diligenter examinentur ut dictum est supra. Sed quid de ouibus vel animalibus que traduntur ad clementum siue atrois vulgariter. Respondeo in huius traditione potest interuenire contractus societatis tantum vel locationis et conductionis tantum possunt etiam contractus concurrere mutui et societatis contractus et societatis tantum ut quando habentur xx. capita ouium inhiit societatem cum alio habente totidem et communicant adiuicem ipsas oues et periculum et emolumentum et expensas circa custodiam et pastum earum in quo casu si conueniant inter se quod defecibus capientur siue reparantur capita de mortua vel de uelleribus et pellibus emanant alia ad augendum gregem aut si ineanit aliud licitum pactum et honestum non peccant duz tamen seructur equalitas inter eos. ita quod huius pactione non uideatur esse deterior vel melior unius quam alterius conditio. ¶ Item locutio potest esse tantum et conductione si quis habeat xx. capita tradat alicui custodienda et pasceda sub certa mercede pecunie vel participatione prouentuum gregis in quo

## Summa monaldi.

casu si dominus retinet periculum sibi imminens illis capitibus nec aliter in pactis conventionalibus grauetur cōditiō: licet sit contractus. ¶ Item possunt concurrere contractus et mutui et societatis vt cum aliquis habens. xx. capita tradit ea estimata alicui pura. pro xx. sol. ita q̄ teneatur ei reddere medietatem sortis. scilicet. x. soli. quicquid cōtingat postmodum de ouibus. et tunc parum est. ac si credito: dedisset ei mutuo. x. sol. ex quibus comparatis. x. capitibus contraxisset societatem cū creditore habente. x. alia capita ita q̄ sint communia et ipsi socij sint in periculo et prouentibus. In quo casu si contemplatione grauet creditore: debitorem in contractu societatis vsura est nichil casu procedendum est sicut dictum est in primo casu de contractu societatis. Illud autem valde iniquum est cum quis certa capita ouium tradit estimata certo precio. et sub eo pacto contrahit societatem q̄ totum de prouentibus recipiet forte anteq̄ alius aliquid de prouentibus percipiat vel si pasciscantur q̄ de fecibus reparentur capita casu de mortua anteq̄ alius aliquid de prouentibus percipiat hoc enim est quasi tradere oves immortales. Et generaliter verus est q̄ vbi probabiliter dubitatur vtrius istius vel illius deterior sit conditio in forma conditionis siue pacti adhiberi in contracta societate: non est peccati vbi autem ad arbitrium boni viri grauetur alterius cōditio peccatum est ex parte generantis si scienter hoc faciat et tenetur ad restitutionē. Non potest inde dari generaliter doctrina fratri bus contractibus ouium propter varietates traditionum et dolos qui sub talibus conditionibus excogitantur a quibusdam enormiter quamuis non ultra medietatem iusti precij quo casu nō so-

lum ecclesia sed etiam priuatus potest agere ad rescindendam venditionē vel supplementum iusti precij faciendus ab improbitate tamē q̄ in optione emptoris sit vtrum illorum faciat. ¶ Item si in predicta venditione monasteriū esset enormiter vel manifeste deceptus licet fuerit publica venditio et tecta intentio nec fuerit dolus ad habitus et ideo excusetur ab vsura. debet tamen remouere deceptionem illi qui decipit vel splendo iustum precium vel restituendo rem precio q̄ numerauit sibi reddito. extra. de emptio. et vendi. cum dilecti hoc idem seruandum est in priuata persona secundum quosdam et si non iure foris. re tamen poli cuius causa manifeste vel enormiter alium deceptum maxime simplicem licet circa dimidium iusti precij decipiat. si tamen nollet restituere aliquid taliter deceptio non esset ei propter hoc absolutio decedenda cum iura ciuilia sustineant q̄ sese in uicem reipsa decipiant contrabantes dum tamen sine dolo et fraude faciat illud. ¶ Item vtrius emens cum pacto de retro vendendo apponans clausulā q̄ non vult q̄ possit redimere ante quinquennium vel decennium an sit vsura host. et Joban. andree in dic. capit. ad nostra in nouella tenet q̄ presumitur in fraudem vsure. Si aliter tunc non si vero sit in fraudē vt lucrantur fructus ex pignore simulatio sic est vsura.

¶ Item si sit estimatio deceptionis huius non secundum tempus presens in quo forte res multum meliorata est presertim si per industriam emptoris meliorata est sed secundum tempus in quo venditio facta fuit. extra. eo. r. de emptio et vendi. cum causam. Similiter nō tenetur fructus quos percipit medio tempore computare in precio quia excusatur siue estimatur propter bonā fidem



Quid testes iurare debent. **So.ccc.**

et iustum titulum et laborem et similia. extra. de re. eccle. non ali. ad nostrā et de restitu. in integ. requisivit. ¶ **I**tem qui tempore messis vel vindemie emisit annonam ex cupiditate. vel vinū vilius vel postea carius. vendant peccant mortaliter siue sint clerici siue layci: et est turpe lucrum secus tamen si aliquis propter necessitatem emat vel scilicet de illa annona vel vino viuat et postea non indiget sicut credebatur hic potest licite vendere prout venditur communiter in foro licet vendatur carnis quas emittit. q. iij. questione. iij. quicumq. et ca. ca. nonū. Idem dicitur de illo qui emittit annonam vel vinum causa negociandi. tamen non ex cupiditate hoc faciat. sed ut ex lucro moderato sibi prouideat maxime cum aliud genus negociationis non nouit nec alias habet unde sustentetur. Quando autem laycus non ex cupiditate. Sed ut prouideat sibi et suis emittit aliquid vel postea carnis vendat siue annonā siue aliud dicunt quidam quod non est mortale. Quod si clericus rem aliquam emat vel eam per suam industriam melioratam vel imitatorum vendat carnes quam emat vel si emat equum et nutriat vel tabulam emat et inde ymaginem facit non peccat. ¶ **I**tem quando ex cupiditate emittit sicut superius dictum est grauius peccant clericus quam laycus neutri tamen tenentur ad restitutionem faciendam certe persone. Sed debet erogari tale lucrum in usus pauperum de consilio sacerdotis non tamen est hoc de necessitate. Similiter potest emere annonas videtur carissima in terra et videri victualia extrahi de terra dummodo non ut carius vendat sed ne gens fame pereat exemplo ioseph. genesis. xli. qui non ut frumenta carius venderet sed ut populum a fame liberaret multa congrega-

uit frumenta que tamen postea vendidit secundum clementem et tales qui sic facerent mererent multum. ¶ **I**tem illi credendi sunt nequissimi et detestandi qui ea intentione emunt aureas vel alias merces vel res venales et precipue victualia vel de talibus carissimum inducant. Similiter qui annonam veterem mutuunt vel recuperent nouam: vsuras committunt quia meliorem rem recuperare volunt sed si ideo faciunt ne sua sibi pareant vel forte accipienti gratias faciant mutuando non committit vsuram dummodo non auferant proximo libertatem liberandi se interim soluentem veterem si vel probabiliter dubitetur utrum plus vel minus valitura sit tempore solutionis. Sola enim spes vsurarum facit quantum ad deum extra. eodem titulo consuluit ubi de hoc. ¶ **I**tem vtrū liceat mutuare sub vsuris illi qui vsurat mea que aliter non possum habere donec sui satisfactus resp. s. m. alex. lombardū quod sic quia non recipio alienū sed meū facit. ca. ab illo. xliij. q. iij. et c. j. et h. de vsu. Obiicit est limitandum nisi scandalum sibi immineret vel alij qua ratione non liceret hoc Angelus de clauasio i. s. s. ¶ **I**tem leges que permittunt vsuras rigi omnes abrogatæ sunt et non tenent iure diuino contra illud psalmiste qui pecuniā suā non dedit ad vsuras. Si vtiliter prohibite sunt iure naturali contra quod nulla lex seu dispensatio potest adiri. viij. distinc. qui contra mores et. xxxij. questione septima flagina. viij. distinc. §. his ira et instituit. de iure naturali gentem. et ci. §. naturalia. unde cum timo habeat imperium pariter parem. extra. de elec. innotuit et multo minus minus in maiorem. xj. di. inferior: imperator terre non potuit condere legem contra imperatores celi. immo sacre leges non dedignantur sacros



canones imitari. n. q. iiii. §. hinc colligitur. et ext. de no. op. nunc. ut intellerim? Similiter usure reprobat̄ur in niceno concilio q̄ est vnum de quatuor. clvi. q. qm̄ nec obstat. rj. q. iiii. quid dicit̄. vbi non est quo iudice reperatur̄ usure. scz̄ quia ibi respicit̄ factū et nōtus. s̄z̄ leges tamen que permittunt usuras exigi ratione more vel interese contumacie bone eunt et approbande si sane intelliguntur.

**Qualiter usurarij et heredes eorum ad restitutionem usurarum compellantur.**

**U**surarij compelluntur restituere usuras a iure et a iudice. a iure sic qz̄ si sint usurarij manifesti ipso iure sunt excommunicati quo ad tria quia nec ad communionem altaris admittuntur nec recipi debet eorum oblatio nes. et si decesserunt in hoc peccato. eis non dabitur ecclesiastica sepultura extra eodem titulo. qz̄ in omnibz̄. **Item** compelluntur a iudice qz̄ potest quilibet iudex usurarium cogere per censurā ecclesiasticam si necessitate fuerit ad restituendas usuras appellatione remota extra. e. t. qm̄ non solum. **Similiter** si hoc meruit proteruitas contumacia ad aliam penas procederet extra ut lite non conte. qm̄ et de iurginā. ad nostram. **Item** compellitur alio modo quia usufruarius reperatur usuras ab alio rebelletur p̄ except. donec ipse restituat usuras quas ab alijs accepit vel saltē fecerit posse suum extra. e. t. qz̄ frustrat legis auxiliū inuocat qui commisit in legem. **Item** eisdem modis compelluntur heredes usurariorum restituere usuras siue sint filij siue extranei extra eodem titulo sua. et c. i. i. i. i. i. i. i. **Item**

usurarius tenetur restituere usuras illa quo accepit etiā si absens est non suis sumptibus sed absentis ar. ff. de op. n. ber. l. opem enim. Similiter sumptus itineris si summam excederet usurarius tunc debet usura illa pauperibus erogari ar. extra. e. t. cum tu. vbi de hoc in gl. sed pone. **Item** in foro penitentiali indubitanter tenetur usurarij ad solvendas restitutiones omnium usurarum quas illicite accepit vel saltem fecerit posse sui et debeant de peccato: et si nō p̄t nec plene restituere p̄ponant animo suo restituere posse si peruenerint ad piuguiorem fortunā possunt etiā tales contriti et satisfacere nō valentes postulare dilationem vel etiā remissionem si bi fieri causa elemosine ab eo cui restituere tenetur sic eunt in statu saluandorum als non. rii. q. vj. si res sed de forma restituendi require in tractatu de restit. **Item** si clericus usurarij est vel usurarij heres et non vult satisfacere de usuris ab officio suspendat. et si emendare se voluerit deponatur extra eodem titulo. praterca. et. clvi. dist. episcopus. et c. si quis clericorum. Si autem exinde incorrigibilis fuerit ad mādaturum episcopi. si aliter non potest corrigi. cohercetatur p̄ positum laycalem ext. de ind. ca. non ab homine. et. v. dist. nō dicitur. **Item** in foro penitentiali imponitur sibi ut restituat ita tamen q̄ non de rebus vel redditibz̄ ecclesie qui sunt pauperibz̄ deputate. Sed de suis hoc faciat fideliter iuxta posse si habeat bona patrimonialia aut alia quam de ecclesia acquisita nisi quatenus de pecunia illa vel alia qualibus sua expenderit in utilitatem ecclesie si autem non habeat talia dicunt quidam q̄ de bonis ecclesie sue. i. de fructibus quos legitime perceperit de ecclesia sua se liberare potest. **Item** pone q̄ usurarius emat equum vel p̄



dium de pecuniay usuraria: et donat rem  
 illam alteri post ea efficitur non soluen-  
 do quentur vtriusq; ille qui soluit usuras  
 possit cum effectu petere rem emptam  
 de usuris ab ipso possessore. et vtrum  
 ille in foro penitentiali restituere teneat-  
 tur. Rñdeo licet precus ex re furtiua re-  
 dactum non sit furtum. ff. de fur. l. qui  
 vas. §. vlt. et vitia psonalia nō transcāt  
 ad successores ext. de filijs. pres. et trans-  
 missa tamen iste potest repetere et ille  
 restituere tenetur extra eodem titulo  
 cum tua succedit enim res loco pñ si  
 aut econuerso. pñ cum loco rei succedit.  
 ff. de pe. bere. l. si rem et pñ tenetur  
 ergo ille ad quem peruenit res empta  
 de pecunia usuraria restituere usuram  
 si habuit eam rem emptam ex causa lu-  
 cratiua secus tamen si emisit vel ex al-  
 lia causa non lucratiua. ad ep̄ effert bo-  
 na fide ab usurario non credens forte  
 eum esse usurarium. aut credens rem  
 illam non esse emptam de pecuniay usu-  
 raria. aut ipsum usurarium habere als  
 vnde posset reddere usuras. ¶ Itē nun-  
 quid vir qui duxerit vxorem raptoris  
 vel usurarij filiam potest accipere dotem  
 de rebus illius cum quicqd̄ habet non  
 sufficiat ad reddēdum q̄ rapuit vel ha-  
 buit de usura. Rñdeo licet vos non p-  
 ueniat ex causa lucratiua: s; recipiatur  
 ppter onera matrimonij portanda. si  
 tamen maritus sciēs veritatē aut cras-  
 sa ductus ignorantia cōtraxit cum hu-  
 iusmodi filia nō debet recipere dotem  
 de huiusmodi rebus de equitate cano-  
 nica licet de subtilitate iuris civilis als  
 forte posset dici. Si autem probabili  
 ignota ductus est quia credebatur socerū  
 non esse usurarium vel als esse soluēdo  
 potest dotem solutam in solidū recipere  
 licet postmodum sciat veritatē in cre-  
 ditore autē qui recipit q̄ sibi debetur  
 a raptoze vel ab usurario: nō distinguo

nisi q̄ bona fide crediderit ei pecunias  
 v̄ ex illa commodum sibi faceret et lu-  
 crando forte et ea se liberaret. Non est  
 simile de marito quo ad dotem v̄ di-  
 ctum est q̄ focer dando dotem genero  
 efficitur pauperio: nisi quatenus rele-  
 uetur ab onere alendi filiaz. Sed debi-  
 tor: non sit pauperio: mutuando a cre-  
 ditore vel emptore aut venditore recipi-  
 endo rem vel pecuniam rei vendite. cre-  
 ditore autem qui mala fide credit pecu-  
 niam putā ludenti in alea vel dādo me-  
 retrici aut hystrioni vel als dilapidanti  
 bona sua non debet huiusmodi debi-  
 tum recipere ex rebus predictis. Simi-  
 liter vbi ille qui huiusmodi usurario v̄  
 raptoze concessit ex causa lucratiua cete-  
 ri autem officis quibus debetur ex con-  
 tractu vel quasi seu ex maleficio vel qua-  
 si. possunt recipere q̄ sibi debetur: et  
 huiusmodi rebusdum tamen rem fur-  
 tiuam vel raptam aut usurariam in ip-  
 sa specie non recipiant maxime s̄m il-  
 los qui dicunt q̄ in usura dominij na-  
 tura transfertur s̄m etiam illos qui di-  
 cunt contrarium credendum est q̄ ip-  
 sa res usuraria in specie non debet rec-  
 pi insolutum. quia debitor qui eam de-  
 dit pro usura. potest eam contradicere  
 a creditore: s; extat. nec posset creditor  
 aliam ei soluere pro ea ipso inuito

### De usura pigno- rum.

**U**surarius non est creditor: si eri-  
 gat vel compensat non solum ex  
 pensas quas fecit colligendo fructus p̄  
 gnoris: sed etiam quas fecit bona fide  
 circa rem pignoratam tollendo. scilicet  
 fundum pignoratam vel pascendo mu-  
 nisum pignoratitium Similiter si casu  
 fortuito vel sine culpa sua res perit vel  
 deteriorata est non tenetur: alioquin

## Summa monaldi

si dolo vel culpa sua hoc sit tenetur. C. de pig. act. l. si. in. r. in. r. v. **I**tem si vendito pignore bona fide credito: minus accepit quam erat in sorte: potest agere ad residuum. Si vero plus. tunc tenetur illud restituere debitori. C. de iur. do. l. vlti. **I**tem sicut potest agere debitor: contra creditorem vel eoduer so ita r heres debitoris ptra creditores vel contra heredes eius r econuerso. qd si forte credito: vel heres eius rem sibi obligatam impignorauit alteri v' alio quoquo modo in alium transfudit do: minium: tenetur possessio: illius: pignore r is computare in sortem non solum fructum que ipse percepit: sed etiam omnes fructus quos anteriores possessores perceperant a tempore pmi contractus ipsa enim fructuum perceptio ipso facto sortem attenuat quia quantu perceptus est de fructibus deductis expensis. tantum diminuitur de sorte extra. de pigno. cum contra. **I**tem nullus debitor: vsuras soluere tenetur. et si soluerit petere potest. **I**tem si iurauit se soluturum potest debitor: si vult densificare ecclesie monitione premissa que in causa denunciationis semper pre cedere debet vt compellat ipsum vsurarium per censuram ecclesiasticam ad relaxandum ipsum iuramentum Sed si per hanc viam non vult procedere: debet soluere vsuras propter iuramentum et postea poterit repetere. extr. de iur. et in. ex administrationis. r. c. debitoribus. **I**tem si iurauit qd solueret vsuras et non peteret. dicendum est qd repetere directe non debet propter vini iuramentu Sed debet denunciare ecclesie crimen illius vt compellatur ad penitentiam quam agere non potest nisi restituat. Si vero iurauit qd non denunciaret no tenet iuramentum cum sit illicitus p

ta contra salutem proximi. r cōtra pre ceptum de proximo diligēdo vnde non obstante iuramento denunciationis pcedere potest. r sic occurrere fraudibus vsurariozam extra eodem titulo tuas. de iureiurando que admodu. **I**tem quid de cōmunitatibus quarundam ciuitatum que dant pecuniā ad vsuram nunquid omnes diues sunt vsurari ppter hoc r in statu damnatorum videndum est si aliquod collegiu accepit pgnus in casu non concesso extra eodem titulo conquestus. r arg. vñ. q. sicutur r. r. in. q. in. si heres. r. ff. qd merus causa. l. merum. §. aduertendum in quibusdam tamen casibus possunt quedam perfecte accipere possessionem r pignus fructus non computatis in sortem. vt dictum est supra. **I**tem quid de regibus r principibus qui compellunt debitoribus ad dandum vsuras. Rñdeo tenentur ad restitutionem etiam si nihil ad eos puenit inde. Similiter quid de regibus et principibus qui a iudeis multa recipiant cum tamen sciant eos nihil habere nisi de vsura r qd bona que possident. non sufficient ad restitutionem vsurarum. Rñdeo tenent ad restitutionem taliter receptorum si ex causa lucratiua percipiant ea. Si autē non ex causa lucratiua possunt recipere qd sibi debetur sicut r alij. creditores. Itē seruientes vsurariozam possunt scdm quosdam recipere mercedem suam de predictis rebus si seruiant eis in licitis et honestis et necessarijs. quia vtilitas quam consequuntur huiusmodi vsurarij ex opere seruitutium mercede quas dant seruientibus illis neq. possunt dici pauperiores propter mercedem illā datam tamen loco mercedis habuerunt de seruitio commodum optimum. Si autem in seruitijs inhonestis aut illicitis



his seruierunt non debet recipere mercedem de butulinodi rebus. ¶ Item etiam dicendum est de cultoribus prediorum usurariorum et de alijs mercenarijs eorundem. ¶ Item nunquid singuli de collegio qui accipiunt pignus ut dictum est supra in causa non concessio tenentur in solidum restituere quod collegium habuit ex usura. Respondeo dicendum quod licet usurarij sint fratres quosdam illi quorum auctoritate consensu talia fiunt: non est dicendum tamen quod teneantur ad restitutionem nisi quantum ad eos peruenit de usura, vel quantum reuelati sunt ab expensis quas fecissent de suo in sustinendo onera communitatis, nisi forte prestiterint auctoritatem compellendo aut precipiendo communitati taliter fenerari quia aliter non esset hoc fractura in quo casu credendum est eas teneri in solidum.

¶ Item vtrum qui occasione mutui labores subijt vel dampna possit in re compensatione facere fructus pignoris suos sine usura hostien. in sum. in. c. ad nostram de re. ecclie. non alie. et etiam quando aliquid ultra sortem accipit.

¶ Item quid de illo qui consuluit alii cui opereretur. ¶ Similiter quid de illo qui dat amico suo vel consanguineo suo pecuniam, vel concordat gratis ut ex ea feneretur. Sed quid de illo qui contrahit societatem cum alio ad fenerendum. ¶ Item quid de illo qui dat usurario mutuum pecuniam ad participationem lucri usurarum nisi quid in omnibus his casibus tenentur in solidum qui hoc faciunt autem, de eo quod id eos peruenit de usura. Respondeo secundum quosdam tales qui inducunt alios ad fenerandum aliter non feneraturos, tenentur in solidum si autem erant alias feneraturi non tenentur nisi quantum

ad eos peruenit hijs qui taliter inducunt alios ad fenerandum: et melior est conditio talium in hoc casu quas in rapina vel furto ubi qui prestant auctoritatem tenentur ad restitutionem etiam cum nil ad eos peruenit de maleficio et hoc ideo quod rapina vel furti controuersionem domini sit qui patitur, damnum, sed usura de voluntate vni peruenit ad creditorem nec inueniuntur iura dare actionem creditori contra huiusmodi inductiones ad repetendum usuras ab eis quas ipsi debitorum soluerunt taliter inductis per alios, tamen ad inducentes nihil peruenit de usura sicut dant iura actiones contra illos quorum opere vel consilio vel ministerio furta fuerint et rapine licet nil peruenit ad eos. ¶ Item nunquid iudeus potest exigere usuras a christianis, aut nunquid christiani a iudeis vel paganis vel ceteris hostibus fidei christiane dicendum est ad primum quod peccat iudeus mortaliter et ad relaxandas usuras christianis potest compelli ab ecclesia indirecte, scilicet per subtractionem communionis christianorum extra eodem titulo. c. j. post miserabiles vel saltem compellendi sunt a principibus christianis, et ab ecclesia modo predicto ut non exigant immoderatas usuras eodem titulo quanto. ¶ Item ad secundum expresse videtur consentire ambrosius, cum. q. iiii. ab illo quod licite a talibus hostibus possunt usuras exigere christiani, sed aliqui dicunt quod dictum. c. locat per antiqua tempora quando permissum erat iudeis in lege accipere usuras ab alienigenis deuter. xlii. c. in si. non fenerabis fratri tuo. et. sed alieno et hac permissionem profertur ambrosius in dicto capitulo ab illo, alij intelligunt de iudeo et exponunt ab illo, scilicet iudeo usuram, i. pensionem magnam, et hoc probat

## Summa monaldi.

per illud. c. xxiij. q. viij. Jam vero alij intelliguntur de paganis et hostibus rei publice sicut littera plane sonat talibus enim et aperte et per insidias et in omnibus modis posset tanquam indignis auferri que male detinent. Secus de iudeis: quia illis nostri sunt et parati sunt seruire nobis. xxiij. q. viij. disper. 2. in. q. viij. c. 1. et. ij. et. q. ij. dominus. Item alij dicunt quorum opinio communior est quod a nullo homine christiano iudeo vel pagano licet erigere vsuras et exponunt litteram negatiue sic ab illo erige vsuram octi quicumque sis: cui merito nocere desideras. Sed nulli merito debes desiderare nocere: ergo a nullo debes vsuras erigere et sic exponunt totam litteram. Item pone quod christianus accepit vsuras a iudeo cui restituentur videtur quod iudeo per ea que dicta sunt. Item tamen quod iudeus restituat omnes vsuras quas accepit quod nisi nolit facere: consulendum est christiano quod cum auctoritate ecclesie restituat nomine iudei christianus illis a quibus iudeus acceperat vsuras et hoc notificet iudeo per se vel per alium iudeus tacito vel expresse nomine sui quod videbitur expedire ut sciat iudeus se liberatus ab illis christianis per ipsius solutionem nec poterit ab eo perire cum vtiliter gesserit negotium ipsius iudei: et ideo et velit nolit tenetur habere ratum etiam idem dicendum est de christiano irregulari in utroque casu liberatur christianus restituendo vsuras illi a quo receperit: siue ipse sit christianus siue iudeus. Sed quando factum est occultum et non tenetur scandalum nec periculum talibus salubrius est iuribus soluat illas quibus ipse iudeus tenetur alias sufficit quia fiat restitutio illi a quo accipere sunt vsure vel deponat pecuniam in eade sacra vel alio loco tuto. Simili-

ter cum auctoritate ecclesie. Item quando scitur persona cui est facienda restitutio sed tamen est absens in remotis partibus vel nescitur in quo loco sit: nec speratur quod de facili possit sciri. Dicendum est quod cum nescitur ubi sit: nec potest sciri: detur de facili pauperibus cum auctoritate ecclesie si autem scitur mittatur ei si aliquo modo potest fideliter et secure alioquin tamen auctoritate ecclesie pauperibus detur ar. eo. tit. cum tu. ubi de hoc. 2. in. q. viij. anteriorum. Sed cum persona scitur vel sciri potest: semper facienda est ei restitutio cum commode fieri potest compensande sunt circumstantie: scilicet quod titas rei debite et remotio loci et expense que fierent in mittendo et paupertas vel diuitie cui restitutio facienda est: quia tam modica potest esse rei restitue de summa: et tante expense que fierent in mittendo: et tam diues est ille cui facienda est restitutio: quod nullo modo pro re tam modica deberet perimus tantum grauari et tunc non oportet mittatur et in talibus recurrendus est ad arbitrium boni viri semper.

Item queritur an vsurarius teneatur restituere non solum pecuniam vsurariam. Sed etiam quicquid cum ipsa lucratus est et fructus perceptos ex re empti de pecunia fenestra: et dicunt quidam quod tenetur omnia restituere: que enim et radice corrupta sunt. xxiij. q. v. nec. 2. xvi. q. iij. si sacerdotes sine. Difficile enim est ut bono pergantur exitu que a malo sunt primo incobata. 1. q. 1. principatus: sed hoc est dura sententia secundum quosdam sed Ambrosius dicit. xxiij. q. iij. si quis. quod qui vsuram accipit rapinam facit et vita non viuit gratie: scilicet in presentia nec glorie in futuro. Sed quoniam qui nimis emungit elicit sanguinem



dicendum est cum alius usurarius tenetur restituere quicquid ultra sortem accepit a debitore occasione sortis aut etiam de re debitoris habita per usuram precedentem pacto vel intentione corrupta ut dictum est supra. Unde si habuit de usura terram vel pecus: quicquid de fructibus naturalibus ipsius terre vel pecoris habuit et pensiones aut mercedem terre vel pecoris si ea locatur restituere tenetur. Dicendum est quod tenetur restituere etiam damna que propter solutionem usure passus est: ut si domum suam vel precium oportuit propter hoc distrabere viliori precio quam valeret et aliam domum conducere ad suum usum aut oportuit eum accipere ad usuram ab usurario propter usuras predictas solutas. Si vero ex pecunia usuraria negociatus est et lucratus et inde emit predium fructus percepit. nec lucrum nec fructus huiusmodi restituere tenetur.

Item etiam dicendum est de lucro habito de re furtiva vel rapta per necesse vel comparationem redditus vel predii factam de re huiusmodi furtiva vel rapta. Item expensas potest deducere: et forte operas suas moderatas de predictis ut in his etiam agatur cum eo. mitius quam cum fure vel raptoze quia fur et raptoze non deducit expensas nec operas suas. quod tamen intelligendum est: si agatur in forma iudicii. In foro tamen penitentiali non est huiusmodi rigor servandus nullus est enim aliquam locupletari cum damno alterius postquam ei plene satisfactus esset de damno illato. Consultandum est autem creditori quod satisfactio de usuris perat a debitore veniam ad cautelam: quia forte propter premissa esset ei aliquid restituendum pro interesse

aliquo vel damno. Item vxor vsurarii et familia debent procedere sicut vxor et familia raptoris. De hoc respōde in tractatu de restitū. Item qui mutuat alicui centum per vnum mensem vel annum ut mutans teneatur sibi centum per tantum tempus remutuare vsurarius est: quia plus facit iste qui ex vi mutui ad hoc alium cogit quam qui mutuat in sola spe lucri percipiendi. Quidam tamen dicunt quod ex mutuo licet mutuantis sperare mutuum tempore necessitatis non tamen ex vi mutui sed ex charitate mutuantis qui ad antidota obligatur et ad illud mutuum dare etc. Dicendum quod hoc sperandum non est ex vi mutui: sed ex charitate accipiētis. Quid aut teneatur restituere in precedenti casu dicendum quod istud in quo alter damnificatus est vel quantum tot denarii solent valere vel secundum quosdam illud quod valuerunt sibi vel quod lucratus est inde quod ratio mala fuit et rami. verum tamen componat secundum ad libitum suum et liberatus erit secundum quosdam.

Item si quis accepit ad mensuram denarios et eosdem auctoritate propria mutuat amico suo per eadem mensuram vel etiam pro minore tenetur ad restitutionem eidem amico quia ipse privilegiatus fuit in hac usura. Si autem esset tantum mediator vel fideiussor ita quod obligatio esset de amico ad usuram factam: tunc non teneatur. Item non habet equum impignoratam et equitatem cum ad negocia sua vel locat cum siue dat ad vecturam usura est si ille cuius est equus soluat cibaria sua. idem est de veste et similibus quibus vestitus quis ad utilitatem suam: et ad alterius damnum. Item si quis ita dicit et dō sibi bladum vel rem meam ut recedat

## Summa monaldi

das mihi tantum quantum valebit in tempore quo carum erit hoc anno: vsu rarius est: quia sperat aliquid ratione futuri temporis ultra fore et hec exprimit forma contractus: quia regula est magistralis vbi cumq; vendens de sorte locat tendit accipere plus quam sit fors et hec exprimit forma contractus vsura est ibi et si dicatur non est ibi et si dicatur non est ibi mutuum ergo nec vsura. dicitur quod licet non sit ibi vsura directe tamen indirecte vsura est. ¶ Item si quis habet equum ociosum: quem locare non velit: impignorat eum alicui a quo mutuum accepit hac conditione: ut pascat eum et equiter tamen sine graua mine et periculo equi non est vsura: licet aliquid accipiatur ultra sortem: quia non grauat primum immo iuuat eum pascendo equum. vnde in huiusmodi casibus considerandum est vtrum propter mutuum pares sint utilitates hinc et inde. et si pares inueniantur circum scripto mutuo non est ibi vsura in predicto casu: debet enim velle ille cui est equus quod alius habeat usum equi ex quo inutilis est sibi et ille pascit equum sine graua mine eius vnde non valet iste habere usum equi preter sortem ergo est vsurarius. debet enim addere et pro vsu non facit compensationem: et hoc est falsum: quia pascit equum.

Idem est de illo qui impignorat domum mutuanti que inutilis est sibi quia non eam vult locare et mutuans custodit eam a ruina ne destruat vnde eadem est solutio in vtroque casu.

¶ Item queritur an accipere ad vsuram sit peccatum et videtur quod sic quod dicitur: occasio vsurario peccandi ergo peccat. Sed contra beatus iacobus commendat beatam paulam de hoc quod multa expendit in vsuris ut pasceret pauperes: ergo non est peccatum accipere

ad vsuram. Quod concedendum est quod licet preter necessitatem peccatum sit accipere ad vsuram in necessitate tamen licitum sit: pro quanta autem necessitate licitum sit et pro quanta non: hoc non determinat ars vel scientia: sed vinctio charitatis que de omnibus docet et est certior omni arte. ¶ Item quid de prelatis qui in contractibus vsurariorum subscribunt et apponunt sigilla. Dicendum quod participes sunt in criminibus vsurarium et si non commodi. Nam subscriptio in multis articulis iure consensus et approbationem inducit: ut extra de re iudi. cum inter nos. ff. si certum pe. l. mutue. C. de adm. u. l. si subscripsisti. C. de donatio. l. non tignoraz. C. de fideius. l. si pact. C. de rebus alie. l. h. ¶ Sed sciendum quod si quis in instrumento subscribit non lecto et eius tenorem ignorat non approbat nec consentit ut. C. plus valere quod agitur. l. vltima. r. ff. de pigno. ad. l. gaus. Sigilla enim prelatorum faciunt instrumenta autentica: ut extra de fidei instru. scripta. per hoc igitur layci credentes contractus huiusmodi per ecclesiam approbati securius peccant et ideo de talibus dici potest laqueus iuuenum offis nos. ¶ Item de nautico fenore dicendum est quod pecunia que nautis datur transienda vel transiunda dicitur nautica: quia nautis datur vel transienda: quia trahitur. datur autem periculo creditoris ut. ff. de nau. fe. l. j. et. l. periculis sed hoc locum habet nauigio suscepto vel postquam nauem nauigare conuenerit: ut. ff. de nau. fe. l. iij. Quod verum est nisi aliquid possit imputari debitori: vel quia non seruauit locum nauigio: vel quia merces prohibitas transportauit: tunc enim quia non est marine tempestatis discriminis: sed est auaricia et audacia debitoris per



Quidē casus in quib⁹ fm quosdā pōt q̄s dare pecuniā ꝛc. §. ccciiij.

culum accidit imputatur debitori: vt C. denau. fe. l. cum pponas: sed quauis in hoc contractu nautico periculū pecunie generaliter respiciat creditoꝝ rem vt dictum est a peccato tamē vsurarium creditoꝝ ex hoc non excusatur.

**¶** Quidam casus in quibus secundum quosdam potest quis dare pecuniam suam licite et petere inde lucrum.

**D**unc ponendi sunt quidam casus in quibus secundum quosdam potest quis dare pecuniam suam et licite accipere lucrum inde: et in primo quando datur per modum societatis. secundum quando datur alicui pro aliqua arte: vt in ciuitate honeste negociatur. Tertio vt in alia certa arte quis laborat intra ciuitatem cum de denarijs sibi datis sint lucra magna vsuram si vis vitare dando denarios tuos potest ita dare secundum quosdam secundum quod determinatur in casibus infra scriptis. §. gra. Domin⁹ b. miseravit et tradidit domino. b. c. li. boñ. nomine societatis inter eos contracte tali pacto quod dominus. b. ponat operam suam laborando et negociando tali arte in ciuitate boñ. cum dicta pecunia fideliter sollicite et diligenter vsq̄ ad vññ annum et in fine anni infra septem dies dicitur. b. deducet de societate expensas et sumptus et estimationes operę que in ea bona fide fecerit et similiter dicto domino. b. capitale restituat suū scilicet centum lib. deinde illius quod superfuit lucri medietatem vel tertiam ei partem dabit et aliam sibi retineat si autem fuerit ibi dampnum sine oī negligentia culpa vel dolo predicti. b. tunc pterq̄ sustineat de dampno scilicet

dominus. b. pro tanta pecunia quam posuit in societate et. b. pro tanta sumptuum et operarum ab eo prestatur. Si vero dampnum contingeret dolo vel culpa seu negligentia ipsius. b. teneat dictus. b. restituere ipsius. a. dictas centum libras in egre cum omni dampno et interesse suo et teneatur dictus. b. reddere rationem negociationis sue et probare dampnum si q̄s fecerit secundum deum et allegationem trium legalium viroꝝ qui sunt noti et amici vtriusq̄ partis experti et periti in dicta arte siue negociatione que omnia permittit dictus. b. ipsi domino. a. attendere et obseruare sub pena duple quantitatē et sub obligatione bonorum suorum que constituit se eius nomine possidere pecuniam soluta ꝛc. ¶ Item domin⁹ a. fecit et constituit dominum. s. presentem et mandatum suscipientem suum procuratorem specialem ad negociam suam gerendam et administrandam in quadam quantitate pecunie videlicet centum libras boñ. quas eides b. coram testibus suprascriptis numeravit et tradidit vt de dictis denarijs in ciuitate boñ. et in tali arte honeste negociaretur et lucraretur fideliter ac sollicitē et diligenter hinc vsq̄ ad vññ annum. quo cōpleto statim. j. viñ. dies deductis expensis et estimatione suarū operarum quas bona fide fecerit occasione predictorum superfluum totū q̄ habuit vel ad euz puenit ex dicta pecunia et negociatione restituat dño. a. retenta cā sibi pro renunciatione susepti officij tertia parte lucri q̄ sibi super fuerit ultra capitale ipsius. a. et debeat reddere rationes gestionis et procurationis et probare dampnum si q̄s ibi fecisse dixerit fm iudicij et approbationem trium legalium amicorū vtriusq̄ q̄ sint experti et periti in tali negociatione q̄ oīa

## Summa monaldi.

er singula supradicta dicitur. Si suscepit et  
 promisit per stipulationes ipsius. a. ex  
 qui et attendere et obseruare in nullo  
 contrahere sub pena duple dicte qua  
 titatis et sub obligatione bonorum suo  
 ruz que constituit se illius nomine pos  
 sidere et pena soluta etc. ¶ Item dicitur  
 p. commisit et numerauit et tradidit io  
 hanni. c. libras. bonum ad laborandum in  
 tali arte in ciuitate bonum. hinc ad. vii. me  
 ses vel quantum plus eos tenuerit de  
 communi concordia ad quartam partem  
 lucri quod iohannes promisit dicto. p.  
 laborare cum dictis denarijs et lucrari  
 bona fide et omnem diligentiam et solli  
 citudinem et custodiam adhibere et. j. ter  
 minum restituere ei dictas pecunie qua  
 titatem cum quarta parte lucri saluo qd  
 non teneatur de casu fortuito dum ta  
 men pbauerit illi infra. vii. dies postq  
 acciderit et nulla eius culpa vel dolo aut  
 mora casum precesserit si dixerit perdi  
 tionem factam esse in dictis denarijs  
 teneantur ostendere per bonos et lega  
 les viros hmoi artis qui non habeant  
 partem illi. ¶ Item talis fuit confessus  
 habuisse a tali. r. libras bonum ad labora  
 dum in tali arte propter quartam par  
 tem lucri et non dicit ibi de dampno alio  
 quid sine eo minus quantum fuerit totu  
 tum dampnum diuino iudicio vel casu for  
 tuito siue ipsius debitoris culpa vel do  
 lo in dicta mercatione secutum. et cum  
 fuerit ad locum ubi debet promittens  
 eadem restituere dictam pecunie quan  
 titatem cum dicta parte lucri siue eo mi  
 nus quantum fuerit totum dampnum  
 diuino iudicio vel casu fortuito siue ip  
 sius debitoris culpa vel dolo in dicta mer  
 catione secutum ego puto addendum  
 qd eo vnus quantum fuerit de suo expen  
 dit pro quarta parte et quantum capit  
 quarta pars estimationis operam. vel  
 si etiam eo minus quantum capit quar  
 ta pars operam et expensarum. de suo

factarum circa negationes cum dicta de  
 cunia exercendas vel non ponas illud  
 verbum. s. diuino iudicio vel casu fortui  
 to vel dicas sic sine eo minus quam fue  
 rit totum dampnum siue ipsius debitoris  
 culpa vel dolo in dicta mercatione secutum  
 et si perit laborator deducere estima  
 tionem operam et impedia que de suo  
 fecit. ¶ Item talis concessit tali rustico ad  
 laborandum ad quartam partem lucri et  
 dampni duos boues precio. xx. libras  
 bonum. suscipiens in se dictus rusticus tres  
 partes periculi domini vero quartam  
 partem quo casu fortuito dicti boues  
 perierunt etiam diuino iudicio et pro  
 quarta parte laborum dictorum bouum  
 promisit rusticus deferre ad domum do  
 mini. r. corbes frumenti et promisit dñs  
 se esse contentum de dicta quantitate que  
 si plus posset habere. et si contigerit qd  
 dictus rusticus non posset dare dictam  
 quartam partem pro eo qd rustico non  
 remaneret. xxx. corbes frumenti. p. an  
 partibus laborum bonum illius anni de  
 ductis laboribus et expensis circa boues  
 et expensas et operas predicti laborum  
 propter sterilitatem et infirmitatem rustici  
 vel bouis vel alio casu fortuito qd no  
 teneatur dictus rusticus. Si tamen teneat  
 tur pro rata et si nihil lucraretur in ni  
 hil teneatur. Sed teneatur dñs sibi re  
 dere estimationem operum et laborum  
 dicti rustici laborum pro quarta parte  
 si rusticus perdidisset operas et predi  
 cta pbare teneatur rusticus per duos bo  
 nos et legales vicinos suos qui iurent  
 de credulitate et idem ipse rusticus iuret  
 qd ita sit rei veritas.

Quis dicatur usurarius.

**U**surarius dicitur cuius rei ad usum  
 et fructum vni licet insit. de usu.  
 et habetur. §. j. ¶ Item usufructuarius  
 percipiendo fructus facit suos et etiam  
 potest inde restari. in usufructu monte  
 finitur insit. de usufructu. §. finit. de hoc



habes ext. de pecul. cleri. c. vii. in glo. ar. p̄ beneficiati. ¶ Item vrendum est aliquo ad illi vsus ad quē statutū fuit p̄n. di. h̄is autē r̄ ext. de transla. inter corporalia r̄ de ap. suggestum. ¶ Item nullus debet prohiberi pluribus defensionibus vti. ff. de except. nemo r̄ ext. de prescrip. auditis. vbi de hoc in gl. sic er. go abbas.

De utilitate publica que preferenda est aliquando priuate.

**U**tilitas publica priuate utilitati debet preponi. vii. q. i. scilicet. In casu tamen debet quis ppriam utilitates preponere comuni utilitati. ar. xix. q. ii. due sunt. r̄. xlii. q. v. si non licet. Itē vtilē propter inutile vitari non potest. et de elec. scriptū r̄. cilla sed secus est in casu. si. di. si ad sacrā. r̄. in. q. ix. puta r̄ ext. de offi. del. super questionū.

¶ Duo sunt genera xpianorum.

**N**obianozum duo sunt genera vnde q̄ dedicatum est in obsequio diuino. vti clerici et cōuersi. aliud vero vti layci. r̄. q. ii. duo sunt. ¶ Itē nō debet xpianus dō aliqua mercede in iudeorum seruitio assidue cōmorari. ext. de iudeis ad hoc vbi de hoc. ¶ Itē pōt portari merces in terra sarracenoz p̄ redimendis captiuis sed non res probitas seu arma. ext. de iudeis. significa-

tum. r̄. circa quorundā. ¶ Itē xpianę mulieres nutrices filiozum iudeozum esse non debent ppter contumeliā sicut totus que et hoc sequi videtur ext. de iudeis et si iudeos vbi de hoc.

**P**redicis ergo s̄m paruitatē meū ingenti v̄r cōtes completis ad laudem omnipotentis dei et sanctissime matris eius studeamus tā solite ad dicere que non solum vtilia : sed etiam necessaria si volentibus consulere in foro penitentię ad salutē. v̄r expulsa iur. ignorantia que simpliciabus erroris somitem non sine magno piculo plurics administrat: possumus casus prolixos et difficiles sc̄m functiones canonicas tam in iudicis quam in animaruz consiliis: lucide terminare ita q̄ diuina gratia et canonici viris sc̄a plenius illustrati quasi stelle in perpetuas eternitates cum b̄is qui ad iusticiam multos erudiunt in celesti gloria perpenniter fulgeamus. Amen.

¶ In iure libro. sit laus r̄ gloria xpo.

¶ Finis adest opis mercede posco labori  
 Ja ter seruiui. semper tua iussa subui.  
 Nam bene letus ero si non veniam mi  
 bi quero.

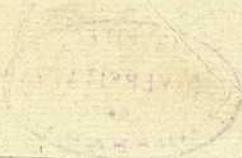
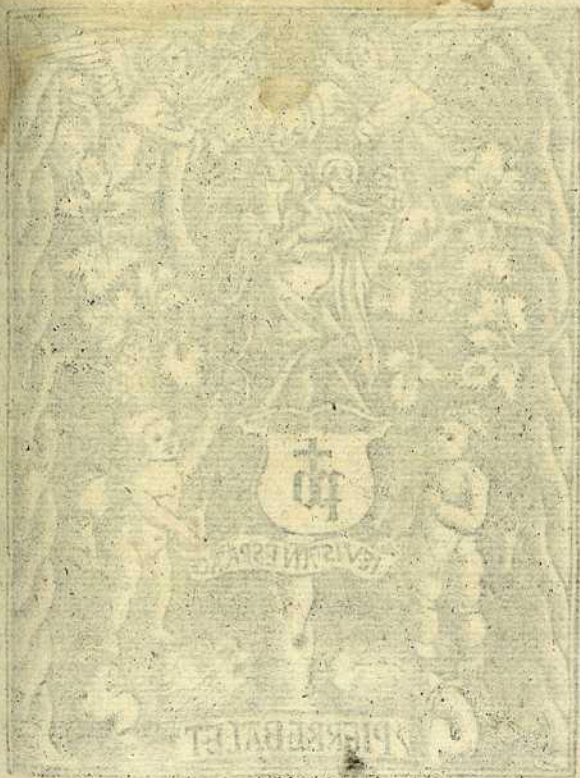


Privilégiū christianissimi francoꝝ regis sup summa monaldi.



Rancoys par la grace de dieu Roy de France. au p<sup>re</sup>uoost de paris. bally de mascon. seneschal de lyon. et a tous nos autres iusticiers z officiers ou a leurs lieu tenas salut Repeu auos l'humble supplicatiō de nostre bien ayne maistre hugues descousu docteur en tous droitz cōtenant que despuys certain temps en ca il sest applique a additiōer et a metre en droitvng liure nōme Summa iohannis monaldi auquel il a prins grāt cure et sollicitude tāt en composition que en la correctiō. Et pour estre publie a este imprime par vng libraire nōme pierre ballet demeurant en nostre ville de lyon z'aucc plusieurs grās fraiz z coustemēs tant de la cōposition que correction por quoy nous ces choses cōsiderees et a la supplication et requeste dudit descousu suppliant a icelluy auons permis z octroye permettons et outroyōs de grace especialle par ces presentes que ledit ballet puisse seul faire imprimer led. liure. dessus declare ainsi et selon la forme cōposition et correctiō par luy faicte iusques a trois ans porchairs venans et sans ce que durant lesd. trois ans aultres libaires quelzuncques que led. ballet puisse aultrement imprimer ledit liure en faisant faire inhibitions et deffences de par nous a tous autres libraires quelzuncques sur grans peines a nous a appliquer et de perdition de ce quilz y metroyent que de dens ledit temps de troyz ans ilz ayent cōme dit est a imprimer ou faire imprimer ledit liure selon lad. composition et correction dudit descousu suppliant par quoy mandons et cōmandons a tous nos iusticiers officiers et subiectz que auons cōmis et depute en. ce faisant soit obey donne a cremieu le dixneuuesime iour de may Lan de grace mil cinq.cens et seize et de nostre regne le deuziesime par le Roy a la relation du conseil longuet.

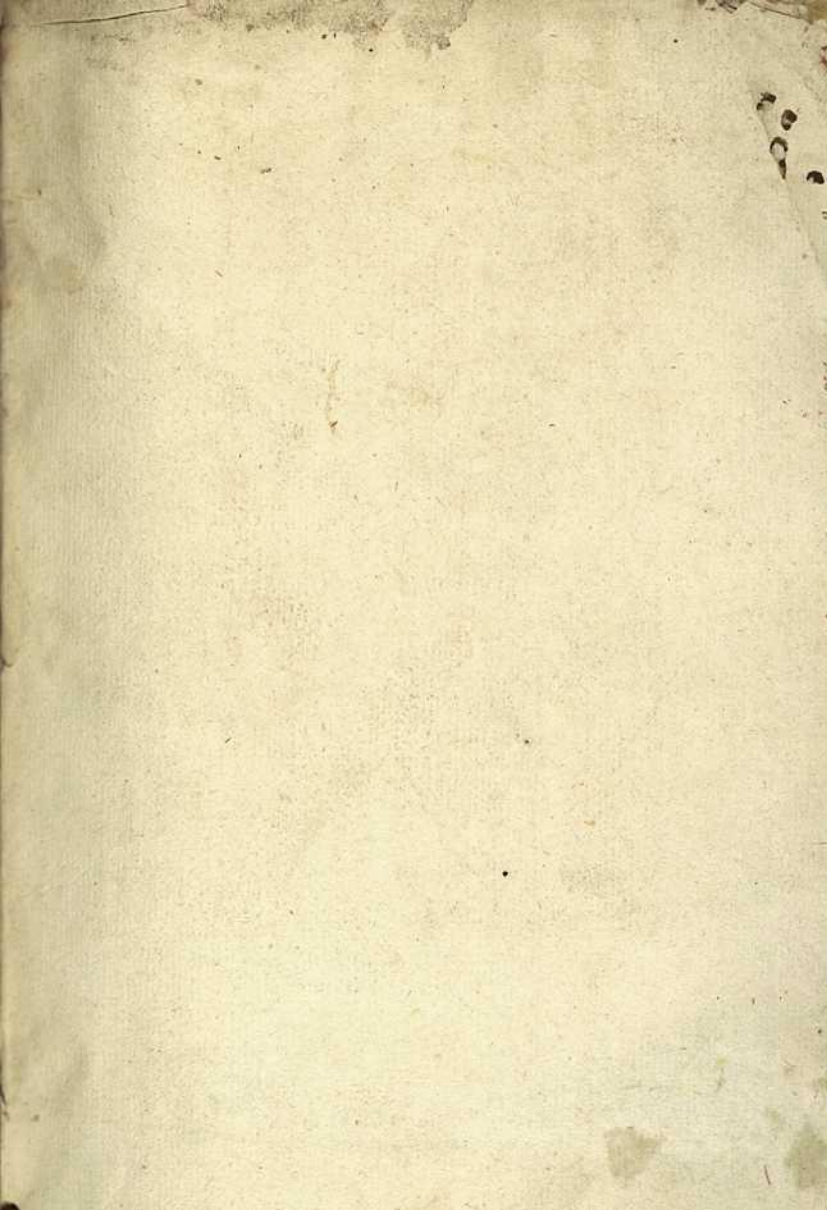


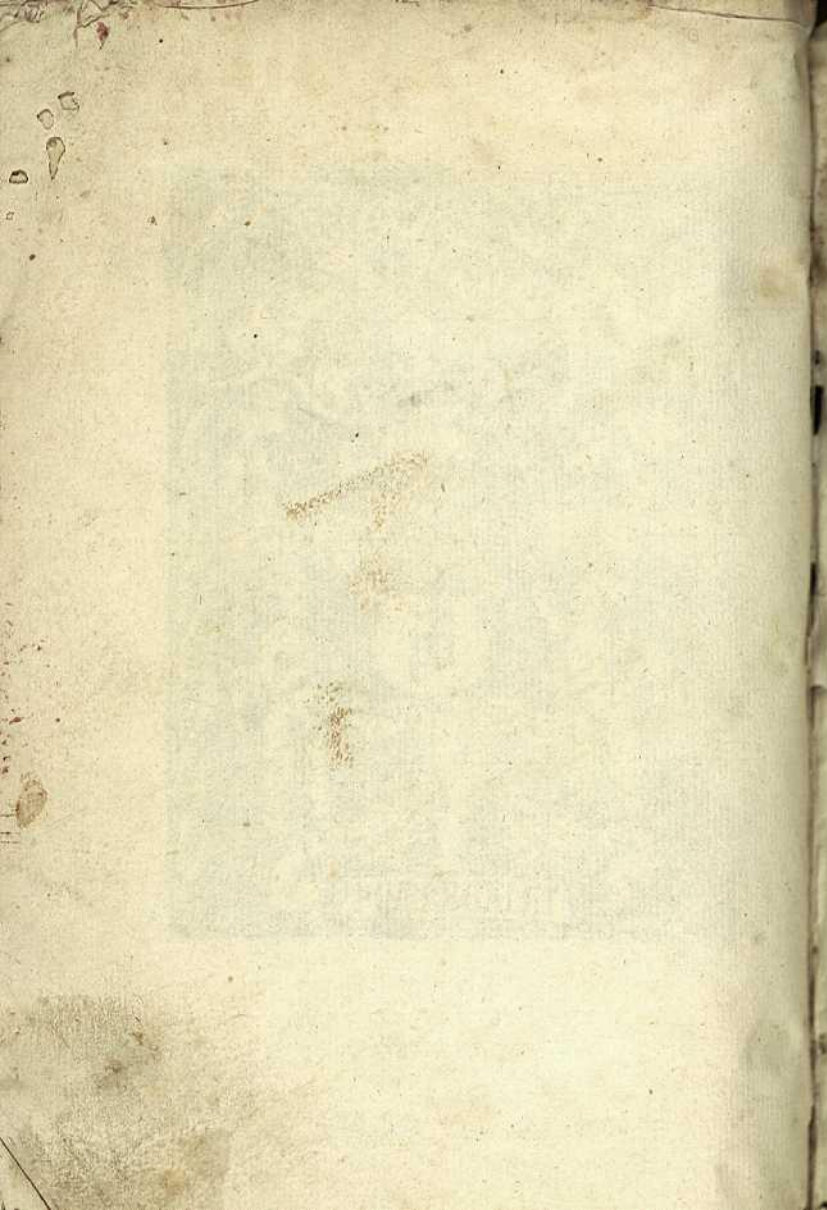




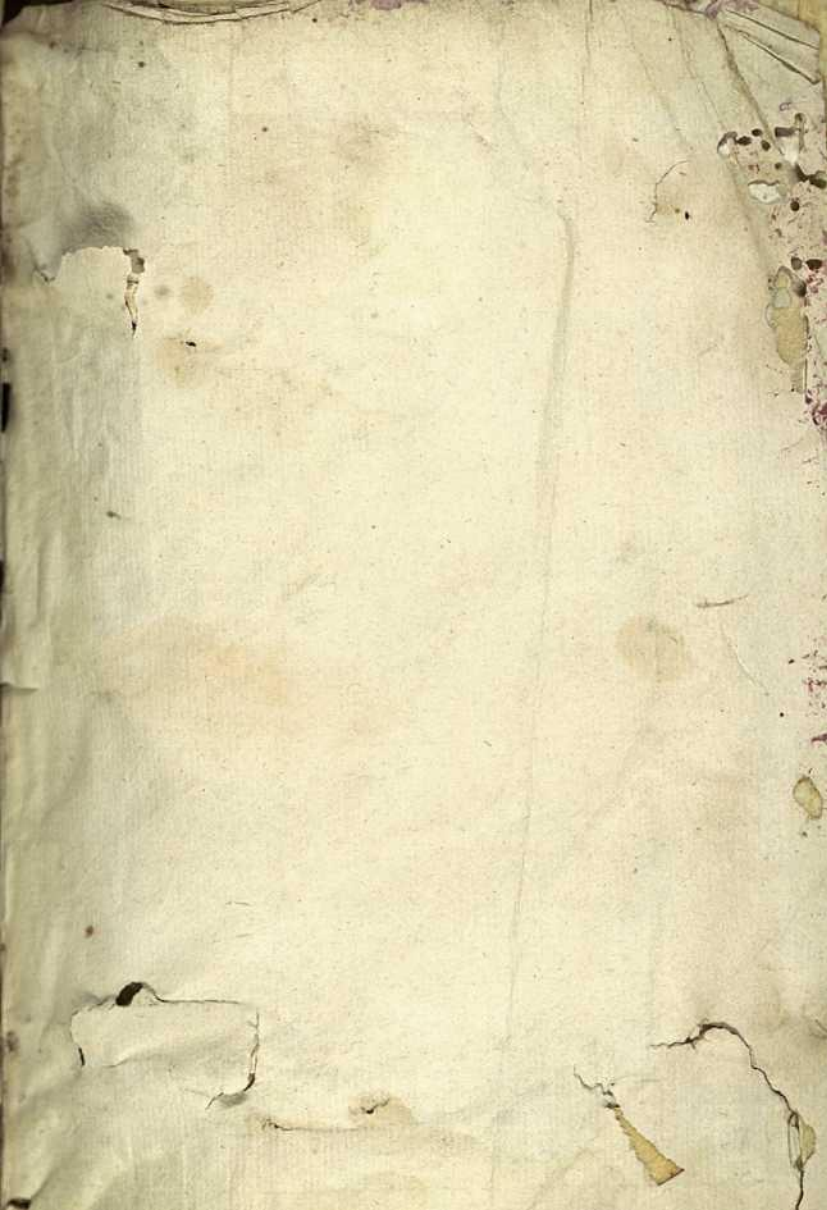
BIBLIOTECA  
UNIVERSITARIA  
DE  
GIANNAJA

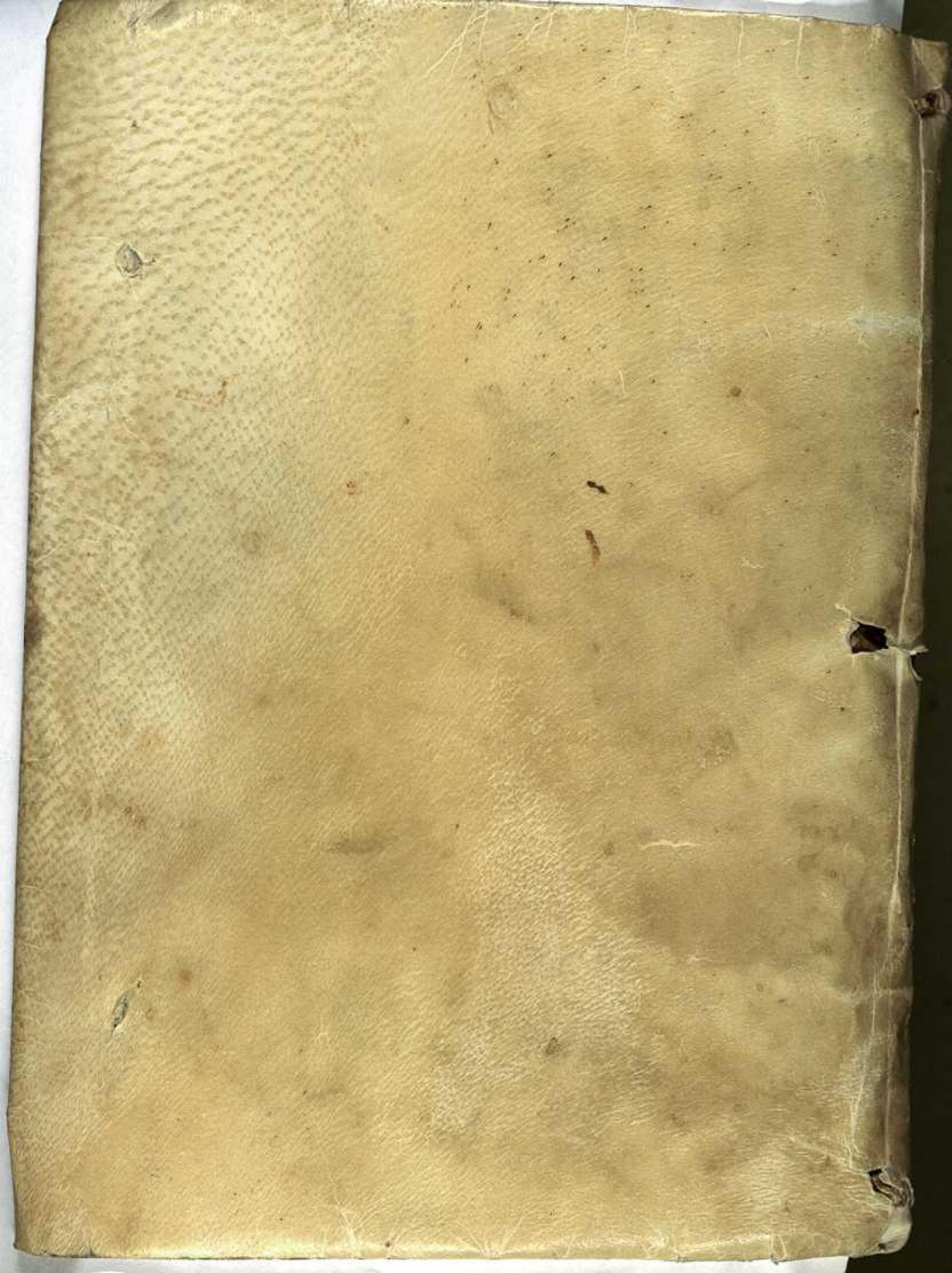














5

38

Journal

No. Caja  
C-41